

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В.П. ШУЛЬГАЧ

Нариси з праслов'янської антропонімії

Частина VIII

Київ 2023

УДК 81'373.231

ББК 81.2—3

Ш95

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікро-систем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України

Рецензенти:

кандидат філологічних наук *Р.О. Коца*
кандидат філологічних наук *Я.П. Редьква*
кандидат філологічних наук *Л.В. Яшук*

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2023.
(Бібліотека української ономастики). Ч. VIII. 437 с. Бібліогр.:
с. 342—404.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VIII)

ББК 81.2—3

© Шульгач В.П., 2023

© Ідея та назва серії «Бібліотека української
ономастики». Шульгач В.П., 2007—2023

© Інститут української мови, 2023

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VII)

ЗМІСТ

Від автора	5
------------------	---

I. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Праантропоніми, пов'язані з дендронімами	7
Праантропоніми, пов'язані з іхтіонімами	39
Праантропоніми, пов'язані з орнітонімами	49

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлекси і.-є. <i>*der-</i> у слов'янській антропонімії	120
Праантропоніми з коренем <i>*God-</i>	137
Праантропоніми з коренем <i>*Gost-</i>	148
Праантропоніми з коренем <i>*Xod-</i>	164
Деякі рефлекси і.-є. <i>*mel-</i> у слов'янській антропонімії	177
Деякі рефлекси і.-є. <i>*(s)tel-</i> у слов'янській антропонімії	204
Похідні з коренем <i>*Tǫlb-</i> / <i>*Stǫlb-</i>	204
Похідні з коренем <i>*(S)tǫlx-</i> / <i>*(S)tǫlš-</i>	214
Похідні з коренем <i>*Tǫlk-</i> , <i>*Tǫlč</i> / <i>*Stǫlk-</i> , <i>*Stǫlč-</i>	216
Похідні з коренем <i>*Tǫlm-</i> / <i>*Stǫlm-</i>	221
Похідні з коренем <i>*Tǫlp-</i> / <i>*Stǫlp-</i>	227
Похідні з коренем <i>*Tǫls-</i> / <i>*Stǫls-</i>	234
Похідні з коренем <i>*Tǫlv-</i> / <i>*Stǫlv-</i>	235
Похідні з коренем <i>*Tǫlz-</i> / <i>*Stǫlz-</i>	237
Похідні з коренем <i>*Tul-</i>	238
Праантропоніми з коренем <i>*Sod-</i>	245
Праантропоніми з коренем <i>*Stop-</i>	249
Похідні з коренем <i>*Zim-</i>	253

Деривати з коренем * <i>Žir-</i> / *- <i>žir-</i>	256
Праслов'янські <i>nomina agentis</i> із суфіксом *- <i>ar'</i> ь	263

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Ст.-укр. <i>Bluszcz</i>	323
Ст.-рос. <i>Бралья</i>	323
Укр. <i>Глад, Гладий</i> і споріднені антропоніми	324
Ст.-укр. <i>Гошва</i> і под.	326
Укр. <i>Жегва</i>	328
Ст.-укр. <i>Жигало</i> і под.	328
Укр. <i>Жмур, Жмура</i> і под.	329
Укр. <i>Кий, Кій</i> і под.	330
Ст.-укр. <i>Korzen</i> та ін.	332
Укр. <i>Куцонал</i> і под.	333
Ст.-укр. <i>Msczug(o)ius</i>	337
Укр. <i>Полегкий</i>	338
Ст.-рос. <i>Холхунов</i> та ін.	338
Ст.-слівц. <i>Jipoch</i> і споріднені антропоніми	340
ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА	342
СКОРОЧЕННЯ	405
ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ	407

ВІД АВТОРА

(замість перед- і післямови)

Книгу присвячено відновленню фрагментів праслов'янського антропонімного фонду.

У першому розділі реконструйовано групу праантропонімів, мотивованих дендронімами, іхтіонімами та орнітонімами.

У другому описано праслов'янські континуанти (праантропоніми) і.-є. основ **der-*, а також **mel-*, **(s)tel-* (переважно в ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду). За основу взято теоретичні висновки й узагальнення, викладені в (Казлова III, 22–23, 314–320), а саме:

1. Фактичний матеріал слов'янських мов (етимологічні гнізда на плавний, наприклад, **(s)kel-*) дозволяє виокремити систему первісних розширювачів — детермінативів *-p-*, *-b-*, *-t-*, *-d-*, *-s-*, *-z-*, *-k-*, *-g-*, *-x-*, *-m-*, *-n-*, *-v-*.

2. Детермінативно розширені дериваційні гнізда — це гнізда з надзвичайно складною фонетичною еволюцією. Вона зумовлена певними фонетичними процесами, які формально видозмінювали одну й ту ж назву, зокрема:

а) різноманітна вокальна реалізація сонанта *l* у кожній детермінативно розширеній основі, рівна п'ятифонемному ряду (*l* > *-ɫ-* > *-ol-*, *-ɛl-* > *-el-*, *-yl-* > *-il-*, *-al-*, *-ul-*). Це означає, що слов'янське слово, наприклад, **Kɫlda* могло реалізуватися в діалектах як *Калда*, *Кɛлда* > *Келда*, *Кылда* > *Кулда*, *Колда*, *Кулда*;

б) фонетична еволюція плавного в кожному з вокальних варіантів, а саме: зміна плавного *-l-* на білабіальний *-ɸ-* / *-ɹ-* (*Колда* > *Ковда*, *Коўда*);

в) зміна плавного *-l-* на *-j-* (через стадію *-l-* > *-lʹ-*), так звана солодкозвучність (*Колда* > *Койда*);

г) асимілятивна заміна плавного *-l-* дентальним *-n-* в основах з дентальними детермінативами *-d-*, *-m-* (*Колда* > *Конда* і т. п.) чи

лабіальним -м- в основах з лабіальними детермінативами -б-, -п- (*Колба* > *Комба* і т. п.);

г) абсорбція плавного в кожному з вокальних варіантів основ із детермінативами (*Колда* > *Кода* і т. п.);

д) різноманітні метатези звуків в основах (*Колда* > *Кодла* і т. п.).

Такі фонетичні рухи спостережено в усіх кореневих структурах на зразок тьlt, тому їх можна кваліфікувати як регулярні.

У цьому розділі відновлено також низку праантропонімів, похідних від праслов'янських основ з коренями **God-*, **Gost-*, **Xod-*, **Sod-*, **Stop-*, **Zim-*, **Žir-*. В окремому підрозділі описно праслов'янські поміна *agentis* із суфіксом *-ar'ь.

У третьому розділі проаналізовано деякі староукраїнські, староросійські, старословацькі та ін. (усього 14) антропоніми.

Праантропонім — це не лише технічний конструкт, а потенційно живе слово, лінгвістичний прообраз сучасних чи вилучених з історичних джерел його репрезентантів, які в процесі еволюції могли зазнати значних формальних модифікацій. Про лінгвістичний статус праслов'янського антропоніма можна говорити з тією ж долею ймовірності, що й про прагідронім, праойконім і т. п.

Загалом у книзі реконструйовано 3023 архетипи.

І. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Праантропоніми, пов'язані з дендронімами

Імена людей, прізвиська, прізвища, мотивовані назвами дерев, хронологічно можуть бути досить давні. Часто вони виникали в результаті метафоричного переносу 'дерево' > 'людина' (Колосько 70) і функціонували як прізвиська з символічним значенням. Так, наприклад, береза, — на думку дослідників, — сприймалася слов'янами як дівоче дерево, її ототожнювали з дівчиною; дубові приписували особливі сакральні властивості і функції, в ньому вбачали уособлення тілесної сили, міці, фізичного здоров'я, довголіття. Див. (Агапкина 41–75; Самоделова 191, 194; Пазынин 181–190 та ін.). Залишки цієї архаїчної символіки — як потенційно мотиваційної — частково збереглися в стійких порівняннях і словосполучах із метафоричним значенням. Див. (Доброльожа 1997; Доброльожа 2003; Юрченко, Івченко; Мацюк 2013; Мацюк 2020; Ступінська; Мокиєнко, Никитина та ін.).

Деривати з коренем **Asen-*

**Asenъ*, **Asenъ*: укр. *Ясен*, *Ясень* (Новикова 989), *Ясінь* (Чучка 646), рос. *Ясеньев*, *Ясенов* (ЖПТ), болг. *Асен* < діал. *асен* 'ясен, *Fraxinus excelsior*' (Ковачев 1992: 171), *Ясен*, *Ясенов* (Илчев 572), макед. *Асенов*, *Ясенов* (Речник ПКМ I, 63, 252), пол. *Jasień*, *Jasien*, 1786 р. (Bubak I, 147), *Jasień*, *Jasion*, *Jesień* — сучасні прізвища (SN IV, 310, 312, 355), чеськ. *Jasan*, *Jasaň* (ЧП).

Стосовно мотиваційних засад пор. укр. діал. як *ясен* 'стрункий' (Доброльожа 2003: 94), 'про молодого вродливого хлопця', *хлопець як ясен* 'про високого сильного хлопця' (Мацюк 2013: 235, 523), а також укр. діал. *ясинь*, *ясінь бот.* 'ясен' (Шкрумеляк 174), *єсень*

‘т. с.’ (Голянич 1, 456), *ёсинь* ‘т. с.’ (Аркушин 150), *ййсин* ‘ясень’ (Горбач Милешівці 342) та інослов'янську лексику, зібрану в (ЕССЯ 1, 79).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Asenica**: хорв. *Jasenica* (Leksik 258).

***Asenikъ**: укр. *Ясеник* (Дуйчак 129), рос. *Ясеников* — сучасне прізвище, слвн. *Jesenik* (ZSSP 235), пол. *Jasienik* (SN IV, 310) ~ **asenikъ* (ЕССЯ 1, 78).

***Asenъkъ**: укр. *Ясенок* (РУС 493), рос. *Ясенков* (МО), блр. *Ясенок* (ЖПТ), хорв. *Jasenak* (Leksik 258), пол. *Jasioneк*, 1786 р. (Bubak I, 147), *Jasienek*, *Jasioneк*, *Jesioneк* — сучасні прізвища (SN IV, 310, 312, 355), слвц. *Jasenek* (TZ Bratislava 143).

***Asenъcъ**: ст.-укр. *Iasko Iasenec*, 1604 р. (ОО 161), Ілко *Jasinecz*, 1680 р. (Чучка 646), рос. *Ясенцев* (МО), слвн. *Jasenc*, *Jesenc* (ZSSP 228, 235), слвц. *Jasenec* (TZ Bratislava 143).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ясене́ц бот.* ‘ясенець білий, *Dictamnus fraxinella*’ (Піпаш, Галас 234) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 80).

***Asenina**: укр. *Ясенина*, 1718 р. (ДІП I, 93) ~ ст.-укр. *ясенина* ‘ясен’ (Зіновіїв 266), укр. діал. *ясенина* ‘т. с.’ (Годинка 45).

***Asenitъbъ**: укр. *Ясенич* (Богдан 330), рос. *Ясенич* (МО).

***Asenovъ(jъ)**: укр. *Ясеновий* (Пура СПР V, 189), рос. *Ясеновый* (МО) ~ укр. діал. *есено́вий*, *ісено́вий* ‘т. с.’ (Голянич 1, 493, 709) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 78).

Деривати з коренем **Avor-*

***Avogъ**: ст.-укр. *Миско Яворъ*, 1649 р. (Реєстр 189), укр. *Яворъ*, 1718 р. (ДІП I, 91), *Javor*, 1787 р. (Чучка 643), *Явір*, *Явор* — сучасні прізвища (Горпинич, Корнієнко 266), *Явір* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 488), ст.-рос. *Иван Яворов*, 1681 р. (Веселовский 380), рос. *Яворов* (МО), блр. *Явар* (Бірыла 498), болг. *Явор* (Илчев 568), серб. *Јавор* — чол. ім'я (Грковић 102), хорв. *Javor* (Leksik 259), слвн. *Javor* (ZSSP 229), ст.-пол. *Jauor*, XIII ст. (Taszycki 104), *Jawor*, 1666 р. (Bubak I, 148), пол. *Jawor*, *Jawór* (SN IV, 325, 326), ст.-чеськ. *Javor*, 1212 р. (Морошкин 211), *Javor*, 1512 р. (АС XIX, 90), чеськ. *Javor* (ЧП), слвц. *Javor* (TZ Bratislava 144), луж. *Jawora* < *jawor* (Wenzel II/1, 173).

Щодо мотивації пор. укр. діал. (порівняння) як *явір* 'вродливий', 'стрункий', *кучерявий як явір*; *поважний як явір* (Доброльожа 2003: 80, 98) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 96–97).

Суфіксальні деривати:

***Аворіса**: болг. *Яворица* — жін. ім'я (Ковачев 1992: 181).

***Авогось**: рос. *Яворец* (МО), слвц. *Javorec* — прізвисько (Orlovský 122), луж. *Jaworec*? (Wenzel II/1, 173).

***Аворікь**: укр. *Яворик* (Богдан 330), рос. *Явориков* (м. Москва), чеськ. *Javořík* (ЧП), н.-луж. *Jaworik* (Wenzel 186).

***Авогька**, ***Авогькь**: болг. *Яворка* (Ковачев 1992: 181), хорв. *Javorek* (Leksik 259), слвн. *Javorek* (ZSSP 229), пол. *Jaborek*, *Javorek* (SN IV, 237, 325), чеськ. *Javůrek*, 1783 р. (АЧ XXV, 80), *Javorek* (ЧП), слвц. *Javorek* (Bernát 88).

***Аворіна**: болг. *Яворина* (Заимов 249), хорв. *Javorina* (Leksik 259) ~ укр. діал. *яворі́на* 'яворове дерево' (Піпаш, Галас 233) та ін.

***Авогьнікь**: рос. *Яворников* (МО), хорв. *Javornik* (Leksik 259), слвн. *Javornik* (ZSSP 229), пол. *Javornik* (SN IV, 325), слвц. *Javorník* (TZ Bratislava 144) ~ укр. діал. *яві́рнік* 'яворовий ліс' (Личук 305) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 98).

***Авогьль(ь)**: рос. *Яворный* (МО), хорв. *Javoran* (Leksik 259), ст.-слвц. *Jaworný*, 1571 р. (Křištof 171) ~ **avorьнь(ь)* (ЕССЯ 1, 99).

***Аворітѣь**: серб. (похідне) *Јаворѣћи* мн. — мікротопонім (Цицмил-Реметић 204), хорв. *Javorić* (Leksik 259), слвн. *Javorič* (ZSSP 229).

Деривати з коренем **Berz-*

На думку І.О. Кюршунової, мотив називання пов'язаний із культом дерева (берези) у слов'ян (Кюршунова 45).

***Berza**, ***Berзь**: ст.-укр. *Bereza*, 1615 р. (ОВ 198), *Бере́за* Грегоровичь, 1671 р. (АЮЗР I/10, 305), укр. *Бере́за*, 1723 р. (Швидько 158), *Берез* (КПУ Харк. 2, 77), *Бере́за* (Богдан 11), *Бере́за* — сучасне прізвисько («високий і худий; висока і струнка»; Чабаненко ПНН 1, 49; «високий і білявий»; СПУ 1, 97), ст.-рос. *Бере́за*, 1488–90 рр. (АСЭИ I, 416), Іванко Климів *Бере́за*, 1561–1562 рр. (Васильєв СВК 372), Микитка *Бере́за*, 1624 р. (Парфенова 56), рос. *Берез*, *Берё́за*, *Берёзов* (МО), *Берё́за* ч. — прізвисько («из-за косичек»; Боброва 44), блр. *Бяроза*, *Бярэ́за* (Бірыла 77), болг. *Бреза*, *Брыз*, *Бря́за* (Ковачев 1992: 172), серб. *Breza* — жін. ім'я (PI 33 — символ вірності і грації), хорв. *Brez*, *Breza* (Leksik 71), слвн. *Brez*, *Breza* (ZSSP 58),

ст.-пол. *Brzoza*, 1391 р. (SSNO I, 267), *Albertum Bereza*, 1636 р. (Mytnik 41) < укр., пол. *Brzeza*, *Brzoz*, *Brzoza*, *Brzóz*, *Brzóza*, *Brzuz*, *Brzuza* (SN I, 621, 525, 526, 527), *Brzoza* — прізвисько («jest wysoka/-i»; Mrózek 44), чеськ. *Breza* (ЧП), словц. *Breza* (TZ Trnava 68), луж. *Breza* (Wenzel II/1, 58).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *берéза* ‘старший серед колядників’ (ГГ 23), ‘старший парубок, який приймає молодих хлопців до парубоцтва’ (Шило 51), порівняння *розкішна як береза* ‘вродлива’ (Доброльожа 2003: 81), *дівчина як берéза* ‘струнка дівчина’ (Мацюк 2013: 37), *бéрез* ‘береза, гілки якої ростуть угору’, *берéза* ‘береза, гілки якої ростуть униз’ (Лисенко 31), рос. *стро́йный как берéза* ‘про струнку особу, частіше жінку’ (Мокиєнко, Никитина 44) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 201–203, 207–208).

Суфіксальні деривати:

***Berzajь**: укр. *Березай* (СП 42), рос. *Березаев* (ЖПТ), чеськ. *Brezai* (ЧП) ~ рос. діал. *березáй* ‘гриб підберезовик’ (НОС 1, 51).

***Berzějь**: укр. *Березій* (Новикова 82), ст.-рос. (похідне) *Березеево*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК V, 238), рос. *Березеев* (похоронений в с-щі Добровольськ Калінінградськ. обл.).

***Berzoja**, ***Berzobjь**: рос. *Березоин* (МО), болг. *Брезой* (Заимов 37), (похідне) *Brezojevica* — назва поселення в Чорногорії (Im. m. 97).

***Berzuйь**: ст.-рос. *Березуево*, 1610–1612 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Смоленському пов. (АЗР IV, 389), рос. *Березуев* (ЖПТ), (похідне) *Березуево*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 326), блр. *Беразуеў* (Бірыла 77) ~ **berzuйь* (ЭССЯ 1, 207).

***Berzъjь**: пол. *Brzozy*, *Brzuzu* (SN I, 526, 528).

***Berzъjь**: пол. *Brzezi* (SN I, 521) ~ **berzъjь* (ЭССЯ 1, 208).

***Berzica**: болг. *Брезица* (Заимов 37) ~ **berzica* (ЭССЯ 1, 204).

***Berzakъ**, ***Berz'akъ**: укр. *Березак* (СП 42), *Березяк* (Льв.), рос. *Березаков* (МО), хорв. *Brezač*, *Brezak*, *Brezjak* (Leksik 71, 72), ст.-пол. *Brzozak*, 1464 р. (SSNO I, 267), пол. *Brzezak*, *Brzeziak*, *Brzozak* (SN I, 521, 525), чеськ. *Brežák* (ЧП), словц. *Brežák* (TZ Trnava 68), в.-луж., н.-луж. *Brěžak* (Wenzel II/1, 58) ~ блр. діал. *беразák* ‘березник, березовий лісок’ (Бірыла 2014: 9).

***Berzikъ**: рос. *Березиков* (МО), хорв. *Brezik* (Leksik 71), пол. *Brzezik* (SN I, 522), чеськ. *Brežík* (ЧП), словц. *Brežík* (TZ Trnava 68), луж. *Brezik* (Wenzel II/1, 58) ~ **berzikъ* (ЭССЯ 1, 204).

***Berzъka, *Berzъko, *Berzъkъ:** ст.-укр. Сенка *Березка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), Петракъ *Берозка*, 1690 р. (ПЗС 68), укр. *Березка*, 1723 р. (Швидько 22), *Березок*, 1726 р. (МК 280), *Березка*, *Берізка* (Габорах 2019: 38, 39), *Березок* (Глуховцева 1, 96), *Берізка* – сучасне прізвисько (с. Полиці Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Іванко *Березка*, 1495 р. (Тупиков 47), Воинъ Семеновъ сынъ *Березкинъ*, XVII ст. (Сторожев II, 110), рос. *Березка*, *Березков* (ЖПТ), *Берѣжин* (МО), ст.-блр. Матфей *Березка*, 1528 р., Богдан *Бероска*, 1646 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Бярозка* (Бірыла 77), болг. *Брезка*, *Брезко* (Ковачев 1992: 172), хорв. *Brezek* (Leksik 71), ст.-пол. *Swyach Brzozka*, 1430 р. (SSNO I, 267), *Matias Brzoska*, 1635 р. (Bubak Słownik I, 88), пол. *Brzezek*, *Brzezka*, *Brzozek*, *Brzozka*, *Brzozko*, *Brzózek*, *Brzózka*, *Brzózko*, *Brzuzek*, *Brzuzka*, *Brzuzko* (SN I, 521, 522, 525, 526, 527, 528), *Brzózka* – прізвисько («jest wąły, wysoki»; Mrózek 44), ст.-чеськ. Václav *Březka*, 1441 р. (АЧ XXVI, 314), луж. *Brezk* (Wenzel II/1, 58) ~ рос. *стрѡйная как берѣзка* ‘про струнку, граціозну молоду дівчину’ (Мокиєнко, Никитина 44), блр. (порівняння) *выцягнулася дзеўка як бярозка* (Выслоўі 299) та ін. Див. (ЭССЯ I, 208).

***Berzъсь:** рос. *Березцев* (МО), хорв. *Brezac* (Leksik 71), слвн. *Brezec* (ZSSP 58).

***Berzula, *Berzul’a:** пол. *Brzezula* (SN I, 522), чеськ. *Brezula* (ЧП), слвц. *Brezula* (TZ Trnava 68).

***Berzanъ, *Berzanъ:** укр. *Березан*, *Березань* (Новикова 82), рос. *Березань* (ЖПТ), *Березан*, *Березанов* (МО), болг. *Брезан*, XVIII ст. (Займов 37), хорв. *Brezan* (Leksik 71), слвн. *Brezan* (ZSSP 58), пол. *Brzezań*, *Brzozan*, *Brzózan*, *Brzózań*, *Brzuzan* (SN I, 521, 525, 526, 527), слвц. *Brezan*, 1769 р. (Křištof 221), в.-луж. *Březan* (Wenzel II/1, 58).

***Berzina, *Berzinъ:** укр. *Березин*, *Березина* (Богдан 12), ст.-рос. Пашко *Березинъ*, 1498 р. (Тупиков 477), Филька Іванов сын *Березин*, 1623 р. (Полякова 31), рос. *Березинов* (МО), блр. *Бярозін*, *Бярэзін* (Бірыла 77), болг. *Брезин*, *Брезина* (Ковачев 1992: 172), хорв. *Brezina* (Leksik 72), пол. *Brezina*, 1883 р. (Magda-Czekaj 29), *Brzezina*, *Brzezina* (SN I, 522), ст.-чеськ. Jakub *Březina*, 1516 р. (АЧ XXI, 58), чеськ. *Brezina* (ЧП), слвц. *Brezina*, 1769 р. (Křištof 219), *Brezina* – сучасне прізвище (TZ Trnava 68), луж. *Brezina* (Wenzel II/1, 58) ~ **berzina, *berzinъ(jъ)* (ЭССЯ I, 204–205).

***Berzonъ:** рос. *Березонъ* (ЖПТ), пол. *Brzezoń*, *Brzozoń* (SN I, 522, 525).

***Berzunъ**: укр. *Березун* (Чучка 58), рос. *Березунов* — сучасне прізвище, блр. *Березун* (ЖПТ).

***Berzъnъ**: ст.-укр. Леонтий *Березень*, 1691 р. (МП 415), укр. *Березень* — сучасне прізвище («народився в березні»; СПУ 1, 97), рос. *Березнев* (МО), блр. *Беразень* (Бірыла 52) ~ **berzъnъ* (ЭССЯ 1, 209).

***Berzъnъ(jъ)**: ст.-укр. Івашко *Березний*, 1663 р. (РСР 150), укр. *Berezny*, 1779 р. (АЮЗР VI/2, 211), *Березний* — сучасне прізвище (Плуховеца 1, 96), рос. *Березный* (МО), хорв. *Brežni* (Leksik 72), пол. *Brzeźny* (SN I, 523), ст.-слвц. Mathias *Brežny*, 1592 р. (UFP II, 455).

***Naberzъnъ(jъ)**: укр. *Наберезний* (Богдан 197), пол. *Nabrzeźny* (SN VI, 517).

***Podъberzъnъ(jъ)**: ст.-укр. Іван *Подберезный*, 1669 р. (ПКХ 75), укр. *Подберезный*, 1781 р. (ОКН 148), *Підберезний* (Редько 2, 822), ст.-рос. Ігнатий *Подберезной*, XVI ст. (ВКАСМ 58), Богдан *Подберезный*, 1637 р. (Мильчик 416), рос. *Подберезной*, *Подберезный* (ЖПТ), пол. *Podbroźny* (SN VII, 426).

***Berzъnъ'акъ**: укр. *Березняк*, 1784 р. (ИСК 152), рос. *Березняк*, *Березняков* (МО), пол. *Brzeźniak*, 1787 р. (Bubak I, 59).

***Berzъnikъ**: ст.-укр. Трофимко *Березник*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 137), укр. *Березник* (Holutiak 58), ст.-рос. Гришка *Березниковъ*, 1639 р. (Парфенова 56), (похідне) *Березникова*, 1563 р. — назва поселення в колишньому Рузькому пов. (АС I, 446), рос. *Березников* (ЖПТ), хорв. *Brežnik* (Leksik 72), слвн. *Brežnik* (ZSSP 58), ст.-чеськ. Havel *Březník*, 1494 р. (АЇ XVII, 418), слвц. *Brežnik* (TZ Trnava 68), луж. *Brežnik?* (Wenzel II/1, 59) ~ **berzъnikъ* (ЭССЯ 1, 208).

***Berzarъ**: хорв. *Brežar* (Leksik 71), слвн. *Brežar* (ZSSP 58), чеськ. *Brežar* (ЧП) ~ укр. діал. *березар'* 'дігтяр' (Горбач Поляни 280). Пор. ще хорв. *Brěžari* (Rječnik I, 632) — ойконім відапелятивного походження.

***Berzitjъ**: ст.-укр. Ѡпанас *Березичъ*, 1592 р. (УП I, 473), укр. *Березич* (Чучка 58), рос. *Березич* (МО), (похідне) *Березичи* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), хорв. *Brežić* (Leksik 71).

***Berzovъ(jъ)**: укр. *Березовий*, 1752 р. (Пивовар 33), *Berezowy*, 1795 р. (АЮЗР VI/2, 492), *Березовий* — сучасне прізвище (Новикова 82), рос. *Березовой* (ЖПТ), ст.-пол. Georgio *Brzozow*, 1489 р. (SSNO I, 267), пол. *Brzozowy*, *Brzozów* (SN I, 522, 525) ~ **berzovъ(jъ)* (ЭССЯ 1, 205–206).

***Berzovъсь**: укр. *Березовець* (Новикова 82), рос. *Березовец* (ЖПТ), (похідне) *Березовцы* – ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), пол. *Brzozowiec* (SN I, 525) ~ **berzovъсь* (ЭССЯ I, 206–207).

***Berzovikъ**: ст.-укр. Павель *Березовик*, 1649 р. (Реєстр 338), рос. *Березовиков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *берéзовик* 'білий гриб' (Піпаш, Галас 12) та ін. Див. (ЭССЯ I, 205).

***Berzovitjъ**: рос. *Березович* (МО), блр. *Беразовіч* (Бірыла 77), слвн. *Brzovič* (ZSSP 58), пол. *Brzezowicz, Brzozowicz* (SN I, 522, 525).

Праантропоніми-композиції:

***Berzogolvъ(jъ)**: ст.-пол. *Iohanne Brzozoglowi*, 1411 р. (SSNO I, 267).

***Berzogolvъkъ**: ст.-чеськ. *Březohlávek*, 1508 р. (A XVII, 103).

***Berzolupъ**: укр. (похідне) *Березолупи* – ойконім на Волині.

***Berzovarъ**: хорв. *Brzovar* (Leksik 72).

***Berzozolъ**: рос. *Березолов* (Горпинич, Тимченко 19) < **Березозолов* ~ **berzozolъ* (ЭССЯ I, 207).

Деривати з коренем **Dqb-*

***Dqbъ**: ст.-укр. Ониско *Дубъ*, 1619 р. (АЮЗР VI/1, 403), укр. *Дуб*, 1734 р. (ДІП VI, 347), *Дуб* (Новикова 273), *Дуб* – прізвище («кремезний, міцний, як дуб», «дурний, телепень, тугодум»; Чабаненко ПНН I, 138), ст.-рос. Илейко *Дубъ*, 1495 р. (Тупиков 138), Левонтей слово *Дуб*, 1700 р. (Грамотки 226), рос. *Дуб, Дубов* (ЖПТ), *Дуб* – прізвище високорослого чоловіка міцної статури (Вальтер, Мокиєнко 206), блр. *Дуб* (Бірыла 138), ст.-пол. *Damb*, 1397 р. (SSNO I, 462), пол. *Dqb, Demb, Domb, Dub* (SN II, 370, 389, 473, 550), *Dqb* – прізвище («jest wysoki»; Mrózek 49), ст.-чеськ. *Dub*, 1518 р. (АЇ XXI, 516), чеськ. *Dub* (ЧП), ст.-слвц. *Gregorius dictus Dwb*, 1435 р. (HSSJ I, 321), слвц. *Dub* (TZ Bratislava 66).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *дуб* 'нерозумна людина' (Аркушин 2016: 144), *дуб дубом* 'дурень, телепень' (Чабаненко ФС 39), (порівняння) *як дуб* 'стрункий', 'сильний, здоровий' (Добролюба 2003: 97, 107), *чоловік як дуб* 'про молодого вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 155), *крéпкий, як дуб* 'про сильного чоловіка' (Коваленко 112), *міцний як дуб, здоров як дуб* 'про сильну, здорову людину', *високий як дуб* 'про високу, міцну людину' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *дуб* 'недоумок' (АОС 12, 229), 'чесна, непохитна особа' (СРНГ 8, 232), *ро́слый как дуб* 'про

дуже високого, сильного, кремезного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 178), блр. (порівняння) *вялікі як дуб* (Вислоуї 300), болг. (порівняння) *мълчіятъ дѣбъ* 'мовчить як пен' (БРР 177), пол. діал. *tosnu jag dŭmp* (SGP V/2, 410), чеськ. *dub* 'силач', 'дурень' (Kott I, 320) та інослов'янську лексику, зібрану в (ЕССЯ 5, 95–97). Про взаємозалежність, взаємозв'язок людини і дуба (зокрема в народних віруваннях слов'ян) див. (СД 2, 144–145).

Афіксальні похідні:

***Nadobъ**: рос. *Надубов* (Новикова 573).

***padobъ**: укр. *пáдуб* 'Пех aquifolium L.' (ЕСУМ 2, 137) та ін. Див. (ЕССЯ 40, 169). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Podъdobъ**: рос. *Поддубов* (ЖПТ).

***Pridobъ**: рос. *Придубова ж.* (м. Ростов-на-Дону).

Суфіксальні деривати:

***Dobęga**: ст.-укр. *Иванъ Дубяга*, 1618 р. (Тупиков 138), *Іван Дуб'яга*, 1669 р. (Мищик 363), укр. *Дубяга*, 1784 р. (ИСК 75), *Дуб'яга* (Редько 1, 338), ст.-рос. *Моисе[и]ко Ѡндреев снъ Дѹбѣгинъ*, 1651 р. (ПЮН ОК 64), рос. *Дубяга*, *Дубягин* (ЖПТ), ст.-блр. *Васил Дубяга*, 1565 р. (ДМА I, 434), блр. *Дубяга* (Бірыла 139), пол. *Dubiaga* (SN II, 552) ~ укр. діал. *дуб'яга* 'старий дуб' (Аркушин 2018: 66).

***Dobaxa**, ***Dobaxъ** / ***Dobaša**, ***Dobašъ**: рос. *Дубах*, *Дубашев*, *Дубашин* (ЖПТ), *Дубахов* (м. Краснодар).

***Dobixa** / ***Dobišъ**: ст.-рос. *Михаил Дубихин*, 1495 р. (Веселовский 102), рос. *Дубихин*, *Дубишин* (МО), пол. *Dębisz* (SN II, 419), луж. *Dubiš* (Wenzel II/1, 101).

***Dobošъ**: рос. *Дубошев* (м. Красноярськ), блр. *Дубашы* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 88), хорв. *Duboš* (Leksik 144), ст.-пол. *Mathias dambosz*, 1501 р. (Bubak Słownik I, 134), пол. *Dąboszek*, *Dembosz*, *Dębosz*, *Dubosz* (SN II, 371, 381, 420, 555), словц. *Duboš* (TZ Trnava 78).

***Dobyšъ**: рос. *Дубышев* (ЖПТ).

***Dobajъ**: укр. *Дубай* (Новикова 273), рос. *Дубаев* (МО), блр. *Дубай* (Бірыла 138), хорв. *Dubaj* (Leksik 144), пол. *Dombaj*, *Dubaj* (SN II, 473, 550), чеськ. *Dubaj* (ЧП), словц. *Dubaj* (TZ Bratislava 66), а також слов'ян. *Дубай* (Магницький 37), запозичене в чуваський антропонімікон, імовірно, від волзьких болгар.

***Dobějъ**: укр. *Дубей*, *Дубій* (Богдан 53), рос. *Дубеев* (м. Малоярославець Калузьк. обл.), блр. *Дубей* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 88), хорв. *Dubej* (Leksik 144).

***Дѣбѣѣ**: укр. *Дубий* (Богдан 54), пол. *Demby, Denby, Dęby, Domby* (SN II, 381, 396, 421, 474).

***Родѣдѣбѣѣ**: рос. *Поддубый* (МО).

***Дѣбака**, ***Дѣбакъ** / ***Дѣбаць**: ст.-укр. *Iwasko Dubacz*, XVI ст. (Жерела II, 109), Гайдукъ *Дубакъ*, 1700 р. (Тупиков 137), укр. *Дубак* (Панцьо 104), *Дубака* (ВК 1347), ст.-рос. *Ивашка Симоновъ сынъ Дубаковъ*, 1628 р. (ЯПК 41), рос. *Дубак, Дубакин, Дубачев* (ЖПТ), *Дубаков* (МО), (похідне) *Дубакино*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 339), хорв. *Dubak* (Leksik 144), ст.-пол. *Dubacz*, 1651 р. (Bubak I, 89), пол. *Dembacz, Dębacz, Dębak, Dubak, Dubacz* (SN II, 389, 418, 550), ст.-чеськ. *Dubač* [1208 р. — *Dubache* (Pleskalová 131)], чеськ. *Dubák* (ЧП), ст.-слвц. *Dubak*, 1337 р. (HSSJ I, 321), слвц. *Dubák* (Krištof 244), *Dubáč* (ТР 96), в.-луж. *Dubak* (Wenzel II/1, 100) ~ рос. діал. *дубák* 'лінійний чоловік, гультай' (АОС 12, 330) та ін.

***Дѣбека**: укр. *Дубека* (ЖПТ), рос. *Дубекин* (МО).

***Дѣбикъ**: ст.-укр. *Дубик*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Дубик* — сучасне прізвище (Редько 1, 336), *Дубік* — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 139), рос. *Дубиков* (ЖПТ), блр. *Дубік* (Бірыла 138), (похідне) *Дубікава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 132), ст.-пол. *Petir Dombig*, 1427 р. (SSNO I, 463), пол. *Dambik, Dąbik, Dembik, Dębik, Dombik* (SN II, 345, 371, 419, 473), слвц. *Dubík* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubik* (Wenzel II/1, 100) ~ **dobikъ* (SP 4, 174).

***Родѣдѣбикъ**: рос. *Поддубиков* (МО), пол. *Poddubik* (SN VII, 427) < укр.

***Дѣбукъ**: укр. *Дубук* (Вол.), *Дубук* — прізвисько (с. Поступель Ратнівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Дубук* (МО), блр. *Дубук* (Бірыла 138).

***Дѣбѣка**, ***Дѣбѣко**, ***Дѣбѣкъ**: ст.-укр. *Иванъ Дубокъ*, 1594 р. (АЮЗР VI/1, 403), *Дубокъ*, 1697 р. (АППС 2, 246), укр. *Дубко*, 1704 р. (ПОП 63), *Дубок*, 1812 р. (Спиридонов 55), *Дубка, Дубко* (Редько 1, 337), *Дубок* (Богдан 53), *Дубок* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 341), ст.-рос. (похідне) *Дубково*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 710), рос. *Дубка, Дубкин, Дубко, Дубков* (МО), *Дубок* — прізвисько (Superanskaja 1999: 39), (похідне) *Дубково* — ойконім у Тверській обл., ст.-блр. *Дубко*, 1601 р. (Тупиков 242), блр. *Дубко*, 1764 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубко, Дубкоу* (Бірыла 138), болг. *Дѣбка, Дѣбко* (Ковачев 1992: 175), ст.-пол. *Dąbek, 1206 р., Dąbko*,

хорв. *Dubel* (Leksik 144), пол. *Dqbel*, *Dembel*, *Dubel*, *Dubiel* (SN II, 371, 389, 551, 552), словц. *Dubjel* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubel* (Wenzel II/1, 100).

***Dǫbidlo**: укр. *Дубило* (Богдан 54), ст.-рос. (похідне) *Дубилово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 146), рос. *Дубилов* (ЖПТ), ст.-блр. *Dubiło*, 1629 р. (АВК XXIII, 34), блр. *Дўбілаўка* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Пап. Мін. 88), пол. *Dubiło* (SN II, 553) ~ укр. діал. *дубіло* 'дубильна речовина' (ЕСУМ 2, 137) та ін.

***Dǫbanъ**, ***Dǫbanь**: укр. *Дубанъ*, 1704 р. (ПОП 75), *Дубан* (Богдан 53), *Дубань* (СП 131), *Дубань* — сучасне прізвисько (с. Великий Обзир Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.), ст.-рос. (похідне) *Дубаново*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 40), рос. *Дубанов* (ЖПТ), блр. *Дубан* (Бірыла 138), *Дубанаў* (Памяць Лоеўск. 125), пол. *Duban* (SN II, 550), ст.-чеськ. *Pavel Duban*, 1494 р. (АС XVII, 422), чеськ. *Duban*, *Dubai* (ЧП), словц. *Duban*, *Dubáň* (TZ Bratislava 66), в.-луж., н.-луж. *Duban* (Wenzel II/1, 100).

***Dǫbina**, ***Dǫbinъ**: ст.-укр. Кирило *Дубина*, 1649 р. (Реєстр 295), укр. *Дубина*, 1784 р. (КПУ 19), *Дубина* — сучасне прізвисько (Вол.), *Дубина* — сучасне прізвисько («телепень, дурень»; Чабаненко ПНН I, 139), ст.-рос. Федко *Дубина*, 1497/98 р. (ПКНЗ I, 108), *Дубина* Деймитинъ, 1506 р. (АС I, 129), Дмитрей *Дубина*, 1694 р. (Шпиленко 133), (похідне) *Дубинино*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 21), рос. *Дубинин* (ВК 535), *Дубинов* (МО), *Дубина* — прізвисько високорослого, сильного чоловіка (Вальтер, Мокиєнко 206), ст.-блр. Андрей *Дубина*, 1580 р. (Бірыла 1966: 211), блр. *Дубін* (Бірыла 138), *Дубіна* (Памяць Петр. 264), болг. *Дъбин*, *Дъбина* (Ковачев 1992: 175), хорв. *Dubin*, *Dubina* (Leksik 144), пол. *Dębin*, *Dębina*, *Dubina* (SN II, 419, 553), чеськ. *Dubin*, *Dubina* (ЧП), словц. *Dubina* (TZ Bratislava 66) ~ ст.-укр. *дўбина*, 1594 р. (УП I, 529), укр. діал. *дубіна* 'тупа, нетямуща людина' (СБІ 209), (порівняння) як *дубіна* 'про високу людину' (Мацюк 2013: 156) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 91–92; SP 4, 174–175).

***Zadǫbinъ**: ст.-рос. Пронка *Задубинъ*, 1641 р. (Тупиков 550), рос. *Задубин* (ЖПТ).

***Dǫbinьka**: ст.-укр. Iwan *Dubinka*, 1632 р. (АЮЗР VI/1, 490), укр. *Дубинка* (Редько I, 336), ст.-рос. Бориска Ивановъ с. *Дубинка*, 1646 р. (Зарайск 36), рос. *Дубинкин* (МО), болг. *Дъбинка* (Ковачев 1992: 175), пол. *Dubinka* (SN II, 554).

***Дѣбѣньсь**: укр. *Дубинець* (Редько 1, 336), рос. *Дубинцев* (БК 764), пол. *Dubiniec* (SN II, 553) ~ рос. діал. *дубінец* 'дурень' (СРГК 2, 8).

***Дѣбон'а**, ***Дѣбонь**: ст.-рос. Іван *Дубоня*, 1571 р. (Веселовский 102), (похідне) *Дубонина*, 1688 р. — назва пустища в колишній Бежецькій п'ятині (Курдюмов IV, 154), рос. *Дубонин* (м. Мічуринськ Тамбовськ. обл.), пол. *Demboń, Dęboń, Domboń* (SN II, 380, 420, 473).

***Дѣбунь**: рос. Матрена Семеновская ж. *Дубынина*, 1718 р. (Беллев 42), *Дубынин* (ЖПТ), (похідне) *Дубынино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN III, 134).

***Дѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Васил *Дубѣньши*, 1649 р. (Реєстр 216), ст.-рос. Гридка *Дубновѣ*, XVI ст. (НПК V, 167), рос. *Дубнов* (МО), пол. *Dębny* (SN II, 420), *Dembny* (Lexikon 1, 126), чеськ. *Dubný* (ЧП), словц. *Dubný* (TZ Bratislava 66) ~ **дѣбѣнь(жъ)* (ЭССЯ 5, 98; SP 4, 191).

***Надѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Ярема *Надубѣньши*, 1649 р. (Реєстр 365).

***Родѣдѣбѣнь(жъ)**: ст.-укр. Я(ц)ко *По(д)дубны(и)*, 1609 р. (Ділова мова 131), Григорей *Поддубной*, 1669 р. (ПКХ 64), укр. *Поддубний*, 1723 р. (Швидько 197), *Піддубний* — сучасне прізвище (Новикова 644), рос. *Поддубнов*, *Поддубный* (ЖПТ), *Поддубный* — прізвисько (Гузнова 262), блр. *Паддубны* (Бірыла 306), пол. *Poddębny, Poddubny* (SN VII, 427).

***Дѣбѣнь**: ст.-укр. Pasko *Dubyen*, XVI ст. (Жерела III, 267), укр. *Дубень* (Вол.), ст.-рос. Тиша *Дубневѣ*, 1539 р. (Тупиков 538), (похідне) *Дубнево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 584), рос. *Дубнев* (м. Москва), *Дубнов* (Новикова 273), блр. *Дубень* (Памяць Петр. 309), чеськ. *Dubeň* (ЧП), словц. *Dubeň* (TZ Bratislava 66) ~ рос. діал. *дубень* 'дурень' (ЯОС Доп. 1, 210), ст.-словц. *dubeň* 'четвертий місяць року, квітень', 1543 р. (HSSJ I, 321).

***Дѣбаръ**, ***Дѣбар'ъ**: укр. *Дубаръ*, 1754 р. (АК 3, 120), *Дубар* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 41), *Дубар* — сучасне прізвисько (СПУ I, 340), (похідне) *Дубарів Яр* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 42), рос. *Дубарев* (МО), ст.-блр. Антип *Дубаръ*, 1679 р., блр. *Дубар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубароўшчына* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), пол. *Dębar* (SN II, 551), н.-луж. *Dubar* (Wenzel 2004: 114) ~ рос. діал. *дубарь* 'співучий птах дубонос' (СРНГ 8, 232), серб. діал. *дубар* 'пеньок із відрубаним стовбуром, який стирчить із землі', *перен.* 'самотній чоловік' (Ђирић 2018: 181), пол. *debiarz* 'чинбар' (SJP I, 452).

***Дѣборъ**: рос. *Дуборев* (МО), пол. *Damborz, Dęborz* (SN II, 345, 420).

***Dǫbasъ**: ст.-укр. Марько *Дубас*, 1649 р. (Реєстр 195), укр. *Дубасъ*, 1723 р. (Швидько 299), *Дубас* — сучасне прізвище (СП 131), ст.-рос. Василей *Дубасов*, 1538 р. (АНВ 24), Савинко *Дубасовъ*, 1692 р. (Парфенова 146), (похідні) *Дубасово*, XVI ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК V, 326), рос. *Дубасовъ*, XVIII ст. (ПМД 86), *Дубасов* (ЖПТ), (похідне) *Дубасова*, 1701–1702 рр. — ойконім у колишній Вологодській губ. (Шамина 97), блр. *Дубас* (Бірыла 138), ст.-пол. *Dubas*, 1607 р. (Bubak I, 89), пол. *Dębas*, *Dubas* (SN II, 418, 551), чеськ. *Dubas* (ЧП) ~ укр. діал. *дубѧс* ‘великий ніж’ (Піпаш, Галас 52), рос. діал. *дубѧс* ‘дурень’ (СРНГ 8, 232), блр. діал. *дубѧс* ‘нетямуща людина’ (Аляксейчык 1976: 9), ‘переросток’ (Яўсееў 42) та ін. Див. (SP 4, 171–172).

***Dǫbosъ**: укр. *Дубос* (КПУ Черк. 6, 137), рос. *Дубосов* — сучасне прізвище.

***Dǫbъskъ(jъ)**: ст.-укр. *Дубскии*, 1596 р. (УП 1, 572), укр. *Дубський* (Редько 1, 338), рос. *Дубский* (ЖПТ), ст.-пол. Mathias *Dąbski*, 1563 р., Gabriel *Dębski*, 1649 р. (Mytnik 78, 80), пол. *Dąbski*, *Dębski* (SN II, 372, 240), *Dembski* (Lexikon 1, 126), ст.-чеськ. Jan *Dubský*, 1473 р. (АЧ IV, 277), чеськ. *Dubský* (ЧП).

***Podǫdǫbъskъ(jъ)**: ст.-укр. Василей *Поддубский*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 282), укр. *Поддубський*, 1785 р. (ИСК 35), *Піддубський* — сучасне прізвище (Новикова 645), рос., блр. *Поддубский* (ЖПТ), пол. *Poddembski*, *Poddębski* (SN VII, 427).

***Dǫbatъ(jъ)**: рос. *Дубатов* (ЖПТ), пол. *Dębata*, (вторинне) *Dubatoski* (SN II, 418, 551).

***Dǫbѧta**: ст.-рос. (похідне) *Дубятина Гора*, XV ст. — назва поселення в історичній Новгородщині (НПК I, 466), рос. *Дубятин* — сучасне прізвище.

***Dǫbита**, ***Dǫbitъ**: укр. *Дубита* (Богдан 53), рос. *Дубита* (МО), блр. (похідні) *Дубитово* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN III, 108), *Дубитава* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 49), пол. *Dębita* (SN II, 419).

***Dǫbitъjъ**: ст.-укр. Яцко Pawel *Dubicz*, XVI ст. (Жерела II, 218), укр. *Dubicz*, 1773 р. (АЮЗР VI/2, 164), *Дубич* — сучасне прізвище (Редько 1, 337), рос. *Дубичев* (ЖПТ), (похідне) *Дубичево*, XVIII ст. — назва пустища в Клиньському пов. колишньої Московської губ. (Кузовов II, 339), блр. (похідне) *Дубічы* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), серб. (похідне) *Дубићев дѧ* — мікротопонім (Циц-

мил.-Реметић 192), хорв. *Dubić* (Leksik 144), пол. *Dembicz*, *Dubicz* (SN II, 390, 552).

***Родѣдѣиѣ**: укр. *Поддубич* (ЖПТ).

***Дѣбѣиѣ**: д.-руськ. Исака *Дубычевичъ*, 1188 р. (Тупиков 538), рос. *Дубычев* (м. Краснодар).

***Дѣбѣватиѣ**: ст.-укр. Иван Швеѣц *Дубоватий*, 1691 р. (ПКСР 259), рос. *Дубоватов* – сучасне прізвище ~ рос. діал. *дубовѣтый* ‘про неприємний для слуху, необроблений голос’ (СРНГ 8, 238).

***Дѣбише**: укр. *Дубище* – сучасне прізвище («дуже великий»; СПУ 1, 340), рос. *Дубищев* (ЖПТ) ~ **dobišče* (ЭССЯ 5, 92; SP 4, 175).

***Дѣбавъ**(**ѣ**): рос. *Дубавая ж.* (МО) ~ рос. діал. *дубѣвый* ‘телепень’ (НОС 2, 107).

***Дѣбѣиѣ**(**ѣ**): укр. *Дубивий* (Богдан 54).

***Дѣбѣиѣ**(**ѣ**): укр. *Дубовий*, 1717 р. (Мишик, Тарасенко 29), *Дубовий* – сучасне прізвище (Новикова 273), *Дубовий* – прізвище («здоров’як»; Чабаненко ПНН 1, 139), ст.-рос. Аникій Васильєв *Дубового*, XVI ст. (НПК III, 554), Ондрушка Яковлевъ с. *Дубовъ*, 1651 р. (Тупиков 538), рос. *Дубовый* (ЖПТ), *Дубовый* – прізвище (Гузнова 239), ст.-блр. Левко *Дубовъ*, 1656 р. (Тупиков 538), блр. *Дубаў*, *Дубавы* (Бірыла 138), болг. *Дѣбов* (Илчев 190), пол. *Dambowu*, *Dembowu*, *Dębowu*, *Dubowu* (SN II, 345, 381, 420, 556), чеськ. *Dubový* (ЧП), словц. *Dubový* (TZ Bratislava 66) ~ чеськ. *dubový člověk* ‘дурень’ (Kott I, 321) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 92–93; SP 4, 176–177).

***Дѣбѣиѣ**: ст.-укр. Мака(р) *Дубови(к)*, 1609 р. (Ділова мова 130), Грицько *Дубовикъ*, 1690 р. (АППС 1, 297), укр. *Дубовикъ*, 1723 р. (Швидько 167), *Дубовик* (Редько 1, 338), *Дубовик* – прізвище («тугодум»; Чабаненко ПНН 1, 139), ст.-рос. Богдан *Дубовик*, 1613 р. (Веселовский 102), (похідне) *Дубовиково*, 1498/99 р. – ойконім в історичній Бежецькій п’ятині (ПКНЗ I, 195), рос. *Дубовик*, *Дубовиков*, (МО), *Дубовик* – прізвище високорослого чоловіка міцної статури, силача (Вальтер, Мокиєнко 206), пол. *Dubowik* (SN II, 555).

***Дѣбѣиѣ**: ст.-укр. Iwan *Dubowicz*, XVI ст. (Жерела III, 175), укр. *Дубович* (Редько 1, 338), ст.-рос. (похідне) *Дубовичи*, XVI ст. – назва починка на Новгородщині (НПК IV, 466), рос. *Дубович* (МО), блр. *Дубовіч* (Бірыла 138), хорв. *Dubović* (Leksik 144), пол. *Dembowicz*, *Dębowicz*, *Dubowicz* (SN II, 381, 420).

***Дѣбѣиѣ**: укр. *Дубовець* (Богдан 53), *Дубовець* – сучасне прізвище (СПУ 1, 341), рос. *Дубовцев* (ЖПТ), блр. *Дубавец* (Па-

мяць Петр. 474), (похідне) *Дубаўцы* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), хорв. *Dubovec* (Leksik 145), пол. *Dębowiec*, *Dubowiec* (SN II, 420, 555), чеськ. *Dubovec* (ЧП), слвц. *Dubovec* (TZ Bratislava 66), луж. *Dubowc* (Wenzel II/1, 101) ~ **dobovъсь* (SP 4, 178).

Праантропоніми-композиції:

***Добиславъ**: схв. *Dubislaw* – чол. ім'я (PI 243).

***Дободѣдъ**: рос. *Дубодедов* (м. Львів), блр. *Дубадзед* (Бірыла 138).

***Дободѣль**: укр. *Дубоділ* (КПУ Сум. 10, 80), рос. *Дубоделов* (ЖПТ), блр. *Дубадзелаў* (Бірыла 138) ~ блр. діал. *дубадзёл* 'незграбний, невправний' (Кусянкова 36).

***Добоглазъ(ь)**: рос. *Дубоглазов* (ЖПТ).

***Добогрызъ**: укр. *Дубогризенко*, 1724 р. (Ділова НРМ 161) – патронім на -енко, *Дубогриз* – сучасне прізвище (РУС 135), рос. *Дубогрызов* (ЖПТ).

***Добохвостъ**: рос. *Дубохвостов* (ЖПТ).

***Доболазъ**: рос. *Дуболазов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *дуболáz* 'пустун' (СРНГ 8, 239).

***Доболъбъ**: рос. *Дуболобов* (МО).

***Добоногъ(ь)**: ст.-рос. Молах *Дубоногов*, 1628 р. (ПК Кострома 340).

***Добоносъ(ь)**, ***Добонъ(ь) Носъ**: ст.-укр. Грыць *Дубоноз*, Степанъ *Дубоносенько*, 1649 р. (Реєстр 187, 392), Микита *Дубоносов*, 1667 р. (ПКХ 20), укр. *Дубонос*, 1788 р. (Макидонов 103), *Дубонос* – сучасне прізвище (Новикова 274), *Дубоніс* (Горпинич, Корнієнко 74), ст.-рос. Яхно *Дубоносъ*, 1498 р. (Тупиков 138), Федор Семенович Шехонский *Дубовый Нос*, XV ст. (Веселовский 102), Иванко *Дубоносов*, 1563 р. (ПКОП 67), Федор *Дубовой Нос*, XVI ст. (РИ 107), рос. *Дубоносов*, *Дубонос* (МО), ст.-блр. Прокоп *Дубанос*, 1635 р. (Бірыла 1966: 211), блр. *Дубанос* (Бірыла 138), (похідні) *Дубаносы* (2) – ойконіми в Мінській і Гродненській обл. (Рап. Мін. 88; Рап. Гр. 87), ст.-пол. Woyteg *Dambonos*, 1498 р. (SSNO I, 473) ~ укр. діал. *дубоніс орн.* 'птаха костолуза, *Scothraustes scothraustes*' (СБІ 210), рос. діал. *дубоносый* 'упертый', *дубонос* 'людина з великим носом' (СРНГ 8, 239, 240), 'дятел' (Хильманович 80).

***Добоусъ**: рос. *Дубоусов* (САЛ 416).

***Доборѣзь**: укр. *Дуборіз* (Марочкіна 221), рос. *Дуборез*, *Дуборезов* (МО), *Дуборез* – прізвище («патологоанатом»; Вальтер, Мокієнко 206).

***Dęborogъ**: пол. *Dęboróg* (SN II, 420).

***Dębosagъ**: укр. *Дубосар* (ИС 54), рос. *Дубосар* (МО), *Дубосаров* (ЖПТ).

***Dębosękъ**: (похідні) ст.-рос. *Дубосеково*, 1567–1568 рр. — ойконім у колишньому Рузькому пов. (АФЗХ 1956: 383), рос. *Дубосеково*, XVIII ст. — назва пустища у Волоколамському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 340).

**dębotesъ*: рос. діал. *дуботёс* 'дурень' (ЯОС Доп. 1, 210). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Dębotъlka**, ***Dębotъlкъ**: ст.-укр. Миколай *Дуботолка*, Михайль *Дуботовкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 116, 597), Миско *Дуботулкъ*, 1603 р. (ОО 90), ст.-рос. Макарко *Дуботолкъ*, 1625 р. (ПК Торжок 63), Івашко *Дуботолкъ*, 1654 р. (Переславль-Залесский 2), рос. *Дуботолкин*, *Дуботолков*, *Дуботолоков* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврило *Дуботолкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 628), Jurgi *Dubotowka*, *dubotholk*, 1558 р. (ПКГЭ I, 386), Miska *Dubotołk*, 1561 р. (ПКГЭ II, 49) ~ ст.-рос. *дуботолкъ* 'хто товче кору для шкіряного промислу', 1646 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 370), рос. діал. *дуботолк*, *дуботолок*, *дуботолка* 'дурень, телепень' (СРНГ 8, 240), ст.-блр. *дуботовкъ*, *дуботолкъ* 'хто готує дубову кору для шкіряного промислу' (ГСБМ 9, 94–95).

***Dębowagъ**: укр. *Дубовар* (КПУ Киров. 1, 141).

***Čьrnodębъ**: укр. *Чорнодуб* (СП 386), рос. *Чернодубов* (МО), блр. *Чарнадуб* (Бірыла 447).

***Golodębъ**: рос. *Голодубов* (ЖПТ).

***Gryzodębъ**: укр. *Гризодуб*, 1750 р. (Пивовар 271), *Гризодуб*, рос. *Грызодуб*, *Грызодубов* (МО).

***Kazidębъ**: укр. *Казидуб* (РУС 171), рос. *Казидубов* (МО), ст.-пол. *Kazidąpъ*, 1426 р. (SSNO II, 557). Стосовно першого компонента пор. псл. **kaziti* (ЭССЯ 9, 171).

***Koždębъ**: ст.-укр. Наум *Кожодыб* (!), 1666 р. (ПК 1666 р.: 228), укр. *Кожодуб*, 1785 р. (ИСК 43), *Кожедуб* (Новикова 394), рос. *Кожедубов* (ЖПТ), блр. *Кажадуб* (Бірыла 167).

***Krasъnodębъ**: рос. *Краснодубов* (ЖПТ).

***Krivodębъ**(ъ): ст.-укр. Антонъ *Криводубовъ*, 1649 р. (Реєстр 211), укр. *Криводубов*, 1704 р. (ПОП 25), укр. *Криводуб* (КПУ Сум. 1, 144), рос. *Криводуб* (МО), *Криводубов* (м. Хабаровськ), блр. *Криводубов* (ЖПТ).

***Kvĕlodobъ**: укр. *Цвілодуб* (СВЗ 35), рос. *Цвелодуб* (МО), *Цвелодубов* (Новикова 898).

***Paridobъ**: ст.-пол. *Andrea Parzidamb*, 1452 р. (SSNO IV, 92).

***Poridobъ**: укр. (похідне) *Паридуби* — ойконім на Волині, історично *Порыдуби*, 1511 р. (Шульгач 2001: 105), ст.-пол. *Jan Porydqb*, XV ст. (SSNO IV, 327).

***Rĕzodobъ**: рос. *Резодубов* (ЖПТ).

***Starodobъ**: ст.-укр. *Иванъ Стародубъ*, 1649 р. (Реєстр 175), укр. *Стародубъ*, 1718 р. (ДІП I, 137), *Стародуб* — сучасне прізвище (Редько 2, 1004), *Стародубівка* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми на Дніпропетровщині, ст.-рос. *Васюкъ Стародубовъ*, 1534 р., *Серапіонъ Стародубъ*, 1672 р. (Тупиков 372, 761), рос. *Стародуб*, 1710 р. (ПЖК 9), *Стародубов* (ЖПТ), блр. *Старадуб* (Бірыла 388), *Старадубава* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 150), хорв. *Starodub* (Leksik 612), пол. *Starodqb*, *Starodęb*, *Starodub* (SN IX, 31) ~ укр. діал. *розумний як старий дуб* (Добролюбова 2003: 9).

***Sъmykodobъ**: укр. *Смикодуб* (Зайцева, Ковальчук 145).

***Suxodobъ**: укр. *Суходуб* (КПУ Харк. 9, 579), рос. *Суходуб*, *Суходубов* (МО).

***Wyrwidobъ**: ст.-пол. *Wyrwidab*, 1497 р. (SSNO VI, 228).

***Vъrхodobъ**: укр. *Верходуб*, 1784 р. (ИСК 15), рос. *Верходубов* (ЖПТ).

Деривати з коренем **Dobr-*

***Dobrava**: укр. *Дубрава*, 1735 р. (ДІП VII, 92), *Дубрава* — сучасне прізвище (Глуховцева 1, 246), ст.-рос. *Дубрава* Рамен'єв, XV ст. (Веселовский 102), рос. *Дубравин* (ЖПТ), серб. *Дубрава* — особове ім'я (Грковић 246), хорв. *Dubrava* (Leksik 144), пол. *Dubrawa* (SN II, 556), ст.-чеськ. *Jan Doubrava*, 1494 р. (АЧ XVII, 407), чеськ. *Dubrava* (ЧП), словц. *Dúbrava* (TZ Bratislava 66), в.-луж., н.-луж. *Dubrawa* (Wenzel II/1, 101) ~ **dobrava* (ЭССЯ 5, 92–94; SP 4, 181–183).

***Dobravica**: хорв. *Dubravica* (Leksik 144), словн. *Dubravica* (ZSSP 120) ~ **dobravica* (SP 4, 178).

***Dobравъсь**: рос. *Дубравцев* (м. Уфа), ст.-серб. *Доубравъць*, 1332 р. (Monumenta 564), хорв. *Dubravec* (Leksik 144), чеськ. *Dubravec* (ЧП).

***Dobравитѣь**: рос. *Дубравич* (МО), хорв. *Dubravić* (Leksik 144).

***Dobrowa**: ст.-укр. *Евхим Дуброва*, 1561 р. (ЛЗК 201), *Wasilko Dqbrowa*, XVI ст. (Жерела III, 243), *Степанъ Дуброва*, 1649 р. (Реєстр

450), укр. *Дуброва*, 1734 р. (ДІП VI, 104), *Дуброва* (Редько 1, 338), ст.-рос. Исаак *Дубровин*, 1472 р. (Веселовский 102), Тренька Филипов сын *Дубровин*, 1623 р. (Полякова 75), Кондрашка *Дуброва*, 1685 р. (Парфенова 146), рос. *Дуброва*, *Дубровин* (ЖПТ), блр. *Дуброва* (Памяць Петр. 312), (похідне) *Дубровіна* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 134), макед. *Дуброва* (Речник ПКМ I, 387), ст.-пол. *Dambrowa*, 1417 р. (SSNO I, 463), *Dombrowa*, 1558 р. (Bubak Słownik I, 135), Michael *Dąbrowa*, 1595 р. (Mytnik 78), пол. *Dąbrowa*, *Dombrowa* (SN II, 371, 473) ~ **dōbrova* (ЭССЯ 5, 92–94; SP 4, 181–183).

***Дѣбровъ**: укр. *Дубров* (Богдан 53), рос. *Дубров* (САЛ 416), *Дубровова ж.* (МО) ~ **dōbrovъ* (SP 4, 183–184).

***Дѣбровѣца**: рос. *Дубровицын* (м. Москва), пол. *Dąbrowica* (SN II, 372) ~ **dōbrovica* (SP 4, 178).

***Дѣбровъсь**: рос. *Дубровцев* (МО), хорв. *Dubrovac* (Leksik 145).

***Дѣбровѣкъ**: укр. *Дубровик* (Рв.), рос. *Дубровик* (МО), *Дубровиков* (м. Владивосток).

***Дѣбровѣка**: ст.-укр. Andrei *Dubrowka*, XVI ст. (Жерела I, 68), рос. *Дубровка*, *Дубровкин* (МО), хорв. *Dubrovka* (Leksik 145), ст.-пол. *Dambrowka*, 1488 р. (SSNO I, 464), пол. *Dąbrowka*, *Dubrowka* (SN II, 372, 556) ~ **dōbrovъka* (SP 4, 179–180).

***Дѣбровѣль(ь)**: ст.-укр. Лєвко *Дѣбровныи*, 1592 р. (УП 1, 495), укр. *Дубрівний* (Богдан 52), рос. *Дубровный* (ЖПТ), пол. *Dąbrowny*, *Dombrowny* (SN II, 372, 473) ~ **dōbrovъnъ(ь)* (ЭССЯ 5, 94–95; SP 4, 181).

***Дѣбровѣтъ**: ст.-укр. Ierema *Dubrowicz*, XVI ст. (Жерела II, 125), ст.-рос. (похідне) *Дубровичи* — ойконім у Рязанському краї (ПРПР 92), рос. *Дубрович* (МО), хорв. *Dubrović* (Leksik 145), пол. *Dąbrowicz*, *Dombowicz* (SN II, 372, 473).

Похідні від псл. **edla*

***Edla**: ст.-рос. Иванъ *Елинъ*, 1633 р. (Тупиков 543) — патронім на -ин-, рос. *Елин* (ЖПТ), блр. *Елін* (Бірыла 142), пол. *Jodła* (SN IV, 376), чеськ. *Jedla* (ЧП) ~ укр. діал. *йалá* 'ялина європейська, *Picea abies*' (Омельковець 202), болг. *елá* 'ялиця', пол. *jodła* 'ялиця', діал. 'ялина' (ЕСУМ 6, 543) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 14).

Суфіксальні похідні:

***Edlica**, ***Edlina**: ст.-укр. *Ялина*, 1649 р. (Реєстр 250), укр. *Ялиця* (Редько 2, 1248), *Ялина* (Горпинич, Корнієнко 267), рос. *Елинин*,

Елицин (МО) ~ **edlica*, **edlina* (ЭССЯ 6, 14–15). Пор. ще укр. діал. (порівняння) *пишна як ялина* ‘вродлива’ (Добролюбова 2003: 80).

Деривати з коренем **Ельх-* / **Ольх-* // **Ельš-* / **Ольš-*

***Ельха** / ***Ольха**: укр. *Олха*, 1718 р. (ДІП I, 174), *Вільха* (Панцьо 99), *Ол’ха* (Дуйчак 187), *Ольха* – прізвисько (СПУ 2, 330), рос. *Ольха* (МО), *Ольхин*, *Ольшин* (ЖПТ) – патроніми на *-ин*, болг. *Елха* (Илчев 197), пол. *Olcha* (SN VII, 50) ~ ст.-укр. *ω(л)ха alnus*, 1642 р. (Славинецький 101) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 23–24; 32, 81–82: **ельха* / **ольха*).

***Ельša** / ***Ольša**: рос. *Ольхин*, *Ольшин* (МО), хорв. *Jaša*, *Ješa*, *Jeuša*, *Jevša* (Leksik 258, 262, 264), ст.-пол. *Olsa*, 1443 р. (SSNO VI, 120), пол. *Olsza* (SN VII, 64), чеськ. *Olša* (ЧП), словц. *Ješa* (TZ Bratislava 144) ~ **elša* / **olša* (ЭССЯ 6, 25; 32, 82).

***Ольшакъ**: ст.-рос. (похідне) *Олшаково*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 220), рос. *Ольшаков* (МО), словн. *Olšak* (ZSSP 411), словц. *Olšiak*, *Olšák* (TZ Trnava 141).

***Ельšikъ**: словц. *Ješík* (TZ Bratislava 144).

***Ельšitъ** / ***Ольšitъ**: хорв. *Jašić*, *Ješić*, *Jošić* (Leksik 258, 264, 266), словн. *Ješič*, *Jevšič* (ZSSP 231, 236), луж. *Wošic* (Wenzel II/2, 164).

***Ольšina**: рос. *Ольшина* (МО), *Ольшинин* (м. Санкт-Петербург), словн. *Ovšina* (ZSSP 418), пол. *Olszyna* (SN VII, 66), чеськ. *Olšina* (ЧП), словц. *Olšina* (TZ Bratislava 262), н.-луж. *Wólšina* (Muka III, 112) ~ **olšina* (ЭССЯ 32, 83).

***Ельхонъ(јь)** / ***Ольхонъ(јь)**: ст.-укр. Петро *Ѡлховици*, 1649 р. (Реєстр 414), укр. *Олховый*, 1718 р. (ДІП I, 218), *Вільховий* (СП 75), *Ольховий* (Томіленко 72), ст.-рос. Митька Михайлов сын *Олехов*, 1647 р. (Полякова 163), рос. *Ольховой*, *Ольховый* (ЖПТ), блр. *Альховы* (Бірыла 21), болг. *Елхов* (Илчев 197), ст.-пол. *Jacobus Olschowy*, 1476 р. (SSNO IV, 120), *Laurenty Olchowy*, 1659 р. (Mytnik 204), пол. *Olchowy* (SN VII, 51) ~ рос. діал. *ольхóвый* ‘поганий, слабкий, ненадійний’ (СРГК 4, 198) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 24–25; 32, 82: **ельхонъ(јь)* / **ольхонъ(јь)*).

***Ельšевъ** / ***Ольšевъ**: укр. *Ольшовий* (Богдан 207), ст.-пол. *Martinus Olszewi*, 1399 р. (SSNO VI, 121), пол. *Olszowy* (SN VII, 66), словц. *Ješový*, *Olšová ж.* (TZ Bratislava 144, 262) ~ **elševъ(јь)* / **olševъ(јь)* (ЭССЯ 6, 24–25; 32, 82–83).

***Ольховикъ**: ст.-укр. Михайло **Ѡлховикъ**, 1654 р. (РПП 55), укр. *Вулховикъ*, 1718 р. (ДІП I, 86), *Ольховик* (Редько 2, 762), *Ольховик* – прізвисько (с. Ремчиці Сарненськ. р-ну Рв.; ОАІУМ), рос. *Ольховик* (ЖПТ), *Ольховиков* (м. Сочі), блр. *Альхавік*, *Альховік* (Бірыла 20), пол. *Olchownik* (SN VII, 51).

***Ольховъсь**: ст.-рос. *Олховецъ*, XVI ст. (НПК VI, 409), (похідне) *Ольховцева*, XVI ст. – назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 65), рос. *Ольховцев* (МО), блр. *Альхавец* (Бірыла 21).

***Ельѣвъсь** / ***Ольѣвъсь**: рос. *Ольшевец* (МО), хорв. *Jašovec*, *Ješovac*, *Jevšovac*, *Jošovec* (Leksik 258, 264, 266), слвн. *Jalšovec*, *Jovšovec* (ZSSP 224, 238), ст.-пол. *Johannes Olszowecz*, 1408/1409 р. (SSNO IV, 121), чеськ. *Olšovec* (ЧП), слвц. *Olšovec* (Bernát 88), пол. *Olszewiec*, *Olszowiec* (SN VII, 65).

***Ольховъскъѣ**: ст.-укр. Исай *Олховской*, 1660 р. (РСП 511), укр. *Вільхівський* (Holutiak 89), *Ольхівський*, *Ольховський* (Редько 2, 762), рос. *Ольховский* (МО), блр. *Альховскі* (Бірыла 20), ст.-пол. *Nicolaus Olchowsky*, 1441 р. (SSNO IV, 111), пол. *Olchowski* (SN VII, 51).

***Ольѣвъскъѣ**: ст.-укр. **Ѡльѣвъскіи**, 1585 р. (УП I, 402), укр. *Ольшевський*, *Ольшовський* (Богдан 207), рос. *Ольшевский* (МО), блр. *Альшоўскі* (Бірыла 20), ст.-пол. *Stanislaus Olschewsky*, 1446 р., *Olschowsky*, 1466 р. (SSNO IV, 121), пол. *Olszewski*, *Olszowski* (SN VII, 65, 66), чеськ. *Olšovský* (ЧП), слвц. *Jalšovský* (TZ Bratislava 144), *Olšovský* (TP 164).

***Ольѣпанъѣ**: рос. *Ольшанов* (ЖПТ), ст.-пол. *Olschan*, 1438 р. (SSNO IV, 120), чеськ. *Olšán* (ЧП) ~ рос. діал. *ольшáный* ‘ластатий’ (СРНГ 23, 193) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 82).

***Ольѣпанъскъѣ**: укр. *Ольшанський* (Редько 2, 762), рос. *Ольшанский* (ЖПТ), ст.-пол. *Mychailo Olschansky*, 1439 р. (SSNO VI, 120), пол. *Olszański* (SN VII, 65).

***Ельѣпникъ** / ***Ольѣпникъ**: рос. *Олешников* (МО), слвн. *Elšnik*, *Jelšnik* (ZSSP 125, 231), чеськ. *Olešník* (Svoboda 195), луж. *Wolšnik* (Wenzel II/2, 164).

***Ольховиѣѣ**: укр. *Ольхович* (Богдан 207), рос. *Ольхович* (МО), блр. *Альховіч* (Бірыла 21), хорв. *Johović* (Leksik 265), пол. *Olchowicz* (SN VII, 51).

Деривати з коренем **Grab-*, **Grabr-*

***Grabъ / *Grabъ:** ст.-укр. Есифъ *Грабъ*, 1649 р. (Реєстр 240), укр. *Грабъ*, 1718 р. (ДІП I, 166), *Hrab*, *Grab*, 1787 р. (Чучка 157), *Габ* – сучасне прізвище (СП 101), *Габ* – сучасне прізвисько (СПУ I, 261), ст.-рос. Михалец *Грабов*, 1570 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 221), Дмитрѣ Ольферьевичъ *Грабовъ*, 1610 р. (Тупиков 523), рос. *Габ*, *Грабов*, *Грабров* (МО), блр. *Габ* (Бірыла 115), болг. *Габеров* (Илчев 122), макед. *Габер* (Речник ПКМ I, 230), *Габер* – чол. ім'я в народній творчості, пов'язане з віруваннями і звичаями македонців (Коробар-Белчева 61), хорв. *Gabar*, *Gaber*, *Grabar*, *Graber* (Leksik 178, 198), слвн. *Gaber*, *Graber* (ZSSP 151, 174), ст.-пол. Michaelo dicti *Grab*, XVII ст. (SSNO II, 188), пол. *Grab*, *Hrab* (SN III, 475; IV, 169), чеськ. *Hrab*, *Habr*, *Hábr* (ЧП), ст.-слвц. *Grab*, 1135 р. (Bartek 115), н.-луж. *Grab* (Wenzel II/1, 118) ~ **grabъ / *grabъ* (ЭССЯ 7, 99–100). Пор. ще (порівняння) як *граб* 'високий, великий', 'стрункий' (Добролюба 2003: 94, 97), слвц. діал. *chlap jako hrah* 'сильний' (HSSJ I, 614), чеськ. *habr* 'дурень' (Kott I, 401).

Суфіксальні деривати:

***Grabikъ:** укр. *Hrabik*, 1704 р. (АЮЗР VI/2, 8), *Габик* (СП 101), *Габік* (Дуйчак 89), рос. *Габик* (МО), *Грабиков* (Самарськ. обл.), пол. *Grabik*, *Hrabik* (SN IV, 169), чеськ. *Hrabík* (ЧП), луж. *Grabik* (Wenzel II/1, 119).

***Grabъko, *Grabъkъ:** укр. *Габко*, 1718 р. (ДІП I, 245), *Габко* – сучасне прізвище (СП 101), рос. *Грабок*, *Габко*, *Грабков* (МО), болг. *Габко* (Ковачев 1992: 174), хорв. *Grabek* (Leksik 198), слвн. *Grabek* (ZSSP 174), пол. *Grabek*, *Grabko*, *Hrabek*, *Hrabko* (SN III, 477, 479; IV, 169), чеськ. *Hrábek* (ЧП), слвц. *Hrabek*, *Hrabko* (TZ Bratislava 122).

***Grabъсь, *Grabъсь:** укр. *Грабець* (Богдан 93), рос. *Грабец*, *Грабцов* (МО), *Грабцев* (м. Калуга), слвн. *Gaberc*, *Gabrc*, *Grabec* (ZSSP 151, 174), пол. *Grabiec*, *Hrabiec* (SN III, 478; IV, 169), чеськ. *Hrabec* (ЧП).

***Grabovъ(ъ):** ст.-укр. Іванъ *Грабовици*, 1649 р. (Реєстр 183), укр. *Грабовий* (СП 101), рос. *Грабовой* (ЖПТ), пол. *Grabowy* (SN III, 480).

***Grabovikъ:** рос. *Грабовик* (МО), блр. *Грабовик* (ЖПТ), пол. *Grabowik* (SN III, 480).

***Grabovъсь, *Grabovъсь:** рос. *Грабовец*, *Грабовец* (МО), хорв. *Grabovac*, *Grabovec*, *Grabrovac*, *Grabrovec* (Leksik 198), пол. *Grabowicz* (SN III, 480), слвц. *Hrabovec* (TZ Bratislava 122).

***Grabina**: укр. *Грабина* (Редько 1, 241), рос. *Грабинин* (МО), хорв. *Grabina* (Leksik 198), пол. *Grabina, Hrabina* (SN III, 478; IV, 169), чеськ. *Hrabina* (ЧП), словц. *Hrabina* (TZ Bratislava 122) ~ укр. *грабіна* 'дерево граб' (Грінченко 1, 320), словц. діал. *hrabina* 'т. с.' (Orlovský 105), в.-луж. *hrabina* 'букові зарості' (Трофимович 57) та ін.

***Grabitjъ**, ***Grabritjъ**: рос. *Грабич, Грабичев* (МО), хорв. *Grabić, Grabrić* (Leksik 198), словн. *Gabrič* (ZSSP 151), пол. *Grabicz* (SN III, 478).

***Grabovitjъ**: укр. *Грабович* (Богдан 93), рос. *Грабович* (МО), пол. *Grabowicz* (SN III, 480).

Деривати з коренем **Lip-*

***Lipa**: укр. *Липа*, 1756 р. (АК 5, 223), *Липа* — сучасне прізвище (Панцьо 109), *Липа* — сучасне прізвисько (с. Забороль Луцьк. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Липин* (МО), блр. *Ліпа* (Бірыла 252), болг. *Липа* (Займов 140), хорв. *Lipa* (Leksik 367), словн. *Lipa* (ZSSP 335), ст.-пол. Jeromirus Gregory *Lipa*, 1462 р. (SSNO III, 263), пол. *Lipa* (SN V, 607), чеськ. *Lipa* (ЧП), словц. *Lipa* (TZ Bratislava 208), н.-луж. *Lipa* (Wenzel II/1, 249) ~ рос. діал. *лі́па* 'худа, бідна, погано одягнена людина', 'настирлива, надокучлива особа' (СРНГ 17, 53), чеськ. (порівняння) *holý jako lípa* (Kott I, 923) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 114—116).

***Lipъ(жъ)**: укр. *Лип* (Красовський 98), рос. *Лип, Липов* (ЖПТ), хорв. *Lip* (Leksik 367), словн. *Lip* (ZSSP 336), ст.-пол. Petrus *Lip*, 1412 р. (SSNO III, 263), пол. *Lip* (SN V, 607) ~ **lipъ(жъ)* (ЭССЯ 15, 129).

Праантропоніми-композиції:

***Lipogolъ(жъ)**: словн. *Lipoglav* (ZSSP 336).

***Liponogъ(жъ)**: пол. *Liponoga* (SN V, 610).

***Suxolipъ(жъ)**: ст.-укр. Васко *Сухолитъ*, 1649 р. (Реєстр 430).

Афіксальні похідні:

***Nelipa**: укр. *Нелипа* (м. Черкаси), рос. *Нелипин* (м. Запоріжжя).

***Lipiga**: рос. (похідне) *Липигино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN V, 144) ~ **lipiga* (ЭССЯ 15, 122).

***Lipašъ**: рос. *Липашев* (ЖПТ), ст.-чеськ. Mach *Lipášek*, 1490 р. (АЧ XVII, 342).

***Lipixa** / ***Lipiša**: рос. *Липихин, Липишин* (МО), (похідні) *Липихино* — ойконіми в колишніх Костромській і Вологодській губ. (RGN V, 145), хорв. (вторинне) *Lipišić* (Leksik 367), пол. (вторинне) *Lipiszko* (SN V, 609) ~ **lipixa* (ЭССЯ 15, 122).

***Ліроха** / ***Лірошъ**: укр. *Лироха* — прізвисько (СПУ 2, 140), болг. *Лирош* (Ковачев 1992: 177), хорв. *Lipoš* (Leksik 367), слвн. *Lipoš* (ZSSP 336).

***Ліриха** / ***Ліриша**: рос. *Липухин, Липушин* (ЖПТ), (похідне) *Липуховка* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN V, 158), болг. *Липуш* (Ковачев 1992: 177), хорв. *Lipuš* (Leksik 367) ~ рос. діал. *липуша* 'надоїдлива особа' (СРНГ 17, 53) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 128: **ліриха*).

***Ліраї**: укр. *Липай* (Редько 1, 597), рос. *Липаев* (ЖПТ), блр. *Липай* (ЖПТ), хорв. *Lipaj* (Leksik 367), слвн. *Lipaj* (ZSSP 336), пол. *Lipaj* (SN V, 607).

***Ліреї**: ст.-укр. *Лиреу*, XVI ст. (Жерела III, 123), укр. *Луней* (Редько 1, 597), рос. *Лунеев* (ЖПТ), хорв. *Lipej* (Leksik 367), слвн. *Lipej* (ZSSP 336), ст.-пол. *Iacobo Lipreu*, 1410 р. (SSNO III, 264).

***Ліріє**: рос. *Липий* (МО), *Липиев* (ЖПТ), пол. *Lipijew* (SN V, 608) ~ **ліріє* (ЭССЯ 15, 134).

***Ліраць** / ***Лірашъ**: укр. *Липак* (Богдан 169), (похідне) *Липачукове* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 76), ст.-рос. (похідне) дер. на *Бесовце словет Липачовых*, 1563 р. (ПКОП 117), рос. *Липак, Липаков* (МО), *Липак* — прізвисько (СРНГ 17, 53), *Липачев* (ЖПТ), (похідне) *Липачевской* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN V, 143), хорв. *Lipak* (Leksik 367), пол. *Lipak* (SN V, 607), чеськ. *Lipák* (ЧП) ~ рос. діал. *ліпач* 'дерев'яна палиця із загостреним кінцем' (СРНГ 17, 53), слвц. діал. *lipák* 'чай з липового цвіту' (SSN II, 71) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 116—117: **ліраць II*).

***Лірік**: рос. *Липик* (МО), *Липиков* (Горпинич, Тимченко 160).

***Ліріка**, ***Ліріко**, ***Лірікъ**: ст.-укр. *Лурко, Лірка*, XVI ст. (Жерела III, 99, 154), Andrzej *Lipka*, 1640 р. (Biłous 88), укр. *Лунка*, 1752 р. (Пивовар 60), *Лунка, Лунко* — сучасні прізвища (Редько 1, 597), рос. *Липка, Липков, Липкин* (МО), (похідні) *Липкино* — ойконіми в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN V, 147), ст.-блр. Теодоръ *Липка*, 1664 р. (Усціновіч 1975: 133), блр. *Лінка* (Бірыла 252), болг. *Липка* (Заимов 140), хорв. *Lipka* (Leksik 367), слвн. *Lipko* (ZSSP 336), ст.-пол. Paulus *Lipka*, 1402 р., Petrus *Lipko*, 1470—1480 pp. (SSNO III, 264), Iohanes *Lipka*, 1563 р., Stanisław *Lipka*, 1614 р. (Мутник 166), пол. *Lipek, Lipka, Lipko* (SN V, 607, 609), ст.-чеськ. Tomáš *Lipka*, 1655 р. (А҃ XXIX, 282), чеськ. *Lipka* (ЧП), слвц. *Lipka* (TP 146), н.-луж. *Lipka* (Wenzel II/1, 249) ~ **ліріка* (ЭССЯ 15, 129—130).

***Родылірѣка**: рос. *Подлипки* (МО), пол. *Podlipka* (SN VII, 434).

***Ліріца**: укр. *Липиця* (Богдан 170), рос. *Липицин* (м. Єлєць Липецьк. обл.), ст.-блр. Крыштоф *Липица*, 1567 р. (Бірыла 1969: 230) ~ **lirica* (ЕССЯ 15, 121–122).

***Лірьсь**: укр. *Липець* (СП 210), *Липці*, *Липча* – відантропонімі ойконіми в Харківській і Закарпатській обл., рос. *Липцов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Липча* – мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 371), хорв. *Lipas*, *Lipac* (Leksik 367), слвн. *Lipac* (ZSSP 336), пол. *Lipiec* (SN V, 608) ~ ст.-укр. *липецъ* ‘місяць липень’ (Тимченко 1, 403), укр. діал. *липец* ‘липень’ (Турчин 163), *липѣць* ‘мед із липового цвіту’ (СБІ 387), *ліпці* мн. ‘чотири смужки лика, з яких плели постоли’ (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 132).

***Родылірьсь**: хорв. *Podlipac* (Leksik 517), слвн. *Podlipaz*, 1741 р. (Malnar 111).

***Ліранъ**: рос. *Липанов* (ЖПТ), болг. *Липан*, *Липанов* (Илчев 304), макед. (вторинне) *Липановски* (Речник ПКМ I, 753), хорв. *Lipanović* (Leksik 367), пол. *Lipān* (SN V, 607), чеськ. *Lipān* (ЧП), н.-луж. *Lipjan* (Wenzel II/1, 249) ~ **lipanъ* (ЕССЯ 15, 117).

***Ліріна**, ***Ліріпъ**: укр. *Липин* (Holutiak 249), ст.-рос. Ондрѣй *Липинъ*, 1639 р. (Тупиков 622), рос. *Липинин* (ЖПТ), (похідне) *Липинова* – ойконім у колишній Курській губ. (RGN V, 145), хорв. *Lipin*, *Lipina* (Leksik 367), пол. *Lipin*, *Lipina* (SN V, 608), чеськ. *Lipina* (ЧП) ~ укр. діал. *липинā* ‘липовий ліс’ (ЕСУМ 3, 237) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 122–123: **lipina*, **lipinъ*).

***Лірипъ**: рос. *Липунов* (ЖПТ), (похідні) *Липунова*, *Липуново*, *Липуновы* – ойконіми в колишніх Смоленській, Калузькій, Новгородській губ. (RGN V, 144) ~ **lipinъ* (ЕССЯ 15, 128–129).

***Лірьпъ(ѣ)**: рос. *Липный* (МО), хорв. *Lipni* (Leksik 367), пол. *Lipny* (SN V, 610) ~ рос. діал. *ліпный* ‘липовий, зібраний з лип (мед)’ (НОС 5, 27).

***Родылірьпъ(ѣ)**: укр. *Підлипний* (Богдан 224), рос. *Подлипнов* (м. Самара), пол. *Podlipny* (SN VII, 434), чеськ. *Podlipný* (ЧП).

***Лірьпъ**: ст.-укр. Fedak *Lipen*, 1618 р. (Чучка 339), укр. *Липень* (Панцьо 109), рос. *Липнев* (МО), блр. *Ліпень* (Бірыла 252), пол. *Lipień* (SN V, 608) ~ **lirpъ* (ЕССЯ 15, 132).

***Лірьнікъ**: укр. *Липник* (Богдан 351), рос. *Липник*, *Липников* (МО), хорв. *Lipnik* (Leksik 367), слвн. *Lipnik* (ZSSP 336), ст.-пол. Stanislaus *Lipnik*, 1398 р. (SSNO III, 265), пол. *Lipnik* (SN V, 610),

слвц. *Lipník* (Krištof 196) ~ укр. діал. *липнік* 'постіл, виплетений з липового лика' (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 134–135).

***Ліпарь**: укр. *Липар* (Новикова 480), рос. *Липарев* (МО), хорв. *Lipar* (Leksik 367), слвн. *Lipar* (ZSSP 336), пол. *Liparz* (SN V, 607), чеськ. *Lipár* (ЧП), слвц. *Lipár* (TZ Bratislava 208) ~ **liparь* (ЕССЯ 15, 118–119).

***Ліпатъ**: укр. *Липатенко* (Редько 1, 597) – патронім на -енко від **Липатий*, рос. *Липатов* (ЖПТ), (похідні) *Липатов курень* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 163), *Липатов*, *Липатовской* – ойконіми в колишній В'ятській губ., *Липатовская* – у колишній Пермській губ. (RGN V, 143), пол. *Lipatow* (SN V, 607) ~ рос. діал. *липát* 'простакувата людина' (СРНГ 17, 53) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 120: **lipatъjъ*).

***Ліпе, -ѣте**: д.-руськ. Іван Константинович *Липятин*, 1370 р. (Веселовський 181), ст.-укр. Дмитрии *Ли(на)та*, 1392 р. (ССУМ І, 546), укр. (похідне) *Лип'ятин* – ойконім на Вінниччині, ст.-рос. *Липытычъ* Іванъ, 1406 р., Федоръ Федоровичъ *Липятинъ*, 1503 р. (Тупиков 622), рос. *Липятин* – сучасне прізвище, пол. *Lipięta* (SN V, 608).

***Ліпіть(ь)**: укр. *Липитко* (Богдан 170), рос. *Липитов* (м. Перм), (похідні) *Липитино* (2 фіксації), *Липиты* – ойконіми в колишніх Костромській, Московській, Псковській губ. (RGN V, 145), (вторинні) макед. *Липитков* (Речник ПКМ І, 753), хорв. *Lipitak* (Leksik 367).

***Ліпіть**: ст.-укр. Тумко *Lypicz*, XVI ст. (Жерела II, 151), укр. *Липич*, 1911 р. (ДАВО ф. 263, оп. 1, спр. 41, арк. 42 зв.), рос. *Липич* (МО), *Липичев* (м. Санкт-Петербург), (похідне) *Липичи* – ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN V, 146), блр. *Лініч* (Бірыла 252), макед. *Липик* (Речник ПКМ І, 753), хорв. *Lipić* (Leksik 367), слвн. *Lipič* (ZSSP 336), пол. *Lipicz* (SN V, 608).

***Ліпѣта**: хорв. *Liptai* (Leksik 367), пол. *Liptay* (SN V, 611), чеськ. *Liptaj* (ЧП), слвц. *Liptaj* (TZ Bratislava 208) ~ **lipѣtati* (ЕССЯ 15, 132).

***Ліпѣтакъ**: хорв. *Liptak* (Leksik 367), пол. *Liptak* (SN V, 611), чеськ. *Lipták* (ЧП), ст.-слвц. *Liptak*, 1554 р., *Lipták*, 1720 р. (Krištof 229), слвц. *Lipták* (TZ Bratislava 208).

***Ліпѣтанъ**: рос. *Липтанов* (м. Москва), ст.-пол. Andreass *Liptan* de Grap, 1443 р. (SSNO III, 266).

***Ліравъ(ь)**: хорв. (вторинне) *Lipavić* (Leksik 367) ~ **lipavъ(ь)* (ЕССЯ 15, 120).

***Ліровъ(јь)**: ст.-укр. Семен *Липовый*, 1649 р. (Реєстр 36), укр. *Липовий*, 1752 р. (Пивовар 33), *Липовий* – сучасне прізвище (СП 210), рос. *Липовый* (МО), ст.-блр. Томко *Липовый*, 1567 р. (Бірыла 1969: 230), ст.-пол. Mathias *Lurrowu*, 1470–1480 pp. (SSNO III, 266), пол. *Lipowu* (SN V, 610), чеськ. *Lipovú* (ЧП) ~ **lipovъ(јь)* (ЭССЯ 15, 126–127).

***Ліровіса**: ст.-рос. Истома Игнатъев сын *Липовицын*, 1623 р. (Парфенова 135), рос. *Липовицин* (м. Коротояк Воронежск. обл.).

***Ліровъсь**: ст.-укр. Роман *Липовець*, 1649 р. (Реєстр 71), укр. *Липовец*, 1784 р. (ИСК 6), *Липовець* (Вол.), рос. *Липовец* (ЖПТ), болг. *Липовец* (Илчев 304), серб. *Lipovac* (Kilibarda 100), хорв. *Lipovac* (Leksik 367), слвн. *Lipovec* (ZSSP 336), пол. *Lipowiec* (SN V, 610) ~ **lipovъсь* (ЭССЯ 15, 127).

***Ліровікъ**: укр. *Липовик* (Богдан 170), ст.-рос. Гридка *Липовикъ*, 1495 р. (Тупиков 227), рос. *Липовиков* (м. Новосибирск) ~ укр. діал. *ліповик* ‘постіл, виплетений з липового лика’ (Гримашевич 86) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 125).

***Ліровъка**: рос. *Липовка* (ЖПТ), *Липовкин* (МО), блр. *Ліпаўка* (Бірыла 252) ~ укр. діал. *лінівка* ‘сорт динь’ (СБІ 387).

***Ліровать(јь)**: укр. *Липоватий* (Глуховцева 2, 16), рос. *Липоватый* (м. Москва).

***Ліровітјь**: ст.-укр. Iwan *Lipowicz*, XVI ст. (Жерела I, 30), Мартин *Липович*, 1654 р. (РПП 73), укр. *Липович* (Богдан 170), рос. *Липович* (МО), хорв. *Lipović* (Leksik 367), слвн. *Lipovič* (ZSSP 336), пол. *Lipowicz* (SN V, 610).

***Лірьскъ(јь)**: ст.-укр. *Lipsky*, XVI ст. (Жерела III, 27), Иванъ *Липъскии*, 1649 р. (Реєстр 328), укр. *Липский*, 1718 р. (ДІП I, 178), *Липський* (Богдан 170), рос. *Липский* (МО), ст.-пол. Venceslai *Lypsky*, 1446 р. (SSNO III, 266), Joannes *Lipski* Oleksyc, 1652 р. (Mytnik 167), пол. *Lipski* (SN V, 611), ст.-чеськ. Václav *Lipský*, 1474 р. (AČ VII, 484), чеськ. *Lipský* (ЧП), слвц. *Lipský* (TZ Bratislava 208) ~ **lipъskъ(јь)* (ЭССЯ 15, 136–137).

***Ліровъскъ(јь)**: ст.-укр. Васко *Липовский*, 1654 р. (РПП 132), укр. *Липовський* (Горпинич, Бабій 71), укр. *Липівський* (Редько 1, 597), рос. *Липовский* (ЖПТ), блр. *Ліпоўскі* (Бірыла 252), хорв. *Lipovsky* (Leksik 367), ст.-пол. Johannes *Lypowsky*, 1470–1480 pp. (SSNO III, 266), Michael *Lipowski*, 1565 р. (Mytnik 167), пол. *Lipowsky* (SN V, 610), чеськ. *Lipovský* (ЧП), слвц. *Lipovski*, 1796 р. (Krištof 251), *Lipovský* – сучасне прізвище (TZ Bratislava 208).

Деривати з коренем *Loz-

***Loza**: ст.-укр. *Лоза*, 1507 р. (Тупиков 231), Михайло *Лоза*, 1691 р. (ПСП 110), укр. *Лоза*, 1718 р. (ДІП I, 248), *Лоза* — сучасне прізвище (СП 214), *Лоза* — сучасне прізвище («в молодості була дуже стрункою і гнучкою»; СПУ 2, 153), рос. *Лоза*, *Лозин* (МО), ст.-блр. *Яцко Лоза*, 1566 р. (ДМА I, 212), блр. *Лазз* (Бірыла 241), болг. *Лоза* (Илчев 306), *Лоза* — жін. ім'я (Заимов 140), серб. *Лоза* — жін. ім'я (Грковић 120), ст.-пол. *Iohanne Loza*, 1320 р. (SSNO III, 335), *Łukasz Łoza*, 1633 р. (Mytnik 172), пол. *Łoza* (SN VI, 64) ~ укр. діал. (порівняння) як *лоза* 'стрункий' (Доброльожа 2003: 97), *гнучкий як лоза* 'про стрункого хлопця' (Юрченко, Івченко 85), рос. *стрóйный (тóнкий) как лозá* 'про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)' (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. ще (ЭССЯ 16, 118—120: **loza*).

***Lozъ**: ст.-рос. (похідне) *Лозево*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК V, 45), рос. *Лозев* (ЖПТ), макед. *Лозев* (Речник ПКМ I, 757) ~ **lozъ* (ЭССЯ 16, 122).

Суфіксальні деривати:

***Lozějъ**: рос. *Лозеев* (ЖПТ), хорв. *Lozej* (Leksik 374), слвн. *Lozej* (ZSSP 342).

***Lozica**: болг. *Лозица* — жін. ім'я (Заимов 140), хорв. *Lozica* (Leksik 374) ~ **lozica* (ЭССЯ 16, 120).

***Lozъсь**: пол. *Łoziec* (SN VI, 64).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Lozakъ**: рос. *Лозаков* (м. Донецьк), ст.-пол. *Lozas*, XIII ст. (SSNO III, 335), пол. *Łozak* (SN VI, 64).

***Lozikъ**: укр. *Лозик* (Панцьо 110), рос. *Лозиков* (ЖПТ), пол. *Łozik* (SN VI, 64).

***Lozукъ**: рос. *Лозуков* (ЖПТ).

***Lozъka**: ст.-укр. *Иванъ Лозка*, XVI ст. (Тупиков 231), Петрушка *Лозка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 378), рос. *Лозка* (МО), *Лозкин* (м. Москва), ст.-блр. *Стефанъ Лозка*, 1590 р. (Тупиков 231), блр. *Лѳзка* (Бірыла 241), болг. *Лозка* (Илчев 306).

***Lozapъ**: укр. *Лозан* (СП 214), (похідне) *Лозанівка* — ойконім у Запорізькій обл., рос. *Лозанов* (ЖПТ), болг. *Лозан*, XVI ст. (Заимов 140), макед. *Лозанов* (Речник ПКМ I, 755), (похідне) *Lozapovo* — ойконім (Im. m. 267), хорв. *Lozan* — прізвище (Leksik 374), схв. *Lðzan* — чол. ім'я (Rječnik VI, 176), пол. *Łozanow* (SN VI, 64) ~ укр. (застаріле) *лозán бот.* 'деякі кущові породи верби' (ЕСУМ 3, 281).

***Ložěňъ**(**јъ**): укр. *Лозян* (ДАРО ф. Р–479, оп. 2, спр. 259, арк. 171), рос. *Лозяной* (МО), болг. *Лозен* (Илчев 306).

***Ložěnikъ**: укр. *Лозяник* — сучасне прізвисько («предки займалися плетінням із лози»; СПУ 2, 153).

***Ložina**, ***Ložinъ**: рос. *Лозинин*, *Лозинов* (МО), болг. *Лозина* (Илчев 306), хорв. *Ložina* (Leksik 374), словн. *Ložina* (ZSSP 342), пол. *Łożina* (SN VI, 64) ~ укр. діал. (порівняння) як *лозина* ‘стрункий’ (Добролюбова 2003: 97), *гнеться* як *лозина* ‘про покірну людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. *стрóйный* (тóнкий) как *лозі́на* ‘про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)’ (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. **ložina* (ЭССЯ 16, 120–121).

***Ložinъka**: рос. *Лозинкин* (МО), болг. *Лозинка* (Илчев 306) ~ укр. діал. *лозі́нка* ‘ломиніс лозяний, *Clematis vitalba* L.’ (ЕСУМ 3, 281), рос. *стрóйный* (тóнкий) как *лозі́нка* ‘про стрункого, гнучкого молодика (частіше дівчину)’ (Мокиєнко, Никитина 351) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 121).

***Ložunъ**: рос. *Лозунов* (ЖПТ).

***Ložunъ**: укр. ст.-рос. (похідне) *Лозынино*, XVII ст. — назва пустоща в колишній Московській губ. (ОПКМ 174), рос. *Лозынина ж.* (МО), (похідні) *Лозынич* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN V, 198), *Лозынино* — ойконім у Московській обл.

***Ložьňъ**(**јъ**): рос. *Лозный* (МО), схв. *Лозна* — особове ім’я (Речник XI, 546), пол. *Łożny* (SN VI, 65).

***Ložьnica**: укр. *Лозниця* (ЛЖС 2008, № 15, 64), рос. *Лозница* (МО), схв. *Ložnica* — прізвисько (Rječnik VI, 178) ~ **ložьnica* (ЭССЯ 16, 122–123).

***Ložьnikъ**: рос. *Лозников* (МО), хорв. *Ložnik* (Leksik 374) ~ укр. діал. *лозник* ‘*Astragalus virgatus* Pall.’ (ЕСУМ 3, 281), *лізні́к* ‘верболіз’ (Хобзей 369) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 123).

***Ložьň’akъ**: хорв. *Ložňjak* (Leksik 374), пол. *Łożniak* (SN VI, 65) ~ **ložьň’akъ* (ЭССЯ 16, 123).

***Ložovina**: хорв. *Ložovina* (Leksik 374).

***Ložitъ**: ст.-укр. Яцко *Лозичъ*, 1508 р. (Тупиков 626), рос. *Лозичев* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазічы* — ойконіми в Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 73; Рап. Віц. 220), хорв. *Ložić* (Leksik 374), (похідне) *Ložići* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 267), словн. *Ložič* (ZSSP 342).

***Lozovikъ**: ст.-укр. Кондрат *Лозовик*, 1654 р. (РПП 140), укр. *Лозовик* (Горпинич, Корнієнко 136), *Лозовик* — сучасне прізвисько («плете кошики з лози»; СПУ 2, 153), рос. *Лозовиков* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазавікі*, *Лазовікі* — ойконіми в Гродненській і Вітебській обл. (Рап. Гр. 134; Рап. Віц. 220), пол. *Łozowik* (SN VI, 65).

Іносуфіксальні деривати:

***Lozarъ**: укр. *Лозар* (Новикова 491), рос. *Лозарев* (МО), болг. *Лозаров* (Илчев 306), макед. *Лозаров* (Речник ПКМ I, 756), слвн. *Lozar* (ZSSP 342), хорв. *Lozar* (Leksik 374), (похідне) *Lozari* — ойконім (Im. m. 267), пол. *Łozar*, *Łozarz* (SN VI, 64) ~ укр. діал. *лозарь* 'в'язальник корзин' (Керча 1, 480), болг. *лозар* 'виноградар' (Стоянов 339), макед. *лозар* 'т. с.' (Гавриш 332), серб. діал. *лозјар* 'т. с.' (Златковић 1, 419).

***Lozitiъ**: слов'ян. *Лозитъ*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 55).

***Lozovatyъ**(**ь**): укр. *Лозоватий* (Горпинич, Корнієнко 136).

***Lozovitiъ**: ст.-укр. Григорій *Лозовичъ*, 1626 р. (Тупиков 626), рос. *Лозович* (ЖПТ), блр. (похідні) *Лазовічы* (2) — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 159), схв. *Lozović* (Rječnik VI, 178), пол. *Łozowicz* (SN VI, 65).

***Lozuta**, ***Lozutiъ**: рос. *Лозутин*, *Лозутов* (ЖПТ), ст.-блр. Иван *Лозута*, 1646 р. (Бірыла 1966: 231).

***Lozovъ**(**ь**): укр. *Лозовий*, 1718 р. (ДІП I, 270), *Лозовий* — сучасне прізвище (СП 214), рос. *Лозовой*, *Лозовый* (МО), пол. *Łozowu* (SN VI, 65) ~ укр. діал. *лозовий* 'зроблений з верби' (ЕСУМ 3, 281) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 121—122).

Деривати з коренем **Orkyt-*

***Orkyta**, ***Orkytъ**: ст.-укр. Иван *Рокита*, 1649 р. (Реєстр 181), укр. *Рокита*, 1784 р. (ИСК 131), *Ракита* (Горпинич, Тимченко 230), *Ракита* (СП 296), *Рокита* (Редько 2, 902) — сучасні прізвища, ст.-рос. *Ракита*, 1495 р. (Веселовский 265), Агапитко Пантелеєв сын *Ракитин*, 1623 р., Васька Агапитов сын *Рокитин*, 1647 р. (Полякова 187), рос. *Ракита*, *Ракитин*, *Ракитов* (МО), блр. *Ракіта* (Бірыла 348), болг. *Ракита* — жін. ім'я (Илчев 419), ст.-пол. *Rokita* (SSNO IV, 478), пол. *Rokita* (SN VIII, 128), ст.-чеськ. Jan *Pokyta*, 1570 р. (АЧ XXVIII, 295), чеськ. *Rokyta* (ЧП), слвц. *Rakyta* (TZ Bratislava 298), луж. *Rokyta* (Wenzel II/2, 86) ~ **orkyta*, **orkytъ* (ЭССЯ 32, 173—175).

***Orkytka**: рос. *Ракиткин* (МО), болг. *Ракитка* – жін. ім'я (Илчев 419), пол. *Rokitka* (SN VIII, 128) ~ **orkytka* (ЭССЯ 32, 176).

***Orkytľь(jь)**: укр. *Ракитний* (Новикова 695), *Рокитний* (Редько 2, 902), рос. *Ракитный* (ЖПТ), пол. *Rokitny* (Rymut II, 357) ~ **orkytľь(jь)* (ЭССЯ 32, 177).

***Orkytľnica**: пол. *Rokitnica* (SN VIII, 128) ~ **orkytľnica* (ЭССЯ 32, 176).

Деривати з коренем **Ops-*

***Orsonъjь**: укр. *Осовий* (СП 260), рос. *Осовой, Осовый* (МО), пол. *Osowy* (SN VII, 111) ~ укр. діал. *осові* 'осиковий' (Аркушин 369) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 97: **orsonъjь*).

***Orsonъсь**: укр. *Осовец* (ЖПТ), *Осовець* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 337), рос. *Осовец, Осовцов* (МО), блр. *Осовец* (ЖПТ), пол. *Osowiec* (SN VII, 111).

***Orsonikъ**: укр. *Осовик* (Редько 2, 772), рос. *Осовик* (МО), пол. *Osowik* (SN VII, 111), а також слов'ян. *Осовик*, 1618 р. (Тупиков 292).

***Opsica**: рос. *Осицин* (м. Калуга), пол. *Osica* (SN VII, 104) ~ укр. діал. *осіця* 'осика' (Аркушин 368) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 93–94).

***Opsika**: укр. *Осука*, 1789 р. (АЮЗР III/5, 722), укр. *Осика* – сучасне прізвисько (СП 259), *Осика* – прізвисько (СПУ 2, 336), рос. *Осика, Осикин* (ЖПТ), болг. *Осика, Ясика* (Ковачев 1992: 178, 181), хорв. *Jasika* (Leksik 258), пол. *Osika* (SN VII, 106), чеськ. *Osika* (ЧП) ~ укр. діал. (порівняння) *тонка як осіка* 'струнка дівчина', 'тонкий стан' (Мацюк 2013: 323), *полохливий як осика* 'боязкий' (Доброльова 2003: 46). Див. ще (ЭССЯ 32, 94: **opsika*).

***Opsikonъ(jь)**: ст.-укр. Федоръ *Осиковий*, 1691 р. (ПКСР 153), укр. *Осиковий*, 1704 р. (ДСБ 37), рос. *Осиков* (МО) ~ **opsikonъ(jь)* (ЭССЯ 32, 94–95).

***Opsicľь(jь)**: укр. *Осичний* (Новикова 610).

***Opsina**: ст.-рос. Игнатій *Осина*, XV ст. (НПК I, 866), рос. *Осина, Осинин* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Асіненка* (Бірыла 24), болг. *Осина* (Ковачев 1992: 178), пол. *Osina* (SN VII, 106) ~ укр. діал. *восина́, осина* 'осика, *Populus tremula* L.' (Аркушин 71), *осі́на* 'т. с.' (Аркушин 2022: 111) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 95).

***Opsinъka**: укр. *Осинка* (Панцьо 113), рос. *Осинкин* (ЖПТ), пол. *Osinka* (SN VII, 106) ~ **opsinъka* (ЭССЯ 32, 96).

***Opsinъсь**: рос. *Осинец, Осинцев, Осинцов* (ЖПТ), (похідне) *Осинцово* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 492).

***Orsinovъсь**: рос. *Осиновец* (ЖПТ).

***Orsinъль(ъ)**: рос. *Осинный* (ЖПТ) ~ **orsinъль(ъ)* (ЕССЯ 32, 97).

***Orsinъскъ(ъ)**: укр. *Осинський* (Редько 2, 771), рос. *Осинский* (ЖПТ), пол. *Osiński* (SN VII, 106).

***Orsynъ(ъ)**: укр. *Осиний* (СП 260).

***Orsyn'akъ** / ***Orsynaсъ**, ***Orsyn'aсъ**: укр. *Оснач* (ЖПТ), ст.-рос. Михайло Олферьевъ с. *Осначева*, 1571 р. (Тупиков 681), *Осначево*, XV ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК II, 159), рос. *Осняков* (ЖПТ), *Оснач*, *Осначев*, *Осняч* (МО), пол. *Osnacz*, *Ośniak* (SN VII, 110, 125) ~ **orsyn'akъ* (ЕССЯ 32, 98).

***Orsynikъ**: укр. *Осник* (Панцьо 113) ~ **orsynikъ* (ЕССЯ 32, 98).

***Orsovitjъ**: укр. *Осович* (Редько 2, 772), рос. *Осович* (МО), пол. *Osowicz* (SN VII, 111).

Ст.-рос. (похідне) *Оснобоково*, XVI ст. — назва пустища на Псковщині (ПКП 267) — потенційний рефлекс псл. ***Orsynobokъ(ъ)**.

Деривати з коренем **Sosn-*

***Sosna**: укр. *Сосна*, 1718 р. (ДІП I, 86), *Сосна* — сучасне прізвище (СП 332), *Сосна* — сучасне прізвисько («високий»; Чабаненко ПНН 2, 395), ст.-рос. Меньшичко *Сосна*, 1579 р. (Полякова 209), Степан Максимов с(ы)н *Сосна*, 1624 р. (Парфенова 358), Федоръ Борисовъ прозвище *Сосна*, XVII ст. (ПКУ 602), (похідне) *Соснино*, 1543 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 88), рос. *Соснин* (ЖПТ) — патронім на *-ин*, (похідні) *Соснино* (14 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 461), блр. *Сосна*, 1771 р. (Бірыла 1966: 260), *Сасна* — сучасне прізвище (Бірыла 366), ст.-пол. Jan dictus *Sosna*, 1386 р. (SSNO V, 150), пол. *Sosna*, *Sośna* (SN VIII, 582, 584), *Sosna* — прізвисько («jest wysoka/-i», «jest szczupły, wysoki»; Mrózek 96), ст.-чеськ. *Sosna*, 1538 р. (АС XXX, 64), чеськ. *Sosna* (ЧП) ~ ст. укр. *со(с)на рип(us)* (Славинецький 316), укр. діал. як *сосна* 'високий, великий'; *пишна* як *сосна* 'вродлива' (Добролюба 2003: 80, 94), рос. *высокая как сосна* 'про високу, струнку дівчину, жінку', *стрóйная как сосна* 'про струнку поставну жінку' (Мокиєнко, Никитина 647), блр. (порівняння) *вырасла як сосна*, *вялікі як сосна* (Выслоўі 297, 300).

***Sosnica**: рос. *Сосницин* — сучасне прізвище, ст.-пол. Iohanne *Sosznyca*, 1467 р. (SSNO V, 150), Mathias *Sosnica*, 1680 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosnica*, *Sośnica* (SN VIII, 582, 584).

***Sosnikъ**: укр. *Сосник* (Богдан 284), ст.-рос. *Карпа Сосникъ*, 1684 р. (Шахматов 7), (похідне) *Сосниково*, XVI ст. — назва пустища в історичній Новгородщині (НПК VI, 475), рос. *Сосник*, *Сосников* (МО), хорв. *Sosnik* (Leksik 605), пол. *Sosnik*, *Sośnik* (SN VIII, 584) ~ укр. діал. *соснік* 'сосновий гай' (ЕСУМ 5, 359), рос. діал. *сoснік* 'сосновий ліс' (СРНГ 40, 52) та ін.

***Sosn'akъ**: укр. *Sośniak*, 1787 р. (Чучка 529), *Сосняк* (Панцьо 119), рос. *Сосняков* — сучасне прізвище, ст.-пол. *Nicolao Szosznak*, 1458 р. (SSNO V, 150), *Christoph Soszniak*, 1665 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosniak*, 1791 р. (Bubak II, 70), *Sosniak*, *Sośniak* — сучасні прізвища (SN VIII, 582, 584) ~ укр. *сосняк* 'сосновий гай; соснова памолодь', діал. 'вид гриба', ент. 'сосновий пильщик. *Tenthredo (pini)* L. (*Diprion pini*) L.)' (ЕСУМ 5, 359), рос. діал. *сосняг* 'сосновий ліс' (СРНГ 40, 55) та ін.

***Sosnъka**: рос. *Сосонкин* (МО), блр *Сасонка* (Бірыла 366), пол. *Sosenka*, *Sosienka* (SN VIII, 581), чеськ. *Sosenka* (ЧП) ~ укр. діал. (порівняння) *тонка-тонка як сосонка* 'струнка' (Доброльожа 2003: 98).

***Sosnar^(*)ъ**: пол. *Sośniarz* (SN VIII, 584), чеськ. *Sosnar* (ЧП).

***Sosnovъ (jъ)**: ст.-укр. Григорей *Сасновой*, 1669 р. (ПКХ 55), Хвеско *Сосновий*, 1691 р. (ПКСП 90), укр. *Сосновий*, 1718 р. (ДІП I, 256), *Сосновий* — сучасне прізвище (Новикова 783), рос. *Сосновый* (ЖПТ), пол. *Sosnowy* (SN VIII, 583).

***Sosnovikъ**: укр. *Сосновик* (СП 332), рос. *Соснови́ков* (ЖПТ), пол. *Sosnowik* (SN VIII, 582) ~ рос. діал. *сoснoвiк* 'сосновий ліс', 'їстівний гриб, який росте в сосновому лісі' (СРНГ 40, 53) та ін.

***Sosnovъсь**: рос. *Сосновцев* (ЖПТ), *Сосновцы* (5 фіксацій) — відантропоніміні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 468), хорв. *Sosnovec* (Leksik 605), пол. *Sosnowiec* (SN VIII, 582), ст.-чеськ. *Jan Sosnovec*, 1492 р. (АС X, 451), чеськ. *Sosnovec* (ЧП) ~ укр. діал. *сосновéць* ент. 'великий брунатний сосновий довгоносик, *Hylobius abietis* L. (*Hylobius pini*)' (ЕСУМ 5, 359).

***Sosnovъскъ (jъ)**: укр. *Сосновский*, 1718 р. (ДІП I, 258), *Сосновський* (Редько 2, 997), рос. *Сосновский* (ЖПТ), блр. *Сасноўскі* (Бірыла 366), хорв. *Sosnovska* (Leksik 605), ст.-пол. *Stanislaus Sosnowski*, 1396 р. (SSNO V, 150), *Jacobus Sosnowsky*, 1660 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sosnowski* (SN VIII, 583), чеськ. *Sosnovský* (ЧП).

***Sosnitjъ**: укр. *Соснич* (Горпинич, Корнієнко 219), пол. *Sosnicz*, (SN VIII, 582).

***Sosnovitjъ**: рос. *Соснович* (МО), пол. *Sosnowicz* (SN VIII, 582).

Праантропоніми, пов'язані з іхтіонімами

Похідні від псл. **azъ*

***Азь**: укр. *Язь* (КПУ Київ. 7, 283), ст.-рос. Федька Клементьев сын *Язев*, 1623 р. (Полякова 273), рос. *Язев* (ЖПТ), (похідні) *Язева*, *Язево*, *Язевка* — ойконіми в колишніх Оренбурзькій, Московській, В'ятській губ. (RGN X, 492), блр. *Язь* (Бірыла 499), *Язеў* (Памяць Петр. 511), слвн. *Jez* (ZSSP 236), пол. *Jaź* (SN IV, 328) ~ укр. *язь*, *в'язь іхт*. 'прісноводна риба родини корошових, *Leuciscus idus* L.' та ін. (ЕСУМ 6, 539). Див. ще (ЭССЯ 1, 103).

Похідні від псл. **bolenъ* / **bolenъ*

***Boленъ** / ***Boленъ**: пол. *Bolen*, *Boleń* (SN I, 409), чеськ. *Bolen* (ЧП), (похідне) *Bolenov* — ойконім, відомий з 1390 р. (Profous I, 124) ~ укр. діал. *бóлень іхт*. 'білизна, *Aspius aspius* L.' (ЕСУМ 1, 225) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 172).

Похідні від псл. **elъsъ*

***Ельсь**: ст.-укр. Оедоръ Ивановичъ *Елецъ*, 1539 р. (Тупиков 142), Петро *Ялец*, 1649 р. (Реєстр 104), рос. *Елецов* (ЖПТ), ст.-блр. Даниель *Елец*, 1670 р. (Усціновіч 1975: 124), ст.-пол. *Clemente dicto Ialecz*, XV ст. (SSNO II, 400), пол. *Jelec* (SN IV, 339), чеськ. *Jelec* (Svoboda 223), луж. *Jelc* (Wenzel II/1, 174) ~ укр. *ялець іхт*. 'стовпчик, *Leuciscus vulgaris*', діал. 'верховодка, *Ciprinus alburnus* (*Alburnus lucidus*)' (ЕСУМ 6, 543), діал. *яле́ц*, *яле́ц* 'ялець звичайний, *Leuciscus Leuciscus* L.' (Дейниченко 110), рос. діал. (*сделаться*) *как елец* 'про оградного, дужого, енергійного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 190) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 22–23).

Похідні від псл. **esetrъ*

***Esetръ**: укр. *Осетр* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Субота *Осетр*, 1572 р. (Тупиков 292), Якунка *Осетровъ*, 1615 р. (Тупиков 680), Васька Матвеев сын *Осетр*, 1623 р. (Полякова 165), (похідне) *Осетровъ*, XVI ст. — назва починка в ко-

лишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 246), рос. *Осетров* (ЖПТ), ст.-пол. *Johannes Gyessotr*, 1465 р. (SSNO II, 483), пол. *Jasiotr, Jesiotr* (SN IV, 312, 355) ~ укр. *осетѣр іхт.* 'Acipenser L.', діал. *осѣтр, осятѣр, ясѣтр* 'т. с.', рос. діал. *глуп как осетѣр* 'про дурня, недоумка' (Мокиєнко, Никитина 469) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 219; ЭССЯ 6, 30–32).

Похідні від псл. **golvjъ*

***Golvjъ:** укр. (похідне) *Головлі* — ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Головлев* (ЖПТ), (похідне) *Головлево* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN II, 407), блр. (похідне) *Галаўлі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 64) ~ укр. діал. *гóловль іхт.* 'короп' (ЕСУМ 1, 551), *голови́ль* 'риба *Salmo bucho*' (Сабадош 50) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 10).

Похідні від псл. **karasъ*

***Karasъ:** ст.-укр. *Карась*, 1552 р. (Тупиков 174), Васко *Карас*, 1649 р. (Реєстр 453), укр. *Карась* (СП 169), *Карась* — сучасне прізвище (СПУ 2, 34), ст.-рос. *Карась* Манухинъ сынъ Есюков, 1498 р. (Тупиков 174), рос. *Карасѣв* (ЖПТ), *Карась* — прізвище («внешнее сходство с рыбой», «из-за истории на рыбалке»; Боброва 81), ст.-блр. Гринь *Карась*, 1566 р. (ДМА I, 339), блр. *Карась* (Бірыла 183), хорв. *Karas* (Leksik 282), слвн. *Karas* (ZSSP 251), ст.-пол. *Michaellem Karaś*, 1678 р. (Мутник 133), пол. *Karaś* (SN IV, 492), *Karaś* — прізвище («hoduje rybu»; Mrózek 61), ст.-чеськ. Jan *Karas*, 1490 р. (АС XVII, 301), чеськ. *Karas* (ЧП), ст.-слвц. *Jacobus Karas*, 1460 р. (HSSJ II, 29), слвц. *Karas* (TP 128), в.-луж., н.-луж. *Karas* (Wenzel II/1, 188) ~ (порівняння) укр. діал. *дурний як карась* (Добролюба 2003: 12), рос. діал. *ленивый как карась; жирный как карась* (Мокиєнко, Никитина 247) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 152: **karasъ*).

Похідні від псл. **korъ*

***Korъ:** ст.-укр. Іуан *Korop*, 1607 р. (Чучка 287), Гринєць *Koropъ*, 1649 р. (Реєстр 254), укр. *Koron*, 1787 р. (ОКН 273), *Koron* — сучасне прізвище (Новикова 417), *Koron* — сучасне прізвище («завзятий рибалка»; Чабаненко 1, 216), рос. *Koropov* (ЖПТ), хорв. *Krap* (Leksik 331), слвн. *Krap* (ZSSP 299), пол. *Krop* (SN V, 296), *Korop* (SN V, 164) < укр., чеськ. *Kapr* (ЧП) ~ **korъ* (ЭССЯ 11, 90–93).

Похідні від псл. **kostrežь* / **kostrīžь*

***Kostrežь** / ***Kostrīžь**: ст.-укр. Аньдрусъ *Кострыж*, 1649 р. (Реєстр 258), укр. *Костриж* (СП 190), (похідне) *Кострижівка* – ойконім на Чернівеччині, рос. *Кострижев* (м. Дніпро), *Кострыж* (МО), серб. *Костреж* (ЖПТ), схв. *Kostreš* – чол. ім'я (Rječnik V, 376), хорв. *Kostreš* (Leksik 320), чеськ. *Kostríř* (ЧП) ~ укр. діал. *ка́стриж*, *ко́стриж*, *ко́строж* 'окунь' (ЕСУМ 3, 54) та ін. Див. (ЕССЯ 11, 161).

Похідні від псл. **leščь*

***Leščь**: ст.-укр. Улас *Лящь*, 1691 р. (ПКСП 220), укр. *Лящ* (СП 220), *Лящ* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 171), (похідне) *Лящівка* – ойконім у Черкаській обл., ст.-рос. Палка *Лещовъ*, 1500 р. (Тупиков 621), *Лящ*, 1624 р., Климка Степановъ с. *Лещовъ*, 1625 р. (Зарайск 5), рос. *Лещев*, *Лящев* (ЖПТ), (похідні) *Лещева Нива*, *Лещево* (7 фіксацій), *Лещевка* (4) – назви населених пунктів у різних регіонах (RGN V, 131), блр. *Леуш*, 1764 р. (Бірыла 1966: 230), *Лешч*, *Ляшчеу* – сучасні прізвища (Бірыла 251), пол. *Leszcz* (SN V, 572) ~ укр. *лящ*, діал. *леш*, *леш*, *ліщ*, *ляш іхт*. 'Abramis brama L.' (ЕСУМ 3, 345), *хлящ*, *ящ* 'т. с.' (Дейниченко 95, 111), блр. (порівняння) *плоскі як лешч* (Выслоўі 367) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 142–145).

Похідні від псл. **linь*, **linь*

***Linь**, ***Linь**: укр. *Лин* (СП 210), *Лин* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 138), ст.-рос. Окунь *Линевъ*, 1495 р. (Тупиков 621), Иван *Линь*, 1588 р. (ВХК 1573–1595 гг.: 60), рос. *Линев*, 1710 р. (Парфенова 238), *Линев*, *Линов* (ЖПТ), *Линева*, *Линево* (4 фіксації) – відантропонімі назви поселень у різних регіонах (RGN V, 140–141), блр. *Ліноў* (Бірыла 252), хорв. *Lin* (Leksik 366), ст.-пол. Petrus *Lin*, 1466 р. (SSNO III, 261), пол. *Lin* (SN V, 602), чеськ. *Lin*, *Lín* (ЧП), луж. *Lin* (Wenzel II/1, 248) ~ укр. діал. (порівняння) *як лин* 'про спритного тестя' (Мацюк 2013: 252), *ходить як лин по дну* 'поводиться тихо, не привертає до себе уваги' (Юрченко, Івченко 82), блр. (порівняння) *гладкі як лін* (Выслоўі 304) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 112, 113: **linь*, **linь*).

***Linькь**: укр. *Линок* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 138), ст.-рос. Тимошка Стефановъ сынъ *Линковъ*, 1609 р. (Тупиков 622), рос. *Линков* (ЖПТ), хорв. *Linek* (Leksik 367), пол. *Linek* (SN V, 604), чеськ. *Linek*, *Linék* (ЧП), словц. *Linek* (TZ Bratislava 208) ~ **linькь* (ЕССЯ 15, 112–113).

Похідні від псл. **lososъ*

***Lososъ**: ст.-рос. Янушъ *Лосось*, 1539 р. (Тупиков 232), Карпъ *Лососевъ*, XVI ст. (НПК V, 365), рос. *Лососев* — сучасне прізвище, пол. *Łosos, Łosoś* (SN VI, 61), ст.-чеськ. *Losos, Lozos*, 1228 р. (Моршкін 112), чеськ. *Losos* (ЧП) ~ укр. *лосось*, діал. *лосос іхт*. 'Salmo salar L.' (ЕСУМ 3, 291) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 88–91).

Похідні від псл. **okunъ*, **okunь*

***Okunъ**, ***Okunь**: ст.-укр. Иванъ *Ѡкунь*, 1649 р. (Рєстр 315), укр. *Окунь*, 1765–1769 рр. (МПР 275), *Окунь* (Редько 2, 758), *Окунь* — сучасне прізвище («завзятий рибалка; має великі очі»; Чабаненко ПНН 2, 312), ст.-рос. *Окунь* Линеv, 1495 р. (Тупиков 287), Савка *Окунев*, 1695 р. (Полякова 163), (похідні) *Окунево*, 1544 р. — ойконім, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Прокофьєва 200), *Окунев*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 161), рос. *Акунев, Окунь, Окунев, Окунов* (МО), *Окунь* — прізвище (Кушкова 31), *Окунева, Окунево* (7 фіксацій), *Окуневка, Окуневы* (3) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Список Томск. 358; RGN VI, 389), блр. *Акунёў, Окунеў* (Бірыла 19), *Окунь* (ЖПТ), (похідне) *Окунево* — назва фільварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 275), хорв. *Okun* (Leksik 468), ст.-пол. *Okun*, 1145 р. (Taszycki 113), *Okuń*, 1204 р. (SSNO IV, 106), Martyn *Okun*, 1614 р. (Mytnik 204), пол. *Okun, Okuń* (SN VII, 47), чеськ. *Okoun* (ЧП), *Okounov* — відантропонімний ойконім (Profous III, 258), н.-луж. *Okuń, Wokun, Wokuń* (Wenzel II/2, 46), а також слов'ян. *Окунь* (Магницький 61), запозичене чувашами, ймовірно, від волзьких болгар.

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *сидіти окунем* 'про лінивого чоловіка' (Мацюк 2013: 147), рос. діал. *окунь* 'пройдисвіт, шахрай' (СРНГ 23, 174), а також апелятивну лексику, зібрану під гаслами **okunъ*, **okunь* (ЭССЯ 32, 43–44).

Похідні від псл. **ogorъ*

***Ogorъ**: укр. *Угор* (Новикова 849), ст.-рос. Истома *Угорь*, 1585 р. (Веселовский 330), рос. *Угореv* (Карагандинськ. обл.), блр. (вторинне) *Угорыч* (Бірыла 420), хорв. *Ogor, Ugor* (Leksik 467, 697), пол. *Wegor, Węgorz* (SN X, 176) ~ укр. *вугор іхт*. 'Angilla angilla L.' (ЕСУМ 1, 436), (порівняння) діал. *слизький як вугор* 'про хитру людину' (Мацюк

2013: 93), рос. діал. *как ўгорь* 'про спритного, меткого, проворного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 702) та ін. Див. (ЭССЯ 41, 33–35: **ogorь I*).

Похідні від псл. **řešьkarь*

***Рєшькарь**: ст.-укр. Михно *Пискарь*, 1603 р. (ОО 96), укр. *Пискарь* (Глуховцева 2, 130), *Пискарь* – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 335), рос. *Пескарев* (ЖПТ), блр. *Пяскар* (Бірыла 342) ~ укр. *піска́р іхт.* 'пічкур, *Gobio gobio L.*' та ін. Див. (ЕСУМ 4, 414).

Похідні від псл. **řešьkozobь*

***Рєшькозобь**: укр. *Піскозуб* (СП 276) < **Піскозоб*, рос. *Пескозобов* (м. Ветлуга Нижегородськ. обл.), пол. *Piskozób, Piskozub, Piskożup* (SN VII, 373) ~ укр. діал. *піскозоб* 'піскар, *Gobio gobio L.*', *піскозуб* 'т. с.', рос. діал. *пескозоб* 'шипівка звичайна; піскар', *пескозуб* 'піскар, *Gobio gobio L.*', пол. діал. *piaskoząb* 'шипівка звичайна, *Gobitis taenia L.*' (ЕСУМ 4, 414). Пор. ще ст.-рос. (похідне) *пѣскозобець* 'піскар', 1600 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 17).

Похідні від псл. **ryba*

***Рьба**: укр. *Рьба* (Панцьо 116), *Рьба* – сучасне прізвище (СПУ 3, 12), ст.-рос. Івашко *Рьба*, 1498 р. (Тупиков 344), рос. *Рыбин* (ЖПТ), *Рьба* – прізвище («глаза необычной формы»; «очень худая женщина»; Боброва 136), (похідні) *Рыбина*, XVIII ст. – ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 376), *Рыбино* – назва поселення в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 501), болг. *Рубата* (Илчев 424), хорв. *Riba* (Leksik 560), пол. *Ryba* (SN VIII, 201), *Ryba* – прізвище («ma duże usta»; Mrózek 92), ст.-чеськ. *Jílek Ryba*, 1476 р. (АС VII, 510), чеськ. *Ryba* (ЧП), словц. *Ryba* (TZ Bratislava 308), н.-луж. *Ryba* (Wenzel 355) ~ ст.-укр. *рьба piscis* (Славинецький 317), укр. діал. (порівняння) як *ръба* 'про мовчазних і скромних' (Мацюк 2013: 384), *слизький як рьба* 'хитрий, підступний', *німий як рьба* 'мовчазний' (Добролюба 2003: 68, 145), *здоров як рьба* 'про людину з міцним здоров'ям' (Юрченко, Івченко 50), блр. (порівняння) *вочы як у рыбы, халодная як рыба* (Выслоўі 295, 407), болг. (порівняння) (мълча) *като рьба* 'про впертого мовчуна' (ФРБ 1, 507), словц. діал. *ryba* у порівняннях: *vrtki jag riba* 'повороткий, спритний, моторний', *čušī jag riba* 'мовчазний', *svobodni ako riba vo vodje* 'неодружений' (SSN III, 798) та ін.

***Рубьѣка**: д.-руськ. Іванъ *Рубкинъ*, 1340 р. (Тупиков 731), ст.-укр. Іванъ *Рубка*, 1589 р. (УП 1, 439), укр. *Рубка*, 1784 р. (ИСК 56), *Рубка* — сучасне прізвище (СП 300), *Рубка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 14), (похідні) *Рибки*, *Рибчине* — ойконіми у Вінницькій і Кіровоградській обл., ст.-рос. Ѡедка *Рубкинъ*, 1679 р. (Тупиков 731), *Рубка*, XVII ст. — прізвисько (Соколов 13), рос. *Рубкин* (ЖПТ), *Рубка* — прізвисько («мелкое телосложение»; Суперанская 488), *Рубкино* (4 фіксації) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 3), ст.-блр. *Рубка*, 1541 р. (Усціновіч 1975: 140), блр. *Рубка* (Бірыла 356), (похідне) *Рубкі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 233), ст.-пол. Mirosław dicto *Rybka*, 1403 р. (SSNO IV, 523), пол. *Rybka* (SN VIII, 202), *Rybka* — прізвисько («jest szczupła, ma rościągłą twarz, duże oczy»; Mrózek 93), ст.-чеськ. *Rybka*, 1490 р. (Аґ XVII, 357), чеськ. *Rybka* (ЧП), слвц. *Rybka* (ТР 179) ~ ст.-укр. *рибка* piscul(us) (Славинецький 317), болг. *рибка* змениш. до *риба* (БЕР 6, 244), слвц. діал. *rybka* ‘рибинка’ (SSN III, 800) та ін.

***Рубакъ**: ст.-укр. Petryk *Rybak*, 1604 р. (ОО 156), Янка *Рубакъ*, 1654 р. (Тупиков 344), укр. *Rybak*, 1787 р. (Чучка 482), *Рубак* — сучасне прізвище (СП 300), *Рубак* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 12), (похідне) *Рубаківка* — ойконім у Миколаївській обл., рос. *Рубаков* (ЖПТ), *Рубаков*, *Рубаково* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Смоленській губ. (RGN VIII, 1), ст.-блр. Ігнат *Рубак*, 1684 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рубак* (Бірыла 356), (похідні) *Рубакі* — ойконіми у Вітебській і Гродненській обл. (Рап. Віц. 335; Рап. Гр. 211), слвн. *Ribak* (ZSSP 515), ст.-пол. Albertus *Rybak*, 1644 р. (Мутник 239), пол. *Rybak* (SN VIII, 201), ст.-чеськ. Kuba *Rybák*, 1490 р. (Аґ XVII, 327), чеськ. *Rybak*, *Rybák* (ЧП), слвц. *Rybák* (TZ Bratislava 308), в.-луж., н.-луж. *Rybak* (Wenzel II/2, 91) ~ ст.-укр. *рибакъ* piscator (Славинецький 317), рос. діал. *рыбák* ‘скупник риби; продавець риби’ (СРНГ 35, 293), блр. діал. *рыбák* ‘рибалка’ (Касьпяровіч 273) та ін.

***Рубар’ь**: ст.-укр. Waszil *Ribar*, 1618 р., укр. *Rybar*, 1772 р. (Чучка 482), *Рибарь* (Піпаш, Галас 241), *Рубар’* (Дуйчак 209), (похідне) *Рибарево* — назва угіддя (Піпаш, Галас 238), рос. *Рыбарев* (м. Саратов), болг. *Рибарев*, *Рибаров* (Илчев 424), (похідні) *Рибарево* (2) (Ковачев 2001: 244; Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), *Рибаревата страна*, *Рибаровото* (Първанова-Грьошел 211) — мікротопоніми, серб. *Рибар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Ribar* (Leksik

560), слвн. *Ribar* (ZSSP 515), пол. *Rybar*, 1843 р. (Bubak II, 50), *Rybarz* (SN VIII, 202), *Rybarzowice* (2) — відантропонімі ойконіми (NMP XII, 89), чеськ. *Ribar*, *Ribár*, *Rybář*, *Rybiař* (ЧП), слвц. *Ribar*, 1769 р. (Křištof 228), *Rybár* — сучасне прізвище (TZ Trnava 156), *Ribár* — прізвисько (Orlovský 283), луж. *Rybar?* (Wenzel II/2, 92) ~ ст.-слов'ян. *рыбарь* 'рибалка' (CC 586), д.-руськ. *рыбарь* 'рибак' (Срезневський II, 208), ст.-укр. *рибарь*, *riśinari(us)* 'рибалка', 1642 р. (Славинецький 317), укр. *рибár*, діал. *рибяр* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 72), *рибár* (Шило 226), *рибáрь* 'рибак' (Сабадош 307), ст.-рос. *рыбарь* 'рибалка' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 22, 269), рос. діал. *рыбарь* 'т. с.' (СРНГ 35, 294), ст.-блр. *рыбарь*, *рыбарь* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9), болг. *рибár* 'рибак, рибалка; продавець риби' (Стоянов 594), макед. *рибар* 'рибалка' (Гавриш 669), схв. *рибáрь* 'т. с.' (СХРС 518), хорв. діал. *riḅ'ār* (Jurišić 2, 182), слвн. *ribár* 'рибалка' (Pleteršnik II, 422), ст.-слвц. *rybár* 'т. с.' (HSSJ V, 202), слвц. *rybár* 'рибалка, риболов, рибак' (Bunganič 461), діал. *ribár* 'т. с.' (Orlovský 283), *rybár* 'т. с.' (SSN III, 799), в.-луж. *rybar* 'рибак' (Трофимович 269), н.-луж. *rybar* 'т. с.' (Muka II, 356).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ribari* (2) (Im. m. 376), *Велико Рибаре*, *Мало Рибаре* (Елезовић 2, 177), хорв. *Ribari* (Im. m. 376) — ойконіми, пол. *Rybarze* — назва поселення (NMP XII, 89), чеськ. *Rybářě* — ойконім (Profous III, 617), ст.-слвц. *Rybary*, 1439 р. — топонім (HSSJ V, 202).

***Rybitvъ**: ст.-укр. Матѣи *Рибитва*, 1649 р. (Реєстр 228), рос. *Рыбитва* (МО), ст.-пол. Іасоб *Ribythw*, 1564 р. (Mytnik 239), чеськ. (похідні) *Rybitví* (2) — ойконіми (Profous III, 617) ~ д.-руськ. *рыбитвъ* 'риболов' (СДРЯ X, 505), ст.-укр. *рыбитвъ* 'рибалка' (Тимченко 2, 302), ст.-блр. *рыбитвъ*, *рибитвъ* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9–10) та ін. Див. (Boryś 529).

***Rybolovъ**: ст.-укр. Іан *Ribolow*; *Rybolow*, 1615 р. (ОВ 210, 241), укр. *Риболов* (СП 300), *Риболов* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 14), ст.-рос. Івашко *Рыболовъ*, 1495 р. (Тупиков 344), Михалко Романовъ с. *Рыболовъ*, 1646 р. (Ростов 6), рос. *Рыболовов* (МО), (похідне) *Рыболовль*, XVIII ст. — ойконім у Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 376), ст.-блр. Яц *Рыболов*, 1540 р. (Бірыла 1966: 253), болг. *Риболов* (Илчев 425), ст.-пол. Іwasko *Ribolow*, 1545 р. (Mytnik 239), пол. *Rybolowicz* (SN VIII, 202) ~ д.-руськ. *рыболовъ* 'рибалка' (СДРЯ X, 506), ст.-блр. *рыболовъ*, *риболовъ* 'т. с.' (ГСБМ 31, 11–12), блр. діал. *рыбалоў* 'т. с.' (Касьпяровіч 273) та ін.

***Рубьнікь**: укр. *Рибник* (Редько 2, 204), (похідне) *Рибники* — ойконім на Тернопільщині, ст.-рос. *Рыбник* Самойловъ, 1539 р., Антошка *Рыбниковъ*, 1674 р. (Тупиков 731), рос. *Рыбников* (ЖПТ), (похідне) *Рыбники* — назва поселення в колишній Костромській губ. (RGN VIII, 25), ст.-блр. Симон *Рыбнік*, 1681 р. (Бірыла 1966: 253), блр. *Рыбнік* (Бірыла 356), (похідне) *Рыбнікі* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 112), болг. *Рибников* (Илчев 425), слвн. *Ribnik* (ZSSP 515), ст.-пол. *Iohanne Rybnyk*, 1375 р., *Andris Ribnig*, 1486 р. (SSNO IV, 523), пол. *Rybnik* (SN VIII, 204) ~ рос. діал. *ры́бник* 'рибалка' (СРНГ 35, 297), блр. діал. *ры́бнік* 'т. с.' (Каспяровіч 273), болг. *ры́бник* 'т. с.' та ін. (БЕР 6, 247), ст.-чеськ. *rybnik* 'рибак' (Rušánek 546) та ін.

Похідні від псл. **saranъ*

***Saranъ**: укр. *Саран* (РУС 371), *Шаран* (Богдан 261), (похідні) *Саранів хутір* — у Сумській обл. (Черепанова Микротоп. 250), *Шаранов* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 520), ст.-рос. *Саранъ*, XVII ст. — власне особове ім'я (Соколов 8), рос. *Саран*, *Саранов*, *Шаранов* (ЖПТ), (похідні) *Саранов* (2), *Саранова*, *Шаранова*, *Шараново*, *Шараны* (2) — назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 100—101; X, 223, 224), *Шаранова мельница* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 362), блр. *Саран*, *Шаран* (Бірыла 366, 468), болг. *Саранов*, *Шаранов* (Илчев 440, 552), макед. (вторинне) *Шарановиќ* — сучасне прізвище (Речник ПКМ II, 756), схв. *Saran* [Petro *Saranni*, 1228 р. (Rječnik XIV, 643)], ст.-серб. *Шаран*, 1353 р. (Славева 126), серб. *Шаран* — чол. ім'я (Грковић 212), *Saranovo*, *Šarani* — відантропонімні ойконіми (Im. m. 385, 422), хорв. *Saran*, *Šaran* (Leksik 580, 631), слвн. (вторинне) *Saranovič* (ZSSP 534), ст.-пол. *Szymon Szaran*, 1691 р. (Mytnik 267), пол. *Saran*, 1787 р., *Szaran*, 1813 р. (Bubak II, 86), чеськ. *Saran*, *Šaran* (ЧП), слвц. *Šaran* (TZ Bratislava 340).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *сарán ixт.* 'короп, *Syrpinus* *саргіо*', *шарán ixт.* 'маленький короп, *Syrpinus*' (СБІ 699, 840), ст.-рос. *саранъ* 'короп' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 23, 65), рос. діал. *шарán* 'короп, сазан' (Даль 4, 622), болг. *шарán* 'короп, *Syrpinus*', діал. *шарán* 'т. с.' (Стойков 274), макед. *шаран*, схв. *шарán*, серб. діал. *шаран* 'короп' (Елезовић 2, 473), пол. *szaran*, чеськ. *šaran* 'короп' та ін. Детальніше див. (Шульгач 2020: 139—141).

Похідні від псл. **somъ*

***Somъ**: ст.-укр. Семень Андрѣв, прозвище *Сом*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 120), укр. *Сом* (СП 331), *Сом* — прізвисько («мав довгі вуха і мовчазний»; СПУ 3, 92; «мовчить, як риба», «має довгі вуса й пикатий»; Чабаненко ПНН 2, 393), (похідне) *Сомівка* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. *Сомъ* Линевъ, 1471–1477 рр. (Тупиков 368), Александръ *Сомъ*, XVI ст. (Лихачев, Мятлев 252), Петрушка *Сомов*, 1579 р. (Полякова 208), рос. *Сом*, *Сомов* (МО), (похідні) *Сомов* (2), *Сомова* (6), *Сомово* (15) — назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 447), блр. *Сом* (Бірыла 387), *Сомаў* (Памяць Лоеўск. 466), болг. *Сомов* (Илчев 458), хорв. *Сом* (Leksik 604), схв. (похідне) *Somov* — топонім (Rječnik XV, 915), ст.-чеськ. *Sum* (Moldanová 177), пол. *Sum* (SN IX, 151), *Sum* — прізвисько («jest otyły», «ma długie wąsy»; Mrózek 98) ~ укр. *сом*, діал. *сім*, *сум*, *сон іхт*. 'Silurus L.' (ЕСУМ 5, 357), рос. діал. *молчаливый как сом* 'мовчун' (Мокиенко, Никитина 644), болг. діал. *сом іроніч*. 'тупа людина' (БЕР 7, 317), серб. діал. *сóm* 'дурень' (Тирић 2018: 974) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 351; БЕР 7, 317; Boryś 586: **somъ*).

Демінутиви:

***Somikъ**: укр. *Сомик* (СП 331), *Сомик* — прізвисько («має вуса, як у сома»; СПУ 3, 93), рос. *Сомик*, *Сомиков* (МО), пол. *Sumik* (SN IX, 151), чеськ. *Sumík* (Moldanová 177).

***Somъko**, ***Somъkъ**: ст.-укр. Матвей *Сомко*, 1681 р. (ДСБ 25), укр. *Сомко* (Holutiak 379), *Сомок* (Новикова 781), *Сомок* — прізвисько (СПУ 3, 93), (похідне) *Сомкова Долина* — ойконім у Кіровоградській обл., рос. *Сомко*, *Сомков* (МО), блр. *Самкоў* (Бірыла 387), хорв. *Somek* (Leksik 604), пол. *Sutek* (SN IX, 151) ~ укр. діал. *сómка іхт*. 'сом' (Шило 243), рос. діал. *сомок* 'сом' (СРНГ 39, 316), ст.-блр. *сомокъ зменш.* від *сомъ* (ГСБМ 32, 85) та ін.

***Somъсь**: ст.-укр. Ермачко Власов сынъ *Сомецъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 352), рос. *Сомцова ж.* (МО), блр. *Самец* (Бірыла 387), чеськ. *Sutec* (Moldanová 177), словц. *Sutec* (TZ Bratislava 333) ~ укр. діал. *сомецъ* 'невеликий сом' (СБІ 729), блр. діал. *сомецъ* 'сом' (СБГ 4, 520), ст.-словц. *sutec іхт*. 'Silurus glanis' (HSSJ V, 556) та ін.

***Somitъ**: укр. *Сомитч* (Дуйчак 223), рос. *Сомичев* (МО), хорв. *Somić* (Leksik 604), пол. *Sumicz* (SN IX, 151) ~ схв. *somić* 'малий, молодий сом' (Rječnik XV, 913).

Похідні від псл. *šćika

*Šćuka: ст.-укр. Денись *Шука*, 1565 р. (Тупиков 455), укр. *Шука* (Новикова 975), *Шука* — сучасне прізвище (СПУ 3, 343), ст.-рос. Игнатко *Шука*, 1456–62 рр. (АСЭИ I, 198), Марья *Шука*, 1603 р. (Веселовский 378), Гришка Ивановъ с. *Шука*, 1646 р. (Белев 16), (похідне) *Шукино*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 709), рос. *Шукин* (ЖПТ), *Шука* — прізвище: 1. «с большими острыми зубами» (Суперанская 489), 2. «очень вредная и хитрая» (Боброва 176), (похідні) *Шукино* (33 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 406), ст.-блр. Щепан *Шука*, 1567 р. (Бірыла 1966: 280), блр. *Шчука* (Бірыла 489), (похідні) *Шчуки* (Рап. Віц. 429; Рап. Гр. 259; Рап. Мін. 420), *Шчучын* (Рап. Гр. 260), *Шчучына* (Рап. Віц. 420) — ойконіми, болг. *Шука*, *Шукин* (Илчев 565), хорв. *Štuka* (Leksik 663), слвн. *Šćika* (ZSSP 594), пол. *Szczuka* (SN IX, 251), ст.-чеськ. *Sstyka*, 1431 р., чеськ. *Štika* (Moldanová 190), слвц. *Šťuka* (TZ Bratislava 355), луж. *Šćuka* (Wenzel II/2, 120).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *шука callarias* (Славинецький 109), укр. *щу́ка іхт.* ‘хиза прісноводна риба, Esox lucius L.’, діал. *щу́ка* ‘т. с.’ та ін. Див. (ЕСУМ 6, 515), порівняння *худий як шука* (Добролюба 2003: 101), рос. діал. *жа́дный как щу́ка*, *зуба́стый как щу́ка* ‘про різку, агресивну особу’, *то́нкая как щу́ка* ‘про дуже худу жінку’ (Мокиенко, Никитина 770), блр. (порівняння) *высах як шчука* (Выслоўі 298).

Похідні з коренем *šćip- (*šćiprakъ, *šćipryль)

*Šćuprakъ: укр. *Шупак* (СП 407), *Шупак* — сучасне прізвище (СПУ 3, 153), рос. *Шупак*, *Шупаков* (МО), блр. *Шупак*, 1764 р. (Бірыла 1966: 280), *Шчупак* — сучасне прізвище (Бірыла 488), пол. *Szczupak* (SN IX, 252), чеськ. *Šćipák* (ЧП) ~ укр. *шупа́к іхт.* ‘щука-самець; щука’, ст.-блр. *шупакъ* ‘щука’, 1679 р. (ГСБМ 37, 251), блр. (порівняння) *зубы як у шчупака* (Выслоўі 331) та ін. Див. (ЕСУМ 6, 515; Boryś 599).

*Šćipryль: рос. *Шуплев* (ЖПТ), пол. *Szczupiel* (SN IX, 252), н.-луж. *Šćipěl* (Мука III, 99) ~ укр. діал. *шупе́ль*, *шупі́ль іхт.* ‘самець щуки’ (СБІ 869), ‘щука’, н.-луж. *šćipjel* ‘т. с.’ (ЕСУМ 6, 515).

Похідні від псл. *uklěja, *uklějь

*Uklěja, *Uklějь: укр. *Окле́й* (Новикова 602), ст.-рос. Илья *Уклея*, 1645 р. (Веселовский 331), (похідне) *Уклеино*, XV ст. — ойконім

в історичній Новгородській землі (НПК І, 178), рос. *Уклеев, Уклеин* (ЖПТ), блр. *Уклеи, Уклеино* – відантропонімні ойконіми в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 277), ст.-пол. *Nicolaus Vcleya*, 1400 р., *Johannes Wkleja*, 1474 р., *Micolai Wkley*, 1476 р. (SSNO V, 520), пол. *Uklej, Ukleja* (SN X, 12) ~ укр. діал. *уклея* ‘верховодка’, *уклій, оклій* ‘т. с.’, рос. діал. *уклея* ‘верховодка’, пол. *uklej*, діал. *ukleja, oklej* ‘т. с.’ та ін. Див. (ЕСУМ 6, 27; Boryś 665).

Похідні від псл. **vъjunъ*

***Въjunъ**: ст.-укр. *Въjunъ*, 1635 р. (АКЖ 111), укр. *Уюн*, 1723 р. (Швидько 237), *Уюнъ*, 1756 р. (АК 5, 44), *В'юн*, *Оюн* («дуже швидкий і спритний, як в'юн») – сучасні прізвиська (СПУ 1, 213, 341), рос. *Вьюн, Вьюнов* (ЖПТ), *Оюн* (МО), блр. *Уюноў* (Бірыла 422).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *Юны мн.*, 1580 р. (УП 1, 319), *уюнъ*, 1600 р. (ККПС 132), укр. *в'юн*, діал. *ов'юн, оюн, юн іхт.* ‘в'юн, *Misgurnus fossilis* L.’ (Дейниченко 63, 65), *воюн* ‘т. с.’ (Аркушин 72), *в'юн* ‘в'яз, *Convolvulus sepium*’ (Піпаш, Галас 31), (порівняння) *як в'юн* ‘хто швидко рухається’, ‘худий’ (Мацюк 2013: 97), *вертлявий як в'юн* ‘метушливий, жвавий’ (Добролюбова 2003: 52), *верткий як в'юн* ‘про хитру людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *ваюн* (СРНГ 4, 79), *как вьюн* ‘хитрун, обманщик’, ‘про спритного, моторного чоловіка’ (Мокиєнко, Никитина 127), блр. діал. *ваюн, вуюн* (Бялькевіч 106, 115), *віюн, в'юн, уюн, юн* ‘в'юн’ (СБГ 1, 318), (порівняння) *гібки як уюн* (Выслоўі 304) та ін.

Праантропоніми, пов'язані з орнітонімами

Похідні від псл. **arębъ*

***Aręba, *Arębъ**: (формально модифіковані) ст.-укр. *Иван Оранъ*, 1699 р. (ПКСР 43), укр. *Оранъ*, 1762 р. (ПВЗ 47), *Open* (Горпинич, Бабій 89), рос. *Арябов, Орябин* (МО), хорв. *Jereb* (Leksik 263), слвн. *Jereb* (ZSSP 232), ст.-пол. *Jarżab*, 1645 р. (Bubak I, 146), пол. *Jarżab, Jarżab, Jarzęb, Jarzęba* (SN IV, 306, 307), ст.-чеськ. *Klimko Jerab*, 1501 р. (Rušánek 209), чеськ. *Jeřáb* (ЧП), слвц. *Jarab* (TZ Bratislava 142), *Jaraba* (TZ Trnava 103) ~ блр. діал. *орáb* ‘рябчик’ (Драздовіч 2016а: 137), слвц. діал. *jarab, jaráp* зоол. ‘Grus’ (SSN I, 715) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 73–75: **arębъ*).

***Arębikъ**: ст.-пол. *Jarżabik*, 1509 р. (Mytnik 126), пол. *Jarżabik* (Rymut I, 338).

***Ареѣька**, ***Ареѣько**, ***Ареѣькъ**: ст.-рос. Никита *Ярябо*, XV ст. (НПК I, 758), *Яробка* Федор Иванович Борков, 1569 р. (Веселовский 381), рос. *Яробкин* (Смоленськ. обл.), ст.-блр. Петрель *Орябокъ*, 1540 р. (Усцінович 1975: 137), блр. *Арабок* (Бірыла 23), хорв. *Jerebek* (Leksik 263), ст.-пол. *Jarzabek*, 1615 р. (Bubak I, 146), пол. *Jarzabek*, *Jarzqbek*, *Jarzqбка*, *Jarzemбек*, *Jarzqбек*, *Jerzabek*, *Jerzqбек* (SN IV, 306, 307, 353), чеськ. *Jeřábek*, *Řeřábek* (ЧП), словц. *Jarábek*, *Jariabek*, *Jariabka* (TZ Bratislava 142) ~ ст.-укр. *рабка*: *орябка*, куропатва (Беринда 111), *орябка* 'куріпка', *яромбок* 'рябчик' < пол. (Тимченко 2, 51, 511), укр. діал. *орябка*, *ворябка*, *оробка*, *рябо́к орн.* 'рябчик лісовий', (*Tetrastes* (*Tetrao*) *bonasia* L.), *орябок зоол.* 'рябчик', *Bonasia silvestris* (Онишкевич 2, 25), *орі́бка*, *орё́бка*, *орі́нка*, *оря́нка зоол.* 'куріпка, птах *Perdix perdix*' (ГГ 140), ст.-блр. *ирябокъ* 'рябчик' (ГСБМ 14, 148), блр. діал. *арабо́к* 'рябчик' (СБГ 1, 100) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 76: **arebъkъ*).

***Ареѣьсы**: укр. *Орябець* (Новикова 609), пол. *Jarzębiec* (SN IV, 307) ~ укр. діал. *орябець* 'рябчик лісовий', *Tetrastes* (*Tetrao*) *bonasia* L. (ЕСУМ 4, 216).

***Ареѣька**: словц. *Jarabica* (TZ Trnava 103) ~ ст.-рос. *ерябица* 'куріпка' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 59), словн. діал. *jerebica* 'курка' (Gregorič 127), ст.-словц. *jarabica pol'na* 'Perdix perdix' (HSSJ I, 516), словц. діал. *jarabica зоол.* 'Perdix cinerea' (SSN I, 715) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 73).

***Ареѣитъ**: хорв. *Jerebić* (Leksik 263), словн. *Jerebič* (ZSSP 233).

Похідні від псл. **astrębъ* / **astrōbъ*

***Astrębъ**, ***Astrōbъ**: д.-руськ. *Ястребъ*, 1237 р. — псковський воєвода (Морошкин 213), ст.-укр. Самоило *Иѡстробъ*, 1649 р. (Реєстр 241), укр. *Jastrzemb*, *Jastrzqб*, XVIII ст. (Красовський 174), *Астряб* (Holutiak 47), *Ястраб* (Панцьо 125), *Ястреб* (Новикова 989), *Ястриб* (Пура СПР V, 189), *Яструб* (РУС 496), *Астр'аб* — прізвисько (Дуйчак 265), (похідні) *Яструбове* — ойконім на Тернопільщині, *Яструбиль* — мікротопонім (с. Жиричі Ратнівськ. р-ну Вол.; Сл. ММВ 2, 532), ст.-рос. Оедоръ *Ястребовъ*, 1545 р. (Тупиков 857), Афанасий *Ястребов*, 1608 р. (Веселовский 382), (похідне) *Ястребово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 86), рос. *Ястреб*, *Ястребов*, *Яструб*, *Яструбова ж.* (МО), (похідні) *Ястребова*, XVIII ст. — ойконіми (2) в колишній Московській губ. (Кусов II, 395), блр. *Ястраб* (Бірыла 500), (похідне) *Ястрэбова* — мікротопонім (Зайка 212), болг. *Ястреб*, *Ястребов* (Илчев 572), Яс-

треб — чол. ім'я (Заимов 253), схв. *Jǣtprēb* (Речник VIII, 601), слвн. (альпійськ.) *Iaztra*, 1111 р., *Iaztram*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Jastrēb*), ст.-пол. *Gregorium dictum Jastrzamb*, 1408 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzqb*, 1807 р. (Bubak I, 147), *Jastrzemb*, 1898 р. (Magda-Czekaj 57), *Jastrab*, *Jastrzqb*, *Jastreb*, *Jastrzemb*, *Jastrēb*, *Jastrzēb* (SN IV, 317, 318), *Jastrzqb* — прізвисько («jest spostrzegawcza», «ma jasrtzēbi nos»; Mrózek 59), *Jastrzēbowo* — відантропонімний ойконім (NMP IV, 131), ст.-чеськ. *Waniek Jestrzab*, 1430 р., чеськ. *Jestřáb* (Svoboda 196), (похідні) *Jestřebice* (3) — ойконіми < антропоніма *Jestřáb* (Profous II, 106, 134), слвц. *Astrab*, *Jastráb* (TZ Bratislava 8, 143), *Jastrabi* мн. — прізвисько (Orlovský 122), (похідне) *Jastreby*, 1439 р. — ойконім (HSSJ I, 518), н.-луж. *Jastšeb* (Wenzel 185), яким типологічно відповідає лит. антропонім *Vānagas* < *vānagas* 'яструб' (LPŽ II, 1158—1159).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *яструбъ* 'яструб' (Тимченко 2, 512), укр. *єструбъ* 'яструб', *Astur palumbarius*, XVIII ст. (ІСУМ I, 894), укр. діал. *астряб* 'хижий птах, Accipiter', *ястреб* 'великий яструб, Accipiter gentilis L.', *ястріб* 'яструб' (ЕСУМ 6, 558), *ястрап*, *ястр'ан*, *ястр'он*, *ястреп*, *ястр'in*, *ястрип*, *яструп*, *ястряб* 'т. с.' (Онишкевич 2, 405), рос. *как ястреб* 'про стрімливого, хваткого, наваляного чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 779), ст.-блр. *ястрабъ*, *ястребъ*, *ястробъ*, *яструбъ* 'т. с.' (ГСБМ 37, 396), слвн. діал. *jastreb* 'яструб' (Gregorič 125), ст.-слвц. *jastrab* 'Accipiter' (HSSJ I, 518), слвц. діал. *jasträb*, *jästräb*, *jastrıab*, *jestreb*, *riastrıab*, *astriab*, *astrab*, *estrab*, *ostrab* 'яструб' (Orlovský 122) та ін. Див. (ЭССЯ I, 83—84, 86).

Суфіксальні деривати:

***Astrēbikъ**: рос. *Ястреби́ков* — сучасне прізвище, чеськ. *Jestřabík* (ЧП), слвц. *Jastrabík* (TZ Bratislava 143).

***Astrēbъкъ** / ***Astrōbъкъ**: укр. (похідні) *Яструбки*, *Яструбків* — назви поселень в АР Крим і Львівській обл., рос. *Ястребок*, *Ястребков* (МО), ст.-пол. *Alberto Iastrambek*, 1394 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzqbek*, 1807 р. (Bubak I, 147), *Jastrzqbek*, *Jastrebek*, *Jastrzēbek* (SN IV, 317, 318), *Jastrzqbki* — відантропонімний ойконім (NMP IV, 126), чеськ. *Jestřábek* (ЧП) ~ укр. діал. *ястребóк* 'малий яструб, Accipiter nisus L.' (ЕСУМ 6, 558) та ін. Див. (ЭССЯ I, 85: **astrēbъкъ*).

***Astrēbъсь** / ***Astrōbъсь**: укр. *Яструбець* (РУС 496), *Яструбці* — відантропонімний ойконім в АР Крим, ст.-рос. (похідні) *Ястреб-*

цова, XVI ст. — ойконім у колишньому Ростовському пов., *Ястреб-цовець верхъ* — мікрогідронім у колишньому Орловському пов. (ПКМГ I/2, 14, 944), рос. *Ястребцов* (ЖПТ), слвн. (похідне) *Jastrebcí* — ойконім (Im. m. 210), ст.-пол. *Nicolao Iastrzambecz*, 1384 р. (SSNO II, 455), пол. *Jastrzębiec* (SN IV, 318) ~ укр. діал. *яструбець змениш*. 'яструб; малий яструб, *Accipiter nisus* L.' (ЕСУМ 6, 559), ст.-блр. *ястребець змениш*. від *ястребъ* 'яструб' (ГСБМ 37, 396) та ін. Див. (ЭССЯ 1, 85).

***Astrōbitjъ**: укр. *Яструбичі* — відантропонімний ойконім на Львівщині.

Про потенційність безафіксного ***Astrъ** свідчать рос. *Ястров* (МО), пол. *Jaster* (SN IV, 317) ~ укр. діал. *ястер* 'хижий птах, *Accipiter*' (ЕСУМ 6, 558) та ін. (ЭССЯ 1, 86).

Похідні від псл. **botъjanъ* / **botěнь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 2, 226—227). Пор. ще ст.-укр. *боцянь*, 1627 р., *ботянь*, XVII ст., укр. *боцянь*, XVIII ст., діал. *боця́н*, *боця́н*, *баця́н*, *боця́н* 'чорногуз, лелека, *Ciconia*' (ЕСУМ 1, 239), (порівняння) як *боцюн* 'про високу людину' (Мацюк 2013: 53), а також деякі їх реалізації у сфері антропонімії: укр. *Vocian*, 1787 р. (Чучка 86), *Боцан* (СП 54), *Боцон* (Панцьо 97), *Боцян* (Редько 1, 94), *Боцан* — прізвисько (Дуйчак 271), (похідні) *Боцяни* — мікротопонім, *Боцянівка* — ойконім на Ровенщині (Сл.ММР 52), рос. *Ботьян* (ЖПТ), блр. *Ботян* (ЖПТ), (похідне) *Ботяново* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 518), слвн. *Botjan* (ZSSP 51), ст.-пол. *Martinus Boczan*, 1404 р. (SSNO I, 179), пол. *Vocian* (SN I, 381), *Vodczian* (Lexikon 1, 50), ст.-чеськ. *Štěpán Vočan*, 1417 р., чеськ. *Vocan*, *Vočan*, *Vočán* (Moldanová 32), слвц. *Vocan*, *Vocian*, *Vočán* (TZ Bratislava 32), в.-луж. *Ваѡон*, н.-луж. *Bošan*, *Bošen*, *Bošon* (Wenzel II/1, 27, 55) < ***Botъjanъ** / ***Botěнь**.

Похідні від псл. **buxaľъ*

***Buxaľъ**: укр. *Бухал* (КС Київ. 1, 199), (похідні) *Бухалівка* — ойконім на Полтавщині, *Бухалове* (2) — назви поселень на Полтавщині і Сумщині, ст.-рос. Федор *Бухалов*, 1490 р. (Веселовский 58), (похідні) *Бухалова Гора*, XV ст. — оронім, *Бухалово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 613), рос. *Бухалов* (ЖПТ), болг. *Бухалов* (Илчев 95), ст.-блр. Василь *Бухал*, 1682 р. (Бірыла 201),

блр. *Бухал* (ЖПТ), пол. *Buchał* (SN I, 533), словц. *Buchal* (TZ Bratislava 42) ~ укр. діал. *бу́хал* 'білий журавель, *Ciconia ciconia* L.' та ін. Див. (ЕССЯ 3, 79–80).

Похідні від псл. **bukъ*

***Вукъ**: хорв. *Buk* (Leksik 80), ст.-пол. *Buk*, 1396 р. (SSNO I, 297), пол. *Buk* (SN I, 555), чеськ. *Buk* (ЧП) ~ чеськ. *bouk, buk* 'пелікан' та ін. Див. (ЕССЯ 2, 235).

***Букаць**: хорв. *Bukač* (Leksik 80), чеськ. *Bukač* (ЧП) ~ чеськ. *bukač* 'пелікан, *Ardea stellaris*', *chlap jako bukač* 'надутий, товстий' (Kott I, 109) та ін. Див. (ЕССЯ 3, 87).

Похідні від псл. **bъrglezъ* / **bъrglězъ* / **bъrglъ*

Заголовні архетипи, рефлексі яких зафіксовано переважно в західно-, південно- і — спорадично — східнослов'янських мовах, відновлено в (ЕССЯ 1, 166–167). Альтернативну реконструкцію (**bъrglězъ*, **bъrglъ*) див. (SP 1, 416–417).

Є підстави для відновлення відповідних праантропонімів:

Bъrglezъ** (Bъrglězъ**): ст.-рос. Федка Ивановъ сынъ *Берглезовъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1284), рос. *Берглезов*, *Берлезов* (ЖПТ), (похідне) *Берглезово* — ойконім у Тверській обл., хорв. *Brgles, Brglez* (Leksik 41), словн. *Brgles, Brglez* (ZSSP 59), *Berglez* (Malnar 27).

***Bъrglъ**: хорв. *Bergl* (Leksik 41), чеськ. *Brhel, Brchel, Brchl* (Moldanová 34), ст.-словц. *Jan Brhel*, 1493 р. ~ *brhel'* [brhl] 'птахи Oriolus oriolus' (HSSJ I, 156).

Похідні від псл. **čajъka*

Апелятив псл. (північнослов'янське) (Borys 89) **čajъka* реконструйовано в (ЕССЯ 4, 11–12). Географію рефлексів цього архетипу можна розширити, пор.: ст.-укр. *ча́йка* *rauо agrestis* (Славинецький 536), укр. діал. *ча́йка* '*Vanellus vanellus* L.' (Аркушин 602), *че́йка*, *чойка* 'чайка' (ЕСУМ 6, 276), (порівняння) *квилить як чайка* 'про плаксиву особу' (Добролюбова 2003: 145), блр. діал. *ча́йка* 'т. с.' (ТС 5, 286), болг. *ча́йка орн.* 'мартин' (Стоянов 745), ст.-пол. *czajka* 'птах *Vanellus vanellus* L.', XV ст. (SP 2, 108), ст.-словц. *čajka* 'назва різних видів птахів' (HSSJ I, 199).

Рефлексі псл. **čajъka* > ***Čajъka** відображено в історичних і сучасних слов'янських антропоніміконах. Пор.: ст.-укр. *Чайка*, 1552 р.

(Тупиков 421), Роман *Чайка*, 1654 р. (РПП 74), укр. *Czajka*, 1787 р. (Чучка 598), *Чайка* — сучасне прізвище (Новикова 908), *Чайка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 253), (похідні) *Чайки* (3), *Чайкине* (4), *Чайківка* (5) — ойконіми в різних регіонах, *Чайчине* (3) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 514), ст.-рос. Іван *Чайкин*, 1580 р. (Веселовський 346), рос. *Чайкин* (ЖПТ), *Чайка* — прізвисько («часто ходит в белом»; Суперанская 489), (похідні) *Чайки*, *Чайкина*, *Чайкино* (2) — ойконіми в колишніх Новгородській, Пермській, Петербурзькій, Тверській губ. (RGN X, 40), *Чайкин*, *Чайкино* — мікрогідроніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 333), ст.-блр. Хведор *Чайка*, 1552 р. (Бірыла 1966: 270), блр. *Чайка* (Бірыла 444), хорв. *Čajka* (Leksik 105), ст.-пол. Stasco *Czayca*, 1369 р. (SSNO I, 397), Paulus *Czajka*, 1586 р. (Mytnik 68), пол. *Czajka* (SN II, 248), (похідні) *Czajki* (7), *Czajkowo*, *Czajków* (7) — ойконіми (NMP II, 169–170), ст.-чеськ. *Caica*, 1052 р., *Johannis dicti Czeuka*, 1407 р., (похідні) *Čejkov*, *Čejku* — ойконіми (Profous I, 307, 308), чеськ. *Čajka*, *Čejka* (ЧП), ст.-слвц. *Csaika*, *wdowa*, 1618 р. (HSSJ I, 199), слвц. *Čajka* (TZ Bratislava 49). В етимологічній літературі реконструйовано й інші пралексеми з коренем *čaj-: *čaja, *čajica, *čajikъ (ЭССЯ 4, 10–11).

У сфері антропонімії рефлексии цих архетипів менш продуктивні. Пор.:

***Čaja**: рос. *Чая* (МО), ст.-блр. Денис *Чая*, 1565 р. (ДМА I, 416), хорв. *Čaja* (Leksik 105), ст.-пол. *Czaia*, 1633 р. (Bubak I, 78), пол. *Czaja*, 1885 р. (Magda-Czekaj 32), *Czaja* (SN II, 248), чеськ. *Čaja*, *Čája* (ЧП).

***Čajikъ**: пол. *Czaik* (SN II, 248).

Похідні від псл. *čarja

***Čarja**: ст.-укр. Григорей Василевич *Чапля*, 1566 р. (УП 1, 126), Сидор *Чапля*, 1649 р. (Реєстр 100), укр. *Цапля*, *Чапля* (Новикова 897, 909), *Чапля* — сучасне прізвисько («довгоносий і худий»; Чабаненко ПНН 2, 452), *Чаплине* — відантропонімний ойконім на Дніпропетровщині, ст.-рос. Варламъ *Чапля*, 1631 р. (Тупиков 421), Вакулка Іванов сын *Чаплин*, 1647 р. (Полякова 242), рос. *Чаплин*, *Цаплин* (ЖПТ), *Цапля*, *Чапля* — прізвиська (Гузнова 275, 276), (похідні) *Чаплино* (3) — ойконіми в колишніх Московській, Петербурзькій, Тверській губ. (RGN X, 45), ст.-блр. *Чапля* Юшкович, 1528 р., Войтех *Чапля*, 1567 р. (Бірыла 1966: 270), блр. *Чапля* (Бірыла 446), (похідне) *Чаплі* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 252), болг. *Чаплов* < назви птаха *чапла* (Илчев 536), хорв. *Čapla* (Leksik 88), слвн.

Čapla (ZSSP 85), ст.-пол. Jan *Czapla*, 1516 р., Simon Purchlik dictus *Czapla*, 1624 р. (Mytnik 68), пол. *Czapla* (SN II, 252), *Czapla* — прізвисько («ma długie nogi», «ma długą szyję»; Mrózek 48), чеськ. *Čapla* (ЧП), ст.-слвц. *Čapla*, 1615 р. (HSSJ I, 201), слвц. *Čapla* (TZ Bratislava 50), в.-луж. *Čapla* (Wenzel II/1, 77).

Стосовно апелятивних відповідників див. (ЕССЯ 4, 19–20). Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. як *ча́пля* ‘про струнку довгоного дівчину’ (Мацюк 2013: 493), *бадьориться як чапля* ‘чванливий’ (Доброльожа 2003: 68), *виступає як чапля в пантофлях* ‘про недоладно одягнену людину’ (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. (*длинноно́гий*) как *ца́пля* ‘про людину з дуже довгими і тонкими ногами’ (Мокиєнко, Никитина 728), блр. (порівняння) *худая як чапля* (Выслоўі 413).

***Čarjitiъ**: ст.-укр. *Чапличъ* Киселинській, 1658 р. (Тупиков 815), укр. *Чаплич* (Редько 2, 1155), блр. *Чаплічы* — відантропонімні ойконіми в Мінській і Гродненській обл. (Реп. Мін. 280; Реп. Гр. 252).

Похідні від псл. **čava*, **čavъka*

***Čava**: укр. *Чава* (Панцьо 123), *Чава* — сучасне прізвисько (Чабаненко 2, 450), рос. *Чавин* (ЖПТ), болг. *Чава*, XVII ст. — особове ім'я (Заимов 241), серб. *Чава* — особове ім'я (Грковић 322), пол. *Czawa* (SN II, 262), ст.-чеськ. *Čaua*, 1115 р. (наводиться за: Profous I, 302) ~ хорв., слвц. *čava* ‘галка’ (Чучка 598).

***Čavъka**: ст.-рос. Мамлтъй Юрьевъ сынъ *Чавкинъ*, 1565 р. (Тупиков 814), рос. *Чавкин* (ЖПТ), *Чавкино* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN X, 37), серб. *Чавка* — особове ім'я (Грковић 322), хорв. *Čavka* (Leksik 107) ~ болг. *чавка* ‘галка, Corvus monedula’ та ін. Див. (ЕССЯ 4, 31–32).

Похідні від псл. **čečera*

***Čečera**: ст.-укр. Марьтинъ *Джеджєра*, 1649 р. (Реєстр 146), укр. *Дженєjera* (Горпинич, Корнієнко 69), пол. *Dżendżara*, *Dżendżera*, *Dżendżera* (SN II, 671), чеськ. *Čančara* (ЧП) ~ укр. діал. *джеджєра орн.* ‘сойка, Carrulus glandarius L.’ (ЕСУМ 2, 48), чеськ. *čančara* ‘трясогузка’ та ін. Див. (ЕССЯ 4, 32: **čečera*).

Похідні від псл. **čečety*, **čečetyka*

***Čečety**: ст.-укр. Васко *Чечотъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 327), укр. *Чечет* (Новикова 922), ст.-укр. Васка *Чечотъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.:

327), ст.-рос. *Чечетов*, 1596 р. (Веселовский 354), рос. *Чечот* (МО), *Чечетов* (ЖПТ), (похідне) *Чечетово* — назва поселення в колишній Тверській губ. (RGN X, 136), блр. *Чэчат* (Бірыла 458), (похідне) *Чэчатаў лес* — мікротопонім у Гродненській обл. (МБ 255), рос. *Чечетов* (ЖПТ), блр. *Чечет*, 1904 р. (ПКМин. 151), ст.-пол. Stanisłai *Czczeczoth*, 1430 р. (SSNO I, 413), пол. *Czczeczet*, *Czczeczot* (SN II, 266).

Стосовно апеллятивних відповідників (орнітонімів) пор., наприклад, укр. *чечіт* 'Fringilla Linaria L. (Carduelis flammea L.)' (ЕСУМ 6, 315) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 33).

***Їсеѣтъка**: ст.-укр. Стефанъ *Чечутка*, 1649 р. (Реєстр 332), Елфимко Аѳанасѣвъ сынъ *Чечотка*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 343), укр. *Чечетка*, *Чечітка* (СП 383), *Чечотка* (Новикова 922), *Чичотка* (Вол.), ст.-рос. *Чечетка* Данило Игнатъевич Синего-Жеребцов, XV ст. (Веселовский 354), Мишка *Чечетка*, 1689 р. (Тупиков 429), (похідне) *Чечеткино*, 1420 — поч. 1450-х рр. — пустище в колишньому Вологодському пов. (Рыков 105), рос. *Чечетка*, *Чечеткин*, *Чечотка* (МО), *Цеѣтъка* — прізвисько жінки, яка щебече як пташка (Шустиков 526), *Чечетки*, *Чечеткино* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Вологодській губ. (RGN X, 136), *Чечоткино*, XVIII ст. — в колишній Московській губ. (Кусов II, 392), хорв. *Šečetka* (Leksik 107), ст.-пол. Stanislaus dictus *Czczeczothka*, 1419 р. (SSNO I, 414), пол. *Czczeczotka*, *Czczeczotka* (SN II, 266), (похідне) *Czczeczotki* — ойконім (NMP II, 207), ст.-чеськ. *Šečetka* (Gebauer I, 160), чеськ. *Šečetka* (ЧП), словц. *Šečetka* (TZ Trnava 72) ~ укр. діал. *чечітка орн.* 'камінка' (Марисова 12), чеськ. *čečetka: dítě běhá jako čečatka* (Kott I, 167), ст.-словц. *čečetka* (*čečatka*, *čočotka*) зоол. 'Carduelis cannabina' (HSSJ I, 204), словц. діал. *čečetka* 'співучий птах' (SSN I, 242) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 33).

Пол. *Czczeczotek* (SN II, 266) — рефлекс псл. ***Їсеѣтъкъ**.

Похідні від псл. **čirьkъ* / **čirьka* / **čirьсь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 4, 117). Пор. деякі їхні реалізації у сфері антропонімії:

***Їрѣька**, ***Їрѣькъ**: ст.-укр. Васко *Чирька*, 1649 р. (Реєстр 174), укр. *Чирка* (Новикова 923), *Чирка* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 459), ст.-рос. Митко *Чиркинъ*, 1477 р., Максимъ *Чирковъ*, 1646 р. (Тупиков 825), Левка Михайлов сын *Чирок*, 1623 р. (Полякова 249), Микита Фомин снъ *Чиркин*, 1632 р. (ПЮН ОК 207), рос.

Чирок (МО), *Чирков*, *Чиркин* (ЖПТ), (похідні) *Чиркова* (6), *Чиркина* (3) — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 150), *Чирков овраг* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 352), блр. *Чирок*, 1704 р. (Бірыла 1966: 273), *Чыркоў* (Бірыла 456), ст.-пол. *Jasco Czirka*, 1397 р. (SSNO I, 435), пол. *Czyrk*, *Czyrka*, *Czyrek* (SN II, 294), чеськ. *Čirka* (ЧП), словц. *Čirka* (TZ Trnava 74), н.-луж. *Cyrka* (Wenzel II/1, 76) ~ ст.-укр. *чи(р)ка boskas* (Славинецький 104), укр. діал. *чирок*, *чірка* 'порода невеликих диких пташок' (Аркушин 602, 608), *чірка*, *чірка*, *чірок орн.* 'Anas querquedula L.', *чірка* 'лісовий шеврик, Anthus trivialis L.' (ЕСУМ 6, 324), рос. діал. *как чирок* 'малорослий' (Мокиенко, Никитина 748), блр. діал. *чырка* 'болотна пташка, чирок' (ТС 5, 306), ст.-словц. *čirka зоол.* 'Anas querquedula' (HSSJ I, 217) та ін.

***Їгрьсь**: укр. *Чирець* (Горпинич, Тимченко 300), ст.-рос. *Чирец*, XVI ст. (Веселовский 355), рос. *Чирцев*, *Чирцов* (МО), *Чирцова*, *Чирцово* — відантропонімні ойконіми в колишніх Архангельській і Тверській губ. (RGN X, 151) ~ укр. діал. *чірєць орн.* 'Anas querquedula L.' (ЕСУМ 6, 324) та ін.

Похідні від псл. *čīžь

***Їжъ**: ст.-укр. Юрко *Чижъ*, 1564 р. (Тупиков 429), Масієу *Czyż*, 1620 р. (ОО 236), Маџим *Чиж*, 1691 р. (ПКСП 144), укр. *Чиж*, 1784 р. (ИСП 15), *Чиж* — сучасне прізвище (Новикова 923), *Чиж* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 458), (похідні) *Чижі*, *Чижів*, *Чижівка* (4 фіксації), *Чижове* (2) — назви поселень у різних регіонах, ст.-рос. Василей *Чижъ*, 1493–1494 рр. (АФЗХ 213), *Чиж* Яковлев сын, 1536–1537 рр. (ПЮН 30), Онисимко *Чижовъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1259), (похідне) *Чижово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 198), рос. *Чиж*, *Чижев*, *Чижов* (МО), *Чиж* — прізвисько (Гузнова 277), (похідні) *Чижев*, *Чижева*, *Чижєво* (12), *Чижова* — ойконіми в різних регіонах (RGN X, 142, 143), ст.-блр. Дашко *Чиж*, 1528 р. (Бірыла 1966: 272), блр. *Чыж* (Бірыла 454), *Чыжоўка* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 283), хорв. *Čiž* (Leksik 112), ст.-пол. *Ciż*, 1136 р. (SSNO I, 444), Нрыс *Czyż*, 1688 р. (Mytnik 74), пол. *Czyż* (SN II, 323), ст.-чеськ. *Jíra Čiž*, 1522 р. (АЇ XXXII, 270), (похідні) *Čížov*, *Čížová* — топоніми (Gebauer I, 182), чеськ. *Číž* (ЧП), словц. *Číž* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čiž* (Wenzel II/1, 81), н.-луж. *Cyž* (Wenzel II/1,

76) ~ ст.-укр. *чи(ж)* *carduelis* (Славинецький 112), рос. діал. *чиж* 'пташка *Fringilla spinus*' (Даль 4, 603), слвц. діал. *číž* 'співучий птах' (SSN I, 268) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125).

Суфіксальні деривати:

***Čiže**, **-ęte**: ст.-укр. (переоформлене) Климаш *Чиження*, 1576 р. (ОО 57).

***Čižikъ**: ст.-укр. Михайло *Чижикуъ*, 1664 р. (РСП 335), укр. *Чижикуъ*, 1762 р. (ПВЗ 53), *Чижику* — сучасне прізвище (Новикова 923), *Чижику* — сучасне прізвисько (с. Кременець Рожищенськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Чижикив*, *Чижикове* (2) — відантропонімні ойконіми у Львівській і Полтавській обл., ст.-рос. Іванъ *Чижикуъ*, 1616 р. (ДКТ 25), *Чижикув*, 1646 р. (Веселовский 354), рос. *Чижикув* (ЖПТ), *Чижику* — прізвисько («маленький и бойкий»; Боброва 168), (похідне) *Чижикуво* — ойконім у колишній Тамбовській губ. (RGN X, 143), блр. *Чыжык*, 1746 р. (Бірыла 1966: 272), *Чыжык* (Бірыла 454), хорв. *Čížik* (Leksik 112), ст.-пол. *Zisik*, 1266 р., *Cziszik*, 1429 р. (SSNO I, 444, 445), Adam *Czyżyk*, 1652 р. (Mytnik 74), чеськ. *Čížik* (ЧП), слвц. *Čížik* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čížik* (Wenzel II/1, 81), н.-луж. *Cyžyk* (Wenzel II/1, 77), а також слов'ян. *Sziso*, 1218 р., *Zise*, *Zeisch*, 1381 р. — антропоніми в німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 32) ~ укр. діал. *чійжик орн.* 'чиж, *Fringilla spinus*' (Піпаш, Галас 220), (порівняння) як *чійжик* (про людину) 'швидка хода' (Мацюк 2013: 496), рос. діал. *чижику* 'т. с.' (Даль 4, 603), блр. діал. *чыжык зоол.* 'чиж' (СБГ 5, 437), слвц. діал. *čížik* 'співучий птах' (SSN I, 268) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125).

***Čižitjъ**: укр. (похідне) *Чижиці* — ойконім у Львівській обл., хорв. *Čižić* (Leksik 112), (похідне) *Čižići* — назва поселення (Im. m. 120), слвн. *Čizič*, *Čižič* (ZSSP 92).

***Čižьko**, ***Čižьkъ**: укр. *Чижек* (РУС 462), (похідне) *Чижки* — ойконім на Львівщині, рос. *Чижек* (ЖПТ), хорв. *Čížak*, *Čížek* (Leksik 112), слвн. *Čížek* (ZSSP 92), пол. *Czyżek*, *Czyżk*, *Czyżko* (SN II, 323, 324), ст.-чеськ. *Čížek* (1274 р. — *Chiseconis Gen. sg.*) (Pleskalová 130), Jan *Čížek*, 1557 р. (АС XXX, 267), (похідне) *Čížkov*, 1530 р. — ойконім (АС XI, 35), чеськ. *Čížek* (ЧП), слвц. *Čížek* (TZ Bratislava 55), в.-луж. *Čížk*, *Čížko*, н.-луж. *Cyžk*, *Cyžko* (Wenzel II/1, 82) ~ слвн. діал. *čížek* 'пташка чижику' (Kutin 34), чеськ. діал. *čížek* (Gregor 39) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 125: *čížьkъ).

***Čižьсь**: в.-луж. *Čížec* (Wenzel II/1, 81).

***Čižьjъ**: укр. *Чижий* (Богдан 40).

Похідні від псл. *čьrtaкъ

Архетип відновлено в (ЕССЯ 4, 148 — чеськ., словц.). Пор. ще: чеськ. *Čermák* (ЧП), словц. *Čermák* (TZ Trnava 73) — сучасні прізвища, із ***Čьrtaкъ**. Формально сюди можна долучити ст.-укр. *Чермакъ* Попович, 1571 р. (ОО 57), укр. *Чермак* (СП 382), ст.-рос. Гришка Иванов сын *Чермаков*, 1623 р. (Полякова 246), рос. *Чермаков* (ЖПТ), хорв. *Čermak*, *Črmak* (Leksik 109, 114), словн. *Čermak* (ZSSP 89), пол. *Czermak*, 1850 р. (Bubak I, 81), *Czermak* — сучасне прізвище (SN II, 280), а також слов'ян. *Чермакъ* (Магницький 92), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон.

Похідні від псл. *čьrnoġozь

***Čьrnoġozь**: ст.-укр. Иван *Черногуз*, 1614 р. (Сел. рух 1569–1647: 158), укр. *Черногуз* (Богдан 37), ст.-рос. Иван *Черногуз*, XV ст. (Веселовский 382), Івашко Мокиев сын *Черногузов*, 1685 р. (Полякова 247), рос. *Черногузов* (ЖПТ), пол. *Czarnohuz* (SN II, 258), чеськ. *Černohouz* (ЧП) ~ укр. *чорногу́з* 'лелека' (Грінченко 4, 471), діал. *чирногу́з*, *чурнугу́з* орн. 'чорногуз' (МСПГ 437, 440), рос. діал. *чорногу́з* (*чирногу́з*) 'т. с.' (Добровольский 982). Див. ще (Клепикова 162).

Похідні від псл. *dętelь

***Dętelь**: ст.-укр. Сенько *Дятель*, 1578 р. (Памятники III/2, 78), Iwanec *Diatel*, 1604 р. (ОО 133), Савка *Дятел*, 1664 р. (РСП 307), укр. *Дятел*, *Ятел* (РУС 138, 496), *Ятель* (СП 412), *Дятел* — сучасне прізвище («має чуб, як у дятла (червонуватий)»); Чабаненко ПНН I, 142), (похідне) *Дятлів Ріг* — мікротопонім на Черкащині (Павленко 318), ст.-рос. Василий Зиновьевич Станищев *Дятел*, 1473 р. (Веселовский 106), Петръ *Дятловъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 872), (похідні) *Дятлова*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1490), *Дятлово*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 962), рос. *Дятлев*, *Дятлов* (ЖПТ), *Дятел* — прізвище (Гузнова 239), (похідні) *Дятлова* (4), *Дятлово* (20), *Дятловка* (10) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 167–168), ст.-блр. Михей *Дзяцел*, 1688 р. (Бірыла 1966: 212), блр. *Дзяцел* (Бірыла 133), (похідні) *Дзятлава* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 84), *Дзятлы*, *Дзятлава* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 128), *Дзятлаўка* — ойконіми в Гомельській, Мінській обл. (Рап. Гом. 60; Рап. Мін. 85), *Дятлы* — на Берестейщині (Рап. Бр.

47), хорв. *Detel*, *Detelj*, *Djetelj* (Leksik 128, 131), ст.-пол. *Iohannes Dzanczol*, 1424 р. (SSNO I, 564), пол. *Dzięcioł*, *Dzięcoł*, *Dzięciuł* (SN II, 648, 649), *Dzięcioł* — прізвисько («*ma długi nos*»; Mrózek 52), (похідні) *Dzięciołowo*, *Dzięciołówka*, *Dzięcioły* — назви населених пунктів (NMP II, 509), ст.-чеськ. *Dietel*, 1379 р., (похідні) *Datelov*, *Děteli* — ойконіми (Profous I, 366, 383), чеськ. *Datel*, *Datl* (Moldanová 41), *Jatel* (ЧП), словц. *Datel'* (TZ Bratislava 58), з якими співвідносний лит. антропонім *Meletà* < *meletà* 'дятел' (LPŽ II, 205).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *дятель* 'дятел' (СУМ XVI—XVII ст. 9, 29), укр. діал. *дѣтіль*, *дѣтьол* 'дятел, *Picus*' (ГГ 58), *дѣтьол*, *гѣтель*, *дядѣл*, *дѣхтьол* 'т. с.' (Аркушин 116, 133, 147), *дѣтер*, *дѣкол*, *ядел*, *ятол*, *дѣокул* 'т. с.' (ЕСУМ 2, 153—154), *ятель* 'дятел' (СУГО 223), *яків* 'т. с.' (Марисова 10), (порівняння) *розумний як дятел* (Добролюба 2003: 15), рос. діал. *нос как у дятла* 'про людину з великим довгим гострим носом' (Мокиєнко, Никитина 189), ст.-блр. *дятель* 'дятел' (ГСБМ 9, 137), блр. діал. *дзяцѣл* 'т. с.' (ТС 1, 21), (порівняння) *нос як у дзятля дзюба* (Выслоўі 313), чеськ. *upstřel jak datel* (Kott I, 209) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 27—28).

***Дѣтеликъ**: укр. *Дятлик* (Пура СПР V, 49), рос. *Дятликов* (МО), блр. *Дзятлік* (Бірыла 133) ~ укр. діал. *дѣклик*, *дѣдлик*, *дѣклик*, *ятлик* орн. '*Picus*' (ЕСУМ 2, 153, 154), чеськ. *datlík*, (про людину) *skáče jako datlík* (*z místa na místo*) (Kott I, 208, 209).

***Дѣтелиѣ**: словн. *Detelič* (ZSSP 104), хорв. *Detelić*, *Djetelić* (Leksik 128, 131).

***Дѣтеликъ**: ст.-пол. *Jacobus Dzanczolek*, 1388 р. (SSNO I, 564), пол. *Dzięciołek* (SN II, 648).

Похідні від псл. **dleskъ*

***Dleskъ**: хорв. *Dlesk* (Leksik 132), ст.-чеськ. *Protiwco dicto Dlask*, 1507 р. (Moldanová 42), чеськ. *Dlesk*, *Dleseck*, *Dlask* (ЧП) ~ схв. *dlesk* 'птах дубонос' та ін. Див. (ЭССЯ 5, 37).

Похідні від псл. **dropъty*, род. відм. -*ътъве*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 5, 125—126). Пор. ще укр. діал. *гро́фа*, *гро́хва*, *дроф*, *дрóхла*, *дрóхла орн.* 'дрохва, *Otis tarda* L.' (Дейниченко 24, 27).

***Дропъty**, род. відм. -*ътъве*: ст.-укр. **Ѡ**стапъ *Дрохва*, 1649 р. (Реєстр 414), укр. *Дрона*, *Дрофа* (Редько 1, 344), *Дрохва* — сучасне

прізвисько (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Дрофине* — відантропонімний ойконім в АР Крим, рос. *Дропа, Дропин, Дрофа, Дрофин* (МО), ст.-пол. *Miroslaus Drop*, 1398 р. (SSNO I, 526), пол. *Dropa* (SN II, 527), чеськ. *Dropa* (ЧП) ~ укр. діал. *дрѡфа, дрѡхва* 'висока худа жінка, дівчина' (СУСГ 106), (порівняння) *повертається як дрофа* 'про товсту, повільну людину' (Юрченко, Івченко 50).

Похідні від псл. **drozdъ*

Рефлекси псл. **drozdъ* відомі в усіх слов'янських мовах (ЕССЯ 5, 126—127). Пор. ще: ст.-укр. *дроздъ, дрѣздъ, дрѣздъ* 'дрозд, дрізд' (СУМ XVI—XVII ст. 8, 209), укр. діал. *дризд, дрізд* 'Turdus' (Горбач Бродина 160), *дрозд* 'т. с.' (Сірка, Баушенко 36), *друзд* 'т. с.' (Горбач Поляни 288), *дройз* 'дрізд співочий' (Дейниченко 27), ст.-рос. *дроздъ* 'т. с.' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 359), рос. діал. *дрозд* 'хто любить співати; хто часто співає' (СРНГ 8, 197), (порівняння) *прост как дрозд* 'про простакуватого чоловіка' (Мокиєнко, Никитина 177), блр. діал. *дрозд* 'дрозд' (ТС 2, 40), *друзд, друзд* 'дрозд' (Драздовіч 2016а: 135), слвн. діал. *drozg* 'т. с.' (Gregorič 78), слвц. діал. *drozd зоол.* 'Turdus' (SSN I, 395).

Пор. також реалізацію цього архетипу в слов'янських антропоніміконах (історичних і сучасних):

***Drozdъ**: ст.-укр. ивашко *дроздъ*, 1378 р. (ССУМ I, 326), Iakob *Drozdz*, Jakub *Drosdz*, XVI ст. (Жерела II, 193, 196), Ywaszko *Druzdz*, 1604 р., Iwan *Drozdz*, 1620 р. (ОО 138), Дем'яко *Дрозъдъ*, Петро *Дроздъ*, 1649 р. (Реєстр 170), укр. *Drozdz*, 1787 р. (Чучка 211), *Дрозд* — сучасне прізвище (СП 131), *Дрізд, Дрозд* — сучасні прізвища (Чабаненко ПНН 1, 137), (похідні) *Дрозди, Дроздів, Дроздівка* — ойконіми, *Дроздове Болото* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ 1, 234), ст.-рос. *Дрозд*, XI ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 526 (Подольская 214), *Дроздъ*, 1495 р. (Тупиков 134), Мисюрь Иванов сын *Дроздов*, 1555 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 125), (похідне) *Дроздово*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 58), рос. *Дроздов* (ЖПТ), *Дрозд* — прізвисько чоловіка, який любить співати пісні (Добровольский ПК 422), (похідні) *Дроздово* (30 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (RGN III, 97—98), ст.-блр. Андрей *Дрозд*, 1566 р., Данило *Дрозд*, 1646 р. (Бірыла 211), блр. *Дрозд* (Бірыла 136), (похідні) *Дразды* (Рап. Віс. 130; Рап. Маг. 61; Рап. Гр. 86), *Драздова Лаза, Драздоўка, Дразды*

(Рап. Маг. 62) — назви населених пунктів, болг. *Дрозд*, XVII ст. — чол. ім'я (Займов 98), *Дроздев* (Илчев 185), макед. (вторинне) *Дроздовски* (Речник ПКМ I, 386), хорв. *Drozd* (Leksik 143), слвн. *Drozg*, *Drozog*, *Droz̑k* (ZSSP 119), ст.-пол. *Johanne Drosd*, 1239 р. (SSNO I, 526), *Gregorius dictus Drozd*, 1606 р. (Мытник 84), пол. *Drosd*, 1738 р. (Magda-Czekaj 36), *Drost*, 1789 р., *Drosdz*, 1800 р. (Bubak I, 89), *Drosd*, *Droz̑d* (Lexikon 1, 144), *Drozdowo* (11 фіксацій), *Drozdów* (2), *Drozdy* (3) — відантропонімні ойконіми (NMP II, 431–433), чеськ. *Drozd* (ЧП), (похідні) *Drozdice*, *Drozdov* — ойконіми (Profous I, 477–478), ст.-слвц. *Drozd*, 1620 р. (Krištof 211), слвц. *Drozd* (TZ Bratislava 65), луж. *Drozn*, *Drozda*, *Drozna* (Wenzel II/1, 99).

**drozdica*: укр. діал. *дроздіця* ‘самиця дрозда’ (Онишкевич 1, 235), чеськ. *drozdice* ‘т. с.’ (Kott I, 313). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Drozdikъ**: ст.-укр. *Chrycko Drozdzyk*, 1643 р. (ОО 376), укр. *Дроздикъ*, 1726 р. — антропонім (МК 280), *Дроздик*, *Дроздік* — сучасні прізвища (СП 131), *Дроздик* (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Дроздік* (с. Велимче Ратнівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасні прізвиська, рос. *Дроздик*, *Дрозди́ков* (МО), блр. *Дрозді́к* — прізвисько невисокого худого чоловіка (Кунцэвіч 2014: 114), (похідне) *Дрозді́кі* — мікротопонім у Мінській обл. (МБ 76), ст.-пол. *Fedorium Drozdyk*, 1636 р. (Мытник 84), пол. *Drozdzyk* (SN II, 530), чеськ. *Drozdík* (ЧП), слвц. *Drozdík* (TZ Bratislava 65) ~ блр. (порівняння) *скача як дрозді́к* (Выслоўі 384), слвц. діал. *drozdík zmeniш*. від *drozd* зоол. ‘т. с.’ (SSN I, 395) та ін.

***Drozdъкъ**: рос. *Дроздов* (ЖПТ), хорв. *Drozdek* (Leksik 143), ст.-пол. *Jacob Drosdek*, 1392 р. (SSNO I, 527), пол. *Drozdek* (SN II, 530), чеськ. *Drozdek* (ЧП).

***Drozditiъ**: слвн. *Drozgič* (ZSSP 119) ~ схв. *дрѣздић* *змениш*. від *дрозд* зоол. ‘Turdus’ (Речник IV, 731).

Похідні від псл. **dudъkъ*

***Dudъkъ**: укр. *Дудок* (СП 133), ст.-пол. *Martin Dudek*, 1591 р., *Pawel Dudek*, 1696 р. (Мытник 86), пол. *Dudek* (SN II, 510), чеськ. *Dudek* (ЧП), слвц. *Dudek* (TZ Bratislava 67) ~ ст.-укр. *дудокъ* ‘одуд’ (СУМ XVI–XVII ст. 8, 223), укр. діал. *дѣдокъ* ‘одуд, Урура еrops L.’ (ЕСУМ 3, 141), чеськ. *dudek*: *Ty dudku!* (= *smrdíš jako dudek*) (Kott I, 321) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 150; Boryś 131).

Похідні від псл. **dyrkaśь*

***Дьркась:** ст.-укр. Васко *Деркачь*, 1565 р., Тишко *Деркачь*, 1666 р. (Тупиков 127), укр. *Derkacs*, 1720 р., *Derkacz*, 1787 р. < укр. *деркач* 'коростіл', 'перепел' (Чучка 191), *Деркач* — сучасне прізвище (СП 118), (похідні) *Деркачі* (3), *Деркачівка* — назви населених пунктів, *Деркачі* (3), *Деркачівка* (4), *Деркачова*, *Деркачове* (3), *Деркачовка* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 306), *Деркачова Долина*, *Деркачова Нива*, *Деркачове* — на Ровенщині (Сл.ММР 155), рос. *Деркачев* (ЖПТ), блр. *Дзеркач*, *Дзяркач* (Бірыла 133), *Дзеркачы* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 82), хорв. *Derkač* (Leksik 127), словн. *Derkač* (ZSSP 103), ст.-пол. *Fedorium Derkacz*, 1636 р. (Mytnik 79), пол. *Derkacz*, *Dzierkacz*, *Dyrkacz* (SN II, 408, 613, 641), чеськ. *Drkáč* (ЧП) ~ укр. *ходить як деркач* 'про неохайну, брудну людину' (Юрченко, Івченко 50), блр. діал. *дэркач орн.* 'драч' (Драздовіч 2016а: 135), пол. діал. *dzierkacz*, *dyrkacz*, *drekacz* 'Сгех сгех' та ін. Див. (ЕСУМ 2, 40).

Похідні від псл. **elbedь / *elbedь / *olbōdь*

Заголовні архетипи відновлено в (ЕССЯ 6, 19). Пор. ще ст.-укр. *лебедь*, *лебедь* 'лебідь' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 250), укр. діал. *лѣбедь*, *лѣбет*, *лѣбеть*, *лебодь* 'лебідь' (ЕСУМ 3, 205), (порівняння) *гáрний як лѣбідь* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 249), а також слов'янську антропонімну лексику: ст.-укр. Нгус *Lebed*, 1606 р. (Mytnik 163), Наумъ *Лебедь*, Степанъ *Лебедь*, 1649 р. (Реєстр 343, 481), Тимко *Лебидь*, 1691 р. (ПКСП 372), укр. *Лебедь*, 1784 р. (ИСП 13), *Лебедь*, *Лебідь* — сучасні прізвища (СП 207), *Лебідь* — сучасне прізвисько («високий, з довгою вигнутою шиєю»; Чабаненко ПНН 1, 246), ст.-рос. Івашко *Лебедь*, 1495 р. (Тупиков 225), Івашко Яковлевъ с(ы)нъ Шахматов прозвище *Лебед(ь)*, 1624 р. (Парфенова 235–236), Редька *Лебедев*, 1695 р. (Полякова 133), (похідне) *Лебедево*, 1535 р. — ойконім у колишньому Галицькому пов. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 51), рос. *Лебедь*, *Лебедев* (МО), *Лебедь* — прізвисько (Гузнова 250), (похідне) *Лебедёвка* — топонім, *Лебедева Речка* — гідронім («тут у речки *Лебедевы* жили») у Нижегородській обл. (Климкова 2, 152), ст.-блр. Миколай *Лебедь*, 1590 р. (Бірыла 229), блр. *Лебедзь* (Бірыла 248) < ***Elbedь / *Elbedь**.

Стосовно потенційної мотивації пор., наприклад, укр. *вірний як лебідь*, *гарний як лебідь*, *білий ек лебідь* (Доброльожа 2003: 26, 78,

106), рос. *как лебедь* 'про витончену, граціозну, струнку дівчину чи молодицю' (Мокиєнко, Никитина 337), блр. (порівняння) *шыя як у лебедзя* (Вислоўі 423).

***Olboďь**: серб. *Labud* (Leksik 354), *Лабуд* — чол. ім'я (Грковић 117), ст.-пол. *Labacz*, 1433 р. (SSNO III, 303), пол. *Łabędź* (SN VI, 7) ~ **olboďь* (ЭССЯ 32, 51).

Похідні від псл. **gaga*

***Gaga**: укр. *Гага* — сучасне прізвище (Горпинич, Тимченко 51), *Гага* — сучасне прізвище (СПУ 1, 216), ст.-рос. Андрей князь Петровъ сынъ *Гагинъ* Великой, 1516 р. (Тупиков 513), рос. *Гагин* (ЖПТ), *Гага* — прізвище довгошийого чоловіка (Вальтер, Мокиєнко 149), (похідні) *Гагино* (3) — ойконіми в колишніх Нижегородській, Рязанській, Тверській губ. (RGN II, 292) ~ укр. *га́га орн.* 'птах з родини качок *Somateria molissima* L.' (ЕСУМ 1, 448), діал. *rára* 'хижий птах' (Піпаш, Галас 42), рос. діал. (*чёрный*) *как га́га* 'про смугляву чорноволосу особу (особливо дівчину, жінку)' (Мокиєнко, Никитина 128) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 83).

Похідні від псл. **galebъ*, **galobъ*

Пов'язані суфіксальною варіантністю заголовні архетипи, реконструйовані в (ЭССЯ 6, 91, 95), відобразилися в хорв. *Galeb* (Leksik 180), словн. *Galob* (ZSSP 153) < ***Galebъ**, ***Galobъ**.

Похідні від псл. **galica*, **galьka*

***Galica**: укр. *Галиця* (СП 86), (*j*-ові похідні) *Галич* (2) — ойконіми в Івано-Франківській і Тернопільській обл., ст.-рос. Ивашко *Галица*, 1495 р. (Тупиков 102), рос. *Галицин* (ЖПТ), (похідне) *Галицыно*, XVIII ст. — назва пустища в Клинському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 334), блр. (похідне) *Га́лічына* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 95), болг. *Галица* (Илчев 125), *Галица* — чол. ім'я (Заимов 60) ~ укр. діал. *га́лиця орн.* 'кавка, *Corvus monedula* L.' (ЕСУМ 1, 461) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 92).

***Galьka**: д.-руськ. Петръ *Галка*, 1300 р. (ПСРЛ II, 348), ст.-укр. Петро *Галка*, 1649 р. (Реєстр 134), укр. *Галка* (Редько 1, 187), *Галка* — сучасне прізвище («темна на вигляд»; СПУ 1, 221), ст.-рос. *Галка*, 1500 р. (Тупиков 102), Агафья *Галка*, 1595 р. (Веселовский 77), (похідне) *Галкино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 107), рос. *Галкин* (ЖПТ), *Галка* — прізвище дівчини-

брюнетки (Вальтер, Мокиєнко 151), *Галкино*, XVIII ст. — назва пустища в Клиньському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 334), блр. *Галка* (Бірыла 99) ~ укр. *гáлка орн.* 'кавка, *Corvus monedula* L.' (ЕСУМ I, 461), *чорний як галка* 'про чорняву людину' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *гáлка* 'про чорноброву і чорновологу людину' (СРНГ 6, 114), блр. (порівняння) *чорны як галка* (Вислоўі 418) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 96–97).

Похідні від псл. **gava*

***Gava**: ст.-укр. Анѣдрушко *Гава*, 1649 р. (Реєстр 216), Іванъ *Кгава*, 1686 р. (АППС I, 204), укр. *Гава*, 1718 р. (ДІП I, 236), *Гава* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 28), *Гава* — сучасне прізвисько (СПУ I, 282), рос. *Гавин* (ЖПТ), пол. *Gawa* (SN III, 275) ~ укр. *гáва орн.* 'ворона, *Corvus corніх*', діал. *гáва* 'ворона' (ЕСУМ I, 446) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 110).

Похідні від псл. **ga(jь)vornъ*

***Ga(jь)vornъ**: ст.-укр. Іуан *Нauran*, 1607 р. (Чучка 129), укр. *Hawran*, 1787 р. (Чучка 129), *Гайворон* (СП 84), *Гавран* (Панцьо 99), (похідне) *Гайворони* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ I, 155), рос. *Гавран*, *Гайворон* (МО), болг. *Гарванов* (Илчев 127), макед. *Гавранов* (Речник ПКМ I, 231), серб. *Гавран* — чол. ім'я (Грковић 62), хорв. *Gavran* (Leksik 184), словн. *Gavran* (ZSSP 156), ст.-пол. *Gauron*, 1386 р., Nicolai *Gawron*, 1447 р. (SSNO II, 89, 90), *Gawron*, 1608 р. (Bubak I, 113), пол. *Gawron*, *Hawron* (SN III, 282; IV, 74), *Gawron* — прізвисько («та ciemne włosy i długi nos»; Mrózek 55), ст.-чеськ. Jan *Hawran*, 1473 р. (наводиться за: Profous I, 600), чеськ. *Havran* (ЧП), (похідне) *Havraň* — ойконім, який виводять із антропоніма *Havran* + присвійний суфікс -*ъ* (Profous I, 600), ст.-словц. *Hauran*, 1286 р. (HSSJ I, 401), словц. *Havran* (TZ Bratislava 109).

Стосовно мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *гайворонъ* 'гайворон' (СУМ I, 182), укр. *га́йворон орн.* 'грак, *Corvus frugilegus* L.', діал. *га́ворон* 'т. с.' (ЕСУМ I, 451–452), чеськ (порівняння) *bílý jako havran*; *vlasý černé jako havran* (Kott I, 414) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 88–89).

Похідні від псл. **golobъ* / **golobъ*

***Golobъ** / ***Golobъ**: ст.-укр. *Голубъ*, 1581 р. (Торгівля 187), Іван *Ноѣуб*, 1604 р. (ОО 131), укр. *Голубъ*, 1718 р. (ДІП I, 211), *Голуб* —

сучасне прізвище (Новикова 201), *Голуб* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 106), *Голуби* — родинне прізвисько (с. Ремчиці Сарненськ. р-ну Рв.; ОАІУМ), (похідні) *Голуби* (4), *Голубів*, *Голубівка* (17) — ойконіми в різних регіонах, *Голубова Гора*, *Голубова Долина* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММВ 1, 177), *Голуби* (4), *Голубів*, *Голубівка* (17) — відантропонімні ойконіми, ст.-рос. Івашко *Голубь*, Бориско *Голубевъ*, 1495 р. (Тупиков 112, 519), (похідне) *Голубово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 189), рос. *Голубев*, *Голубов* (ЖПТ), *Голубь* — прізвисько («прозвище юноши по фамилии *Голубевъ*»; Вальтер, Мокиєнко 167), (похідні) *Голубева* (2), *Голубево* (4), *Голуби* (3), *Голубово* (25) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 414–415, 417), *Голубев Дол*, *Голубев Родник*, *Голубев Колодець*, *Голубево* (2) — мікротопоніми і мікрогідроніми в Нижегородській обл. (Климкова 1, 255–256), ст.-блр. Ждан *Голуб*, 1567 р., блр. *Голубь*, 1730 р. (Бірыла 1966: 206), *Голуб*, *Галуб* — сучасні прізвища (Бірыла 113), (похідні) *Галубова*, *Галубы* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 96, 110), *Галубы* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 64), *Галубоўка* — на Гомельщині і Могильовщині (Рап. Гом. 49; Рап. Маг. 48), болг. *Гълъб* (Илчев 147), *Гълъб*, XIV ст. — чол. ім'я (Заимов 74), (похідні) *Гълъбовата могила* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 101), *Гълъбов рид*, *Гълъбова орница*, *Гълъбов сечак* — в Пернишко (Велев 131), серб. *Голуб* — чол. ім'я (Грковић 66), *Голубов* (Ђапић 1967а: 228), хорв. *Golub*, *Golup* (Leksik 194, 195), словн. *Petrus dictus Golop*, 1421 р. (Merkù 408), *Golob*, 1447–1448 рр. (SL 37), *Golob*, 1885 р. (Malnar 54), ст.-пол. *Martinus Golamb*, 1419 р. (SSNO II, 157), пол. *Gołab*, *Gołqb*, *Gołęb*, *Gołub*, *Gołyb* (SN III, 422, 424, 426, 429, 430), *Golomb*, *Golob*, *Gollob*, *Gollub* (Lexikon 1, 206), *Gołqb* — прізвисько («od charakterystycznych ruchów głowy», «ma siwe włosy»; Mrózek 56), чеськ. *Holub*, 1801 р. (АЇ XXV, 435), *Holub* — сучасне прізвище (ЧП), *Holubov* — відантропонімний ойконім (Profous I, 672), словц. *Holup*, 1769 р. (Krištof 174), *Holub* (TP 112), н.-луж. *Gołb* (Wenzel 131), з якими типологічно співвідносний лит. антропонім *Balañdis* < *balañdis* 'голуб' (LPŽ I, 166).

Щодо мотивації пор. ст.-укр. *голубь*, *голубь* 'голуб' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 10–11), (порівняння) *сивий як голуб* 'про сивочолу людину' (Юрченко, Івченко 39), *лагідний як голуб сивий* (Доброльожа 2003: 136), блр. (порівняння) *сівы як голуб* (Выслоўі 382) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 215–216).

Суфіксальні похідні:

***Golqbe**, **-ete**: укр. (похідне) *Голуб'ятин* — ойконім у Житомирській обл., рос. *Голубяттов* (ЖПТ), болг. *Гълъбе*, XVIII ст. — чол. ім'я (Займов 74), *Гълъбят* — родове ім'я (Ковачев 2001: 117) ~ ст.-укр. *голуба* 'голуб'я' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 11) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 215).

***Golobica**: рос. *Голубицин* (ЖПТ), болг. *Гълъбица* — жін. ім'я, XVIII ст. (Займов 74), серб. *Голубица* — жін. ім'я (Грковић 237), словн. *Cholobica*, 1362 р. (Merkù 88), *Golobica* (ZSSP 168), пол. *Gołębica* (SN III, 426), *Gołębica* — прізвисько («jest łagodna»; Mrózek 56), словц. *Holubica* (TZ Bratislava 117) ~ ст.-укр. *голубица*, *голубиця*, *голубица* 'голубиця, голубка' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 10) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 215).

***Golubьsь**: ст.-укр. *Голубецъ*, 1565 р. (Тупиков 112), Iwan *Hołubiec*, 1620 р. (ОО 205), укр. *Holubiec*, 1787 р. (Чучка 151), *Голубець* — сучасне прізвище (Новикова 206), *Голубець* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 250), *Голубці* — відантропонімний ойконім на Сумщині, ст.-рос. Ларка *Голубцовъ*, 1615 р. (Тупиков 519), (похідне) *Голубцово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 64), рос. *Голубцов* (ЖПТ), *Голубец* — прізвисько («прозвище ученика по фамилии Голубев»; Вальтер, Мокиенко 167), (похідні) *Голубцево* (2), *Голубцев Починок*, *Голубцы* (2) — назви поселень (RGN II, 417), ст.-блр. Гаврило *Голубецъ*, 1566 р. (ДМА I, 359), блр. *Галубец* (Бірыла 113), пол. *Gołębiec*, *Gołubiec* (SN III, 426, 429), ст.-чеськ. Jan *Holubec*, 1655 р. (АЇ XXIX, 285), чеськ. *Holubec* (ЧП), (похідне) *Holubeč* — ойконім < антропоніма *Holubec* + *-j-* (Profous I, 672), словц. *Holubec* (TZ Bratislava 117) ~ **golubьsь* (ЕССЯ 6, 218).

***Golqbikь**: рос. *Голубик* (МО), ст.-пол. *Gołębik*, 1684 р. (Bubak I, 122), ст.-чеськ. Petr *Holubík*, 1661 р. (АЇ XXIII, 363).

***Golqbьkь**, ***Golqbьka**: укр. *Голубка* — сучасне прізвище (Новикова 201), *Голубка* (Чабаненко ПНН 1, 106), *Голубок* (СПУ 1, 250) — сучасні прізвиська, *Голубкове* — ойконіми в Запорізькій і Сумській обл., ст.-рос. Гришка Матвеевъ сынъ *Голубокъ*, 1631 р. (Тупиков 112), рос. *Голубков*, *Голубкин* (ЖПТ), *Голубок* — прізвисько (Вальтер, Мокиенко 167), *Голубково* (15 фіксацій) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN II, 416), ст.-блр. Радко *Голубок*, 1660 р. (Усціновіч 1975: 122), блр. *Галубок* (Бірыла 113), *Галубка* (Памяць Петр. 515), (похідне) *Галубкі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін.

66), болг. *Гълѣбка* (Илчев 147), серб. *Голупка* — жін. ім'я (Грковић 237), ст.-пол. *Paschko Golambek*, 1419 р. (SSNO II, 157), *Sobestyan Gořabek*, 1665 р. (Мутник 101), пол. *Gořabek*, *Gořembek*, *Gořembka*, *Gořabek*, *Gořabka*, *Gořebek*, *Gořebka*, *Gořubek*, *Gořubek* (SN III, 423, 424, 426, 427, 429, 430), *Gořabek* — прізвисько («*hoduje gořebie*», «*często się zakochuje*»; Mrózek 56), ст.-чеськ. *Holoubek*, 1519 р. (АЧ XXI, 520), *Alžběta Holubka*, 1655 р. (АЧ XXIX, 283), чеськ. *Holubek*, *Holubka* (ЧП), (похідне) *Holoubkov* — ойконім, відомий з 1379 р. (Profous I, 670), словц. *Holubek*, *Holúbek* (TZ Bratislava 117), луж. *Golubk* (Wenzel II/1, 116) ~ ст.-укр. *голубка* 'голубиця, голубка', *голубокъ* 'голубок' (СУМ XVI—XVII ст. 7, 10), укр. (порівняння) *мила як голубка* (Доброльожа 2003: 43) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 216—217).

***Golobar**': укр. *Голубар* (Новикова 206), болг. *Гълбаров* (Илчев 147), (похідні) *Гълбарьовото* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 176), *Гълбарьо(в) връх (връф)*, *Гълбарови оре(х)и* — мікротопоніми в Панагюрско (Заимов Панагюрско 91), хорв. *Golubar* (Leksik 195), словн. *Golobar* (ZSSP 168), пол. *Golembiarz*, *Gołębiarz* (SN III, 426), *Gołębiarz* — прізвисько («*hoduje gołębie pocztowe*»; Mrózek 55), ст.-чеськ. *Holubars*, 1412 р. (Gebauer I, 456), чеськ. *Holubář* (ЧП), ст.-словц. *Jan Holuber*, 1543 р. (HSSJ I, 426) ~ укр. *голубár* 'хто розводить, тримає голубів' (СУМ II, 118), діал. *голуб'яр* (ЕСУМ I, 555), болг. *гълбár* 'голубовод, голуб'ятник' (Стоянов 139), макед. *гулабар*, діал. *галабар* 'голуб'ятник; любитель голубів' (Гавриш 91, 109), схв. *golúbâr* 'хто опікується голубами' (Rječnik III, 260), серб. діал. *голубár* 'хто розводить голубів' (Елезовић I, 103), словн. *golobár* 'продавець голубів' (Pleteršnik I, 227), чеськ. *holubář* 'голубар, голуб'ятник' (ЧУС I, 181), ст.-словц. *holubiar* 'хто розводить голубів' (HSSJ I, 426), в.-луж. *hołbjer* 'т. с.' (Трофимович 54), н.-луж. *gółubjař* 'т. с.' (Muka I, 291).

***Golubitj**: хорв. *Golubić* (Leksik 195), словн. *Andreas de Cholubich*, 1404 р. (Merkù 408).

Похідні від псл. **gosь*

***Gosь**: укр. *Huś*, 1704 р. (АЮЗР III/2, 612), *Husz*, 1715 р. (Чучка 166), *Гусь* — сучасне прізвисько (СП 109), *Гусь* — сучасне прізвисько («ходить, як гусак»; Чабаненко ПНН I, 119), ст.-рос. *Якимко Гусь*, 1495 р. (Тупиков 124), *Коземка Гусев*, 1682 р. (Полякова 68), (похідні) *Гусев*, 1551—54 рр. — назва починка (ПМТ 161), *Гусево*,

XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 220), рос. *Гусев* (ЖПТ), *Гусь* — прізвисько: 1. < прізвища *Гусев* (Кушкова 29); 2. «похож на гуся» (Боброва 64), (похідні) *Гусева* (4), *Гусево* (45 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 620–621), блр. *Гусь* (Бірыла 122), ст.-пол. *Mathias Ganz*, 1385 р. (SSNO II, 104), пол. *Gąś*, *Geś* (SN III, 292, 323), *Geś* — прізвисько («ma długą szyję»; Mrózek 55), чеськ. *Hus* (ЧП) ~ *ty huso (hloupá jako hus)* (Kott I, 511), луж. *Hus* (Wenzel II/1, 159) ~ **gōsь* (ЭССЯ 7, 88–89).

Суфіксальні деривати:

***Gōsьjь**: рос. *Гусьев* (БК 590) — патронім від *Гусий*, хорв. *Gusi* (Leksik 210), пол. *Gąsi* (SN III, 290) ~ ст.-укр. *гусий* ‘гусячий’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 120), укр. діал. *гусый* ‘гусячий’ (Панцьо 2015: 50) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 89).

***Gōse, -etę**: укр. (гібридне) *Гусенята* — родинне прізвисько («всі у родині невисокого росту»; СПУ 1, 277), (похідне) *Гусятин* — ойконім у Тернопільській обл., рос. *Гусятина ж.* (МО), блр. *Гусёнак* (Бірыла 122), болг. *Гусе*, *Гъсе* (Илчев 146, 149), ст.-пол. *Ganscha*, 1252 р., *Gansya*, 1420 р. (SSNO II, 92), пол. *Gąsia* (SN III, 290), чеськ. *Husa* (ЧП) ~ ст.-укр. *гуся*, *гуса* ‘гуся, гусеня’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 122), укр. діал. *гу́ся* ‘гусеня’ (Сабадош 55) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 83).

***Gōsakъ**: ст.-укр. Стецько *Гусакъ*, 1578 р. (УП 1, 262), Marton *Huszak*, 1648 р. (Чучка 166), укр. *Huszak*, 1720 р. (Чучка 166), *Гусакъ*, 1754 р. (АК 2, 73), *Гусак* — сучасне прізвище (СП 109), *Гусак* — сучасне прізвисько («високий і довгоший»; «має довгий ніс»; Чабаненко ПНН 1, 118), *Гусаки*, *Гусаків*, *Гусакове* — відантропонімні ойконіми на Полтавщині, Львівщині, Черкащині, ст.-рос. (похідне) *Гусаково*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 132), рос. *Гусаков* (ЖПТ), *Гусак* — прізвисько (Гузнова 238), *Гусаки*, *Гусаково* (3) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN II, 618, 619), ст.-блр. *Гусакъ* Солодуша, 1566 р. (ДМА I, 364), блр. *Гусак*, 1747 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусак* — сучасне прізвище (Бірыла 122), *Гусак* — прізвисько пронозливої людини (Трухан 169), (похідні) *Гусакі*, *Гусакова* — ойконіми у Вітебській обл. (Рар. Віц. 118), хорв. *Gusak* (Leksik 210), слвн. *Gosak* (ZSSP 172), пол. *Gąsak*, *Geśak* (SN III, 289, 322), чеськ. *Husák* (ЧП), слвц. *Husák* (TZ Bratislava 128), в.-луж. *Husak* (Wenzel II/1, 159), н.-луж. *Gusak* (Wenzel 124) ~ укр. діал. (порівняння) *надувся як гусак* ‘сварливий, злий’, *гордий як гусак*, *поважний як гусак* ‘чванливий’, *босий як гусак* ‘бідний’,

ходить як гусак (Добролюбова 2003: 40, 69, 71, 118, 128), рос. діал. *гусáк* 'прізвисько високого хлопчика' (СРНГ 7, 239), *как гусак* 'про гордовиту, пихату, чванливу особу' (Мокиєнко, Никитина 157), блр. (порівняння) *выцягвае шыю як гусак* (Выслоўі 299) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 82–83: **gosakъ*).

***Госька**: ст.-укр. Хведор *Гуска*, 1576 р. (ОО 47), укр. *Huska*, 1772 р. (Чучка 167), *Гуска* – сучасне прізвисько (СП 109), *Гуска ж.* – сучасне прізвисько («висока, з довгою шиєю і світлим волоссям», «хода схожа на гусячу»; СПУ 1, 277), ст.-рос. Максимко *Гуска*, 1495 р. (Тупиков 123), Левонко *Гускин*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 217), рос. *Гускин* (ЖПТ), *Гускино* – відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN II, 623), ст.-блр. Іванъ *Гускинъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 492), болг. *Гьска* (Илчев 149), хорв. *Guska* (Leksik 210), ст.-пол. Albertus dictus *Ganska*, 1296 р. (Taszycki 101), *Ganska*, 1421 р. (SSNO II, 93), *Gaska*, 1650 р. (Bubak I, 115), пол. *Gaska*, *Geška* (SN III, 291, 323), *Gaska* – прізвисько («ma długa szyję»; Mrózek 55), чеськ. *Húska* (ЧП), слвц. *Huska*, *Húska* (TP 117), луж. *Huska* (Wenzel II/1, 159) ~ укр. діал. *гúска* у словосполученнях *безмóзгла гúска* 'про нерозумну жінку', *ходíти як гúска* 'про ходу жінки, яка очікує дитину' (Мацюк 2020: 131), *товстий як гуска во-сени*, *біжить як гуска* (Добролюбова 2003: 103, 129). Див. ще (ЭССЯ 7, 88: **gosъka*).

***Госынь**: ст.-рос. Семен *Гусыня*, 1614 р. (Веселовский 92), рос. *Гусынин* (ЖПТ), *Гусыня* – прізвисько (Гузнова 238), (похідне) *Гусынино* – назва поселення в колишній Ярославській губ. (RGN II, 624) ~ **gosyni* (ЭССЯ 7, 83).

***Гос'ар'ь**: укр. *Гусар'* (Дуйчак 95), рос. *Гусарев*, *Гусарь* (ЖПТ), *Гусяров* (МО), блр. *Гусар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусараў* (Бірыла 122), болг. *Гьсаров* (Илчев 149), слвн. *Gosar* (ZSSP 172), пол. *Gąsiarz*, *Gešiarz* (SN III, 290, 323), чеськ. *Housar* (ЧП), ст.-слвц. *Gyryk Huser*, 1554 р. (HSSJ I, 458), слвц. *Husar*, 1769 р. (Krištof 205), н.-луж. *Gusar'* (Wenzel 143) ~ укр. діал. *гуся́р* 'пастух гусей' (ЕСУМ I, 627–628), болг. *гъсáр* 'доглядач гусей' (БРР 125), слвн. *gosár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 248), чеськ. *husar'* 'т. с.' (Kott I, 511), ст.-слвц. *husár*, *húser* 'пастух гусей' (HSSJ I, 458), діал. *husǎr* 'гусяр' (Orlovský 110), *husiar* 'пастух гусей' (SSN I, 644), в.-луж. *husar* 'пастух гусей' (Трофимович 61), н.-луж. *husar'* 'т. с.' (Muka I, 342).

***Gqserъ**: болг. *Гусеров* (Илчев 146), ст.-пол. *Petro Ganszor*, 1392 р. (SSNO II, 93), *Gqsiur*, 1654 р. (Bubak I, 115), пол. *Gonsior*, 1850 р. (Magda-Czekaj 45), *Gasior*, *Gqsiur*, *Gqsiór*, *Gqsiur*, *Gensior*, *Geşior* (SN III, 269, 291, 307, 323), *Gqsiur* — прізвисько («od układu warg», «jest opryskliwy»; Mrózek 55), чеськ. *Huser*, *Hüser* (ЧП), в.-луж. *Husor*, н.-луж. *Gusor* (Wenzel II/1, 159) ~ **gqserъ* (ЭССЯ 7, 82–83).

Похідні від псл. **gračь*

***Gračь**: ст.-укр. Мусій *Грачъ*, 1565 р. (Тупиков 524), укр. *Грач* (СП 102), *Грачівка* — відантропонімний ойконім на Харківщині, ст.-рос. *Грач*, 1457 р. (АЖЗХ 50), *Грачъ*, 1539 р., Ефимко *Грачевъ*, 1671 р. (Тупиков 118, 524), рос. *Грачев* (ЖПТ), *Грач* — прізвисько («высокий, горбатый, носатый и взгляд птицы»; Боброва 63), (похідні) *Грачева* (5), *Грачево*, *Грачевка* (37 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 535), блр. *Грач* (Бірыла 116), ст.-пол. *Paulo Gracz*, 1459 р. (SSNO II, 194), пол. *Gracz* (SN III, 481) ~ рос. (чёрный) *как грач* ‘про чорноволосого смаглявого чоловіка’ (Мокиенко, Никитина 150), блр. (порівняння) *чорны як грач* (Выслоўі 418) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 100).

***Gračikъ**: рос. *Грачиков* (ЖПТ), пол. *Graczyk*, *Hraczyk* (SN III, 481; IV, 169).

***Gračькъ**: рос. *Грачков* (ЖПТ), хорв. *Graček* (Leksik 198), пол. *Graczek*, *Hraczek* (SN III, 481; IV, 169) ~ рос. діал. *чѣрен как грачѣк* ‘про брудну, неохайну дитину’ (Мокиенко, Никитина 150).

***Gračitъ**: хорв. *Gračić* (Leksik 198).

Похідні від псл. **grakъ*

***Grakъ**: ст.-укр. Івашко *Грак*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Грак* (Редько 1, 242), *Грак* — сучасне прізвисько («чорне волосся на голові і довгий гострий ніс»; Чабаненко 1, 111), (похідні) *Гракове* (2) — ойконіми на Харківщині, рос. *Граков* (ЖПТ), блр. *Грак*, 1746 р. (Бірыла 208), *Гракаў* (Памяць Лоеўск. 495), *Грак* — прізвисько темноволосого чоловіка (Кунцэвіч 2014: 114), (похідні) *Гракоўка* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 55), *Гракава*, *Гракова* — на Вітебщині (Рап. Віц. 113), хорв. *Grak* (Leksik 199), пол. *Grak* (SN III, 486) ~ укр. діал. (порівняння) *дурний як грак* (Доброльожа 2003: 9), блр. (порівняння) *худы як вясновы грак*, *чорны як грак* (Выслоўі 413, 418) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 102–103).

Похідні від псл. **gǫrdlica*

***Gǫrdlica**: ст.-укр. *горлиця* велецкы(и), 1422 р. (УГ XV ст. 66), укр. *Горлиця* (СП 99), *Горлиця ж.* — сучасне прізвисько («має дуже тонкий голос»; СПУ 1, 255), рос. *Горлицин* (ЖПТ), *Горлицыно* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 482), болг. *Гурлица* < діал. *гурліца* ‘горлиця’ (Илчев 146), *Гурлица*, *Гърлица* — особові імена (Заимов 73, 75), слвн. *Grlica* (ZSSP 68), ст.-пол. *Johannes Gardelicza*, 1371–1374 pp. (SSNO II, 82), чеськ. *Hrdlica* (ЧП), слвц. *Hrdlica* (TZ Bratislava 123) ~ ст.-укр. *горлиця*, *горлиця* ‘горлиця’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 30), укр. діал. як *гѳрлиця* ‘про вродливу дівчину’ (Мацюк 2013: 117) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 203–204: **gǫrdlica*).

Похідні від псл. **gylb*

***Gylb**: ст.-укр. *Hil*, 1615 р. (ОВ 230), укр. *Гиль*, *Гиль* (Новикова 193, 195), *Гиль* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 239), ст.-рос. Бориско *Гилев*, 1579 р. (Полякова 58), Семейка *Гилев*, 1624 р. (Парфенова 110), рос. *Гилев* (ЖПТ), блр. *Гиль* (Бірыла 108), (похідні) *Гілі* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 106), *Гілёўка* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 72), ст.-пол. *Venceslaus Gyl*, 1394 р. (SSNO II, 118), *Gil*, 1660 р. (Bubak I, 116), пол. *Gil*, *Hil* (SN III, 349; IV, 116), чеськ. *Hýl* (ЧП), ст.-слвц. *Johanue Hyl*, 1505 р. (HSSJ I, 462), слвц. *Hýl* (TZ Bratislava 130) ~ укр. діал. *гиль*, *гиль орн.* ‘снігур’ (ЕСУМ 1, 506), блр. (порівняння) *чырвоны як гіль* (Выслоўі 420), чеськ. *tá na nose hýla* (*tá omrzlý, červený nos*) (Kott I, 516) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 221).

Похідні від псл. **jъvьlga*

***Jъvьlga**: ст.-укр. Івашко *Іволга*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 423), укр. *Іволга*, 1708 р. (Універсали Мазепи 537), *Іволга* (КПУ Сум. 3, 90), рос. *Иволга*, *Иволгин* (ЖПТ), (похідні) *Иволгина*, *Иволгина Гора*, *Иволгино*, *Иволгинской* — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 594).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *ви́во(л)га* *galbula*, 1642 р. (Славинецький 205), укр. *іволга* ‘іволга’ (Грінченко 2, 195), діал. *івол* ‘вивільга, Ogiolus’ (Горбач Ступно 27), *івва* ‘іволга’ (Дейниченко 36), рос. діал. *іволга* ‘пройда, пройдисвіт’ (СРНГ 12, 60), блр. діал. *івол ч.*, *іволá ж.* ‘іволга’ (Кучук, Малюк 49) та ін. (ЭССЯ 8, 251: **jъvьlga*).

Похідні від псл. **kan'a*, **kanь*

Апелятив **kan'a* реконструйовано в (Булаховский 101; ЭССЯ 9, 142; ЕСУМ 2, 367). У сфері антропонімії його континують: укр. *Каня*, 1718 р. (ПГП 107), *Каніа*, 1772 р. < *кánя* 'мала сова', 'канюк' (Чучка 248), *Каня* – сучасне прізвище (Панцьо 105), *Каня* – сучасне прізвисько («з довгими і худими ногами»; СПУ 2, 29), ст.-рос. Оедко Гаврилов *Канин*, 1666 р. (Веселовский 565), рос. *Каня*, *Канин* (МО), (похідні) *Канино* (5 фіксацій), *Канино Большое*, *Канино Малое* – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 40), *Канино Болото* – гелонім у Нижегородській обл., пов'язаний з антропонімом *Каня* (Климкова 2, 20), хорв. *Kanja* (Leksik 280), ст.-пол. Miszko *Kanya*, 1415 р. (SSNO II, 529), Albertus *Kania*, 1668 р. (Magda-Czekaj 60), пол. *Kania*, *Kanja*, *Kanya* (Lexikon 1, 304), чеськ. *Káňa* (ЧП) ~ *chodí jako mokrá káně* (Kott I, 665), ст.-слвц. *Kana*, 1323 р., Mateg *Kanie*, 1520 р., Georgius *Kanya*, 1572 р. (HSSJ II, 20), слвц. *Kaňa* (TZ Trnava 153), в.-луж. *Kanja* (Wenzel 196), н.-луж. *Kaňa* (Wenzel II/1, 186) < ***Kan'a**.

Про потенційність варіанта ***Кань** свідчать: ст.-укр. Макар *Канев*, 1654 р. (РПП 78), літописний *Канів* – ойконім на Черкащині, *Канівка* – на Хмельниччині, рос. *Канев* (ЖПТ), (похідне) *Каневка* – ойконім у колишній Архангельській губ. (RGN IV, 39), блр. (похідне) *Канево* – ойконім у Вітебській обл. (Пап. Віц. 185), слвн. (вторинне) *Kanjc* (ZSSP 250), пол. *Kań* (SN IV, 477), чеськ. *Kaň* (Moldanova 80), н.-луж. *Kańow* (Wenzel 196).

Суфіксальні деривати:

***Kanica**: рос. *Каница*, *Каницин* (МО), ст.-пол. *Canitza*, 1403 р. (SSNO II, 529), пол. *Kanica* (SN IV, 472), *Kaniža* (Lexikon 1, 305).

***Kanikь**: рос. *Каников* (МО), пол. *Kanik* (SN IV, 472), чеськ. *Kaňik* (ЧП).

***Kan'akь**: рос. *Каняков* (Донецьк. обл.), ст.-пол. *Kaniak*, 1634 р. (Bubak I, 156), пол. *Kaniak* (SN IV, 471), чеськ. *Kaňák* (ЧП), слвц. *Kaňák* (TZ Trnava 153), а також слов'ян. *Канякъ* (Магницький 50), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон, очевидно, від волзьких болгар ~ **kan'akъ* (ЭССЯ 9, 143).

***Kan'ukь**: ст.-укр. Stecz *Kaniuk*, 1602 р. (Чучка 248), укр. *Канюк*, 1749 р. (Чучка 248), *Канюк* – сучасне прізвище (СП 168), *Канюк* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 29), ст.-рос. *Канюк*, 1545 р. (Веселовский 133), рос. *Канюков* (ЖПТ), (похідні) *Канюки*, *Канюков*, *Каню-*

кова — назви поселень у колишній Пермській губ. (RGN IV, 43), блр. *Канюки* — відантропонімний ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN IV, 43), хорв. *Kanjuch*, *Kanjuk*, (вторинне) *Kanjugović* (Leksik 280), пол. *Kaniuch*, *Kaniuk* (SN IV, 473), чеськ. *Kaňuk* (ЧП), словц. *Kaňuch*, *Kaňuk* (TZ Trnava 153) ~ укр. *кани́ок орн.* 'птах родини яструбових' (ЕСУМ 2, 367), рос. діал. *кани́ок* 'надоїдливий прошак, жебрак' (СРНГ 13, 48) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 143).

***Канька**: укр. *Канька* (м. Донецьк), рос. *Канькин* (МО), хорв. *Kanjka* (Leksik 280), пол. *Kańka* (SN IV, 477), чеськ. *Kaňka* (ЧП).

***Кани́ть**: рос. *Каничев* (МО), блр. (похідне) *Каничы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 85), словн. *Kanič* (ZSSP 250), пол. *Kanicz* (SN IV, 472).

Похідні від псл. **kava*

***Кава**: укр. *Кава* (Глуховцева 1, 297), *Кава* — сучасне прізвисько («темноволоса»; СПУ 2, 20), рос. *Кавин* (ЖПТ), ст.-пол. *Jadam Kawa*, 1610 р. (Bubak I, 161), ст.-чеськ. *Kawa* (Gebauer II, 24), н.-луж. *Kawa* (Wenzel 201) ~ ст.-укр. *кава* 'галка' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 4), укр. діал. *ка́ва* 'галка, сива ворона' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 165).

***Кавька**: ст.-укр. *Kawka*, 1449 р. (Чучка 244), давид *ка(в)ка*, 1576 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 5), укр. *Kauka*, *Kawka*, XVIII ст. (Красовський 76), *Кавка* (Новикова 344), *Кавка* — сучасне прізвисько (Дуйчак 295), рос. *Кавкин* (ЖПТ), ст.-блр. Демидъ *Кавка*, 1598 р. (Тупиков 170), Филип Захаринич *Кавка*, 1683 р. (Бірыла 1966: 217), словн. *Kavka* (ZSSP 256), ст.-пол. *Jacobus Kawka*, 1607 р. (Mytnik 135), пол. *Kawka*, *Kafka*, *Kaffka* (Lexikon 1, 318), ст.-чеськ. *Jan Kavka*, 1542 р. (АС XX, 465), чеськ. *Kafka*, *Kavka* (ЧП), ст.-словц. *Sauca*, 1138 р., *Ladislao Kawka*, 1492 р. (HSSJ II, 37), словц. *Kafka* (TZ Bratislava 151), *Kavka* (TZ Trnava 107), н.-луж. *Kawka* (Wenzel 201) ~ ст.-укр. *кавка* 'галка' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 4—5), укр. діал. *ка́вка* 'галка, сива ворона' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 166).

Похідні від псл. **kavornъ*

***Каворнъ**: рос. *Кавранов* (МО), хорв. *Kavran* (Leksik 287), словн. *Kavran* (ZSSP 256) ~ укр. діал. *ка́ворон* 'грак, *Corvus frugilegus*' (ЕСУМ 2, 335) та ін. Див. (ЭССЯ 9, 166).

Похідні від псл. **kleskъ* / **klestъ*

***Kleskъ** / ***Klestъ**: ст.-рос. Андрюшка *Клестов*, 1579 р., Ивашка Григорьев сын *Клест*, 1623 р. (Полякова 104), Трофимко *Клестов*, 1629 р. (КВ 205), рос. *Клестов* (ЖПТ), (похідні) *Клесково*, *Клестово* (8 фіксацій), *Клестовы*, *Клесты* — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 193–194), слвн. *Klesek* (ZSSP 268), можливо, пол. *Klesk* (SN IV, 658) ~ укр. діал. *клест*, *кляс орн.* ‘шишкар, *Loxia curvirostra* L.’ (ЕСУМ 2, 459) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 13).

Похідні від псл. **kľvačъ*

***Kľvačъ**: рос. *Клевачев* (ЖПТ), болг. *Кълвачев*, *Кълвачов* (Илчев 289), чеськ. *Kľvač* (ЧП), слвц. *Kľvač* (TZ Bratislava 164) ~ болг. *кълвач* ‘дятел’ та ін. (ЭССЯ 10, 82).

Похідні від псл. **kniga*

***Kniga**: ст.-укр. Дмитро *Книга*, 1691 р. (ПКСП 79), укр. *Книга* (Новикова 388), *Книга* — прізвисько (ОАІУМ, запис 1967 р.), ст.-рос. Микула Федоровъ сынъ *Книгинъ*, 1554 р. (Тупиков 574), рос. *Книга*, *Книгин* (МО), (похідне) *Книгино* — ойконім у колишній Олонечській губ. (RGN IV, 227), ст.-блр. Иванко *Книга*, 1647 р. (Бірыла 1966: 221), блр. *Книга*, 1797 р. (BC I, 396), *Кніга* — сучасне прізвище (Бірыла 209), пол. *Kniga* (SN V, 25), чеськ. *Kniga*, *Kniha* (ЧП) ~ укр. *кніга* ‘чайка, *Vanellus vanellus*’ (ЕСУМ 2, 473), чеськ. *kniha* ‘чайка’ (Kott I, 711) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 84).

Похідні від псл. **kobuzъ*

***Kobuzъ**: укр. *Кобузенко* (Глуховцева 1, 332) — патронім на -енко, *Кобус* (Горпинич, Корнієнко 105), *Кебуз* (Редько 1, 453), ст.-рос. Василий Ананьич *Кобузов*, 1492 р. (Веселовский 145), Кулага *Кобузов*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 248), рос. *Кобузов* (ЖПТ), блр. *Кобузі* — відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 135), пол. *Kobuz* (SN V, 37) ~ укр. діал. *кóбуз орн.* ‘підсоколик, чеглик, *Hypotriorchis subbuteo* L.’ (ЕСУМ 2, 478) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 92).

Похідні від псл. **kobyсь*

Рефлекси псл. **kobyсь* ‘*Falco vespertinus* L.’ засвідчено в більшості слов'янських мов (ЭССЯ 10, 101–102; ЕСУМ 2, 442). Аналогічне явище спостережено й у сфері антропонімної лексики.

Пор.: ст.-укр. Васко *Кобеѣцъ*, 1649 р. (Реєстр 71), укр. *Кѣбеѣцъ*, 1762 р. (ПВЗ 36), *Кобеѣц*, 1784 р. (ИСК 56), *Кобеѣцъ* (СП 178), *Кобці мн.* — родинне прізвисько (СПУ 2, 65), (похідні) *Кобці*, *Кобцівка*, *Кобче* — ойконіми в Київській, Харківській, Волинській обл., *Кобці*, *Кобцев Гай* — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 350), ст.-рос. Игнат *Кобцов*, 1499—1502 рр. (АСЭИ I, 539), Левонь *Кобеѣцъ*, 1593 р., Гаврило *Кобцев*, 1655 р. (Тупиков 183, 575), (похідні) *Кобцево болото*, 1501—1502 рр. — гелонім у колишньому Костромському пов. (АФЗХ 225), *Кобцова*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Веневському пов. (ПКМГ I/2, 1580), рос. *Кобцев* (ЖПТ), ст.-блр. *Кобеѣц* Яцута, 1540 р. (Усцінович 1975: 128), блр. *Кобеѣ* (Бірыла 210), схв. *Кѡбѣцъ* (Речник IX, 685), хорв. *Кобс* (Leksik 303), ст.-пол. Махум *Кобыєцъ*, 1435 р. (SSNO III, 33), Naurillo *Kobecz*, 1684 р. (Mytnik 270), пол. *Kobec*, *Kobiec* (SN V, 31, 33) < ***Кобьсь**.

***Кобьсьікь**: рос. *Кобчик*, *Кобчиков* (МО), пол. *Kobczyk* (Lexikon 1, 340).

***Кобьсьітѣ**: ст.-укр. Мышко *Кобичь*, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 42).

Похідні від псл. **košetъ*

***Кошетъ**: укр. *Кочет* (м. Київ), *Кочетівка* — ойконім відантропонімного походження в Харківській обл., ст.-рос. Савка *Кочетовъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1211), рос. *Кочетов* (ЖПТ), *Кочет* — прізвисько (СРНГ 15, 129), (похідні) *Кочетов*, *Кочетова* (3 фіксації), *Кочетовка* (29), *Кочетово* (4), *Кочеты* — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 489—490), пол. *Kocot*, *Koczot*, *Kotzot*, *Kozott* (Lexikon 1, 343) ~ укр. діал. *кѡчет зоол.* 'півень' (СБІ 342), рос. діал. *хѡдѣтъ какъ кѡчет* 'про молодцюватого погордливого задерику, задаваку' (Мокиєнко, Никитина 302) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 106).

Похідні від псл. **kogutъ*

***Когутъ**: ст.-укр. Иѡа(н) кова(л) *когу(т)*, 1588 р., яско *кѡгѹтъ*, 1609 р. (СУМ XVI—XVII ст. 14, 160), укр. *Когут*, 1718 р. (Чучка 273), *Кугутъ*, 1762 р. (ПВЗ 59), *Когут* — сучасне прізвище (СП 180), *Кугут* — прізвисько (с. Слобідка Городенківськ. р-ну ІФ; ОАІУМ), (похідні) *Когути* — ойконім на Львівщині, *Когутівка* (Сл.ММВ 1, 345), *Когутове поле* (Гнатишак 267) — мікротопоніми, рос. *Когут*, *Когутов* (МО), ст.-пол. Albertus *Cogut*, 1481 р. (SSNO II, 45), пол. *Kochut*, 1706 р., *Kogut*, 1763 р. (Bubak I, 172), *Kogut*, *Kohut* — сучасні

прізвища (SN V, 58, 59), *Kogut* — прізвисько («*jest niski*», «*ma grzywkę na grzebień*», «*jest zaczepny*», «*ma piskliwy głos*»; Mrózek 64), ст.-чеськ. *Kohút*, 1490 р. (АС XVII, 324), чеськ. *Kohout*, *Kohut*, *Kohůt* (ЧП), *Kohoutov* (2) — відантропонімні ойконіми (Profous II, 275), ст.-слвц. Martino *Kohwth*, 1505 р. (HSSJ II, 67), *Kohut*, 1715 р. (Křištof 174), слвц. *Kohút* (Bernát 89) ~ ст.-укр. *когутъ* 'півень' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 160), укр. діал. *когут* 'півень' (Никончук 192), *кугут* 'т. с.' (Дейниченко 47), чеськ. (порівняння) *chodí co uklibaný kohout* (Kott I, 717) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 107—108).

Похідні від псл. **kokošъ*

***Kokošъ**: ст.-укр. Benech filium *Kakas*, 1363 р., Janos *Kokos*, 1418 р. (Чучка 277), укр. *Кокош* (СП 181), ст.-рос. Федор *Кокош*, XV ст. (Веселовский 148), Гриша *Кокошев*, 1556 р. (Тупиков 579), рос. *Кокош*, *Кокошев* (МО), блр. *Кокаш* (Бірыла 211), болг. *Кокошев* (Илчев 264), макед. (вторинне) *Кокошовски* (Речник ПКМ I, 643), хорв. *Kokoš* (Leksik 306), слвн. *Kokoš* (ZSSP 278), пол. *Kokoš* (SN V, 64), *Kokosz* — прізвисько («*jest powolny*»; Mrózek 64), чеськ. *Kokeš*, *Kokoš* (ЧП), ст.-слвц. *Kokos*, 1218 р. (Bartek 116), слвц. *Kokoš* (TZ Bratislava 167), н.-луж. *Kokoš* (Мука III, 52) ~ укр. діал. *кокош* 'півень' (ЕСУМ 2, 506) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 115—116).

Похідні від псл. **kokotъ*

***Kokotъ**: укр. *Кокот* (Горпинич, Тимченко 129), ст.-рос. Михаил *Кокотов*, 1571 р. (Веселовский 148), рос. *Кокот*, *Кокотов* (МО), (похідні) *Кокотово* — назви поселень у колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN IV, 296), блр. (похідне) *Кокатава* — ойконіми в Мінській і Могильовській обл. (Рап. Мін. 89; Рап. Маг. 92), макед. *Кокотова ж.* (Речник ПКМ I, 643), хорв. *Kokot* (Leksik 306), (похідне) *Kokoti* — ойконім (Im. т. 230), слвн. *Kokot* (ZSSP 278), ст.-пол. Nicolaus *Kokoth*, 1398 р. (SSNO III, 47), пол. *Kokot* (SN V, 64), *Kokot* — прізвисько («*jest agresywny, zapalczywy*», «*nosi wysoko spięte włosy*»; Mrózek 64), (похідне) *Kokotów* — ойконім (NMP V, 46), ст.-чеськ. Barta *Kokot*, 1324 р. (Profous II, 275), чеськ. *Kokot* (Svoboda 196), в.-луж., н.-луж. *Kokot* (Wenzel II/1, 204), а також слов'ян. Petir *Kokot*, 1377 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 64) ~ **kokotъ* (ЭССЯ 10, 117—118).

Похідні від псл. **korgujь*

Генезис псл. **korgujь* 'Acipiter та ін.' інтерпретують по-різному. Див. (ЭССЯ 11, 68–69 — з оглядом етимологічних версій). Аргументи щодо питомого походження континуантів цього архетипу див. (Козлова 237–238).

Є підстави для відновлення аналогічного праантропоніма ***Korgujь**: болг. *Крагуй*, *Крагуев* (Илчев 276), *Крагуй* — чол. ім'я (Займов 127), макед. *Крагуй* Цветко, 1570 р. (ТДок. V/5, 261), (вторинне) *Крагуєвиќ* (Речник ПКМ I, 691), (похідне) *Крагуеве* — мікротопонім (Иванова Словарь 331), серб. *Крагџи*, 1764 р. (Елезовић 1, 321), *Крагуж* — чол. ім'я (Грковић 114), (похідне) *Kraguievac* — назва поселення (Im. m. 24), хорв. (вторинне) *Kragujac* (Leksik 328).

Похідні від псл. **korgulь*

Псл. **korgulь* реконструйовано в (Козлова 1997: 239).

Стосовно антропонімних рефлексів пор., наприклад, хорв. *Kragulj* (Leksik 328), словн. *Cragul*, 1490 р., Andre *Kragul*, 1523 р. (Torkar 2020: 103), *Kragulj* — сучасне прізвище (ZSSP 294), пол. *Krogul*, *Krogull*, *Krogoll* (Lexikon 1, 384), (вторинні) чеськ. *Krahulík* (ЧП), словц. *Krahulec* (TZ Trnava 115) < ***Korgulь**.

Похідні від псл. **korstěľь* / **korstěľь*

Заголовні праформи реконструйовано в (ЭССЯ 11, 96–97). Пор. ще укр. діал. *коростіль* 'деркач, *Sorex pratensis* L.', *хоростіль*, *хорустіль* 'пастушок водяний, *Rallus aquaticus*' (ЕСУМ 3, 42), ст.-блр. *коростель* 'деркач' (ГСБМ 16, 31).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність праантропонімів ***Korstěľь** / ***Korstěľь** > ст.-укр. Василь *Коростель*, 1597 р. (Тупиков 199), Степанъ *Коростель*, 1618 р. (АЮЗР III/1, 249), укр. *Коростель*, 1784 р. (ИСП 8), *Коростель* (Рв.), *Коростиль* (Новикова 417), *Коростіль* (Редько 1, 515), (похідні) *Коростильово* — мікротопонім на Сумщині (Черепанова Микротоп. 144), *Коростелева* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (RGN IV, 429), ст.-рос. Данила *Коростелев*, 1551–54 рр. (ПМТ 145), Івашка Михайлов сын *Коростель*, 1647 р. (Полякова 116), (похідні) *Коростелево*, 1539/40 р. — ойконім, *Коростелево*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 513), рос. *Коростель*, *Коростелев* (ЖПТ), (похідні) *Коростелева* (2), *Коростелево* (6), *Коростелев Починок*,

Коростелево Старое — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 429), ст.-блр. Івань *Коростель*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 627), блр. *Корасцелєў* (Бірыла 213), пол. *Chróścieł*, *Chróścieł* (SN II, 123), *Krościeł* (SN V, 299), чеськ. *Křístel* (ЧП), слвц. *Chriaštel'* (TZ Bratislava 132).

Похідні від псл. **kosъ*

Рефлекси орнітоніма псл. **kosъ* 'Turdus' відомі майже в усіх слов'янських мовах. Див. (ЕССЯ 11, 175–177).

Пор. також деякі поміна ргоргіа: ст.-укр. Юрій *Косъ*, 1574 р. (Тупиков 202), укр. *Кос* (СП 188), (похідні) *Косів* — ойконіми в Івано-Франківській і Тернопільській обл., *Косів Верх* — на Закарпатті, ст.-рос. *Косово*, XVI ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 261), рос. *Косов* (ЖПТ), (похідні) *Косово* (15) — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 453), блр. (похідні) *Косава* (2) — назви населених пунктів у Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 67; Рап. Віц. 202), *Косаўка* — в Мінській обл. (Рап. Мін. 136), болг. (похідні) *Косово* (4) — назви поселень (БЕР 2, 652), макед. *Косов* (Речник ПКМ I, 667), (похідне) *Kosovo* — ойконім (Im. m. 236), серб. (похідне) *Kosovo Polje* — ойконім (Im. m. 236), хорв. *Kos* (Leksik 317), (похідне) *Kosovo* — ойконім (Im. m. 236), слвн. *Stefanum dictum Cos*, 1447–1448 pp. (SL 37), *Koss*, 1672 р. (Malnar 74), *Kos* — сучасне прізвище (ZSSP 288), ст.-пол. *Georgio Koos*, 1455 р. (SSNO III, 92), пол. *Kos* (SN V, 178), чеськ. *Kos* (ЧП), *Kosov* — відантропонімний ойконім (Profous II, 319), слвц. *Kos* (TZ Bratislava 174), н.-луж. *Kós* (Wenzel 226). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Косъ**.

Похідні від псл. **kraščьka*

***Кращька**: укр. *Крячка* (Горпинич, Тимченко 147), (похідні) *Крячки* — ойконім на Хмельниччині, *Крячківка* — на Черкащині, рос. *Крячкин* (МО), *Крячкин* (ЖПТ) ~ **kraščьka* (ЕССЯ 12, 83).

Похідні від псл. **kračьva*

***Крачьва**: укр. *Краквенко* (Глуховцева 1, 362) — патронім із суфіксом *-енко*, ст.-рос. Степан *Кряквин*, 1556/57 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 137), рос. *Краквин* (МО), *Кряквин* (ЖПТ) — патронім із суфіксом *-ин*, (похідне) *Кряквы* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IV, 614) ~ укр. діал. *кракв́а* 'широкони́ска, *Anas cyreata* L.' (ЕСУМ 3, 125) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 93).

Похідні від псл. **krečetъ*

***Креґетъ:** укр. *Кречет* (м. Дніпро), ст.-рос. *Кречет* Никулич Веляминов, XV ст. (Веселовский 164), рос. *Кречет*, *Кречетов* (ЖПТ), (похідні) *Кречетова*, *Кречетово* – назви поселень у колишніх Новгородській і Тверській губ. (RGN IV, 553), блр. *Крачаты* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 140), пол. (вторинне) *Kreczetowski* (SN V, 275) ~ ст.-укр. *кречетъ* ‘кречет’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 103), укр. *крéчét* ‘птах із родини соколиних, *Falco gyrfalco* L.’ (ЕСУМ 3, 87), діал. *крéчит орн.* ‘птах дерихвіст, *Glaucophrastus*’ (СБІ 349) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 111).

Похідні від псл. **krŭtŭgolъ*, **krŭtŭgolъ(jь)*

***Krŭtŭgolъ, *Krŭtŭgolъ(jь):** ст.-укр. Васи(л) *Крѹтоголо(в)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 152), укр. *Крутоголовий* (Новикова 441), *Крутигорова* (СП 195), рос. *Крутиголов* – сучасне прізвище, *Крутоголов* (ЖПТ), блр. *Крутагалоў* (Бірыла 220), пол. *Kręci głowa* (SN V, 284) ~ ст.-укр. *крутиголовъ* ‘птах крутиголовка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 151) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 29, 32–33).

Похідні від псл. **krukъ*

Орнітонім **krukъ* ‘ворон, *Corvus corvus* L.’ реконструйовано в (ЕССЯ 13, 42; ЕСУМ 3, 108; див. також: Клепикова 183). Стосовно мотиваційних засад пор. ще укр. *чорний як крук* ‘про чорняву людину’ (Юрченко, Івченко 78).

Пор. також деякі його континуанти в антропонімній лексиці: ст.-укр. Бажко *Крукъ*, 1649 р. (Реєстр 159), укр. *Крук*, XVIII ст. (Красовський 391), *Крук* (СП 194), *Крук* – сучасне прізвище («темне волосся», «голосно кричить»; СПУ 2, 103), *Круки* – відантропонімний ойконім на Ровенщині, рос. *Круков* (МО), ст.-блр. Станиславъ *Крукъ*, 1640 р. (Усціновіч 1975: 131), блр. *Крук* (Бірыла 219), *Крук* – сучасне прізвище (Кулік 184) ~ блр. (порівняння) *чорны як крук* (Вислоўі 419), (похідні) *Крукі*, *Крукава Паляна* – ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 93), *Крукі* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 96), *Крукава* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 141), *Крукі*, *Крукова*, *Крукоўка* – на Вітебщині (Рап. Віц. 207), болг. *Круков* (Илчев 279), хорв. *Kruk* (Leksik 340), слвн. *Kruk* (ZSSP 309), пол. *Kruk* (SN V, 307). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Krukъ**.

Із псл. **Krukъ* пов'язаний демінутив **Круськъ* > рос. *Кручков* (МО), хорв. *Kruček* (Leksik 340), ст.-пол. *Reina Kruczek*, 1667 р. (Mytnik 152), пол. *Kruczek* (SN V, 305).

Похідні від псл. **kukava*

**Kukava*: рос. *Кукавин* (МО), блр. *Кукавін* (м. Мінськ), пол. *Kukawa* (SN V, 395), н.-луж. *Kukawa* (Wenzel 241) ~ **kukava* (ЭССЯ 13, 89–90).

Суфіксальні деривати:

**Kukavъka*: рос. *Кукавкин* (м. Санкт-Петербург), блр. *Кукаўка* (Бірыла 228), хорв. (вторинне) *Kukavčić* (Leksik 345), пол. *Kukawka* (SN V, 395), н.-луж. *Kukawka* (Wenzel 241) ~ укр. діал. *кукавка* 'зо-зуля' та ін. Див. (ЭССЯ 13, 90).

**Kukavica*: рос. *Кукавица* (МО), *Кукавицин* (м. Барнаул), хорв. *Kukavica* (Leksik 345), слвн. *Kukavica* (ZSSP 312) ~ ст.-укр. *кукавица* 'птаха, sisculus' (Славинецький 148).

Похідні від псл. **kulikъ*

**Kulikъ*: ст.-укр. *Wasko Kulik*, 1604 р. (ОО 124), *Куликъ*, 1636 р. (АЮЗР I/6, 718), укр. *Куликъ*, 1718 р. (ДІП I, 221), *Kulik*, 1787 р. (Чучка 312), *Кулик* – сучасне прізвище (СП 198), *Кулик* – сучасне прізвище («живе на краю села біля болота»; Чабаненко ПНН 1, 236), (похідні) *Кулики* (2), *Куликів* (3), *Куликівка* (7), *Куликова Балка*, *Куликове* (2) – ойконіми, *Куликів*, *Куликівка* (3), *Куликове* (2) – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 373), ст.-рос. *Куликъ* Котокъ, 1495 р., Степанъ *Куликъ*, 1539 р. (Тупиков 216), Івашко Іванов сын *Кулик*, 1623 р. (Полякова 127), (похідне) *Куликово*, 1551–54 рр. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 221), рос. *Куликов* (ЖПТ), *Кулик* – прізвище довгоногого чоловіка (Шустиков 527), ст.-блр. Проц *Кулик*, 1566 р., Василь *Кулик*, 1646 р. (Бірыла 1966: 228), блр. *Кулік* (Бірыла 229), (похідні) *Кулікова* – ойконіми в Могильовській, Вітебській обл. (Рап. Маг. 98; Рап. Від. 214), *Кулікоўка* – в Мінській і Могильовській обл. (Рап. Мін. 145; Рап. Маг. 98), *Кулікава*, *Кулікава Поле* – мікротопоніми у Брестській і Вітебській обл. (МБ 131), хорв. *Kulik* (Leksik 346), ст.-пол. *Johannis Kulik*, 1410 р. (SSNO III, 192), пол. *Kulik*, 1887 р. (Magda-Czekaj 74), *Kulik* (SN V, 406), (похідні) *Kuliki*, *Kulików*, *Kulikówka* – ойконіми (NMP V, 469), чеськ. *Kulík* (ЧП), слвц. *Kulík*

(TZ Trnava 120), в.-луж., н.-луж. *Kulik* (Wenzel II/1, 230) ~ укр. (порівняння) *сидить як кулик на болоті* ‘про відлюдькувату людину’ (Юрченко, Івченко 78), рос. діал. *кулік* ‘прізвисько людини з довгим носом’, ‘про недорікувату, недогадливу особу’ (СРНГ 16, 65) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 96–97).

Похідні від псл. **kurъ*

***Куръ**: ст.-укр. Демко *Кур*, 1664 р. (РСП 245), укр. (похідні) *Курів*, *Курівка* — ойконіми в Івано-Франківській і Хмельницькій обл., ст.-рос. Федоръ *Куръ*, 1392 р. (ДРГ 11), Михалко *Куръ*, 1495 р. (Тупиков 219), Дмитрий *Куров*, 1550 р. (Веселовский 171), Никита *Куръ*, 1616 р. (МА 93), (похідне) *Курово*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 388), *Курово*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 97), рос. *Куров* (МО), (похідні) *Курова* (9), *Курова Гора*, *Курово* (48) — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 707–708), блр. *Кур* (Бірыла 232), (похідне) *Курово* — назва філварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 65), болг. *Куров* (Илчев 285), слвн. *Kur* (ZSSP 315), ст.-пол. *Сур*, 1398 р. (SSNO III, 203), Zygmunt *Kur*, 1518 р. (Mytnik 158), пол. *Kur* (SN V, 429), (похідне) *Kurowo* — ойконім (NMP V, 492), чеськ. *Kur* (ЧП), н.-луж. *Kur* (Wenzel II/1, 245), а також слов'ян. *Kur* (1370 р. — *Kurs*) — у середньовічних німецьких джерелах (Schlimpert 73) ~ рос. діал. *кур* ‘жених’ (СРНГ 16, 106) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 129–130: **kurъ I*).

Похідні від псл. **kura*

***Кura**: ст.-рос. *Курa*, 1539/40 р. (ПМТ 52), Исайко *Куринь*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 997), (похідне) *Курино*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 920), рос. *Курин* — сучасне прізвисько (МО), пол. *Kura* (SN V, 429), (похідне) *Kurzuно* — ойконім (NMP V, 501), чеськ. *Kura* (ЧП), в.-луж. *Kura* (Wenzel II/1, 234) ~ укр. діал. *ку́ра* ‘курка’ (Никончук 192) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 118: **kura I*).

Похідні від псл. **kurica*

***Kurica**: ст.-укр. *Курица* Хоменко, 1649 р. — антропонім (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194), укр. *Kuricza*, 1715 р., *Kurycia*, 1787 р. (Чучка 311), *Куриця* (Богдан 152), *Куриця* — сучасне прізвисько (Чабанен-

ко ПНН 1, 238), *Курицине* – відантропонімний ойконім у Донецькій обл., ст.-рос. Федоръ *Курицын*, 1488–1493 рр. (Тупиков 611), Івашко *Курица*, 1495 р. (Тупиков 219), (похідне) *Курицыно*, 1526 р. – назва пустища в колишньому Суздальському пов. (АФЗХ 143), рос. *Курица*, *Курицин*, *Курицын* (МО), *Курица* – прізвисько («хлопотливая»; Суперанская 490), (похідні) *Курицина* (2), *Курицына*, *Курицыно* (3) – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 702), *Курицын Колодець* – мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 134), блр. *Курицин* (СБГТ 253), пол. *Kurzusca* (SN V, 452), луж. *Kurica* (Wenzel II/1, 234) ~ ст.-укр. *курица* ‘курка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194), укр. діал. *ку́риця зоол.* ‘курка’ (Бевка 80), рос. діал. *ку́рица* ‘про малорухливого чоловіка’ (СРНГ 16, 128), (*же́ница*) *как ку́рица* ‘про особу, яку не поважають’ (Мокиєнко, Никитина 326) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 121–122: **kurica* І).

Похідні від псл. **kurьka*

***Курька**: ст.-укр. Микита *Ку(р)ка*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 195), укр. *Kurka*, 1766 р. (АЮЗР VI/2, 128), *Курка* – сучасне прізвище (СП 200), *Курка* – сучасне прізвище («вирощує курей»; Чабаненко ПНН 1, 238), ст.-рос. Іван *Курка*, 1545 р. (Веселовский 173), Лукьянь *Куркин*, 1656 р. (Тупиков 611), (похідне) *Куркино*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 218), рос. *Куркин* (ЖПТ), (похідні) *Куркина* (5 фіксацій), *Куркино* (20) – ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 702–703), блр. *Курка* (Бірыла 232), хорв. *Kurka* (Leksik 349), пол. *Kurka* (SN V, 429), *Kurka* – прізвисько («wygląda jak kura»; Mrózek 69), ст.-чеськ. Marek *Kurka*, 1494 р. (Аґ XVII, 443), чеськ. *Kurka* (ЧП), словц. *Kurka* – прізвисько (ТР 230) ~ ст.-укр. *курка* ‘курка’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 194–195), укр. діал. *ку́рка зоол.* ‘курка’ (Гнатишак 294), (порівняння) *як ку́рка* ‘про людину старшого віку’ (Мащук 2013: 244), ‘ряба’, *говорить наче курка сокорить* (Доброльова 2003: 87, 134), *дурний як курка* ‘про тупу, нерозумну людину’ (Юрченко, Івченко 79) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 131).

Похідні від псл. **kurę*, -*ęte*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 13, 120–121). Пор. ще д.-руськ. *Куря*, 1096 р. – половецький князь (ПСРЛ II, 281), ст.-укр. *куря*, *кура* ‘курча’ (СУМ XVI–XVII ст. 15, 197–198), а та-

кож укр. *Кур'я* (Горпинич, Корнієнко 124), *Курята* (Пура СПР V, 86), ст.-рос. *Куря* Олексєвичь, Шемятовъ, 1474 р. (Тупиков 219), рос. *Курята*, *Курятин* (МО), хорв. *Kure* (Leksik 349), слвн. *Kure* (ZSSP 316), пол. *Kurze* (SN V, 450), чеськ. *Kuře* (Svoboda 196), в.-луж. *Kurja*, можливо, Ген. sg. < *Kurje* < н.-луж. *kurje* 'курча' (Wenzel 246), а також слов'ян. Остафей *Куря*, 1619 р. (ОДВ IX, 330) < ***Kure**, -ęte.

Із базовим **kur*- пов'язане псл. **kurojědъ* (ЭССЯ 13, 127) > укр. *Куроїд* (Новикова 456), (похідне) *Куроедовка* — ойконім у колишній Катеринославській губ. (RGN IV, 709), ст.-рос. Игнатий Федорович *Куроедов*, 1534 р. (Веселовский 173), Федоръ *Куроѣдовъ*, 1684 р. (Поливанов, Красовский 90), рос. *Куроедов*, XVIII ст. (Кр.В 215), *Куроед*, *Куроедов* (МО), *Куроедова*, *Куроедово* (3 фіксації), *Куроедовка* (2) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 709), ст.-блр. Мартин *Куроед*, 1590 р. (Бірыла 1966: 228), блр. *Кураедаў* (Бірыла 232) < ***Kurojědъ**.

Похідні від псл. **kuropъty*, **kuropъtve*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 13, 127–128). Пор. ще антропоніми: укр. *Куропатва*, *Куропать* (Богдан 152), *Куропата* (Глуховцева 1, 382), рос. *Куропатов* (ЖПТ), (вторинні) *Куропатка* — прізвисько: 1. стрункої, акуратної жінки (Шустиков 526); 2. «женина, 'рыжая, нос крючком'» (Корнилов 1973: 64), блр. *Курапата* (Бірыла 232), ст.-пол. *Kuropatwa*, 1375 р. (Морошкин 108), *Curapatwa*, 1455 р. (SSNO VII, 124), Stanisław *Kropatwa*, 1524 р. (Мутник 159), пол. *Kuropatwa*, *Kropatwa*, *Kuropatwa* (SN V, 164, 297, 442), *Kuropatwa* — прізвисько («ubiera się na szaro, ma długi nos»; Mrózek 69), чеськ. *Kuropata* (ЧП), слвц. *Kuropata* (TZ Bratislava 197) < ***Kuropъty**, род. відм. ***Kuropъtve**.

Щодо потенційної мотивації пор. ще рос. діал. (боязли́вый, осторѣ́жнѣй) как куропáтка 'про боязку, обережну, полохливу, постійно налякану особу' (Мокиєнко, Никитина 329).

Похідні від псл. **kvaka*

Архетип відновлено в (ЭССЯ 13, 147). Пор. ще антропоніми: рос. *Квакин* (ЖПТ), (похідне) *Квакино* — назва поселення в колишній Тульській губ. (RGN IV, 123), пол. *Kwaka* (SN V, 483) < ***Kvaka**.

Похідні від псл. **kvoка*

***Kvoка:** укр. *Kvoка*, 1787 р. (Чучка 255), *Kвока* (Панцьо 106), *Квока* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 47), рос. *Квока*, *Квочин* (МО), пол. *Kwoка* (SN V, 494), *Kwoка* — прізвисько («jest opiekuńcza, troskliwa»; Mrózek 69) ~ укр. діал. *кв́ока* ‘квочка’ (СБІ 295), ‘курка, яка квочке, висиджуючи курчат або вже доглядає за ними’ (Аркушин 2022: 70), слвн. діал. *kvoка* ‘квочка’ (Лукаш 188), слвц. діал. *kvoка: sedzi jak kvoка na vajsoch* ‘сидить довго, непорушно’ (SSN I, 926) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 168–169).

***Kво́чка:** ст.-укр. Семе́н *Квочче́нко*, 1691 р. (ПКСП 352) — патронім на *-енко*, укр. *Квочка*, 1782 р. (Чучка 255), *Квочка* — сучасне прізвище (Новикова 371), *Квочка* — сучасне прізвисько («має багато дітей»; Чабаненко 1, 188), рос. *Квочка*, *Квочкин* (ЖПТ), серб. *Квочка* (Михајловић 520), хорв. *Kvočka* (Leksik 353), ст.-пол. *Weremko Kwoczka*, 1630 р. (Mytnik 162), пол. *Kwoczka* (SN V, 494), чеськ. *Kvočka* (ЧП) ~ укр. *кв́очка* ‘курка (квочка)’ (Грінченко 2, 234), діал. ‘курка, яка водить курчат, доглядає їх’ (Аркушин 217), (порівняння) *як кв́очка* ‘про незадоволену людину’ (Мацюк 2013: 204), *сердита як квочка* ‘про дуже розгнівану жінку’ (Юрченко, Івченко 65), рос. діал. *кв́очка* ‘про жінку, яка швидко говорить’ (СРНГ 13, 171), *как кв́очка* ‘про жінку, яка постійно перебуває вдома’ (Мокиєнко, Никитина 252), серб. діал. *кв́очка* ‘курка, яка висиджує курчат’ (Букумирић 242), слвн. діал. *kvóučka* ‘квочка’: *kvóučka piščance vodi* (Novak 69), слвц. діал. *kvočka: sed’í ako kvočka* (SSN I, 926) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 168).

Похідні від псл. **kvičь*, **kvičala*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЕСУМ 2, 417–418; Boryś 278). Пор. ще антропоніми: укр. *Kwicz*, 1787 р., *Квич* — сучасне прізвище, рос. *Квич* (МО), *Квичев* (м. Кривий Ріг) < ***Kvičь**, які можна зіставляти з укр. діал. *квич орн.* ‘пугач, сич’ (Чучка 255), ‘чикотень, ялівник, *Turdus pilaris* L.’ (ЕСУМ 2, 417).

***Kvičala:** пол. *Kwiczala* (SN V, 490), чеськ. *Kvičala*, *Kvičala* (ЧП), слвц. *Kvičala*, *Kvičala* (TP 142) ~ слвц. діал. *kvíčala орн.* ‘*Turdus pilaris* L.’ та ін. Див. (ЕСУМ 2, 417).

Похідні від псл. **kьrgujь*

Псл. **kьrgujь* реконструйовано на пропріальному матеріалі в (Козлова 252). Антропонімі рефлексі поглиблюють хронологію

цього архетипу, а поодинокі апелятиви свідчать про історично ширший ареал їх функціонування. Пор., наприклад, ст.-рос. Юрій *Каргуев*, XVI ст. (МИК 1, 121), (похідні) *Кургуево*, 1500 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 26), *Кургуева гора*, 1568 р. — назва поселення, згадана в актах Ревельського міського архіву (РАР 217), рос. *Киргуева ж.* (МО), *Коргуев* (ЖПТ), *Кургуев* (МО) — антропоніми < ***Къргуѣ** ~ макед. діал. *къргуј* 'птаха' (Пеев 2, 354).

Похідні від псл. **kъršakъ*

***Кърšакъ**: ст.-укр. Васил *Коршакъ*, 1580 р. (УП 322), укр. *Коршак* (Горпинич 45), (похідні) *Коршаки* — ойконім, *Коршакове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 361), ст.-рос. *Коршакъ* Онтушковъ, 1495 р. (Тупиков 200), Федоръ *Коршаковъ*, XVI ст. (НПК VI, 841), рос. *Каршаков* (МО), *Коршаков* (ЖПТ), (похідні) *Коршаки*, *Коршакова* — ойконіми в колишніх Псковській і Архангельській губ. (RGN IV, 440), блр. *Каршак*, *Коршак* (Бірыла 189, 214), чеськ. *Kršák* (ЧП), ст.-слвц. *Jacobus Krssak*, 1592 р., *Jura Kršak*, 1665 р. (UFP I, 464; 2, 332), слвц. *Kršák*, XVIII ст. (Bernát 91). Формально до цього списку можна долучити болг. *Кършакков* (Илчев 291), серб. *Kršak* (Šimundić 1983: 179), хорв. *Kršak* (Leksik 340), пол. *Korszak* (SN V, 168).

Стосовно мотиваційних засад пор. укр. *кóршак* 'коршун' (Ніковський 368), рос. діал. *каришák* 'сова' (ПОС 14, 28), блр. діал. *каришák*, *коршák* 'яструб' (цит. за: ЕСУМ 3, 46), слвц. діал. *kršiak* 'яструб' (Marićová 88) та ін. (ЭССЯ 13, 240–241).

Похідні з коренем **last-* (псл. **lastovъka* та ін.)

***Lastovъka**: укр. *Łastowka*, 1757 р. (АЮЗР VI/2, 101), *Ластівка* — сучасне прізвище (СП 207), *Ластівка* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 245), рос. *Ластовка*, *Ластовкин* (ЖПТ), блр. *Ластаўка* (Бірыла 246), (похідні) *Ластаўкі* (2) — назви населених пунктів у Брестській і Вітебській обл. (Рап. Бр. 74; Рап. Віц. 224), слвн. *Lastovka* (ZSSP 325), ст.-пол. *Iwan Lastowka*, 1443 р. (SSNO III, 313), пол. *Łastówka* (SN VI, 28), чеськ. *Lastovka*, *Lašovka* (ЧП), слвц. *Lastivka* (TZ Bratislava 203).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, (порівняння) *бистрий як ластівка* 'метушливий, жвавий' (Добролюбова 2003: 15), *звивáтися як лáстівка* 'дуже швидко рухатися' (Мацюк 2013: 248),

чёмна, як *ла́стівка* 'порядна, вихована' (Коваленко 184) та ін. Див. (ЭССЯ 14, 45).

***Lastavica**: серб. *Lastavica* (Михајловић 673), хорв. *Lastavica* (Leksik 358) ~ **lastavica* (ЭССЯ 14, 42–43).

***Lastavitiъ**: хорв. *Lastavić* (Leksik 358).

***Lastica**: рос. (похідне) *Ластицыно* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN V, 67), ст.-чеськ. *Vlastica*, XIII ст. (Pleskalová 144) ~ **lastica* (ЭССЯ 14, 43).

***Lastovica**: ст.-рос. Таисія *Ластовициныхъ*, 1690 р. (Тупиков 618), рос. *Ластовица* (ЖПТ), чеськ. *Laštovica* (ЧП), словц. *Lastovica* (TZ Bratislava 203) ~ **lastovica* (ЭССЯ 14, 44).

***Lastovitiъ**: укр. *Ластович* (ЖПТ), пол. *Lastowicz* (SN VI, 28), ст.-словц. *Antonius Lastowicz*, 1476 р. (HSSJ II, 197).

***Lastovičьka**: чеськ. *Laštovička* (ЧП) ~ **lastovičьka* (ЭССЯ 14, 44–45).

***Lastьka**: ст.-рос. Иван *Ласткин*, 1455 р., Михаил Александрович *Ластка* Ростовский, 1544 р. (Веселовский 178), (похідні) *Ласткина лука*, XV ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК I, 454), *Ласткино*, 1498–1499 рр. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 55), *Ласткино*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 188), рос. *Ласткин* (ЖПТ), *Ласткино* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN V, 67) ~ **lastьka* (ЭССЯ 14, 45–46).

Похідні від псл. **lelekъ*, **lel'akъ*, **lelikъ*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЭССЯ 6, 19). Пор. ще деякі їх реалізації у сфері антропонімної лексики: укр. *Лелек* (СП 208), *Лелик*, *Лелік*, *Леляк* (Новикова 475), *Лелик* (СПУ 2, 132), *Лілік* (с. Осівці Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасні прізвиська, рос. *Лелаков*, *Лелеко*, *Леликов*, *Леляков* (МО), (похідне) *Лелеково* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN V, 96), ст.-пол. *Lelek*, 1409 р. (SSNO III, 240), пол. *Lelak*, *Lelek*, *Lelik* (SN V, 552, 553), ст.-чеськ. *Lelek*, 1203 р. (Морошкин 111), чеськ. *Lelek* (Moldanová 105) ~ *lelek* 'дурень' (Kott I, 894), (похідне) *Leletice* — назва поселення, яку пов'язували з антропонімом *Lelek* (Profous II, 501), словц. *Lelek* (Orlovský 161) < **Lelekъ*, **Lel'akъ*, **Lelikъ*.

Похідні від псл. **lunь*

Псл. орнітонім **lunь* реконструйовано в (ЕССЯ 16, 176). Пор. ще укр. *лунь*, діал. *лун* ‘Circus’, *улунь* ‘болотяний лунь, Circus aeguginosus L.’ (ЕСУМ 3, 306), *білий як лунь* ‘про зовсім сиву людину’ (Юрченко, Івченко 86), рос. діал. *лунь* у виразі *лунь-лунѐм* ‘про розгублену людину, дурня’ (СРНГ 17, 197), *глухой как лунь* ‘про повністю глухого чоловіка’, *седой как лунь*, *сивый как лунь* ‘про зовсім сивого чоловіка’ (Мокиєнко, Никитина 362), блр. (порівняння) *сивы як лунь* (Выслоўі 382).

У сфері антропонімії цей архетип континують: ст.-укр. Матвѣй *Лунѣ*, 1649 р. (Реєстр 355), укр. *Лун* (Новикова 498), *Лунь* (Горпинич, Корнієнко 137), ст.-рос. Івашко *Луневѣ*, 1495 р. (Тупиков 629), Степан *Лунев*, 1568 р., Семен *Лунь*, 1624 р. (Веселовский 186), рос. *Лунев* (ЖПТ), *Лунь Седой* – прізвисько (Гузнова 251), (похідні) *Луневево* (24 фіксації) – ойконіми в різних регіонах (RGN V, 256), ст.-блр. Кузьма *Лунь*, 1614 р. (Бірыла 1966: 232), блр. *Лунь* (Бірыла 258), ст.-пол. Michael dictus *Lun*, 1408 р. (SSNO III, 346), пол. *Łun*, *Łunі* (SN VI, 78, 79) < **Lunь*.

**Lunіть*: рос. *Луничев* (ЖПТ), хорв. *Lunić* (Leksik 378), пол. *Łunicz* (SN VI, 78).

Похідні від псл. **modrakъ*

**Modrakъ*: хорв. *Modrak* (Leksik 441), ст.-пол. Nic. *Modrak*, 1485–1491 pp. (SSNO III, 543), пол. *Modrak* (SN VI, 417), чеськ. *Modrák* (ЧП), в.-луж. *Módrak*, н.-луж. *Módrák* (Wenzel II/2, 28) ~ чеськ. *modrák* ‘птаха falco cyanopus’ та ін. Див. (ЕССЯ 19, 95–96).

Похідні від псл. **nyrьka* / **nyrьkъ*

**Nyrьka*, **Nyrьkъ*: укр. *Нирка* (Редько 2, 742), *Нирків*, *Ниркове* – відантропоніміні ойконіми в Тернопільській і Луганській обл., рос. *Нырка*, *Нырков* (МО), блр. *Ныркой* (Бірыла 301) ~ укр. *нирѣк орн.* ‘*Aythya Boie*’, діал. *нірка* ‘нирок’ (ЕСУМ 4, 90) та ін. Див. (ЕССЯ 26, 65–66).

Похідні від псл. **orybъ* / **erybъ*

**Erybъ*: н.-луж. *Jerolъ*, яке виводять із *jerjeł*, *jerjoł*, *jerol* ‘хижий птах’, *jerel*, *herel* ‘орел’ (Wenzel 188). Див. ще (ЕССЯ 32, 233).

**Orybъ*: ст.-укр. Терентей Тимофеев сын *Орел*, 1546 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 73), Wasko *Orel*, 1618 р. (Чучка 419), Іванъ *Орловѣ*,

1659 р. (Тупиков 680), (похідне) *Орловъ*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 236), укр. *Орель*, 1743 р. (ПЛ 103), *Орел* — сучасне прізвище (СП 258), *Орел* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Васко *Орель*, 1498 р. (Тупиков 291), Игнашка Семенов сын *Орел*, 1647 р. (Полякова 164), (похідне) *Орлов*, 1551—54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 248), рос. *Орлов* (ЖПТ), (похідні) *Орлово* (3), *Орлов Починок* — ойконіми в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 491), ст.-блр. Мишко *Орол*, 1577 р., Иван *Орел*, 1691 р. (Бірыла 1966: 241), (похідні) *Арлы*, *Арлоўка* — ойконіми в Могильовській обл. (Рап. Маг. 19), *Арлова*, *Арлова Гара* — в Гродненській обл. (Рап. Гр. 24), *Арлова*, *Арлоўка* — на Вітебщині (Рап. Віц. 27), блр. *Арол* (Бірыла 23), хорв. *Orel* (Leksik 470), слвн. *Orl*, 1740 р. (Malnar 103), *Orel* (ZSSP 413), ст.-пол. Iohanni *Orel*, 1383 р. (SSNO IV, 143), michno *orzeł*, 1540 р. (Mytnik 209), Jan *Orzeł*, 1677 р. (Magda-Czekaj 93), пол. *Orzeł* (SN VII, 99), *Orzeł* — прізвисько («ma dobry wzrok», «ma duży nos»; Mrózek 81), *Orłowo* (10 фіксацій), *Orłów* (6) — відантропонімі ойконіми (NMP VIII, 144—146), чеськ. *Orel*, *Vorel* (ЧП), (похідні) *Orlov* (6 фіксацій) — ойконіми (Profous III, 286), слвц. *Orel* (TZ Bratislava 264), н.-луж. *Wóřel* (Wenzel II/2, 165), з якими співвідносний лит. антропонім *Arēlis* < *arēlis* 'орел' (LPŽ I, 120).

Стосовно апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 32, 233). Щодо безпосередньої мотивації пор., наприклад, (порівняння) укр. діал. як *орѣл* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 322), 'сміливий' (Доброльожа 2003: 47), *дужий як орел* 'про дужого, відважного чоловіка' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *как орѣл* 'про хвацького, сильного, надміру бадьорого чоловіка', *смел как орѣл* 'про дуже сміливу, відважну особу' (Мокиєнко, Никитина 466, 467) і под.

Суфіксальні похідні:

***Оръе**, -**ѣте**: ст.-укр. Оксентей *Орля*, 1599 р. (ДССМ 184), болг. *Орлето* (Илчев 269), макед. Раде, син на *Орле*, 1452 р. (ТДок. I, 399), серб. *Орле* — чол. ім'я (Грковић 151), хорв. *Orle* (Leksik 470), ст.-пол. *Orlye*, 1427 р. (SSNO IV, 138), ст.-чеськ. Matěj *Orle*, 1559 р. (АЧ XXX, 319), ст.-слвц. Simon *Orle*, 1554 р. (UFPI, 170) ~ укр. діал. *вірля* 'орля' (ЕСУМ 4, 211) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 231).

***Оръликъ**: укр. *Орлик* (Панцьо 113), *Орлик* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 314), ст.-рос. Богдашка *Орликъ*, 1613 р. (Тупиков 291), рос. *Орликов* (м. Томськ), ст.-блр. Иванъ Якимовичъ *Ор-*

ликъ, 1620 р. (Тупиков 291), блр. *Орлік* (Бірыла 23), болг. *Орликов* (Илчев 269), хорв. *Orlik* (Leksik 471), слвн. *Orlik* (ZSSP 414), ст.-пол. Nicolai *Orlicz*, 1497 р. (SSNO IV, 138), Gabriel *Orlik*, 1607 р., пол. *Orlik*, 1887 р. (Magda-Czekaj 93), *Orlik* (SN VII, 92), *Orlik* — прізвисько («*ma orli nos*»; Mrózek 81), (похідні) *Orlicz*, *Orlikowo* — ойконіми, мотивовані антропонімом *Orlik* (NMP VIII, 141), ст.-чеськ. *Orlik*, 1449 р. (Морошкин 144), чеськ. *Orlík*, *Vorlík* (ЧП), слвц. *Orlík* (TZ Bratislava 265), н.-луж. *Wórlík* (Wenzel II/2, 165) ~ рос. діал. *орѣлик* 'жвавий, моторний хлопчина' (СРНГ 23, 334) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 231).

***Орґліть**: укр. *Орлич* (Богдан 209), серб. *Орлић* — чол. ім'я (Грковић 152), хорв. *Orlić* (Leksik 470), слвн. *Orlič* (ZSSP 414), ст.-пол. Nicolai *Orlicz*, 1497 р. (SSNO IV, 138), Iwan *Orlicz*, 1623 р. (Mytnik 208), *Orlicz* (SN VII, 92) ~ **orґlitjь* (ЭССЯ 32, 232).

Похідні з коренем **ot-* (псл. **otica* та ін.)

***Qtica**: рос. *Утицин*, *Утицын* (ЖПТ), *Утицы*, *Утицына* — відантропонімі ойконіми в колишніх Московській і Тверській губ. (RGN IX, 347) ~ **otica* (ЭССЯ 40, 76–77).

***Qte, -ęte**: рос. *Уятин* (ЖПТ), блр. *Уяткін* (Бірыла 422) ~ укр. діал. *утя орн*. 'дитя качки' (Дейниченко 94) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 75–76).

***Qtitjь**: рос. *Утичев* — сучасне прізвище, блр. (похідне) *Утичево* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 347).

***Qтъка, *Qтъкъ**: ст.-укр. *Vika*, 1615 р. (OB 177), укр. *Утка* (ЖПТ), *Утка* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 171), (похідні) *Уткине* (2), *Уткине* — ойконіми в Луганській обл. і АР Крим, *Утківка* — на Харківщині, ст.-рос. Васко *Утка*, 1495 р. (Тупиков 411), Івашко *Утка*, 1579 р. (Полякова 233), рос. *Уткин*, *Утков* (ЖПТ), *Утка* — прізвисько («*ходит вперевалку*»; Суперанская 489), (похідні) *Уткина* (11 фіксацій), *Уткино* (35) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 346–347), ст.-блр. Омелянь *Утка*, 1603 р. (Тупиков 411), блр. *Вуткін*, *Уткін* (Бірыла 91), (похідне) *Вуткі* — ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 56), хорв. (вторинне) *Utković* (Leksik 700) ~ укр. діал. *вутка* 'качка' (ЕСУМ 1, 440), *умний як утка* 'про дурну людину' (Юрченко, Івченко 154), блр. (порівняння) *валюхаецца як вутка* (Выслоўі 292) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 89–90).

***Qty, -ъve**: ст.-укр. Паръхомъ *Утва*, 1649 р. (Реєстр 477), укр. *Утва* (Горпинич, Корнієнко 237), рос. *Утва* (МО), блр. (похідне)

Вутвы — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 32), хорв. (вторинне) *Utvíč* (Leksik 700) ~ **oty*, -*ove* (ЭССЯ 40, 92).

***Отъ**: укр. *Вуць* (Новикова 172), ст.-рос. *Уть* Степанов, 1579 р., Микитка Семенов сын *Утев*, 1623 р. (Полякова 233), рос. *Утев* (ЖПТ), *Утевка* — відантропонімний ойконім у колишній Самарській губ. (RGN IX, 345) ~ **oty* (ЭССЯ 40, 92–93).

Похідні від псл. **perpelъ*

Заголовний архетип тлумачать як поєднання звуконаслідувального кореня **pel-* або **per-*, який відтворює крик перепела або його пурхання (з наступним розподілом сонорних) (ЕСУМ 4, 345). Див. також (Boryś 493; Snoj 2003: 567).

Perpelъ** (Pelpeľъ**): ст.-рос. Семейка *Пелепель*, 1624 р. (Тобольск 7), рос. *Перепелов* (ЖПТ), пол. *Przepiór* (SN VII, 577), чеськ. *Krepel*, *Křepel* (ЧП) ~ укр. *пéрепéл орн.* ‘Coturnix coturnix L.’ та ін. (ЕСУМ 4, 344; ЭССЯ 42, 256–257).

Perpelica** (Pelpelica**): ст.-укр. Аньдрус *Перепелица*, 1649 р. (Реєстр 263), укр. *Перепелиця*, 1718 р. (ПГП 107), *Перепелиця* — сучасне прізвище (СП 270), (похідне) *Перепелицівка* — ойконім на Харківщині, ст.-рос. Михаил *Пелепелица*, XV ст. (Веселовский 241), Григорей Микитинъ сынъ *Перепелицина*, 1518 р. (Тупиков 689), Афонасей *Пелепелицын*, 1615 р. (ДПП 396), рос. *Перепелицин* (ЖПТ), хорв. *Prepelica* (Leksik 531), словц. *Prepelica* (TZ Trnava 151) ~ укр. *пéрепелиця*, діал. *пелепеліця орн.* ‘перепілка’, рос. діал. *перепелица фольк.* ‘молода дівчина’ (СРНГ 26, 182), *идти перепелицею* ‘іти перевальцем (про жінку)’ (Мокиєнко, Никитина 491) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 344; ЭССЯ 42, 255–256).

Perpelъсь** (Pelpeľъсь**): хорв. *Prepelac*, *Prepelec* (Leksik 531), словн. *Plepelec* (ZSSP 458).

Perpelъка** (Pelpeľъка**): ст.-укр. *Перепелка*, 1673 р. (Тупиков 301), укр. *Перепілка* — сучасне прізвище («непосидюча, мотається (перелітає) то туди, то сюди»; Чабаненко ПНН 2, 326), (похідне) *Перепілкине* — ойконім в АР Крим, ст.-рос. Ондрейко *Перепелкинъ*, 1481 р. (Тупиков 689), Василий Борисович *Пелепелка* Мешерский, XV ст. (Веселовский 241), Гришка *Пелепелкин*, 1613 р. (ДПП 224), Ивашка *Пелепелка*, 1625 р. (Зарайск 27), (похідне) *Перепелкина*, 1628–1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 878), рос. *Перепелкин* (ЖПТ), блр. *Перапёлка* (Бірыла 321), ст.-пол. *Przepiórka*,

1653 р. (Bubak I, 39), пол. *Przepiórka* (SN VII, 577) ~ укр. *перепілка*, діал. *перепёлка* 'перепілка', рос. діал. *перепёлка* фольк. 'молода дівчина' (СРНГ 26, 182), *ху́денькая как перепёлка* 'про струнку тендітну дівчину' (Мокиєнко, Никитина 492) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 344; ЭССЯ 42, 257–258).

***Perpelіčьjъ**: ст.-укр. Івань *Перепеличий*, 1691 р. (ПКСП 382).

***Perpelіčъ**: хорв. *Prepelic* (Leksik 531), словн. *Prepelic* (ZSSP 484).

Похідні від псл. **řetuxъ*

***Řetuxъ**: ст.-укр. Матвѣй *Петухъ*, 1649 р. (Реєстр 356), укр. *Pituch*, XVIII ст. (Красовський 123), *Пімух* (с. Брониця Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Петух* (с. Іванівка Корецьк. р-ну Рв.; ОАІУМ) – сучасні прізвиська, ст.-рос. *Петух*, 1585 р. (Веселовський 244), *Петух* Устинов, 1579 р. (Полякова 172), рос. *Петухов* (ЖПТ), (похідне) *Петухова Вершина* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 32), ст.-блр. Федор *Петух*, 1528 р. (Бірыла 1966: 244), блр. *Пётух*, *Пятух* (Бірыла 320), (похідні) *Петухі* – ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 304), *Петухова* – на Гродненщині (Рап. Гр. 193), *Петухоўка* – в Гомельській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Гом. 137; Рап. Мін. 212; Рап. Маг. 141), ст.-пол. *Pietuch*, 1501 р. (Mytnik 219), пол. *Pietuch*, *Piotuch* (SN VII, 337, 365).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *петух* 'півень' (Никончук 192), ст.-рос. *пѣтухъ* 'півень' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 70), рос. *как петух* 'про задираку' (Мокиєнко, Никитина 497), ст.-блр. *петухъ* 'півень', блр. *пятаўх* 'т. с.' та ін. (ЭСБМ 10, 320).

Похідні від псл. **řetylъ*

***Řetylъ**: рос. *Петлев* (ЖПТ), болг. *Петлев* (Илчев 391), хорв. (вторинне) *Pijetlović* (Leksik 507), словн. *Petelj* (ZSSP 442) ~ укр. (порівняння) *говорить как петель туркоче* 'швидко, монотонно говорить', *дробить как петель* 'швидко, незрозуміло говорить' (Юрченко, Івченко 116), ст.-рос. *пѣтель*, *пѣтель* 'півень' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 27), болг. діал. (порівняння) *като мокър петел* 'про жалюгідну, посоромлену, зганьблену особу' (ФРБ 1, 494) та ін. Див. (Bezlaž III, 30).

Похідні від псл. **řevъnъ*

***Řevъnъ**: ст.-укр. Степан *Пѣвен*, 1691 р. (ПКСП 128), укр. *Пѣвень*, 1751 р. (АК 2, 597), *Півень* – сучасне прізвище (СП 274), *П'євень*

(Грищенко, Мойсієнко 63), *Півень* (СПУ 2, 392) — сучасні прізвиська, (похідні) *Півньове* (2) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 439), рос. *Певнев* (ЖПТ), ст.-блр. Федор *Певень*, 1697 р. (Бірыла 1966: 243), блр. *Певень*, *Півень* (Бірыла 320), з якими співвідносний лит. антропонім *Gaidỹs* < *gaidỹs* 'півень' (LPŽ I, 606).

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *пѣвень* 'півень' (Тимченко 2, 260), укр. *півень*, діал. *гарний півень* 'про акуратного хлопця', *гулящий півень* 'про зрадливого чоловіка' (порівняння) як *півень* 'про вродливого гордовитого хлопця' (Мацюк 2013: 158, 348), *горлатий як півень* 'сварливий, злий'; *чванливий як півень*; *сили як у півня*; *співає як півень* (Доброльожа 2003: 34, 72, 108, 144), блр. *пéвень* 'самець курки' та ін. Див. (ЭСБМ 9, 10).

Похідні від псл. **pliska*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 101; ЕСУМ 4, 444; Boryś 441).

Пор. ще деякі континуанти у сфері антропонімної лексики: ст.-укр. Іван *Плиска*, 1654 р. (РПП 50), укр. *Плиска*, 1767 р. (УЛИ XIII), *Плиска*, *Пліска* — сучасні прізвища (СП 278), *Плиска* — сучасне прізвисько («дуже метка, енергійна, як пташка»; СПУ 2, 405), рос. *Плискин* (ЖПТ), блр. *Пліска* (Бірыла 327), (похідні) *Плискино*, *Плищино* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (RGN VII, 61, 63), ст.-пол. Johannes *Pliska*, 1458 р. (SSNO IV, 288), пол. *Pliszka*, *Plizka* (SN VII, 396), чеськ. *Pliska* (ЧП), слвц. *Pliska* (TZ Bratislava 283), в.-луж. *Pliška* (Wenzel II/2, 63) < ***Pliska** ~ укр. *пліска* орн. 'трясогузка, Motacilla', діал. *пліска*, *пліська*, *плюска* 'т. с.' (ЕСУМ 4, 444 — з інослов'янськими відповідниками), *ліска*, *плістка* 'плиска біла, Motacilla alba L.' (Никончук 151).

Похідні з коренем **pŕt-* (псл. **pŕtica* та ін.)

Апелятив **pŕtica* реконструйовано в (ЕСУМ 4, 624). Пор. ще деякі його континуанти в антропонімній лексиці:

***Pŕtica**: ст.-укр. Серешка *Птица*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 229), укр. *Птиця*, 1784 р. (ИСК 68), *Птиця* — сучасне прізвище (Новикова 686), *Птиця* — сучасне прізвисько («має довгий ніс, мов у птаха дзьоб»; Чабаненко ПНН 2, 348), ст.-рос. Кузйя *Птицин*, 1495 р. (Тупиков 712), Михайло *Птица*, XVI ст. (РИ 2, 22), рос. *Птицын* (ЖПТ), (похідні) *Птицын* *Пчельник* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 108), *Птицино* (3) — ойконіми в ко-

лишніх Псковській, Орловській, Новгородській губ. (RGN VII, 428), ст.-блр. Иван *Птица*, 1552 р. (Бірыла 249), чеськ. (похідне) *Ptíč* — ойконім, який виводили з антропоніма **Ptica* (Profous III, 500).

Стосовно мотивації пор., наприклад, порівняння укр. *пішла як птиця полетіла* (Доброльожа 2003: 127), рос. діал. *нестісь как птіца* ‘про людину, яка швидко, стрімко рухається’ (Мокиєнко, Никитина 546) та ін.

***Рѣтицька**, ***Рѣтицькъ**: укр. *Птичка* — прізвисько (с. Квасів Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Юрѣя Галахтионовъ с. *Птичка*, 1678 р. (Углич 44), рос. *Птичка*, *Птичкин* (МО), *Птичка* — прізвисько (СРНГ 33, 102), хорв. *Ptiček* (Leksik 536) ~ рос. діал. *как птичка* ‘про маленьку, худеньку, спритну дівчинку’ (Мокиєнко, Никитина 547).

***Рѣтичар’ъ**: хорв. *Ptičar* (Leksik 536), словн. *Ptičar* (ZSSP 491), *Tičar*, 1842 р. < *Ptičar* (Malnar 139) ~ болг. *птичар* ‘птахівник’ (БЕР 5, 842).

***Рѣтахъ**, ***Рѣтахъ**: укр. *Птах* (Новикова 686), *Птаха* (ЖПТ), *Птах* (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.), *Птаха* (сmt Люблинець Ковельськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — прізвиська, рос. *Птахин* (ЖПТ), *Птаха* — прізвисько жінки, яка любить співати пісні (Добровольський ПК 423), *Птахино* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ. (RGN VII, 428), ст.-блр. Станиславъ *Птахъ*, 1676 р. (Усціновіч 1975: 139), пол. *Ptach* (SN VII, 603) ~ ст.-укр. *птахъ* ‘пташка’ (Тимченко 2, 256), укр. *вільний як птах* ‘про вільну, незалежну людину’ (Юрченко, Івченко 122), рос. діал. *пта́ха* ‘любителька співати пісні’ (СРНГ 33, 100), блр. (порівняння) *вольны як птах* (Выслоўі 294) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 623).

***Рѣташъка**, ***Рѣташъкъ**: ст.-укр. Iachim *Ptaszka*, 1620 р. (ОО 189), укр. *Пташка*, 1726 р. (МК 149), *Пташка* — сучасне прізвище (Новикова 686), *Пташка* — сучасне прізвисько (с. Судче Любешівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Пташок* (РІ Хм. 2, 551), рос. *Пташка*, *Пташкин* (МО), *Пташков* (м. Владивосток) — сучасні прізвища, *Пташка* — прізвисько («мелкое телосложение»; Суперанская 488), ст.-пол. *Ptasek*, 1352 р., Nicolaus *Ptaszkow*, 1399 р. (SSNO IV, 391), Georgius *Ptasek*, 1690 р. (Magda-Czekaj 101), пол. *Ptaszek* (SN VII, 604), чеськ. *Ptašek* (ЧП) ~ укр. *весела як пташка* ‘про веселу, жваву дівчину’ (Юрченко, Івченко 123), рос. *как пташка* ‘про вільну, незалежну особу (особливо жінку)’ (Мокиєнко, Никитина 545).

***Рѣтаѣкаръ**: н.-луж. *Ptaškar, Taškar* < *ptaškar, taškar* 'птахолов' (Wenzel 338).

***Рѣтуха**, ***Рѣтухъ**: ст.-укр. Пархомъ *Птуха*, 1649 р. (Реєстр 105), Михайла *Птух*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 329), укр. *Птух* (КПСВ 12, 446), *Птуха*, 1735 р. (АК 1, 273), *Птуха* — сучасне прізвище (Редько 2, 868), рос. *Птухин* (ЖПТ), *Птухов* — сучасне прізвище (м. Владивосток), блр. *Птуха* (Бірыла 336), пол. *Ptucha* (Lexikon 2, 185) ~ укр. діал. *пту́ха* 'пташеня' (Аркушин 454).

***Рѣтушка**: укр. *Птушка*, 1781 р. (ОКН 131), *Птушка* — сучасне прізвище (Глуховцева 2, 157), рос. *Птушкин* (ЖПТ), блр. *Птушка* — прізвисько високої чорнявої жінки (Трухан 171) ~ ст.-укр. *птушка* 'пташина' (Тимченко 2, 256), рос. діал. *пту́шка* 'прізвисько низькорослої товстої жінки' (СРНГ 33, 103), блр. (порівняння) *бачыць як птушка, вольны як птушка, лёгкі як птушка* (Выслоўі 284, 294, 340).

***Рѣтакъ**: ст.-укр. Mattias *Ptak*, XVI ст. (Жерела II, 257), укр. *Птак* (РУС 344), рос. *Птаков* (м. Ростов-на-Дону), ст.-пол. Nicolaus *Ptak*, 1400 р. (SSNO IV, 390), пол. *Ptak*, 1704 р. (Magda-Czekaj 101), ст.-чеськ. *Ptak*, 1043 р. (Морошкин 160), чеськ. *Pták* (ЧП), н.-луж. *Ptak* (Wenzel 338) ~ ст.-укр. *птакъ* 'пташка' (Тимченко 2, 255) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 623).

***Рѣтаѣкъ**: рос. *Птачек* (ЖПТ), хорв. *Ptaček* (Leksik 536), слвн. *Ptaček* (ZSSP 491), ст.-пол. Petro *Ptaczek*, 1436 р. (SSNO IV, 390), пол. *Ptaczek* (SN VII, 603), ст.-чеськ. *Ptaček*, 1436 р. (Морошкин 160), чеськ. *Ptáček* (ЧП), слвц. *Vtáčková ж.* (TZ Bratislava 394), луж. *Ptačk* (Wenzel II/2, 72).

***Рѣтакаръ**: н.-луж. *Ptakar* (Wenzel 338).

Похідні від псл. **rarogъ*

Псл. **rarogъ* не має загальноприйнятої етимології. Див. (Трубачев 64–65; ЕСУМ 5, 28–29; Borys 510; Rejzek 528; Králik 492).

У сфері антропонімної лексики цей архетип континують: ст.-укр. Lewko *Rarog*, 1649 р. (Жерела IV, 310), Леско *Рарог*, 1667 р. (ПКХ 22), укр. *Рарог* (Новикова 696), *Раруг* (КПУ Льв. 4, 150) < пол., рос. *Рарог*, 1812 р. (НООВ 178), *Рарог* — сучасне прізвище (МО), пол. *Rarog, Raróg, Rarok* (SN VIII, 45, 46) < ***Рарогъ** ~ укр. діал. *ра́ріє, ра́роє орн.* 'сокіл балабан, Falko cherrug Gray. (Falko lanarius)' (ЕСУМ 5, 28), ст.-блр. *рарогъ* 'порода сокола, Falko', блр. *ра́рог* 'т. с.' (ЭСБМ

11, 106), ст.-слвц. *rároh* 'птаха Falko' (HSSJ V, 24) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 28).

Похідні від псл. **sinica*

***Sinica:** ст.-укр. Степан *Синица*, 1660 р. (РСП 26), укр. *Синица*, 1784 р. (ИСК 145), *Синиця* (СП 320), *Синиця* — сучасне прізвисько («схожа на пташку»; СПУ 3, 62), (похідні) *Синицине*, *Синицівка* — назви поселень в АР Крим і Кіровоградській обл., ст.-рос. Івашко *Синица*, 1495 р. (Тупиков 356), Василей *Синица*, 1520 р. (АСМ 1479—1571 рр.: 35), Ларька *Синицын*, 1625 р. (Зарайск 28), (похідне) *Синицыно*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 247), рос. *Синица*, *Синицин*, *Синицын* (ЖПТ), *Синицино* (7 фіксацій), *Синицыно* (13) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 281), ст.-блр. Филип *Синица*, 1601 р. (Тупиков 356), Якимко *Синицын*, 1680 р. (Полякова 203), ст.-блр. (похідне) *Синицыно*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 483), блр. *Синица*, 1704 р. (Бірыла 1966: 256), *Сініца* — сучасне прізвище (Бірыла 374), (похідне) *Сініцы* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 350), хорв. *Senica* (Leksik 586), слвн. *Sinica* (ZSSP 551), пол. *Sinica* (SN VIII, 422) < **sinica* *орн.* 'Parus L.' (Булаховський 113; ЕСУМ 5, 236).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. (порівняння) безглузда як *синиця* 'про нерозумну, нетямущу жінку' (Юрченко, Івченко 135).

***Siničьka:** рос. *Синичкин* (ЖПТ), *Синичкино* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 282), блр. *Сінічка* (Бірыла 374).

***Siničitъ:** укр. *Синичич* (Редько 2, 350), рос. *Синичич* (м. Москва).

Похідні від псл. **skvorьсь*

Псл. **skvorьсь* 'шпак, *Sturnus L.*' та ін. реконструйовано в (ЕСУМ 5, 269 — з оглядом етимологічних версій).

Пор. ще деякі його континуанти в антропонімній лексиці: укр. *Скворець* (Горпинич, Тимченко 253), (похідні) *Скворцівка* — ойконім на Херсонщині, *Скворцове* — в АР Крим, ст.-рос. Куземка *Скворець*, 1495 р., Сидорь *Скворцовъ*, 1680 р. (Тупиков 357, 747), рос. *Скворцов* (ЖПТ), *Скворець* — прізвисько (Гузнова 258), (похідні) *Скворцево*, *Скворцова*, *Скворцовка*, *Скворцово* (4 фіксації) — ойконіми в

різних регіонах (RGN VIII, 302–303), ст.-блр. Иванъ Ивановъ сынъ *Скворцовъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 485), Анисимъ *Скворецъ*, 1654 р. (Тупиков 357), блр. *Скварцоў* (Бірыла 377), *Скварцы*, *Скварцова* – відантропонімні ойконіми і Мінський і Вітебський обл. (Рап. Мін. 244; Рап. Віц. 353), болг. *Скорците* мн. – родове прізвище (Илчев 453), (похідні) *Скорци* – мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 359), *Скорците* – ойконім (Габровско), хорв. *Skvorc* (Leksik 596), словн. *Škorc*, *Škvorc* (ZSSP 604), пол. *Skorzec*, *Skworzec* (SN VIII, 463, 489), ст.-чеськ. *Scorec*, XIII ст. (Pleskalová 140), чеськ. *Škorec* (ЧП), ст.-словц. *Jano Sskorecz*, 1555 р. (HSSJ V, 635), словц. *Škorec*, *Škvorec* (TZ Bratislava 348, 349), в.-луж., н.-луж. *Škyrc* (Wenzel II/2, 126). На основі цих фактів імовірна реконструкція праантропоніма ***Skvorьсь**.

Похідні від псл. **slōka*

Архетип відновлено в (Булаховский 105; ЕСУМ 5, 310; Králík 541). Пор. також антропоніми: укр. *Слука* (Горпинич, Корнієнко 215), ст.-рос. Офонка Бороздинъ прозвище *Слука*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1223), рос. *Слукин* (ЖПТ), (похідні) *Слукино* – назви поселень у колишніх Смоленській і Тверській губ., *Слуки* – в Тверській і Тульській губ., *Случино* – на Новгородщині (RGN VIII, 375, 386), блр. *Слука* (Бірыла 382), *Слуки* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 246), хорв. *Sluka*, *Šljuka* (Leksik 599, 649), ст.-пол. *Staszek Slanka*, 1386 р. (SSNO V, 115), *Sląka*, 1523 р. (Maćczyński 186), пол. *Słanka*, *Słonka*, *Słunka* (SN VIII, 500, 508, 511), ст.-чеськ. *Nicolao Sluka*, 1373 р. (наводиться за: Profous IV, 105), чеськ. *Slouka* (ЧП), (похідне) *Sloučín* – ойконім (Profous IV, 105), ст.-словц. *Matuss Sluka*, 1576 р. (HSSJ V, 303), словц. *Sluka* (TP 182) < ***Slōka**.

Ст.-рос. Сенка *Слуковъ*, 1495 р. (Тупиков 752), рос. (похідне) *Слуковка* – ойконім на Смоленщині (RGN VIII, 375), блр. *Слук* (Бірыла 382), ст.-пол. *Słęk*, 1641 р. (Rymut II, 445), чеськ. *Slouk* (ЧП) свідчать про потенційність парадигматичного варіанта чол. роду ***Slōkь**, мотивованого апеллятивною лексикою на зразок укр. діал. *слук орн.* ‘вальдшнеп, *Scolopax rusticola* L.’ (ЕСУМ 5, 310).

Суфіксальні похідні:

***Slōčikь**: укр. *Случик* (Пура СПР V, 149), рос. *Случиков* – сучасне прізвище, ст.-пол. *Słaczuk*, 1567 р. (Rymut II, 445), словц. *Slučik* (TP 182).

***Slŏčitiŭ**: укр. *Случич* (м. Бердичів Жит.), ст.-блр. Наумъ *Случичь*, 1635 р. (Тупиков 752), блр. *Случич* (м. Мозир), хорв. *Slukić*, *Šljukić* (Leksik 599, 649).

Деривати від псл. **soja*

***Soja**: укр. *Соя*, 1732 р. (РЧП 376), *Соя* — сучасне прізвище (Новикова 784), ст.-рос. (вторинне) Стенка *Соин*, 1655 р. (Тупиков 755), рос. *Соин* (МО), (похідні) *Соина*, *Соино* — ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ. (RGN VIII, 413), блр. *Соя*, 1764 р. (Бірыла 1966: 260), (похідне) *Соина* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 358), хорв. *Soja*, *Šoja* (Leksik 602, 651), пол. *Soja*, *Szoja* (SN VIII, 560; IX, 317), чеськ. *Soja* (ЧП) ~ укр. діал. *со́я орн.* ‘garrulus Briss.’ (ЕСУМ 5, 344), ‘сова’ (Бевка 121), *шóя* ‘сойка’ (Аркушин 629), (порівняння) як *со́я* ‘про ліниву людину’ (Мацюк 2013: 439), рос. діал. *со́я* ‘лісова пташка’ (Даль 4, 286), блр. діал. *со́я* ‘сойка’ (Драздовіч 2016а: 138), пол. *soja* ‘сойка’ (Boryś 567), в.-луж. *soja* ‘т. с.’ (Трофимович 289) та ін.

Демінутиви:

***Soje**, -**ęte**: словн. *Soje* (ZSSP 564).

***Sojka**: укр. *Szojka*, 1760 р. (Чучка 526), *Сойка* — сучасне прізвище (СП 330), *Сойка* (с. Борисковичі Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ) — сучасне прізвище, рос. *Сойкин* (ЖПТ), *Сойкина* (2), *Сойкино* (8) — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 413), блр. *Сойка* (Бірыла 386), *Сойка* — прізвище жінки невисокого зросту (Трухан 171), (похідне) *Сойчына* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 358), хорв. *Sojka*, *Šojka* (Leksik 602, 651), ст.-пол. Swanthoslaus *Soyka*, 1389 р. (SSNO V, 142), *Sojka*, 1680 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sojka*, *Szojka* (SN VIII, 560; IX, 317), ст.-чеськ. Zigmund *Sojka*, 1537 р. (АČ XXVI, 519), чеськ. *Sojka* (ЧП), ст.-слівц. Georgius *Zoika*, 1592 р. (HSSJ V, 329), словц. *Sojka* (TP 184), з якими співвідносний лит. антропонім *Kėkštas* < *kėkštas* ‘сойка’ (LPŽ I, 967).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. *со́йка*, діал. *сійка орн.* ‘garrulus Briss.’ (ЕСУМ 5, 344), рос. діал. *со́йка* ‘про балакучу особу’: *трещит, как сойка* (СРНГ 39, 227), блр. діал. *сыйка* ‘сойка’ (Драздовіч 2016а: 138), серб. діал. *сојка зоол.* ‘garrulus glandarius’ (Ђирић 2018: 973) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 344).

Похідні від псл. **sokolъ*

***Sokolъ**: ст.-укр. *Szokol*/Ferencz, 1520 р., *Iwan Szokol*, 1618 р., укр. *Sokoł*, 1787 р. (Чучка 527), *Сокіл*, *Сокол* — сучасні прізвища (СП 330), *Сокіл* — сучасне прізвище (СПУ 3, 88), (похідні) *Соколів* (4), *Соколів Брід*, *Соколівка* (21 фіксація), *Соколова*, *Соколова Балка*, *Соколове* (4) — ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Федот *Сокол*, 1491 р. (АСЭИ I, 441), *Сокол* Гридин, 1579 р. (Полякова 207), Микифоръ *Соколовъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 875), (похідне) *Соколово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 103), рос. *Соколов* (ЖПТ), *Сокол* — прізвище («зоркий»; Суперанская 490), (похідні) *Соколова* (25 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 417), ст.-блр. Оникей *Сокол*, 1567 р. (Бірыла 1966: 259), блр. *Сакол*, *Сакал* (Бірыла 386), (похідні) *Сакалы*, *Сакалы* — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 236, 248), *Сакалы*, *Сакалова*, *Сакалоўка*, *Сакалава* — у Вітебській обл. (Рап. Віц. 339, 358), *Сакалы*, *Сакалова* — на Гродненщині (Рап. Гр. 214), *Сакалова*, *Сакалоўка* — на Могильовщині (Рап. Маг. 155), болг. *Сокол*, *Соколов* (Илчев 457), макед. *Сокол*, 1641 р. (ТДок. IV, 100), *Соколов* (Речник ПКМ II, 438), серб. *Сокол* — чол. ім'я (Грковић 182), (похідне) *Sokolovo* — ойконім (Im. m. 400), хорв. *Sokol* (Leksik 603), словн. *Sokol* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sokol*, 1275 р. (SSNO V, 144), пол. *Sokoł* (SN VIII, 562), ст.-чеськ. *Sokol*, 1490 р. (АЇ XVII, 312), Jan *Sokol*, 1531 р. (АЇ XXVI, 158), чеськ. *Sokol* (ЧП), *Sokol*, *Sokolovice*, *Dolní Sokolovec* — відантропонімі ойконіми (Profous IV, 131—132), ст.-словц. *Sokol*, 1138 р. (Bartek 227), Stephanus *Zokol*, 1592 р. (UFP II, 445), словц. *Sokol* (TZ Bratislava 324), в.-луж. *Sokol*, н.-луж. *Sokoł* (Wenzel II/2, 103), з якими співвідносний лит. антропонім *Sākalas* < *sākalas* 'сокіл' (LPŽ II, 658).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. *сокіл орн.* 'Falco', (порівняння) діал. як *сокіл* 'про вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 433), *гарний як сокіл ясний*; *гол як сокол* (Доброльожа 2003: 79, 119), рос. діал. *сокол фольк.* 'красивий, мужній, сміливий юнак' (СРНГ 39, 241) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 345).

Суфіксальні похідні:

***Sokole**, **-ęte**: рос. (похідне) *Соколяты*, XVIII ст. — мікротопонім у Звенигородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 381), болг. *Соколе*, *змениш.* від *Сокол*, XVII ст. (Займов 202) ~ укр. *соколя* 'пташа соколиці' (СУМ IX, 440).

***Sokolikъ**: укр. *Соколик*, 1785 р. (ИСК 94), *Соколик* — сучасне прізвище (СП 330), рос. *Соколиков* (МО), *Соколик* — прізвисько (Гузнова 258), ст.-пол. *Strobino Iohannis Sokolyk*, 1435 р. (SSNO V, 143), *Sokolik*, 1640 р. (Bubak II, 69), пол. *Sokolik* (SN VIII, 561), ст.-чеськ. *Sokolík*, 1465–1468 рр. (АЧ XXI, 353), чеськ. *Sokolík* (ЧП), словц. *Sokolík* (Bernát 101) ~ укр. *соко́лик* ‘молодий сокіл’ (ЕСУМ 5, 345), діал. (порівняння) *гол як соколик* (Доброльожа 2003: 119) та ін.

***Sokolъkъ**: рос. *Соколов* (ЖПТ), (похідне) *Соколково* — назва населеного пункту в колишній Псковській губ. (RGN VIII, 416), ст.-пол. *Sokolek*, 1426 р. (SSNO V, 144), пол. *Sokołek* (SN VIII, 562) ~ рос. діал. *соко́лѡк фольк.* ‘ласкаве звертання до рідної, любимі людини’ (СРНГ 39, 245).

***Sokoľсь**: укр. (похідні) *Сокільці* — ойконім на Вінниччині, *Сокільча* — в Житомирській обл., *Соколье* — топонім на Чернігівщині (Павленко 481), *Соколье* — мікротопонім (Горбач Терєб. 178), ст.-рос. *Сокольево*, 1551–54 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 158), рос. *Сокольец*, *Сокольцов* (ЖПТ), ст.-пол. *Jaschco Sokolecz*, 1400 р. (SSNO V, 143) ~ рос. діал. *соко́лец* ‘сокіл’, *со́колец* ‘сміливий, відважний юнак’ (СРНГ 39, 242).

***Sokolica**: ст.-рос. Овдотья *Соколицина*, 1613 р. (Тупиков 756), рос. *Соколицин* (МО), болг. *Соколица* (Займов 203) ~ укр. *соколі́ця* ‘самка сокола’ (СУМ IX, 440), рос. діал. *соко́ліца* ‘т. с’, *фольк.* ‘красива дівчина, жінка’ (СРНГ 39, 244).

***Sokolijъ**: рос. (вторинне) *Соколев* (м. Москва), хорв. *Sokoli* (Leksik 603), словн. *Sokoli* (ZSSP 564), пол. *Sokoli* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokoli* (ЧП).

***Sokolar'ъ**: макед. (похідне) *Sokolarci* — ойконім (І. т. 398), хорв. *Sokolar* (Leksik 603), пол. *Sokolarz* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokolář* (ЧП) ~ укр. діал. *соко́ла́рь* ‘сокільний’ (Керча 2, 356), болг. *соко́ла́р* ‘т. с.’ (БРР 1027), макед. *соколар* ‘т. с.’ (Гавриш 743), схв. *соко́ла́р* ‘т. с.’ (СХРС 558), словн. *sokolár* ‘мисливець-соколяр’ (Pleteršnik II, 527) та ін. Пор. ще відапелативне болг. *Соколаре* — ойконім (Врачанско).

***Sokoliťjъ**: серб. (похідне) *Sokolići* — ойконім (Ім. т. 399), хорв. *Sokolić* (Leksik 603), словн. *Sokolič* (ZSSP 564), (похідне) *Sokolići* — ойконім (Ім. т. 399), пол. *Sokolicz* (SN VIII, 561) ~ укр. діал. *соко́лич* ‘молодий сокіл’ (ЕСУМ 5, 345).

Похідні з коренем **solv-* (псл. **solvъjъ* та ін.)

Апелятив **solvъjъ* орн. 'Luscinia Forst.' реконструйовано в (Булаховский 101; ЕСУМ 5, 347).

У сфері антропонімії його континують: ст.-укр. *Соловєи*, 1579 р. (УП 1, 298: «къ дому кравца луцкого Солови»), Иван *Саловей*, 1667 р. (ПКХ 45), укр. *Solowej*, *Sołowiew*, 1787 р. (Чучка 528), *Соловей*, *Соловій* – сучасні прізвиська (СП 330), *Соловей*, *Соловій* – сучасні прізвиська (СПУ 3, 89, 91), ст.-рос. Ілейка *Соловьєв*, 1579 р., Иван Ерофеев сын *Соловей*, 1596 р. (Полякова 207), *Соловей*, XVII ст. – особове ім'я (Соколов 8), рос. *Соловьєв* (ЖПТ), *Соловей* – прізвисько («хорошо поет»; Суперанская 491), (похідні) *Соловьєво* (27 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 433), ст.-блр. *Соловей* (Бірыла 1966: 259), блр. *Соловей*, 1746 р. (Бірыла 1966: 259), *Салавей* – сучасне прізвисько (Бірыла 361), (похідні) *Салаўёва*, *Салаўёўка*, *Салаўі* – ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 340), болг. *Славеев* (Илчев 454), серб. *Славей* – чол. ім'я (Грковић 180), пол. *Słowej*, *Słowiej*, *Słowij* (SN VIII, 509, 510). На основі цих фактів можна відновити праантропонім **Solvъjъ*.

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, (порівняння) укр. діал. як *соловєй* 'про молодого вродливого хлопця' (Мацюк 2013: 433), рос. діал. *соловєй* 'веселун' (СРНГ 39, 276), блр. (порівняння) *засвістаў як салавей* (Выслоўі 325).

Пор. також спільнокореневі:

**Solvъjъ*: серб. *Славуй* – чол. ім'я (Грковић 180), хорв. *Slavuj* (Leksik 598).

**Solvъсь*: укр. *Соловець* (Горпинич, Корнієнко 218), ст.-рос. *Соловец* Вельяминов, XV ст. (Веселовский 295), Василій *Соловцовъ*, XVI ст. (НПК VI, 795), рос. *Соловцев*, *Соловцов* (ЖПТ), рос. (похідні) *Соловцово* (6 фіксацій), *Соловцовка*, *Соловцы* – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 432), блр. *Салавец* (Бірыла 361), слвн. *Slaves*, *Slavc* (ZSSP 559), пол. *Słowies* (SN VIII, 510) ~ рос. діал. *соловєц* 'соловей' (СРНГ 39, 277) і под.

**Solvikъ*: укр. *Соловиченко* (ЖПТ), рос. *Соловик* (ЖПТ), слвн. *Slavik* (ZSSP 559), ст.-пол. Mathie *Słowik*, 1377 р. (SSNO V, 119), Adam *Słowik*, 1661 р. (Magda-Czekaj 111), пол. *Słowik* (SN VIII, 510), *Słowik* – прізвисько («często śpiewa»; Mrózek 96), чеськ. *Slávik* (ЧП), ст.-слвц. Paulus *Zlavyk*, 1554 р. (HSSJ V, 288), слвц. *Slavik* (TZ Bratislava 321) ~ **solvikъ* (Boryś 559).

***Solvitjъ**: блр. (похідне) *Салавічы* — назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 215), слвн. *Slavič* (ZSSP 559), пол. *Śłowicz* (SN VIII, 510), чеськ. *Slavič* (ЧП).

***Solvъka**, ***Solvъkъ**: рос. *Соловкин*, *Соловков* (ЖПТ), пол. *Śłówek* (SN VIII, 509), ст.-чеськ. *Václav Slavek*, 1519 р. (АЧ XIX, 444) ~ рос. діал. *солówka* 'самка солов'я' (СРНГ 39, 276).

Похідні від псл. **sorka*

***Sorka**: ст.-укр. Сенко *Сорока*, 1578 р. (Пам'ятники III/2, 80), Demeter *Szoroka*, 1618 р. (Чучка 529), Гаврило *Сорока*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Сорока*, 1751 р. (Чучка 529), *Сорока* — сучасне прізвище (СПУ 3, 94), *Сорока* — сучасне прізвисько («носить пістрявий одяг»; Чабаненко ПНН 2, 394), (похідні) *Сороки* (4), *Сорокине*, *Сорочине* (3 фіксації) — ойконіми, ст.-рос. Аким *Сорока*, 1495 р. (Веселовський 296), Якушъ *Сорокинъ*, 1498 р. (Тупиков 758), Родка Івановъ, прозвище *Сорока*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 786), (похідне) *Сорокино*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 635), рос. *Сорокин* (ЖПТ), (похідні) *Сорокино* (86 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 454–456), ст.-блр. Максим *Сорока*, 1589 р. (Бірыла 1966: 260), блр. *Сарока* (Бірыла 366), (похідні) *Сарокі* (3) — ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 343), Гродненщині (Рап. Гр. 217), Мінщині (Рап. Мін. 238), *Сарочына* — в Могильовській, Мінській, Вітебській обл. (Рап. Маг. 156; Рап. Мін. 238; Рап. Віц. 343), *Сарокіна* (3 фіксації) — на Вітебщині (Рап. Віц. 343), болг. *Сврака* (Илчев 443), хорв. *Svraka* (Leksik 627), слвн. *Sraka* (ZSSP 570), ст.-пол. Jacobus *Sroka*, 1395 р. (SSNO V, 161), *Sroka*, 1608 р. (Bubak II, 72), пол. *Sroka* (SN VIII, 610), ст.-чеськ. *Straka*, 1379 р. (наводиться за: Profous IV, 182), чеськ. *Straka* (ЧП), (похідні) *Straky* (2), *Strakov* — ойконіми (Profous IV, 182), ст.-слвц. Demetrius *Ztraka*, 1554 р. (UFP I, 182), слвц. *Straka* (TP 188), в.-луж., н.-луж. *Sroka* (Wenzel II/2, 105), з якими співвідносний лит. антропонім *Šárka* < *šárka* 'сорока' (LPŽ II, 889).

Щодо мотиваційних засад пор. укр. *сорóка* орн. 'Pica Briss.', (порівняння) як *сорока* 'брудний'; *хитрий* як *сорока* (Доброльожа 2003: 68, 75), *говорить* як *сорока* *скрекаче* 'дуже швидко говорить' (Юрченко, Івченко 145), рос. *как сорóка* 'про балакучу жінку, торохтійку' (Мокиєнко, Никитина 646), блр. (порівняння) *белабокі* як *сарока*, *шчабеча* як *сарока* (Выслоўі 286, 423), пол. *sroka*, чеськ. *straka*, в.-луж. *sroka* та ін. Див. (ЕСУМ 5, 356; Borys 573).

***Sorčitiъ**: ст.-укр. Вакула *Сорочиъ*, 1587 р. (Тупиков 758), укр. *Сорочич* (Новикова 783), хорв. *Svrakić, Svrčić* (Leksik 627).

***Sorkorǫdъ**: ст.-укр. *Сорокопуд*, 1675 р., укр. *Сорокопуд*, 1762 р. (ПВЗ 44), *Сорокопуд* (СП 332), *Сорокопуди мн.* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 95), рос. *Сорокопудов* (ЖПТ), *Сорокопудово* — відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VIII, 457), блр. *Саракануды* — відантропонімний ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 156) ~ укр. *сорокопуд орн.* 'невеликий хижий птах ряду горобцеподібних, *Lanius*' та ін. Див. (ЕСУМ 5, 357).

Похідні від псл. **sova*

***Sova**: ст.-укр. Борисъ Ивановичъ *Сова*, 1554 р. (Тупиков 366), *Sowa*, 1557 р. (Чучка 526), Гарасим *Сова*, 1649 р. (Реєстр 253), укр. *Сова*, 1781 р. (ОКН 146), *Сова* — сучасне прізвище (СП 330), *Сова* — сучасне прізвисько (с. Михлин Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), ст.-рос. Івашко *Сова* Кожинъ, 1461 р., Ондрей Григорьевъ сынъ *Совинъ*, 1567 р. (Тупиков 366, 755), Федка *Сова*, 1616 р. (ДКТ 23), рос. *Совин* (ЖПТ), *Сова* — прізвисько: 1. «с большими светлыми глазами» (Суперанская 488), 2. «манера поведения, как у совы» (Боброва 143), (похідні) *Совино* (3) — ойконіми в колишніх Вологодській, Новгородській, Ярославській губ. (RGN VIII, 409), ст.-блр. Борис *Сова*, 1567 р. (Бірыла 1966: 259), блр. *Сава* (Бірыла 360), *Совіна* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 118), хорв. *Sova* (Leksik 605), словн. Mathia *Soua*, 1589 р. (Torkar 2020: 143), *Sova* — сучасне прізвище (ZSSP 567), ст.-пол. Mathias *Sowa*, 1414 р. (SSNO V, 151), *Sowa*, 1660 р. (Magda-Czekaj 112), пол. *Sowa* (SN VIII, 585), *Sowa* — прізвисько («nosi okulary», «jest bardzo mądra i czytana», «ma duże oczy», «jest ponury»; Mrózek 96), ст.-чеськ. *Sova*, 1435 р. (АЧ XXVI, 135), чеськ. *Sova* (ЧП), ст.-словц. *Sowa*, 1690 р. (HSSJ V, 334), словц. *Sova* (Bernát 101), *Sova* — прізвисько (ТР 230), в.-луж., н.-луж. *Sowa* (Wenzel II/2, 104), з якими співвідносний лит. антропонім *Pelėda < pelėda* 'сова' (LPŽ II, 425).

Стосовно мотивиції пор., наприклад, ст.-укр. *сова* (Зіновіїв 125), укр. *совá орн.* 'Asio otus L.', 'Bubo bubo L.', 'Strix aluco L.', діал. (порівняння) як *совá* 'про чутливий сон' (Мацюк 2013: 432), 'розумний', 'про сивочолу людину', *надувся як сова* 'сварливий, злий', *висє як сова* 'плаксивий' (Доброльова 2003: 9, 38, 106, 145), *вродлива як сова* 'про невродливу жінку' (Юрченко, Івченко 50), рос. діал. *совá*

— прізвисько жінки з великими очима (СРНГ 39, 177), блр. (порівняння) *вочы як у савы, ходзіць як сава* (Вислоўі 295, 412) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 341).

***Sovitjъ**: ст.-укр. *Sowith* Michael, 1607 р. (Чучка 526), укр. *Сович* (Дуйчак 223), рос. *Совичев* — сучасне прізвище (м. Москва), хорв. *Sović* (Leksik 605), слвн. *Sovič* (ZSSP 567), пол. *Sowicz* (SN VIII, 586), чеськ. *Sovič* (ЧП), слвц. *Sovič* (TZ Bratislava 326).

***Sowьka**: ст.-рос. Григорій Михайловъ сынъ *Совкинъ*, 1478 р. (Тупиков 755), рос. *Совкин* (м. Хабаровськ), (похідні) *Совкино* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 409—410), *Соўкі* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Пап. Віц. 359), ст.-пол. *Sowka*, 1393 р. (SSNO V, 152), пол. *Sowka* (SN VIII, 587), чеськ. *Sovka* (ЧП), ст.-слвц. *Nicolaus Zowka*, 1592 р. (HSSJ V, 334), слвц. *Sóvka* (TZ Bratislava 326), в.-луж., н.-луж. *Sowka* (Wenzel II/2, 104).

***Sovina**: рос. *Совинин* — сучасне прізвище, хорв. *Sovina* (Leksik 605), слвн. *Sovina* (ZSSP 567), ст.-пол. *Petrus Sowina*, 1412 р. (SSNO V, 151), пол. *Sowina* (SN VIII, 587), чеськ. *Sovina* (ЧП).

Праантропоніми з коренем **Sop-*

***Sopъ**: укр. *Сур*, 1787 р. (Чучка 539), *Сун* — сучасне прізвище (Пура СПР V, 155), рос. *Супов* (ЖПТ), блр. *Сун* (Бірыла 398), *Nicolaus Samp*, 1453 р., *Nicolaus Semp*, 1464 р. (SSNO V, 42), пол. *Sqr*, *Semp*, *Sęp*, *Siemp* (SN IX, 312, 354, 376, 400), чеськ. *Sur* (ЧП) ~ укр. діал. *суп* 'шуліка, *Milvus Lacer.*', макед. *суп*, схв. *сѹп*, пол. *zęp*, чеськ., слвц., в.-луж., н.-луж. *sur* та ін. (ЕСУМ 5, 476), а також ст.-блр. *супѣ*, *сепѣ*, *семпѣ*, 1518 р. (ЭСБМ 13, 49), ст.-слвц. *sur* 'хижий птах *Buteo buteo*' (HSSJ V, 557).

Демінутиви:

***Sopikъ**: укр. *Супик* (Новикова 803), рос. *Супик* (ЖПТ), блр. *Супік* (Бірыла 398), пол. *Sempik*, *Sępik* (SN IX, 354, 376), чеськ. *Supik* (ЧП).

***Sopitjъ**: хорв. *Supić* (Leksik 624), слвн. *Supič* (ZSSP 587).

***Sopъсь**: хорв. *Supac* (Leksik 624).

***Sopъкъ**: укр. *Супок* (Богдан 294), хорв. *Supek* (Leksik 624), пол. *Sapek*, *Sempek*, *Sępek* (SN IX, 312, 354, 376), чеськ. *Supek* (ЧП), слвц. *Supek* (TZ Bratislava 333).

Похідні від псл. **strižь*, **strežь*

Заголовні архетипи реконструйовано в (ЕСУМ 5, 441; ЭСБМ 12, 339; Воруґ 583). Пор. їхню реалізацію в слов'янській антропонімії:

***Strižь**, ***Strěžь**: ст.-укр. Игнать *Стрыж*, 1649 р. (Реєстр 386), укр. *Стриж* (Глуховцева 2, 236), *Стріш*, -жа (Дуйчак 226), (похідні) *Стрижівка* (2 фіксації) — назви поселень на Житомирщині, ст.-рос. Васька *Стрижевъ*, 1689 р. (Тупиков 763), Андрюшка Онтонов сын *Стрижов*, 1647 р. (Полякова 212), *Стрижъ*, XVII ст. — прізвисько (Соколов 14), рос. *Стрежев* (МО), *Стрижов* (ЖПТ), *Стриж* — прізвисько (Гузнова 269), (похідні) *Стрижева* (2), *Стрижево* (8) — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 598, 599), ст.-блр. Михайло *Стрыж*, 1528 р. (Бірыла 1966: 261), блр. *Стрыж* (Бірыла 392), *Стрыжава* — відантропонімна назва поселення на Вітебщині (Рап. Віц. 368), хорв. *Striž* (Leksik 619), (похідне) *Striževo* — ойконім (Im. m. 413), слвн. *Striz*, 1602 р. (SL 42), пол. *Strzyż* (SN IX, 122), ст.-чеськ. *Strez*, XII ст. (Pleskalová 141), чеськ. *Stríž* (ЧП), слвц. *Stríž* (TP 189), а також слов'ян. Clawus *Strys*, 1382 р. — у німецьких середньовічних документах (Schlimpert 133).

Демінутиви:

***Striže**, -ęte: хорв. *Striže* (Leksik 619).

***Strižькь**, ***Strěžькь**: ст.-укр. Миско *Стрижик*, 1691 р. (ПКСП 110), укр. *Стрижик* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 400), рос. *Стрежик*, *Стрижи́ков* (МО), ст.-пол. *Strziszek*, 1391 р., *Striszk*, 1406 р. (SSNO V, 240), пол. *Strzyżuk* (SN IX, 123), чеськ. *Strížik* (ЧП) ~ укр. діал. *стрижик орн.* 'шурик береговий, *Riparia riparia* L.', рос. діал. *стри́жик*, *стрѣ́жик* 'птах стриж', *береговой стрѣ́жик* 'берегова ластівка' (СРНГ 42, 6), пол. *strzyżuk* 'волове очко, *Troglodytes troglodytes* L.' (ЕСУМ 5, 441).

***Strižькь**, ***Strěžькь**: укр. *Стрижок* (Новикова 797), рос. *Стрижков* (м. Иркутськ), хорв. *Strížek* (Leksik 619), слвн. *Strežek* (ZSSP 582), пол. *Strzyżek* (SN IX, 122), чеськ. *Strížek* (ЧП) ~ рос. діал. *стри́жек*, *стрижѡ́к* 'птах стриж' (СРНГ 42, 5).

Пор. ще хорв. *Strižirep* (Leksik 619) — один із рідкісних континуантів псл. ***Strižerępь**. Стосовно компонента -*reęp*- *'хвіст' у складі праантропонімів типу *composita* пор. **Reęoryjь* > ст.-чеськ. *Řeporyje* — ойконім: 1446 р. — *in Řeporyjích* (АЧ IV, 553), **Reęrouxь* > пол. *Rzępouch* (SN VIII, 239) та ін. Див. (Шульгач VI, 315).

Похідні від псл. **stьrkъ*

***Стьркъ**: рос. *Стерков* (ЖПТ), болг. (похідне) *Штъркова мала* – топонім (Дуриданов Ломско 83), хорв. *Štrk* (Leksik 663), слвн. *Štrk* (ZSSP 619, 623) ~ рос. діал. *стерк* ‘білий журавель’ (СРНГ 41, 150), схв. *штѣрк* ‘лелека’ та ін. Див. (Клепикова 163–168; Bezljaj IV, 121; Skok III, 417; Snoj 2003: 743).

Похідні від псл. **суѣ*

***Суѣ**: ст.-укр. Maszko *Szucz*, 1565 р. (Тупиков 384), *Суч*, 1578 р. (Памятники III/2, 78), Wancza *Szicz*, 1618 р. (Чучка 516), Stepan *Sucz*, 1620 р. (ОО 238), Евхим *Суч*, 1649 р. (Реєстр 296), укр. *Сичь*, 1762 р. (ПВЗ 32), Paulus *Szics*, 1772 р. (Чучка 516), *Сич* – сучасне прізвище (СП 321), *Сич* – сучасне прізвище («похмурий, завжди надутий»; Чабаненко ПНН 2, 380), (похідні) *Сичі*, *Сичівка* (4 фіксації) – ойконіми, ст.-рос. Івашко *Сучь*, 1495 р. (Тупиков 384), *Суч*, 1540 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 161), Герасимко Андреев сын *Сычов*, 1576 р. (Полякова 217), *Сычево*, 1551–54 рр. – відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 144), рос. *Сычев* (ЖПТ), *Суч* – прізвище (Гузнова 270), (похідні) *Сычево* (25 фіксації) – ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 688), *Сычов овраг*, *Сычов угол*, *Сычова новь*, *Сычова насека* – мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 3, 254), блр. *Суч* (Бірыла 403), *Сычоў* (Памяць Лоеўск. 459), (похідні) *Сычова* (2) – відантропонімні ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 373), *Сычоўка* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 171), *Сычы* – в Брестській і Мінській обл. (Рап. Бр. 123; Рап. Мін. 261), пол. *Sucz* (SN IX, 185), (похідні) *Suczów*, *Suczówka* – назви поселень (SMP 1114), чеськ. *Суѣ* (ЧП), слвц. *Суѣ* (TZ Bratislava 334).

Щодо мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, ст.-укр. *сы(ч)* (Зіновіїв 125), укр. *сич орн.* ‘Athene Boie’, ‘сова вухата, Asio otus L.’, діал. (порівняння) *злий як сич* ‘про сердиту людину’ (Мацюк 2013: 417), *надувся як сич* ‘сварливий, злий’; *самотній як сич* (Доброльожа 2003: 38, 120), рос. діал. *суч* ‘про надмірно жвавого, моторного чоловіка’ (СРНГ 43, 180), блр. (порівняння) *глядзіць як сыч* (Вислоўі 306) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 248 – з інослов’янськими відповідниками).

Демінутиви:

***Суѣікъ**: ст.-укр. Яцко *Сычик*, 1570 р. (Атаманенко 2015: 100), Кондратей *Сычик*, 1654 р. (Алфьоров 4), укр. *Сичик* (Новикова 760),

Сичик – сучасне прізвисько (с. Новосілки Маневицьк. р-ну Вол.; ОАІУМ), рос. *Сычик* (ЖПТ), блр. *Сычык* (Бірыла 403), *Сычыкі* – відантропонімний ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 373), пол. *Syczik* (SN IX, 185) ~ укр. діал. *сичик* ‘корольок жовтоголовий, *Regulus regulus* L.’ (ЕСУМ 5, 248), рос. діал. *сы́чик* ‘різновид сови’ (СРНГ 43, 181).

***Суцькь**: рос. *Сычков* (ЖПТ), ст.-пол. *Nicolai Syczek*, 1411 р. (SSNO V, 264), пол. *Syczek* (SN IX, 185), ст.-чеськ. *Sýc*, 1373 р. (Profous IV, 264), чеськ. *Sýček* (Beneš 94), (похідне) *Sýčkov* – ойконім (Profous IV, 264) ~ чеськ. *sýček* ‘сич хатній’, діал. ‘корольок, *Glaucidium*’ (ЕСУМ 5, 248).

Похідні від псл. **sykora*

Орнітонім, пов’язаний «з вигуком *syk*, що передає сичання синиці, коли до неї хтось наближається» (ЕСУМ 5, 228; див. ще: *Rejzek* 620; *Králik* 570), реконструйовано в (*Borys* 547: **sykora* < **sykati*). Пор. також антропонімі рефлексії цього архетипу:

***Sykora**: ст.-укр. *Sikora* Demeter, 1607 р. (Чучка 512), укр. *Alexa Szikora*, 1715 р. (Чучка 512), *Сикора*, *Сікора* – сучасні прізвиська (СП 319, 322), *Сікора* (СПУ 3, 67), *Шікора* (Негрич 201) – сучасні прізвиська, рос. *Сикорин* (ЖПТ), блр. *Сікора* (Бірыла 373), хорв. *Sikora* (Leksik 590), слвн. *Sikora* (ZSSP 549), ст.-пол. *Petrus Szikora*, 1389 р. (SSNO V, 74), *Woyciech Sikora*, 1626 р. (Мытник 250), пол. *Schikora*, 1886 р., *Schiekora*, 1889 р. (Magda-Czekaj 109), *Sikora*, *Sykora* (SN VIII, 415; IX, 188), ст.-чеськ. *Martin řečeny Sýkora*, 1391 р. (Moldanová 178), *Martino Sicora*, 1460 р. (Ryšánek 620), чеськ. *Sikora*, *Síkora*, *Sykora*, *Sýkora* (ЧП), ст.-слвц. *Sykora*, 1554 р., *Zýkora*, 1571 р., *Sjkora*, 1661 р. (Křištof 174, 195, 229), н.-луж. *Sykora* (Wenzel 377) ~ укр. *недобра як сікора* ‘про сердиту, роздратовану жінку’ (Юрченко, Івченко 136).

***Sykory**: рос. *Сикоров* (м. Воронеж), блр. *Сікор* (Бірыла 373), пол. *Sikor* (SN VIII, 415), н.-луж. *Sykor* (Wenzel 377) ~ укр. діал. *сікор*, *сікор*, *сі́кір орн.* ‘синиця-коник, *Parus major*’ (ЕСУМ 5, 228).

Похідні від псл. **ščegolъ*, **ščigolъ*

Для орнітономів ст.-укр. *щиго(л)* *ascanthis*, *idis*, 1642 р. (Славинецький 64), укр. *щіголь* ‘невеликий співочий птах із родини в’юркових з яскравим строкатим оперенням, *Carduelis carduelis* L.’,

які мають відповідники в усіх слов'янських мовах, немає загальноприйнятого реконструйованого архетипу. Пор., наприклад, (Булаховський 101 — *ščeglъ; ЕСУМ 6, 508 — *ščigъlъ (*ščigъlъ / *ščъglъlъ / *ščъglъlъ; Boryś 600 — *ščegъlъ (*ščigъlъ)).

Стосовно його реалізації в антропонімії пор. ст.-укр. Рудольф Савостиан *Счогол*, 1630 р. (Яковенко 59), укр. *Щеголь*, 1781 р. (ОКН 94), *Щегол*, *Щиголь* (Горпинич, Корнієнко 264), *Щигол* (м. Луцьк), *Щеголь*, *Щоголь* (Новикова 975), *Щегель* (м. Бориспіль Київськ. обл.; Анк.), *Щиголь* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 341), (похідне) *Щиглі* — ойконім на Львівщині, ст.-рос. *Щогол*, XV ст. (Веселовський 378), *Щеголь*, 1539 р., Івашко *Щегловъ*, 1647 р. (Тупиков 849), рос. *Щегалев*, *Щигалев*, *Щеголев*, *Щеголов*, *Щиголов*, *Щоголев*, *Щеглов*, *Щиглов* (ЖПТ), *Щегол* — прізвисько (Гузнова 279), (похідні) *Щеглов*, XVIII ст. — мікротопонім у Бронницькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 394), *Щеглов*, *Щеглова* (2), *Щегловка* (4), *Щеглово* (3), *Щеглы*, *Щеголев*, *Щеголева* (4), *Щеголево* (9) — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 387), ст.-блр. Степан *Щегол*, 1582 р. (Бірыла 1966: 280), блр. *Шчыглоў* (Бірыла 488), *Шчаглоўка* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Пап. Маг. 193), хорв. *Štigel*, *Štigel* (Leksik 661), ст.-пол. Nicolaus *Szczigil*, 1377 р., Albertus *Szczigiel*, 1499 р. (SSNO V, 296), Anna *Szczygieł*, 1676 р. (Magda-Czekaj 116), пол. *Szczegieł*, *Szczogiel*, *Szczogieł*, *Szczugiel*, *Szczugieł*, *Szczygiel*, *Szczygiol*, *Szczygioł*, *Szczygił*, *Szczygoł*, *Szczyhoł* (SN IX, 239, 249, 251, 254, 255), чеськ. *Stehel* (ЧП) < *ŠČegъlъ, *ŠČigъlъ.

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, порівняння як *щбголь* 'про акуратного хлопця' (Мацюк 2013: 515).

Суфіксальні деривати:

*ŠČegъlъ, -ęte: ст.-рос. Матвѣй *Щеглятевъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 210), рос. (похідні) *Щеглята* (2), *Щеглятево* — назви поселень у колишніх В'ятській, Пермській і Московській губ. (RGN X, 387).

*ŠČegъlikъ, *ŠČigъlikъ: укр. *Щеглик* (м. Нововолинськ Вол.), рос. *Щегликов* (ЖПТ), блр. *Щеглик* (ЖПТ), *Шчэгликі* — відантропонімний ойконім на Берестейщині (Пап. Бр. 137), пол. *Szczeglik*, *Szczyglik* (SN IX, 238, 254), чеськ. *Stehlik* (ЧП), словц. *Stehlik* (TZ Trnava 163) ~ укр. *щі́глик*, діал. *штíглик*, чеськ. *stehlik* та ін. Див. (ЕСУМ 6, 508).

*ŠČegъlъсь, *ŠČigъlъсь: рос. *Щеглецов* (ЖПТ), хорв. *Štiglec* (Leksik 661) ~ болг. *щі́глец* та ін. Див. (ЕСУМ 6, 508).

Похідні від псл. *šćьракъ

Заголовний архетип реконструйовано в (Machek 619; ЕСУМ 6, 456).

Пор. ще деякі антропонімні рефлексії: ст.-укр. Митко *Шнакъ*, 1649 р. (Реєстр 124), укр. *Шнакъ*, 1766 р. — антропонім (АК 1, 254), *Шнак* — сучасне прізвище (СП 400), *Шнак* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 325), (похідні) *Шнаки*, *Шнаків*, *Шнаківка*, *Шнакове* (2) — назви населених пунктів, рос. (похідне) *Шнаки* — ойконім на Псковщині (RGN X, 349), ст.-блр. *Шнак* Опихимович, 1549 р., Лук'ян *Шнак*, 1614 р. (Бірыла 1966: 279), блр. *Шнак* (Бірыла 479), *Шнакаў* (Памяць Лоеўск. 468), *Шнакі* — відантропонімні ойконіми на Берестейщині, Вітебщині (Рап. Бр. 136; Рап. Віц. 417), ст.-рос. Прокopf *Шнакъ*, 1593 р. (Тупиков 449), рос. *Шнаков* (ЖПТ), ст.-пол. *Sprak*, 1388 р. (SSNO V, 320), *Szprak*, 1679 р. (Bubak II, 92), пол. *Szprak* (SN IX, 325), чеськ. *Šprak* (ЧП), слвц. *Šprak* (TZ Bratislava 351) < *Šćьракъ ~ укр. *шпак* орн. 'невеликий перелітний співучий птах ряду горобиних, *Sturnus vulgaris* L.', ст.-блр. *шпакъ* 'шпак' (ГСБМ 37, 169) та ін. Див. (ЕСУМ 6, 456).

Похідні від псл. *tetervъ

***Tetervъ**: ст.-рос. Кузьма Ананьин *Тетерев*, 1524 р. (Веселовский 316), рос. *Тетерев*, *Тетеров* (ЖПТ), ст.-пол. *Ianusch Czetrzew*, 1353 р. (SSNO III, 377), пол. *Ciećwierz*, *Ciećwież*, *Ciećwiesz*, *Ciećmierz* (SN II, 164), чеськ. *Tetřev* (ЧП), слвц. *Tetřev* (TZ Bratislava 363) ~ укр. *т́етерев* орн. 'Lygurus tetrix L.', рос. діал. *т́етерев* 'про спокійного, флегматичного чоловіка' (СРНГ 44, 100), чеськ. *tetřev* 'дурень', 'глуха людина': *jest hluchý jako tetřev* (Kott IV, 74) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 562; Boryś 82).

Пор. також спільнокореневі:

***Tetera**, ***Teterъ**: ст.-укр. Јо. *Thethere*, 1542 р. (Чучка 550), Ігнатка *Тетера*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 349), укр. *Тетера* (ЖПТ), *Тетеря* (СП 345), *Тетер*, *Тетеря* — сучасні прізвиська (СПУ 3, 137), ст.-рос. Куземка *Тетера*, 1498 р. (Тупиков 390), Истомка *Тетеря*, 1579 р. (Полякова 221), Ефремко *Тетеря*, 1676 р. (Парфенова 373), рос. *Тетерин*, *Тетерев* (ЖПТ), *Тетёра* — прізвисько низькорослої товстої жінки (Шустиков 526), (похідні) *Тетерин*, *Тетерина*, *Тетерино*, XVIII ст. — топоніми в колишній Московській губ. (Кусов II, 385), *Тетерино* (3) — в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 509),

ст.-блр. *Тетера*, 1567 р., блр. *Цецера*, 1754 р. (Бірыла 1966: 264), *Цяцера* — сучасне прізвище (Бірыла 443), (похідні) *Цецяроўка* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 250), *Цяцерын* — у Могильовській обл. (Рап. Маг. 186), хорв. *Tetar* (Leksik 675), ст.-пол. *Martini Czczior*, 1497 р. (SSNO I, 365), пол. *Ceciora*, *Ciecier*, *Cieciera*, *Ciecior*, *Cieciora*, *Czczior*, *Czczor*, *Czczora* (SN II, 17, 163, 265, 266), (похідні) *Ciecierówka* (2), *Ciecierzyn* (3), *Ciecierzyno*, *Ciecioru* — назви поселень (NMP II, 125–127) ~ укр. діал. *тётёр*, *тетёра* ‘*Lyrurus tetrix L.*’, (порівняння) як *тетеря* — про людину з вадами слуху (Коваленко 356), ‘зовсім глухий’ (Юрченко, Івченко 151), ‘про стару людину’, *токує* (говорить) як *тетеря* (Доброльожа 2003: 105, 140), рос. діал. *тетёра* ‘про глухого чоловіка’, ‘прізвисько товстого низькорослого чоловіка’ (СРНГ 44, 100), блр. (порівняння) *глухі як цяцера* (Вислоўі 305) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 562). Див. ще (Boryś 82: псл. **tetera* ‘самка тетерева’).

**teterę*, -*ęte*: укр. діал. *тетерятко* ‘маля тетереука’ (Аркушин 554), рос. діал. *тетерята* мн. ‘пташенята тетерева’ (СРНГ 44, 103). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Teteritjъ**: ст.-укр. Яцько *Тетеричъ*, 1649 р. (Реєстр 193), укр. *Тетерич* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 137), *Цяцерыч* (Бірыла 443), хорв. *Teterić* (Leksik 675) ~ укр. діал. *тетерич орн.* ‘*Lyrurus tetrix L.*’ (Аркушин 547).

***Teterukъ**: ст.-укр. Tymosz *Teteruk*, 1664 р. (АЮЗР VI/1, прил. 50), укр. *Тетерук* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 137), рос. *Тетеруков* (м. Санкт-Петербург), блр. *Тетеруков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *татарук орн.* ‘*Lyrurus tetrix L.*’ (Аркушин 547), (порівняння) *затоковався* як *тетерук* ‘не помічає нікого навкруги’ (Юрченко, Івченко 151), рос. діал. *тетерюк* ‘тетерев’ (СРНГ 44, 102), блр. (порівняння) *балбоча як цецярук*, *глухі як цецярук*, *дурні як цецярук* (Вислоўі 284, 305, 316).

Похідні з коренем **vorb-* (псл. **vorbyъ* та ін.)

***Vorbyъ**: ст.-укр. Денис *Воробеи*, 1570 р. (ОО 38), Петро *Воробеи*, 1649 р. (Реєстр 117), Іванъ *Воробей*, 1657 р. (Отрывки 32), укр. *Оробей*, 1711 р. (Лазаревский 15), *Воробей*, 1718 р. (ПСт.П 152), *Арабей*, *Горобей*, *Оробейко* — сучасні прізвища (Новикова 36, 212, 609), *Оробій* (Глуховцева 2, 105), *Воробій* (Редько 1, 169), *Воробей* (Рв.), *Воробей*, *Горобей* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 204, 256), ст.-

рос. Ефимко *Воробей*, 1495 р. (Тупиков 94), Иван Иванович Синица *Воробьев*, 1551 р. (Веселовский 72), Ондрюшка Моршевь прозвище *Воробей*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1081), (похідне) *Воробьево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 100), рос. *Урабей* — прізвисько (Добровольский ПК 423), *Воробей* — прізвисько швидкого і хитрого чоловіка (Вальтер, Мокиенко 143), ст.-блр. Iwan *Worobyey*, 1552 р. (ПКПК 17), блр. *Варабей* (Памяць Петр. 316), *Арабей* (Бірыла 22) < **Варабей*, *Веребей* (ЖПТ) < **Воробей*, *Варабей* — прізвисько низькорослої вертлявої жінки (Трухан 168), (похідне) *Арабы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 16).

Пор. також назви населених пунктів відантропонімного походження на теренах Східної Славії: *Варобы*, *Варобьево*, *Веребьев*, *Веребьевка*, *Веребьево*, *Воробьев* (12 фіксацій), *Воробьева* (19), *Воробьевка* (69), *Воробьево* (74), *Варобы* (41) та ін. (RGN I, 651; II, 182–185).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *веребей*, *вєрабей*, *вирибей*, *воробей*, *горобей*, *орибей* ‘горобець; будь-яка дрібна пташка (ластівка, коноплянка, синиця, соловей, коршак і т. ін.)’ (ЕСУМ I, 569–570; Лисенко 41), рос. діал. *вирибей* ‘горобець’ (СОГ 2, 50), *верябей* ‘т. с.’ (РГСО 22), *горобей* ‘горобець’ (СРНГ 7, 54), *гырабей* ‘т. с.’ (ТМД 3, 64), ст.-блр. *воробей* (ГСБМ 4, 186), блр. діал. *воробей*, *оробей* ‘т. с.’ (ТС 1, 140), (порівняння) *адна як верабей* (Выслоўі 281), болг. *врабей* (БЕР 1, 178). Для укр. *веребей*, рос. *веребей*, блр. *вєрабей* ‘горобець’ реконструюють псл. **verbyjъ* (Аникин 6, 271). Імовірініше, це один із прикладів модифікованої рефлексії в кореневих структурах зразка tort. Див. ще (Шульгач II, 121–123).

***Vorbyсь**: ст.-укр. Прокопъ *Воробець*, 1649 р. (Реєстр 285), Василь *Оробец*, 1689 р. (АППС I, 307), укр. *Воробець*, 1723 р. (Швидько 23), *Worobes*, 1734 р. (АЮЗР III/3, 71), *Оробець*, 1756 р. (АК 3, 255), *Воробець* — сучасне прізвище (СП 81), *Горобець* (Новикова 212), *Оробець* (СП 259), а також *Горобець* (СПУ 1, 256), *Воробец* (Піпаш, Галас 242) — сучасні прізвиська, ст.-рос. Григорій *Оробець*, 1672 р. (Тупиков 291), Марчко Григорьев сын *Воробцов*, 1685 р. (Полякова 53), рос. *Воробцов*, *Оробец* (ЖПТ), *Горобцов* (Новикова 212), *Воробцовка Большая*, *Воробцовка Малая* — відантропонімі ойконіми в колишній Саратовській губ. (RGN II, 182), серб. *Врабац* (Михајловић ВП 150), *Врабац* — прізвисько (Бапић 1968: 170), слвн.

Dominicus de *Grabeč*, 1396 р., яке виводили із *vrabec* (Merkù 138), *Vrabec* — сучасне прізвище (ZSSP 688), пол. *Wrobiec* (SN X, 340), *Orobeč*, *Worobeč*, *Worobiec* (SN VII, 94; X, 320) < укр., ст.-чеськ. Jessco *Wrabecz*, 1400 р. (AČ XXVI, 139), чеськ. *Vrabec* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Wrabecz*, 1611 р. (HSSJ VI, 439), слвц. *Vrabec*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrabec* — сучасне прізвище (TZ Trnava 184), з якими співвідносний лит. антропонім *Žvirblis* < *žvirblis* ‘горибець’ (LPŽ II, 1354).

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *воробець* ‘горибець’ (Житецкий 14), укр. *воробець*, *горибець*, діал. *воробець* ‘горибець’ (Шкрумеляк 35), *оробець* ‘*Passer domesticus*’ (ЕСУМ 1, 569), *вербець* ‘т. с.’ (Лисенко 41), (порівняння) як *горибець* ‘веселий’ (Добролюбова 2003: 72), *молодець*, як *воробець* (Хобзей 160), рос. діал. *горобець* ‘горибець’ (СРНГ 7, 54), ст.-блр. *воробець* (ГСБМ 4, 186), болг. *врабек* та ін. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbikъ**: пол. *Wrobik* (SN X, 340), *Worobik* (SN X, 320) < укр., чеськ. *Vrábík* (ЧП), ст.-слвц. *Wrabyk*, 1557 р. (Křištof 174) ~ ст.-блр. *воробикъ* ‘змени. до *воробей*’ (ГСБМ 4, 186), чеськ. *vrabík* ‘горибець’ (Kott IV, 804) та ін.

***Vorbьka**, ***Vorbьko**, ***Vorbьkъ**: укр. *Воробок* (Редько 1, 169), *Воробко* (ПСС 3, 87), ст.-рос. (похідне) *Воробково*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 272), рос. *Арабкин* (Новикова 212) < **Варабкин*, *Воробков* (Астраханськ. обл.), блр. *Арабок* (Бірыла 23) < **Варабок*, (похідне) *Веребки* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN II, 38) < **Воробки*, болг. *Врабек*, XIV ст., *Врабко*, XVI ст. (Заимов 55), пол. *Orobko* (SN VII, 95) < укр., *Wrobek* (SN X, 340), чеськ. *Vrábek*, *Vrabka* (ЧП), слвц. *Vrábko* (TZ Bratislava 393) ~ укр. *воробок* ‘горибець’ (ЕСУМ 1, 569), рос. діал. *воробка* ‘самка горибця’, ‘горибець’ (СРНГ 5, 103), чеськ. *vrábek* ‘горибець’ (Kott IV, 804).

***Vorbьlъ**: укр. *Воробель* (ПСС 2, 392), *Врубель* (Рв.) < пол., *Варабель* — сучасне прізвище («невисокого росту»; СПУ 1, 172), слвн. *Vrabelj* (ZSSP 688), ст.-пол. *Wrobel*, 1631 р. (Bubak II, 128), пол. *Wróbl*, *Wróbel* (SN X, 342), *Worobel* (SN X, 321) < укр., чеськ. *Vrabel'* (ЧП), ст.-слвц. Martin *Wrabel*, 1520 р. (HSSJ VI, 439), Michael *Rabel*, 1554 р. (UFP I, 179), слвц. *Vrábel*, XVIII ст. (Bernát 106), *Vrábel'* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *ворабель*, *горибелъ* ‘*Passer domesticus*’ (ЕСУМ 1, 569, 570), *варабелъ* ‘горибець’ (Аркушин 2016:

43), *воробѣль* 'т. с.' (Аркушин 2022: 29), *врабель* 'т. с.' (СД 185), слвн. *vrábelj*, ст.-чеськ. *vrábel* 'т. с.' (Rušánek 716) та ін. Зникле болг. *врабел* збереглося в алб. *harabel*. Див. (БЕР 1, 178).

***Vorbiť**: слвн. *Vrabič* (ZSSP 688), пол. *Worobicz* (SN X, 320) < укр.

Похідні від псл. **vorňъ*, **vorna*

***Vorňъ**: ст.-укр. Михно *Ворон*, 1654 р. (РПП 70), укр. *Voron*, 1745 р. (Чучка 125), *Ворон* – сучасне прізвище (СП 81), *Ворон* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 205), (похідні) *Воронів* (4), *Воронівка* (10), *Воронове* (2) – ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. *Воронъ*, Мартюша *Вороновъ*, 1495 р. (Тупиков 96, 508), Лучка Михайлов сын *Воронов*, 1623 р. (Полякова 54), Осипъ Кириловъ сынъ прозвище *Воронъ*, 1640 р. (ПОС 4, 155), (похідне) *Вороново*, 1628–1629 рр. – ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 943), рос. *Воронов* (ЖПТ), *Ворон* – прізвисько (Гузнова 235), ст.-блр. Богданъ *Воронъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 627), блр. (відантропонімні ойконіми) *Варонаўка* – на Гродненщині (Рап. Гр. 49), *Вараноўка* – на Вітебщині і Могильовщині (Рап. Віц. 71; Рап. Маг. 37), *Варанова* – на Вітебщині (Рап. Віц. 71), серб. *Вран* – чол. ім'я (Грковић 57), (похідне) *Vranovo* – назва поселення (Im. m. 469), хорв. *Vran* (Leksik 728), (похідне) *Vranov Dol* – ойконім (Im. m. 468), слвн. Iacobo de *Vrana*, 1335 р. (Merkù 345), *Vran*, 1642 р. (SL 43), *Vran* – сучасне прізвище (ZSSP 688), чеськ. (похідні) *Vranov* (13) – ойконіми (Profous IV, 615–515), слвц. (похідне) *Vranov* – ойконім (Majtán 1972: 462), н.-луж. *Wron* (1730 р. – *Rohn*) (Wenzel 431).

Щодо апелятивної лексики пор., наприклад, ст.-укр. *воронъ* 'ворон' (Житецкий 14), укр. *ворон орн.* 'крук, *Corvus corax* L.', діал. *ворін*, *орон* 'т. с.', рос. діал. *ворон* 'скупа, зла людина' (СРНГ 5, 111) та ін. Див. (ЕСУМ 1, 427).

***Vorna**: ст.-укр. *Ворона*, 1458 р. (ССУМ I, 197), *Worona*, 1621 р. (ОО 322), укр. *Ворона*, 1785 р. (ИСК 34), *Ворона* – сучасне прізвище (СП 81), *Ворона* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 205), ст.-рос. Иванко *Ворона*, 1495 р. (Тупиков 95), Ивашко Козмин сын *Ворона*, 1647 р. (Полякова 53–54), (похідні) *Воронин*, 1551–54 рр. – назва починка (ПМТ 275), *Воронино*, XVI ст. – ойконім (ПКМГ I/2, 100) – у колишньому Тверському пов., рос. *Воронин* (ЖПТ), *Ворона* – прізвисько смуглого чорноволого чоловіка (Вальтер, Мокиєнко

144), ст.-блр. Дорошъ *Ворона*, 1566 р. (ДМА I, 379), блр. *Варона* (Бірыла 83), болг. *Врана* — особове ім'я (Займов 56), слвн. [W]rana, 1360 р. (м. Трієст) (Merkù 345), *Vrana* — сучасне прізвище (ZSSP 688), ст.-пол. Jan *Wrona*, 1552 р. (Мутник 304), пол. *Wrona*, 1889 р. (Magda-Czekaj 130), *Wrona* (SN X, 340), ст.-чеськ. Jan *Vrána*, 1514 р. (АЇ IX, 448), чеськ. *Vrana* (ЧП), ст.-слвц. Ambrosius *Wrana*, 1554 р. (UFP I, 181), слвц. *Vrana* (TZ Bratislava 393), з якими співвідносний лит. антропонім *Várna* < *várna* 'ворона' (LPŽ II, 1165).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *воро́на орн.* 'гава, *Corvus corone* L.' та ін. (ЕСУМ I, 427), порівняння *співає як ворона*; *крикливий як ворона* (Доброльожа 2003: 141, 143), *дурний як ворона* 'дуже дурний' (Юрченко, Івченко 31), рос. діал. *воро́на* 'неакуратна жінка з розкуйовдженим волоссям' (СРНГ 5, 111), блр. (порівняння) *сарланиць як варона*, *дурны (глун) як варона* (Выслоўі 303, 316), серб. діал. *врдна зоол.* '*Corvus cornis*' (Гирић 2018: 96) та ін.

Демінутиви:

***Ворнѣка**, ***Ворнѣкъ**: укр. *Воронек* (Новикова 169), *Воронка* (Редько 1, 170), (похідні) *Воронки* (2), *Воронківці* — ойконіми, ст.-рос. Иванъ Ивановъ сынъ *Воронковъ*, 1568 р. (Тупиков 508), *Воронка*, XVI с. (НПК VI, 171), рос. *Воронков* (ЖПТ), *Воронек* — прізвисько (Гузнова 235), блр. *Варанкі* — відантропонімна назва поселення у Гродненській обл. (Рап. Гр. 48), болг. *Вранка* (Илчев 116), хорв. *Vranak*, *Vranek* (Leksik 728), ст.-пол. *Wronka*, 1674 р. (Magda-Czekaj 130), пол. *Wronek*, *Wronka* (SN X, 341), ст.-чеськ. Jan *Vránek*, 1499 р. (АЇ XXI, 438), чеськ. *Vránek*, *Vranka* (ЧП), ст.-слвц. Joannes *Wranka*, 1592 р. (HSSJ VI, 435), слвц. *Vranek*, *Vranka* (TZ Bratislava 394), н.-луж. *Wronk* (Wenzel 431).

***Ворнѣсь**: укр. *Воронець* (Новикова 169), (похідні) *Воронцівка* (4), *Воронцове* — ойконіми, ст.-рос. *Воронецъ*, 1400 р. (Морошкин 48), Васюкъ *Воронцовъ*, 1495 р. (Тупиков 509), (похідне) *Воронцово*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 513), рос. *Воронцов* (ЖПТ), (похідні) *Воронцово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 333), *Воронцова*, *Воронцово* (7 фіксацій) — в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 457), блр. (похідні) *Варонча*, *Варанцы* — ойконіми у Гродненській і Вітебській обл. (Рап. Гр. 49; Рап. Віц. 71), хорв. *Vranc*, *Vranec* (Leksik 728), слвн. *Vranc* (ZSSP 688), пол. *Wroniec* (SN X, 341), чеськ. *Vranec* (ЧП), слвц. *Vranec* (TZ Bratislava 394).

***Vornikъ**: пол. *Wronik* (SN X, 341), чеськ. *Vranik, Vraník* (ЧП), словц. *Vraník* (TZ Bratislava 394), н.-луж. *Wronik* (Wenzel 431).

***Vornitъjъ**: ст.-укр. Іван *Ворониць*, 1649 р. (Реєстр 149), укр. *Ворониц* (СП 81), рос. *Ворониц, Вороничев* (МО), блр. *Вароніч* (Бірыла 83), *Варонічы* — відантропонімні ойконіми у Вітебській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Віц. 72; Рап. Гр. 49; Рап. Мін. 47), хорв. *Vranić* (Leksik 728), (похідне) *Vranići* — ойконім (Im. m. 468), словн. *Vranič* (ZSSP 688), пол. *Wronicz* (SN X, 341).

Похідні від псл. **vurъ*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 101).

Пор. ще ст.-рос. Шишой *Выповъ*, 1562 р. (Тупиков 511), Дементий Федорович Хлопов *Выть*, 1625 р. (Веселовский 75), рос. *Вытов* (м. Новокузнецьк Кемеровськ. обл.), *Выпово* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 232) < ***Vуръ** ~ укр. діал. *веп* 'птах бугай, *Botaurus stellaris*' (Дейниченко 17) < **вин*, рос. діал. *вып, выть* 'птах *Ardea stellaris*' (Даль 1, 309).

Похідні від псл. **vъjurъkъ*

***Vъjurъkъ**: рос. *Вьюрков, Юрков* (Новикова 86, 491), *Вьюрок* — прізвисько (Гузнова 235), пол. *Wiurek* (SN X, 262).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *в'юрок орн.* 'юрок, *Fringilla montifringilla* L.', діал. *юрók* 'т. с.', рос. діал. *вьюрók* 'меткий, розторопний чоловік' (СРНГ 6, 69), *юрók* 'сорока', блр. діал. *юрók* 'юрок, *Fringilla montifringilla* L.', 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.', *уюрók* 'юрок' (ЕСУМ 6, 523).

Похідні від псл. **zѣba*

Архетип реконструйовано на основі схв. *zѣba*, словн. *zѣba*, пол. *zięba*, словц. *zeba*, в.-луж. *zyba* в (ЕСУМ 2, 284–285; Boryś 740).

Пор. також деякі антропонімні рефлексії: хорв. *Zeba* (Leksik 746), ст.-пол. Stanislaum *Zamba*, 1447 р. (SSNO VI, 320), пол. *Zieba, Ziemba, Zięba, Zięmba, Ziomba* (SN X, 493, 499, 506, 507, 516), н.-луж. *Zeba, Zyba* (Wenzel II/2, 175) < ***Zѣba**.

Суфіксальні деривати:

***Zѣbъka, *Zѣbъkъ**: рос. *Зябков* (ЖПТ), ст.-блр. Андрей *Зябка*, 1552 р. (Бірыла 216), блр. (похідне) *Зябкі* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 166), ст.-пол. Martinus *Zampka*, 1452 р. (SSNO VI, 320),

Jan Ziembka, 1682 р. (Mytnik 312), пол. *Ziembka*, *Ziębek*, *Ziębka*, *Ziombek*, *Ziombka* (SN X, 499, 506, 507, 516), в.-луж. *Zybka* (Wenzel II/2, 175), н.-луж. *Zebka* (Wenzel 437) ~ укр. діал. *зябо́к* 'зяблик' (СБІ 265), рос. діал. *зябо́к* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.' (СРНГ 12, 48).

***Зѣбыликъ**: укр. *Зяблик* (Горпинич, Тимченко 106), ст.-рос. *Зябликово*, 1539/40 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 111), рос. *Зябликов*, *Зябриков* (ЖПТ), *Зяблик* — прізвисько (Гузнова 240), (похідні) *Зябликова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 344), *Зябликово* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 388), блр. *Зяблик* (Бірыла 162) ~ лит. *Kikilis* (LPŽ I, 990) ~ рос. діал. *зяблик* 'дятел', *зябрик* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.', 'базіка; веселун, жартівник' (СРНГ 12, 47, 48) та ін.

***Зѣбылица**: ст.-рос. Максим *Зяблица*, 1573 р. (АСМ 39), рос. *Зяблицин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *зяблица* 'зяблик' (СБІ 265), рос. діал. *зяблица* 'зяблик, *Fringilla coelebs* L.' (СРНГ 12, 47).

Похідні від псл. *žegъzuŕa

Архетип реконструйовано в (Булаховский 109; ЕСУМ 2, 274; ЭСБМ 3, 356—357. Див. ще: Rejzek 748). У сфері антропонімної лексики його континують: ст.-укр. *Zežula*, 1615 р. (ОВ 233), Пилипъ *Зезуля*, Семенъ *Зезоля*, Стефанъ *Зазуля*, 1649 р. (Реєстр 53, 67), Гришка *Зезоля*, Пронка Ермолинъ сынъ *Зезголя*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 367, 385), укр. *Зозуля*, 1762 р. (ПВЗ 34), *Zuzula*, 1766 р. (АЮЗР VI/2, 128), *Zazula*, *Zežula*, *Zozula*, *Zuzula*, XVIII ст. (Красовський 73, 74), *Зазуля* (ЖПТ), *Зазуля*, *Зозуля* (СП 148, 157), *Зезоля* (СКТ 281), *Зозуля* (Новикова 330), *Зузуля* — сучасне прізвисько (с. Студині Рожищенськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), (похідні) *Зозулине*, *Зозулі* (3 фіксації) — ойконіми, ст.-рос. Петръ Савелевъ *Зекзюлинъ*, 1582 р. (МИРД 67), Олешко Игнатъевъ сынъ *Зекзюлинъ*, 1616 р. (Тупиков 555), Васька *Зазюлинъ*, 1671 р. (Палладий 129), Иванъ Яковлевъ сынъ *Зюкзила*, 1683 р. (ПАСБ 106), рос. *Зазулин*, *Зезулин*, *Зизулин*, *Зозулин*, *Зузулин* (ЖПТ), *Зязюлин* (Глуховцева 1, 288), (похідні) *Зезюлин* — назва хутора в колишній Курській губ. (АУ 23), *Зезюлино* — ойконім у Рязанській обл., ст.-блр. Иванъ *Зовзуля*, 1629 р. (Тупиков 162), Василей *Зезоля*, XVII ст. (БА I, 186), блр. *Зязюля*, 1746 р. (Бірыла 1966: 216), *Зязюля* — сучасне прізвище (Бірыла 162), *Зязюлі*, *Зязюліна* — відантропонімні ойконіми на Вітебщині (Рап. Віц. 166), пол.

Grzegrzula, Grzegrzula (SN III, 562), *Zozula, Žegzuła* (SN X, 534, 577), *Žegzuła* (Rymut II, 759), ст.-чеськ. *Zežula*, 1402 р. (Moldanová 222), чеськ. *Zazula, Zežula, Žežula* (ЧП), словц. *Zežula* (TZ Bratislava 403) < **Žegžul'a*.

Щодо потенційної мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, укр. діал. (порівняння) *як зозуля 'ряба'*; *вірна, як зозуля; говорить мов зозуля кує* (Добролюбова 2003: 25, 87), рос. діал. *зезюля 'зозуля', зозу́ля лайл. 'п'яниця'* (СРНГ 11, 244, 326), блр. (порівняння) *адна як зязюлька* (Вислоўі 281).

Укр. *Зезуль* (ТДІ 119), *Земзюль* (КПУ Сум. 13, 80), *Зозуль* (КПУ Полт. 7, 604), співвідносні з укр. *зо́зуль 'самець зозулі'* (ЕСУМ 2, 274) — рефлексії псл. **Žegžulь*.

Пор. ще спільнокореневі:

**Žegžza*: ст.-рос. Васка Тимофеевъ сын *Зогза*, 1621 р. (ПКА 74), (похідне) *Зогзино*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 390), рос. *Зюзгин* (ЖПТ) < **Зюзгин, Зогзино* — відантропонімний ойконім у Ярославській обл. ~ **žegžza* (Фасмер II, 91; Булаховский 109).

**Žegžica*: ст.-рос. (похідне) *Зогзицино*, 1500 р. — назва поселення в колишній Водській п'ятині (Сергий 99) ~ д.-руськ. *зегзица, зогзица* 'зозуля' (Срезневский I, 969, 993), рос. *зегзі́ца* 'т. с.' (Фасмер II, 91), діал. 'іволга' (СРНГ 11, 244).

Похідні від псл. **žeravь, *žeravjь*

Архетип реконструйовано в (Булаховский 110; ЕСУМ 2, 210 — **žeravjь*; Boryś 757–758 — **žeravь* < **žerav-jь*; Bezlaž IV, 449, Rejzek 246 — **žerav'ь*; Snoj 2003: 867 — **žerāvь, *žeravl' ъ*; Králik 694 — **žeravь*).

Стосовно потенційності праантропоніма **Žeravjь* пор.: ст.-укр. Семен *Журавел*, 1649 р. (Реєстр 119), Грицько *Журавель*, 1668 р. (ЛРК 143), укр. *Журавель*, 1718 р. (ДІП I, 71), *Журавль, Журавель* — сучасні прізвиська (СП 145), *Журавель* — сучасне прізвисько («високий на зріст із довгими ногами»; СПУ 1, 369), (похідне) *Журавлева Буда* — ойконім у Чернівецькій обл., ст.-рос. Івашко *Жиравль*, 1519 р. (АФЗХ 42), Никита *Жеравль*, XVI ст. (НПК III, 883), Іванъ григорьевъ сынъ *Журавлевъ*, 1604 р. (Тупиков 549–550), *Журавль Грязной*, 1613 р. (УА 109), Павлик Осипов сын *Жаравлев*, Васька Максимов сын *Жеравлев*, 1647 р. (Полякова 83), (похідні) *Жеравлево*, 1504 р. — ойконім у колишньому Руському пов. (ДДГ 386),

Жоравлево, 1539/40 р. (ПМТ 23), воно ж *Жеравлево*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 136), рос. *Жеравлев* (МО), *Журавлев* (ЖПТ), блр. *Журавель* (Бірыла 148), (похідні) *Жураўлёўка*, *Жураўлёва Рудня* — ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 66), *Жураўлёва*, *Журавнёва* — на Вітебщині (Рап. Віц. 143), ст.-пол. *Jowko Żorawel*, 1625 р. (Мутник 316), пол. *Żurawiel*, *Żurawl* (SN X, 605), з якими співвідносний лит. антропонім *Gėrvė* < *gėrvė* ‘журавель’ (LPŽ I, 659).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, порівняння як *журавель* ‘про струнку довгоного дівчину’ (Мацюк 2013: 175), ‘худий’, ‘високий’, ‘носатий’ (Добролюбова 2003: 85, 94, 99), блр. (порівняння) *дзыбаты* як *журавель* (Выслоўі 312).

***Žeravъ**: ст.-укр. Мануйло *Жорав*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 269), укр. *Żoraw*, *Żuraw*, XVIII ст. (Красовський 72), ст.-рос. Михаил *Журав*, 1545 р. (Веселовский 116), Василиско *Жеравовъ*, 1691 р. (СГКЭ II, 284), рос. *Жеравов* (МО), блр. *Жураў* (Памяць Лоеўск. 218), (похідні) *Журавы* (3) — ойконіми в Гродненській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Гр. 93, Рап. Мін. 96, Рап. Маг. 68), хорв. *Žerav*, *Žerjav* (Leksik 758), словн. *Žerjav* (ZSSP 718), ст.-пол. *Iwaszko Żoraw*, 1558 р. (Мутник 316), пол. *Zóraw*, *Zuraw*, *Żóraw*, *Żuraw* (SN X, 534, 541, 598, 605), чеськ. *Jeřáb* (ЧП), ст.-словц. *Anthonius Zeraw*, 1552 р. (UFP I, 67), словц. *Žerav* (TP 209), луж. *Žorawa* (Wenzel II/2, 182) ~ ст.-укр. *жоравъ* ‘журавель’, 1566 р. (Тимченко 1, 254), рос. діал. *жеравъ* ‘журавель’, *журав* ‘худий високорослий чоловік’ (СРНГ 9, 130, 228) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 210).

***Žeravikъ**: пол. *Zorawik*, *Zórawik*, *Zurawik*, *Żorawik*, *Żórawik*, *Żurawik* (SN X, 532, 534, 541, 596, 598, 605), чеськ. *Žeravík* (ЧП), словц. *Žeravík* (TZ Bratislava 407).

***Žeravitiъ**: укр. *Журавич* (ЖПТ), (похідне) *Журавичі* — назва поселення на Волині, блр. (похідне) *Журавічы* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 66), хорв. *Žerjavić* (Leksik 758), словн. *Žerjavič* (ZSSP 718), пол. *Zurawicz*, *Żorawicz*, *Żórawicz*, *Żurawicz* (SN X, 541, 596, 598, 605).

***Žeravъka**, ***Žeravъkъ**: укр. *Журавок* (РІ Черніг. 5, 79), рос. *Журавкин*, *Журавков* (МО), блр. (похідне) *Жураўкі* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 143), пол. *Żórawek*, *Żurawek*, *Żurawka* (SN X, 598, 605), чеськ. *Jeřábek*, *Řeřábek*, *Žeravek* (ЧП) ~ рос. діал. *журавка* ‘журавель’ (СРНГ 9, 229).

***Žeravьсь**: укр. *Журавец* (ЖПТ), рос. *Журавцев* (ЖПТ), блр. *Журавец* (ЖПТ), (похідне) *Жураўцы* — назва поселення на Вітебщині (Рап. Віц. 143), хорв. *Žerjavac* (Leksik 758), пол. *Żerawiec*, *Żurawiec* (SN X, 584, 605).

***Žeravica**: хорв. *Žeravica* (Leksik 758).

Похідні від псл. *žьlna

Архетип реконструйовано в (ЕСУМ 2, 202; див. ще: Булаховський 123).

У сфері антропонімії його континують: ст.-укр. Борись *Жолна*, 1561 р. (АЮЗР VI/1, 37), Яцко *Жолна*, 1649 р. (ДІП I, 39), (похідне) *Жовнин*, 1637 р. — назва поселення в Золотоноському пов. колишньої Полтавської губ. (Сб. лет. 96), нині с. *Жовнине* Черкаської обл., укр. *Жовна*, 1773 р. (ДІП V, 161), ст.-рос. Федор *Жолна*, 1498 р. (Веселовський 116), Ілейка *Жолна*, 1629 р. (КВ 283), (похідне) *Жолнино*, 1496 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 52), рос. *Желнин*, *Жолнин* (ЖПТ), *Жалнин*, *Желонин* (МО) (похідні) *Желнин*, *Желнино* (5 фіксацій), *Жолны* — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 275, 276), блр. *Жаўнін*, *Жалнін* (Бірьла 145), (похідне) *Жовнино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN III, 303), хорв. *Žuna* (Leksik 763), пол. *Żołna*, *Żółna* (SN X, 593, 597), ст.-чеськ. *Žluna* (Svoboda 196), чеськ. *Žolna* (ЧП) < *žьlna.

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. жо(л)на *apiastra*, 1642 р. (Славинецький 87), укр. жо́вна́, діал. жо́нва, джо́нва *орн.* 'Picus L.' (ЕСУМ 2, 202), жо́вна́ 'дятел' (с. Кисоричі Рокитнівськ. р-ну Рв.), 'іволга' (Доброльожа 2003: 158), жо́нва́ 'т. с.' (Астаф'єва, Воронич 1, 504), джо́лна́ *орн.* 'жовна, *Dryocopus martius* L.', жавна́, жална́ 'Oriolus oriolus L.' (Дейниченко 26, 29), порівняння *меле* як *жовна* 'нерозбірливо говорить' (Доброльожа 2003: 137), *язик* як у *жовни* (Мацюк 2013: 87), рос. діал. жа́вна 'іволга' (РГСО 45), желна́ 'жвавий, моторний чоловік', желна́, жална́ 'скупа людина', слвн. діал. žolna, žuna 'назва птаха' (Gregorič 540, 541) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 202).

***žьlnьka**: рос. *Желонкин* (ЖПТ), (похідні) *Желонки*, *Желонкин* — назви поселень у колишніх Псковській і Калузькій губ. (RGN III, 277), чеськ. *Žolotka* (ЧП), слвц. *Želonka*, *Žlnka* (TZ Bratislava 407, 408) ~ укр. діал. же́лонка, жо́ло́нка, джо́ло́нка 'іволга, Oriolus' (ЕСУМ 2, 202) — форми з секундарними голосними після плавного.

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлекси і.-є. **der-* у слов'янській антропонімії

У цьому підрозділі проаналізовано деякі похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *e-* та *o-* ряду. Рефлекси потенційних псл. **Dǫrd-*, **Dǫrb-* описано в (Шульгач II, 48–56, 56–60), **Dǫrb-* — у (Шульгач III, 18–22).

Деривати з *-g-* детермінативом

**Dьrga*, **Dьrgo*, **Dьrgъ*: рос. *Дергин* (МО), *Дергов* (м. Москва), хорв. *Drga* (Leksik 142), пол. *Dzierga*, *Dzierha* (SN II, 640, 641), чеськ. *Drha* (Beneš 287), ст.-слвц. *Zofia Drgowa*, 1580 р. (UFP I, 312), Nicolaus *Drga*, 1625 р. (UFP II, 125), слвц. *Drga* (TZ Bratislava 65), *Drgo* (TP 163), а також форми з секундарними голосними після плавного на зразок укр. *Дерега* (СП 117), (похідні) *Дерегівка* — 1. ойконім у Харківській обл., 2. мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 307), рос. *Дерегин* (МО), пол. *Dereg*, *Derega* (SN II, 405) і под.

Щодо апеллятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *дєрга*: *дєрга турецкаа* ‘попона, повсть’, 1584 р. (АКЖ 76), укр. *дєрга* ‘рядно; попона; чорний шерстяний одяг, подібний до запаски’ (ЕСУМ 2, 35–36), діал. *дєрга*, *дьбрга* ‘т. с.’, *дєрга* ‘скребло’ (Лисенко 65, 71), ‘рибальська снасть’ (Никончук 138), ‘груба, без прикрас запаска’ (Вашенко 28), ‘тертка терти картоплю’ (Аркушин 2016: 124), ‘попона; домоткана вовняна тканина’ (ГГ 57), *дєргá* ‘вид жіночої спідниці’ (Глуховцева 64), *дєрьга* ‘груба тканина’ (Піпаш, Галас 47), рос. діал. *дєрги мн.* ‘жіночий одяг із клаптиків тканини’ (РГСО 40), ст.-блр. *дєрга* ‘кінська попона’, 1589 р. (ГСБМ 8, 45), блр. діал. *дзєрг* (*дзєрьг*) ‘рвання, сіпання’ (Юрчанка 1977: 174).

Зважаючи на фонетичний рух анлаутного $D > J$, до цього списку слід долучити: ст.-рос. Андрей *Ерга*, 1585 р. (Веселовский 109), Сергушка Гаврилов *Ерга*, 1682 р. (Тупиков 143), рос. *Ерегин* (МО) і под. < **Дерга*, **Дерегин* ~ рос. діал. *ergá*, *ěrga* 'непосидючий; обідранець, волоцюга' (СРНГ 8, 366).

Праантропоніми-композиції:

***Дьргобьръзъ**: рос. *Дергабурзов* (РУС 122).

***Дьргогоръзъ**: рос. *Дергоузов* (м. Маріуполь), *Дерговузов* (МО).

***Дьргоусъ**: укр. *Дергоус* (КПУ Харк. 12, 197), ст.-рос. Микитка *Дергоусъ*, 1629 р. (Тупиков 126), (похідні) *Дергоусово*, варіант *Дерговусово*, 1499 р. — ойконім у Бежецькій п'ятині Новгородщини (ПKNЗ I, 169, 177), *Дергоусова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 105), рос. *Дергаусов*, *Дергоусов* (ЖПТ), (похідне) *Дергаусово* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 713), блр. *Дергаус* (ЖПТ).

***Дьргоудъ**: укр. *Дергауд* (НКП Харк. 435), рос. *Дергоудов* (м. Харків).

***Дьргозубъ**: рос. *Дергозубов* (МО).

Суфіксальні деривати:

***Дьргащъ**: рос. *Ергашев* (МО), *Дергашев*, *Дергашов* — сучасні прізвища ~ слвн. діал. *drǵáše ж.* 'щітка для чесання' (Pleteršnik I, 171).

***Дьргуха** / ***Дьргуша**, ***Дьргушь**: ст.-рос. *Дергушино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК VI, 904), рос. *Дергушин*, *Дергушев* (МО), блр. *Дергуш* (м. Барановичі).

***Дьргайъ**: ст.-укр. *Дергаи* Лубкович, 1576 р. (Атаманенко 2021: 51), укр. *Дергай*, 1756 р. (АК 5, 156), *Дергай* — сучасне прізвище (Редько I, 294), ст.-рос. Онцифорикъ *Дергай*, 1499–1500 рр. (АЮБ III, 127), Наумко *Дергаевъ*, 1615 р. (ГХ 21), (похідне) *Дергаева*, 1569–1601 рр. — топонім у колишньому Білозерському пов. (ВХК 373), рос. *Дергай*, *Дергаев*, *Ергаев* (ЖПТ), *Яргаев* (МО), *Дергаева* (2), *Дергаево* (5), *Дергаевская Пустошь* — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN II, 713), блр. *Дзяргай* (Бірыла 132), (похідне) *Дзергаі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 83), пол. *Dziergaj* (SN II, 640).

Похідні з консонантом $-k-$ / $-č-$ у суфіксі

***Дьргакъ** / ***Дьргащъ**: укр. *Дергак* (ТДБ 234), *Єргак* (РУС 142), *Дергач* (СП 117), (похідні) *Дергачі* — ойконім у Харківській обл.,

Дергачівка — мікротопонім на Чернігівщині (Черепанова Микротоп. 88), ст.-рос. *Дергач*, 1495 р., Агафон *Ергачев*, 1564 р., Иван Тихомиров *Ергаков*, 1688 р. (Веселовский 94, 109), (похідне) *Дергачево*, XVI ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 143), рос. *Дергак* (МО), *Ергаков*, *Ергачев*, *Дергачев* (ЖПТ), *Дергачі* мн. — прізвисько (Сл. Печоры 1, 171), *Ергáč* — прізвисько (СРНГ 8, 367), (похідні) *Дергачи* (5 фіксацій), *Дергачево* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 713), *Ергачева* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (RGN III, 225), *Дергачевский мост* — мікротопонім, *Дергачева* / *Ергачево* — ойконім у Заонежжі (СТЗ 114, 151), блр. *Дзергачоў*, *Дзяргач* (Бірыла 132), пол. *Dziergacz* (SN II, 640), чеськ. *Drgáč* (ЧП), слвц. *Drgáč* (TZ Bratislava 65) ~ укр. діал. *дергáч* ‘чесальник’ (ЕСУМ 2, 36), *дérгач* ‘щітка з високими залізними зубцями (для чесання волокна, льону, клоччя)’ (ГГ 57), рос. діал. *дергáч* ‘жебрак’ (Иванова Словарь 108), ‘нечепура, задрипанець’ (Дилакторский 101), ‘франт, чепурун’ (СРНГ 8, 9), *ергáч* ‘польова рослина’ (СРГК 2, 27), слвн. *drgáč* ‘шліфувальний камінь’ (Pleteršnik I, 171).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксі

***Дьргаль**: укр. *Дергаль* (Новикова 246), рос. *Дергале* (ЖПТ), хорв. *Drgalić* (Leksik 142) ~ блр. діал. *ды́ргаль* ‘дуже високий’ (Кунцэвіч 94), болг. *дѣргаль* ‘обрив, оголений після дощу; безплідний крутий схил’ (БЕР 1, 459).

***Дьрголь**: укр. *Дерголенко* (Новикова 246), ст.-рос. *Өедька*, Васильєвъ сынъ, Новоторговъ, прозвищемъ *Ерголь*, 1639 р. (САШ 69), а також слов'ян. *Ерголя* (Магницький 39), запозичене в чуваський антропонімікон.

***Дьргула**, ***Дьргуль**: рос. *Дергулин*, *Ергулин* — сучасні прізвища, *Дергулев* (м. С.-Петербург), *Ергулев* (МО), хорв. *Drgula* (Leksik 142) ~ болг. *даргѹль* ‘немічна людина або тварина’ (БЕР 1, 460), слвн. *drgúlja* ‘скребок, скребачка’ (Pleteršnik I, 171).

***Дьргъль**: ст.-рос. Митяй Васильєвъ сынъ *Дергелевъ*, 1585 р. (Сторожев Десятни 116), рос. *Дергеле* (ЖПТ), пол. *Dziergiel* (SN II, 640).

***Дьргуль**: ст.-рос. Григорій Петровъ *Дергилевъ*, 1585 р. (АПА 583), рос. *Дергилев* (ЖПТ).

***Дьргадло**: укр. *Дергало* — сучасне прізвище (м. Шепетівка Хм.), ст.-рос. Федоръ *Дергаловъ*, 1670 р. (КиН 120), (похідне) *Дергалово*, 1568—9 рр. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II,

185), рос. *Ергалов, Дергалов* (МО), (похідні) *Дергалово* — назви поселень у колишніх Псковській і Ярославській губ. (RGN II, 713) ~ рос. діал. *дѣргало (дѣрьгало)* 'високорослий чоловік' (АОС 11, 38), слвн. *drǵdlo* 'шліфувальний камінь' (Pleteršnik I, 171).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі

***Дьргань:** укр. *Єрган* (Новикова 289) < **Дерган*, (похідне) *Дерганівка* — ойконім у Житомирській обл., ст.-рос. *Дерганово*, поч. XVII ст. — назва поселення («сельцо») в Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 193), рос. *Ерганов, Дерганов* (МО), (похідні) *Дергановка* — ойконім у колишній Пензенській губ. (Списки Пенз. 108), *Дергановка* (3 фіксації) — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 527), *Ергановка* — гідронім у водозборі Оки (Смолицкая 253), слвн. *Dergan, Drǵan* (ZSSP 103, 117), пол. *Dziergan* (SN II, 640).

***Дьргонь, *Дьргонь:** рос. *Дергонов* (м. Москва), *Ергонов* (Іркутськ. обл.), *Дергонеv* (Смоленськ. обл.), чеськ. *Drgoň* (ЧП), слвц. *Drgoň* (TZ Bratislava 65) ~ слвц. діал. *drgoň* 'бовдур, дурень' (SSN I, 387).

***Дьргунь, *Дьргунь:** укр. *Дергунь*, 1775 р. (Ділова ДГ 70), *Дергун* — сучасне прізвище (Редько 1, 294), *Дзергун* (Новикова 252), *Єргун* (КПУ Полт. 7, 371), *Дергун* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 124), (похідне) *Дергунова* — гідронім у водозборі Сіверського Дінця (СГУ 166), ст.-рос. Тимофей *Дергунов*, 1495 р. (Веселовский 94), (похідне) *Дергуново*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 97), рос. *Дергунев* (БК 422), *Дергунов, Ергунов, Яргун* (ЖПТ), (похідні) *Ергуновка* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN III, 225), *Дергуновка, Дергуново* — в колишніх Самарській і Тверській губ. (RGN II, 714), блр. *Дзяргун* (Бірыла 132) ~ укр. діал. *дергун* 'той, хто сильно рве' (ЕСУМ 2, 36), рос. діал. *дергун* 'беручий, затятий (до роботи)' (СРНГ 8, 10), *орн.* 'деркач' (Моисеев 39), болг. діал. *доргунъ* 'німічна людина або тварина' (БЕР 1, 460) та ін.

Іносуфіксальні деривати:

***Дьргар'ь:** рос. *Дергарев*, 1914 р. (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf) ~ укр. діал. *дергяр* 'той, хто плете линви з прядива' (ЕСУМ 2, 36).

***Дьргась:** рос. *Дергасов* (м. Краматорськ Донецьк. обл.), слвн. *Dergas* (ZSSP 103), пол. *Dziergas* (SN II, 640).

***Дьрготь:** пол. *Dziergot* (SN II, 641).

***Дьрготъ**: укр. *Дергант* (ЖПТ) — форма з розщепленим носовим, рос. (похідне) *Яргутов* (МО), *Наволот*, *Дерегутово тож* — ойконім у колишній Новгородській губ. (ИСОТ XXXVI) ~ рос. діал. *дергучий* ‘кокетливий, манірний, кривляка’ (СРНГ 8, 10), блр. діал. *дзяргучый* ‘подразнювальний’ (СБГ 2, 67) < **dьrgotъjь*.

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду

Вокалізм *ъ* (ступінь редукції *o*-ряду) у кореневих структурах, пов’язаних з і.-є. **der-*, найпроблематичніший. Однак, як свідчить фактичний матеріал, він цілком можливий і закономірний. Пор., наприклад, лексико-словотвірні мікросистеми з коренями **Дьrb-*, **Дьrd-*, відновлені на матеріалі апелитивної і пропріальної лексики в (Козлова 2008: 80—100; Шульгач II, 48—56; Шульгач III, 18—22).

Рефлекси і.-є. **der-* з іншими детермінативами (тут і в наступних фрагментах) менш продуктивні. Зауважимо також, що генезис вокалізму бінарних груп *-ar-*, *-ur-*, *-or-*, *-ur-*, особливо *-ur-*, не завжди однозначний. Пор., наприклад, укр. діал. *дь́рсати* ‘трясти на вибоїнах’ (Алмашій 33), *удь́ргати* (льон) ‘обмолотити’ (Онишкевич 2, 313), *замь́ркнутися* ‘потемніти, затьмаритися’ (Онишкевич 1, 276), *запь́рчитися* ‘задертися’ (Онишкевич 1, 280), *мь́рва* ‘пом’я-та солома’ (Онишквич 1, 440) та ін., в яких кореневі сполуки «голосний + плавний», найімовірніше, суть місцеві реалізації *tyrt* > *tyrt*.

***Дьрга**, ***Дьрго**, ***Дьргъ**: ст.-укр. *Дорг*, 1448 р. (ССУМ I, 318), рос. *Доргов*, *Доргин* (МО), *Дьрга* (ИПЧ 5, 70), *Дьргин* (м. Донецьк), хорв. *Dargović*, *Durga*, *Durgo* (Leksik 122, 148), пол. *Darga*, *Dorga*, *Durga*, *Dyrga* (SN II, 359, 488, 579, 613), чеськ. *Dirga* (ЧП).

**badьrga* / **padьrga*: рос. діал. *ба́дорга* ‘висохлі стебла картоплі’ (СВор.Г 1, 53), *па́дорга* ‘непогода, буря, заметіль’ (СРНГ 25, 134).

***Водьрга**: рос. *Бударгин* — сучасне прізвище (МО). Як рефлекс посл. **Водьрга* — в (Шульгач I, 23).

***Додьрга**, ***Додьргъ**: рос. *Дудорга*, *Дудургов* (МО), блр. *Дудорга* (м. Мінськ), пол. *Dudorga* (SN II, 562) ~ блр. *дудорга* ‘піскарь, Gobio, gobio’ (Линдберг, Герд 159). Як рефлекси посл. **Dodьrga*, **Dodьргъ* — в (Шульгач I, 48).

***Дьргаць**: рос. *Доргачев* (м. Хабаровськ), пол. *Dargacz*, *Dorgacz*, *Dyrgacz*, *Dyrhacz* (SN II, 359, 488, 613).

***Дьргадло**: ст.-укр. Сенько *Даргайло*, 1649 р. (Реєстр 363), пол. *Dyrgała*, *Dyrgała* (SN II, 613), чеськ. *Durgala* (ЧП), словц. *Durgala* (TZ Trnava 79).

***Дѣргаѣ**: рос. *Даргаева ж., Доргаев* (МО), пол. *Dargaj* (SN II, 359), словц. *Dargaj* (TZ Bratislava 58).

***Дѣрголь**: пол. *Dargol* (SN II, 359).

***Дѣргьль**: укр. *Даргель* (КПУ Херс. 1, 224), рос. *Доргелев* (Кемеровськ. обл.), хорв. *Durgel* (Leksik 148), пол. *Dargel, Dargiel* (SN II, 359).

***Дѣргань**: рос. *Дорганов* (ЖПТ), *Дарганов* — відантропонімний ойконім у Котельниківському р-ні Волгоградської обл.

***Дѣргопъ**, ***Дѣргопъ**: пол. *Dargoń, Darhon, Dyrgoń* (SN II, 359, 613).

***Дѣргасъ**: пол. *Dargas, Dyrgas* (SN II, 359, 613), чеськ. *Dirgas* (ЧП).

***Дѣргашь**, ***Дѣргошь**, ***Дѣргушь**: рос. *Доргашев* (м. Москва), пол. *Dargasz, Dorgosz, Dorgusz* (SN II, 359, 488).

Деривати з -х- / -ѣ- детермінативом

***Дѣрха**, ***Дѣрхъ** / ***Дѣрѣа**, ***Дѣрѣъ**: рос. *Дершов* (ЖПТ), *Дерех, Дершин* (МО), (похідне) *Дершино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN III, 3).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Дѣрхаль**: чеськ. *Drchal* (Beneš 273).

***Дѣрхота**: чеськ. *Drchota* (Beneš 292).

***Дѣрѣакъ**: рос. *Дершаков* — сучасне прізвище, словн. *Deršak* (ZSSP 103), чеськ. *Deršak* (Beneš 78).

***Дѣрѣікъ**: рос. *Дершиков* (МО).

***Дѣрѣька**, ***Дѣрѣько**, ***Дѣрѣькъ**: рос. *Дершков* (м. Новочебоксарськ, Чувашія), хорв. *Drška* (Leksik 143), словн. *Deršek* (ZSSP 103), пол. *Dzierszko* (SN II, 641), чеськ. *Drška* (ЧП), словц. *Drška* (TZ Trnava 78).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дѣрха**, ***Дѣрхъ** / ***Дѣрѣа**, ***Дѣрѣъ**: рос. *Дорхов* (м. Ставрополь), *Доршев* (ЖПТ), *Дурхін* (КПУ Дн. 12/2, 81), *Дорхин, Дорш, Доршин, Дуршев, Дуршин, Дырха, Дырша* (МО), (похідне) *Доршево* — ойконім у колишній Московській губ. (Нистрем 443), пол. *Darch, Dorsz, Dorsza* (SN II, 358, 493).

***Дѣрхоль**: слов'ян. *Дырхоль* (Pamięć 2, 265).

***Дѣрѣікъ** / ***Дѣрѣісь**: хорв. *Diršić, Doršić* (Leksik 131, 138), пол. *Darszyk, Dorszyk* (SN II, 362, 493).

Деривати з -к- / -ѣ- детермінативом

***Дѣрка**, ***Дѣрко**, ***Дѣркъ**: укр. *Дерко* (Богдан 46), (похідні) *Дерків брід* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 155), *Дерківка* —

мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 306), рос. *Деркин, Дерков* (ЖПТ) — патроніми на *-ин, -ов*, (похідне) *Дерковка* — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN III, 1), хорв. *Drk* (Leksik 142), слвн. *Drk* (ZSSP 118), пол. *Dzierka, Dzierko* (SN II, 641), чеськ. *Drk* (Beneš 298).

**dьrkъ(jь)*: укр. діал. *деркій* ‘шерехатий’ (ЕСУМ 2, 41, стаття *дєрти*). Антропонімі рефлексів не засвідчено.

***Дьркась**: ст.-укр. Васко *Деркачь*, 1565 р., Григорей *Деркаченко*, 1654 р. (Тупиков 127, 531), укр. *Деркач* (СП 118), (похідні) *Деркачі* (3 фіксації), *Деркачівка* — ойконіми, *Деркачева пасіка* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл.ММ 1, 216), *Деркачі, Деркачівка, Деркачова долина, Деркачова нива* — мікротопоніми на Ровенщині (Сл.ММР 155), рос. *Деркачев* (ЖПТ), блр. *Деркачи* — відантропонімі ойконіми в колишніх Мінській і Гродненській губ. (RGN III, 1), хорв. *Drkačin* (Leksik 142), слвн. *Derkač* (ZSSP 103), пол. *Dzierkacz* (SN II, 641), чеськ. *Drkáč* (Beneš 290) ~ укр. *деркач* ‘низькорослий’ (Ніковський 190), ‘стертий віник’ (ЕСУМ 2, 41, стаття *дєрти*) та ін.

***Дьркаль, *Дьркаль**: рос. *Деркалев* (м. Донецьк), чеськ. *Drkal* (ЧП).

***Дьrkola**: чеськ. *Drkola* (Beneš 292).

***Дьrkula, *Дьrkul’а, *Дьrkulь**: укр. *Деркулов* — сучасне прізвище (с. Нові Петрівці Вишгородськ. р-ну Київ.), (вторинне) *Деркульський* (СП 118), хорв. *Drkula, Drkulja* (Leksik 142), чеськ. *Drkula* (ЧП).

***Дьrkulь**: укр. (вторинне) *Деркунський* (Глуховцева 1, 228), рос. *Деркун, Деркунов* (МО).

***Дьркась**: рос. *Деркасов* (ЖПТ).

***Дьrkosъ**: хорв. *Drkos* (Leksik 142), слвн. *Derkos* (ZSSP 103).

***Дьrkosъ, *Дьркусь**: ст.-укр. Iwan *Derkosz*, XVI ст. (Жерела I, 31), рос. *Деркошев* (м. Волгоград), хорв. *Drkušić* (Leksik 142), чеськ. *Drkoš* (ЧП).

***Дьrkota**: рос. *Деркотин* (МО).

***Дьrkota, *Дьrkotъ**: рос. *Деркутов* (м. Рубцовськ, Алтайський край), хорв. *Drkuta* (Leksik 142).

***Дьркавъ(jь)**: укр. (вторинне) *Деркавець* (Чучка 191) ~ укр. діал. *деркавий* ‘заїка, заїкуватий’, чеськ. *drkavý* ‘переривистий (про мову та ін.)’ (ЕСУМ 2, 37).

Укр. *Дерканос* (*Дерконос*) (ЖПТ), рос. *Дерканосов* (ВК 569) — рефлексів псл. ***Дьrkonosъ(jь)**.

Похідні з коренем **Dьrč-*

***Дь҃р҃ча**, ***Дь҃р҃сь**: ст.-укр. Іасуб *Dercza*, XVI ст. (Жерела II, 217), укр. *Дерч* (ЖПТ), *Дерча* (КПУ Харк. 9, 87), серб. *Дрча* (Пешикан 473).

***Дь҃р҃чаць**: укр. *Дерчак* (Богдан 46), рос. *Дерчаков* (м. Одеса).

***Дь҃р҃сікь**: укр. *Дерчик* (СП 118).

***Дь҃р҃сіукь**: укр. *Дерчук* (Богдан 46).

***Дь҃р҃ська**: чеськ. *Drčka* (ЧП).

***Дь҃р҃сіупь**: рос. *Дерчунов* (МО).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дь҃рка**, ***Дь҃рко**, ***Дь҃ркь**: ст.-рос. Захарко *Дыркин*, 1646 р. (ЯП 14) — патронім на *-ин*, рос. *Доркин*, *Дырков* (МО), укр. *Дирко* (СП 121), хорв. *Durk* (Leksik 148), пол. *Darka*, *Darko*, *Dork*, *Dorka*, *Dorko*, *Durka*, *Durko*, *Dyrka*, *Dyrka* (SN II, 359, 488, 579, 580, 613).

***Дь҃ркась**: укр. *Дуркач* (Зосимов 314), рос. *Дыркачев* (м. Москва), *Доркачев*, *Дуркач* (МО), пол. *Durkacz*, *Dyrkacz* (SN II, 580, 613).

***Дь҃ркадло**: укр. *Дуркало*, 1725 р. (МК 211), *Дуркало* (Панчук 148), рос. *Дуркалов*, *Дыркалов* — сучасні прізвища, пол. *Durkało* (SN II, 580) ~ укр. діал. *дуркати* 'штовахати з розгону' (Астаф'єва, Воронич 1, 481), 'штовахатися' (СБук.Г 105), 'трясти' (Матвіяс 114), 'стукати, щоб відчинили' (УНК 19, 366).

***Дь҃ркайь**: рос. *Дыркаев* (МО).

***Дь҃ркаль**: укр. (вторинне) *Дуркалевич* (м. Дрогобич Льв.), рос. *Дыркалев* — сучасне прізвище, пол. *Durkales* (SN II, 580).

***Дь҃ркапь**, ***Дь҃ркопь**: укр. *Дурканець* (КПУ Льв. 3, 177), рос. *Дурконов* (КДП 781), пол. *Dorkan* (SN II, 488), а також слов'ян. *Дуркан* (Рамієс 2, 109).

***Дь҃р҃кіупь**: рос. *Доркунов* (МО).

***Дь҃ркарь**: пол. *Durkarz* (SN II, 580).

***Дь҃ркась**: укр. *Дуркаш* (Зосимов 314), рос. *Дуркашев* (ЖПТ), пол. *Durkasz* (SN II, 580).

***Дь҃ркота**, ***Дь҃р҃коть**: укр. *Дуркіт* (Панцьо 104), *Дуркот*, *Дуркота* (Зосимов 314), пол. *Durkot* (SN II, 580), чеськ. *Durkot* (ЧП), словц. *Durkot* (TZ Trnava 79).

Похідні з коренем **Dьrč-*

***Дь҃р҃ча**, ***Дь҃р҃сь**: рос. *Дорчин* (м. Москва), *Дурчина ж.* (МО), хорв. *Dorč* (Leksik 137), пол. *Darcz*, *Dorcz*, *Durcz*, *Durcza*, *Durczow*, *Dyrcz*

(SN II, 358, 487, 578, 579, 613) ~ укр. діал. *дурчити* 'трясти, наприклад, на возі або на залізниці' (Кміт 217).

***Дѣ҃чаѣъ**: укр. *Дурчак* (СП 135), *Дырчак* (КПУ Керчь 1, 169), блр. *Дырчаков* (м. Мінськ), хорв. *Dorčak* (Leksik 137), пол. *Darczak, Dorczak, Durczak, Dyrzczak* (SN II, 358, 487, 578, 613), чеськ. *Dorčák* (ЧП), слвц. *Dorčák, Durčák* (TZ Bratislava 63, 68).

***Дѣ҃чіѣъ** / ***Дѣ҃чіѣъ**: хорв. *Dorčić* (Leksik 137), пол. *Darczyk, Dorczyk, Durczyk* (SN II, 358, 487, 579), слвц. *Dirčik, Dyrčik* (TP 96), *Dorčáková ж.* (TZ Bratislava 63).

***Дѣ҃чуѣъ**: пол. *Durczuk* (SN II, 579).

***Дѣ҃чыѣъ**: пол. *Durczek, Durczok, Dyrzcza, Dyrzczok* (SN II, 578, 579, 613).

***Дѣ҃чімѣъ**: рос. *Дурчимов* (МО).

***Дѣ҃чаѣъ**: рос. *Дурчанов* (МО).

***Дѣ҃чіѣъ**: серб. *Дурчин* (Пешикан 473).

***Дѣ҃чатѣъ**: рос. *Дурчатов* (МО).

Деривати з -l- детермінативом

***Дѣ҃гла**, ***Дѣ҃гль**, ***Дѣ҃гль**: ст.-укр. Степан *Дерлюк*, 1649 р. (Реєстр 122), укр. *Дерлюк* (Рв.) — патроніми на -'ук, ст.-рос. Григорей Михайлов с. *Дерловъ*, 1566 р. (Тупиков 531), Никита Иванович *Дерловъ*, 1668 р. (Герасимов Столбцы 94), рос. *Дерлов* (м. Тобольськ), (похідні) *Дерлова, Дерлово* — ойконіми в колишніх Орловській і Курській губ. (RGN III, 2), болг. *Дърлев* (Илчев 190), пол. *Dzierla* (SN II, 641), чеськ. *Drla* (ЧП). Пор. також *Dorlatz Bruch* — мікротопонім на польському Помор'ї, який виводять із антропоніма ***Дѣ҃ль** (Rzetelska-Feleszko, Duma 107).

***Дѣ҃рлѣга**: укр. *Дерляга* (Богдан 46), рос. *Дерлягин* (м. Москва), пол. *Dzierlęga* (SN II, 641).

***Дѣ҃рлига**: ст.-рос. Іванъ *Дерлига*, 1695 р. (Тупиков 127).

Дѣ҃рлугъ** (Дѣ҃рлогъ**): рос. *Дерлугов* (ЖПТ).

***Дѣ҃рл'аѣъ**: слвц. *Drláček* (TP 96), (похідне) *Dorlatz Bruch* — топонім на польському Помор'ї, перший компонент якого виводять із антропоніма ***Дѣ҃рл'аѣъ** (Rzetelska-Feleszko, Duma 107).

***Дѣ҃рликъ** / ***Дѣ҃рліѣъ**: ст.-укр. *Дерликъ*, 1572 р. (Тупиков 127), хорв. *Drlić, Drljić* (Leksik 142), слвн. *Drlik* (ZSSP 118), пол. *Dzierlik* (SN II, 641), ст.-чеськ. Procopio dicto *Drlik*, 1380 р. (наводиться за: Profous I, 475), чеськ. *Drlik* (ЧП), слвц. *Drlík* (TZ Bratislava 65).

***Дьліца**: укр. *Дерлиця* (Редько 1, 296), рос. *Дерлицин* (похоронений на військовому кладовищі в м. Бад-Лангезальце, Німеччина).

***Дьльсь**: чеськ. *Drlec* (наводиться за: Profous I, 475).

***Дьлімъ**: укр. *Дерлименко* (ЖПТ).

***Дьлінь**: чеськ. *Drlín* (Beneš 266).

***Дьлє**, **-ѣ-**: рос. *Дерлятко* (ИС 75), чеськ. (похідне) *Drletin*, яке виводять із особового імені **Drlata* (Profous I, 474–475).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дьрла**, ***Дьрл'а**, ***Дьрло**, ***Дьрлъ**: ст.-рос. *Дурло*, 1545 р. (Веселовський 104), рос. *Дорлов* (ЖПТ), *Дурлова ж.* (МО), (похідне) *Дурлово* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN III, 150), пол. *Darla*, *Durla*, *Durła*, *Durło*, *Dyrła* (SN II, 359, 580, 614), (похідне) *Darłowo* — ойконім (SMP 198).

***Дьрlega**: пол. *Dorłęga* (SN II, 488).

**dьrlyga*: укр. діал. *дурлига* ‘дурисвіт’ (Матвіяс 63).

***Дьрл'ажь**: ст.-рос. Івашко *Дурляй*, 1448 р. (АФЗХ I, 108), Четвертой *Дурляев*, 1573 р. (Альшиц 45), Гаврило *Дурляевъ*, 1689 р. (Тупиков 540), рос. *Дурляев* (м. Харків).

***Дьрлѣъ**: рос. *Дурлеев* (Кемеровськ. обл.), пол. *Darlej*, *Durlej* (SN II, 359, 580).

***Дьрlica**: пол. *Dyrlica* (SN II, 614).

***Дьрлакъ**, ***Дьрл'акъ** / ***Дьрл'ась**: рос. *Дурлаков* (м. Ковров Владимирськ. обл.), *Дурлачев* (МО), пол. *Darlak*, *Darłak*, *Durlak*, *Durłak*, *Dyrlacz* (SN II, 359, 360, 580, 614), чеськ. *Durlák* (ЧП).

***Дьрлікъ** / ***Дьрлісь**: хорв. *Darlic* (Leksik 122), пол. *Darlik*, *Durlik*, *Dyrlík* (SN II, 359, 580, 614).

Деривати з *-m-* детермінативом

***Дьрма**: укр. *Дерма* (КПУ Ник. 1, 634), рос. *Дермин* (МО), пол. *Dzierma* (SN II, 641) ~ **дьрма* (ЭССЯ 5, 223).

Суфіксальні похідні:

***Дьрмага**, ***Дьрмагъ**: пол. *Dziermaga*, (вторинне) *Dziermagowski* (SN II, 641),

Дьрмугъ** (Дьрмогъ**): ст.-рос. *Дермугово*, 1499 р. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (ПКНЗ 1, 200).

***Дьрмайъ**: ст.-слвц. Nicolaus *Drmaj*, 1625 р. (HSSJ I. 314).

***Дьрм'акъ** / ***Дьрмась**: рос. (похідне) *Дермякова* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN III, 2), хорв. *Drmač* (Leksik 143).

***Дѣгмікъ** / ***Дѣгміць**: укр. *Дермик* (Богдан 46), рос. *Дермичев* (ЖПТ), хорв. *Drmić* (Leksik 143).

***Дѣгмела**, ***Дѣгмелъ**: ст.-рос. Иван Арбуз *Дермель*, XV ст. (Веселовский 95), Игнашка Костентиновъ с. *Дермелевъ*, 1625 р. (Зарайск 13), (похідне) *Дермелева*, 1572 р. — ойконім на Рязанщині (ПКРК I/1, 467), сучасне *Дермелево* — в Рязанській обл., рос. *Дермелев* (ЖПТ), слвн. *Dermelj*, *Drmelj* (ZSSP 103, 118), чеськ. *Drmela* (ЧП).

***Дѣгмолъ**, ***Дѣгмоъ**: слвн. *Dermol*, *Drmol* (ZSSP 103, 118), чеськ. *Drmola* (Beneš 87), слвц. *Drmola* (TZ Trnava 77).

***Дѣгманъ**: ст.-укр. Лівко *Дерманикъ*, 1649 р. (Реєстр 310), укр. *Дерман* (Глуховцева 1, 228), рос. *Дерман* (МО), *Дерманов* (м. С.-Петербург), серб. *Дръманъ* (Даничић III, 589), хорв. *Drman* (Leksik 142).

***Дѣгмена**, ***Дѣгмень**: рос. *Дерменев* (ЖПТ), (похідне) *Дерменино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 342).

***Дѣгмінъ**, ***Дѣгмонъ**: ст.-рос. Постникъ *Дерминъ*, 1585 р. (МПКР I, 41), рос. *Дермин* (МО), хорв. *Drmon* (Leksik 143).

***Дѣгмаѣ**, ***Дѣгмеѣ**: рос. *Дермашев* — сучасне прізвище (м. Владимир), хорв. *Drmeš* (Leksik 143), слвн. *Drmaš* (ZSSP 118).

***Дѣгмота**: чеськ. *Drmota* (ЧП).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дѣгма**, ***Дѣгто**, ***Дѣгтъ**: ст.-укр. *Durta*, XVI ст. (Жерела III, 5), укр. *Дорменко* (КПУ Ник. 1, 90) — патронім на *-енко*, *Дурмо* (КПУ Сум. 1, 100), рос. *Дормин*, *Дормов* (ЖПТ) — патроніми на *-ин*, *-ов*, *Дырма* (МО), хорв. *Durt* (Leksik 148), ст.-пол. Adam *Durta*, 1605 р. (ABK XXXI, 292), пол. *Durta*, *Dyrta* (SN II, 580, 614).

***Дѣгмајъ**: рос. *Дурмаев* (м. Казань), пол. *Durtaj* (SN II, 580).

***Дѣгмадло**: рос. (похідне) *Дурмалово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN III, 150), пол. *Durtało* (SN II, 580).

***Дѣгmidlo**: рос. (похідне) *Дормилово* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN III, 78), пол. *Durmiła* (SN II, 581).

***Дѣгмакъ** / ***Дѣгмаѣъ**: рос. *Дормачев* (ЖПТ), *Дурмаков* (м. Москва) ~ рос. діал. *дурма́к* 'дурень' (СРНГ 8, 267).

***Дѣгмікъ** / ***Дѣгміць**: рос. *Дормичев* (м. С.-Петербург), хорв. *Dormić*, *Durmić* (Leksik 137, 148), слвц. *Durmik* (TZ Bratislava 68).

***Дѣгтъкъ**: слвц. *Durtek* (TZ Bratislava 68).

***Дѣгманъ**, ***Дѣгманъ**: укр. *Дирман*, *Дурман* (Новикова 254), рос. *Дурманов*, 1736 р. (Дмитренко 25), *Дурманов* (ЖПТ), *Дырманъ* (КПУ

Дон. 11, 396), *Дорманов*, *Дырман* (МО), блр. *Дирман* (с. Бостинь Лунінецьк. р-ну Брестськ. обл.), хорв. *Durman* (Leksik 148), пол. *Durman* (SN II, 614) ~ рос. діал. *дурман*, *дурман* 'дурень' (СРНГ 8, 267).

***Дурмасъ**: рос. *Дурмасов* (ЖПТ).

***Дурташъ**, ***Дуртишъ**, ***Дуртошъ**: рос. *Дормашев* (МО), хорв. *Durmiš* (Leksik 148), пол. *Durmasz* (SN II, 581), (похідне) *Darmoszewo* — ойконім (SMP 198).

***Дурмать(яъ)**: рос. *Дорматов* (ЖПТ).

Деривати з -n- детермінативом

***Дьгна**, ***Дьгно**, ***Дьгнь**, ***Дьгнь**: ст.-рос. Яковъ *Дерновъ*, 1610 р. (Тупиков 531), рос. *Дернев*, *Дернин*, *Дернов* (МО), блр. *Дзёрн* (Бірыла 129), слвн. *Dern* (ZSSP 103), пол. *Dzierna*, *Dzierno* (SN II, 641), чеськ. *Drn* (ЧП) ~ **дьгнѣ* (ЭССЯ 5, 224).

***Дьгнајъ**: рос. *Дернаев* (м. С.-Петербург), слвц. *Drnaj* (TZ Bratislava 65).

***Дьгнакъ** / ***Дьгнашъ**: укр. *Дернак* (Богдан 46), *Дернаки* — відантропонімний ойконім на Львівщині, рос. *Дернаков*, *Дерначев* (МО), слвн. *Dernač*, *Drnač* (ZSSP 104), чеськ. *Drnák* (ЧП), слвц. *Drnák* (TZ Trnava 77).

***Дьгнікъ** / ***Дьгнішъ**: рос. *Дерников* (МО), *Дерничев* (м. Перм), хорв. *Drnić*, *Drniković* (Leksik 143), слвн. *Dernič*, *Drnik* (ZSSP 104, 118).

***Дьгнукъ**: хорв. *Drnuik* (Leksik 143).

***Дьгнька**, ***Дьгнькъ**: чеськ. *Drnek*, *Drnka* (ЧП).

***Дьгньсь**: чеськ. *Drnes* (ЧП).

***Дьгніса**: рос. *Дерницин*, *Дерницын* (МО).

***Дьгнашъ**: хорв. *Drnas* (Leksik 143).

***Дьгнушъ**: рос. *Дернышев*, *Дернышов* (МО).

***Дьгнота**: укр. *Дернута* (Богдан 46).

***Дьгновъ(яъ)**: укр. *Дерновий* (СП 118), рос. *Дерновой* (МО).

Ст.-рос. Левка Иванов *Дерноусов*, 1568 р. (Кюршунова 146), рос. *Дерноусов* (м. Ставрополь) — рефлексіє псл. ***Дьгноусъ**.

Деривати з -p- детермінативом

***Дьгра**, ***Дьгръ**: укр. *Дерна* (КПУ Сум. 4, 461), *Дерепа* (Новикова 247) — форма з другим повноголоссям, рос. *Дерон* (Кр.Д. 835) < **Дерп*, *Ерпин*, *Дерпов*, *Дерепа*, *Дерепин*, *Дерепов* (МО), хорв. *Drpa* (Leksik 142) ~ **дьдрати* (ЭССЯ 5, 225).

Афіксальні деривати відапелятивного походження:

***Дьгракъ** / ***Дьграсъ**: укр. *Дернак* (РІ ІФ 5, 81), *Дернач* (СП 118), рос. *Дернак* (МО), *Дерначев* (Курськ. обл.), болг. *Дърначев* (Илчев 191) ~ укр. діал. *дерпáк бот.* ‘драпак, ожина, *Rubus fruticosus*’, орн. ‘деркач, *Сгех сгех*’ (ЕСУМ 2, 40 – «результат контамінації основ *драпáк* (*дряпати*) і *дёрти*»).

***Дьгрісь**: серб. (похідне) *Др̀нића кўче* – мікротопонім (Цицмил-Реметић 192), хорв. *Drpić* (Leksik 142), слвн. *Drpič* (ZSSP 119).

***Дьгрьтъ**: рос. *Дерптов* (ЖПТ).

Деривати з -s- детермінативом

***Дьrsa**, ***Дьрсъ**: укр. (похідне) *Дерсове* – ойконім на Донеччині, рос. *Дерес* (МО), *Дерсов* (м. Нижньовартовськ), ст.-блр. Михно *Дерсевичъ*, 1552–1555 рр. (ПКПК 23), пол. *Dziersa* (SN II, 641), чеськ. *Drs* (ЧП) ~ **дьrsati* (ЭССЯ 5, 225).

Суфіксальні похідні:

***Дьrsакъ**: укр. *Дерсак* (Панцьо 103), рос. *Ерсак*, *Ерсаков* (МО).

***Дьrsька**, ***Дьrsькъ**: рос. *Дерсков* (м. Балаково), *Дересков* (МО), чеськ. *Drsek*, *Drska* (ЧП).

***Дьrsань**, ***Дьrsань**: рос. *Ерсан* (МО) < **Дерсан*, пол. *Dziersan*, *Dziersań* (SN II, 641).

***Дьrsинь**: рос. *Дерсинов* (МО), блр. *Дерсинов* (м. Брест).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму о-ряду

***Дьrsa**, ***Дьрсъ**: укр. *Дарас* (Красовський 62) – форма з другим повноголоссям, *Дурса*, 1812 р. (Ономастikon 122), *Дурса* (Зосимов 1, 314), ст.-рос. *Иванъ Дурса*, 1649 р. (Латкин 208), рос. *Дурсин* (ЖПТ), *Дурс*, *Дурсов*, *Доросов* (МО), (похідне) *Дурсово* – ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 152), серб. (похідне) *Дурсина падина* – мікротопонім (Ђирић 1997: 129), пол. *Dars*, *Durs* (SN II, 362, 581), чеськ. *Darsa* (Beneš 63), а також слов'ян. *Дырса*, 1888 р. (ПККГ 1887: 118) ~ рос. діал. *дырса* ‘рослина *Bromus*’ (Даль 1, 507).

Суфіксальні похідні:

***Дьrsайъ**: рос. *Дарсай* (МО).

***Дьrsакъ**: рос. *Дурсаков* (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf).

***Дьrsикъ**: рос. *Дурсиков* (м. Тула), пол. *Dursik* (SN II, 582).

***Дьrsькъ**: пол. *Darskowo* (3) – відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дърсана**, ***Дърсанъ**: укр. *Дурсан* (Богдан 55), рос. *Дурсанов* (м. Харків), ст.-рос. *Фетка Дурсанин*, 1651 р. (КИ 508).

***Дърсенъ**: рос. *Дурсенев* (ТСК 94).

***Дърсинъ**: ст.-рос. Данилко Оверкиєвъ синъ *Дурсинъ*, 1629 р. (КВ 9), рос. *Дурсинов* (ЖПТ), (похідне) *Дурсинский* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN III, 152).

***Дърсунъ**: рос. *Дурсун*, *Дурсунов* (МО), серб. *Дурсун* (Јањатовић 119).

Деривати з -t- детермінативом

***Дъртъ**: рос. *Дертевъ*, 1704 р. (АВД 1, 235), *Дертев* (ЖПТ) ~ **dьrtь* (ЭССЯ 5, 227).

Суфіксальні похідні:

***Дъртѣѣ**: рос. *Дертеев* (ЖПТ).

***Дъртіца**: ст.-рос. (похідне) *Дертицыно*, XV ст. — назва пустища в історичній Новгородській землі (НПК I, 52) ~ укр. діал. *дѣртіця* 'тонка дошка' (ЕСУМ 2, 41).

***Дъртакъ**: укр. *Дертак* (РУС 123).

***Дъртікъ**: хорв. *Drtik* (Leksik 143), чеськ. *Drtik* (ЧП).

***Дъртіна**, ***Дъртінь**: рос. *Дертинов* (ЖПТ), чеськ. *Drтина* (ЧП), словц. *Drtinová ж.* (TZ Trnava 78).

***Дъртунъ**: укр. *Дертун* (КПУ Київ. 6, 380), рос. *Дертунов* (МО).

***Дъртнікъ**: ст.-рос. (похідне) *Дертники*, 1644 р. — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Титов ВП 6), воно ж *Дертники* (Списки Яросл. 342), сучасне *Дертники* — в Ярославській обл., блр. *Дзертнікі* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 82).

***Дърт'ар'ъ**: ст.-укр. Іван *Дертяр*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 90), рос. *Дертярь*, *Дертярев* (МО).

Деривати із -z- детермінативом

***Дърза**, ***Дързь**: укр. *Йорза* (Ромни 257), рос. *Дерзов* (ЖПТ), *Дерзин* (м. С.-Петербург), *Ерза* (ИС 53) < **Дерза*, *Ерзов* (МО), (похідні) *Ерзова* (2), *Ерзово* (3), *Ерзовка* (33) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 230), блр. (похідні) *Дерзино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN III, 1), *Ёрзаўка* — мікротопонім на Вітебщині (МБ 81), болг. *Дързов* (Илчев 190), пол. *Dierz* (SN II, 427).

Стосовно апелятивної лексики пор., наприклад, рос. діал. *дѣрза* 'задирака' (АОС 11, 96).

**dyrzь(jь)*: рос. діал. *ѣрызый* ‘пронизливий’ (СРНГ 9, 26), ст.-блр. *дерзый* ‘нешанобливий, неввічливий’ (ГСБМ 10, 60), словц. діал. *drzy* ‘грубий, неслухняний’ (SSN I, 400) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 228–229). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Праантропоніми-композиції:

***Дьрзободь**: слов'ян. *Darsebande*, 1318 р. — топонім (Jeżowa 51 — з реконструкцією **dřzobodi*).

Суфіксальні деривати:

***Дьрзуга**: ст.-рос. (похідне) *Дерзугина*, 1686 р. — назва пустища в колишній Псковській губ. (ОПКН 228).

***Дьрзакъ**, ***Дьрз'акъ**: ст.-рос. Архипъ Алексѣевъ сынъ *Дерзакъ*, 1596 р. (ПС VIII, 137), рос. *Дерзаков* (м. С.-Петербург), *Ерзаков* (ЖПТ), (похідне) *Ерзаки* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 230) < **Дерзаки*, хорв. *Drzak* (Leksik 144), пол. *Dierzak* (SN II, 427), словц. *Drziak* (TZ Trnava 78).

***Дьрзикъ**: ст.-рос. Андрей *Ерзик*, 1594 р. (Веселовский 109) < **Дерзик*, рос. *Дерзи́ков* (м. Челябінськ), *Ерзи́ков* (ЖПТ).

***Дьрзукъ**: рос. *Ерзуков* (ЖПТ).

***Дьрзъкъ**: рос. *Дерзков* (м. Москва), чеськ. *Drzek* (Beneš 264).

***Дьрзъкъ(йь)**: укр. *Дерзкій*, 1756 р. (АК 5, 156) ~ укр. *дерзкій* ‘жорстокий, міцний; сміливий’ (ЕСУМ 1, 39), діал. *дѣрзкій* ‘дуже працьовитий, старанний’, ‘фізично витривалий, жвавий’ (Матіїв 120), *дерзкій* ‘енергійний, життєрадісний’ (Сабадош 63), *дерзкій* ‘мужній, сильний, здоровий’ (Кміт 211), ст.-блр. *дерзкий* ‘відважний, сміливий’ (ГСБМ 10, 59), блр. діал. *дзѣрзкі* ‘рішучий, сміливий’ (ТС 2, 17), болг. *дѣрзък* ‘сміливий’ (БЕР 1, 462) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 229).

**dyrzadlo*: болг. *дарзало* ‘заїдлива людина’, ‘чесалка для льону, конопель і под.’ (БЕР 1, 460). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Дьрзель**: укр. *Дерзель* (Пура СПР I, 37).

***Дьрзанъ**: рос. *Ерзанов*, *Дерзанов* (МО).

***Дьрзинъ**: рос. *Дерзин* (м. С.-Петербург), *Ерзин* (ЖПТ) < **Дерзин*.

***Дьрзунъ**: ст.-рос. Петрушка *Ерзуновъ*, 1495 р. (Тупиков 544) < **Дерзуновъ*, рос. *Дерзунов* (Рязанськ. обл.), *Ерзунов* (ЖПТ), (похідні) *Ерзунова*, *Ерзуново* — ойконіми в колишніх Калузькій і Петербурзькій губ. (RGN III, 230) ~ укр. діал. *дерзу́н* ‘сміливець’ (ЕСУМ 1, 39).

***Дързѣтъ**: рос. *Ерзутов* (МО) < **Дерзутѣ*, слов'ян. *Ерзутъ* (Магницький 30), запозичене чувашами, очевидно, від волзько-камських болгар.

Похідні в ступені редукції кореневого вокалізму *о*-ряду

***Дърза**, ***Дързь**: рос. *Дорзов* (м. Єкатеринбург), *Дорозов* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям, *Дързин* (МО), блр. (похідне) *Дурзин*, 1738 р. — ойконім у колишньому Мстиславському воєводстві (КДАК 730), пол. *Durza* (SN II, 582) ~ укр. діал. (похідне) *зідурза* 'задерта шкіра навколо нігтя на пальці' (Аркушин 2016: 164), блр. діал. *дърза* 'висока цибата дівчина' (Данілович 24), *дързаць* 'повільно рухатися' (СБГ 2, 114).

***Дързидло**: пол. *Darzyło* (SN II, 363).

***Дързая**: пол. *Dorzaj*, *Durzaj* (SN II, 494, 582).

***Дързак**: рос. *Дурзаков* — сучасне прізвище, пол. *Darzak*, *Dorzak*, *Durzak* (SN II, 363, 494, 582).

***Дързик**: рос. *Дарзи́ков* (м. С.-Петербург), пол. *Durzik*, *Durzyk* (SN II, 582).

***Дързьк**: пол. *Dyrzek* (SN II, 614).

***Дързаль**: пол. *Durzal* (SN II, 582).

***Дързань**: рос. *Дорзанов* (МО).

***Дързинь**: рос. *Дарзин* (ЖПТ), пол. *Darzinow* (SN II, 363).

Деривати з -ѣ- детермінативом

***Дърѣ**, ***Дърѣ**: укр. (похідне) *Держів* — ойконім у Львівській обл., рос. *Держев*, *Держин* (СП 117), *Дережов* (МО) — форма з другим повноголоссям, чеськ. (похідне) *Držov* — ойконім (Profous I, 478), луж. *Derža* (Wenzel II/1, 89) ~ укр. діал. *държа* 'ручка' (ЕСУМ 2, 39).

Праантропоніми-компози́ти з компонентом **Дърѣ*-

***Дърѣкрай**: д.-руськ. *Держикрай* Володиславичь, 1223 р. (Тупиков 127), болг. *Держикрай* — чол. ім'я (Іванова, Радева 135), ст.-пол. *Dzrżycray*, 1388 р. (SSNO I, 572), ст.-чеськ. *Drisicray*, 1253 р., (похідне) *Dircraiw*, 1291 р. — ойконім (Gebauer I, 348).

***Дърѣмир**: болг. *Держимир*, *Държимир* — чол. імена (Іванова, Радева 135, 141), схв. *Drisimir*, IX ст. — чол. ім'я (Rječnik I, 837), серб. *Држимир* — чол. ім'я (Грковић 84), слвн. *Držimir* (Kos 118). Пор. ще

Desemer — топонім на польському Помор'ї, який виводять із антропоніма **Dǫžimirъ* (Rzetelska-Feleszko, Duma 108).

***Дѣжѣрокъ(ѣ)**: укр. *Держирук* (РУС 123).

***Дѣжѣславъ**: д.-руськ. *Держиславъ* Абрамовичъ, 1221 р. (Тупиков 127), рос. (похідне) *Держиславль* — назва городища в колишній Тверській губ. (Плетнев 103), болг. *Държислав*, *Държослав* — чол. імена (Займов 100), схв. *Držislav* — чол. ім'я, відоме з X ст. (Rječnik I, 837), серб. *Држислав* — чол. ім'я (Грковић 84), ст.-пол. *Dersislauo*, 1224 р. (SSNO I, 573), ст.-чеськ. *Dersizlavs*, 1142—1148 р. (Pleskalová 131), *Drisislaus*, 1268 р. (Gebauer I, 349), чеськ. (похідні) *Drslav*, *Drslavice* (2) — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Držislav* (Profous I, 478).

***Дѣжѣвоѣ**: схв. *Drživoj* — чол. ім'я, відоме з XIII ст. (Rječnik I, 837).

Суфіксальні похідні:

***Дѣжѣѣ**: рос. *Держаев* (МО), слвн. *Držaj* (ZSSP 120).

***Дѣжѣакъ**: укр. *Держак* (СП 117), *Держак* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 125), *Держаки* — відантропонімний ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Держаков* (МО) ~ укр. *держак* 'ручка, рукоятка, древко' (Ніковський 190), діал. *держак* 'стебло соняшника' (ЕСУМ 2, 39) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 230).

***Дѣжѣикъ** / ***Дѣжѣиць**: болг. *Държиков* (Илчев 190), серб. *Држић* (Грковић 84), слвн. *Držič* (ZSSP 120), слвц. *Držík* (TZ Trnava 78), луж. *Deržik* (Wenzel II/1, 89).

***Дѣжѣукъ**: рос. *Держук* (МО) ~ укр. діал. *держук* 'держак' (ЕСУМ 2, 37).

***Дѣжѣька**, ***Дѣжѣько**, ***Дѣжѣькъ**: укр. *Держко*, *Держко* (Новикова 247, 252), рос. *Держков* (м. Ростов-на-Дону), серб. (похідне) *Држков* *лаз* — мікротопонім (Лома 82), ст.-чеськ. *Drisek*, 1183 р. (Pleskalová 131 — з реконструкцією *Dřžekъ*), чеськ. *Držka* (Beneš 123), (похідні) *Držkov*, *Držkovice* — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Držek* (Profous I, 478), слвц. *Držka* (TZ Bratislava 66), луж. *Deržk*, *Deržka*, *Deržko* (Wenzel II/1, 89).

**дѣрѣькъ(ѣ)*: укр. *держкий* 'чіпкий; стійкий' (ЕСУМ 2, 37). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

***Дѣжѣидло**: укр. *Держило* (Редько 1, 296), рос. *Держилов* (МО), (похідне) *Держилово* — ойконім у колишньому Ростовському пов. (ВНР 7).

***Дьґзімъ**: рос. *Держимов* (м. Новокузнецьк), чеськ. *Držim* (Svoboda 163) ~ рос. діал. *держі́мый* 'використовуваний для повсякденного носіння' (СРГК 1, 455).

***Дьґжапъ**: укр. (вторинне) *Держанюк* (Редько 1, 296), (похідні) *Держанівка* (5 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах, блр. *Держан* (Бірыла 129), болг. *Държан* (Илчев 190), слвн. *Držan* (ZSSP 120) ~ укр. діал. *держа́н* 'ручка' (ЕСУМ 2, 39).

***Дьґжіпъ**: рос. *Держинов* (м. Москва), серб. *Држин* (Грковић 84).

***Дьґжупъ**: укр. *Держун* (СП 117), рос. *Держунов* — сучасне прізвище.

***Дьґґета**: (похідне) *Dersentin*, 1292 р. — топонім у Мекленбурзі, який виводять із антропоніма **dřžeta* (Jeżowa II, 75).

***Дьґґита**: блр. (похідне) *Держитино* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 1).

***Дьґґішъ**: луж. *Deržiš* (Wenzel II/1, 89).

***Дьґґава**: укр. *Держава* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 125), рос. *Державин* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *держава: в дворѣ державы своеѣ*, 1580 р. (УП 1, 309) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 231–232).

***Дьґґавъсь**: рос. *Державцев* (ЖПТ).

Похідні у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду

***Дьґґъ**: рос. *Доржѣв* (м. Омськ), пол. *Darż* (SN II, 363), *Darżewo* (3) — відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дьґґакъ**: рос. *Доржак* (МО), *Доржаков* (м. Красноярськ), пол. *Durżak* (SN II, 582).

***Дьґґікъ**: рос. *Доржи́ков* (МО).

***Дьґґькъ**: рос. *Доржков* (м. Іркутськ), пол. *Darżkowo* (2) — відантропонімні ойконіми (SMP 198).

***Дьґґапъ**: хорв. *Doržan* (Leksik 138).

***Дьґґіпъ**: рос. *Доржи́нов* (МО), пол. *Darżynow* (SN II, 363).

Праантропоніми з коренем **God-*

***Goda, Godъ, Godъ**: ст.-укр. *János Goda*, 1600 р. (Чучка 147), укр. *Год* (ОКІУМ), *Года* (КПУ Терн. 2, 511), *Годи́в* — відантропонімний ойконім на Тернопільщині, ст.-рос. Пятко *Годовъ*, 1648 р. (АЮБ III, 172), рос. *Годин*, *Годов* (МО) — патроніми на *-ин*, *-ов*, болг. *Года* (Илчев 136), серб. *Года* (Грковић 65), хорв. *God* (Leksik 193), пол. *God*,

Goda, Hoda (SN III, 403; IV, 130), (похідні) *Godów* (4) — ойконіми (SMP 299—300), ст.-чеськ. *Hóda* (Gebauer I, 443), чеськ. *Goda, Hod, Hoda* (ЧП), словц. *Goda* (TZ Bratislava 94) ~ укр. діал. *года* 'передшлюбна угода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 6, 191—192).

Префіксальні деривати:

***Bezgodъ**(jъ): ст.-рос. Федор *Безгод*, 1570 р. (Веселовский 31), Василей *Безгодов*, XVII ст. (ТК II, 662), (похідні) *Безгодова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 93), рос. *Безгодов* (ЖПТ), (похідне) *Безгодова* — ойконім у Свердловській обл., луж. **Bezgod* (ААО 5, 18) ~ укр. діал. *безгóда* 'негода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 25).

***Dogoda, *Dogodъ**: укр. *Догод* (КПУ Харк. 2, 327), *Догода* (Процюк 127), рос. *Догодин* (МО), пол. *Dogoda, Dohoda* (SN II, 456, 457) ~ укр. *догóда* 'догодження' (ЕСУМ 1, 544), словц. діал. *dohoda* 'домовленість, згода' (SSN I, 334) та ін.

***Lagoda**: ст.-укр. Васко *Лагода*, 1570 р. (Атаманенко 2015: 100), укр. *Лагода* (Новикова 465), рос. *Лагода, Лагодин* (МО), блр. *Лагода* (Бірыла 240), пол. *Łagoda, Łahoda* (SN VI, 15, 17), ст.-чеськ. *Lahoda*, 1366 р. (Moldanová 102), чеськ. *Lahoda* (ЧП), словц. *Lahoda* (TZ Bratislava 201), в.-луж. *Łahoda*, н.-луж. *Łagoda* (Wenzel II/1, 240) ~ **lagoda* (ЕССЯ 14, 13—14).

***Sъlagoda**: укр. *Злагода* (СП 156) ~ укр. *злáгода* 'лагода; взаємна домовленість; погодженість' (ЕСУМ 3, 179), діал. 'згода' (Піпаш, Галас 69) та ін.

***Nagoda, *Nagodъ**: рос. *Нагода* (МО), *Нагодин* (Калузьк. обл.), хорв. *Nagoda* (Leksik 453), ст.-пол. *Nagod*, 1204 р. (SSNO IV, 6), пол. *Nagoda* (SN V, 360), чеськ. *Náhoda* (ЧП) ~ **nagoda* (ЕССЯ 22, 40—41).

***Negoda, *Negodъ**: укр. *Негода* (СП 246), (похідне) *Негодине* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 414), ст.-рос. *Негода*, 1497/98 р. (АСЭИ 2, 533), рос. *Негодов, Негодин* (ЖПТ), блр. *Нягодзін* (Бірыла 301), серб. *Негода* (Грковић 144), чеськ. *Nehoda* (Beneš 245), пол. *Niegoda, Niehoda* (SN VI, 597), чеськ. *Nehoda* (ЧП) ~ укр. діал. *нигóда* 'погана погода, негода' (Шкрумеляк 103), *негíда* 'негідник' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 127—128, 129).

***Negodica**: рос. (похідні) *Негодицы* (2) — ойконіми в колишніх Псковській та Петербурзькій губ. (RGN VI, 115) ~ укр. діал. *негодиця* 'негода' (ЕСУМ 1, 544) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 128).

***Nedogoda**: укр. *Недогода* (РУС 290), рос. *Недогода* (МО), пол. *Niedogoda* (SN VI, 592) ~ укр. *недогода* 'невдоволення' (Грінченко 2, 544) та ін.

***Nejzgodā**, ***Nesъgoda**: укр. *Незгода* (КПУ Він. 7, 530), ст.-пол. *Niezgoda*, 1472 р. (SSNO IV, 61), макед. *Huezgoda* — сучасне прізвище, ст.-пол. *Joannes Niezgoda*, 1604 р. (Митник 199), пол. *Niezgoda* (SN VI, 619), чеськ. *Neshoda* (ЧП), словц. *Neshoda*, *Nezhoda* (TZ Trnava 138, 139) ~ **nejzgodā* (ЭССЯ 24, 137), **nesъgoda* (ЭССЯ 25, 29–30).

***Neugodъ**: ст.-укр. Сенко *Невгод*, 1600 р. (АЮЗР I/6, 259), укр. *Невгод* (КПУ Він. 5, 188), ст.-рос. *Неугод* Давид Нефедьевич Арбузов, 1585 р. (Веселовский 220), *Неугодъ* Раковъ, поч. XVII ст. (Акты МАМЮ 26), рос. *Неугодов* (ЖПТ), *Неугодово* — відантропонімний ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN VI, 150), блр. (похідне) *Невгодово* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN VI, 110), ст.-чеськ. *Neugod*, 1115 р. (Beneš 286) ~ **neugodъ* (ЭССЯ 25, 53).

***Obgoda**, ***Obgodъ**: рос. *Огодин* (МО), пол. *Ogod* (SN VII, 34).

***Orzgodъ**: рос. *Разгодова ж.* (МО) ~ укр. діал. *розгѡда* 'незгода' (ЕСУМ I, 544).

***Pogoda**, ***Pogodъ**: укр. *Погода* (Богдан 228), рос. *Погода*, *Погодин* (МО), *Погодов* (ЖПТ), *Погоды* (4), *Погодино* — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 89), блр. (похідні) *Пагодзіна* (2) — ойконіми в Могильовській і Вітебській обл. (Рап. Маг. 47; Рап. Віц. 285), пол. *Pogoda* (SN VII, 445), чеськ. *Pogoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *погода* 'зручна пора' (Тимченко 2, 126), укр. діал. *погѡда* 'згода' (Піпаш, Галас 145) та ін.

***Nepogoda**, ***Nepogodъ**: ст.-рос. *Непогода* Неплюев, 1565 р. (Веселовский 218), *Непогодъ* Савельевъ, 1586 р. (АПА 19), рос. *Непогодин* (ЖПТ), блр. *Непогода* (м. Мінськ), пол. *Niepogoda* (SN VI, 605) ~ **nepogoda*, **nepogodъ* (ЭССЯ 24, 192, 193).

***Prigoda**, ***Prigodъ**: ст.-укр. Грицко *Пригода*, 1565 р. (Тупиков 321), укр. *Пригода*, 1787 р. (Чучка 467), *Пригода* — сучасне прізвище (Новикова 678), ст.-рос. (похідне) *Пригодино*, XVI ст. — ойконіми в історичній Новгородщині (НПК VI, 408), рос. *Пригода*, *Пригодин* (МО), (похідні) *Пригодина*, *Пригодино* — назви поселень у колишніх Тверській і Вологодській губ. (RGN VII, 89), *Пригодино*, XVIII ст. — назва пустища у Верейському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 372), пол. *Przygoda* (SN VII, 590), чеськ. *Prîhoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *пригода* 'випадок', 'нещастя, біда' (Тимченко 2, 221), укр. діал. *пригѡда* 'випадок; подія' (Керча 2, 183) та ін.

***Сѣгодѣ**: рос. *Сегодов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *згода*, *зѣгода* 'договір, умова, згода', 'злагода', 'союз, згода' (СУМ XVI–XVII ст. 11, 155–156).

Сѣгода** (Вьсегода**?), ***Сѣгодѣ**: укр. *Сегода* (Редько 2, 937), рос. *Сегодин* (МО) ~ рос. діал. *сѣгоды* 'нинішній рік' (СРГСУ 5, 126).

***Ugoda**, ***Ugodѣ**: ст.-рос. (похідне) *Угожь*, XVI ст. — назва слободи, пізніше *Угодици* — ойконім у Ростовському пов. колишньої Ярославської губ. (Артынов 6), рос. *Угодин* (МО), *Угодов* (м. Нижній Новгород), блр. (похідне) *Угодин* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 261), пол. *Ugoda* (SN V, 10) ~ укр. *угóда* 'домовленість; догоджання' (ЕСУМ 1, 544) та ін.

***Vygoda**: рос. *Выгодин* (МО), хорв. *Vigoda* (Leksik 715), пол. *Wygoda* (SN V, 360), чеськ. *Vyhoda* (ЧП) ~ ст.-укр. *выгода* 'вігóда, користь' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 135), 'затишок, спокій' (Тимченко 1, 133), укр. діал. *ві́года* 'користь' (ЕСУМ 1, 544), *вігóда* 'вігода' (Шкрумеляк 26) та ін.

***Zagoda**: рос. *Загодин* (м. Слюдянка Іркутськ. обл.), хорв. *Zagoda* (Leksik 743), слвн. *Zagoda* (ZSSP 704), пол. *Zagoda* (SN V, 360) ~ укр. діал. *за́года* 'домовленість; згода' (Керча 1, 289), *загóда* 'задоволення' (ЕСУМ 1, 544) та ін.

Суфіксальні деривати відапелятивного походження

***Godežь**: укр. *Годіж* (м. Сокаль Льв.), слвн. *Godež* (Kos 116) ~ **godežь* (ЭССЯ 6, 186–187).

Деривати з консонантом -х- / -š- у суфіксі

***Godaxъ** / ***Godašь**: рос. *Годахов* (МО), *Годашев* (м. Воткінськ), ст.-пол. *Godas*, 1265 р. (SSNO II, 143), пол. *Hodasz* (SN IV, 130), (похідне) *Godaszewice* — ойконім (SMP 299).

***Godeša**, ***Godešь**: болг. *Годеш* (Займов 65), (похідне) *Годешев* — ойконім (Гоцелчевско), серб. *Годеша* (Грковић 65), слвн. *Godes*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godešь*), *Godeša* (ZSSP 165), (похідне) *Godešič* — ойконім (Snoj 2009: 141), ст.-пол. *Godes*, 1136 р. (SSNO II, 146), пол. *Godziesz* (SN III, 406), ст.-чеськ. *Hodeš* (Gebauer I, 444).

***Godišь**: рос. *Годиш* (МО), *Годишев* (м. Кривий Ріг Дн.), ст.-пол. *Godis*, 1204 р. (SSNO II, 147), Stanislaw *Godzisz*, 1682 р. (Mytnik 101), пол. *Godzisz* (SN III, 407), (похідні) *Godziszów* (3), *Godziszewo* (3) —

ойконіми (SMP 300), ст.-чеськ. *Hodiš* (Gebauer I, 445), чеськ. *Godiš* (ЧП), (похідне) *Hoděšovice* — ойконім, для якого відновлюють первісну форму *Hodišovice* (Profous I, 652), луж. *Hodiš* (Wenzel II/1, 147), а також слов'ян. *Hodisch*, 1374/82 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 52).

***Godoša**, ***Godošь**: рос. *Годошин* (МО), пол. *Godosz*, *Hodosz* (SN III, 405; IV, 130), словц. *Hodoš* (TZ Bratislava 114).

***Goduxa**, ***Goduxь** / ***Goduša**, ***Goduшь**: рос. *Годуха*, *Годушин* (ЖПТ), ст.-пол. *Godussa*, XII ст. (SSNO II, 146), пол. *Goduch*, *Godusz* (SN III, 405), (похідне) *Goduszyn* — ойконім (SMP 300), чеськ. *Hodouš* (ЧП), *Hodušín* — відантропонімний ойконім (Profous I, 657), словц. *Goduš* (TZ Bratislava 94), полаб. **Goduшь*, яке виводять із топоніма *Göschitz* (AAO 3/4, 139).

***Godyшь**: ст.-рос. (похідне) *Годышовъ Бродъ*, XV ст. — топонім в історичній Новгородщині (НПК I, 634), рос. *Годышев* (МО), пол. *Godysz* (SN III, 406), *Hodysz* (SN IV, 132).

Деривати з консонантом -j- у суфіксі

***Godajь**: рос. *Годаев* (ЖПТ), хорв. *Godaj* (Leksik 193), пол. *Godaj*, *Hodaj* (SN III, 403; IV, 130).

***Dogodajь**: рос. *Догодаев* (ЖПТ).

***Zagodajь**: рос. *Загодаев* (ЖПТ).

***Godějь**: рос. *Годеев* (ЖПТ), ст.-пол. Michael *Godzeg*, 1485 р. (SSNO II, 146), пол. (похідні) *Godziejów* (3) — ойконіми (SMP 300), ст.-чеськ. *Hoděj* (Gebauer I, 444), чеськ. *Hodějov* (2), *Hodějovice* (3) — відантропонімні ойконіми (Profous I, 651–652), словц. (похідне) *Hodejov* = угор. *Várgede* — топонім, який пов'язують з антропонімом **Godej*, пор. словц. *Hodej* (Stanislav II, 184).

***Negodějь**: ст.-рос. Окимъ *Негодяевъ*, 1430 р. (Тупиков 662), Митька *Негодяев*, 1579 р. (Полякова 155), Ондрюшка *Негодяев*, 1630 р. (Парфенова 279), (похідні) *Негодяева Нива* — назва починка, *Негодяєво*, *Негодяєва Гора*, XVI ст — ойконіми в історичній Новгородщині (НПК VI, 103, 407, 959), рос. *Негодеев*, *Негодяев* (МО), (похідні) *Негодяєва* (4), *Негодяєвка* (8 фіксацій), *Негодяєвская* (2) — ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 115), чеськ. **Nehoděj*, яке пов'язують з ойконімом *Nehodiv* (Profous III, 193) ~ укр. *негодяй* 'нездатна людина' (ЕСУМ I, 544) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 128).

***Godojь**: рос. *Годой* (МО), пол. *Godoj* (SN III, 405).

***Godujь**: рос. (вторинне) *Годуйко* (МО) ~ **godujь* (SP 8, 18).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі

***Godakъ** / ***Godačъ**: укр. *Годак* (Holutiak 112), рос. *Годаков* (Новикова 201), *Годачев* (МО), хорв. *Godač* (Leksik 193), ст.-пол. *Godak*, 1265 р., *Albertus Godacz*, 1434 р. (SSNO II, 143), пол. *Godacz*, *Hodacz*, *Hodak* (SN III, 403; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodač*, *Hodák* (Gebauer I, 443), чеськ. *Hodáč*, *Hodák* (ЧП), словц. *Hodák* (TZ Bratislava 114), луж. *Hodak* (Wenzel II/1, 147) ~ укр. діал. *годák* 'однорічна тварина' (Керча 1, 169).

***Godikъ** / ***Godičъ**: укр. *Годик*, *Годич* (Панцьо 100), рос. *Годиков* (ЖПТ), *Годич*, *Годичев* (МО), ст.-блр. Василь *Годич*, 1640 р. (АЗР V, 58), серб. *Годич* (Грковић 65), схв. *Godić* — чол. ім'я (PI 262), словн. *Godić* (ZSSP 165), (похідне) *Godičevo* — ойконім (Im. m. 168), ст.-пол. *Godicus* Dneprouic, 1224 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzicz*, *Godzik*, *Hodzik* (SN III, 406; IV, 132), (похідне) *Godzików* — ойконім (SMP 300), ст.-чеськ. *Hodik* (Gebauer I, 444), чеськ. *Godík*, *Hodík* (ЧП), в.-луж. *Hodžik* (Wenzel II/1, 147), а також слов'ян. Nickil *Hodik*, 1374/82 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 52).

***Lagodikъ** / ***Lagodičъ**: укр. *Лагодич* (Новикова 465), рос. *Лагодич* (ЖПТ), блр. *Лагодзіч* (Бірыла 240), пол. *Łagodzík*, *Łagodzicz* (SN VI, 15).

***Negodičъ**: хорв. *Negodić* (Leksik 455).

***Pogodikъ** / ***Pogodičъ**: укр. *Погодич* (Чучка 457), рос. *Погоди́ков* (м. Москва), *Погоди́чев* (МО), пол. *Pogodzík* (SN VII, 446).

***Prigodičъ**: рос. *Пригодич* (МО), (похідне) *Пригодичи* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN IX, 261), блр. *Пригодич* (ЖПТ).

***Vъsegodičъ**: ст.-рос. (похідне) *Всегоди́чи*, 1642 р. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (Шумаков 112), пізніше — *Малые Всегоди́чи*, *Большие Всегоди́чи*, 1648 р. (ПКВЗ 46).

***Godъka**, ***Godъko**, ***Godъkъ**: укр. *Годко* (ЖПТ), *Годок* (Горпинич, Тимченко 59), ст.-рос. *Годково*, 1582 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Московському пов. (Маштафаров 36), рос. *Годкин*, *Годков* (МО), болг. *Годко*, XV ст. (Заимов 65), хорв. *Godek* (Leksik 193), ст.-пол. *Godek*, 1204 р., *Godko*, 1396 р. (SSNO II, 144), пол. *Godek* (SN III, 403), пол. *Godek*, *Godko*, *Hodek* (SN III, 403, 404; IV, 130), (похідні) *Godkowo*, *Godków* (2) — ойконіми (SMP 299), ст.-чеськ. *Hodek*, *Hodka* (Gebauer I, 444, 446), чеськ. *Hodek* (ЧП), (похідні) *Hodkov* (2), *Hodky* — ойконіми (Profous I, 653), словц. *Hodek*

(TZ Bratislava 114), (похідне) *Hodkovce* — топонім, який виводили з особового імені *Hodek* (Stanislav II, 185) ~ рос. діал. *годок* 'ровесник' (СРНГ 6, 274) та ін.

***Bezgodъko**, ***Bezgodъkъ**: укр. *Безгодко* (СКТ 51), ст.-рос. (похідне) *Безгодково*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Білозерському пов. (ВХКЗ, 389), рос. *Безгодков* (ЖПТ), (похідне) *Безгодково* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN I, 306).

***Obgodъkъ**: рос. *Огодков* (МО), пол. *Ogodek* (SN VII, 34).

***Godъсь**: рос. *Годцев* (м. Єкатеринбург), хорв. *Godec* (Leksik 193), словн. *Godec* (ZSSP 165), пол. *Godec*, *Godzies*, *Hodzies* (SN III, 403, 406; IV, 132), ст.-чеськ. *Hodec* (Gebauer I, 444), чеськ. *Hodec* (ЧП).

***Lagodъсь**: пол. *Lagodzies* (SN VI, 15).

***Godalъ**, ***Godalъ**: рос. *Годалов* (МО), ст.-пол. Stanislaus *Godal*, 1445 р. (SSNO II, 143), чеськ. *Hodál* (ЧП).

***Godelъ**, ***Godelъ**: болг. *Годел* (Заимов 65), *Годелев* (Илчев 136), пол. *Godziel* (SN III, 406).

***Godila**, ***Godilъ**: серб. (похідні) *Годиља*, *Годиље* — топоніми, які пов'язують з особовим іменем *Годиль* (Лома 58—59).

***Godolъ**: рос. *Годолов* (м. Таганрог), блр. *Годол* (ЖПТ), болг. *Годол* (Заимов 65).

***Godula**, ***Godulъ**: рос. *Годулин*, *Годулова ж.* (МО), ст.-пол. Nicolaus *Godula*, 1250 р. (SSNO II, 144), пол. *Goduła*, *Hoduł*, *Hoduła* (SN III, 405; IV, 130), чеськ. *Godula*, *Hodúl* (ЧП), словц. *Hodúl* (TZ Bratislava 114).

***Godъlo**: укр. *Годла* (Глуховцева 1, 196), ст.-пол. Nicolaus *Godlo*, 1433 р. (SSNO II, 143), пол. *Godłow* (SN III, 404) ~ **godъlo* (ЭССЯ 6, 192), **godlo*, з яким безпідставно пов'язують укр. *кóдло* 'родина, рід' (SP 8, 16), **god(ъ)lo* (Šivic-Dular 165).

***Godylъ**, ***Godylъ**: блр. *Гадылёва* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Пап. Маг 47), ст.-пол. Mattis *Godil*, 1475 р. (SSNO II, 146).

***Godidlo**: ст.-укр. Stan *Hodila*, 1570 р. (Чучка 147), укр. *Годиленко* (Новикова 201) — патронім на -енко від *Годи́ло*, (похідне) *Годи́лів* — ойконім у Чернівецькій обл., рос. *Годи́ло* (МО), ст.-пол. Mathias *Godzidlo*, 1439 р. (SSNO II, 146), пол. *Godzidło*, *Hodzidło* (SN III, 406; IV, 132).

***Godima**, ***Godimъ**: укр. (похідні) *Годимівка* (Пура Походження 1, 95), *Годимівці*, *Годімля* — мікротопоніми в Ровенській обл.

(Сл.ММР 120), рос. *Годим*, *Годимов* (МО), пол. *Godym*, *Godzim* (SN III, 405, 406), *Нодым*, *Нодута* (SN IV, 132) ~ **goditi* (s ē) (ЭССЯ 6, 188–190).

***Dogodimъ**: ст.-укр. Степан *Догодимов*, 1654 р. (Переяслав 72).

***Godoma**, ***Godomъ**: укр. (похідне) *Годом'є* — мікротопонім у Ровенській обл. (Пура Походження I, 95), серб. (похідні) *Годоминь*, 1501 р. — топонім (Споменик III, 135), *Годомин* — назва поля (Милићевић 131).

***Godomъсь**: укр. (похідні) *Великі Годомці*, *Малі Годомці* — ойконіми в Житомирській обл., ст.-рос. (похідне) *Годомцова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 101).

***Godomiъ**: рос. *Годомич* (МО), укр. *Годомич* (Глуховцева 1, 196), (похідне) *Годомичі* — назва поселення на Волині.

Деривати з консонатом -n- у суфіксальній морфемі

***Godanъ**, ***Godanъ**: рос. *Годанов* (МО), болг. *Годан* (Илчев 136), хорв. *Godan*, *Godanj* (Leksik 193), пол. *Godan*, *Godań*, *Hodan*, *Hodań* (SN III, 403; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodaň* (Gebauer I, 443), чеськ. *Hodan*, *Hodaň* (ЧП), словц. *Hodáň* (TZ Bratislava 114), в.-луж. *Hodan* (Wenzel II/1, 147).

***Godina**, ***Godinъ**: укр. *Година* (Горпинич, Бабій 31), рос. *Годин*, *Година*, *Годинов* (ЖПТ), болг. *Годин*, XVI ст., *Година* (Заимов 65), макед. *Годинов* (Речник ПКМ I, 266), хорв. *Godina* (Leksik 193), словн. *Godina* (ZSSP 165), ст.-пол. *Godina*, 1136 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzina* (SN III, 407), чеськ. *Hodina* (ЧП) ~ укр. діал. *годи́на* ‘горе; прикрий час’ (Матіїв 102), ‘затяжна негода’ (Гавука 89) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 187–188).

***Lagodinъ**: рос. *Лагодин* (МО), пол. *Łagodzin* (SN VI, 15).

***Negodinъ**: рос. *Негодин* (ЖПТ), блр. *Нягодзін* (Бірыла 301) ~ **negodina* (ЭССЯ 24, 128).

***Pogodinъ**: рос. *Погодин* (ЖПТ), блр. *Пагодзін* (Бірыла 305).

***Prigodinъ**: ст.-рос. Дружина *Пригодин*, 1635 р. (ТК Вологда 2, 250), рос. *Пригодин* (МО), блр. *Прыгодзін* (Бірыла 334).

***Ugodinъ**: рос. *Угодин* (ЖПТ).

***Vygodinъ**: рос. *Выгодин* (ЖПТ).

***Zagodinъ**: рос. *Загодин* (м. Слюдянка Иркутськ. обл.).

***Godonъ**, ***Godonъ**: рос. *Годонов* (МО), пол. *Godon*, *Godon*, *Hodon*, *Hodon* (SN III, 405; IV, 130), ст.-чеськ. *Hodoň* (Gebauer I, 448), чеськ. (похідні) *Hodonice* (2) — ойконіми (Profous I, 654–655).

***Godunъ**, ***Godunъ**: ст.-укр. Грицко *Годунъ*, 1585 р. (Тупиков 109), Степанъ *Годунувъ* зять, 1654 р. (РПП 56), укр. *Годун* (Новикова 202), (похідні) *Годунівка* — ойконіми в Київській і Сумській обл., рос. *Годунов* (ЖПТ), (похідне) *Годунов овраг* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 254), блр. *Годун*, 1726 р. (Бірыла 1966: 206), *Гадун* — сучасне прізвище (Бірыла 94), (похідне) *Гадуны* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 63), болг. *Годун* (Илчев 136), пол. *Godun*, *Godun*, *Hodun*, *Hodun* (SN III, 405; IV, 130) ~ укр. діал. *году́н* ‘годувальник’ (ЕСУМ 1, 545).

***Godynъ**: укр. *Годиня* (КПУ Харк. 10, 81), (похідне) *Годині* — ойконім на Львівщині, рос. *Годинін* (КПУ Сум. 3, 125), блр. *Годыня* (м. Могильов), пол. *Godun* (SN III, 406), *Hodun* (SN IV, 132).

***Godъnъ(jъ)**: укр. *Годний* (Новикова 201), рос. *Годный* (МО), болг. *Годен* (Заимов 65), серб. *Годен* (Грковић 65), слов. *Godna*, *Godnov* (ZSSP 165), пол. *Godny* (SN III, 404) ~ ст.-укр. *годный*, *годний*, *годъ-ный*, *годенъ* ‘гідний, достойний’, ‘придатний, гожий (до чого)’, ‘приємний, бажаний’ (СУМ XVI–XVII ст. 6, 244–245), укр. діал. *гóден*, *гóдний* ‘спроможний’ (Шкрумеляк 41) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 192–193).

***Bezgodъnъ**: рос. *Безгоднов* (ЖПТ).

***Lagodъnъ**: укр. *Лагодний* (Зайцева, Ковальчук 89), рос. *Лагодный* (МО), пол. *Łagodna* (SN VI, 15), чеськ. *Lahodný* (Moldanová 102) ~ укр. *ла́гідний*, діал. *ла́гóдний* ‘лагідний’ (ЕСУМ 3, 179) та ін.

***Negodъnъ(jъ)**: рос. *Негоднов*, *Негодных* (МО) ~ ст.-укр. *негодный* ‘недостойний, огидний’ (Тимченко 1, 481), укр. діал. *негóдний* ‘кволий, немічний’ (Негрич 122), *нигóдин* ‘кволий, немічний, неспроможний’, *нигóдний* ‘виснажений, стомлений’ (Шкрумеляк 103) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 130).

***Nejъzgodъnъ**: пол. *Nie zgodna* (SN VI, 619).

***Neugodъnъ(jъ)**: рос. *Неугоднов* (ЖПТ) ~ **neugodъnъ(jъ)* (ЭССЯ 25, 54).

**obgodъnъ*: укр. діал. *огідний* ‘працьовитий’ (Шкрумеляк 106). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Pogodъnъ**: рос. *Погоднова ж.* (МО), пол. *Pogodna* (SN VII, 446) ~ укр. діал. *погíдний* ‘погожий, урожайний рік’ (Піпаш, Галас 145).

***Prigodъnъ**: рос. *Пригоднов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *пригодный* ‘випадковий’ (Тимченко 2, 221) та ін.

***Ugodъnъjъ**: ст.-рос. Степанъ *Угодной*, 1629 р. (Тупиков 408), рос. *Угоднов* (м. Москва) ~ укр. діал. *угідний* 'роботящий; приємний' (СБук.Г 560) та ін.

***Vygodъnъjъ**: укр. *Вигідний* (Богдан 325), рос. *Выгодный* (МО), *Выгоднов* (м. Уфа), пол. *Wygodny* (SN X, 360) ~ ст.-укр. *выгодный* 'придатний' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 135) та ін.

***Zagodъnъjъ**: укр. *Загодний* (Богдан 335), рос. *Загоднов* (м. Тамбов).
Іносуфіксальні деривати:

***Godarъ**, ***Godarъ**: укр. *Годар* (Новикова 201), рос. *Годарев* (ЖПТ), болг. *Годаров* (Илчев 136), макед. (вторинне) *Годаревски* (Речник ПКМ I, 266), хорв. *Godar* (Leksik 193), слвн. *Godar* (ZSSP 165), чеськ. *Godár* (ЧП) ~ болг. *godâr* 'товариш жениха на заручинах' (БЕР 1, 259).

***Godyrъ**: рос. *Годырев* (ЖПТ).

***Godęta**: ст.-рос. (вторинне) *Годячко* (Чечулин 82), схв. *Godeta* – особове ім'я (PI 262), пол. (похідне) *Godzięcin* – ойконім (SMP 300), ст.-чеськ. *Godata*, 1208–1211 pp. (Pleskalová 131), чеськ. (похідні) *Hodětín* (2) – ойконіми, які пов'язують з особовим іменем *Hod'ata* (Profous I, 653).

***Goduta**: ст.-укр. *Годута*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 605).

***Godava**: ст.-пол. *Godawa*, 1265 р. (SSNO II, 143), пол. *Godawa* (SN III, 403), ст.-чеськ. *Hodava* (Gebauer I, 444).

***Godivъ**: болг. *Годив* (Займов 65), макед. (похідне) *Godivje* – ойконім (Im. m. 168) ~ ст.-укр. *годивый* 'придатний, здатний (до чого)' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 239).

***Godovъ(jъ)**: укр. (похідне) *Годовичі* – ойконім на Волині, ст.-рос. Максимко Матвеев сын *Годовой*, 1647 р. (Полякова 60), рос. *Годовых* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *годовый* 'річний' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 245), укр. діал. *годовый* 'однорічний' (Керча 1, 169) та ін. Див. (SP 8, 18).

***Godjъjъ**: ст.-укр. Юско *Гожый*, 1649 р. (Реєстр 176), укр. *Гожий* (Горпинич, Тимченко 59), Микита *Гожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 224), рос. *Гожий* (ЖПТ), ст.-блр. Иван *Гожий*, 1691 р. (Бірыла 1966: 206) ~ ст.-укр. *гожий*, *гожый*, *гожъ* 'придатний, гожий' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 246), укр. діал. *гóжий* 'гарний, хороший, смачний' (Аркушин 94) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 190).

***Bezgodjъjъ**: ст.-рос. Васюкь *Безгожий*, 1572 р. (Самоковасов I, 84).

***Pogodjъjъ**: укр. *Погожий* (Глуховцева 1, 135), ст.-рос. Михайло *Погожей*, 1478 р., Иванъ Борисовъ сынъ *Погожевъ*, 1564 р. (Тупиков 308, 697), рос. *Погожий* (ЖПТ).

***Prigodjъjъ**: укр. *Пригожа* (Новикова 678), рос. *Пригожий* (ЖПТ), блр. *Прыгожы* (Бірыла 334) ~ ст.-укр. *пригожий* 'догідний, придатний' (Тимченко 2, 221) та ін.

Праантропоніми типу composita

***Godimilъ**: схв. *Godimil* — чол. ім'я (PI 262).

***Godimira**, ***Godimirъ** / ***Godiměrъ**: серб. *Годимир* (Грковић 65), словн. *Godemir*, 957 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godimirъ*), *Godimar*, 1060—1070 рр. (Kos SOI 10 — *Godimir*), (похідне) *Godimir*, 1316 р., *Godemarci*, історично *Godimerzen*, 1445 р. — ойконіми, які пов'язують з особовим іменем **Godimirъ* (Torkar 2013: 115), ст.-пол. *Godzimir*, 1434 р. (SSNO II, 147), пол. *Godzimira* (SN III, 407), (похідні) *Godzimierz* (3 фіксації) — ойконіми (SMP 300), полаб. **Godimir*, яке виводять із топоніма *Gummern* (ААО 5, 47), а також слов'ян. *Guddemer*, 1356 р. — антропонім у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 47 — з реконструкцією **Godimer*).

***Godimyslъ**, ***Godimyslъ** / ***Godomyslъ**: словн. *Godemus*, 864 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Godimyslъ*), *Godemisl* (Kos 118), чеськ. *Hoděmysl* (Svoboda 81), (похідне) *Hoděmysl* — ойконім, для якого на основі історичних фіксацій відновлюють первісну форму *Hodomyšl* (Profous I, 652).

***Godislava**, ***Godislavъ**: болг. *Годеслав*, *Годеслава* — особові імена (Заимов 65), серб. *Годеслав* (Грковић 65), схв. *Godislav* — чол. ім'я (PI 262), словн. *Gotislau*, 1050 р. (Kronsteiner 207), *Godizla*, 1065—1075 рр. (Kos SOI 10 — з прочитанням *Godislav*), *Godezlawa*, XII ст. (Kronsteiner 207), ст.-пол. *Godislaus*, 1325—1327 рр. (SSNO II, 147), ст.-чеськ. *Hodislav*, *Hodislava* (Gebauer I, 445), чеськ. (похідне) *Hodslav* — ойконім, який пов'язують з особовим іменем *Hodislav* (Profous I, 656), ст.-словц. *Hodizlaus*, 1268/1272 р. (HSSJ I, 420).

***Godogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Годогоша*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 93).

***Godol'ubъ**: схв. *Godoljub* — чол. ім'я (PI 262).

***Godoměrъ** / ***Godomirъ**: серб. *Годомир* (Грковић 65), пол. *Godomer* (SN III, 405).

***Godoorba**: укр. *Годороба* (СП 94).

***Godorogъ**: укр. *Годорог* (СП 94).

***Godoslavъ**: ст.-пол. *Godoslai*, 1295 р. (SSNO II, 144).

***Godostroјъ**: хорв. *Godostro*, 1018 р., яке відновлюють як **Godostroј* (Šimundić 1982: 234).

***Godovidъ**: чеськ. (похідне) *Hodovizъ* — ойконім, який пов'язують з особовим іменем *Hodovid* (Profous I, 656).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-god-* у постпозиції

***Їьr̃nogođъ**: укр. *Чорногод* (КПУ Хм. 7, 730).

***Dobrogoda**, ***Dobrogodъ**: укр. *Доброгодин* (ЖПТ), ст.-рос. (похідне) *Доброгож*, 1614 р. — мікротопонім у колишньому Карачаєвському пов. (Антонов 2004: 240), слвн. *Dobrogod*, 1220 р. (Kronsteiner 206).

***Јьgodъ?**: рос. (похідне) *Игодово* — ойконім у колишній Костромській губ. (Херсонский 2, 324).

***Коѣgogođъ**: ст.-рос. (похідне) *Кочегодово*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 593).

***Кьrtogođъ**: рос. *КуртогODOB* (ХГКП 179).

***Lixogođъ**: укр. *Лихогод* (ЄР 488).

***L'ubogođъ**: чеськ. *Libohod* (Moldanová 106, стаття *Liba*).

***Mirogogođъ**: ст.-пол. *Mirogodonis*, 1427 р. (SSNO III, 522).

***Mysligođъ**: болг. *Мислигод* (Займов 175), (похідне) *Мислегоже* — ойконім (Займов БГИ 130).

***Sьdęgogođъ**: ст.-пол. *Sdegodonis*, XIV ст. (SSNO VI, 303).

***Terbogođъ**: луж. *Treb(o)god* (Müller 113).

***Velegoda**: ст.-рос. Емельянъ *Легода*, XV ст. (НПК II, 580) < **Velegoda*.

Праантропоніми з коренем **Gost-*

У науковій літературі реконструюють псл. **Gostъ* (субстантив з основою на -ō) і **Gostъ* (субстантив з основою на -i̯). Див. (Казлова 2009: 119).

Щодо їх реалізації у сфері антропонімії пор.: ст.-укр. *Гость* (1618 р. — *Dmitr Hosty*) (Чучка 156), (похідні) *Hosthow*, 1443 р., *Hostow*, 1578 р., сучасне *Гостів* — ойконім в Івано-Франківській обл. (Худаш, Демчук 82), *Гоца* — ойконім на Ровенщині, відомий з 1444 р.: *in Hoszcza* (АЮЗР I/10, 5), ст.-рос. *Гость* Дмитриевъ, 1585 р. (Тупиков 117), Яков, прозвище *Гость*, 1685 р. (Шабаев 141), (похідне)

Гостево, XVI ст. — назва поселення в історичній Новгородській землі (НПК VI, 502), рос. *Гостев*, *Гостов* (МО), (похідні) *Гостева*, *Гостев* *Илья*, *Гостевка*, *Гостево*, *Гостевская*, *Гостевское* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 523), ст.-блр. Іванъ *Гость*, 1640 р. (Тупиков 118), блр. (похідні) *Гошч-Чорнае* — ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 54), *Гощево* — назви поселень у колишніх Гродненській і Мінській губ. (RGN II, 527), хорв. *Гост* — чол. ім'я (Грковић 67), (похідне) *Gostovo Polje* — ойконім (Im. m. 185), пол. *Gost*, *Gość* (SN III, 456, 459), ст.-чеськ. *Host*, 1433 р. (Moldanová 68), (похідні) *Hosti*, 1268 р. (Profous I, 718–719), *Gosszcz*, 1400 р. (Gebauer I, 476) — ойконіми, чеськ. *Host* (ЧП), словц. *Host* (TZ Trnava 95), (похідне) *Hostová* — ойконім (Majtán 1972: 142), н.-луж. *Gost* (Wenzel 135) < ***Gostъ**, ***Gostъ**.

Крім слов'янських, рефлексів архетипу **ghostis* відомі в германських, кельтських і грецькій мовних традиціях. Див. (Топорова 237). Скіфські імена Γοστης, Γοστεйс, невіддільні від **Gostъ*, **Gostъ*, збереглися в епіграфіці давньогрецьких міст Пантікапея і Георгіппії (сучасні території Керчі і Анапи). Див. (Абаев 12).

***Negostъ** / ***Negostъ**: ст.-рос. Ефимъ *Негостевъ*, 1607 р. (Тупиков 662), (похідні) *Негостово*, *Негоща* — топоніми в колишній Новгородській губ. (RGN VI, 116) < **Негостъ* + -j-, *Негоще* — назва ручая (НОС 6, 35), ст.-блр. (похідне) *Негостъ*, 1689 р. — топонім у колишній Могильовській губ. (ИЮМ VI, 64) ~ **negostъ* (ЭССЯ 24, 131).

***Sъgostъ**: макед. (похідне) *Згошта* — ойконім, який пов'язують з чол. іменем **Згост* (Станковска 1995: 559) ~ рос. діал. *сгостіться* 'будучи з ким-небудь разом у гостях, звикнути один до одного, здружитися' (СРНГ 37, 40).

***Tugostъ**: чеськ. (похідні) *Tuhošť*, 1524 р. — назва лісу [«les v Tuhoštěch» (Sedláček 160)], *Tuhošť*, 1563 р. — оронім (Sedláček 173).

***Ugostъ** / ***Ugostъ**: ст.-рос. (похідне) *Угоща*, історично *Угощи*, 1581–1582 рр. — ойконім на Новгородщині (наводиться за: Васильєв 171), пол. *Ugost* (наводиться за: Svoboda 103), чеськ. *Úhošť* — назва поселення, яку виводили з антропоніма **Uhost* (Profous IV, 422), ст.-словц. *Uhost*, XII ст. (Majtán 1996: 179).

***Zagostъ**: (відантропонімні похідні) пол. *Zagość* (1317 р. — *Zagosc*), чеськ. *Záhostice* < антропоніма **Záhost*, полаб. *Zagostowo*, 1440 р. — топоніми (див.: Profous IV, 703).

Суфіксальні деривати:

***Gostaхъ** / ***Gostaša**, ***Gostašъ**: ст.-пол. *Gostasz*, 1426 р., *Gostach* (SSNO II, 174), ст.-чеськ. *Hostass*, (похідні) *Hostassow* — мікротопонім (Gebauer I, 473), *Hostašovice* (2) — ойконіми, які виводили з чол. імені *Hostaš* (Profous I, 716—717), чеськ. *Gostaš*, *Gostaša* (ЧП), (похідне) *Hostašov*, *Hostašovice* — ойконіми на Мораві, які пов'язували з особовим іменем *Hostaš* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostехъ** / ***Gostešъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостехово* — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 349), рос. (похідне) *Гостешево* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 523), ст.-пол. *Gozstech*, 1155 р. (Taszycki 103).

***Gostixa**, ***Gostiхъ** / ***Gostiša**, ***Gostišъ**: ст.-рос. Исай *Гостихинъ*, 1659 р. (Тупиков 523), рос. *Гостишев* (МО), *Гостихино* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 524), серб. *Гостича* — чол. ім'я (Грковић 67), хорв. *Gostiša* (Leksik 197), словн. *Gostiša* (Kos 119), ст.-пол. *Gosticha*, XIII ст., *Gostis* (Taszycki 103), Johannes *Gosczych*, 1407 р., Kmetho *Gosczych*, 1469 р. (SSNO II, 179), ст.-чеськ. *Gostis* (Gebauer I, 475), (похідне) *Hostišov* — ойконім, відомий з 1362 р. (Profous I, 722), *Hostišová*, *Hostišovice* — ойконіми на Мораві, які пов'язували з чол. іменем *Hostiš* (Hosák, Šrámek I, 282), луж. *Gostiš* (Wenzel II/1, 118).

***Gostохъ**, ***Gostošъ**: рос. *Гостохов* (МО), чеськ. *Gostoš* (ЧП).

***Gostuxa**, ***Gostuša**, ***Gostušъ**: рос. *Гостухина ж.* (МО), болг. *Гостуш* — чол. ім'я (Займов 68), схв. *Gostuša* — жін. ім'я (PI 64), чеськ. *Gostouš* (ЧП).

***Gostějъ**: рос. *Гостеев* (ЖПТ), (похідні) *Гостеевка*, *Гостеевский Завод* — ойконіми в колишніх Тамбовській і Пермській губ. (RGN II, 523), болг. *Гостей*, XIV—XV ст. — чол. ім'я (Займов 68), словн. *Gostev*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostějъ*), *Gostej* (ZSSP 172), ст.-пол. *Goszczy*, 1393 р. (SSNO II, 179), пол. *Gosciej* (SN III, 455), *Gościejewo* (2), *Gościejowo* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 276), ст.-чеськ. *Gostey* (Gebauer I, 473), *Hostějovec* — ойконім відантропонімного походження, пор. ст.-чеськ. *Hoztey*, 1255 р. — антропонім (Profous I, 717), *Hostějov* — ойконім на Мораві, який виводили з особового імені *Hostěj* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostoјъ**: ст.-чеськ. *Hostoj* (1239 р. — *Hostoy*) (Pleskalová 132).

***Gostujъ**: рос. *Гостуев* (BK 286), ст.-пол. *Gosthuy*, 1434 р. (SSNO II, 175), пол. *Gostui* (SN III, 457).

***Gostakъ / *Gostačъ:** пол. *Gostak* (SN III, 456), ст.-чеськ. *Gostak*, (похідні) *Hostakouice*, 1227 р., *Gostacow*, 1318 р. — ойконіми ~ *hosták* 'купець, чужинець' (Gebauer I, 473), чеськ. *Hosták* (ЧП), луж. *Hostak* (Wenzel II/1, 154).

***Gostikъ / *Gostičъ:** ст.-укр. *Гостич* (1691 р. — *Hasztics*) (Чучка 156), рос. *Гостик* (ЖПТ), блр. *Гостик* (ЖПТ), хорв. *Gostić* (Leksik 197), ст.-пол. *Gostic*, XIII ст. (Taszycki 103), пол. *Gostik*, *Gościk* (SN III, 457, 459), *Hostik*, *Hościk* (SN IV, 165, 166), *Gościkowo* — відантропонімний ойконім (NMP III, 278), ст.-чеськ. *Gostik*, (похідні) *Hostíkovice* (Profous I, 719), *Hostici* (Gebauer I, 474) — ойконіми, чеськ. *Hostík* (Moldanová 154), луж. *Hostik* (Wenzel II/1, 154) ~ рос. діал. *гѡстик* 'гість' (СРНГ 7, 92).

***Gostъka, *Gostъko, *Gostъkъ:** ст.-рос. Матюша *Гостков*, 1678 р. (Парфенова 125), *Госткина*, *Госткино*, XVI ст. — відантропонімні ойконіми в історичній Новгородщині (НПК IV, 546; V, 26), рос. *Госткин* (МО), (похідне) *Госткино* — ойконім у Ленінградській обл., ст.-пол. *Gostek*, 1204 р., *Gostko*, 1256 р., *Gostca*, 1265 р. (SSNO II, 174), пол. *Gostek*, *Gostka* (SN III, 456, 457), (похідні) *Gostkowo*, *Gostków* — назви поселень (NMP III, 265–266), ст.-чеськ. *Gostek*, 1052 р. (Gebauer I, 473), Johannes *Hostek*, 1423 р. (Moldanová 68), чеськ. *Hostek* (ЧП), (похідне) *Hostkov* — ойконім (Profous I, 724–725), а також слов'ян. **Gostъkъ*, яке відновлювали з топоніма *Gustekow*, 1300 р. — на терені Мекленбурга на півночі Німеччини (Jeżowa II, 70).

***Gostъсь:** ст.-рос. (похідне) *Гостъци* — ойконім в історичній Новгородщині (НПК II, 464), пол. *Gościec* (SN III, 458).

***Gostica:** ст.-пол. *Gostica*, 1439 р. (SSNO II, 179).

***Gostaļъ, *Gostaļъ:** ст.-пол. *Gostal*, 1218 р. (SSNO II, 174), пол. *Gostal*, *Gostaļ* (SN III, 456).

***Gostidlo, *Gostiļъ:** ст.-укр. *Гостило*, 1455 р., *Гостиļъ*, 1459 р. (ССУМ I, 257), укр. *Гостило* (КПУ Київ. 4, 743), *Гасило* (КПУ Київ. 7, 27), ст.-рос. Микулка *Гостиловъ*, XVI ст. (НПК V, 112), (похідне) *Гостилово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 220), рос. *Гостилов* (ЖПТ), (похідні) *Гостилова* (2), *Гостилово* (9) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 523), ст.-блр. *Гостило*, 1528 р. (Бірыла 1966: 208), блр. *Госціла* (Бірыла 105), (похідне) *Гасцілавічы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 39), болг. *Гостил* Орешанин, Неделко *Гостилов*, 1637 р. (Милев 161), схв. *Gostilo*, IX ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 324), серб. *Гостило* — чол. ім'я

(Грковић 67), (похідні) *Гостиловац* — мікротопонім, *Гостиљ*, *Гостиље* (2) — назви поселень (Михаїловић 1968: 165), пол. *Gościło*, *Gościłło* (SN III, 459), *Hościło*, *Hościłło* (SN IV, 166), ст.-чеськ. (похідне) *Hoslovice* — ойконім, відомий із 1352 р., який виводили з **Hostilovice* < антропоніма **Hostil* (Profous I, 716).

З білоруського антропонімікону запозичено лит. прізвища *Gastilà*, а також *Ascilà* < *Gascilà* (LPŽ I, 127, 629).

***Gostima**, ***Gostimъ**: рос. *Гостимов*, (похідне) *Гостимля* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN II, 523), болг. *Гостим* — чол. ім'я (Займов 68), пол. *Gościmin Wielki*, *Gościmowice* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 278–279), чеськ. *Hostim* — ойконім на Мораві (Hosák, Šrámek I, 279), слов'ян. (похідне) Гостѣци — топонім на території Греції, із **Gostimъ* (Vasmer Die Slaven 181) ~ рос. діал. *гостѣмый* 'який гостить, перебуває в гостях' (СРНГ 7, 93).

***Gostimiťjъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостимичи* — назва пустища в колишній Новгородській губ. (ОПКН 6).

***Gostoma**, ***Gostomъ**: ст.-укр. Семень *Гостомъ* (Демчук 86), Семен *Гостомець*, 1649 р. (Реєстр 127), укр. (похідне) *Гостомель* — ойконім на Київщині, ст.-рос. (похідне) *Гостомля*, 1539–1540 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 108), рос. (похідні) *Гостомля* — назва поселення в колишній Курській губ. (RGN II, 524), *Гостомль* — відантропонімний ойконім в Орловській обл., болг. *Гостом* — чол. ім'я (Займов 68), хорв. *Gostom* (Leksik 197), пол. (похідні) *Gostomje*, *Gostomin* (2) — топоніми (NMP III, 266–267), ст.-чеськ. (похідні) *Gostomice* (2) — ойконіми (Profous I, 725–726), чеськ. *Hostom*, полаб. *Gostom* (Svoboda 163).

***Gostanъ**, ***Gostanъ**: рос. *Гостанов* (м. Хабаровськ), схв. *Gostan*, XIV ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 323), ст.-пол. *Gosztań*, XIV ст. (SSNO II, 174), ст.-чеськ. *Hostan*, 1395 р. (Moldanová 68), чеськ. *Gostan*, *Gostań* (ЧП).

***Gostěna**, ***Gostěň**, ***Gostěň**: рос. *Гостенев*, *Гостенов* (ЖПТ), (похідні) *Гостенино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN II, 523), пол. *Goścień* (SN III, 459), ст.-чеськ. *Gosten*, *Gostena*, XII ст. (Gebauer I, 473), чеськ. *Hostěnice* — ойконім на Мораві, який виводили з особового імені *Hostěň* (Hosák, Šrámek I, 279).

***Gostina**, ***Gostinъ**: ст.-рос. *Гостины*, XVI ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК IV, 68), рос. *Гости-нин*, *Гостинов* (МО), блр. *Гостиново* — відантропонімний ойконім у

колишній Вітебський губ. (RGN II, 524), болг. Рад *Гостинов*, 1637 р. (Милев 157), *Гостин* (Илчев 139), схв. *Gostin* — чол. ім'я (PI 265), слвн. *Gostin*, XII ст. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією **Gostinъ*), *Gostina* (ZSSP 172), ст.-пол. *Gostina*, 1136 р., *Iohannes Gosczin*, 1440 р. (SSNO II, 176), ст.-чеськ. *Hostin* (Gebauer I, 474), чеськ. *Hostin* (ЧП), ст.-слвц. *Hoztyna*, 1241 р. (HSSJ I, 436), слвц. *Hostin* — сучасне прізвище в Трнаві (TZ Trnava 95).

***Gostinъсь**: укр. (похідне) *Гостинцеве* — ойконім на Львівщині, рос. *Гостинцев* (ЖПТ), схв. *Gostinac* (Rječnik III, 324), пол. *Gościniec* (SN III, 459).

***Gostinънь**: пол. *Gościenny* (SN III, 459).

***Gostonъ**, ***Gostonъ**: слвн. *Gostonj* (ZSSP 173), ст.-пол. *Goston*, 1136 р. (Taszycki 103).

***Gostunъ**: болг. *Гостун*, VIII ст. — чол. ім'я (Заимов 68), ст.-чеськ. (похідні) *Hostouř* (2) — ойконіми, мотивовані чол. іменем *Hostún* (Profous I, 726), а також слов'ян. *Gastuno* — в давньопруському антропоніміконі (Trautmann AP 28).

***Gostynъ**: ст.-рос. (похідне) *Гостыничи*, XVI ст. — назва волості в історичній Новгородській землі (НПК VI, 479), блр. (похідне) *Гостыни* — назва фільварку в колишній Вітебській губ. (RGN II, 524), (похідне) *Гастынічы* — ойконім на Вітебщині (Рад. Віц. 104), ст.-пол. *Iacobi de Gosthyn*, 1479 р. (SSNO VII, 74), пол. *Gostyn* (SN III, 457).

***Gostišče**: ст.-рос. Михайло *Гостищевъ*, 1648 р. (Тупиков 523), рос. *Гостищев* (ЖПТ), (похідні) *Гостищева* — топонім на Кубані (Фелицын № 1471), *Гостищево* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN II, 524).

***Gostęta**: укр. (похідне) *Гостятин* — назва хутора в Чернігівській обл. (Павленко 298), ст.-рос. *Гостятино* — відантропонімний ойконім в історичній Новгородщині (НПК III, 773), рос. (похідне) *Гостятино* — назва поселення в колишній Петербурзькій губ. (RGN II, 524), ст.-пол. *Gostenta*, 1275 р. (SSNO II, 179), пол. *Gościeta* (SN III, 459), *Gościęcice*, *Gościęcín*, *Gościęcino* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 277–278), ст.-чеськ. *Gostata*, 1088 р. (Gebauer I, 473), (похідні) *Hostěnice* (2) (Profous I, 718), *Hostětin*, 1449 р. (АЧ XVI, 116) — ойконіми ~ **gostęta* (ЭССЯ 7, 64).

***Gostava**: ст.-пол. *Gostaua*, 1265 р. (SSNO II, 174), ст.-чеськ. (похідне) *Hostavice* — ойконім, відомий із 1432 р., який пов'язували з жін. іменем **Hostava* (Profous I, 717).

***Gostivъ**: блр. (похідне) *Goscivель* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 51), болг. *Gostiv* — чол. ім'я (Заимов 68).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Gost-* у препозиції

***Gostiborъ**: схв. *Gostibor* — чол. ім'я (PI 265), ст.-чеськ. *Hostibor* (Gebauer I, 474).

***Gostibylъ** / ***Gostobylyъ**: слвн. *Goztibil*, 957 р. (Kos 119; Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostibylъ*), (похідне) *Gastabil* — ойконім, який виводять із **Gostobylyъ* < антропоніма **Gostobylyъ* (Torkar 2013: 115).

***Gostičajъ**: слвн. *Goztizai*, 957 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Gostičajъ*), (похідне) *Gostičaj* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 185).

***Gostidorgъ**: серб. *Gostidrag* — чол. ім'я (Грковић 67), слвн. *Gostidrag* (Kos 119), ст.-слвц. *Gostidrah*, IX ст. (Majtán 1996: 176).

***Gostil'ubъ** / ***Gostol'ubъ**: ст.-рос. (похідне) *Gostelюбле* — ойконім в історичній Новгородщині (ПKNЗ III, 264), болг. *Gostилюб*, XIII ст., *Gostолюб* — чол. імена (Заимов 68), макед. (похідне) *Gostолъуби* — ойконім (Станковска 1995: 560), схв. *Gostiljub*, *Gostoljub* — чол. імена (PI 265), пол. **Goś(c)lub* (Malec 87), (похідне) *Goślub* — ойконім (NMP III, 281).

***Gostimila**, ***Gostimilъ**: схв. *Gostimil* — чол. ім'я (PI 265), пол. *Gościmila* (SN III, 459), ст.-чеськ. *Hostmil* (Gebauer I, 475), чеськ. *Hostimil* (Svoboda 79), ст.-слвц. *Gostimil*, XII ст. (Majtán 1996: 176), слвц. *Hostimil* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123).

***Gostimirъ** / ***Gostomirъ**: рос. *Gостимирово* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 523), *Астемирова* — назва поселення в районі П'ятигорська (RGN I, 193), блр. (похідне) *Госьмир* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN II, 525), болг. *Gостомир* — чол. ім'я (Заимов 68), схв. *Göstimîr*, XI ст. — чол. ім'я (Rječnik III, 324), ст.-серб. *Gостимиръ* — чол. ім'я (Даничић III, 578), серб. *Gостимир*, *Gостомир* — чол. імена (Грковић 67), хорв. *Gostimir* (Leksik 197), слвн. *Gostimîr* — чол. ім'я (Lenarčič 138), (похідне) *Kozmerice* — ойконім, історично — *Costamerica*, 1377 р. < **Gostimirja* (въсь) + *-ica* < **Gostimirъ* (Torkar 2013: 116), ст.-пол. *Goscimirus*, 1439 р. (SSNO II, 179), а також слов'ян. Неунне *Gosmir*, 1381 р. — у німецьких середньовічних джерелах, який виводять із **Gostimir* (Schlimpert 48), *Costomiru* — ойконім у Румунії, який реконструювали як *Gostomir-jъ* (Rospond 75).

***Gostiněgъ**: рос. (похідне) *Гостинеж* — ойконім у Тверській обл. (Вороб'єв 104), історично — *Гостнѣжъ*, XVI ст. (НПК VI, 107), *Гостиниж* (RGN II, 524).

***Gostiradъ** / ***Gostiordъ**: болг. *Гостирад*, XIV ст. — чол. ім'я (Займов 68), макед. **Гостирад* < ойконіма *Гостиражда*, сучасне *Гостиражни* (Прилепско) (Станковска 1995: 560), серб. (похідне) *Gostiradići* — ойконім (Im. m. 185), словн. (похідне) *Gasteraj Spodnji, Srednji, Zgornji*, історично *Goztyray*, 1265–1267 рр. — ойконіми, які виводять із **Gostiradjъ* (*dolъ, vьrxъ*) < особового імені **Gostiradъ* (Torkar 2013: 115), ст.-пол. *Gostirad*, 1204 р. (SSNO II, 180), пол. *Gościeradów, Gościeradz* — відантропонімні ойконіми (NMP III, 276–277), ст.-чеськ. *Gostirad*, 1052 р. (Gebauer I, 475), (похідне) *Hostěradice* — ойконім, відомий із 1310 р. < *Hostiradice* (Profous I, 718), чеськ. *Hostirad* (Svoboda 83), словц. *Hostirad* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123), а також слов'ян. **Geszteréd-Geszterégy*, історично *Gestred*, 1019/1370 р., *Gueztered*, 1271 р. — ойконім в Угорщині, який реконструювали як **Gostiradzъ* і виводили з псл. **Gostiradjъ* (Stanislav II, 164), (полабське) **Gostirad*, яке реконструювали на основі топоніма *Guztrade*, 1230 р. (Müller 106) ~ д.-в.-нім. *Gastrad* (Топорова 233).

***Gostislava**, ***Gostislavъ**: схв. *Gostislav* — чол. ім'я (PI 265), ст.-пол. *Gostizlavi*, 1214 р., *Gostizlawa*, 1265 р. (SSNO II, 180), пол. **Gostislav*, яке виводили з мікротопоніма *Gützlaffswiese* — на Західному Помор'ї (Rzetelska-Feleszko, Duma I, 127), ст.-чеськ. *Hostizlai*, 1262 р. (Gebauer I, 475), словц. *Hostislav* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123), а також слов'ян. *Gosslaus*, 1294 р. — у німецьких середньовічних джерелах, яке пов'язували з **Gostislav* (Schlimpert 49).

***Gostitěxъ**: чеськ. *Hostitěch* (Пачич 46).

***Gostivarъ**: макед. (похідне) *Гостивар* — ойконім (Станковска 1995: 560), ст.-чеськ. (похідне) *Hostivař* — ойконім, відомий з 1068 р. (Profous I, 723–724).

***Gostividъ**: ст.-пол. *Goszyuidus*, 1398 р. (SSNO II, 180).

***Gostivitъ**: ст.-пол. *Goszcziwith*, 1400 р. (SSNO II, 180), ст.-чеськ. *Gostivit* (Gebauer I, 475), словц. *Hostivít* — чол. ім'я (Majtán, Považaj 123).

***Gostivodъ**: ст.-чеськ. *Gostivod* (Gebauer I, 475).

***Gostivojъ**: болг. *Гостовой* < *Гостивой* — чол. ім'я (Займов 68).

***Gostobojъ**: ст.-чеськ. *Hostboj* (Gebauer I, 473).

***Gostomyslъ**: д.-руськ. *Гостомысль*, пол. *Gostomysł*, прибалт.-слов'ян. *Goztomizli*, *Gestimulus*, IX ст. — князь ободритів. Відновлено в (ЕССЯ 7, 67).

Пор. ще: рос. *Гостомыслов* (МО), *Гостомысловка* — відантропонічний ойконім у колишній Саратовській губ. (RGN II, 524), ст.-слвц. (похідне) *Hostamistil*, 1208 р. — топонім (HSSJ I, 436), а також слов'ян. *Goztomuizl*, 844 р. (Schlimpert 49). Ці факти спростовують тезу про те, що ім'я «*Гостомисл*» не увійшло до номенклатури слов'янських двоосновних імен і залишилося по суті іменем одного (історичного) новгородського посадника» (Невская 101).

***Gostoradъ** / ***Gostoordъ**: болг. *Госторад*, XII ст. — чол. ім'я (Займов 68).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-gost- у постпозиції

***Badogostъ**: слов'ян. **Badogost*, яке відновлюють з топоніма *Badegast*, 1273 р. на території Німеччини (Bily 120).

***Bĕlogostъ** / ***Bĕlogostъ**: укр. (похідне) *Білогорща* (1356 р. — *Bielohoszcz*, 1515 р. — *Biellohoszcza*, 1731 р. — *Бѣлогощѣ*) — ойконім на Львівщині (Худащ, Демчук 57), рос. (похідне) *Белогощ* — відантропонічний ойконім у Брянській обл., болг. *Белогост* (Займов 17).

***Bol'egostъ**: чеськ. (похідні) *Bolehošť* — ойконім (Profous I, 123), *Bolehošťský* — мікротопонім (SPJČ 4, 109). Див. ще (ЭССЯ 2, 186).

***Bolgogostъ**: слов'ян. *Благогост* / *Blagogost* (Пачич 4).

***Bratogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Братогощъ*, XVI ст. — лімніонім в історичній Новгородщині (НПК VI, 74). Див. ще (Єфіменко 288).

***Budigostъ**, ***Budigostъ**: рос. *Будогощ* — ойконім у Ленінградській обл., історично — *Будогоща Большая*, *Будогоща Малая* — в Новгородській губ., *Будогощъ* — назва поселення в колишній Орловській губ. (RGN I, 563), блр. *Будагощ*, історично *Будогощъ*, 1499 р. — топонім («двор») (РИБ XXVII, 782), *Будогощ* — в колишній Могильовській губ. (RGN I, 563), а також слов'ян. **Budigostъ*, реконструйоване з топоніма †*Baudegast*, історично *Budegast*, 1378 р. (HOS I, 46).

***Bŭdigostъ**. Реконструйовано в (ЭССЯ 3, 110).

***Bytogostъ**: слов'ян. **Bytogost*, яке відновлюють із топоніма *Bitegast*, 1375 р. на території Німеччини (Bily 121).

***Čagostъ** / ***Čagostъ**: (похідні) ст.-рос. *Чагоща*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 307), *Чагоша*, 1504 р. — назва поселення в колишньому Можайському пов. (ДДГ 355), блр. *Чагошчы* — мікротопонім (ТС 5, 381), болг. *Чагост*, XI ст. — чол. ім'я (Займов 241), (похідне) *Čagošta* — топонім на терені сучасної Албанії (Займов 1968: 435), слвн. *Čagošče* — ойконім, історично — *Tragotsch*, *Tragotz*, 1350 р. (Torkar 2013: 114), *Čagošta* — назва посе-

лення в Боснії і Герцеговині (Im. m. 115), слов'ян. †*Zschagast* – топонім на території Саксонії, який виводять з особового імені **Čagost* (Bily 123; NOS II, 655) ~ **čagostь* (ЭССЯ 4, 10).

***Čedogostь**: ст.-рос. (похідне) *Чадогошь*, XVI ст. – гідронім у колишній Бежецькій п'ятині Новгородщини (НПК VI, 1071). Див. ще (Єфіменко 289; Васильєв 180).

***Čestogostь**: чеськ. (похідне) *Častohostice* – ойконім на Мораві, який виводили з чол. імені *Častohost* (Hosák, Šrámek I, 152).

***Črňogostь**: блр. (похідне) *Черногостье* – назва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN X, 109), воно ж (сучасне) *Чарнагоще* (Рап. Віц. 403).

***Dal'egostь**: (похідні) *Daljegošta Mala*, *Daljegošta Velika* – ойконіми в Боснії і Герцеговині (Im. m. 123).

***Dervogostь**: чеськ. (похідне) *Dřevohostice*, 1472 р. – ойконім (АЩ XVI, 177).

***Dědogostitjь**: ст.-рос. (похідне) *Дѣдгостичи* – назва місцевості в колишньому Смоленському князівстві (Доп. АИ I, 6).

***Divogostь**: ст.-рос. (похідне) *Дивогоща*, XV ст. – ойконім у Деревській п'ятині історичної Новгородщини (НПК II, 38).

***Dobegostь**: пол. (похідне) *Dobegast* – лімнонім (Leyding II, 41).

***Dobrogostь** / ***Dobrogostь**: д.-руськ. *Доброгость*, 1205 р. (ПСРЛ II, 157), ст.-укр. *Доброгость* Чорный, 1411 р., *Доброгость*, 1433 р. (Чучка COI 159), *Dobrogostio de Ostrorog Camenecensi*, 1443 р. (АЮЗР I/1, 444), укр. *Доброгостів* – відантропонімний ойконім на Львівщині, *Доброгорища* – у Хмельницькій обл., рос. *Доброгост* (ЖПТ), ст.-блр. *Доброгост* Нарбутович, 1496 р. (Бірыла 1966: 210), Станиславъ *Доброгостъ*, 1567 р. (ЛМ 1915: 544), (похідне) *Доброгоще*, XVI ст. – назва урочища в колишньому Пінському старостві (ПКПС II, 242), блр. *Доброгост* (м. Мінськ), *Дабрагошча* (2) – відантропонімні ойконіми в Гомельській обл. (Рап. Гом. 57), серб. *Доброгост* – чол. ім'я (Грковић 78), хорв. (похідне) *Dobrogošće* – ойконім (Im. m. 130), ст.-пол. *Dobrogost*, 1153 р. (SSNO I, 487), Paulus Gruczecki *Dobrogost*, 1652 р. (Мытник 81), пол. *Dobrogost*, *Dobrogość* (SN II, 448, 449), ст.-чеськ. *Dobrogost*, 1175 р. (Pleskalová 131), Wolf *Dobrohost*, 1525 р. (АЩ XXII, 51), (похідне) *Dobrohošť*, 1379 р. – ойконім (Gebauer I, 272), чеськ. (похідні) *Dobrohostov*, *Dobrohošť* – ойконіми (Profous I, 407–408), ст.-слвц. *Dobrohost*, XII ст. (Majtán 1996: 176), слвц. (похідне) *Dobrohošť*, історично *Dobrogoz*, *Doborgoz*, 1237 р.

— ойконім (Majtán 1972: 106; Stanislav II, 133), а також слов'ян. **Dobrogost*, яке відновлюють з топоніма *Dobergast*, 1166 р. на території Німеччини (Bily 125) ~ **dobrogostь* (ЕССЯ 5, 42).

***Domagostь**, ***Domagostь**: ст.-рос. (похідні) *Домагоща* — назва бору, варіант *Домогоща*, 1496 р. — назва поселення в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 51), *Домогостово* — назва пустища (Шумаков Сотниці₄ 161), ст.-слвц. *Domahost*, XI ст. (Majtán 1996: 176) та ін. Див. (ЕССЯ 5, 67).

***Dorgogostь**: луж. *Drohohost* (Wenzel II/1, 97).

***Doržigostь**: слвн. (похідне) *Dražgoše* (1291 р. — *Drasigos*, 1481 р. — *Draschigosch*) — ойконім, який відновлюють як **Dražigost'ane* < **Dražigost'a* вьсь < антропоніма **Dražigostь* (Snoj 2009: 126).

***Godogostь**: ст.-рос. (похідне) *Годогоща*, 1495 р. — ойконім в історичній Новгородській землі, який виводять з антропоніма **Godogostь* (Васильєв 172).

***Xoligostь**: болг. *Холигост* — чол. ім'я (Заимов 233) ~ **xoliti* (ЕССЯ 8, 61).

***Xotigostь** / ***Xotigostь**: рос. *Хотигоще* — відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN IX, 530), *Otiгоšće* — відантропонімний ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 3121) < **Hotigošće*, слвн. (похідне) *Tegoška gora*, історично *Tegoshe*, 1843 р. — ойконім, який виводять з антропоніма **Hotěgostь* (Torkar 2013: 119), полаб. (похідне) *Gutegost*, 1226 р. — ойконім (Müller 105). Див. ще (Васильєв 179).

***X(v)orogostь**. Реконструйовано з ойконіма *Рагоуці* на Чернігівщині, історично — *Оргоуць*, 1159 р., *Ргоуць*, 1496 р. (АЛМ I/1, 123), *Рогоуць*, 1754 р. Див. ще (Шульгач 2002: 218–221).

***Jarogostь**: ст.-рос. (похідне) *Ирогоще*, XV ст. — ойконім у Водській п'ятині Новгородщини (НПК III, 252). Реконструкцію див. (Васильєв 173).

***Jutrogostь** / ***Jutrogostь**: ст.-рос. (похідні) *Утрогоуць* (НПК IV, 57), *Вутрогоуца* (НПК V, 4) — ойконіми в історичній Новгородщині, *Jutrogošta* (2) — відантропонімні назви поселень у Боснії і Герцеговині (Im. m. 216), ст.-пол. (похідне) *Jutrogoszcz*, сучасне *Wiatrogoszcz* / *Witrogoszcz* — топонім (Males 90). Пор. також слов'ян. (полабське) *Jutergotz*, 1263 р. — топонім, який пов'язують з особовим іменем **Jutrogostь* (Müller 106).

***Jьnogostь** / ***Jьnogostь**: ст.-рос. (похідне) *Иногоуца*, *Иногоуць* — лімномім в історичній Новгородщині (НПК II, 181, 186, 224; VI,

1058, 1068), блр. (похідне) *Выногощ*, 1567 р. — топонім у колишній Вітебській губ. (ЛМ 1915: 449), болг. *Иногост* (Заимов 112), (похідне) *Иногощ*, варіант *Виногощ*, XV ст. — топонім (Заимов БГИ 111), макед. (похідне) *Иногошта*, 1570 р. — ойконім (ТДок. V/5, 22).

***Kojigostъ**: ст.-рос. (похідне) *Коегощ*, XVI ст. — ойконім у колишній Бежецькій п'ятині Новгородщини (НПК V, 930), який виводять з антропоніма **Коигость* (Васильев 174).

***Kromĕgostъ**: ст.-рос. (похідні) *Кромегоща*, 1401 р., *Коромегоща*, 1501 р. — топоніми в Шелонській п'ятині історичної Новгородської землі (НПК IV, 5; V, 348). Див. ще (Васильев 174).

***L'ubogostъ** / ***L'ubogostъ**: ст.-рос. *Любогоща*, 1688 р. — відантропонімний ойконім у колишній Тульській губ. (ДОК 71), рос. (похідні) *Любогоще*, *Любогощи* — ойконіми в колишніх Смоленській і Тульській губ. (RGN V, 290), ст.-пол. *Lubcost*, XII ст. (Taszycki 330), ст.-чеськ. *Libhost*, 1029 р. (Regesta I, 40), (похідне) *Libohošť* — топонім (Profous II, 596), а також слов'ян. **L'ubogost*, яке відновлюють із топоніма *Lubegast*, 1419 р. на території Німеччини (Bily 128) ~ д.-в.-нім. *Leubastes* < **Leubgastes* (Топорова 234). Див. ще (ЭССЯ 15, 177).

***L'udogostъ** / ***L'udĕgostъ**: ст.-рос. (похідне) *Легоща* — назва вулиці в історичному Новгороді. Фіксується як: *отъ Людигощи улицы*, 1369 р. (ПСРЛ VIII, 16), *отъ Люгощи улицы до Яковли*, 1377 р. (ПСРЛ IV, 72), *Людогоща улица*, 1406 р. (ПСРЛ III, 103), *с Легощи улицы*, 1500 р. (НПК III, 112). Про потенційність особового імені **L'udĕgostъ* свідчить патронім *Людъгостиничъ*, XI–XIII ст. — напис на стіні Новгородського Софійського собору (Медынцева 161). Пор. також ойконім *Людогощ* — в колишній Могильовській губ. (RGN V, 296), історично — двір *Людогоща*, 1457 р., двір *Людогощъ*, 1499 р. (РИБ XXVII, 44, 782) < **L'udogostъ* (варіант із поєднувальним -о-) ~ д.-в.-нім. *Liudigast* (Топорова 197).

***L'utogostъ** / ***L'utogostъ**: ст.-укр. (похідне) *Лімогоща* — ойконім у Рожищенському р-ні Волинської обл. [1527 р. — «у Лімогощи», 1528 р. — «у Лютомогищи», 1559 р. — «з Лімогоща», 1564 р. — *Лімогощъ* (Шульгач 2001: 78)], чеськ. (похідне) *Litohošť* — ойконім (Profous II, 639).

***Malogostъ** / ***Malĕgostъ**: болг. *Малогост*, XV ст. (Заимов 145), пол. *Małogoszcz* — відантропонімний ойконім (NMP VI, 490), чеськ. (похідне) *Malhostice* — ойконім (Profous III, 11–12), луж. *Malgast*, 1375 р. — топонім (Müller 106) ~ **malĕgostъ* (ЭССЯ 17, 177).

***Maslogostь**: рос. *Маслогостицы* — відантропонімний ойконім у Псковській обл.

***Milogostь**, ***Milьgostь**: ст.-укр. *Mylgozt*, 1226 р. (Чучка СОІ 235), болг. *Милогост* (Заимов 152), серб. *Милгост* (Грковић 132), ст.-пол. *Milogost*, XII ст., *Milgost*, 1256 р. (SSNO III, 512), ст.-чеськ. *Milgost*, 1175 р., *Milegozt*, 1234 р. (Pleskalová 135), чеськ. (похідні) *Milhošť*, *Milhostice* (2) — ойконіми (Profous, III, 79), ст.-слвц. *Milgozt*, 1138 р. (HSSJ II, 303), а також слов'ян. *Milegastas*, 823 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 85). Див. ще (ЕССЯ 19, 37).

***Mirogostь** / ***Mirogostь**: ст.-укр. *Мирогощь*, XV ст. — ойконім (ССУМ I, 595), сучасне с. *Мирогоща* на Ровенщині, ст.-рос. (похідне) *Мирогоща*, XVI ст. — мікротопонім (НПК VI, 494), рос. *Мирогостово* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN V, 571), блр. *Мирогощь* — назва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN V, 571).

***Modlogostь**: ст.-рос. (похідне) *Моглогость*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині Новгородщини, який виводять із *Модлогость* (давньонівгородський перехід *dl > gl*) < антропоніма **Модлогость* (Васильєв 182) ~ ст.-пол. *modła* 'жертвоприношення' та ін. (ЕССЯ 19, 85).

***Mьlčigostь**: чеськ. *Mlčehost* (Пачич 64).

***Mysligostь** / ***Mysligostь**, ***Myslogostь** / ***Myslogostь**: ст.-рос. (похідне) *Мыслигостицкая губа*, 1687 р. (Токмаков 1887: 16), болг. *Мислогост* (Заимов 175), макед. *Мислогост* (Станковска Речник 188), (похідне) *Мислегошти* — ойконім у Костурско (Станковска 1995: 560), ст.-пол. **Mysłogost*, збережене в ойконімі *Mysłogoszcz* (Варшавський повіт) (Malec 98), слов'ян. Μεσολογγόστιον — топонім на території Греції, із **Myslegošь* (Vasmer Die Slaven 185).

***Načegostь**: ст.-чеськ. *Načehost*, 1087 р. (Морошкин 134).

***Nudogostь**: ст.-рос. *Нудогоща*, 1496 р. — відантропонімний ойконім у колишній Обонезькій п'ятині Новгородщини (ПКНЗ I, 244). Див. ще (Васильєв 176).

***Onogostь**. **Уногость** — назва міста Нікшич у сербському фольклорі (Даничић II, 217), воно ж *Onogoscte*, 1643 р. (Споменик XI, 92) — відантропонімне похідне. На думку Р. Мароевича, в основу ойконіма покладено особове ім'я *Оногость* [пор. романізовану античну форму *Anagastum*, яка в слов'янському мовному середовищі зазнала словотвірної адаптації за допомогою посесивного суфікса -j- (Мароевич 105)]. Див. ще (Новаковић 15–23 — з оглядом версій).

***Ostrogostъ** / ***Ostrogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Острогоща*, 1652 р. — урочище, гідронім у басейні Тихої Сосни (АМГ II, 679), рос. *Острогост* (Пачич 73).

***Pirogostъ** / ***Pirogostъ**: укр. *Пирогоща*, сучасне *Пирогове* — ойконім на Київщині, ст.-рос. *Пирогоща*, 1496 р. — ойконім у колишній Деревській п'ятині Новгородщини (ПКНЗ I, 83). Пор. також слов'ян. *Πειράγαστος*, VII ст. н. е. — особове ім'я (Топоров 21, зноски 31).

***Radigostъ** / ***Ordigostъ**, ***Radogostъ** / ***Ordogostъ**: укр. *Радогоща*, 1396 р. (ССУМ II, 286), сучасне *Радогоща* — ойконім на Житомирщині, ст.-рос. *Радигост*, II пол. XII — I пол. XIII ст. (Медынцева 141), рос. *Радогош*, *Радогоща* — відантропонімі назви поселень у колишніх Орловській і Новгородській губ. (RGN VII, 503), *Радогоща* — сучасна назва населеного пункту на р. Лідь у Вологодській обл., *Радугош*, *Радугощи* — в колишній Тульській губ. (Списки Тул. 186), ст.-блр. *Радогоща* — гідронім у колишньому Пінському старостві (ПКПС I, 402), блр. (похідні) *Радагошча* — назва поселення на Гродненщині (Рап. Гр. 203), *Рагадашч* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 108) < **Радагашч*, болг. *Радогост*, VI ст. (Займов 186), серб. *Радогошта* — відантропонімічний ойконім (Даничић III, 11), словн. *Radagozt*, 957 р. (Kronsteiner 209 — з реконструкцією **Radogostъ*), ст.-словц. *Radhost*, IX ст. (Majtán 1996: 178), а також слов'ян. **Radogost*, яке відновлюють з топоніма *Rodegast*, 1284 р. на території Німеччини (Bily 138), *Радогош* — назва поселення в Албанії (Селищев 266) ~ д.-в.-нім. *Ratgast* (Топорова 235). Див. ще (Васильєв 170).

***Rēdigostъ** / ***Rēdogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Редогоща*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 456), чеськ. *Ředhošť* — ойконім, відомий з 1203 р., який виводили з антропоніма *Ředhost* < **Ředihost* (Profous IV, 549—550), а також *Rēdogostъ* — топонім на теренах історичних ободритів та велетів-лютичів (Skalová 65).

***Sadlogostъ**: пол. (похідне) *Sadłogoszcz* — ойконім (SMP 1007).

***Samogostъ**: пол. *Samogoszcz* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми (SMP 1010).

***Sedmigostъ**: блр. (похідне) *Сямігосцічы* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 123). Реконструйовано в (Казлова 2009: 116).

***Serdogostъ**: ст.-рос. (похідні) *Середогощъ надъ Мхомъ*, *Середогоща*, XVI ст. — ойконіми (НПК V, 153, 517). Див. ще (Васильєв 177).

***Skorogostъ**: болг. *Скорогост*, XIV ст. (Займов 200), (похідне) *Скорогоще* — зниклий ойконім (Займов 1975: 185), пол. (похідне)

Skorogoszcz, історично *Skorogostov Most*, 1223 р. (NMP XIV, 49). Пор. ще топонім *Skoregast*, 1109 р. — у Баварії (наводиться за: Rospond SE 352).

***Sologostъ** / ***Sologostъ**: ст.-рос. *Сологост Меньшая*, 1585 р. — ойконім у колишньому Белгородському пов. (Барашкова 76), рос. *Сологощ* — назва озера в Рязанській обл., у гідросистемі правобережної Оки (Смолицкая 165), *Сологостъ* — назва пустища в колишньому Череповецькому пов. (Герасимов 85), *Сологостъ* — ойконім у колишній Новгородській губ., блр. *Сологощ*, *Сологоща* — ойконіми в колишній Мінській губ. (RGN VIII, 434), *Салагошч* — сучасна назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 237) відантропонімного походження. Див. ще (Казлова 2009: 116).

***Stanigostъ**: ст.-рос. *Станигостъ*, кін. XI — рубіж XI/XII ст. (Зализняк, Янин 2007: 6).

***Stojigostъ**: ст.-рос. (похідне) *Стогоща*, XV ст. — ойконім (НПК IV, 38). Реконструйовано в (Васильєв 177).

***Ščedrogostъ**: ст.-укр. (похідне) *Sczodrohoscъ*, 1500–1512 pp., сучасне с. *Шедрогір* на Волині. Детальніше див. (Шульгач 2001: 152).

***Ščitogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Щитогощъ*, XV ст. — ойконім у Шелонській п'ятині Новгородщини (НПК IV, 250). Реконструйовано в (Єфіменко 289; Васильєв 178).

***Terbogostъ**, ***Terbigostъ**: словн. *Tribagos*, 900 р., *Trebegoъ*, 963 р. (Kronsteiner 211 — з реконструкцією *Třebigost*), чеськ. *Třebihost*, *Třebohost* (Svoboda 89), (похідні) *Třebihošť*, *Třebohostice* (2) — топоніми (Profous IV, 358, 362), ст.-словц. *Trebihost*, XIII ст. (Majtán 1996: 179), ст.-луж. **Trebogost* (ААО V, 77).

***Trъgostъ**: ст.-рос. (похідне) *Трегоща*, варіант *Тригоща*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК IV, 307; V, 581). Див. ще (Васильєв 184–185).

***Ujegostъ**: ст.-рос. (похідне) *Уегощъ*, XVI ст. — ойконім у Шелонській п'ятині Новгородщини (НПК IV, 96). Реконструйовано в (Васильєв 178).

***Unegostъ** / ***Unegostъ**: рос. *Внегоща* — відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 123), сучасне *Внегощи* — поселення в Смоленській обл., у межириччі Десни та Угри («вне “гостевых” путей»; Милонов 148), ст.-пол. *Vnegost*, XII ст. (SSNO V, 523), чеськ. *Unhošť*, історично *Hunehostъ*, XIII ст. — ойконім, який пов'язували з антропонімом *Uněhost* (Profous IV, 447–447).

***Velegostъ / *Velegostъ:** (похідні) укр. *Вильгоща* — назва урочища в околицях с. Піддубці Луцького р-ну Волинської обл. (Анк.), історично — *Вильгоще*, 1913 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1, спр. 61, арк. 61), *Вилгощи*, 1552 р. (АЮЗР VIII/4, 353), рос. (похідні) *Велегощи* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 23), *Велегошь* — гідронім у басейні Оки (Смолицкая 275), болг. *Велегост* (Заимов 45), макед. (похідне) *Велигошти* — ойконім в Охридсько (Станковска 1995: 560), історично *Велгошти*, 1583 р. (ТДок. VIII/2, 607), ст.-серб. (похідне) *Велгост* — топонім (Грковић Имена 144), полаб. *Welgost* (Müller 113). Пор. ще слов'янські топоніми *Велагошти* — в Албанії (Селищев 337), Βελγοοτη — на території Греції (Vasmer Die Slaven 150).

***Vidogostъ / *Vidogostъ, *Vidъgostъ:** ст.-рос. (похідне) *Видогощъ*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 276), блр. (похідне) *Видогощ* — назва маєтку в колишній Мінській губ. (Ярмолович 271), чеськ. (похідні) *Vidhostice (Widhostitz), Vidhošť*, історично *Widhosst*, 1544 р. — ойконіми (Profous IV, 538–539), а також слов'ян. **Vidogost*, яке відновлюють з топоніма *Widogosti*, 979 р. на території Німеччини (Bily 145). Див. ще (Казлова I, 73).

***Vitogostъ / *Vitogostъ:** ст.-рос. (похідне) *Витогощъ*, 1498 р. — ойконім у Шелонській п'ятині історичної Новгородщини (НПК IV, 37), (слов'ян.) *Vitegast*, 1346 р. — топонім на терені Мекленбурга на півночі Німеччини (Jeżowa I, 104).

***Vojegostъ / *Vojigostъ (*Vojъgostъ):** д.-руськ. *Воигоствъ*, II пол. XI — I пол. XII ст. (Медынцева 91), укр. *Воегоща* — відантропонімний ойконім на Волині, відомий з 1502 р. (AS I, 148), ст.-рос. (похідне) *Вогоща*, 1539 р. — гідронім у колишній Шелонській п'ятині (НПК IV, 245), рос. (похідні) *Воегоща Верхняя, Воегоща Нижняя* — назви поселень у колишній Курській губ. (RGN II, 131).

***Vъrtogostъ:** болг. *Въртогост* (Заимов 59).

***Zъlogostъ:** ст.-рос. Бажень *Злыгостевъ*, 1613 р. (Тупиков 556), Ивашко *Злыгостъ*, 1621 р. (Мосин 152), рос. *Злогостев, Злыгостев* (ЖПТ), *Злыгостева* (5 фіксацій) — відантропонімні назви поселень у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 397), болг. *Злогостъ* (БЕР I, 646), (похідне) *Злогош* — ойконім (Заимов 1975: 178).

***Zeligostъ / *Zeligostъ.** Фактичний матеріал для реконструкції праантропонімів див. (Васильев 164 — з літературою).

***Žirogostь**: ст.-рос. *Жигороощо*, 1500 р. — ойконім у колишній Водській п'ятині Новгородщини, який виводять із **Жирогоощо* (метатеза) < антропоніма **Жирогость* (Васильєв 172).

***Živogostь** / ***Živogostь**: серб. (похідне) *Живогоща* — ойконім (Даничић I, 335), варіант *Живогоште* (Споменик III, 9), чеськ. *Živohošť* — відантропонімний ойконім, відомий з 1057 р. (Profous IV, 852).

Праантропоніми з коренем **Xod-*

***Xoda**, ***Xodь**: укр. *Хода* (Горпинич 254), (похідне) *Ходине* — ойконім на Сумщині, ст.-рос. (похідне) *Ходино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 148), рос. *Ход*, *Хода*, *Ходов*, *Ходин* (МО), блр *Ходзін* (м. Мінськ), (похідне) *Ходаў* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 130), ст.-пол. *Choda*, 1444 р., *Chod* Poroiicz, 1446 р. (SSNO I, 323), пол. *Choda* (SN II, 90), *Chodowa*, *Chodów* (5 фіксацій) — відантропонімні ойконіми (SMP 154), чеськ. *Chod*, *Choda* (Kotík 63, 69), *Chodov* (3) — відантропонімні ойконіми (Profous II, 29–29) ~ **xoda*, **xodь* (ЭССЯ 8, 51–52).

***Xodь(ь)**: пол. *Chody* (SN II, 93).

Префіксальні похідні:

***Doxoda**, ***Doxodь**: укр. *Дохода* (Панцьо 103), рос. *Доходин* (м. Одеса), *Доходов* (МО) ~ ст.-укр. *доходъ* 'прибуток' (СУМ XVI–XVII ст. 8, 189), рос. діал. *доход* 'завершення' (СРНГ 8, 160), ст.-блр. *доходъ* 'дохід' (ГСБМ 9, 52) та ін.

***Naxoda**, ***Naxodь**, ***Naxodь**: укр. *Наход* (Горпинич, Корнієнко 160), *Нахідзь* (Богдан 197), рос. *Наход* (МО), *Находов* (сmt Ворзель Київськ. обл.), *Находин* (м. Москва), хорв. *Nahod* (Leksik 453) ~ д.-руськ. *находъ* 'напад, вторгнення' (Срезневский II, 347), ст.-укр. *находъ* 'нашесть, вторгнення, напад' (Тимченко 1, 474), укр. діал. *нахід* 'навала, нашесть' (ЕСУМ 6, 192) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 55–86).

***Nexoda**, ***Nexodь**, ***Nexodь**: ст.-укр. Степанъ *Нехода*, 1690 р. (АППС 1, 285), укр. *Нехода*, 1723 р. (Швидько 213), *Нехода* — сучасне прізвище (Новикова 587), (похідне) *Неходины Хутора* — топонім у колишній Полтавській губ. (RGN VI, 153), рос. *Нехода* (МО), *Неходов* (м. Запоріжжя), блр. *Нехода* (м. Гомель), пол. *Niechoda*, *Niechodź* (SN VI, 588).

***Nedoxoda**, ***Nedoxodь**: ст.-укр. Wasiel *Niedochod*, 1545 р. (Mytnik 198), укр. *Недоходъ*, 1723 р. (Швидько 191), ст.-рос. (похідні) *Недо-*

ходовское, 1464–1482 рр. — ойконім у Рязанській землі (ПРПР 9), *Недоходова*, 1639 р. — назва пустища (Шумаков Сотниці, 21), рос. *Недоход* (МО), *Недоходов* (м. Єкатеринбург), (похідне) *Недоходово* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VI, 118), пол. *Nedochoda*, *Niedochód* (SN VI, 568, 592) ~ укр. діал. *недохід* ‘прибуток’ (ЕСУМ 6, 193) та ін.

***Obxodъ**: ст.-рос. (похідне) *Обходова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПКМГ I/2, 4), рос. *Обходов*, *Оходов* (ЖПТ), пол. *Ochod* (SN VII, 21) ~ **obxodъ* (ЭССЯ 27, 70–71).

***Obixodъ**: укр. *Обіход* (СП 253), (похідні) *Обиходи*, *Обиходівка* — ойконіми на Житомирщині, рос. *Обиходов* (МО) ~ **obixodъ* (ЭССЯ 27, 94).

***Orzxoda**, ***Orzхodъ**: рос. *Расходов*, *Расходина ж.* (МО) ~ **orzхodъ* (ЭССЯ 33, 141–143).

***Perxoda**, ***Perxodъ**: ст.-укр. Гришка *Переход*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 117), укр. *Переход*, 1704 р. (ПОП 37), *Переход* — сучасне прізвище (Редько 2, 807), *Перехода* (Новикова 639), *Переход*, *Перехода* — сучасні прізвища (СПУ 2, 378), рос. *Переход*, *Переходов* (МО), *Переходин* (м. Саратов), блр. *Пераход* (Бірыла 321) ~ ст.-укр. *переходъ* ‘прохід’ (Тимченко 2, 102), укр. діал. *переход* ‘перехід; прохід’ (Керча 2, 72) та ін.

***Poxoda**, ***Poxodъ**: укр. (вторинне) *Походенко* (Новикова 675), рос. *Походов*, *Походин* (МО), блр. *Паходаў* (Бірыла 158), (похідне) *Пахадавічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 140), пол. *Pochoda* (SN VII, 419) ~ ст.-укр. *походъ* ‘поступ, хода’ (Тимченко 2, 200), ст.-рос. *походъ* ‘переміщення, перехід’, *похода* ‘манера ходіння’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 18, 54, 55) та ін.

***Priхoda**, ***Priхodъ**: ст.-укр. Степан *Приход*, 1649 р. (Реєстр 121), укр. *Прихода*, 1765–1769 рр. (МПР 328), *Прихід*, *Прихода* — сучасні прізвища (Глуховцева 2, 152), рос. *Приходов*, *Приходин* (ЖПТ), серб. *Приход* (Грковић Имена 198), хорв. *Prihoda* (Leksik 532), слвн. *Prihoda* (ZSSP 486), пол. *Przychoda* (SN VII, 589) ~ д.-руськ. *приходъ* ‘прийшлий, іноземець’ (Срезневский II, 1489) та ін.

***Proxoda**, ***Proхodъ**: укр. *Прохода*, 1756 р. (АК 5, 61), *Прохода* — сучасне прізвище (Новикова 683), рос. *Проход*, *Прохода*, *Проходов* (МО), *Проходин* (м. Краснодар), чеськ. *Prochoda* (Beneš 288) ~ ст.-блр. *проходъ* ‘дорога’ (ГСБМ 29, 274–275) та ін.

***Uxoda**, ***Uхodъ**: рос. *Уход*, *Уходов* (МО), *Уходин* — сучасне прізвище, хорв. *Uhoda* (Leksik 697).

***Vuxodъ**: ст.-рос. Івашка *Выходов*, 1634 р. (ПЮН ОК 45), рос. *Выходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *выходъ* ‘вихід’ (СУМ XVI–XVII ст. 6, 101), рос. діал. *въход* ‘повсякденне взуття’ (СРНГ 6, 53), ст.-блр. *выходъ* ‘схід (сонця)’, ‘смерть’ та ін. (ГСБМ 6, 190), в.-луж. *wuchod* ‘вихід’ (Трофимович 391) та ін.

***Zaxoda**, ***Zaxodъ**, ***Zaxodъ**: укр. *Захода* (Новикова 320), *Заходъ* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 385), ст.-рос. (похідне) *Заходово*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 122), рос. *Захода*, *Заходов*, *Заходин* (МО), блр. *Заходзін* (Бірыла 158) ~ ст.-укр. *заходъ* ‘захід (сторона світу)’ (Тимченко 1, 296), укр. діал. *záxid* ‘спідня пола чумарки або свити’ (ЕСУМ 6, 192), рос. діал. *захода* ‘капризуля’ (СРНГ 11, 157), ст.-блр. *заходъ* ‘захід (сонця)’, ‘кінець’, ‘занепад’ (ГСБМ 11, 258–259), в.-луж. *zachod* ‘вхід, в’їзд’ (Трофимович 420) та ін.

Праантропоніми-композиції

***Xodimirъ**: болг. *Ходимир*, XII ст. – чол. ім’я (Займов 232), серб. *Ходимир* – чол. ім’я (Грковић 203), слов. (похідне) *Hodimarje* – ойконім, який пов’язують з антропонімом *Hodimirъ* (Torkar 2013: 115).

***Xodislavъ**: серб. *Ходислав* – чол. ім’я (Грковић 203) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 48).

***Xodivojъ**: серб. *Ходивој* – чол. ім’я (Грковић 203) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 49).

***Xodonogъ(ъ)**: рос. (похідне) *Ходоногов родник* – мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 318).

***Xodoorba**: укр. *Ходороба* (СП 371).

***Xodoqъъ(ъ)**: рос. (похідне) *Ходоусово* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 501).

***Xodorogъ**: укр. *Ходорог* (СП 371).

***Brzoxodъ**: серб. (похідне) *Brzohode* – ойконім (Im. m. 102), ст.-чеськ. *Brzhod* (Gebauer I, 108), *Brizgod*, XIII ст. (Pleskalová 12) ~ схв. *брзоход* ‘сороход’.

**brzoxodъсъ*: ст.-рос. *брзоходець* ‘сороход, гонець’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 293), болг. *брзоходец* ‘сороход, сороходець’ (Стоянов 75). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Čestoxodъ**: ст.-укр. Тишко *Частоходовъ*, 1649 р. (Реєстр 392).

***Čistoxodъ**: рос. *Чистоходов* (ЖПТ).

***Dobroxodъ**: рос. *Доброходов* (ЖПТ).

***Drobъnoходъ**: укр. *Дрібнохід*, *Дрібноход* (СП 130), рос. *Дробно-ход* (ЖПТ).

***Дърдоходѣ**: укр. *Дриндохід* (КПУ Харк. 7, 374).

***Јьноходѣ**: укр. *Винохід* (КПУ Дн. 10, 409), ст.-рос. Аврамко Панкратовъ сынъ *Иноходовѣ*, XVII ст. (Выписи 26), рос. *Виноходов*, *Иноходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *инохода* 'хитрість, підступність' (СУМ XVI–XVII ст. 13, 142), рос. діал. *виноход* 'іноходець' (СРНГ 4, 289).

***Јьноходѣсь**: ст.-укр. *Iwan Inochodecz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 164), рос. *Виноходцев*, *Иноходцев* – сучасні прізвища, (похідне) *Виноходцево* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 102) ~ рос. діал. *виноходец* 'іноходець' (СРНГ 4, 289).

***Мѣкъкоходѣ**: укр. *Мягоход* (ТДЗг. 46), *М'ягоход* (ТД Новопсков 79), рос. *Мягоход* (ЖПТ).

***Мимоходѣ**: укр. *Мимохід* (РІ Терн. 5, 303), *Мимоход* (Новикова 542), рос. *Мимоходов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *мимоходѣ* 'прохожий', 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 17, 181).

***Рѣсеходѣ**: ст.-рос. Іван *Пешеходов*, 1564 р. (Веселовский 244), Степанъ *Пѣсеходовѣ*, 1645 р. (МИВ 14, 1453), рос. *Пешеходов* (Новикова 639) ~ ст.-рос. *пешеходѣ* 'пішохід' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 16, 41).

***Рустоходѣ**: рос. *Пустоходов* (МО), блр. *Пустаходаў* (Бірыла 338) ~ блр. діал. *пустаход* 'бездумний, волоцюга' (ЭСБМ 10, 237).

***Скороходѣ**: ст.-укр. Іван *Скороход*, 1548 р. (AS VI, 86), Степанъ *Скороходовѣ* зят, Сидоръ *Скороходѣ*, 1649 р. (Реєстр 182, 448), укр. *Скороходѣ*, 1756 р. (АК 5, 135), *Скороход* – сучасне прізвище (Новикова 766), ст.-рос. (похідне) *Скороходово*, 1563/64 р. – ойконім у колишній Деревській п'ятині (ПКНЗ 2, 126), рос. *Скороходов* (ЖПТ), (похідне) *Скороходово* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 505), блр. *Скараход*, *Скараходаў* (Бірыла 377), (похідне) *Скороходово* – назва фільварка в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 52), пол. *Skorochod*, *Skorochód* (SN VIII, 461) ~ ст.-рос. *скороходѣ* 'скороход, гонець' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 251).

***Тихоходѣ**: укр. *Тихохід* (СП 347), рос. *Тихоход* (МО).

***Тихоходѣсь**: рос. *Тихоходцев* – сучасне прізвище ~ ст.-блр. *тихоходець* 'тихохід' (ГСБМ 33, 316).

***ѡрпоходѣсь**: укр. діал. *снохідець* 'сновида' (СБІ 726). Антропонімічні рефлексі невідомі.

Суфіксальні деривати:

***Ходѣба**: рос. *Ходѣбин* (м. Краснодар), пол. *Chodźba* (SN II, 95) ~ **ходѣба* (ЭССЯ 8, 52–53).

***Ходаха** / ***Ходашь**: ст.-укр. Өетка *Ходаш*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 417), укр. *Hodás*, 1722 р. (Чучка 586), рос. *Ходашев* (ЖПТ), блр. *Хо-*

даш (Бірыла 432), (похідне) *Ходашино* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IX, 499), пол. *Chodasz* (SN II, 91).

***Xodešъ**: болг. *Ходеш*, XVIII ст. (Заимов 232).

***Xodiša**, ***Xodišъ**: серб. *Ходиша* (Грковић 203), чеськ. (похідне) *Chodžov* — ойконім, який виводять із *Chodišov* (Profous II, 30).

***Xodoxa** / ***Xodoša**, ***Xodošъ**: рос. *Ходошин* (ЖПТ), *Ходошов* (МО), болг. *Ходош* (Заимов 233), хорв. *Hodoš* (Leksik 227), словн. *Hodošek* (ZSSP 205), ст.-пол. *Chodosz*, 1455 р. (SSNO I, 326), пол. *Chodosz* (SN II, 92).

***Xoduxa** / ***Xoduša**: рос. *Ходухин*, *Ходушин* (МО), (похідне) *Ходушино* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 501) ~ блр. діал. *хадұха* 'пішохід' (Крыўко 1976: 127).

***Xodyšъ**: укр. *Ходиш* (Панцьо 122), рос. *Ходышев* (МО), (похідне) *Ходышева* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 502), пол. *Chodysz* (SN II, 94), луж. *Chodyšъ*? (Wenzel II/1, 161).

***Xodajъ**: укр. *Ходай*, 1723 р. (Швидько 197), рос. *Ходаев* (ЖПТ), (похідне) *Ходаева* — назва поселення в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов 2, 390), нині *Ходаєво* — ойконім у Московській обл., пол. *Chodaj* (SN II, 90).

***Poxodajъ**: укр. *Походай* (СП 286), рос. *Походай*, *Походаев* (МО), пол. *Pochodaj* (SN VII, 419).

***Prixodajъ**: рос. *Приходаев* — сучасне прізвище (м. Ростов-на-Дону), пол. *Przychodaj* (SN VII, 589).

***Xodějъ**: рос. *Ходеев* (ЖПТ), (похідне) *Ходейкова* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN IX, 499), хорв. *Hodej* (Leksik 227), пол. *Chodziej* (SN II, 94).

***Poxodějъ**: укр. *Походій* (Горпинич, Корнієнко 188), *Похозей* (Пур СПР V, 131), рос. *Походеев* (МО), пол. *Pochodziej* (SN VII, 419).

***Xodojъ**: болг. *Ходой* (Заимов 233).

***Xodujъ**: рос. *Ходуев* (ЖПТ).

***Xodakъ** / ***Xodačъ**: ст.-укр. Игнашка *Ходакъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 344), укр. *Ходакъ*, 1704 р. (ПОП 49), *Ходак*, *Ходач* (Горпинич, Корнієнко 244), *Ходак* — сучасне прізвище (СПУ 3, 207), (похідні) *Ходаки* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 505), ст.-рос. *Θома Ходаковъ*, XVI ст. (НПК V, 491), (похідне) *Ходачево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 500), рос. *Ходаков*, *Ходачев* (МО), (похідні) *Ходаков*, *Ходаковка* — ойконіми на Дону і в колишній Саратовській губ. (RGN IX, 498), блр. *Ходак*,

Хадакоу (Бірыла 425), (похідні) *Хадакова* — ойконіми в Мінській і Вітебській обл., *Хадакі* — в Брестській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Бр. 128; Рап. Мін. 271; Рап. Віц. 391; Рап. Гр. 145), серб. *Ходак* (Грковић 203), *Ходач* (Грковић Имена 210), хорв. *Hodač*, *Hodak* (Leksik 226), ст.-пол. *Chodak*, 1472 р. (SSNO I, 324), пол. *Chodacz*, *Chodak* (SN II, 90), *Chodaki*, *Chodaków*, *Chodaków* (3) — відантропонімні ойконіми (SMP 153), чеськ. *Chodák* (ЧП), словц. *Chodák* (TZ Bratislava 131).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ходák* хлопець, який залицяється до дівчини' (СУО 203), 'старий черевик' (Шило 267), *ходакі* 'постоли' (УНК 17, 465), *ходакі* *мн.* 'жіноче та чоловіче взуття з дерев'яною підшовою та шкіряним верхом' (Пономар 147), блр. діал. *ходák* 'зношений постіл' (Драздовіч 2016: 132), *хадакі* *мн.* 'шкіряні постоли' (Кунцэвіч 2018: 22), ст.-словц. *chodak* 'ходок' (HSSJ I, 470) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 47).

**nexodakъ*: укр. діал. *неходяк* 'хто не любить ходити пішки' (Керча 1, 597). Антропонімні рефлексі невідомі.

**Poxodakъ*: укр. *Походак* (Богдан 228).

**Xodikъ* / **Xodičъ*: ст.-укр. Naurilo *Chodicz*, 1618 р. (Чучка 587), Микита *Ходичъ*, 1691 р. (ПКПС 36), укр. *Ходик* (СП 371), *Ходич* (ЖПТ), рос. *Ходиков*, *Ходич* (МО), блр. *Ходзікаў* (Бірыла 432), болг. *Ходич*, XV ст. (Займов 233), серб. *Ходућ* (Грковић 203), хорв. *Hodić* (Leksik 227), словн. *Hodiček* (ZSSP 205), пол. *Chodzik*, *Chodzicz* (SN II, 94) ~ рос. діал. *хóдик* 'віз' (ОСВГ 11, 230).

**Nexodičъ*: ст.-укр. Stepan *Niechodzicz*, XVI ст. (Жерела III, 224).

**Prixodičъ*: ст.-укр. Гриць *Приходичъ*, 1606 р. (АЮЗР VI/1, 325).

**Uxodičъ*: хорв. *Uhodić* (Leksik 697).

**Xoduka*, **Xodukъ*: ст.-рос. (похідне) *Ходукино*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 166), рос. *Ходукин* (МО), блр. *Хадукін* (Бірыла 425), хорв. *Hoduk* (Leksik 227).

**Ходѣка*, **Ходѣко*, **Ходѣкъ*: ст.-укр. *Ходко* Шелловичь, 1445 р. (ССУМ II, 555), укр. *Ходко* (Редько 2, 1127), рос. *Ходков*, *Ходкин* (МО), блр. *Ходок*, 1711 р. (Бірыла 1966: 269), *Хадко* (Бірыла 432), болг. *Ходко*, XVII ст. — чол. ім'я (Займов 233), хорв. *Hodek*, *Hodko* (Leksik 227), словн. *Hodek*, *Hodko* (ZSSP 205), ст.-пол. *Chodka*, 1447 р., *Chodek*, 1470–1480 рр., Stanislaw *Chodko*, 1474 р. (SSNO I, 324–325), пол. *Chodek*, *Chodko* (SN II, 91), *Chodkowo*, *Chodków* — відантропонімні ойконіми (SMP 153).

***Находька**, ***Находько**: укр. *Находко* (Зайцева, Ковальчук 61), рос. *Находкин* (ЖПТ), пол. *Nachodko* (SN VI, 518) ~ **находька* (ЭССЯ 22, 86).

***Неходька**, ***Неходько**: ст.-укр. Климко *Неходко*, 1563 р. (Тупиков 277), Іван *Nieschodka*, XVI ст. (Жерела III, 224), рос. *Неходкин* (м. Сизрань Самарськ. обл.).

***Обходька**, ***Обходькь**: пол. *Ochodek*, *Ochodka* (SN VII, 21), чеськ. *Ochodek* (ЧП).

***Рерходька**: укр. *Переходка* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 378), рос. *Переходкин* (МО).

***Роходька**: рос. *Походкин* (ЖПТ).

***Рриходько**: ст.-укр. Тимко *Приходко*, 1654 р. (Тупиков 322), рос. *Приходкин* (м. Москва), пол. *Przychodko* (SN VII, 589).

***Проходька**: ст.-укр. Гаврилка *Проходка*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 232), рос. *Проходкин* (МО) ~ ст.-укр. *проходка* 'прогулянка' (Тимченко 2, 253) та ін.

***Сьходька**: рос. *Сходкин* (ЖПТ).

***Уходька**: рос. *Уходкин* (ЖПТ).

***Вуходька**: рос. *Выходкин* (м. Смоленськ) ~ укр. діал. *виходьк* 'зношений постіл' (Пономар 147) та ін.

**ходькь(ь)*: рос. діал. *хóдкий* 'швидкий, меткий', *ходко́й* 'швидкий, легкий на підйом' (ОСВГ 11, 230), блр. діал. *хóдкі* 'швидкий у ходьбі' (ТС 5, 248) та ін. Антропонімні рефлексі невідомі.

***Ходька**, ***Ходько**, ***Ходькь** / ***Ходьсь**: ст.-укр. *Ходька*, 1471 р. (ССУМ II, 510), (вторинне) Васил *Ходьчич*, 1572 р. (Білоус ТК 118), укр. *Ходика* (Новикова 887), ст.-рос. Федько, *Ходькин* братъ, 1492 р. (LM № 4, 153), Федор *Ходька*, 1540 р. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 71), Сидорь Івановъ сынъ *Ходькинъ*, 1690 р. (ОСС 12, 148), (похідне) *Ходькино*, 1519 р. — ойконім у колишньому Переяславському пов. (АФЗХ 45), рос. *Ходьков*, *Ходькин* (ЖПТ), *Ходьч* (МО), (похідні) *Ходьки*, *Ходькин*, *Ходькина*, *Ходькино* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 501), ст.-блр. Авидей *Ходька*, 1552 р. (Бірыла 1966: 269), Szidor *Chodyczic*, 1558 р. (ПКГЭ I, 527), блр. *Хадыка* (Бірыла 425), пол. *Chodycz*, *Chodyka*, *Chodyko* (SN II, 93).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *chadyka* 'волоцюга' (Varłuha 26) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 52).

***Ходьсь**: укр. (похідне) *Ходче* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 427), мотивований антропонімом **Ходець*, ст.-рос. Мит-

ро *Ходець*, 1495 р. (Тупиков 415), рос. *Ходцев*, *Ходцов* (МО), блр. (похідне) *Ходцы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 395), ст.-пол. *Chodecz*, 1445 р. (SSNO I, 324), пол. *Chodziec* (SN II, 94), *Chodeza*, *Chodecz* — відантропонімні ойконіми (SMP 153), чеськ. *Chodec* (ЧП), *Chodeč* — відантропонімний ойконім, пор. *Martinus chodecz*, 1401 р. (Profous II, 27) ~ укр. діал. *ходѣць* 'ходок' (ЕСУМ 6, 192), ст.-блр. *ходець* 'посланець' (ГСБМ 36, 108), ст.-слвц. *chodec* 'ходок' (HSSJ I, 470) і под. Див. (ЭССЯ 8, 53).

***Неходѣсь**: рос. *Неходцев* (МО), блр. *Неходцева ж.* (м. Вітебськ).

***Рерходѣсь**: рос. *Переходцев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Пераходицы* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 302) ~ рос. діал. *перехо́дец* 'переселенець' (СРНГ 26, 263) та ін.

***Приходѣсь**: ст.-рос. Федко *Приходец*, 1539 р. (ПКНЗ 3, 20), Илюшка Андреив сын *Приходец*, 1646 р. (ППД 47), рос. *Приходцев* (ЖПТ), пол. *Przychodziec* (SN VII, 589) ~ д.-руськ. *приходьць* 'прийшлий, іноземець' (Срезневский II, 1489), укр. діал. *при́ходець* 'прибулець' (Піпаш, Галас 156), рос. діал. *прихо́дец* 'переселенець' (СРГК 5, 223).

***Проходѣсь**: ст.-рос. Илейка *Проходець*, 1495 р. (Тупиков 324), рос. *Проходцев* (МО) ~ укр. діал. *прохо́дец* 'мандрівник' (ЕСУМ 6, 192), рос. діал. *прохо́дец* 'пройда, пройдисвіт' (СРНГ 33, 30) та ін.

***Вуходѣсь**: укр. *Выходец*, 1811 р. (КПУ 70), *Виходец* (СП 74), ст.-рос. Тимофей *Выходец*, 1598 р. (Веселовский 99), Микитка *Выходец*, 1661 р. (РМО 71), рос. *Выходцев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *выхо́дец* 'прийшлий, переселенець' (ПОС 6, 93).

**заходѣса*: ст.-укр. *заходца* 'прийшлий', 1543 р. (ABB 108).

**косьноходѣсь*: ст.-укр. *косноходець* 'той, хто повільно ходить' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 48). Антропонімі рефлексів не засвідчено.

***Ходаль**: укр. *Ходаль* (Богдан 116), рос. *Ходалев* (ЖПТ), хорв. *Hodalj* (Leksik 226).

***Xodola**, ***Xodol'a**, ***Xodolъ**: рос. *Ходолев* (МО), хорв. *Hodolić* (Leksik 227), пол. *Chodola*, *Chodoła* (SN II, 92).

***Xodul'a**, ***Xodulъ**, ***Xodulъ**: укр. *Ходуля* (Новикова 888), *Ходуля* — сучасне прізвисько («має короткі ноги»; Чабаненко ПНН 2, 438), ст.-рос. *Ходуля*, XVI ст. (НПК VI, 174), (похідне) *Ходулино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 325), рос. *Ходулев*, *Ходулин*, *Ходулова ж.* (МО), (похідне) *Ходулино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 501), блр. (похідні) *Хадулы* —

ойконіми у Вітебській і Могильовській обл. (Рап. Віц. 391; Рап. Маг. 182), *Ходулово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IX, 501), болг. *Ходул* (Займов 233), хорв. *Hodul* (Leksik 227), ст.-пол. *Chodula*, 1474 р. (SSNO I, 326), пол. *Choduła* (SN II, 92) ~ укр. діал. *ходу́л'я* 'нога' (Аркушин СЕ 32), *ходу́лі* мн. 'високі палиці, за допомогою яких діти ходили болотом' (Аркушин 585) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 50).

***Xodidlo**: ст.-рос. (похідне) *Ходилово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 76), рос. *Ходилов* (м. Москва), пол. *Chodźidło* (SN II, 94), *Chodyłuwka* — відантропонімний ойконім (SMP 153) ~ **xodidlo* (ЭССЯ 8, 48).

***Naxodidlo**: укр. *Находзіло* (Богдан 197).

***Poxodidlo**: укр. *Походило* (Богдан 228), ст.-рос. Ефтіюшка Феодоровъ *Походиловъ* Бажено онъ же, 1689 р. (Парфенова 320), рос. *Походилов* (МО), (похідне) *Походилова* — ойконім у Свердловській обл., пол. *Pochodziło* (SN VII, 419).

***Prixodidlo**: укр. *Приходило* (Горпинич, Корнієнко 189), рос. *Приходилов* (м. Євпаторія).

***Zaxodidlo**: пол. *Zachodyło* (SN X, 392).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність праантропонімів, співвідносних з part. passiv. praes. на *-*im*-, *-*om*-. Пор.:

***Xodimъ**: укр. *Ходимчук* (КС Київ. 2, 75), рос. *Ходим*, *Ходимов* (МО), чеськ. *Chodim* (Kotík 119), а також слов'ян. *Ходимович* (Рамієс 2, 285).

***Nejъzxodimъ**: укр. *Несходим* (Томіленко 70), рос. *Несходим*, *Несходимов* (МО).

***Proxodimъ**: рос. *Проходимов* (МО) ~ рос. діал. *проходи́м* 'волоцюга, зайда' (СРНГ 33, 30).

***Xodoma**, ***Xodomъ**: укр. *Ходомай* (КПСВР 7, 135) < *Ходом-ай*, рос. *Ходомова ж.* (МО), пол. *Chodom* (SN II, 92), чеськ. *Chodouny*, первісно *Chodumi*, 1273 р. — ойконім, із *Chodomi*, мн. від *Chodom* (Profous II, 28).

***Xodanъ**, ***Xodanъ**: ст.-укр. *Chodan*, 1699 р. (Чучка 586), укр. *Ходан* (СП 371), *Ходань* (Редько 2, 1126), рос. *Ходан*, *Ходанов* (ЖПТ), (похідне) *Ходаны* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IX, 498), блр. *Ходан*, *Хаданоў* (Бірыла 425), (похідні) *Хаданава*, *Хаданы* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 391), ст.-серб. *Ходань* — чол. ім'я (Даничић III, 417), серб. *Ходан* (Грковић 203), хорв. *Hodan*, *Hodanj* (Leksik 227), пол. *Chodan*, *Chodan* (SN II, 90), чеськ. *Chodanič* (ЧП), н.-луж. *Chodan* (Wenzel 173).

***Xodina**, ***Xodinъ**: укр. *Ходина* (Вол.), ст.-рос. *Иванъ Ходинъ*, 1639 р. (Тупиков 807), рос. *Ходинов* (ЖПТ), (похідне) *Ходиново* — ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN IX, 499), блр. *Ходзін* (Бірыла 432), болг. *Ходин* (Заимов 232), серб. *Ходин* (Грковић 203), хорв. *Hodina* (Leksik 227), словн. *Hodin* (ZSSP 205) ~ рос. діал. *ходѣны тільки мн.* 'взуття' (ОСВГ 11, 230).

***Poxodinъ**: рос. *Походин* (МО), *Походинов* (м. Нижній Новгород), пол. *Pochodzin* (SN VII, 419).

***Priходинъ**: ст.-рос. *Денисъ Приходинъ*, XVI ст. (НПК VI, 891), рос. *Приходин* (МО), *Приходинов* (Калінінградськ. обл.), пол. *Przychodzin* (SN VII, 589).

***Xodonъ**, ***Xodonъ**: рос. *Ходонева ж.*, *Ходонов* (МО), пол. *Chodon*, *Chodoń* (SN II, 92).

***Xodunъ**: ст.-укр. *Іванъ Ходунъ*, 1691 р. (ПКСП 335), укр. *Ходун* (Новикова 888), *Ходун* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 207), ст.-рос. (похідне) *Ходуново*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 620), рос. *Ходунов* (ЖПТ), (похідне) *Ходуново* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN IX, 501), блр. *Хадун* (Бірыла 425), болг. *Ходун* (Заимов 233), пол. *Chodun* (SN II, 93), чеськ. *Chodouň*, *Chodouny* — відантропонімі ойконіми (Profous II, 28).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *ходу́н* 'пристосування, за допомогою якого вчать дітей ходити' (Аркушин 585) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 50—51).

***Poxodunъ**: укр. *Походун* (Новикова 675), рос. *Походун*, *Походунова ж.* (МО).

***Xodynъ**: укр. *Ходинъ* (Радіон 67), ст.-рос. (похідне) *Ходынино*, XVII ст. — ойконім у колишній Рязанській губ. (ПКРК I/2, 745), рос. *Ходынев* (МО), (похідне) *Близкие Ходыни* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN I, 403), ст.-блр. *Останко Ходыничъ*, 1552 р. (Тупиков 807), (похідне) *Ходынич*, 1563 р. — ойконім у колишній Кобринській економії (РКЭ 307), сучасне *Хадынічы* — назва поселення в Брестській обл. (Рап. Бр. 128), блр. *Хадынук* (м. Вітебськ), пол. *Chodun* (SN II, 94) ~ **ходуни* (ЭССЯ 8, 52).

***Xodynъ(jъ)**, ***Xodyna**: ст.-рос. *Перша Ходнев*, 1565 р. (МИТА 40—41), *Іванъ Алексѣвъ сынъ Ходневъ*, 1681 р. (Тупиков 807), рос. *Ходнев*, *Ходня* (МО), блр. *Хадневич* (Бірыла 425), (похідне) *Ходнева* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 183), рос. (похідні) *Ходнева*, *Ходнево* — ойконіми в колишніх Смоленській і Новгородській

губ. (RGN IX, 499), пол. *Chodzeń* (SN II, 94), (похідне) *Chodnów* – ойконім (SMP 154) ~ укр. діал. *хóден* ‘коханець’, *ходня́* ‘ходіння без мети’ (Аркушин 585), *хóдн’а* ‘нога’ (Аркушин СЕ 16, 32) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 53).

**доходьнѣ(ѣ)*: рос. діал. *доходной* ‘худий, охлялий’ (ЯОС Доп. 1, 205).

**Находьнѣ(ѣ)*: рос. *Находнов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *нахідний* ‘навіжений’ (ЕСУМ 6, 192).

**Рерходьнѣ(ѣ)*: укр. *Переходень* (Редько 2, 807), рос. *Переходнев* (м. Краснодар) ~ ст.-укр. *переходень* ‘прохожий’ (Тимченко 2, 102) та ін.

**Роходьнѣ(ѣ)*: укр. *Походный* (ЖПТ), *Походня* (Новикова 675), рос. *Походной* (МО).

**Рриходьнѣ(ѣ)*: ур. *Прихідний* (Богдан 236), рос. *Приходный* (ЖПТ), пол. *Przychodny* (SN VII, 589) ~ ст.-укр. *приходень* ‘прийшлий, мандрівник’ (Тимченко 2, 239) та ін.

**Съходьнѣ(ѣ)*: укр. *Східний* (Богдан 275), рос. *Сходнев*, *Сходнов* (МО).

**Заходьнѣ(ѣ)*: рос. *Заходнов* (МО), блр. *Заходны* (Бірыла 158), пол. *Zachodny* (SN X, 392) ~ ст.-укр. *заходний* ‘західний’ (Тимченко 1, 161) та ін.

**Ходар’ѣ*: ст.-укр. Михайло Иванов с(ы)н *Ходар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 27), укр. (вторинні) *Ходаренко* (Память 2, 114), *Ходарик* (Богдан 116), рос. *Ходарь*, *Ходарев*, *Ходаров* (МО), блр. *Ходар* (Бірыла 432), пол. *Chodar*, *Chodarz* (SN II, 90), а також слов’ян. *Ходарь*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 90) ~ укр. діал. *ходарь* ‘ходок’ (СУО 203), *ходар* ‘міцний до ходу (бігу) собака’ (Аркушин 585), рос. діал. *ходара* ‘кінь’ (ОСВГ 11, 229), *ходары* *мн.* ‘ноги’ (Карнаухов 74) та ін.

**Ходора*, **Ходоръ*: рос. *Ходорев*, *Ходоров* (МО), хорв. *Hodora* (Leksik 227), пол. *Chodor*, *Chodora* (SN II, 92), чеськ. *Chodora* (ЧП) ~ укр. діал. *ходор* ‘ледар’ (Аркушин 585), *ходори* *мн.* ‘бігуни в колисці’ (Шило 267).

**Ходура*, **Ходуръ*, **Ходурь*: рос. *Ходурева ж.*, *Ходуров* (МО), хорв. *Hodur* (Leksik 227), пол. *Chodur*, *Chodura*, *Chodurz* (SN II, 94), чеськ. *Chodur*, *Chodura* (ЧП), словц. *Chodúr* (TZ Bratislava 131).

**Ходура*, **Ходуръ*, **Ходурь*: ст.-рос. *Ходурь* Ивановъ сынъ Скрипицинь, поч. XVI ст. (Шумаков Обзор₄ 313), Оксен Серово сын

Ходырев, 1602–1603 рр. (Станиславский 282), Иван *Ходыря*, XVII ст. (РИ 34), (похідні) *Ходырево*, 1589–1590 рр. — назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 66), *Ходырино*, 1594 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (Антонов 2001: 131), *Ходырево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 200), рос. *Ходырев*, *Ходыров* (МО), (похідні) *Ходырева улица*, *Ходыревы луга* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 318), *Ходырева* — ойконім у колишній Курській губ., *Ходырево* (2) — в колишніх Вологодській і Московській губ., *Ходырино* — в колишній Ярославській губ. (RGN IX, 502), блр. *Хадырын*, *Ходыр* (Бірыла 425, 432), (похідне) *Ходырава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 395), пол. *Chodyr*, *Chodyra* (SN II, 93), *Chodyrówka* — відантропонімний ойконім (SMP 153) ~ блр. діал. *chódur* ‘швидкий, безупинний рух’ (Varłyha 25).

***Xodasъ**: укр. *Ходас* (Новикова 887), рос. *Ходас*, *Ходасов* (МО), блр. *Ходас* (Бірыла 432), (похідні) *Ходасы*, *Хадасы* — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 271, 274), пол. *Chodas* (SN II, 90), слвц. *Chodasová ж.* (TZ Bratislava 131) ~ укр. діал. *ходас* ‘візок на дерев’яних осях’ (Авдеева 2, 259).

***Xodosъ**: рос. *Ходосов* (МО), хорв. *Hodosov* (Leksik 227), пол. *Chodos* (SN II, 92).

***Xodusъ**: укр. *Ходус* (Новикова 888), рос. *Ходусов* (ЖПТ).

***Xodatelъ**: рос. *Ходателев* (МО) ~ рос. діал. *ходатель* ‘ходатай, довірена особа’ (ОСВГ 11, 229) — свідчення потенційності псл. **xodati*. Пор., наприклад, рос. діал. *ходати* ‘ходити’ (ОСВГ 11, 220). Пор. (ЭССЯ 8, 48 — стаття **xodatajъ*).

***Xodatъ(jъ)**: рос. *Ходатова ж.* (МО), (похідні) *Ходатово* — ойконім у колишній Псковській губ., блр. *Ходатовичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 498) ~ рос. діал. *ходатый* ‘сват’ (РГСО 147).

**xodastъ(jъ)*: рос. діал. *ходастый* ‘швидкий, невтомний’ (ОСВГ 11, 229). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Xodeta**, ***Xodetъjъ**: рос. *Ходячий* (МО), ст.-чеськ. *Chodata* (Palacký 61).

***Xodota**: пол. *Chodota* (SN II, 92) ~ **xodota* (ЭССЯ 8, 50).

***Xodota**, ***Xodotъ**: укр. *Хадута* (КПУ Черниг. 6, 435), ст.-рос. Сенка *Ходутинъ*, 1556 р. (Шляпин I, 266), Василей *Ходутин*, 1635 р. (ТК I, 255), (похідні) *Ходутино*, XVI ст. — ойконім у колишній

Тверській губ. (ТПК 73), рос. *Ходутов* (МО) ~ рос. діал. *ходучий* 'хто багато ходить' (НОС 12, 19) < **ходѣтъ*ь.

**Xodŋtjъ*: блр. (похідне) *Хадуцічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 180).

**Xodavъ*(*ъ*): ст.-пол. *Iochannis Chodawa*, XVI ст. (SSNO I, 324) ~ блр. діал. *хадавый* 'бувалий, досвідчений' (СБГ 5, 276).

**Xodivъ*(*ъ*): рос. *Ходив* (МО) ~ ст.-блр. *ходивый* 'рухливий (про людину чи тварину)' (ГСБМ 36, 108).

Праантропоніми з коренем **Xodj-*

**Xodjajъ*: ст.-укр. Алексій *Хожай*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 213), укр. *Хожай* (СП 371), ст.-рос. (похідне) *Хожяево*, 1539 р. — ойконім в Бежецькій п'ятині Новгородської землі (ПKNЗ 3, 17), рос. *Хожяев* (ЖПТ), (похідні) *Хожяева*, *Хожяево* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 502), пол. *Chodźaj* (SN II, 95) ~ укр. діал. *ходжай* 'ходок', *хожай* 'мішок, який носять за плечима торговці-рознощики' (ЕСУМ 6, 192), 'стежка; прохід' (Керча 2, 545), *хожаї* мн. 'стежки-доріжки' (Сабадош 405) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 49—50).

**Poxodjajъ*: укр. *Похожай* (Богдан 228), *Походжай* (Редько 2, 855), рос. *Похожаев* (ЖПТ).

**Prixodjajъ*: укр. *Прихожай* (ЖПТ), рос. *Прихожаев* (м. Воронеж).

**Proxodjajъ*: укр. *Прохожай* (Глуховцева 2, 156), рос. *Прохожаев* (МО).

**ixodjajъ*: укр. діал. *ухожай* 'округ, район' (ЕСУМ 6, 193), ст.-блр. *ухожай*, 'угіддя' (ГСБМ 35, 326) та ін. Антропоніми невідомі.

**Zaxodjajъ*: рос. *Захожай* (МО), *Захожаев* (м. Краснодар).

**Xodjajъсь*: ст.-укр. Масикъ *Хожяецъ*, 1649 р. (Реєстр 442).

**Poxodjajъсь*: ст.-укр. Митка *Похожаецъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 329).

**Xodjanъсь*: ст.-укр. Парьхом *Хажанецъ*, 1662 р. (РСП 63), рос. *Хожанец* (МО).

**Xodjъ*(*ъ*): укр. *Хожий* (КПУ Полт. 2, 101), блр. (похідне) *Хажова* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 272) ~ **ходъ*(*ъ*) (ЭССЯ 8, 49).

**Naходjъ*: ст.-рос. Митька *Нахожей*, 1568 р. (Кюршунова 365), рос. *Нахожев* (м. Москва) ~ ст.-рос. *нахожий* 'прийшлий' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 10, 301), рос. діал. *нахожий* 'т. с.', 'знайдений' (СРНГ 20, 269) та ін. Див. (ЭССЯ 22, 85).

***Nexodъjъ**: ст.-рос. Филька *Нехожой*, 1543/44 р. (АФЗХ 1506—1613 гг.: 91), рос. *Нехожев* (МО).

***Perxodъjъ**: рос. *Перехожев* (ЖПТ).

***Roxodъjъ**: рос. *Похожева ж.* (МО) ~ ст.-укр. *похожи* ‘неосілий, вільний’, 1590 р. (УП 1, 453), ст.-блр. *похожий*, *похожый* ‘прийшлий, чужак’ (ГСБМ 19, 388) та ін.

***Priходъjъ**: ст.-укр. Назарь *Прихожый*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 247), Stecko *Przychoży*, 1620 р. (ОО 201), Харка бобьль *Прихожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 267), укр. *Прихожий*, 1714 р. (ДІП I, 110), *Прихожий* — сучасне прізвище (Редько 2, 861), ст.-рос. Острать *Прихожий*, XVI ст. (НПК VI, 831), рос. *Прихожий* (ЖПТ), ст.-блр. Степань *Прихожий*, 1583 р. (Усціновіч 1975: 139) ~ д.-руськ. *прихожи* ‘прийшлий, іноземний’ (Срезневский II, 1489), ст.-укр. *прихожи* ‘прийшлий’, 1590 р. (УП 1, 451), укр. діал. *прихóжый* ‘т. с.’ (Керча 2, 203) та ін.

***Proходъjъ**: рос. *Прохожев* (ЖПТ), блр. *Прахожы* (Бірыла 332) ~ укр. діал. *прохóжый* ‘прохожий; зустрічний’ (Керча 2, 226) та ін.

***Zaxodъjъ**: ст.-укр. Лукян *Захожий*, Антошка *Захожей*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 46, 265), Фомка *Захожий*, 1686 р. (Тупиков 158), укр. *Захожий* (Редько 1, 392), рос. *Захожий* (ЖПТ), ст.-блр. Арафей *Захожы*, 1680 р. (Бірыла 1966: 216), блр. *Захожы* (Бірыла 158) ~ ст.-блр. *захожий*, *захожый* ‘прийшлий, чужак’ (ГСБМ 11, 261—262) та ін.

Деякі рефлекси і.-є. **mel-* у слов'янській антропонімії

Рефлекси і.-є. **mel-* (у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду) на матеріалі антропонімії частково описані в (Шульгач II, 240—241: **Mьlm-*; 241—245: **Mьlg-*) і в (Казлова I, 191—200: **Mьld-* / **Smьld-* — на апелятивному та пропріальному матеріалі різних ономастичних класів).

Деривати з коренем **Mьld-*

Первісні **Mьlda*, **Mьldo*, **Mьldъ* / **Smьlda*, **Smьldo*, **Smьldъ*, **Smьldъ* можна реконструювати на основі антропонімів із:

а) різноманітною вокалізацією *ъ* у сполучі «редукований + плавний»: ст.-укр. Івань *Молда* (*Модда*), 1649 р. (Реєстр 164), укр. *Молдо* (КПУ Полт. 3, 157), ст.-рос. (похідне) *Молдово*, XV ст. — назва погосту в колишній Бежецькій п'ятині (Веселовский 1936: 31), рос. *Малдин* — сучасне прізвище, *Мелдо*, *Мелдов* (ЖПТ), *Милдин*, *Мол-*

дин, Молдов (МО), (похідні) *Мильдино* — назва пустища на Псковщині (Василев 1, 190), *Мулдово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 557), *Мелдово* — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 555), *Молди*, *Молдино* — назви поселень у Тверській обл., *Смольдовка* — в Рязанській обл., блр. *Молдов* (м. Барановичі) — патронім на -ов, пол. *Małda*, *Meldo*, *Milda*, *Mildo*, *Mıldowska*, *Mołda* (SN VI, 162, 284, 365, 371, 431), *Smołda* (SN VIII, 531), чеськ. *Melda*, *Mild*, *Milda*, *Molda* (ЧП), словц. *Molda* (Krištof 291), *Moldová* (TZ Bratislava 244);

б) переходом анлаутного *C-* > *Ш-*: укр. *Шмолда* (ЖПТ), рос. *Шмолда* (ЖПТ), пол. *Szmałda*, *Szmilda*, *Szmołda* (SN IX, 304, 308, 309), чеськ. *Šmolda* (ЧП);

в) асиміляцією -л- > -в-, -л- > -н-, -л- > -д- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Іванъ *Модда*, 1649 р., яке помилково пов'язували з франц. *modat* 'виряджений, вичепурений' (МЗУА 87), укр. *Минда* (Горпинич 349), *Монда* (ТДУ 77), *Шманда* (Богдан 266), *Шминда* (КПУ Терн. 1, 224), *Шмонд* (Ономастікон 297), рос. *Мавда*, *Мывдов-Молда* (ЖПТ), *Шмондин* (МО), *Мунд* (СЭ 314), блр. *Мунда* (ЖПТ), пол. *Mind*, *Minda* (SN VI, 374), *Smond*, *Smunda*, *Smynda*, *Szmand* (SN VIII, 531, 536, 538; IX, 304), чеськ. *Manda* (Beneš 83), ст.-словц. Mikolaš *Mando*, 1658 р. (UFP II, 290);

г) переходом -л- > -л'- > -й- у кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Andrzej *Smaydo*, XVI ст. (Жерела III, 14), укр. *Майда*, *Шмайда*, *Смейда* (Богдан 181, 266, 279), рос. *Майда* (ЖПТ), *Мульд* (КП Твер.), *Мульдин* (МО), пол. *Majda*, *Majdo*, *Mayda*, *Mejda*, *Meyda*, *Mojda* (SN VI, 127, 128, 263, 281, 304, 422), *Smajda*, *Smajdo* (SN VIII, 515), *Szmajda*, *Szmejda*, *Szmojdo*, *Szmojda*, *Szmyjda* (SN IX, 303, 305, 312), чеськ. *Majda*, *Šmajda* (ЧП), *Šmejda*, яке пов'язують з апелятивом *smejda* 'старі речі' (Moldanová 186);

г) метатезами -лд- > -дл- у кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Модло* (Новикова 555), *Шмадло* (Радіон 131), рос. *Модлин*, *Мудлов* (МО) і под.

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. *смовдь* (бот.) 'Peucedanum L.', діал. *смовть* 'смовдь піскова, Peucedanum arenarium W.K.', *мовдь* 'смовдь гірська, Peucedanum oreoselinum Mnch.', віднесене до рефлексів псл. **mьldь*, **mьldь* (ЭССЯ 19, 181), *мѣйда* 'гостра на слова дівка' (Аркушин 2016: 306), словн. діал. *smled* 'смовдь гірська', пол. *smłit*, діал. *smłód* (ЕСУМ 5, 324), а також укр.

діал. *мавдь* 'дрібний дощ; мряка' (Матіїв 264), *шмóнді* 'неохайна жінка' (Негрич 189), рос. діал. *мунды мн.* у стійкому словосполученні *кунды-мунды* 'моглох, ганчір'я' (Селигер 3, 170), *мэльда* 'солodka заболонь сосни' (Мызников Беломорье 215).

Праантропоніми-композиції:

***Мьldoborъ**: рос. *Майдибор* (ЖПТ), *Молдоборов* (КПУ Дон. 5, 235).

***Мьldomogъ**: пол. *Majduktor* (SN VI, 129).

***Мьldovѣъ**: рос. *Молдавер* (м. Новосибірськ), *Молдовер* (САМ 154).

***Мьldovogъ**: рос. *Майдовуров* (НКП Дон. 2, 327).

***Smьldogolvъ**: ст.-серб. (похідне) *Смоудиглавь*, 1313–1318 pp. — ойконім (ОССП 97).

**smьldonogъjъ*: укр. діал. *шмондоногий* 'клишоватий' (Горбач МГ 295).

***Smьldorogъ**: ст.-серб. *Смоудирогъ*, 1313–1318 pp. (ОССП 96).

Префіксальні деривати:

***Amьlda**: (вторинні) рос. *Ямалдин* (КПУ Зап. 16, 464), *Ямолдин* (МО).

***Asmьldъ**. Відновлено на основі д.-руськ. *Асмолдъ* (варіанти *Ас-мундъ*, *Асмудъ*, *Асмутъ*) — ім'я, відображене в "Повісті минулих літ" (Козлова Проблемы 67–68). Воно ж *Ясмуд* — в Устюзькому літописі (ПСРЛ XXXVII, 58). Аналогічний фонетичний розвиток — асиміляцію плавного — ілюструє слов'ян. *Ясмунд* — назва острова біля берегів Німеччини (Балтійське море).

***Ěmьlda**: рос. *Чемолдин* (КП Алтай 2, 474) ~ укр. діал. *чамáйда* 'роззява, нездара' (Пиртей 2004: 336), блр. діал. *чамáйда* 'безвольна, бездарна особа' (Цыхун 161).

***Ĥamьlda**, ***Ĥamьldo**, ***Ĥamьldъ**: укр. *Хамойдо* (РІ Дон. 8, 148), (вторинні) *Хамайдюк* (КПУ Хм. 9, 307), *Хамейдюк* (КПУ Рв. 2, 558), рос. *Хамайдов* (МО), блр. *Хамайда* (м. Вітебськ) ~ укр. діал. *як хамéй-да* 'про невродливу дівчину (жінку)' (Мацюк 245), рос. діал. *хамáй-да* 'змія' (ССГ 11, 45). Префіксальне **Ха-* могло еволюціонувати з **Ка-*.

***Kamьlda**: укр. *Гамайда* (Панцьо 100), рос. *Гамайда* (МО) — форми з одзвінченням анлауту.

***Komьlda**, ***Komьldъ**: укр. *Команда* (Черніг.), ст.-рос. Федоръ *Кумандинъ*, 1613 р. (АСБА III, 13), рос. *Комолдин* — сучасне прізвище, *Командин* (КП Саратов.), *Комалдинов* (МО), блр. *Каманда* (м. Гомель), *Камандзенка* (Бірьла 175), болг. *Комондов* (Илчев 266) < **Комолдов*, пол. *Kotajda*, *Kotand*, *Kotanda* (SN V, 95).

***Zakomylda**: рос. *Закомолдин, Закомолдин* (МО) ~ рос. діал. *закомолда* 'здоровило' (Чикачев 26).

***Pomylda**: укр. *Помайда* (Горпинич, Бабій 97), пол. *Potojda* (SN VII, 478).

***Skomylъ**: слов'ян. *Скомонд*, 1248 р., варіант *Скуманд*, 70–80 рр. XIII ст. — вождь ятвягів, язичник: «**ѣѣ** волѣхѣѣ. и кобникѣѣ» (Матузова, Назарова 377).

***Somylda**: укр. *Шумелда* (КПУ Льв. 4, 703) < **Шумълда, Шумельда* (Богдан 270), пол. *Szujajda* (SN IX, 364).

***Šemylda**: укр. *Шемийда* (Вол.), *Шумелда* (Тернопіль 514), *Шумельда* (Богдан 270), *Шамайда* (КПУ Сум. 14, 294), а також *Жемойда* (КС Дн. 3, 48) — форма з одзвінченням анлауту.

***Vysmylda**: слов'ян. (похідне) *Висмолды* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 465).

Суфіксальні похідні:

***Mylъuga**: рос. (похідне) *Миндюгино* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 356).

***Mylъuga**: ст.-рос. Данилко Григорьев сын *Мандыгин*, 1672 р. (ХКК 1, 38), рос. *Малдыгин* (МО).

***Mylъaxa**, ***Mylъaxъ** / ***Mylъašъ**: укр. *Молдах* (КПУ ІФ 1, 512), *Majdach* (Фаріон 233), рос. *Майдашев* (МО), *Майдашин* (КПУ Зап. 12, 204), *Мондашин* (КПУ Черк. 3, 648), пол. *Majdasz, Mołdach* (SN VI, 128, 431).

***Mylъešъ**: ст.-рос. Иванъ *Милдешевъ*, 1562 р. (АММ 157).

***Mylъoxa**, ***Mylъoxъ** / ***Mylъošъ**: рос. *Молдошев* (МО), пол. *Małtoch, Majdosz, Małdoch, Mewdocha, Mołdoch, Mołdosz* (SN VI, 115, 128, 162, 304, 431).

***Mylъuxъ**, ***Šmylъuxъ** / ***Mylъušъ**: рос. (вторинне) *Мундушкин* (Память 2, 127), пол. *Majduch, Małduch, Mojduška, Mołduch* (SN VI, 128, 163, 422, 431), *Szmajduch* (SN IX, 303).

***Mylъušъ**: укр. (похідне) *Миндишів* — назва колишнього хутора в Ровенській обл. (Сл.ММ 2, 91), ст.-рос. (вторинне) Степан *Милдышевский*, 1675 р., варіант Степан Козьмин сын *Малдышевский*, 1676 р. (ПАСБ 61, 82), рос. (вторинне) *Молдышков* — сучасне прізвище, пол. *Małdysz, Mojduz* (SN VI, 163, 422), чеськ. *Majduš* (ЧП).

***Mylъajъ**: рос. *Мандаев* (Рамієс 2, 180), блр. *Мандай* (Бірыла 274).

***Mylъešъ**: укр. *Мандій* (КПУ Полт. 2, 433), рос. *Молдеев* (МО).

***Mylъujъ**: ст.-рос. *Мундуй* — у новгородській берестяній грамоті № 249 (Янин, Зализняк 285) < **Мулдуй*, (похідне) *Мундуева гора*,

1500 р. — оронім у колишній Водській п'ятині на Новгородщині (ПОКН 228), рос. *Молдугев* (МО).

***Мылдака**, ***Мылдакъ**, ***Мылд'акъ** / ***Smылдакъ**: укр. *Майдак* (Богдан 181), *Миндак* (КПУ Київ. 5, 847), *Мондяк* (Горпинич 21), *Мундак*, 1811 р. (Дмитренко 527), *Шмундак* (КПУ Харк. 1, 611), ст.-рос. Савва *Мандаков*, 1490 р. (Веселовский 193), (похідне) *Мандаково*, 1555 р. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (Антонов 1999: 31), варіант *Молдаково*, XVII ст. (ИАЯ II, 60), рос. *Майдакин*, *Молдаков*, *Шмундак* (ЖПТ), пол. *Majdak*, *Majdziak*, *Maudziak*, *Mejdak*, *Mełdak*, *Mindziak*, *Mojdak*, *Mołdak*, *Myndak* (SN VI, 127, 129, 261, 281, 287, 375, 422, 431, 507), чеськ. *Majdák* (ЧП), *Mandák* (Beneš 78), слвц. *Majdák* (Krištof 258).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *майда́к* ‘люди́на з фізичними вадами (горбатий, кривоногий, сутулий і т. п.)’ (Элиасов 192), чеськ. діал. *tand'ák* ‘лівша’ (Bartoš 191).

***Комылдакъ**: рос. *Командаков* — сучасне прізвище (Курськ. обл.).

***Мылдащъ**: укр. *Мандач* (Терн.) < **Малдач*.

***Мылдикъ** / ***Smылдикъ**: укр. *Майдик* (Зосимов 2, 12), *Мондик* (Терн.), рос. *Майди́ков* (МО), *Минди́ков* (м. Саратов), *Молди́ков*, *Монди́ков* (МО), (похідне) *Монди́ки* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 356), пол. *Majdzik*, *Mamdzik*, *Mawdzik*, *Mindik*, *Mołdzik* (SN VI, 129, 170, 262, 375, 432), *Smaudzik*, *Smondzik* (SN VIII, 519, 531), чеськ. *Mandík* (Beneš 121), ст.-слвц. *Palko Majdzik*, 1618 р., *Juro Majdik*, 1625 р. (UFP II, 102, 193).

***Момылдикъ**: ст.-укр. *Iwan Motoydyk*, XVI ст. (Жерела II, 285).

***Мылдищъ** / ***Smылдищъ**: укр. *Майдич* (Новикова 508), *Малдич* (МО), *Мандич* (КПУ Харк. 6, 521), *Миндич* (РУС 272), *Мондич* (ТДУ 77), *Смандич* (Богдан 279), рос. *Майдич* (САЛ 509), *Молдичев* (КПУ м. Київ 2, 607), ст.-блр. *Шмондичъ*, 1595 р. (АВК XIV, 517).

***Мылдукъ**, ***Мылд'укъ**: укр. *Мавдюк* (РУС 252), *Майдук* (РІ Зап. 2, 415), *Майдюк* (Льв.), рос. *Майдук* (КП Алтай 2, 208), *Майдуков* (Новикова 508), пол. *Majduk*, *Mauduk*, *Maudziuk*, *Mawduk*, *Mayduk*, *Meiduk*, *Mejduk*, *Minduk* (SN VI, 128, 261, 262, 263, 280, 304, 375) ~ блр. діал. *маўду́к* ‘мовчазна людина’ (СБГ 3, 46), *майдук* ‘т. с.’ (РСВ 2, 15).

Хамылд'укъ** (Камылд'укъ**): укр. *Хамайдюк* (КПУ Хм. 9, 307).

***Мылдка**, ***Мылдко**, ***Мылдькъ**: укр. *Мондок* (ТДУ 77), пол. *Majdek*, *Majdka*, *Maydek*, *Mindko*, *Muldek* (SN VI, 128, 163, 375, 487).

***Мѣдыкъ**: пол. *Majdyk, Małdyk, Mindyk* (SN VI, 129, 263, 375) ~ чеськ. діал. *tandyka* 'ліва рука' (Bartoš 192).

Іносуфіксальні деривати:

***Мѣдаѣ**: укр. *Майдал* (Хм.), пол. *Majdał* (SN VI, 127).

***Мѣдула**, ***Мѣдуль**, ***Мѣдуль**: укр. *Мандула* (КПУ Дон. 6, 329), рос. *Мундулов* (Новикова 566), пол. *Majdul, Majduła, Mejduł* (SN VI, 128, 281).

***Мѣдимъ**: *Meydim* — антропонім прибалтійських слов'ян (Trautmann AP 57).

***Мѣдидло**: укр. *Мандило* (Горпинич 56), рос. *Мандилов* (МО).

Стосовно мотивувального дієслова пор., наприклад, укр. діал. *шмóндати* 'ходити, совгаючи ногами' (Негрич 189), рос. діал. *смы́н-дять* 'украсти' (СРПС 4, 361).

***Мѣдомъ**: пол. (вторинне) *Majdamik* (SN VI, 127).

***Мѣданъ** / ***Смѣданъ**: ст.-укр. Іван *Шмайдан*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 101), Іванъ *Майданъ*, 1672 р. (Тупиков 239), укр. *Майдан*, 1718 р. (ПМП 1718: 201), *Майдан* — сучасне прізвище (Новикова 507), рос. *Майданов, Молданов* (ЖПТ), *Монданов* (МО), (похідне) *Майданово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кузовов II, 357), пол. *Majdan* (SN VI, 127), чеськ. *Majdan, Moldan* (ЧП), ст.-слвц. *Matheus Maydan*, 1552 р. (UFP I, 52) ~ рос. діал. *майдáн* 'довга чоловіча сорочка' (СРНГ 17, 303).

***Камяданъ** / ***Комѣданъ**: рос. *Камайданов, Комолданов* (МО), *Комайданов* (КПУ Звितязці Київ. 2, 188).

***Мѣдинъ** / ***Смѣдинъ**: рос. *Майдин* (ЖПТ), *Мальдин* (КП Саратов.), *Шмалдин* (КПУ Луг. 7, 450), *Шмондин* (МО), хорв. *Meldin* (Leksik 417) ~ блр. діал. *шмóўдзіна* 'бружмель' (ТС 5, 331).

***Голомѣдинъ**: ст.-рос. Юдка *Голомолдинъ*, 1673 р. (ТКСГ 3, 75).

***Комѣдинъ**: рос. *Камандинов* (МО).

***Мѣдонъ**, ***Мѣдонъ**: пол. *Majdoń, Małdonek, Małdoń, Mełdoń* (SN VI, 128, 162, 287).

***Мѣдунъ**, ***Мѣдунъ**: д.-руськ. Шутрь (Шютрь) *Монъдуничъ*, 1227 р. — ятвязький князь, який розорив околиці Берестя (ПСРЛ II, 751), укр. *Молдун* (КПУ Він. 1, 954), рос. *Молдунов* (Новикова 556), блр. *Молдунов* (м. Мінськ), *Мяльдун* (м. Вітебськ), пол. *Majdun, Małduń*, (вторинне) *Meldunieski* (SN VI, 128, 163, 284), слов'ян. (похідне) *Малдуны* — назва поселення в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 562).

***Мѣдѣнь** / ***Smѣdѣнь**: укр. (вторинне) *Молднєвская* (КС Од. 2, 139), рос. *Смолднєв* (КПК).

***Мѣдѣагъ** / ***Мѣдѣагь**, ***Smѣdѣагь**: укр. *Миндар* (КПУ Харк. 7, 171), ст.-рос. (похідне) *Мандарова*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ИАЯ II, 56), рос. *Мандар*, *Мандарь*, *Мандаров*, *Мендарев*, *Молдарев*, *Мондарев*, *Мондаров*, *Мулдаров*, *Мульдаров*, *Смолдарь*, *Смолдарев* (МО), (похідні) *Майдарово*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 357), *Мундары* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN VI, 1), пол. *Mejdar* (SN VI, 281).

***Момѣдѣагь**: укр. *Мумуйдар* (КПУ Дон. 3, 314).

***Šemѣdѣагь**: ст.-рос. *Шимайдаров*, 1646 р. (Веселовский 368) < **Ше-молдар-ов*.

***Мѣдѣогъ** / ***Smѣdѣогь**: укр. *Мондор* (Богдан 188), *Смовдоренко* (ЖПТ), ст.-рос. Ондрюшка *Мундоринъ*, 1629 р. (KB 80), (похідні) *Мандорово*, 1500 р. — ойконім у колишньому Ореховському пов., *Мундорово*, 1500 р. — у колишньому Карельському пов. (Сергий 66, 95), рос. *Майдоров* (ЖПТ), (похідне) *Мундорово* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VI, 1), пол. *Smajdor* (SN VIII, 515), *Szmajdor* (SN IX, 303), чеськ. *Smajdor* (ЧП).

***Мѣдѣуа**, ***Мѣдѣуь** / ***Smѣdѣуь**: ст.-укр. (вторинне) Степан *Майдуренко*, 1655 р. (Альбовский 191), Степанъ *Мандур*, 1660 р. (Юркевич 154), (похідне) *Майдурова*, 1692 р. — долина на лівому березі Дніпра (Пивовар 165), укр. *Маидур*, 1762 р. (ПВЗ 66), *Мандур*, *Майдур* (КПУ Дон. 4, 368; 7, 230), ст.-рос. Богданъ *Малдуоровъ*, 1657 р. (АИСМ 1024), рос. *Мандуоровъ*, 1722 р. (ПЗН 90), *Майдуров* (ЖПТ), *Мойдуоров* (Горпинич 296), *Мандур*, *Мендуоров*, *Шмандуоров* (МО), пол. *Majdura*, *Mindur*, *Mindura* (SN VI, 129, 375), *Smajdur* (SN VIII, 515).

***Мѣдѣо**, ***Мѣдѣь** / ***Smѣdѣо**, ***Smѣdѣь**: укр. *Мандро*, *Мондро* (Богдан 177, 188), (вторинні) *Мавдрик* (Богдан 181), *Молдрик* (РІ ІФ 2, 272), рос. (вторинне) *Малдрик* (ЖПТ), блр. (похідне) *Мельдеры* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 137), пол. *Sztołdra* (SN VIII, 309).

***Šemѣdѣо**: укр. *Чумандра* (Горпинич 328), рос. *Чумандрин* (МО).

***Комѣдѣь**: рос. (вторинне) *Командровский* (КП Саратов.) < **Комолдровский*.

***Мѣдѣуь** / ***Smѣdѣуь**: ст.-укр. (вторинне) Гаврила *Смодыренко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 216) — форма з абсорбованим плавним, Ничи-

*Мѣла, *Мѣло, *Мѣлъ / *Смѣла, *Смѣлъ: ст.-укр. Ларка *Мол-га*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 225), укр. *Майга*, 1723 р. (Швидько 98) < **Мальга* < **Малга*, *Мелега* (Новикова 536), *Молога* (КПУ Од. 1, 524) – форми з другим повноголоссям, *Смѣла* (Новикова 773), (похідне)

Мійгове — назва озера в Дніпропетровській обл., ст.-рос. Івашко *Мелга*, 1495 р. (Тупиков 247), *Малга* Яковлев, 1540 р. (Тороп. книга 357), Гришка Степанов *Молга*, 1563/64 р (ПKNЗ II, 114), Іванко *Малгов*, 1566 р. (МИК 183), Нифонт *Мологин*, 1585 р. (ХКЧМ 126), Ондриюшка *Молгин*, 1589 р. (Баранов 127), Петр *Малгов*, 1611 р. (АСЗ III, 55), Мелентій *Мальгин*, 1664 р. (ОДМ VII/2, 149), Ооска Федоровъ сынъ *Мунгинъ*, 1677 р. (БПК 18), Ларіонъ Михайловъ с. *Мологинъ*, 1678 р. (Углич 19), Коземка *Малгинъ*, 1681 р. (СГКЭ II, 759), (похідні) *Малгинские пожни*, 1574 р. — мікротопонім у колишньому Двінському пов. (СГКЭ I, 204), *Мольгино*, 1585 р. — назва пустища в колишньому Белозерському пов. (Барашкова 78), *Молжино*, XVII ст. — назва пустища в колишній Новгородській губ. (ОПКН 53), рос. Никита Михайловъ с. *Мологинъ*, 1717 р. (Углич 19) — форма з другим повноголоссям, *Мангов*, 1759 р. (Дмитренко 153), *Майгинов*, *Майгов*, *Малгин*, *Малгов*, *Мальгин*, *Мальгов* (МО), *Шмун* (ЖПТ) < **Смулг*, *Смилга* — сучасне прізвище в Санкт-Петербурзі, *Смилгова ж.* (МО), *Смолгин* (КПУ Херс. 7, 287), *Мальгин* (КП Твер.), *Мульгин* (КПУ Зап. 12, 224), (похідні) *Молгино*, *Молгина* — топоніми в колишніх Смоленській і Тверській губ. (RGN V, 650), *Молгово* — в колишній Рязанській губ. (Списки Рязан. 556), *Мульгина* — в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 222), *Мунгова Гора* — в колишній Новгородській губ. (RGN VI, 1) < **Мулгова Гора*, блр. *Смольгов*, *Смольгов* *Малый*, *Смольгово* — назви поселень у колишній Мінській губ. (RGN VIII, 389), *Меньгово*, *Смілгі* (історично *Смылги*), *Мольгино* — в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 159, 287; RGN VIII, 397), пол. *Smilgin* (SN VIII, 525), слов'ян. *Мумго* (Рамієс 2, 36) < **Мулго*.

Мотиваційну апелятивну лексику для реконструйованих праантропонімів практично не виявлено і належним чином не прокоментовано. Доступні лексикографічні джерела фіксують рос. діал. *мольга́* ‘рукоять весла’ (СРНГ 18, 250) та фонетичні різновиди: *мальга́* ‘дерев'яне топорище’ (СРНГ 17, 343), *мульга́* ‘шароподібний кінець, виступ на ручці весла, жердки, сокири і под.’ (СРНГ 18, 343), ‘рукоять корби для обертання’ (ЭССЯ 20, 187), *мыльга* ‘рукоять весла’ (СРНГ 19, 55), *мунга* ‘весло’ (СРГС 2, 302) < **мулга*, *мунго* ‘частина весла від рукоятки до лопаті’ (СРГС 2, 302). Ці факти — семантично близькі чи ідентичні — в науковій літературі не об'єднувалися (стосовно реалізації *ʎ* > -ал-, -ол-, -ул-, -ыл- та лабі-

алізації плавного в кореневих структурах на зразок *tylt*) і сукупно не розглядалися. Можливо, саме через це для рос. діал. *мульга* пропонують архетип **mul̥ga* — дериват на *-̥ga* від дієслова **muliti* (ЭССЯ 20, 187).

Крім псл. **m̥lga*, на апелятивному рівні можна реконструювати окремі префіксальні похідні: **šetm̥lga* > рос. діал. *шуму́льга* ‘рукоять весла, т. с., що *мульга*’ (Сл. Оби 3, 243); **kom̥lga* > рос. діал. *кумельга* ‘клубок, грудка’ (ВСк. 211), блр. діал. *комыльга́* ‘наріст на дереві’ (ДСБр. 103); **skom̥lgaŋi* > укр. діал. *шкумельгати* ‘кульгати’ (Бевка 74 — стаття *кокиндати*); **s(ʔ)m̥lgaŋi* (*sę*) > рос. діал. *шму́льгать* ‘колихати’ (СРГК 6, 895), *смоньгаться* ‘стертися, зноситися (про взуття)’ (СРНГ 39, 39); **obs(ʔ)m̥lgaŋi* > блр. *обшмульга́ць* ‘обтерти що-н. шорстке, пом’якшити тертям; витерти’ (Носович 355).

Основи **M̥lga-* / **Sm̥lga-* пов’язані з **M̥lž-* / **Sm̥lž-* < **M̥lgi-* / **Sm̥lgi-*. В антропонімній лексиці вони реалізувалися як: укр. *Монжа* (КПУ Дн. 8, 307) < **Молжа* (можливо, через проміжну стадію **Момжа*), *Смовж* (КПУ Київ. 4, 47), *Смолженко* (ПСС 2, 835), ст.-рос. (похідні) *Смолжево*, 1539/40 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 45), *Мойжевичи*, 1563 р. — ойконім в Обо-незькій п’ятині (ПКОП 59), *Молжина*, *Молжева*, XVII ст. — назви поселень у колишніх Московській та Псковській губ. (ОПКМ 282; ОПКН 205), рос. *Смовж*, *Смовжа* (МО), *Смовжев* (Новикова 774), *Смавжов* (КП Алтай 2, 36), ст.-блр. Хома *Смолжъ*, 1688 р. (ИЮМ V, 4), *Мойж* Станислав, *Мойжа* Ян, *Момжа*, XVII ст. (ОДВ I, 21, 101, 210), хорв. *Smuž* (Leksik 602), пол. *Małż*, *Smałż*, *Mejża*, *Mojża* (SN VI, 169, 282, 424; VIII, 517), ст.-слвц. *Mattheus Moyž*, 1625 р. (UFP 2, 126) < **M̥lža*, **M̥lžь*, **Sm̥lža*, **Sm̥lžь* ~ **(s)m̥lžь* (ЕСУМ 5, 325; Boryś, Popowska-Taborska IV, 329–330).

На основі укр. *Мемжик* (КПУ Звитязці Київ. 1, 545), *Мележик* (РУС 267), *Мойжик* (Зосимов 2, 69), рос. *Мележик* (МО), ст.-блр. Андрей *Мальжич*, 1643 р. (СПБ 1, 269), пол. *Małżyk*, *Mejżyk*, *Mojżyk* (SN IV, 160, 282, 424) можна відновлювати демінутиви **M̥lžikь* / **M̥lžičь*.

Іносуфіксальні деривати:

**M̥lžuga*: укр. *Малжуга* (КПУ Дон. 1, 441).

**M̥lgaŋь* / **M̥lžaŋь*: укр. *Мангай* (КПУ м. Київ 3, 874) < **Малгай*, рос. *Мангаев* (ЖПТ), *Молжаев* (Алгинин 436), *Мумжаев* (КПУ Луг. 1, 678) < **Мулжаев*.

***Мѣлгуѣ**: блр. *Мельгуй* (м. Вітебськ), ст.-рос. Ларионик *Мелгуев*, 1496 р. (ПКОП 6), рос. *Мамгуев* (ЖПТ), *Мангуев* — сучасне прізвище, блр. *Мельгуй* (м. Вітебськ).

***Мѣлгadlo**: рос. *Мунгалов* (РУС 282).

***Мѣлгакъ** / ***Мѣлгаць**: ст.-рос. (похідне) на *Малгачевской Горе* — назва починка в Новгородській землі (ПКНЗ 2, 251), рос. *Молгач* (ИС 13), *Молгачев*, *Мулгачев* (МО), (похідні) *Молгачкино* — ойконім у колишній Симбірській губ. (RGN V, 650), *Мильгачева* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Список Олонец. 313).

***Мѣлготъ**: рос. *Малгам* (ЖПТ) < **Малгом*, *Малгамов*, *Молгамов* (РУС 257, 277).

***Мѣлганъ** / ***Смѣлганъ**: укр. *Мовган* (Богдан 351), ст.-рос. *Сенка Мелганов*, 1563 р. (ПКОП 233), *Афонька Иванов сын Мульганов*, 1623 р. (Полякова 151), рос. *Мовганов*, *Молганов* (ЖПТ), *Мальганов* (Новикова 514), *Малганов*, *Майганов* (МО) < **Мальганов*, *Мульганов* (ЖПТ), *Шмовганцов* (Гаврилов 334).

***Мѣлгунъ** / ***Смѣлгунъ**: укр. *Молгун* (Богдан 351), *Мовгун* (КПУ Ник. 6, 137), *Мальгун*, *Мольгун* (Новикова 514, 558), *Майгун* (Рв.), ст.-рос. Борис Прокофьевич *Мельгунов*, 1595 р. (Веселовский 196), Ондрей *Мелгунов*, 1613 р. (ДПП 293), рос. *Мелгунова ж.*, *Мольгунов* (МО), *Смогунов* (Новикова 774) — форма з абсорбованим плавним, *Мильгуново* — відантропонімний ойконім у Костромській обл.

Суфіксальною варіантністю пов'язані ***Мѣлгара**, ***Мѣлгура**, ***Мѣлгуръ** / ***Смѣлгуръ** > ст.-укр. Еско *Мангур*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 292), укр. *Мамгур*, *Майгур* (РУС 253), *Мангура* (КПУ Полт. 2, 497), *Мамгур* (РУС 257), рос. *Молгарин* (ЖПТ), *Майгуров* (МО), *Монгаров* (КПУ Дон. 13, 302), *Шмайгуров* (КП Твер.). Пор. ще *Майгурова* — назва хутора на Кубані (Фелицин № 1904) ~ рос. діал. *мангáр* 'розбійник, грабіжник' (СРГС 2, 257) < **малгар*.

***Мѣлгатъ**: рос. *Майгатов* (ЖПТ) < **Мальгатов* < **Малгатов*.

***Мѣлгота**, ***Мѣлготъ**: укр. *Малгота* (КПУ Дн. 2, 602), ст.-рос. *Малгот*, 1626 р. (АХУ III, 9), Перша *Малготов*, 1665 р. (АЮБ III, 199), рос. *Малгота*, *Мальгота* (МО).

***Мѣлготъ**: укр. *Майгут* (Богдан 181) < **Мальгут*.

***Мѣлгащъ**: рос. *Мульгашов*, 1794 р. (Дмитренко 306), слов'ян. *Молгашъ* (Магницький 58).

***Мѣлгуша**, ***Мѣлгушь**: рос. *Молгушин* (Рамієс 2, 305) ~ рос. діал. *монгушки мн.* 'різновид річкової риби' (Сл. Сред. Прииртышья 2, 139).

***Мѣлгавъѣ**: рос. *Мальгавка* (ЖПТ).

***Мѣлгоза**: ст.-рос. Іван *Мелгозин*, 1613 р. (ДПП 202).

На основі рос. *Кумылганов* (ЖПТ) можна відновлювати раритетне префіксальне псл. ***Комѣлганъ** ~ рос. діал. *кумельга* ‘грудочка’ (ИОС 1, 234), блр. діал. *комыльга* ‘чага’ (ДСБр. 103). Стосовно словотвірної моделі (**Ко-*) пор. гідроніми *Кумылга* л. Хопр л. Дону у Волгоградській обл., який відносять до тюркізмів (Крюкова, Супрун 187), *Кумалга*, XVII ст. — в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 241) < **Комѣлга*.

Враховуючи випадки незакономірної лабіалізації (денталізації) плавного в коренях на зразок *тълт*, до списку споріднених слід долучити антропонім **Мамолга* < ***Мамѣлга**, збережений у назвах поселень *Мамонгино Новое*, *Мамонгино Старое* — в колишній Пензенській губ. (RGN V, 390) < **Ма-молгино*.

***Огзмѣлгъ**: рос. *Размолгозов* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям.

На основі українського прізвища *Томолга* (Горпинич 315), співвідносного щодо структури з укр. *Тоболток* (КПУ Од. 7, 225) < *То-болток*, ст.-рос. Донай *Тоболдин*, 1585 р. (ДМИМ 1, 162) < *Тоболдин*, Іван *Тотолмин*, 1649 р. (ПССГ 135) < *То-толмин*, рос. *Тотолгина ж.* (АБИ 1, 195) < *То-толгина* і под., можна реконструювати первісне ***Томѣлга**.

Пор. також гідроніми *Ёмалга*, *Кáмылга* в Архангельській обл. (АОС 13, 111) — потенційні рефлексії інопрефіксальних **Амѣлга*, **Камѣлга*.

Деривати з коренем **Мѣлх-* / **Мѣлѣ-*

***Мѣлха**, ***Мѣлхъ**: укр. *Мевх* (Редько 1, 673), ст.-рос. (похідне) *Молишина*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 677), рос. *Мевхов* (КПУ Киров. 1, 542), *Майхов*, *Малхин*, *Малхов*, *Мелхов* (МО), *Молхов* (КПЖ 1, 73), *Махलोво* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN V, 471) < **Малхово*, *Мельхово* — в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 221), слвн. *Mulh* (ZSSP 394), пол. *Małcha*, *Małcho*, *Milch*, *Mojcha* (SN VI, 134, 162, 364, 422).

Суфіксальні деривати:

***Мѣлхаѣ**: укр. *Махлай* (КПУ Звитязці Київ. 1, 505) < **Малхай*, рос. *Махлаев* (МО).

***Мѣлхакъ** / ***Мѣлхасъ**: рос. *Махлаков*, *Махлачев* (МО) — форми з метатезою *-лх-* > *-хл-* ~ блр. діал. *малъхѣч* ‘лівша’ (РСВ 2, 17).

***Мълхапъ**: рос. *Малханов, Мальханов* (МО).

***Мълхагъ**: слвн. *Mulhar* (ZSSP 394).

**мълханѡ(ѣ)*: укр. діал. *милъхавий* 'полохливий' (Пиртей 2001: 149). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Мълъ** / ***Smълъ**: укр. *Мали* (КС Од. 3, 885), *Малъш* (Новикова 515), *Мевш* (м. Миколаїв), *Мевша* (Богдан 184), *Мейш* (Вол.), *Мовша* (Новикова 554), рос. *Малъш* (ЖПТ), *Майшев* (МО), *Мовшев* (Новикова 554), *Мулиев* (МО), *Смовшев* (КПУ Од. 8, 266), (похідне) *Милъшино* — ойконім у колишній Тульській губ. (ГСТ 201) < **Мылъшино* < **Мълъшино*, блр. *Мовша* (м. Гомель), пол. *Małsz, Milsza, Smelsz* (SN VI, 158, 166, 370; VIII, 520), чеськ. *Melš, Melša* (ЧП).

Щодо мотивації пор., наприклад, блр. діал. *моўша* 'лівша' (Кананенка, Малажай 157).

***Їемълъ**: укр. *Чмовш* (PI Зак. 2, 757) < **Чемовш*.

***Комълъ**: укр. *Кумейша* (Пура СПР V, 85) < **Комълша* (-у- < -о- під впливом губного; -й- < -л'- < -л-), блр. *Камейша* (м. Дзержинськ).

***Мълъакъ**: укр. *Мойшак* (Зосимов 2, 69), рос. *Мольшаков* (МО), пол. *Majszak, Malszak* (SN VI, 134, 158).

***Мълъікъ**: укр. *Мойшик* (Зосимов 2, 69), пол. *Majszyk* (SN VI, 134).

***Мълъукъ**: укр. *Мившук, Мівшук, Мимшук, Мовшук* (Вол.), рос. *Майшук* (МО), пол. *Majszuk* (SN VI, 134).

***Мълъька, *Мълъькъ**: рос. *Малишков* (АКПП 107), пол. *Malszek, Malszka* (SN VI, 158).

***Мълъіпъ**: рос. *Милъшин* (СП 236), *Мовшин* (МО), *Молхин* (Рамієс 2, 422).

Деривати з коренем **Мълк-* / **Мълч-*

***Мълка, *Мълко, *Мълкъ** / ***Smълкъ**: ст.-укр. *Молко* Свитовичъ, 1545 р. (Тупиков 254), Пашко *Молков*, 1629–1639 рр. (РАС), укр. *Мелек* (Редько 1, 675), ст.-рос. Володя *Молковъ*, 1495 р. (Тупиков 648), (вторинне) Тарас *Милковский*, 1604 р. (Веселовский 198), Мина Григорьевъ с. *Молковъ*, 1678 р. (Углич 72), рос. *Мавков, Молков* (ЖПТ), *Мольков* (МО), хорв. *Мук, Мука, Smuk* (Leksik 448), слвн. *Milkov, Molk, Molka* (ZSSP 381, 387), *Моѣка, Моѣко* (SN VI, 432), слов'ян. *Молка, Смылка*, запозичені чувашами (Магницький 58, 78).

Стосовно апелятивних відповідників пор. лексику, зібрану під гаслом **мълкъ* (ЕССЯ 21, 108).

Афіксальні деривати:

***Мълкошь**: ст.-рос. Иван *Мавкошев*, 1565 р. (АФЗХ 1956: № 312).

***Мѣкуѣа**, ***Мѣкуѣъ**: укр. *Мавкуш* (КПУ Льв. 2, 104), *Малкуш* (ЖПТ), рос. *Малкушин* (Рамієс 2, 174), *Молкуш* (МО) ~ укр. діал. *мѡвкуш* 'білка (*Sciurus*)' (Сабадош 175).

***Мѣкаѣъ**: рос. *Малкаев* (МО), *Молкаев* — сучасне прізвище.

***Мѣкаѣъ**: рос. *Мовкач* (МО), *Молкачев* (ИСП 355).

***Мѣкадло**: укр. *Мевкало* (Зосимов 2, 40), рос. *Мовкалов* (Горпинич 147), *Мойкало* (ЖПТ), блр. *Мовкало* (ТС Мозырь 142).

***Мѣканъ** / ***Смѣканъ**: ст.-укр. Івашко *Смолкан*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 373), укр. *Майкан* (СП 221), ст.-рос. Назар *Молканов*, 1613—1615 рр. (ДПП 260), рос. *Молканов* (МО).

***Мѣкунъ**: укр. Васил *Мовкунъ*, 1732 р. (РЧП 90), рос. *Малкунов* (МО), *Милькунов* (РУС 272), *Молкунов* (Рамієс 2, 175) ~ блр. діал. *маўкун* 'мовчун' (Сцяшковіч 284) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 107: **мѣкунъ*).

***Смѣкота**: рос. *Смолкотин* (МО). Стосовно мотивації див. (ЭССЯ 21, 107, стаття **мѣкота*).

***Мѣкота**, ***Мѣкотъ**: укр. *Майкут*, *Майкута*, *Малькута* (Льв.).

***Мѣку**, -ѣе: слвц. *Mlkva* (TZ Trnava 135).

***Мѣса**, ***Мѣсь** / ***Смѣсь**: укр. *Мальч*, *Мовча* (РУС 257, 276), рос. *Молчев*, *Молчин* (МО), хорв. *Миѣ* (Leksik 447), пол. *Milcz*, *Molcz* (SN VI, 364, 428), *Smolcz* (SN VIII, 531), слвц. *Mlčo* (TZ Trnava 135) ~ укр. діал. *милч* 'гніт, шнур; частина рога в рогатій худоби' (Бевка 87). Див. ще (ЭССЯ 21, 105: **мѣсь*).

***Немѣса**, ***Немѣсь**: укр. *Немовча* (КПУ Харк. 7, 438), рос. *Немолчева ж.* (МО).

***Мѣсахъ**: рос. *Молчахова ж.* (м. Москва), пол. *Milczach* (SN VI, 364).

***Мѣсѣхъ**: пол. *Milczuch* (SN VI, 365), чеськ. *Mlčůch* (ЧП), слвц. *Mlčuch* (TZ Bratislava 243) ~ укр. діал. *мовчу́ха* 'жінка, яка звичайно мовчить, мало говорить' (Лєснова 157).

***Мѣсѣѣъ**, ***Мѣсѣѣъ**: рос. *Молчаев*, *Мильчуй* (МО).

***Мѣсѣакъ**: укр. *Мольчак*, *Мульчак* (Вол.), ст.-рос. Оксенка *Мончаковъ*, 1646 р. (УП 35) — форма з асимільованим плавним, рос. *Молчаков* (КП Тул.), *Мильчаков* (МО), хорв. *Миѣак* (Leksik 447), пол. *Małczak*, *Milczak*, (SN VI, 162, 364), чеськ. *Milčák*, *Mlčák* (ЧП), слвц. *Mlčaková ж.* (TZ Bratislava 243), співвідносні з апелятивною лексикою на зразок д.-руськ. *молчакъ* 'мовчун', укр. діал. *мовча́к* 'мовчазна людина' (ЕСУМ 3, 493) і т. п. Див. (ЭССЯ 21, 99—100: **мѣсѣакъ*).

***Мѣѣікъ**, ***Мѣѣісь** / ***Смѣѣікъ**, ***Смѣѣісь**: ст.-укр. Яцько *Смолчичь*, 1469 р. (Тупиков 753), укр. *Мобчич* (Горпинич, Бабій 81) < **Мовчич*, рос. *Мовчиков*, *Мыльчиков*, *Смольчиков* (МО), блр. *Мовчиков* (ЖПТ), хорв. *Миѣić* (Leksik 447), пол. *Małczuk*, *Milczuk*, *Molczyk*, *Mołczuk* (SN VI, 162, 365, 428, 431), *Smolczuk*, *Smołczyk*, *Smulczyk* (SN VIII, 529, 531, 535), чеськ. *Molčik* (ЧП).

***Мѣѣукъ**: укр. *Мовчук* (ЖПТ), пол. *Małczuk*, *Milczuk* (SN VI, 162, 365).

***Мѣѣько**, ***Мѣѣькъ**: укр. *Мовчко* (Льв.), рос. *Молчков* (МО), (похідне) *Молчков колодец* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 255), болг. *Млъчков* (Илчев 341), *Małczek*, *Milczek*, *Milczko* (SN VI, 162, 365), чеськ. *Mlček* (ЧП) ~ укр. *мовчók* ‘мовчання’, діал. ‘мовчазна людина; ханжа; лицемір; буркотун’ (ЕСУМ 3, 493), рос. діал. *молчók* ‘мовчун’ (СРДГ 2, 141), болг. діал. *млѣчко* ‘мовчун’ (БЕР 4, 392) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 105: **мѣѣькѣ*).

***Мѣѣаль**: ст.-рос. Оедка Микифоровъ *Молчаль*, 1678 р. (ВКП 125). Щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **мѣѣаль* (ЭССЯ 21, 100).

**мѣѣила*: блр. діал. *маўчу́ла* ‘мовчун’ (ЭСБМ 6, 266). Антропонімні рефлексів не засвідчено.

***Мѣѣань**: ст.-укр. Lukian *Mołczan*, 1556 р. (Атаманенко, Дубляниця 19), Климъ *Молчань*, 1578 р. (Памятники III/2, 33), Дмитро *Мовчань*, 1674 р. (АКП III, 45), укр. *Мовчан*, *Молчан* (Новикова 554, 558), ст.-рос. Ивашко *Молчань*, 1495 р. (Тупиков 254), Стефанъ *Молчань* Семеновъ сынъ, 1564—1565 р. (Гейман 287), Степан *Молчанов*, 1613—1615 рр. (ДПП 386), Isosim *Mołczan*, 1654 р. (СГЧА 79), (похідне) *Молчаново*, 1589—1590 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федышин 40), рос. *Мавчанов*, *Малчанов*, *Мильчанов*, *Молчанов* (МО), (похідні) *Молчаново*, XVIII ст. — назва пустища в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 362), *Молчановский* — ойконім у колишній Томській губ. (Список Томск. 18), *Молчаново* (2) — ойконіми в Нижегородській і Брянській обл., ст.-блр. Оома *Молчань*, 1694 р. (Тупиков 255), блр. *Малчан*, *Маўчан* (Бірыла 279), (похідні) *Маўчанкі*, *Маўчаны* — ойконіми в Гомельській і Мінській обл. (Рап. Мін. 174; Рап. Гом. 110), болг. *Мълчанов* (Илчев 349), хорв. *Миѣан* (Leksik 447), пол. *Małczan*, *Milczanek*, *Molczan*, *Mołczan* (SN VI, 162, 364, 428, 431), чеськ. *Molčan* (ЧП), слов'ян. (похідні) *Мелчани*, *Молчани* — ойконіми на терені Албанії (Селищев 287, 288).

Наведені антропоніми мотивовані відповідними апелятивами. Пор. укр. діал. *мовчан* 'мовчазна людина' (ЕСУМ 3, 493) та ін. (ЭССЯ 21, 101 — **мыѣчанѣ*).

***Мыѣчѣ**: ст.-укр. Ванка *Молчин*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 306), рос. *Молчинов* (МО).

***Мыѣчѣ**: укр. *Малчун* (РУС 257), *Мовчун*, *Молчун* (Новикова 554, 558), рос. *Молчун*, *Молчунова ж.* (МО), *Молчун* — прізвисько («молчаливый, застенчивый»; Superanskaja 1999: 45), блр. *Маўчун* (Бірыла 279), пол. *Milczun*, *Mołczun* (SN VI, 365). Щодо апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 21, 105: **мыѣчѣ*).

***Мыѣчагъ**: пол. *Milczarz* (SN VI, 365) ~ блр. діал. *маўчарык* 'мовчун' (Юрчанка НМ 246).

Деривати з коренем **Мълm-*

***Мълma**, ***Мълmъ**: укр. *Малма*, 1720 р. (Ділова НРМ 125), *Мельма* (Панцьо 111), *Мейм* (Вол.), ст.-рос. Иванъ *Мовма*, 1648 р. (ПЮН ОК 260), рос. *Мальм* (ЖПТ), *Мальмов* (Рамієс 2, 463), *Мальмин*, *Мульма* (МО), пол. *Malm*, *Malma* (SN VI, 156) ~ блр. діал. *мульмо* 'мозоль' (ЭСБМ 7, 90).

Суфіксальні деривати:

***Мълmyга**: укр. *Мовмига* (КПУ Луг. 10, 179), *Мавмыга* (КПУ Херс. 8, 444), *Малмига* (м. Луцьк), *Мумига* (НКП Кіров. 248) < **Мулmyга*, рос. *Малмыгин* (ЖПТ), *Мамлыгина ж.* (МО) < **Малмыгина*, *Мовмыга*, *Молмыга* (м. Москва), блр. *Малмыга* (Бірыла 271), (похідне) *Малмыгі* — ойконім у Мінській обл. (Реп. Мін. 167), пол. *Małmyga* (Rymut II, 60).

Наведені антропоніми виникли в результаті пропріалізації відповідних апелятивів. Пор., наприклад, рос. діал. *малмы́ги мн.* 'товсті щоки' (Краснояр. 190), блр. діал. *малмы́га* 'скуласте обличчя, скули' (Бірыла 271), *малмы́ги мн.* 'великі ноги' (Усціновіч 1979: 44), *маўмы́га* 'насуплена, мовчазна людина' (Зайка 133), віднесені до балтизмів (ЭСБМ 6, 265).

***Мълmajъ**: укр. *Мамлай* (РУС 257) — форма з метатезою -*лм-* > -*мл-*, *Маламай* (Вол.) — форма з другим повноголоссям, рос. *Мулмаев* (м. Москва).

***Мълmyшь**, ***Мълmyшь**: укр. *Мамлуш* (КПУ Київ. 8, 381) < **Малmyш*, рос. *Малмыш* (м. Москва), *Маймышев* (МО) ~ рос. діал. *майму́х* 'пічкур', *майму́хи мн.* 'дрібна риба', *мэймуха* 'мальок' (Мызников Беломорье 208, 209, 227).

***Мѣмакъ** / ***Мѣмаѣь**: рос. *Малмаков* (ЖПТ), *Мамлаков* (МО), *Молмачев* (м. Москва) ~ рос. діал. *маймакі* мн. зимове хутряне взуття' (СРГС 2, 249), блр. діал. *мумак* 'наріст на дубових пеньках' (ЭСБМ 7, 91 – «очевидно, балтизм») < **муумак*.

***Мѣмѣикъ**: укр. *Момлик*, рос. *Мамликов*, *Момликов*, *Мумликов*, *Мымликов* (МО) – форми з метатезою -лм- > -мл-.

***Мѣмѣукъ**: ст.-укр. Миско *Мовмученко*, 1649 р. (Реєстр 224), укр. *Мелмук* (ЗЧ 202).

***Мѣмѣука**: рос. *Малмыкин* (ИС 42).

***Мѣмѣула**: укр. *Маймула*, 1756 р. (АК 5, 55), *Маймула* – сучасне прізвище (Новикова 508), рос. *Маймула*, *Маймулин* (МО).

***Мѣмѣпанъ**: укр. *Мельман* (Новикова 537), *Мильман* (КПУ Ник. 14, 26), рос. *Мальман* (ЖПТ), *Малманов* (м. Москва), *Маламанов* (Новикова 511) – форма з другим повноголоссям.

***Мѣмѣмора** / ***Мѣмѣмуга**, ***Мѣмѣмугъ** / ***Мѣмѣмугъ**: укр. *Маймур* (КПУ Дн. 4, 162) < **Малмур* (солодкозвучність), *Маймура* (Вол.), ст.-рос. Василий Никитич Фомин *Малмора* (*Молмора*), XVI ст. (Веселовский 192, 202), Кузенка *Момырѣ*, 1617 р. (ПК Суздаль 257) < **Молмырь* ~ блр. діал. *маўмыра* 'мовчазна людина' (МАСМ 1, 57), віднесене до давніх балтійських запозичень (ЭСБМ 6, 265), *моўмура* 'понура особа' (ТС 3, 94).

***Мѣмѣмать**: рос. *Малматов* (ЖПТ).

***Мѣмѣмотъ**: ст.-укр. Сємєн *Мовѣмотєнко*, 1649 р. (Реєстр 162).

Зауважимо, що фонетична реалізація кореневого -ѣл- у цьому фрагменті така ж, як і в інших кореневих структурах зразка тѣлѣ.

Деривати з коренем **Мѣлс-*

***Мѣлса**, ***Мѣлсъ**, ***Мѣлсь**: укр. Юско *Момса*, 1756 р. (АК 5, 77), *Мамса* (КС Сум. 1, 338), *Майса* (Зосимов 2, 13), *Мойса* (РУС 277), *Мелесь* (Вол.), ст.-рос. Тимофей Федоров сын *Мелсина*, 1651 р. (Сб. Щукина IV, 22), рос. *Майсов* (МО), *Мойсов* (РУС 277), *Мамса* (ЖПТ), *Мамсов* (МО), пол. *Małs*, *Mays*, *Molsa*, *Mołs*, *Moys*, *Moysa* (SN VI, 166, 263, 430, 433, 465), чеськ. *Mls* (ЧП).

Суфіксальні похідні:

***Мѣлсаѣь**: укр. *Маласай* (Горпинич, Корнієнко 142), блр. *Маласай*, *Молосай* (ЖПТ) – форми з другим повноголоссям.

***Мѣлсакъ**, ***Мѣлс'акъ**: укр. *Майсак* (Новикова 508), *Мойсак* (РУС 277), рос. *Молсаков* (м. Москва), пол. *Małsiak*, *Maysiak*, *Milsiak*, *Moysak* (SN VI, 166, 263, 370, 465).

***Mьlsikъ**: укр. *Момсикъ*, 1762 р. (ПВЗ 33), *Мейсик* (Вол.), *Мелесик* (Вол.) < **Мелсик*, *Момсик* (КПУ Черк. 3, 647), рос. *Мамсиков* (МО), *Мемсиков* (Рамієс 2, 492), *Момсиков* (МО), *Мовсиков* (м. Москва), пол. *Mołsik* (SN VI, 433) ~ укр. діал. *мѳмсик* 'пустун, якому в усьому догоджають' (СБІ 436).

***Mьlsimъ**: рос. *Молсимова ж.* (МО), пол. *Mojsym* (SN VI, 424) < **Molsym* / **Mołsym* ~ **mьlsiti* (ЭССЯ 20, 225).

***Mьlsomъ**: блр. *Мовсунов* (м. Мінськ).

***Mьlsinъ**: ст.-рос. Домашней Данилов сын *Мелсин*, 1613 р. (Гневашев 194), Осип *Мулсин*, 1626 р. (Воскобойникова 247), Обращка Епифанов сын *Мельсин*, 1646 р. (ППКВ 1, 61), рос. *Малсин* (КМ 55), *Мовсинов* (м. Москва).

***Mьlsunъ**: укр. *Майсун* (Зосимов 2, 13), рос. *Мовсунов* (МО).

***Mьlsarъ**: рос. *Мовсаров* (ЖПТ), *Мильсаров* (КП Саратов.).

***Mьlsasъ**: ст.-рос. (похідне) *Малсасово*, 1660 р. — ойконім у колишній Владимирській губ. (Тихонравов 61).

***Mьlsitъ**: рос. *Мельситов*, *Мильситов* (МО).

Деривати з коренем **Mьlt-*

Структурно корінь **Mьlt-* співвідносний з **Bьlt-*, **Kьlt-*, **Pьlt-*, **Sьlt-* і под.

Про потенційність первісних, афіксально не ускладнених, посл. ***Mьlta**, ***Mьlto**, ***Mьltъ** / ***Sьmьlta**, ***Sьmьltъ**, ***Sьmьltъ(jь)** свідчать: укр. *Мальт* (КПУ Дн. 12/1, 614), *Малто* (КПУ Дн. 2, 602), *Мальто* (Пура СПР V, 105), *Мейта* (СП 233) < **Мельта*, *Мелет* (Новикова 536) — форма з другим повноголоссям, *Мильто* (Пура СПР V, 105), *Мильто* (Горпинич 35), *Мольт* (КПУ Дон. 4, 420), *Монто* (КПУ Жит. 9, 605), *Смовтенко* (КПУ Зап. 1/2, 164), ст.-рос. *Мунтъ* Татищев, 1488 р. (Тупиков 260) — форма з денталізованим плавним, рос. *Мальтин*, *Мальтов* (МО), *Смовт* (ЖПТ), (похідні) *Малтино*, XVIII ст. — назва пустища в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 358), *Мильтино* (*Мильтинская*) — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 485), блр. *Милто* (м. Постава), *Мильто* (СБГТ 282), пол. *Majta*, *Majto*, *Malta*, *Małta*, *Mejta*, *Milt*, *Milto*, *Miłta*, *Miłto*, *Mojta*, *Molt*, *Mujta* (SN VI, 134, 158, 165, 282, 370, 373, 424, 431, 485), *Smełty*, *Szmulta* (SN VIII, 520; IX, 310), чеськ. *Milt*, *Molt* (ЧП), а також слов'ян. *Мильта*, запозичене чувашами (Магницький 57), (похідне) *Смельтино* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 54).

***Амыльть**: укр. *Ямонт* (СЖВ 207), ст.-блр. Миколай *Ямонътовичъ*, Мартинъ *Ямунътовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 70, 107). Пор. ще *Ямонт* — намісник Вітовта у Смоленську (ПСРЛ XI, 162) — форми з асиміляцією (денталізацією) плавного у позиції перед дентальним.

Суфіксальні деривати:

***Мытыга**: укр. *Мултига* (КПУ Полт. 8, 43), рос. *Монтыгин* (КП Сарат.₂) ~ рос. діал. *молты́га* 'гульвіса', 'пустомеля' (ТСГТО 4, 61).

***Мылтаѣ**: пол. *Majtasz* (SN VI, 134), чеськ. *Moltaš* (ЧП).

***Мытохъ** / ***Мытошъ**: пол. *Małtosz*, *Mołtoch* (SN VI, 166, 433).

***Мытуха**, ***Мытухъ** / ***Мытушъ**: рос. *Мелтухин* (МО), пол. *Mejtusz*, *Miłtuch* (SN VI, 282, 373).

***Мытихъ**, ***Мытухъ**: укр. *Малтих* (Новикова 524), *Мултих* (Льв.), *Мултых* (КПУ Дон. 10, 200).

***Мытаѣ**, ***Мытѣ**: рос. *Мовтаев* (м. Москва), *Минтеев* (РУС 272) < **Милтеев*.

***Мытадо**: укр. *Майтала* (РУС 254), рос. *Майтало* (МО).

***Мытакъ** / ***Мытаѣ**: укр. *Майтак* (КПУ Черк. 5, 853), рос. *Майтак* (МО), *Майтаков* (КМ 54), *Малтаков* (КПУ Ник. 8, 183), пол. *Majtasz*, *Majtak*, *Maltak*, *Małtasz*, *Miltak* (SN VI, 134, 158, 166, 370), чеськ. *Milták* (ЧП).

***Мытикъ**: укр. *Мультик* (Панчук 138), рос. *Мальтиков* (КПУ Дон. 1, 530), *Мелтиков* (МО).

***Мытька**, ***Мытько**, ***Мытькъ**: ст.-рос. Василий *Мунтковъ*, 1504 р. (Тупиков 654), рос. *Мелтков* (МО), пол. *Majtek*, *Majtka*, *Mejtka*, *Miltko*, *Moltko*, *Моутка* (SN VI, 134, 282, 370, 431, 465), слвц. *Mojtek* (TZ Bratislava 243).

***Мытукъ**: рос. *Молтуков* (м. Москва), пол. *Maltuk* (SN VI, 158).

***Мытыка**, ***Мытыкъ**: рос. *Малтыков* (МО), пол. *Majtyk*, *Majtyka*, *Miltyk*, *Mojtyka* (SN VI, 134, 370, 424) ~ рос. діал. (похідне) *молты́читъся* 'повільно діяти, вовтузитися' (ОСВГ 5, 72).

***Мытула**, ***Мытуль**: укр. *Мантула* (КПУ Дон. 12, 117), рос. *Мантулов* (м. Москва).

***Мытана**, ***Мытанъ**: укр. *Майтана* (РУС 254), *Мульта́н* (Новикова 566), (вторинне) *Молтановський* (КПУ Дн. 3/2, 374), рос. *Мульта́н* (ВО 1, 382), (похідне) *Мултанов* — ойконім в Астраханській обл., блр. (похідне) *Мултанова* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 182), пол. *Małtan*, *Multan* (SN VI, 158, 488), чеськ. *Multán* (ЧП).

***Мытинъ**: рос. *Мейтин* (Новикова 267), *Мильтин* (КП Твер.), *Молтин* (Рамієс 2, 240).

***Мѣлѣнъ**: пол. *Mejten* (SN VI, 282).

***Мѣлѣнь**: ст.-рос. Федька *Малтников*, 1683 р. (Полякова 142).

***Мѣлѣтъ**: укр. *Мантур* (Новикова 519) < **Малтур*, ст.-рос. *Мантуръ* Орефинъ, 1500 р. (Тупиков 244), Сенко Тимофѣєвъ *Мантур*, 1621 р. (ПКА 132), рос. *Мантуров* (МО).

***Мѣлѣтъ**, ***Мѣлѣтъ**: рос. *Молтасов* (м. Москва), *Майтасов* (СП 221), *Малтасов*, *Мултасов* (МО), пол. *Majtas*, *Majtus*, *Małtas*, *Miltus* (SN VI, 134, 166, 370).

Деривати з коренем **Мѣлв-*

***Мѣлѣ**, ***Мѣлѣво**, ***Мѣлѣнь**, ***Мѣлѣнь**: ст.-укр. Васил *Мова*, 1691 р. (ПКСП 270), укр. *Мова*, 1732 р. (РЧП 244), *Мавло* (м. Очаків Мик.) < **Малво*, *Мольѣ* (НКП Од. 1, 306), (похідне) *Мовина долина* — мікротопонім у Чернігівській обл. (ОАІУМ), ст.-рос. Гридя *Молѣ* Петрашалоѣ, 1491 р. (Тупиков 254), рос. *Мовлев* (ЖПТ), *Молѣ* (ОА 4, 2460), *Молвин*, *Мольвов* (МО), (похідні) *Молвина*, *Молвина Слобода*, *Молвино*, *Мольвино* — назви поселень у різних регіонах (RGN V, 650, 659), блр. *Мова* (м. Могильов), слвн. *Molvo* (ZSSP 388), пол. *Mełwa*, *Mołwa* (SN VI, 288, 433), чеськ. *Molva* (ЧП), слов'ян. (похідне) *Мильѣ* — назва поселення в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 564).

Щодо апелятивних відповідників див. (ЭССЯ 20, 225—226, 228; БЕР 4, 386—387). Первісне значення кореня **мѣлв-* 'шуміти' реалізоване й у гідронімії. Пор., наприклад, рр. *Молѣ* 1. пр. Сосьви — в колишній Пермській губ., 2. пр. Проні, басейн Оки — в колишній Рязанській губ. (Vasmer III, 299), *Мѣлѣ* л. Печори — в колишній Архангельській губ. (Брусилов 4) та ін.

Префіксальні деривати:

***наѣлѣ**, ***наѣлѣ**: ст.-укр. *намоѣ* 'наговір, наклеп, обмова', 1434 р. (ССУМ II, 19), *намоѣ* 'змова, умова', 1578 р. (УП I, 282), рос. діал. *намоѣ* 'наклеп' (СРНГ 20, 38), ст.-блр. *намоѣ* 'т. с.' (ГСБМ 19, 146), блр. діал. *намоў* 'намова, ворожіння' (Бялькевіч 277), в.-луж. *намоѣ* 'заклик; звернення' (Трофимович 138) та ін. Антропонімні рефлексі невідомі.

***Немѣлѣ**(ъ), ***Немѣлѣ**: укр. *Немов* (Пура СПР V, 114) — форма з абсорбованим плавним, ст.-рос. Отдаш *Немолвин*, 1564—1565 рр. (АСС 260), рос. *Немолвин* — сучасне прізвище, (похідне) *Немолѣ* — мікротопонім у колишній Псковській губ. (Василев 1, 201), чеськ. *Nemluva* (Beneš 260).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *немо́ва* ‘німа, німий’ (Пиртей 2001: 176), ‘неговірка людина’ (ЕСУМ 3, 492) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 164: **netъlvъ*(jъ)).

***Nedomъlva**: ст.-укр. Пронка *Недомолва*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 63), укр. *Недомовний* (ЖПТ), ст.-рос. *Недомолва*, 1495 р. (Тупиков 269), Сенка *Недомолвинъ*, 1680 р. (Томск 58), рос. *Недомолвин* (Грушко, Медведев 547), (похідне) *Недомолвино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VI, 118), словц. *Nedomová* (TZ Trnava 138) ~ укр. *недомо́ва* ‘хто не вміє говорити’ (Грінченко 2, 545), діал. ‘людина, яка невиразно, тихо говорить’ (Чабаненко Словник 4, 362), ‘недо-рікуватий, заїка’ (ЕСУМ 3, 492).

***Neumъlvъ**(jъ): укр. *Невмовенко* (Черніг.).

**obъtlva*: ст.-укр. *обмова* *‘непорозуміння, сварка’: *вчини(в)ши ѡ(б)мову з сестре(н)цеюъ свои(м)*, 1569 р. (ВГ 45), ‘заперечення, відповідь’ (Тимченко 2, 13), укр. діал. *обмо́ва* ‘домовленість; наклеп’ (Піпаш, Галас 121) та ін. Див. (ЭССЯ 28, 92–93). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Orgъmlva**: ст.-укр. Іванъ *Розмова*, 1649 р. (Реєстр 194), укр. *Розмова*, 1762 р. (ПВЗ 42), рос. *Размолвин* — сучасне прізвище, *Раз-молова* (МО) ~ ст.-укр. *розмо́ва* ‘розмова, бесіда’, 1607 р. (ЛУЧ 4), ст.-блр. *розмова*, *розмолва* ‘розмова’ (ГСБМ 30, 253) та ін. Див. (ЭССЯ 34, 55).

**otъmlva*: ст.-укр. *отмова* ‘відмовка’ (Тимченко 2, 65), укр. діал. *одмо́ва* ‘відмова’ (Дуда 73), ст.-блр. *отмова*, *отмолва* ‘т. с.’ (ГСБМ 23, 155, 159) та ін. Див. (ЭССЯ 37, 203).

**romъlva*, **romъlvъ*: ст.-укр. *помова* ‘наклеп’, 1508 р. (Тимченко 2, 164), ‘слухи’, 1613 р. (Сел. рух 153), укр. діал. *помо́ва* ‘плітки’ (ЕСУМ 3, 492), ст.-рос. *помолва* ‘нарікання’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 17, 26), рос. діал. *помо́ва* ‘прислів’я, приказка’ (Усачева 117), ст.-блр. *помова* ‘наклеп’ (ГСБМ 26, 277), блр. діал. *помо́ва* ‘домовленість, договір’, *помоў* ‘умова’ (Бялькевіч 313), ст.-словц. *romliva* ‘наговір’, 1763 р. (HSSJ IV, 75), словц. діал. *romliva* ‘наклеп’ (SSN II, 965).

**primъlva*: укр. *примо́ва* ‘знахарське замовляння’, діал. ‘поговір; поголоска; згадка; натяк; приказка’ (ЕСУМ 3, 492), ‘примовляння, замовляння від хвороби чи переляку’ (Крохмалюк 117), ст.-рос. *примолва* ‘наговір; слова, які мають магічну силу’, 1505 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 19, 224), ст.-пол. *przymowa*, 1428 р. (Sl. społ. VII, 306), ст.-словц. *prímľuva* (Ryšánek 493). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

**promъlva*: укр. *промова* 'публічний виступ з якого-небудь приводу' (СУМ VII, 234), ст.-блр. *промова* 'промова' (ГСБМ 29, 186–187) та ін.

**szъmlva*: ст.-рос. *смова*, *смолва* 'договір, угода' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 198, 201) та ін. Антропонімічні рефлексії невідомі.

**Umylva*: укр. *Умова* (Горпинич, Бабій 121) ~ ст.-укр. **оумолва* *'умова, угода, домовленість', 1393 р. (Молдован 267), *умова* 'т. с.', 1401 р. (ССУМ II, 476), укр. діал. *умова* 'договір, домовленість, угода' (Піпаш, Галас 201), ст.-блр. *умова* 'домовленість' (ГСБМ 34, 422), блр. діал. *умова* 'умова' (Бялькевіч 460), ст.-слівц. *útluva* (Ryšánek 668).

**vutъlva*: ст.-укр. *вымова* 'відмова' (СУМ XVI–XVII ст. 5, 213–214), укр. *вимова* 'вимовляння', діал. 'домовленість' (ЕСУМ 3, 491), ст.-блр. *вымова*, *вымолва* 'оправдання' (ГСБМ 5, 278, 283), словц. діал. *vítuva* 'вимова' (Štefeková 175).

**Zamъlva*: рос. *Замова* (м. Москва) ~ ст.-укр. *замова* 'змова' (СУМ XVI–XVII ст. 10, 98), укр. діал. *замова* 'замовляння, заклинання' (ЕСУМ 3, 491), блр. діал. *замова* 'закляття' (СБГ 2, 230).

На основі ст.-блр. *Мовколѣ* – ім'я сина полоцького князя Ростислава Рогволодовича і батька Міндовга (варіанти *Молковѣ*, *Молконѣ*, *Мовколоѣ*) можна відновлювати праантропонім-комполіт **Мьлѣкълѣ*. У дослідженні Р.М. Козлової (Казлова III, 198) другий компонент антропоніма зведено до гнізда з коренем **къld-*, перший залишено без етимологічного коментаря.

**krivomъlvъ(jь)*: укр. *кривомовий* 'недорікуватий' (Грінченко 2, 304).

**Pustomъlva*: рос. (похідне) *Пустомолвина* – назва поселення на Уралі (Списки Урал. 8, 469).

Суфіксальні деривати:

**Мьlvuga*: укр. *Мовлига* (КПУ Полт. 1, 271) < **Молвига* (метатеза).

**Мьlvакъ*, **Мьlv'акъ*: укр. *Мов'як* (Вол.), рос. *Мовак* (КП Алтай 2, 173), пол. *Mowak*, *Mowiak* (SN VI, 465).

**Мьlvікъ* / **Мьlvіць*: укр. *Мовлик*, *Моловик* (РУС 276, 278), *Мивлич* (НКП Зап. 497) < **Милвич*, *Мелевич* (Льв.) – форма з другим повноголоссям, рос. *Малвич*, *Мович* (МО), (похідне) *Мовикова Гора* – ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN V, 630), словн. *Movič* (ZSSP 388), ст.-пол. *Henricus Molwicz*, 1389 р. (SSNO III, 548), пол. *Mowik* (SN VI, 465).

**Намьlvіць*: пол. *Namowicz* (SN VI, 541).

***Нѣтълѣѣѣ**: ст.-укр. Iwan *Nietowicz*, XVI ст. (Жерела III, 240), укр. (похідне) *Немовичі* — ойконім у Ровенській обл.

***Мѣтълѣѣѣ**, ***Мѣтълѣѣѣ**: укр. *Мовка* (Рв.), ст.-рос. *Мовка* Печлюгин, 1595 р. (Веселовский 201), Левонтей *Мовкин*, 1621 р. (ПКА 8) < **Молвкин*, Иван *Мовка*, 1686 р. (Шабаетов 161), пол. *Mowek*, *Mowka* (SN VI, 465) ~ укр. діал. *мѣтка* 'мовний зворот, вираз' (ЕСУМ 3, 491), 'мова, мовлення' (Аркушин 2016: 314), *мѣтка-прѣмова* 'прислів'я-приказка; приповідь' (Бевка 88), ст.-рос. *мѣтка*, *мовка* 'наклеп, звинувачення' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 9, 241), рос. діал. *мѣтка* 'поговор' (СВГ 4, 86) та ін.

***Вѣтълѣѣѣ**: укр. *Безмолка* (КПУ Ник. 8, 214).

***Мѣломѣтълѣѣѣ**: ст.-рос. Матюшка *Маломолка*, 1655 р. (Тупиков 241) < **Маломолка*.

**мѣтълѣѣѣ*: укр. діал. *нѣмѣтка* 'підмова, умовляння' (ЕСУМ 3, 492), рос. діал. *нѣмѣтка* 'поговор' (СРНГ 20, 40).

***Нѣдомѣтълѣѣѣ**: ст.-рос. Куземка *Недомолкинъ*, 1678 р. (Тупиков 663), рос. *Недомолкин* (МО) ~ ст.-рос. *недомолка*, 1639 р. (Протопопов 201).

**обѣтълѣѣѣ* (ЭССЯ 28, 194). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Оѣтълѣѣѣ**: рос. *Размовка* (МО), блр. *Размолвка* (ИС 31).

**рѣтълѣѣѣ*: укр. діал. *помѣтка* у прислів'ї: *про вѣвка помѣтка, а вѣвк у кошарі* (Павловский 83), рос. діал. *помѣтка* 'говор, манера говоріння', *помѣтка* 'підозра, наклеп' (СРНГ 29, 217, 221), блр. діал. *памѣтка*, *пѣмаўка* 'приказка' (МДСГ 6, 154, 202), *помѣтка* 'наклеп' (ТС 4, 154) та ін.

**родѣтълѣѣѣ*: ст.-блр. *подмовка* 'підговорювання' (ГСБМ 25, 239).

**прѣтълѣѣѣ*: ст.-укр. *прѣмова* 'насмішка' (Тимченко 2, 227), укр. діал. *прѣмѣвка* 'замовляння' (Хобзей 499), 'жінка, яка лікує замовлянням' (Негрич 144), *прѣмова* 'прислів'я, приказка' (Шило 216), *мѣтка-прѣмова* 'прислів'я-приказка; приповідь' (Бевка 88), блр. діал. *прѣмаўка* 'приказка' (ТС 4, 247) та ін.

**прѣмѣтълѣѣѣ*: укр. діал. *прѣмѣтка* 'мова, мовлення' (Аркушин 2016: 450), ст.-рос. *промолка*, *промолвка* 'обмовка, необдумане слово' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 20, 170).

**умѣтълѣѣѣ*: укр. (застаріле) *умѣвка* 'договір, умова' (ЕСУМ 3, 492).

**вѣтълѣѣѣ*: ст.-укр. *вѣмовка*, *вѣмовѣтка* 'відмовка, викрут' (СУМ XVI—XVII ст. 5, 215—216), 'наклеп' (Житецкий 16), укр. діал. *ви-*

мўвка (*вимівка*) ‘причина відмови, виправдання’ (Мовна 32), *вимівка* ‘відмовка’ (УНК 33, 412), *вімовка* ‘відмовка’, *вимівка* ‘ви-мова’ (ЕСУМ 3, 491), *вымѡвка* ‘вибачення, оправдання; докір’ (Головацький 449).

**zатѣлѣка*: ст.-укр. *замовка* ‘привід, відмова’ (Тимченко 1, 275), укр. діал. *замѡвка* ‘замова’ (ЕСУМ 3, 491), ‘мова, мовлення’ (Аркушин 2016: 170). Антропонімні рефлексі невідомі.

**уутѣлѣка*: ст.-укр. *вымовка* ‘наклеп’ (Житецкий 16).

**Мѣлѣсь*: ст.-укр. *Мовець* Заблужанин, 1542 р. (AS IV, 324) ~ **тѣлѣсь* (ЭССЯ 20, 228–229).

**Краснопомѣлѣсь*: укр. *Красномовець* (КПУ Переможці Жит. 6, 294), рос. *Красномовец* (МО) ~ ст.-укр. *красомовца* ‘ритор, вітія’ (Житецкий 38).

**Губотѣлѣсь*: д.-руськ. *любомѣлѣць* ‘базіка, лепетун’ (СДРЯ IV, 143). Рефлексі у сфері антропонімії не виявлено.

**обтѣлѣса*: ст.-укр. *обмовца* ‘наклепник’ (Тимченко 2, 13).

**ротѣлѣса*: ст.-укр. *помовца* ‘наклепник’, 1576 р. (Тимченко 2, 165).

**велетѣлѣса*: ст.-укр. *велѣмовца* ‘базіка, пустомеля’ (СУМ XVI–XVII ст. 3, 209), ст.-блр. *велѣмовца* ‘пустодзвін; нахаба’ (ГСБМ 3, 79).

**Замѣлѣсь*: рос. *Замовец* (м. Москва) ~ укр. діал. *замѡвец* ‘замовник’ (Пиртей 2004: 101).

**Мѣлѣса*: укр. *Моловиця* (Горпинич, Корнієнко 154) – форма з другим повноголоссям ~ болг. *мѣлѣца* (БЕР 4, 387).

**Мѣлѣѣ*: рос. *Малеев* (Сиксль 464).

**Мѣлѣуѣ*: рос. *Мувеуев* (КПУ Луг. 6, 220) < **Мулѣуев*.

**Мѣлѣапѣ*: укр. *Малванюк* (СП 223, 240), рос. *Молванов* (ЖПТ).

**Мѣлѣпѣ*, **Мѣлѣпіпѣ*: укр. *Мовлян* (КПУ Киров. 1, 547), ст.-рос. *Петръ Павловъ сынъ Молвянинъ*, 1518 р. (Тупиков 254), *Яков Парфеньев сын Молвянов*, 1545 р. (Кистерев 118), *Ивашка Молвянинов*, 1682 р. (Новосельский 328).

**Мѣлѣпѣ*: рос. *Молвин* (Матисон 9, 152), *Мовин* (ЖПТ), (похідне) *Молвиничи* – ойконім у колишній Орловській губ. (RGN V, 650).

**Мѣлѣупѣ*: укр. *Мовунъ*, 1732 р. (РЧП 396).

**Мѣлѣпѣ(ѣ)*: укр. *Мовний* (Зосимов 2, 67), ст.-пол. *Rusin Mowni*, 1629 р. (Bubak Słownik I, 422), пол. *Mownu* (SN VI, 465) ~ укр. *мѡвний* ‘пов’язаний з мовою’, діал. *мівний* ‘балакучий’ (ЕСУМ 3, 491), *мѡвний* ‘базікало’ (Рудченко 251), ст.-рос. *мѣлѣпѣний* ‘підбурювальний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 9, 241), блр. діал. *моўны* ‘говірки’ (Гілевіч 71).

***Везмѣльньпѣ(ѣ)**: ст.-укр. *Иванъ Безмольный*, 1600 р. (Каманин 14), ст.-рос. *Безмольный*, XV ст. (Клепатский 520) ~ ст.-укр. *безмольный* 'мовчазний, безмовний, тихий, спокійний' (СУМ XVI–XVII ст. 2, 46), укр. діал. *безмовний* 'німий' (ЕСУМ 3, 491), *безмовной* 'мовчазний' (Грицак 1, 143) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 33).

Потенційно могли онімізуватися:

**ліхотѣльньпѣ*: ст.-укр. *лихомовні* 'лихомовний' (СУМ XVI–XVII ст. 16, 67), укр. діал. *лихомовний* 'той, який уживає грубі і дошкульні слова й вирази' (Глуховцева 117).

**малотѣльньпѣ*: укр. діал. *маломовний* 'мовчазний' (СПЛГ 48).

**тѣноготѣльньпѣ*: ст.-укр. *многомольний* 'багатоголосий, гаміркий' (СУМ XVI–XVII ст. 17, 234).

**немтѣльньпѣ*: укр. діал. *немовний* 'маломовний' (Дуда 192), 'мовчазний' (СПЛГ 117) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 164).

**обтѣльньпѣ*: укр. діал. *обмовний* 'який здатний до обмови когось; осудливий' (СПЛГ 124).

**велетѣльньпѣ*: ст.-блр. *велемовный* 'багатослівний' (ГСБМ 3, 79).

***Мѣлвистѣѣ**: ст.-рос. *Васка Молвистый*, 1689 р. (СГКЭ II, 546), монахъ Силвестръ, прозваніємъ *Молвистой*, 1696 р. (Ефименко 62), рос. *Молвистов*, 1793 р. (КР 2, 82) ~ ст.-рос. *молвистый* 'балакун', 1696 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 9, 241).

***Мѣлѣта**: ст.-рос. *Молвятиновъ*, 1628 р. (САШ 39), (похідні) *Молвятицы*, 1480 р. — назва поселення (ПСРЛ XII, 198), *Молвятицкий погост*, XV ст. — топонім у Новгородській землі (НПК I, 652), *Молвятино*, 1576 р. — ойконім у колишньому Ржевському пов. (Антонов 1996: 87).

***Мѣлѣта**, ***Мѣлѣтъ**: ст.-рос. Кириллъ *Мелвитовъ*, XVI ст. (НПК III, 524) < **Мѣлвитов*, рос. *Молвитов* (м. Волгоград), (похідне) *Молвитино* — ойконім у колишній Костромській губ. (СЕК 1, 24).

Деривати з коренем **Мѣлз-*

***Мѣлза**, ***Мѣлзъ**, ***Мѣлзь** / ***Смѣлзь**: д.-руськ. Василь *Молза*, 1213 р. (Тупиков 310), укр. *Мавза* (КПУ Рв. 2, 421), *Майза* (КПУ Харк. 11, 306), *Мевз* (КПУ Терн. 2, 532), *Манза* (Горпинич 7) — форма з денталізованим плавним, (вторинне) *Мамзенко* (КПУ Киров. 1, 231) — форма з лабіалізованим плавним, ст.-рос. (похідне) *Молзин ржавец*, XVI ст. — мікрогідронім у колишній Рязанській губ. (Анпилогов 1982: 178), рос. *Мовза* (МО), *Молзов* (КП Саратов.), *Молзин* (м. Волгоград), (похідні) *Молзино* — ойконім у колишній Мос-

ковській губ. (Нистрем 254), варіант *Мальзино*, 1820 р. (АГС IV, 207), *Момзино* — назва поселення в Нижегородській обл. (Морохин 135), *Молзино* — мікротопоніму колишньому Череповецькому пов. (Герасимов 58), блр. (похідне) *Переволоки-Смовзы* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN VIII, 385), болг. *Мльзев* (Илчев 341), слов. *Melz* (ZSSP 371), хорв. *Štuz* (Leksik 650), пол. *Majza, Malz, Małz, Maź, Mamza, Manz, Mejza, Melz, Memza, Menz, Meyza, Minz, Mojza, Molz, Munz* (SN VI, 135, 159, 169, 173, 183, 282, 287, 288, 294, 304, 378, 424, 431, 489), *Smałz, Szmalz, Sztauz, Szmelz* (SN VIII, 517; IX, 305, 306).

Праантропоніми-композиції:

***Golomylzъ(ь)**: укр. *Голомовзий* (Редько 1, 225), *Голомоз* (РУС 102), *Голомозий* (Зап.) — форми з абсорбованим плавним, ст.-рос. Илейко *Голомойза*, 1579 р. (ПКЯ 162), рос. *Голомолзин, Голомолзов, Голомозов* (МО).

Стосовно мотивації пор. укр. *голомобзий* ‘лисий’, діал. *голомобзий* ‘голомозий’, *голомобзик* ‘лиса людина, голомозько’, блр. діал. *галамобъзы* ‘безвусий, безбородий’ (Шаталава 37), *галамубъзы* ‘лисий’ (РСВ 1, 138), *гулумубъзы* ‘світловолосий’ (Філософ 177), *галамобъза* ‘безрога тварина; плюгава людина’, рос. діал. *голомолза* ‘базіка’, *голомобзий* ‘лисий’ (ЕСУМ 1, 553) та ін. (ЭССЯ 6, 212 — стаття **golomylza*).

Афіксальні деривати:

***Komylzъ**: рос. *Комовзов* (ЖПТ).

**romylza*: блр. діал. *памайза* ‘тюхтій’ (Лепешаў 46), ‘шибеник, пустун’ (ПД 67). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Myłzějъ**: рос. *Манзеев* (МО), пол. *Manzkiej, Manzij, Manzkiej* (SN VI, 173, 184).

***Myłzica**: хорв. *Muzica* (Leksik 451).

***Myłzakъ**: рос. *Манзак* (МО), хорв. *Muzak* (Leksik 451), пол. *Menzak* (SN VI, 294).

***Myłzikъ** / ***Myłzičъ**: укр. *Мейзик* (PI Хм. 3, 574), *Мунзик* (КПУ Хм. 10, 196), (похідне) *Мойзики* — мікротопонім у Волинській обл. (Сл.ММ 2, 98), ст.-рос. Еуфимий *Монзииков*, 1619 р. (АФЗХ 1961: 371), Семень *Молзииковъ*, 1664 р. (Курдюмов IVa, 92), рос. *Майзик, Мамзииков, Момзииков* (ЖПТ), *Манзик, Молзииков, Мунзииков, Манзич* (МО), блр. *Майзікаў* (Бобрык 233), хорв. *Muzić* (Leksik 451), пол. *Menzik* (SN VI, 294) ~ рос. діал. *момзик* ‘хлопчак’ (СРНГ 18, 251).

***Мълзукъ**, ***Мълз'укъ** / ***Smълз'укъ**: укр. *Майзюк* (СП 221), *Мамзюк* (Вол.) < **Малзюк*, *Смовзюк* (Новикова 774), рос. *Манзуков* (ЖПТ), пол. *Majzük, Mojzük* (SN VI, 135, 424).

***Мълзъкъ**: рос. *Мизлков* (КП Саратов₄) < **Милзков*, хорв. *Mizek* (Leksik 451).

***Мълзыкъ**: ст.-рос. Стефанида Васильева жена *Мазлыкова*, 1678–1680 рр. (РК 74) — форма з метатезою -лз- > -зл-, рос. *Майзык* (ЖПТ), блр. (похідне) *Мользыка Воезера* — лімнонім на Гродненщині, пол. *Majzyk, Mojzyk* (SN VI, 135, 424).

***Мълзель**: блр. *Майзель* (Бірыла 268), пол. *Majzel, Manzel, Mayzel, Mejzel, Menzel, Meuzel, Mojzel, Monzel, Mujzel, Munzel* (SN VI, 135, 184, 263, 282, 294, 303, 424, 439, 485, 489).

***Мълзолъ**, ***Мълзолъ**: рос. *Мамзолов*, (вторинне) *Мовзолевский* (ЖПТ), пол. *Majzol, Menzol* (SN VI, 135, 294).

***Мълзулъ**: укр. *Мензул* (Новикова 537), хорв. *Mizul* (Leksik 451), пол. *Menzul* (SN VI, 294).

***Мълzadlo**: рос. *Мамзалов*, *Манзалова ж.* (МО) < **Малзалова*.

***Мълzidlo**: рос. *Мамзилов* (МО), блр. *Мамзілаў* (Бірыла 273).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *смѡлзить* 'поцупити, украсти що-небудь' (СРНГ 39, 38) < *смѡлзить*, блр. діал. (префіксальне) *закамѡўзіць* 'поспіхом розчинити тісто' (Шаталава 59).

На основі пол. *Mojzym* (SN VI, 424) можна реконструювати дієприкметник пасивного стану ***Мълzimъ**.

***Мълzanъ**: рос. *Малзанов* (ЖПТ), *Манзанов*, *Молзанов* (МО), макед. *Мамзанов* (Речник ПКМ II, 21), пол. *Majzan, Molzan* (SN VI, 135, 431).

***Мълzinъ**: ст.-рос. Смахно *Мовзинъ*, XVI ст. (НПК IV, 232), Жданко *Мелзин*, 1605 р. (АМГ I, 74), Гришка *Монзин*, 1613 р. (УГГ 157), Івашко Степанов сын *Милзин*, XVII ст. (ВТС 40), рос. *Мавзин* (Рамієс 2, 273), *Малзин*, *Мамзин*, *Мувзин* (ЖПТ), *Мальзин* (КП Саратов₄).

***Мълzonъ**, ***Мълzonъ**: пол. *Majzon, Majzoń, Melzon* (SN VI, 135, 287).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Мълzara**, ***Мълzargъ**: укр. *Мовзара*, 1732 р. (РЧП 270), *Манзар* (Горпинич 157), ст.-рос. Іванъ Іван. *Мунзаринъ*, 1622 р. (Ізюмов 190), рос. *Манзаров* (ЖПТ), хорв. *Muzar* (Leksik 451), пол. *Mamzar, Munzar* (SN VI, 173, 489).

***Мълзора**: ст.-рос. Васюкъ Ивановъ сынъ Хлуденева *Мунзора*, 1500 р. (Тупиков 260), Матфей *Мунзорин*, 1566/57 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 135).

***Мълзуга**, ***Мълзугъ**: укр. *Майзура* (Зосимов 2, 13), рос. *Майзуров* (КПУ Луг. 1, 614), *Мамзурин*, *Манзуров* (ЖПТ), *Манзурин* (МО).

***Мълзугъ**: рос. *Манзырев* (МО).

Рос. *Майзут* (АУЛ 2, 578), *Маузут* (КМ 241), пол. *Majzit* (SN VI, 135) – рефлексі потенційного ***Мълзить**.

Деякі рефлексі і.-є. *(s)tel- у слов'янській антропонімії

Рефлексі і.-є. *(s)tel- частково описані. Див., наприклад, (Шульгач I, 279–282: **Tьld-*; Шульгач II, 257–262: **Tьlg-*; 263–268: **Tьlt-*).

Похідні з коренем **Tьlb-* / **Stьlb-*

Базові, псл. ***Тьлба**, ***Тьлбо**, ***Тьлбъ** / ***Стьлба**, ***Стьлбъ**, можна реконструювати на основі фактичного матеріалу з:

а) різноманітною вокалізацією плавного: укр. *Толба* (КПУ Київ. 1, 277), *Тольба* (Зосимов 2, 430), *Тулба* (Горпинич 255), *Тульба* (НКП Мик. 132), *Тельбо* – прізвище («у якого великий живіт»; СПУ 3, 133), *Стовба*, 1735 р. (АК 7, 78), *Столбъ*, 1751 р. (АЮЗР III/3, 624), *Столба* (КПУ Харк. 14, 282), *Стульба* (Новикова 800), *Штольба* (Редько 2, 1223), ст.-рос. Семен *Столбов*, 1463 р. (АСЭИ II, 374), Юрка *Столб*, 1544 р. (Прокофьева 188), Григорій *Столбовъ*, 1665 р. (Углич 1), (похідні) *Толбина* XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 252), *Столбово*, 1555 р. – ойконім у колишньому Вологодському пов. (АС I, 375), *Столбово*, 1613/14 р. – назва пустища на Псковщині (Ермолаев 144), рос. *Тильба* (Superanskaja 1997: 9), *Талбов*, *Телбов*, *Толбов*, *Стелба*, *Штольба* (МО), *Толба*, *Столба*, *Столбов* (ЖПТ), *Тулба*, *Тульба* (МО), *Сталбо* (САЛ 624), *Стульба* (КП Твер.), (похідні) *Столбово* – ойконім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 242), *Толбино* – в Брянській обл., (вторинне) *Тельбовичи* – в колишній Новгородській губ. (RGN IX, 43), кваліфіковане як назва з неслов'янською (давніофінською чи давньобалтійською) основою (Васильев 206), *Толбино*, XVIII ст. – назва пустища в Подольському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 385), блр. *Стульба*, *Стульбо* (ЖПТ), *Стылба* (Бірыла 395),

(похідні) *Стылбы* (2) — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 358), слвн. *Stolba, Štolba* (ZSSP 579, 621), пол. *Stolba, Stołba, Stulba, Stylba, Styłba* (SN IX, 83, 84, 126, 131), чеськ. *Štolba* (ЧП), а також слов'ян. Станиславъ *Стулба*, 1567 р. — віленський міщанин (ЛМ 1915: 482);

б) асимілятивними видозмінами плавного в кожному з вокалізованих варіантів (-л- > -в-, -л- > -м- > (-н-) та ін.): ст.-укр. *Товба*, 1673 р. (Акты ЮЗР XI, 220), Тимошъ *Стовба*, 1668 р. (АКП I, 140), укр. *Товба*, 1756 р. (АК 5, 58), *Товба* — прізвище (с. Квасів Горохівськ. р-ну Вол.; ОАІУМ), *Тенба* (Новикова 819) < **Темба* < **Телба*, *Товб* (Зосимов 2, 427), *Товба* (Ономастікон 272), *Тувба* (КПУ Київ. 8, 71), *Томба* — сучасне прізвище, *Стовба*, 1732 р. (ПВЗ 69), *Стовб*, *Стовба* — сучасні прізвища (РУС 401), ст.-рос. (похідне) *Тоньбовъ*, 1650 р. (АГР II, 194), воно ж *Танбов*, 1689 р. (Доп. АИ XII, 275), сучасне *Тамбов* — назва обласного центру Росії, заснованого 1636 р. (Гоноровский 11), етимологія якого на ґрунті фінно-угорських мов (Зимин 183) помилкова, рос. *Тамбов*, 1702 р. (ПКВМ 176), *Товб* (САЛ 639), (похідні) *Тамбово* — ойконім у колишній Нижегородській губ. (RGN VIII, 715), блр. *Тоўба* (Бірыла 412), *Товбо* (м. Могильов), *Томба* — прізвище (Кулік 186), пол. *Stobba, Stomba, Stowba, Stubba, Tanba* (SN IX, 85, 90, 485), а також слов'ян. Янь *Тавба*, 1579 р. (Метрыка № 272: 318);

в) секундарними голосними після плавного: укр. *Талаба* (СП 341), *Телеба* (Памяць Лоеўск. 320), *Толуб* (РУС 420), *Тулуб* (ПІ Дн. 4/3, 341), *Тулиб*, 1732 р. (ПМП 1732: 68), *Столуб* (Горпинич 273), ст.-рос. Івашко *Тылибо*, 1500 р. (Тупиков 406), рос. *Талевин*, *Талибин*, *Талыбин*, *Толуб*, *Толубов* (ЖПТ), *Талубов*, *Тулубов* (Новикова 810, 843), *Толобов* (МО), (похідне) *Телебино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN IX, 38), пол. *Totub* (SN IX, 548);

г) абсорбцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: укр. *Тоба* — сучасне прізвище, *Туба*, *Штаба*, *Штиба* (Новикова 841, 963, 964), рос. *Тоба*, *Тобин* (МО), пол. *Staba, Stoba, Stub, Stuba, Styba, Sztoba, Taba, Toba, Tuba, Tubo* (SN IX, 5, 75, 123, 129, 347, 471, 539, 612, 613);

г) переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність): укр. *Тойб* (СП 348), *Штайб* (НКП Од. 1, 692), рос. *Туйбов* (ЖПТ), (похідне) *Стойбы* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 2, 242), слов'ян. *Тойба*, запозичене чувашами (Магницкий 83) і под.

Ст.-рос. (похідне) *Тублево*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 156) < **Тулбево* (метатеза) — свідчення потенційності основи ***Тьльь**.

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. *то́лба* ‘кожух із перехватом у талії, але без складок’, *толоб* = *кадіб*, *штовб*, *шту́б* ‘стовбур дерева’ (Грінченко 4, 272, 514, 515), діал. *те́льбо* ‘людина з великим животом’ (Аркушин 2016: 549), *ходи́ти з те́льбом* ‘про ходу жінки, яка очікує дитину’ (Мацюк 294), *то́вба* ‘купа’ (ПК 204), ‘огрядна жінка’, *ту́лба* ‘шкіряна сумка через плече, оздоблена вирізкою’ (СБук.Г 547, 555), *штовб*, *што́вба* ‘дурень’ (ГГ 220), *стовб* ‘стовп’, *стовба* ‘деталь плуга, що з’єднує чепігу з граділем’, діал. ‘вісь плуга, осьовий брус; частина рала; вертикальний корінь дерева; стебло’ (ЕСУМ 5, 421 — з інослов'янськими відповідниками), *сто́вба* ‘гряділь плуга, сохи’ (Лисенко 204), ‘стрімка гора’, ‘стрімка вершина гори, скеля’ (Личук 268), *сто́ба* ‘деталь плуга. Стовпа’ (СБІ 743), рос. діал. *то́йба* ‘перепона на дорозі’, *то́лба* ‘голова’ (СРНГ 44, 174, 182), *то́мба* ‘скирта льону’ (СРНГ 44, 224), *ту́мба* ‘острівець над руслом ріки’ (Элиасов 417), *ту́мба* ‘жінка-товстуха’ (СРНГ 45, 247), *сто́лб* ‘висока, незграбна людина’ (СРНГ 41, 201), ‘хребет’ (Кр. СОГ 249), *сто́лба* ‘юрба, натовп’ (СРНГ 41, 201), *сто́лоб*, *-лба* ‘стовп’ (Опыт 216), ‘обрубок дерева’ (СРГК 6, 346), ‘дурень’ (Опыт 520), *сту́лбы* мн. ‘дерев’яні стовпи, поставлені під кути зруба’ (СРНГ 42, 89), ст.-блр. *сто́лба*, *сто́вба* ‘стовп’ (ГСБМ 32, 403), блр. діал. *то́ўба* ‘незграба’ (ТС 5, 146), *стоўб* ‘квітконосне стебло буряків’ (Груца 137), болг. діал. *што́лба* ‘гілка дерева’ (Кабасанов 88), пол. діал. *tałba* ‘шматок, уламок (скелі, глини)’ (Karłowicz 5, 383) та ін., які зводять до псл. **stǫlbā*, **stǫlbъ*. Див. (БЕР 7, 521–522).

***Стълбуохъѣ**: рос. (вторинне) *Столбоушкин* (МО) ~ рос. діал. *сто́лбауха* ‘удар кулаком’ (Добровольский 878).

Префіксальні праантропоніми:

***Котьлба**: укр. *Котельба* (ТСК 372), *Кутульба* (СП 202).

***Тутьлба**: рос. (похідне) *Тутолбино* — назва пустища (Кусов 330).

Суфіксальні деривати:

***Тьлбуга**: ст.-рос. Иван Федорович *Толбуга*, 1401 р. (Веселовский 319), Микита *Толбугинъ*, 1627 р. (Сторожев I, 351), рос. *Толбуга*, віднесене до тюркізмів (Баскаков 206; Черкасова 137), *Толбуга* — прізвище (Герасимов 88), (похідне) *Тильбугино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 373).

***Тылбаха**, ***Тылбахъ**, ***Тылбаѣ** / ***Стылбаха**, ***Стылбахъ**: укр. *Тейбаиш* (РУС 414), *Стовбаха*, 1718 р. (ПМП 1718: 159), рос. *Тайбаиш* (м. Костомукша, Карелія), *Тульбашев*, *Толобаишин* (МО), *Тубашев* (ЖПТ), *Тубашов* (КП Твер.) – форми з абсорбованим плавним, пол. *Stabach*, *Stobach*, *Tabasz*, *Tubacha* (SN IX, 5, 75, 472, 612) ~ укр. діал. *тулубах* ‘пиріг, з якого виколупана начинка’ (Корзонюк 242) – форма з другим повноголоссям.

***Їетылбаѣ**: укр. *Четалбаиш* (ЄР 951).

**stylbexa*: рос. діал. *столбѣха* ‘товста жінка’ (СРНГ 41, 202). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Тылбеѣ**: ст.-укр. *Stecz Teliebiesz*, XVI ст. (Жерела II, 148) – форма з другим повноголоссям.

***Стылбоѣ**: пол. *Stabosz* (SN IX, 5) – форма з абсорбованим плавним.

***Тылбуха**, ***Тылбухъ**, ***Тылбуѣ** / ***Стылбуха**, ***Стылбухъ**, ***Стылбуѣ**: ст.-укр. **В**ниско *Телбух*, 1649 р. (Реєстр 306), *Wasil Tałabuch*, 1650 р. (Жерела V, 286) – форма з другим повноголоссям, Ефим *Телбухов* зять, XVII ст. (Пиріг 25), укр. *Телбух*, 1726 р. (МК 128), *Тельбух* (НКП Зап. 430), *Товбух* (КПУ Він. 1, 207), *Тобух* (Рв.), *Тульбух* (МО), *Стовбуха* (КПУ Звитязці Київ. 4, 106), *Стовбуш* (РУС 401), ст.-рос. *Столбухинъ*, 1675 р. (ОСС 6, 40), рос. *Тельбухов*, *Телебухов*, *Толбухин* (ЖПТ), *Табухин*, *Табухов*, *Тельбухов*, *Тельбуш*, *Товбух*, *Толобухин*, *Тульбух*, *Стовбуха*, *Стелбухин*, *Столбухин*, *Столбухов* (МО), *Сталбухов* (КПУ Зап. 1/2, 177), (похідні) *Столбухина* – ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 188), *Толбухино* – в колишній Костромській губ. (RGN IX, 122), пол. *Talbuch*, *Telbuch*, *Telebuch* (SN IX, 480, 511).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-укр. *телбухи мн.* ‘нутроші’ (Тимченко 2, 387), укр. діал. *тѣл’бух* ‘пузата людина’ (Никончук Листвин 91), *тѣльбух* ‘хлопець-підліток’ (СБук.Г 542), ‘живіт’ (Гнатишак 551), ‘великий живіт’ (Аркушин 2016: 552), ‘нутроші; живіт’ (Негрич 167), ‘непомірно повний чоловік’ (Євтушок 121), *телѣбух* ‘нутроші тварини’ (Аркушин 2, 194), *толбуша* ‘*Lenciscus cephalus* Linnaeus’, синонім до *товстолобик* (Дейниченко 89), рос. діал. *толбух* ‘котик (на вітці дерева)’ (СРГК 6, 471), *столбуха* ‘удар по голові’ (СРНГ 41, 20), (вторинні) *столбушка* ‘посудина для зберігання сметани’ (Мызников Поволжье 433), *стубушек* ‘колючка, шип (на рослині)’ (СРНГ 42, 72), блр. діал. *тэльбух*

‘черев’ (Сцяцко 2005: 125), ‘чоловік із великим животом’ (Усціновіч 1979: 48), *тэльбу́х* ‘т. с.’ (СБГ 5, 157), *цельбухі́* *мн.* ‘нутроші, утроба’ (Шаталава 189), яке неправомірно зіставляли з *каўбух*, *кеўбух*, *ке́льбух* (Вогуś 2007: 278), *сталбу́х* ‘чурбан’ (МДСГ 8, 165), пол. діал. *telbich* ‘черев’ (Kałowicz 5, 393).

***Тѣлѣѣ** / ***Стѣлѣѣ**: укр. *Тельбиш* (КС Хм. 1, 665), рос. *Тобышев*, *Столбышев* (МО), ст.-блр. Сопрон *Тубыш*, 1578 р. (Бірыла 1966: 266), *Maxim Tałbysz* (БА 1, 90), варіант Максим *Тальбыш*, 1610 р. (СПБ 1, 189).

***Тѣлѣѣ**: ст.-укр. *Тубай*, 1606 р. (АЮЗР VI/1, 326), Семень *Телебаевъ*, 1647 р. (ОДМ XII, 43), укр. *Талабай* (Терн.), *Тимбай* (РУС 427), *Тімбай*, *Толубай* (Глуховцева 2, 256, 259), *Тубай* (КПУ Полт. 1, 388), (похідні) *Табаївка* — назва населеного пункту в Чернігівській обл., *Талабаєва Гора* — назва колишнього хутора в Камінь-Каширському р-ні Волинської обл., ст.-рос. *Телебаевъ* Семень, 1647 р. (ОДМ XII, 43), Григорій *Столбовъ*, 1665 р. (Углич 1), Ієв *Толубаев*, 1668 р. (ОАРП 514), *Тулабаевъ*, XVII ст. (МИВ 2, 250), (похідне) *Тулубаев двор*, 1577/78 рр. — мікротопонім (ГРМ 52), рос. *Тавбаев*, *Товбаев* (МО), *Тембай*, *Тимбай*, *Толбаев*, *Тумбаев* (ЖПТ), *Тулбаев* (КП Сарат.), *Тылбай*, 1762 р. (Енин 113), *Талабаев*, *Талубаев*, *Толобаев* (МО), *Толубаев* (РУС 420), *Тулубаев* (МО), *Толомбаев* (КП Твер.) — форма з епентезою, (похідні) *Толубаевка* — мікротопонім (Ковалев 363), *Тулбаєво* — ойконім у колишній Казанській губ. (Волости IV, 240), *Тольбаєва* — в колишній Уфимській губ. (Волости IV, 191), *Табаєва Гора* — в колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 228), *Толбаєво* — в Чувашії, блр. *Толобаев* (ЖПТ), пол. *Tabaj*, *Tobaj*, *Tubaj*, *Tumbajew* (SN IX, 471, 539, 612, 619), слов'ян. *Толбай* (Магницький 84), запозичене чувашами.

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *телебай* ‘дідуган’ (Іваницький 595) — форма з другим повноголоссям.

***Тѣлѣѣ**: укр. *Телебей* (КПУ Ник. 3, 563), *Товбій* (Зосимов 2, 427), *Тельбій* — прізвище («повний»; СПУ 3, 133), ст.-рос. Ларион Богданов сын *Тулубеев*, 1602 р. (Носов 366), Петр Сергеев сын *Толубеев*, 1700 р. (КДГ 11, 146), рос. *Толубѣевъ*, 1714 р. (ИЮА 129), *Тамбеев*, *Толбеев*, *Толубеев*, *Тулубеев* (МО), (похідні) *Толубеева*, XVIII ст. — назва поселення в колишній Московській губ. (Кусов II, 387), *Толубеевка* — ойконім у Курській обл., пол. *Tobej* (SN IX, 539) < **Tołbej*.

***Тыбуѣѣ**: ст.-рос. (похідне) *Тобуево*, 1563 р. — назва поселення в колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 95) < **Толбуево*, рос. *Табуев* (ЖПТ) **Талбуев*, *Тебуев* (РУС 414) < **Телбуев*, (похідне) *Телебуевская* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN IX, 38) ~ рос. діал. *томбуѣѣ* 'поплавок [...] ' (СРНГ 44, 224) — форма з лабіалізованим плавним.

***Тыбакъ**, ***Тыб'акъ**, ***Тыбасъ** / ***Стыбакъ**, ***Стыб'акъ**: укр. *Тамбак* (Новикова 810), *Тимбак* (м. Тернопіль), *Тобак* (Богдан 303) — форма з абсорбованим плавним, *Томбак* (КПУ Од. 2, 783), *Тельбач* — прізвисько («який має великий живіт»; СПУ 3, 133), ст.-рос. *Иванъ Сидоровъ сынъ Тулбаковъ*, 1668 р. (АГР II, 309), (похідне) *Телбачево*, 1589 р. — назва пустища (Мельников 118), рос. *Тайбаков*, *Толбаков* (ЖПТ), *Томбак* (САЛ 639), *Тобак*, *Тулбаков*, *Столбак* (МО), *Тумбаков Толбачев* (МО), хорв. *Tubak* (Leksik 692), пол. *Stabak*, *Stabiak*, *Stołbiak*, *Stybak*, *Tabacz*, *Tabak*, *Tambakewicz*, *Tobak*, *Tombak*, *Tubacz*, *Tubiak* (SN IX, 5, 84, 129, 471, 483, 539, 552, 612), слов'ян. *Телбакъ*, *Тойбакъ*, *Толбѣакъ* (Магницький 80, 83, 84), запозичені в чуваський антропонімікон.

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *штовбѣак* 'нетямущий, нездібний учень' (Негрич 191), *штубѣак* 'тупий, тупоголовий учень' (Турчин 348), 'стовбур дерева', 'дуплавий або гнилий пень; пень' (ЕСУМ 6, 481), *штумбѣак* 'незграба, неспритний чоловік, хлопець' (Піпаш, Галас 229), рос. діал. *столбѣак* 'кінський щавель' (НОС 10, 160), болг. діал. *тумбѣак*, *тумбѣак* 'живіт; шлунок' (Петков 143) та ін.

***Тыбѣка**: рос. *Талбекин* (КПУ Луг. 2, 299).

***Тыбикъ** / ***Стыбикъ**: ст.-укр. *Ерофей Стовбик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 271), укр. *Товбик* (КПУ Хм. 6, 447), *Стовбик* (СП 336), *Тульбик* — прізвисько (СПУ 3, 160), рос. *Столбииков* (ЖПТ), хорв. *Tubik* (Leksik 692), пол. *Stabik*, *Stobik*, *Tobik*, *Tubik* (SN IX, 5, 76, 612) ~ укр. діал. *стѣовбик* *іхт*. 'жерех' (Дейниченко 88), блр. діал. *тоўбік* 'товстун' (Юрчанка НМ 300).

***Тыбісѣ** / ***Стыбісѣ**: укр. *Стовбич*, 1723 р. (Швидько 252), *Товбич* (ЖПТ), рос. *Товбич*, 1903 р. (МН 3, 208), хорв. *Tubić* (Leksik 692), пол. *Tobicz*, *Tubicz* (SN IX, 540, 612).

***Тыбука**, ***Тыбукъ** / ***Стыбукъ**: ст.-рос. (похідні) *Телебуково*, 1645 р. — ойконім у колишній Тверській губ. (ГКН 22), *Табуково*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 91) < **Талбуково*, рос. *Телебукин*, *Тельбуков* (ЖПТ), *Стельбуков*

(МО), (похідне) *Телебукино* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN IX, 38).

***Тѣлѣко**, ***Тѣлѣкъ** / ***Стѣлѣко**, ***Стѣлѣкъ**: укр. *Талабо* (Новикова 809), *Толбо* (КПУ Жит. 10, 460), *Толубко* (КПУ Полт. 1, 385), *Тулубко* (КПУ Полт. 4, 104), рос. *Толобков* (МО) < **Толбков*, *Толубко*, *Столбков* (МО), *Столбков* (Горпинич 110), блр. *Столбков* (ЖПТ), пол. *Stabko*, *Tombek*, *Tubek* (SN IX, 5, 552, 612) ~ рос. діал. *столобѣк* 'стовпчик' (Элиасов 395), *толобкі* мн. 'різновид гри' (НОС 11, 44) — форми з другим повноголоссям.

***Тѣлѣца**: рос. *Толбицын* (ТСД 3, 454), хорв. *Tubica* (Leksik 692) ~ укр. діал. *стѣвбиця*, *стѣбиця*, *стабіця* 'стовба' (ЕСУМ 5, 421), рос. діал. *столбіца* 'вертикальна частина прялки' (ЯОС 9, 75).

***Тѣлѣсь** / ***Стѣлѣсь**: укр. *Толубець*, *Тулубець* (РІ Дн. 2, 933, 944), ст.-рос. Иван *Столбцов*, 1699 р. (КДГ 11, 136), рос. *Тулубец* (КП Алтай 2, 13), *Тулубцов* (МО), *Тылебцов*, *Тылибцев* (ЖПТ), *Столбей*, *Столбецов* (МО), *Столбцев*, *Столбцов* (ЖПТ), (похідне) *Столбцово* — ойконім у Ростовському пов. колишньої Ярославської губ. (Титов 1, 31) ~ укр. діал. *тулубѣц* 'жакет' (Шило 257), *стовбѣц* 'стовпечь', 'підкур звичайний, *Gobio gobio* L.' (ЕСУМ 421), рос. діал. *столбѣц* 'хребет' (СРГ Морд. 2, 1245), блр. діал. *стаўбѣц* 'риба ялець' (Кривіцікі 111) та ін. Див. (ЭСБМ 12, 296).

***Тѣлѣла**, ***Тѣлѣль** / ***Стѣлѣла**, ***Стѣлѣль**: укр. *Табала* (Новикова 808), ст.-рос. (похідне) *Табалово*, 1647 р. — ойконім у колишній Московській губ. (Рождественский 201), рос. *Тайбалин* (Лен.М 5, 180), *Табалин*, *Табалов* (ЖПТ), блр. *Табала* (ЖПТ), пол. *Stobała*, *Stybal*, *Tabał*, *Tabała*, *Tobała* (SN IX, 75, 129, 471, 539).

З-поміж апелятивних відповідників пор. рос. діал. (вторинні) *тѣмбалка*: *тѣмбалку дати* 'ударити по голові' (Куликовский 122), *тѣбалец* 'пройдисвіт' (СРНГ 45, 204) — форма з абсорбованим плавним, блр. діал. *табалá* 'пустомеля' (МСМ 1974: 158), 'натовп, юрба' (Бірыла 1976: 45).

***Тѣлѣла**, ***Тѣлѣль**, ***Тѣлѣль**: ст.-укр. Антон *Тобола*, 1649 р. (Реєстр 53), укр. *Табола* (Сум.), *Тоболь* (РУС 418), *Тобола*, *Тубол* (Новикова 829, 842), ст.-рос. Иван *Тоболин*, 1543 р. (Веселовский 318), рос. *Тоболин*, *Тоболов*, *Тоболев*, *Тоболин*, *Туболев*, *Туболов* (ЖПТ), (похідне) *Тоболино* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), блр. *Тобола* (ЖПТ), пол. *Taboł*, *Taboła*, *Toboł*, *Tobol* (SN IX, 473, 541) — форми з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *та́йбо-*

ла 'невіглас, неук' (СРНГ 43, 220), *та́бола* 'частина сохи, до якої кріпиться сошник' (СРНГ 43, 203), (похідні) *тобо́лка* 'товстуха' (СВГ 11, 27), *толобо́лка* 'пиріг із житньої муки' (Фасмер IV, 72 – «неясно»), 'товстий пиріг' (Барсов 1, XVIII), блр. діал. *стамбо́ль* 'високоросла особа, дилда' (СРГр. 111) – форма з асиміляцією (лабіалізацією) плавного.

***Тълbула**, ***Тълbуль** / ***Стълbула**, ***Стълbуль**: укр. *Табула* (КПУ Київ. 4, 148) < **Талбула*, *Стамбул* (Новикова 787) – форма з лабіалізованим плавним, рос. *Томбулов* (МО), пол. *Stambuła*, *Stanbuła*, *Tobuł*, *Tobuła* (SN IX, 17, 18, 541), слов'ян. *Тойбула* (Магницький 83), запозичене чувашами ~ укр. діал. *тильбу́ля* 'вагітна жінка' (Аркушин 2016: 552), *сто́вбул* 'стовп' (ЕСУМ 5, 421), *стовбула́* присл. 'стрімголов' (Глуховцева 199)

Укр. *Тубало* (КПУ Дон. 9, 499) < **Тувбало* / **Тулбало*, рос. *Тамбалов* (ОА 5, 3623), *Табалов* – сучасне прізвище, пол. *Tobało* (SN IX, 539) можна кваліфікувати як рефлекс псл. ***Тълbadlo**.

***Тълбанъ** / ***Стълбанъ**: укр. (вторинне) *Табанець* (Новикова 806), *Тайбан* (ОМ 1, 511), *Телебан* (Панцьо 120), *Толбан* (КПУ Він. 1, 207), *Стубан* (Радіон 125), *Штовбан* (РІ Він. 5, 541), ст.-рос. *Иван Табанов*, 1495 р. (Веселовский 311), *Васюкъ Телибанъ*, 1556 р. (АС I, 393), рос. *Табанов*, *Толбанов*, *Тубанов*, *Столбан* (ЖПТ), *Тулбанов* (МО), *Столбанов* (Память 1, 277), блр. (вторинне) *Стыбаневич* (СБГТ 361), хорв. *Štuban* (Leksik 663), пол. *Sztoban*, *Taban* (SN IX, 347, 471) ~ укр. діал. (вторинне) *телеба́нити* 'розчепірувати ноги', *штовба́н* 'обгоріле, стояче дерево; залишений стовп' (Бевка 125, 148), рос. діал. *стулба́н* 'пристрій для намотування ниток, схожий на стержень' (СРНГ 42, 89), блр. діал. *тэ́лбан* 'шлунок', віднесене до звуконаслідувальних (імітативних) за походженням (ЭСБМ 14, 324), *тубан* 'натовп, юрба' (Барадулін 476), *столба́н* 'дурень' (Носович 615).

***Котълбанъ**: укр. *Котельбан* (Близнюк 194).

***Тълбень**: рос. *Толбенов* – сучасне прізвище (м. Санкт-Петербург), *Тембенов* (КПУ Луг. 7, 391) ~ рос. діал. *товбе́нь*, -я 'розумово обмежена людина' (ССГ 10, 185), *столбе́нь*, -я 'стовбур рослини, як правило, із квітами і насінням' (НОС 10, 160), 'удар кулаком' (Добровольський 878), блр. діал. *стаўбе́нь* 'дурень' (Яўсееў 95), *стовбе́ня* 'дурна, незграбна жінка' (Носович 615), *стуїбе́нь* 'незграба' (Барадулін 470), *ту́ебень* 'дурень, нероба', *ту́їбень* 'гультай' (ЭСБМ 14, 208).

***Tylbinъ** / ***Stylbinъ**: рос. Табинов, Талевин, Талибин, Талыбин, Тебинов, Тобин, Товбин, Толбин, Тонбин, Тубин, Столбин, Стумбин, Стылбин (ЖПТ), Толобин (КПУ Черниг. 405), Тульбин (МО), хорв. *Stolbin, Tubin* (Leksik 617, 692), пол. *Towbin, Tubin* (SN IX, 568, 613) ~ рос. діал. *толбу́на* 'болітце' (СВГ 11, 5).

***Tylbon'a**, ***Tylbonъ**, ***Tylbonъ** / ***Stylbonъ**: (вторинні) укр. *Штовбонько* (Він.), *Штувбонько* (НКП Од. 1, 651), рос. *Тамбонов, Толбонов* (МО), *Табонин* (ЖПТ) < **Талбонин* ~ ст.-укр. (похідне) *столбоновата* (шапка), 1561 р. (ЛЗК 286).

***Tylbuna**, ***Tylbunъ** / ***Stylbunъ**: укр. *Стовбунъ*, 1756 р. (АК 5, 58), *Табун* (ЗЧ 292) — форма з абсорбованим плавним, (вторинне) *Тобунченко* (Новикова 829), *Славбун, Сталбун, Стовбун* — сучасні прізвища (Новикова 398, 401), ст.-рос. Романъ *Табунцовъ*, 1665 р. (ИМГА 98), рос. *Табунов* (ЖПТ), *Толбун* (КП Сарат.), *Толбунин* (МО), *Стовбунов* (Новикова 794), *Столбунов* (ЖПТ), (похідне) *Столбунова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кузовов II, 382), ст.-блр. Войтехъ *Столбуновичъ*, 1592 р. (АВК XIV, 439), блр. *Сталбун*, 1779 р. (Бірыла 1966: 261), *Стаўбун* — сучасне прізвище (м. Могильов), пол. *Stołbunów* (SN IX, 84).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *тил'бу́н* 'живіт' (Аркушин СЕ 32), *стовбун* 'високий горщик' (Пошивайло 171), рос. діал. *столбу́н* 'високорослий' (СРНГ 41, 209), *столбунці* *мн.* 'квітконосні стебла щавлю' (ЯОС 9, 75), блр. діал. *стаўбу́н* 'високий, тонкий' (Сцяцко 2005: 118), 'хто стоїть і заважає, перешкоджає' (Яўневіч 50), 'горщик' (Крыўко 1976: 119), 'квітконосне стебло часнику, цибулі', 'стояк' (Сцяшковіч 472), 'параліч' (Расторгуев 251), *сталбу́н* 'гличик' (СБГ 4, 579), *табу́н, таўбу́н, тубу́н* 'стадо, гурт' та ін. Див. (ЭСБМ 12, 297; 13, 166, 258; 14, 202).

***Stylbunъ**: ст.-рос. Федька Ивановъ с. *Столбынинъ*, 1646 р. (Торопец 2), (похідне) *Столбынина деревня*, 1472 р. — ойконім у Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Лебедев 7).

***Stylbunъ**: рос. *Столбнев* (ЖПТ) ~ блр. діал. *сту́ібенъ* 'не сповна розуму; дурень', *стаўбе́нь* 'дурепа' та ін. Див. (ЭСБМ 12, 355).

***Tylbara**, ***Tylbarъ** / ***Stylbarъ**, ***Stylbarъ**: ст.-укр. Никифор *Товбар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 333) < **Товбар* / **Толбар*, укр. *Товбар* — прізвисько (СПУ 3, 144), (вторинне) *Талабарчук* (Горпинич, Корнієнко 226) — форма з другим повноголоссям, рос. *Табарин, Табаров, Стовбаров, Стубарева ж.* (ЖПТ), пол. *Tabar, Tabara, Tobar* (SN

IX, 471, 472, 539) ~ рос. діал. *тамбár* 'клубок ниток' (СРГСУ 6, 87) < **талбár* (лабіалізація плавного).

***Тълора**, ***Тълоръ** / ***Стълоръ**: укр. *Тоборь* (ЖПТ) < **Толборь*, рос. *Тайборин* (КП Алтай 2, 366), *Тамборин*, *Стоборов*, *Стуборова ж.* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврыло *Табор*, 1578 р. (Бірыла 1966: 263) < **Талбор* / **Таубор*, пол. *Stambor*, *Stombor*, *Stybor*, *Tabor*, *Tabora*, *Tambor*, *Tobor*, *Tobora*, *Tombor*, *Tylbor* (SN IX, 17, 85, 129, 473, 484, 541, 552, 641) ~ рос. діал. *тумбор*: *идти (пойти) тумбором* 'про стан повного безладу' (СРНГ 45, 246).

***Тълбura**, ***Тълбуръ** / ***Стълбura**, ***Стълбуръ**: укр. *Табур* (ЖПТ) < **Тавбур* / **Талбур*, *Тайбур* (КПУ Од. 2, 197) < **Тальбур*, *Тибур* (Льв.) < **Тивбур* / **Тилбур*, *Толбура* (Новикова 831), *Ставбур* (Зап.), *Ставбура* (КПУ Київ. 2, 653), *Стовбур* (КПУ Він. 5, 114), *Стовбура* (Ономас-тікон 264), *Штамбур* (Новикова 963), (похідне) *Тамбурів ліс* — мікротопонім у Турківському р-ні Львівської обл. (ТТ 232), ст.-рос. (вторинне) Николай *Тобуркинъ*, 1612 р. (АС II, 239), Григорий *Тубуркин*, 1627 р. (Веселовский 324), рос. *Тамбуров*, *Тымбура* (АУИФ 431, 449), *Стовбур*, *Стумбур* (ЖПТ), пол. *Tabur*, *Tambur*, *Tobur*, *Tibura* (SN IX, 473, 484, 541, 613) ~ укр. *стувбур* 'основна наземна частина дерева', діал. 'стебло; стовп' (ЕСУМ 5, 421 — «не зовсім ясне»), *стóвбур* 'гряділь плуга, сохи' (Лисенко 204), *штóвбур* 'стовбур; редиска, цибуля, що зацвіла' (Шкрумеляк 162), *стóмбур* 'стрілка, стовбур цибулі' (Горбач Верхній Дунавець 36), *штомбур* 'стовбур' (АУМ 1, 844), рос. діал. *то́йбур* 'дерев'яний молоток' (СРНГ 44, 174), *та́мбур* 'різновид вишивки' (СРГС 5, 28), *тамбуры* 'візерунки, які вишивають на полотні' (Барсов 1, XVIII), блр. діал. *табу́р* 'коцюба' (СБГ 5, 76) < **таўбу́р* / **талбу́р*, *сцiмбу́р* 'стебло' (Авілава 11), *сцямбу́р* 'т. с.' (Бубала 8) та ін. Див. (ЭСБМ 12, 297).

***Тълбыга**, ***Тълбыгъ**, ***Тълбыгь** / ***Стълбыга**, ***Стълбыгъ**, ***Стълбыгь**: укр. *Стовбиръ*, 1756 р. (АК 5, 73), *Стовбир* (РІ Полт. 4, 268), *Стовбира* (Глуховцева 2, 233), рос. *Табурин*, *Стовбырь*, *Столбырь* (МО), *Столбырев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *стобы́рь* 'стіжок сіна' (СРНГ 41, 171) < **столбы́рь*, *стубы́рь* 'т. с.' (СРНГ 42, 72).

***Тълбасъ**: укр. *Тельбас* (Горпинич 331), блр. *Товбас* (м. Полоцьк), рос. *Табасов*, 1714 р. (Сиб. города 31) < **Талбасов*, *Толбас* (Лет. ЖС 2007, № 49, 200), *Толбасова ж.* (МО), *Тамбасов* (КП Тул.), *Томбасов*, *Тубасов*, *Тумбасов* (ЖПТ), *Тулумбасов* (КПУ Харк. 7, 757) — форма з інфіксом -м- і секундарним -у-, блр. *Томбасов* (м. Мінськ),

пол. *Tabas* (SN IX, 471), слов'ян. *Тойбасъ*, запозичене чувашами (Магницький 83) ~ рос. діал. **толбас*: *тулумбаса дати* 'сильно вдавити' (Гоголь 413), *тубас* 'розбишака' (СРНГ 45, 204) < **ту́лбас*.

***Тѣлбесъ**, ***Тѣлбизъ**: укр. *Тельбес* (КПУ Зап. 15, 440), *Тельбіс* (Сум.), *Товбіс* (Черк.), *Тубіс* (Новикова 842), блр. *Тювбіс* (КПУ Дн. 3/1, 614), пол. *Tubis* (SN IX, 613).

***Тѣлбосъ**, ***Тѣлбусъ**: рос. *Тубосов* (ЖПТ), *Толбусов* (МО), *Томбусов* (Пура СПР V, 160), *Тумбусов* (ЖПТ), пол. *Tobus* (SN IX, 541).

***Тѣлбатъ(ѣ)**: укр. *Тельбатий* — прізвисько (СПУ 3, 133), рос. *Толбатов* (ЖПТ), *Томбат* (МО), *Тумбатов* (СМВ 699), пол. *Tabat*, *Tobat* (SN IX, 472, 539), слов'ян. *Тойбатъ* — компонент чуваського антропонімікону (Магницький 83) ~ укр. діал. *тельба́ти*, *тильба́ти* 'людина з великим животом' (Аркушин 2016: 549, 552), *тельбатий* у виразі *тельбата баба* 'з великим животом' (Мацюк 27), блр. діал. *тэ́лба́та* 'про тварину з великим черевом' (ЭСБМ 14, 324), болг. діал. *стѣлба́т* 'розлогий, крилатий': *стѣлба́ти вѣрби* (Стойчев 1983: 342) та ін.

***Тѣлбота**: укр. *Табота* (КПУ Ник. 3, 125), *Тимбота* (Новикова 824), *Тобота*, 1784 р. (ИСК 26), ст.-рос. (похідне) *Тунботино*, 1666 р. (Барсуков 7, 16), варіанти *Тунботин*, 1670 р. (НН 180), *Тумботино* — ойконім у колишній Нижегородській губ. (RGN IX, 212).

***Тѣлбоза**, ***Тѣлбозь**: (похідні) укр. *Товбозино* — назва поселення в колишній Чернігівській губ., рос. *Толбозино* — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN IX, 112, 122), сучасне *Товбозино* — у Брянській обл. ~ рос. діал. (вторинне) *то́лбозина* [*тбу́бозина*] 'болото, оточене лісом' (СРГСУ 6, 94).

***Тѣлбуза**, ***Тѣлбузь**: ст.-рос. Василь *Толбу́зин*, 1634 р. (ПЮН ОК 47), рос. *Толбузин* (ЖПТ), *Толбузов* (МО), (похідні) *Томбузино* — ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 189), *Толбузино* — в колишніх Московській і Тамбовській губ. (RGN IX, 122).

Похідні з коренем *(S)*tolx-* / *(S)*tolš-*

Гніздо дериватів із коренем *(S)*tolx-* / *(S)*tolš-* малопродуктивне, етимологічно не освоєне. Деякі його складники можна відновити:

***Тѣлхъ**: укр. *Тайх* (Рв.) < **Тальхъ*, *Тейх* (РУС 414), *Талах* (СП 341), *Телех* (Панцьо 120), *Толох* (Льв.) — форми з другим повногоссям,

рос. *Талхин*, *Тулхов*, *Толох*, *Телехов* (МО), *Танхов* (РУС 412) < **Талхов*, *Тайх* (ЖПТ), блр. *Толах* (Бірыла 412), пол. *Telech*, *Toloch* (SN IX, 511, 547), (похідні) *Źuchowo*, *Źuchówko* – ойконіми (SMP 1158) ~ рос. діал. *тельох* ‘розвалений сніп’ (СРНГ 44, 18) – форма з секундарним -у-, із **тельх*.

***Тѣлахъ**: укр. *Телехан* (Пура СПР I, 62), *Талахан*, *Тулхан* (МО), блр. (похідне) *Тѣлаханово* – мікротопонім у Брестській обл. (Зайка 191), пол. *Telechan* (SN IX, 511) ~ укр. діал. *телехѧн* ‘товста людина’ (Лисенко 211) < **телхѧн* (друге повноголосся).

Корінь **Тѣлх-* пов’язаний із **Тѣлѣ-*. Пор.:

***Тѣлѣа**, ***Тѣлѣб**: укр. *Талиа* (НКП Од. 1, 753), *Товша* (КПУ Хм. 1, 155), *Томша* (СП 350) < **Толиа* – форма з незакономірною асиміляцією плавного, *Толош* (Чучка 555), *Талаш*, *Телеш* (РУС 411, 414) – форми з другим повноголоссям, із **Толи*, **Тали*, **Тели*, ст.-рос. *Телеш* Михайлов, XV ст. (Веселовский 314), (похідне) *Толиева* – назва пустища в історичній Новгородській землі (Андріяшев 31), рос. *Тальшев*, *Тальшов*, *Тельшин*, *Тильш*, *Толошев*, *Толошин*, *Тульшин* (МО), (похідні) *Толиева* – назва поселення в колишній В’ятській губ. (RGN IX, 130), (сучасне) *Русская Толиева* – в Кіровській обл., *Таушево* – ойконім у колишній Тульській губ. (Списки Тул. 189), *Тельшино* – в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 509), слвн. *Tajš*, *Tavš*, *Tovš* (ZSSP 630, 633), пол. *Tausz*, *Telesz*, *Telesza* (SN IX, 505, 512, 513), чеськ. *Tyř* (Beneš 64), луж. *Toř* (Zběrka 46). Пор. ще *Тельши* – назва маєтку, зафіксована в документах Віленського центрального архіву (ОДВ I, 151) < **Тѣлши* < **Тѣлши*.

Ст.-укр. Уласъ *Стовѣшовиченко*, 1649 р. (Реєстр 243), укр. *Стоша* (РУС 403) < **Столиа*, ст.-рос. (похідне) *Ставишино*, XVI ст. – назва поселення на Новгородщині (НПК IV, 40), рос. *Столишев* (МО), блр. *Стоша*, 1746 р. (Бірыла 1966: 261) < **Столиа* / **Стоўша*, пол. *Stujsz* (SN IX, 126) – свідчення потенційності праформ із *S-mobile* – ***Stylša**, ***Stylšb**.

Суфіксальні деривати:

***Тѣлѣакъ** / ***Stylšakъ**: рос. *Стальшаков* (МО), слвн. *Tovšak* (ZSSP 645).

***Тѣлѣикъ** / ***Stylšikъ**: пол. *Stojszyk* (SN IX, 81), слов’ян. *Толишкѣ* (Магницький 85).

***Тѣлѣукъ**: укр. *Тайшук* (КПУ м. Київ 3, 315), пол. *Telszuk* (SN IX, 513).

***Тѣльѣка**, ***Тѣльѣко**, ***Тѣльѣкъ**: укр. *Телешко* (РУС 414), рос. *Таушкин* (ЖПТ), *Тошков* (Новикова 835) < **Толшков*, пол. *Teleszko*, *Tłuszek*, *Touszek* (SN IX, 513, 539, 568), слов'ян. *Тоушко* (Рамієць 2, 87) — форма з переходом -л- > -у- (лабіальна артикуляція плавного).

***Тѣльѣаць**, ***Тѣльѣіць**: рос. *Толиачев* (КПУ Ник. 1, 595), рос. *Томшич* (Лет. ЖС 2004, № 40–52, 237) < **Толишич*, слвн. *Taišič* (ZSSP 632).

***Тѣльѣайъ**, ***Тѣльѣуйъ**: укр. *Ташилай* (КПУ Київ. 2, 73) < **Талишай* (метатеза), ст.-рос. Иван *Тойшуев*, XVI ст. (Н КП III, 505).

***Тѣльѣапъ**: укр. *Таушан* (Новикова 816), рос. *Тавишанов* (КПУ Дн. 12/2, 449), *Товшанов* (КПУ Дн. 12/1, 161), блр. (похідне) *Тальшаноўскі* — мікротопонім у Гомельській обл. (МБ 173), серб. *Таушан* (Књига 85).

Є підстави для відновлення патронімів:

***Тѣльѣевъ**: ст.-рос. Китай *Тоушевъ*, 1621 р. (АМГ 1, 168), Иванъ Сергѣевъ сынъ *Таушевъ*, 1679 р. (Доп. АИ IX, 343), блр. *Тайшев* (м. Гомель).

***Тѣльѣинъ**: рос. *Томишин*, 1851 р. (КИ 269), *Тайшин* (Память 2, 61), *Толишин*, *Тамшин* (Память 2, 164), *Томишин* (ЖПТ), *Тошлин* (КПУ Зап. 1/2, 219) < **Толишин*, *Толошин* (МО), а також рос. *Тильхин* (КП Амур.) — форма без ефекту першої палаталізації або результат вирівнювання основ.

**тѣльѣнь*: рос. діал. *тѣлешень* 'неспритна людина' (Старцева 14) < *тѣлешень* < **тѣлшень* < *тѣлшень*. Антропонімні рефлексі невідомі.

Похідні з коренем **Тѣлк-*, **Тѣлѣ* / **Стѣлк-*, **Стѣлѣ-*

***Тѣлка**, ***Тѣлко**, ***Тѣлкъ** / ***Стѣлка**, ***Стѣлкъ**: укр. *Тилько* (Панцьо 120), *Товк* (Глуховцева 2, 257), *Толок* (Луг.) — форма з другим повноголоссям, *Телько*, *Только* (КПУ Харк. 5, 797, 819), *Столк* (КПУ Луг. 7, 383), *Штовк* (ГДХ 150), ст.-рос. *Тѣлкины* мн., 1546 р. (Веселовский 328), *Толк* Торочеев сын, 1654 р. (КПЯ 206), Василей Кондратьевъ сынъ *Толковъ*, 1698 р. (Пушкин 59), рос. *Тильк* (РДв. IV/2, 242), *Тильков* (Вол.), *Толков*, *Тульков*, *Туйков* (МО), *Тылкин*, 1812 р. (ПОРА 394), *Столков*, *Стулков* (ЖПТ), *Столкин* (МО), (похідне) *Туйково* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), ст.-блр. Остапко *Толка*, 1566 р. (ДМА I, 222), блр. *Толок*, *Тылькович* (ЖПТ), (похідне) *Толково* — ойконім уколишній Вітебській

губ. (Список Вит. 332), сучасне *Толкава* (Рап. Бр. 125), пол. *Talk, Talka, Talko, Telk, Telko, Tilk* (SN IX, 481, 513, 533), луж. *Tylik* (Zběrka 46). Пор. ще слов'ян. Геліяшъ *Тельк*, 1604 р. (ОДВ VI, 190), *Тылк* (ЖПТ), запозичене в естонський антропонімікон, а також *Tolk*, 1392 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 145).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *товк*, *толок* 'глузд, розум, толк' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толк* 'голова' (СРГС 5, 60), 'бесіда, розмова' (Былины II, 625), 'взаєморозуміння, згода' (Мосеев 73), 'макогін для товчення, подрібнення чого-н.' (СРНГ 44, 186), ст.-блр. *толкъ* 'розмова', 1540 р. (ГСБМ 33, 355), блр. діал. *толк*, *тоўк* 'толк, вигода, порядок' (Бялькевіч 442, 443), *толк* 'розум, розсудливість' (Янкова 355), в.-луж. *tolk* 'тиснява' (Трофимович 326) та ін. (ЕСУМ 5, 587; ЭСБМ 13, 297).

**patolkъ* (ЭССЯ 41, 237). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Ротылкъ**: рос. *Потолков* (ЖПТ).

***Затылка**: рос. *Затолкин* (ЖПТ).

Праантропоніми-композити:

***Дуботылка**, ***Дуботылкъ**: ст.-укр. Миколай *Дуботолка*, Михайлѣ *Дуботовкъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 116, 597), ст.-рос. Макарко *Дуботолкъ*, 1625 р. (ПК Торжок 63), Івашко *Дуботолкъ*, 1654 р. (Переяславль-Залесский 2), *Дуботолкова ж.* (МО), ст.-блр. *Jurgi Dubotowka*, *dubotholk*, 1558 р. (ПКГЭ I, 386), *Miska Dubotołk*, 1561 р. (ПКГЭ II, 49) ~ ст.-блр. *дуботовкъ*, *дуботолкъ* 'хто готує дубову кору для шкіряного промислу' (ГСБМ 9, 94).

***Тылкодѣвъ**: рос. *Толкодубов* (ЖПТ).

***Тылконогъ**: рос. *Толконогов* — сучасне прізвище, (похідне) *Толконогово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 250).

***Тылкосѣй**: ст.-рос. (похідне) *Толкосѣва*, XVII ст. — назва пустища в Новгородсько-Псковській землі (ОПКН 252), блр. *Толкосеев* — сучасне прізвище.

Суфіксальні деривати:

***Тылкашъ**: укр. *Толкаш* (РУС 419), рос. *Толкашев* (МО) ~ рос. діал. *толкѣш* 'обрубок товстої колоди [...]' (СРНГ 44, 189).

***Тылкуха**, ***Тылкухъ** / ***Тылкуша**, ***Тылкушъ**: укр. *Товкуша* (ПСС 3, 700), ст.-рос. (похідне) *Толкушино*, 1539/40 рр. — ойконім у колишній Тверській губ. (ПМТ 98), рос. *Толкухов*, *Толкушев*, *Толкушин* (МО) ~ рос. діал. *толкуша* 'особа, яка безпричинно сновигає між людьми, зайнятими справою' (Опыт 229), *толкушка* 'стара, незграбна жінка' (СРГ Морд. 2, 1321), 'м'яло' (НОС 11, 453).

***Тыкаѣ**: рос. *Товкай* (ЖПТ), *Толкаева ж.* (МО).

***Тыкуѣ**: ст.-рос. Иванко *Толкуй*, 1653 р. (ПКОП 248), рос. *Толкуев* (АУИФ 442) ~ рос. діал. *толкуй*: *толкуй не работает* 'про дурня' (СРНГ 44, 192).

***Тыкакъ** / ***Тыкась**, ***Стыкакъ** / ***Стыкась**: ст.-укр. Olexa *tolkacz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 268), Иван *Товкачъ*, 1649 р. (Реєстр 310), Степка *Толкач*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 420), укр. *Товкачъ*, 1732 р. (РЧП 286), *Толкач*, 1752 р. (Пивовар 61), *Толкач*, 1768 р. (ГРУ 449), *Товкач* (Зосимов 2, 427), *Толкач* — сучасне прізвище (СП 349), *Товкач* — прізвисько («лисий чоловік»; СПУ 3, 144), (похідні) *Товкачі*, *Товкачівка* — ойконіми в Житомирській і Чернігівській обл., ст.-рос. Яким *Толкачев*, 1602 р. (Сб. Шукина X, 338), *Толкачъ* Ехидов, XVII ст. (Самоквасов II, 318), рос. *Толкачев* (ЖПТ), *Тулкачев*, *Столкаков*, *Столкач* (МО), (похідні) *Толкачи*, *Толкачева* — ойконіми в колишній Орловській губ. (Списки Орл. 232), ст.-блр. Василей *Толкачевич*, 1455 р. (Ліцкевіч 21), Михайла *Товкач*, 1683 р. (Бірыла 1966: 265), блр. *Талкачоў*, *Талкач* (Памяць Лоеўск. 105, 460), *Таўкачы мн.* — родинне прізвисько (Сіплівеня, Бубновіч 122), (похідні) *Товкачи*, *Толкачи* — ойконіми в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 51, 181), *Таўкачоў хутар*, *Таўкачоўка* — мікротопоніми в Могилівській обл. (СММ 181), ст.-пол. Sidor *Tołkacz*, 1560 р. (Tichoniuk 70), пол. *Tałkacz*, *Tołkacz* (SN IX, 483, 547).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *товка́ч* у виразах *голова як товкач*, *лисий як товкач* (Мацюк 206), 'той, хто каструє биків, кабанів, коней' (Ястремська 334), 'кремезний чоловік' (Піпаш, Галас 193), ст.-рос. *толкачъ* 'товкач' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 402), рос. діал. *толка́ч* 'дурень' (Опыт 229), 'нахаба, буян' (Доп. 267), *товка́ч* 'черв'як, який водиться під корою дерева' (СРНГ 44, 164), *телка́ч* 'м'яло, макогін', *телька́ч* 'кілок' (СРНГ 44, 10, 15), ст.-блр. *тулкачъ* = *толкачъ* 'товкач', 1552 р. (ГСБМ 33, 351; 34, 68), блр. діал. *таўка́ч* 'особа, яка тиняється без діла і заважає працювати іншим' (Абабурка 88), 'кетях рогозу' (Аляксейчык 1978: 17), 'маруда' (Сцяцко 2005: 123), 'дурень' (Шатэрнік 277), 'незграба' (Цыхун 144), *таўка́ч*, *тыўка́ч* 'товкач' (Бялькевіч 441, 450), *талка́ч* 'т. с.' (СБГ 5, 81), слвн. діал. *tolkaš* 'т. с.' (Gregorič 461) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 259–260).

***Тыкомъ**: пол. (похідне) *Tolkemitze*, 1314 р. — топонім (Jeżowa 40), н.-луж. (похідне) *Tłukom* — ойконім (Мука SMM 57).

Стосовно (віддієслівної) мотивації пор., наприклад. укр. діал. *товкти́ся* 'виявляти статеву охоту (про суку)' (СБІ 736), *товчі́* 'подрібнювати, товкти; бити' (СБук.Г 547), рос. діал. *толкти́* 'товкти' (СРНГ 44, 192) та ін.

***Тыкадло**: укр. *Товкало*, 1718 р. (ПСт. П 140), *Товкало* (КПУ Черниг. 6, 423), *Тайкало* (ЗЧ 563), *Тейкало* (Зосимов 2, 412), *Товкайло* – сучасне прізвище, рос. *Толкалов* (КП Саратов. 15) ~ слвн. діал. *tolkalo* [*tu'ka:lɔ*] 'товкач' ~ *tolkati* [*'tukat*] 'товкти' (Gregorič 461). Пор. ще тематизовані укр. діал. *те́вкати* 'вдаряти головою об щось' (Бевка 125), рос. діал. *толка́ть* 'товкти' (Сл. Алтая 4, 154), *то́лкать* 'розмовляти' (СРНГ 44, 186), блр. діал. *товка́ці* 'штовхати' (СБГ 5, 102).

***Тыкань** / ***Стыкань**, ***Тыкань**: укр. *Товкань*, 1784 р. (ИСК 15), *Товкан* (ТД Тур. 68), *Толкан* (РІ ІФ 2, 317), *Товкань* (КПУ Полт. 4, 387), ст.-рос. (похідне) *Тулканова*, XVII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 153), рос. *Тельканов* (МО), *Толканов*, *Товкань* (ЖПТ), *Стулканов* (МО), блр. (похідне) *Таўканы* – ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 264), пол. *Tołkan* (SN IX, 547) ~ укр. діал. *товка́н* 'кремезний чоловік' (Піпаш, Галас 193), 'високе горня' (Полянський 408), *тувка́н* 'людина, яка постійно зайнята домашніми роботами' (Корзонюк 242), рос. діал. *толка́н* 'страва із зерна пшениці грубого помолу' (Сл. Алтая IV, 154) та ін.

**тыканэ́жь*: укр. діал. *то́вканий* у словосполучі *то́вканий баран* 'кастрований' (Ястремська 334).

***Нетыкань**: рос. *Нетолканов* (АПС 66).

***Тыкунь** / ***Стыкунь**: ст.-укр. Гаврило *Товкунь*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 247), Оедор *Толкун*, Васка Өомик сын *Тевкуненко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 365), укр. *Товкунь*, 1756 р. (АК 5, 132), *Тилькун* (ТДЧ 40), *Товкун* (Зосимов 2, 427), *Толкун* (КПУ м. Київ 3, 368), *Стовкун* (КПУ Київ. 1, 545), ст.-рос. Васка *Толкуновъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 884), Тимошка велижанин, прозвище *Толкун*, 1611 р. (ПОСм. 117), рос. *Толкунов* (ЖПТ), *Тылькун* (МО), блр. *Таўкун* (Гродненськ. обл.), (похідні) *Таўкуновскае балота*, *Таўкуны* – мікротопоніми в Гродненській обл. (Ламака 1, 304), *Таўкуны* – ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 378) ~ укр. діал. *товку́н* 'людина, що вовтузиться, метушиться' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толку́н* 'непосида' (СРГ Морд. 2, 1321), 'товкач' (ОСВГ 11, 53), блр. діал. *таўку́н* 'товчена цибуля' (ЭСБМ 13, 260), *тоўку́н* 'т. с.' (Кучук, Малюк 134) та ін.

***Тыкарь** / ***Стыкарь**: ст.-укр. Лєско *Товькаренко*, 1649 р. (Реєстр 88), рос. *Столкарец* (АУИФ 424).

***Тѣкасъ**, ***Тѣкусъ**: укр. *Товкус* (КПУ Сум. 4, 360), рос. *Толкасов* — сучасне прізвище, *Товкусов* (ОА 5, 3693).

Потенційно могли онімізуватися:

**тъkota*, **тъkотъ*: укр. діал. *товкіт* 'стук' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толкотки* мн. 'деруни' (СРНГ 44, 191), блр. діал. *таўкота* 'шттовхання' (ЭСБМ 13, 260).

**тъkota*: рос. діал. *толкута* 'страва з вареної риби, товченої з ягідьми' (СРНГ 44, 193).

**тъkovъjъ*: укр. діал. *толковий* 'розумний, розсудливий, діловий' (Сабадош 352), рос. діал. *толковый* 'добротний, такий як потрібно' (СРНГ 44, 191) та ін.

***Тѣла**, ***Тѣлъ**: укр. *Товчъ*, 1756 р. (УП 5, 226), *Товча* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 144), *Тайч* (КПУ м. Київ 3, 315), (вторинне) *Тилченко*, 1732 р. (ПМП 1732: 53), ст.-рос. (похідне) *Тулчино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1505), рос. *Толчев*, *Толчин* (МО), пол. *Talczewski*, *Telcz*, *Tilcz*, *Tolcz*, *Tylcz*, *Tołcz*, *Tołocz* (SN IX, 481, 511, 533, 547, 548, 641), *Tłuszczewo* — відантропонімний ойконім (SMР 1158), а також *Toltsin*, 1322 р. — топонім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 26 — **tlčīnā*) ~ укр. *товч* 'дерть; те, що потовчено', діал. 'висівки', *товча* 'шттовхання' (ЕСУМ 5, 587), *товч'и*, -чи 'багато людей; натовп' (Піпаш, Галас 193), *стовч* 'догана юнакам, коли запізнаються [...]' (Бевка 122), *толч*, *толча* 'товчені сухарі' (СРНГ 44, 216), в.-луж. *tołč* 'мука грубого помолу, товч' (Трофимович 326) та ін.

Рертѣла** (Рертѣла**): рос. *Перетолчин* (ЖПТ).

Афіксальні деривати:

***Тѣлага**: рос. *Товчага* (КПУ Зап. 8, 297), блр. *Толчагина* (ТС Мозырь 176).

***Тѣлаіга**: укр. *Товчига* (Зосимов 2, 428), рос. *Тавчига*, *Товчига* (КПУ Зап. 8, 288, 297).

***Тѣлауга**: ст.-укр. Івашко *Талчюга*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 316).

***Тѣлахъ**: укр. *Тульях* (КПУ Він. 1, 571).

***Тѣліха**: рос. *Толчихин* (МО).

**тъліха*: укр. діал. *товчу́ха* 'товчена картопля' (Зеленько ССП 35).

***Тѣлѣжъ**: ст.-рос. Ойла Васильевъ сынъ *Толчѣевъ*, 1587 р. (Никольский 151), Івашка Дементьев сын *Толчеев*, 1646 р. (ПКВ 114), рос. *Толчеев* (ЖПТ), *Товчеев*, *Тулчеев* (МО) ~ укр. *товчий* 'людина, яка товче в ступі' (Грінченко 4, 271), ст.-рос. *толчей* 'хто товче що-

небудь', *толчей* 'макогін' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 414, 415), рос. діал. *толчей* 'ступа', *толчѐй* 'ручний станок, на якому мнуть льон, коноплі' (СРГ Морд. 2, 1325).

***Тѣцакъ**: рос. *Толчаков* (м. Санкт-Петербург), пол. *Telczak*, *Tulczak* (SN IX, 511, 616) ~ рос. діал. *толчак* 'макогін' (СРНГ 44, 217).

***Тѣцѣка**, ***Тѣцѣкъ** / ***Стѣцѣкъ**: ст.-укр. Остап *Толчиков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 309), укр. Никита *Товчика*, 1785 р. (ИСК 50), *Тильчик* (Вол.), рос. *Толчик*, *Стульчиков* (МО), *Толчиков* (м. Белгород), пол. *Tolczyk*, *Tulczyk* (SN IX, 547, 616) ~ укр. діал. *тѣвчик* 'поршень у саморобному шприцові з бузинової трубочки, за допомогою якого діти поливаються водою' (Сабадош 352).

***Тѣцѣукъ**: укр. *Тульчук* (КПУ Дон. 5, 349), пол. *Tulczuk* (SN IX, 511).

***Тѣцѣка**, ***Тѣцѣко**, ***Тѣцѣкъ**: укр. *Товчка*, 1732 р. (РЧП 228), *Тлечко* (КПУ ІФ 3, 164) < **Телчко* (метатеза), *Товчко* (Зосимов 2, 428), ст.-рос. (похідне) *Толчково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 201), рос. *Толчков* (ЖПТ) ~ укр. діал. *тѣвчка* 'ступа', *товчѣк* 'дрючок, яким товчуть у ступі (у товчці)' (Сірка, Баушенко 76), 'стусан' (ЕСУМ 5, 587), рос. діал. *толчѣк* 'макогін' (СРНГ 44, 219) та ін.

***Тѣцѣанъ** / ***Стѣцѣанъ**: укр. *Стойчан* (РУС 402), *Штовчан* (КПУ Дон. 3, 509), ст.-рос. Федор *Толчанов*, 1629 р. (ИИМ 215), (похідне) *Толочанова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 447), рос. *Толчанов* (ЖПТ).

***Тѣцѣнь**: рос. *Толченев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *толчѣна* 'пиріг із товченим горохом' (СРНГ 44, 217).

***Тѣцѣнъ** / ***Стѣцѣнъ**: ст.-укр. Дѣмко *Толчин*, 1664 р. (РСП 314), ст.-рос. Івашко *Толчинѣ*, 1674 р. (ПКДЛ 72), рос. *Толчин*, *Туйчин* (ЖПТ), *Товчин*, *Столчин* (МО).

Похідні з коренем **Тѣlm-* / **Стѣlm-*

Псл. ***Тѣлма**, ***Тѣлмо**, ***Тѣлмъ** / ***Стѣлма**, ***Стѣлмъ** можна реконструювати на основі фактичного матеріалу з:

а) різноманітною вокалізацією плавного: ст.-укр. *Столма*, 1578 р. (Памятники III/2, 85), укр. *Тальма* (КПУ Харк. 15, 404), *Тельма* (Богдан 301), (вторинне) *Тильменко* (ХГКП 236), *Стельма* (Красовський 169), *Штельма* (Богдан 269), ст.-рос. Михалка Григорьев *Толма*, XVI ст. (ПКОП 253), *Тилмо*, 1656 р. (ОРЗ 369), (по-

хідне) *Телмино*, 1504 р. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ДДГ 390), рос. *Столмов* (МО), блр. (похідне) *Тэ́льмы* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 126), слвн. (похідне) *Tolmin* — ойконім (Im. т. 436), пол. *Stelma*, *Sztelma*, *Talma*, *Telma*, *Tolma* (SN IX, 58, 345, 482, 514, 547), чеськ. *Tolma* (Beneš 106) ~ укр. діал. *те́льма* 'вершина гори' (Черепанова Микротоп. 216), *те́льмом присл.* 'швидко' (СБук.Г 542), рос. діал. *то́лма* 'дурень' (СРГ Морд. 2, 1322), *те́льма* 'юрба' (СРГК 6, 448), 'ланцюг якоря' (СРГО 2, 215), блр. діал. *ты́льма* 'бабка в коня' (ТС 5, 169) та ін.;

б) асиміляцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів (-л- > -в-, -л- > -м-): ст.-укр. Конон *Стовъмєнько*, 1649 р. (Реєстр 359), укр. *Товма*, *Тумма* (Новикова 829, 843), рос. *Тевъменко* — прізвище (СРНГ 43, 335), *Товма* (Supersanskaja 1997: 12), ст.-блр. (похідне) **Товмовый мостъ*, 1594 р. — у колишньому Мінському пов. (АВК XIV, 496);

в) секундарними голосними після плавного: укр. *Телима* (КПУ Він. 7, 614), ст.-рос. (похідне) *Туломово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 588), рос. *Таламов*, *Телемов*, *Толомов* (МО), *Телемин*, *Тилимов* (ЖПТ), *Толома* — прізвище (Герасимов 88), *Толомъ*, 1721 р. — естляндський шляхтич (Веселаго 2, 513) < рос., *Тулум* (МО), пол. *Telecko* (SN IX, 512) ~ рос. діал. *то́лом* 'товста лозина' (Сл. Оби 3, 184), 'натовп' (СРНГ 44, 203), *тулу́м* 'річковий поріг', 'великий камінь у руслі ріки' (СРНГ 45, 236);

г) абсорбцією плавного в кожному з вокалізованих варіантів: ст.-укр. Гордѣй *Тума*, 1649 р. (Реєстр 72), укр. *Тума* (Новикова 843), *Штим* (Редько 2, 1222), рос. *Тумов* (МО), *Стомов*, *Штом*, *Штымов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *тума́* 'дурниці' (СРНГ 45, 240);

г) переходом -л- > -л'- > -й- (солодкозвучність): ст.-укр. *Wasko Staim*, 1649 р. (Жерела V, 206), рос. *Туймино* — ойконім відантропонімного походження в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), *Тоймова*, 1709 р. — в колишній Уфимській губ. (Пам. СИ I, 379);

д) метатезами: рос. *Тломов* (МО) < **Толмов*, пол. (похідне) *Tłuty* — ойконім (SMP 1158) ~ укр. діал. *тлум* 'натовп' (Дуда 210), блр. діал. *тлум* 'про неметку людину' (СРГр. 116), *тлума́* 'клопіт' (СБГ 5, 100), 'хаші' (МДСГ 9, 119), рос. діал. *тлум* 'шум' (СРНГ 44, 156) та ін.

Префіксальні деривати:

**xotьlma*: блр. діал. *хытылмá* 'вітрогон' (Бялькевіч 478). Антропонімічні рефлекси невідомі.

***Котьлма**: укр. *Котельма* (Богдан 137) < **Котьлма*, рос. *Котолмин* (Волгоградськ. обл.).

***Totьlma**, ***Tutьlma**: (похідні) ст.-рос. Ігнатий *Тутолмин*, 1471 р. (Веселовский 327), Юрій *Тутолмин*, XVI ст. (ГРМ 25), Ондруша *Туталмин*, 1601 р. (ВГ 1, 117), Іван *Тотолмин*, 1694 р. (ПССГ 135) — патроніми на *-ин*, (похідні) *Титолмина*, 1534 р. — ойконім (Токмаков 1884: 94), *Тутолмино* — назва слободи (Кусов 330), рос. *Туталмина ж.* (МО), *Тутолмин* (КАК 432), віднесене до тюркізмів (Баскаков 66—67), *Тутолминой Пеньково*, *Тутолминой Подложье* — ойконіми відантропонімного походження в колишній Петербурзькій губ. (RGN IX, 230).

**zatьlma*: блр. діал. *затлума́* 'заморока' (ДСБр. 74).

Суфіксальні деривати:

***Тьлмыгь**: рос. *Толмыгов* (КПУ Киров. 1, 347) ~ блр. діал. *тоўмўга* 'неохайна людина', 'безрога корова' (ТС 5, 147) — форма з діалектною заміною *ы > у* (ЭСБМ 13, 262).

***Тьлмаха**, ***Тьлмахъ** ***Тьлмашь** / ***Стьлмахъ**: ст.-укр. *Kostiuszko Tolmach*, 1545 р. (Памятники IV/2, 178), *Товьмашъ*, 1649 р. (Реєстр 338), укр. *Толмаш*, 1752 р. (Пивовар 25), *Тельмах* (РУС 415), *Товмаш* (МиП 493), *Толмах*, *Томах* (КПУ Харк. 1, 370, 371), *Толмаха* (КПУ Сум. 14, 288), *Тумаха* (Вол.), ст.-рос. *Тумаиш*, 1545 р. (Веселовский 325), рос. *Толмашев* (МО), *Стольмахов* (МО), пол. *Timasz* (SN IX, 619) ~ рос. діал. *тумаха́* 'обман, злодійство', *тумаишá* 'метушня, сум'яття' (СРНГ 45, 245), за умови, що суфіксальне *-а-* не з *-о-*, пор. *толмоишá* 'т. с.' (ОСВГ 11, 58).

***Стьлмухъ**: пол. *Stelmuch* (SN IX, IX, 59).

***Тьлмушь**: ст.-рос. (похідне) *Заталмышово*, 1551—1554 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 220), рос. *Толмышев* (МО).

***Тьлмайъ**, ***Тьлмѣйъ**: рос. *Толмаев*, *Толомаев*, *Телемеев* (МО).

***Тьлмака**, ***Тьлмакъ**, ***Тьлм'акъ**, ***Тьлмаць** / ***Стьлмакъ**, ***Стьлмаць**: ст.-укр. *Iaczko Tholmacz*, 1494 р. (Крип'якевич 123), *Lazur Tolmacz*, XVI ст. (Жерела III, 361), укр. *Тилмачъ*, 1742 р., *Толмачъ*, 1749 р. (АК 1, 393), *Товмачъ*, 1756 р. (АК 5, 48), *Талмач* (КПУ Ник. 15, 274), *Тельмач* (КПУ Дон. 18, 502), *Тилмач* (Глухівцева 2, 253), *Тильмач* (Новикова 824), *Тлумак* (Рв.), *Тлумачъ*, 1908 р. (ДАВО ф. 247, оп. 1,

спр. 29, арк. 22 зв.), *Тлумач* (Льв.) – сучасне прізвище, *Толмак* (КПУ Дон. 7, 30), *Товмач*, 1721 р. (ДІП II, 242), *Товмач*, *Толмач* – сучасні прізвища (Горпинич 369; СП 349), *Тумак* (Льв.), *Стальмак* (Новикова 787), *Штимак* (Редько 2, 1222) – форма з абсорбованим плавним, із **Штилмак*, ст.-рос. Неклюд *Толмачев*, 1498/99 р. (ПКНЗ I, 235), Богдан *Тумаков*, XVI ст. (Веселовский 325), Костя *Толмачевъ*, 1566 р. (АГР I, 221), Мишка *Толмач*, 1684 р. (РМО 429), (похідні) *Малые Талмаки*, 1527 р. – ойконім (СГКЭ I, 51), *Толмачево*, 1589/90 р. – назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 29), рос. *Талмаков*, *Талмачев*, *Товмачев*, *Толмаков* (МО), *Толмач*, 1706 р. (СДГП 90), *Тумака*, 1708 р. (СДГП 359), *Тельмаков*, *Телемаков*, *Толмачев* (ЖПТ), *Толмак* – прізвисько (Герасимов 88), *Томаков* (ЖПТ), *Тумаков* (Новикова 843), *Стальмаков* (КП Твер.), *Стольмаков* (МО), *Штаймак* (ЖПТ), (похідні) *Толмаково* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), *Старые Толмачи*, 1729 р. – у колишньому Московському пов. (МАК III, 3), *Толмачева* – в колишній Томській губ. (Список Томск. 30), *Толмачева* – у Брянській обл., ст.-блр. Коштюско *Тольмачъ*, 1518 р. (LM № 22, 91), Hrin *Tholmaczewic*, 1558 р. (ПКГЭ I, 447), блр. *Талмач* (м. Гомель), *Стальмакоў* – прізвище відомого кінорежисера, (похідні) *Штальмаки* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 71), *Талмачова* – в Брестській обл., серб. *Толмач* (Ђапић 1966: 164), пол. *Stelmacz*, *Stelmak*, *Telmiak*, *Tłamacz*, *Tłomacz*, *Tłotak*, *Tłumacz*, *Tłumak*, *Tołmaczew*, *Tumak*, *Tumiak* (SN IX, 58, 514, 538, 539, 548, 619), (похідне) *Tłumaczów* – ойконім (SMP 1158), ст.-чеськ. *Tulmač*, 1475 р. (АЇ IX, 235), ст.-слвц. Adam *Tulmač*, 1537 р. (SLL I, 195), *Tolmacz*, XVI ст. (UFP I, 352), слвц. (похідне) *Tlmače* – ойконім у Тековській жупі, відомий з 1217 р. (Stanislav II, 455; Krajčovič 181), слов'ян. (похідне) *Стельмаки* – ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 440).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. *товмáч*, ‘перекладач, той, хто роз’яснює’ (ЕСУМ 5, 588), діал. *толмáк старій* ‘про людину старшого віку’ (Мацюк 206), *тельмáк* ‘обмежена людина’ (Глуховцева 203), *тэльмачок* ‘вершина гори’ (Черепанова 216), *тлумáк* ‘людина, яка погано розбирається у всіх справах, бовдур’ (СУГО 192), ‘клунок’ (Корзонюк 239), *товмáк* ‘тугодум’ (ВСД 116), ‘тупий чоловік’, *тумáк* ‘розумово відстала людина’ (СБІ 764, 773), *товмáч*, діал. *толмáч* ‘перекладач, той, хто роз’яснює’ (ЕСУМ 5,

588), рос. діал. *толма́к* ‘людина зі значними вадами мовлення’ (Акчим. словарь 6, 24), *толма́к*, *тума́к*, *толма́ч* ‘розумово обмежена людина’ (ТСВГ 132), *томакі́* *мн.* ‘рукавиці на ваті’ (СРГК 6, 479), *тулма́к* ‘оздоба на козацькій шапці’ (СРНГ 45, 234), *тума́к* ‘ледар’, ‘нелюдь’ (СРНГ 45, 241), *толма́ч* ‘дружок на весіллі’, ‘перекладач’, ‘дурень’ (СРНГ 44, 195), ‘бджолине гніздо’ (СРГК 6, 473), *тылма́ч* *мн.* ‘прісні млинці з конопляним соком’ (Добровольский 922), (похідне) *толмачо́к* ‘частина борони’ (Сл. Алтая 4, 154), *тума́ч* ‘удар кулаком’ (СРНГ 45, 245), ст.-блр. *толмачь* ‘перекладач’ (ГСБМ 33, 355), блр. діал. *тлума́к* ‘дурень’ (СБГ 5, 100), *тлу́мак* ‘клунок’ (ДСБр. 228), *таўма́к*, *тоўма́к* ‘кулак’, *тума́к* ‘дурень’ (РСВ 2, 304), ‘стусан’ (МДСГ 9, 117, 136), серб. діал. *тулма́ч* ‘перекладач’ (Жугић 400), слвн. діал. *tòlmač*, *tùlmač* ‘т. с.’ (Rajh 249) та ін. Див. (ЕСУМ 5, 588).

***Роты́маць**: блр. (похідне) *Потолма́чоў* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 373) ~ укр. діал. (вторинне) *патильма́ччя* ‘високі стебла рослин’ (Омельковець 141).

***Ты́лмік** / ***Ты́лмісь**, ***Сты́лмісь**: ст.-укр. Павель *Столми́чъ*, 1638 р. (Торгівля 307), укр. *Тумік* (Вол.), рос. *Толми́ков* — сучасне прізвище (м. Оренбург), *Толми́чев* (ЖПТ), пол. *Timicz* (SN IX, 619).

**tylmica*: рос. діал. *толми́ца* ‘колективна поміч у роботі’ (ОСВГ 11, 55).

***Ты́лму́к** / ***Сты́лму́к**: блр. *Цельму́кі* — ойконім відантропонімного походження в Гродненській обл. (Рап. Гр. 249), пол. *Stelmuk* (SN IX, 60).

***Ты́лмька**, ***Ты́лмько**, ***Ты́лмькъ**: укр. *Теле́мко* (РІ Хм. 2, 777), *Тал-мка* (МО), пол. *Thłutok*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 167) ~ ст.-укр. *тлумок* ‘торбина’, 1566 р. (УП 1, 123), рос. діал. *толомо́к* ‘вербовий дубець’ (СРГС 5, 62).

***Ты́лmidlo**: рос. *Товми́ло* (ЖПТ), пол. *Tłumiłowicz* (SN IX, 539), мотивовані апелятивами віддієслівного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *то́вмити* (щось у собі) ‘критися (зі своїм горем або болем)’, *то́вмитися* ‘хмаритися’ (ЕСУМ 5, 588 — з інослов’янськими паралелями), рос. діал. *тельми́ть*, *тольми́ть* ‘зубрити; розтлумачувати’, віднесені до неясних (Фасмер IV, 40, 42), *толми́ть* ‘стверджувати, повторювати’ (НОС 11, 44), *тевми́ть* ‘набувати досвід у чому-н., прагнути досягти чого-н.’ (СРНГ 43, 334), (префіксальне) *потолми́ть* ‘запам’ятати, зазубрити’ (СРНГ 30, 289 < **tylmiti* (se)).

**tolmati*: рос. діал. *толмáть* 'м'яти що-небудь' (СРНГ 44, 195).

***Тълмань**, ***Тълмань** / ***Стълмань**: укр. *Талман* (Богдан 299), *Таламан* (Горпинич 298), *Тамань* (Горпинич 307) < **Тавмань* / **Талмань*, *Тейман* (Глуховцева 2, 249), *Телеман* (Памяць Лоеўск. 418), *Тильман* (м. Костопіль Рв.), *Тільман* (КПУ Харк. 1, 689), *Товман* (КПУ Полт. 4, 486), *Томань* (ЖПТ), *Тулуман* (РІ Черк. 7, 165), *Тульман* (Новикова 829), *Стовман* (ОМ 2, 172), рос. *Талманов*, *Толманов*, *Тольманов*, *Тулманов*, *Тульманова ж.* (МО), *Тельманов* (КПУ Харк. 16, 440), *Тільман* (КП Сарат.₁₂), *Толоманов* (КП Твер.), *Тулуманов* (МО), *Туйманов* (Рязан. КП 1, 561), *Тыльман* (Память 1, 90), *Томанов*, *Стоманов* (ЖПТ) — форми з абсорбованим плавним, (похідне) *Тайманова* — ойконім у колишній Тверській губ. (Менде 173), блр. *Стоман* (ЖПТ) < **Стоўман* / **Столман*, (похідне) *Тайманава* — назва населеного пункту в Могильовській обл. (Рап. Маг. 172), пол. *Talman*, *Tuman* (SN IX, 482, 619) ~ укр. діал. *тельмáн* 'обрубок дерева; колода' (Добролюба 2003: 158), *тельмáн* у словосполученні *руки як тельмáни* 'повні, товсті руки' (Добролюба 170 — «слово з неясною етимологією»), рос. діал. *толмáн* 'лісова галявина' (СРНГ 44, 195), *тумáн* 'тім'я, верхня частина черепа' (СРНГ 45, 242), (префіксальне) *баталмáн* 'людина несповна розуму' (СРГ Прик. 27).

***Тълмень**: ст.-рос. (похідне) *Телменева*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 70), рос. *Талменев*, *Толменева ж.* (МО), *Тайменев*, *Тельменев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *ту́ймень* 'дурень, незграба' (СРНГ 45, 223).

***Тълминь**: рос. *Талмин*, *Толомин*, *Туминов* (МО), *Телемин*, *Тельминов* (ЖПТ), *Тойминов* — сучасне прізвище (Смоленськ. обл.), ст.-блр. Сенько *Толминовичь*, 1517 р. (ЛМ 1903: 453), пол. *Tutin* (SN IX, 620).

***Тълмонь**: пол. *Talmon* (SN IX, 482).

***Тълмьнъ**: укр. *Толумний* (КПУ Він. 7, 104) — форма з секундарним -у-.

***Тълмарь**: рос. *Тумарев* (МО) ~ рос. діал. *ту́марь* 'багатій' (СРНГ 45, 245), блр. діал. *ту́мар* 'т. с.' (НЛГ 150) — форми з абсорбованим плавним.

***Тълмасъ**: укр. *Товмас* (КПУ Сум. 11, 267), *Тумас* (Новикова 843), рос. Федотъ Федоровъ сынъ *Толмасовъ*, 1715 р. (Тула 126), *Талмасов*, *Толмасов* (МО), *Толомасов* (ЖПТ), *Тумасов* (Новикова 843), пол. *Tołmasow*, *Tumas* (SN IX, 548, 619) ~ укр. діал. (похідне) *утовмáси-*

тиси ‘влізити у щось, вимаститись’ (СБук.Г 573), рос. діал. *тёльмас* ‘великий йорж або окунь’ (СРНГ 44, 11), *тумасовка* ‘бійка’ (СРНГ 45, 245).

***Тѣлмосъ**: ст.-рос. Григорей Корнѣевъ сынъ *Толмосовъ*, 1649 р. (МИСТ 137), рос. *Толмосов* (м. Самара).

***Тѣлмусъ**: рос. *Толмусов* — сучасне прізвище (м. Москва), пол. *Talmus* (SN IX, 482).

***Тѣлматъ(ѣ)** / ***Стѣлматъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідні) *Талматки* мн., 1517/18 р. — мікротопонім у колишньому Двінському пов. (АХУ II, 4), *Толматово*, 1539/40 р — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 81), рос. *Талматов* (МО), *Толматов* (КП Алтай 2, 240), *Стоматов* (ЖПТ), (похідне) *Туйматов* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 967) ~ рос. діал. *талматá* ‘шум, метушня, безлад’ (Добровольский 903).

***Тѣлмотъ**: пол. *Talmot* (SN IX, 482) ~ блр. діал. *тлуматá* ‘пустота (в голові)’ (МДСГ 9, 120).

***Тѣлмѣтъ**: рос. *Толматов* (м. Воронеж), ст.-блр. Андрей *Толмонтъ*, 1586 р. (ОДВ I, 202) < **Тѣлмжтъ*, (похідні) *Талмѣцішки*, *Тальмонты* — ойконіми в Гродненській обл. (Рап. Гр. 238), *Тальмунты*, *Тальмантовицзна* — ойконіми в колишній Віленській губ. (RGN VIII, 713).

***Тѣлмазъ**: рос. *Толмазов* (ЖПТ).

Потенційно могли онімізуватися:

**тѣлмоватъ(ѣ)*: блр. діал. *томовáты* ‘дурний’ (ТС 5, 141).

**затѣлмистъ(ѣ)*: укр. діал. *затѣлмистий* ‘незграбний’, ‘тупокутний, без плавного переходу від тонкого місця до стовщення’ (Паламарчук 26).

Похідні з коренем **Тѣлр-* / **Стѣлр-*

***Тѣлра**, ***Тѣлръ** / ***Стѣлра**, ***Стѣлръ**, ***Стѣлрь**: ст.-укр. Анѣдрѣй *Столопенко*, Іванъ *Товѣла*, 1649 р. (Реєстр 439, 455), укр. *Талпа* (КПУ Ник. 1, 275, 702), *Телен* (Новикова 817), *Телена* (Красовський 148), *Телип* (КПУ Льв. 3, 478), *Телюпа* (КПУ Кіров. 8, 531), *Тилип* (Горпинич, Корнієнко 229), *Толоп* (РУС 419), *Тилюпа* (КПУ Зап. 3, 575), *Толюпа* (КПУ Дн. 5, 568), *Тулуп* (Черніг.), *Тулюпа* (КПУ Ник. 8, 394), *Тюлюпа* (Горпинич 381), *Штолопа* (КПУ Він. 6, 238) — форми з секундарними голосними після плавного, *Товп* (Черк.), *Товпа* (КПУ Кіров. 1, 346), *Толп*, *Толпа*, *Тулъп* (Новикова 831, 843),

Тульпа (РС 461), *Томпа* (Зосимов 2, 431), *Стовп* (Богдан 290), *Стовпа* (Н КП Харк. 2008: 66), *Штольпа* (ОКІУМ), (похідне) *Стулепівка* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. *Столыпа*, 1425 р., Артемій *Столыпин*, 1541 р. (Веселовский 301), Онисимъ Третьяковъ сынъ *Телепъ*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1125) форма з другим повноголоссям, (похідні) *Толопово*, *Столыпино*, XV ст., *Столыпovo*, *Столопино*, XVI ст. (НПК I, 684; II, 310; IV, 404; VI, 457) — ойконіми в історичній Новгородській землі, *Теліно*, 1645 р. — в колишньому Тотемському пов. (АПД II/1, 310), рос. *Талпа*, *Толпа*, *Тульпа*, *Стельп*, *Столопин* (ЖПТ), *Стельнов*, *Столнов*, *Стульнев* (МО), *Столуна* — прізвисько скупкої людини (Вальтер, Мокиєнко 520) < **Столла*, *Талапов*, *Талапин*, *Талопа*, *Тальпин*, *Тальпова ж.* (ЖПТ), *Телепов*, *Тулунов* (Новикова 818, 843), *Тилип* (ЖПТ), *Толопин*, *Толопов* (МО) — форми з секундарними голосними, (похідні) *Телепино* (3), *Тилипина*, *Телепово*, *Телеповская*, *Толпино* (3 фіксації), *Толупов*, *Тольпино* — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 40, 84, 126, 130, 243), ст.-блр. *Телепъ* Івановичъ, 1541 р. (Усціновіч 1975: 145), Яков *Тейпа*, 1577 р. (Бірыла 1966: 264), *Телепъ* Івановичъ, XVI ст. (АВК XVII, 206), Юрко *Стовп*, 1647 р. (Бірыла 1966: 261), (похідне) *Толпино*, XVI ст. — ойконім у Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 60), блр. (похідні) *Тюльпин*, *Тюльпино* — назви поселень у колишніх Могильовській і Вітебській губ. (RGN IX, 243), пол. *Stolp*, *Stulpa*, *Sztołpa*, *Sztulpa*, *Talp*, *Talpa*, *Tałpa*, *Taup*, *Telep*, *Telepa*, *Telip*, *Tełep*, *Tolpa*, *Tołpa*, *Tołup* (SN IX, 85, 126, 348, 351, 482, 483, 504, 512—514, 547, 548), чеськ. *Talpa* (Beneš 310), словц. *Štulpa* (TZ Bratislava 355), луж. *Stolp*, *Stolpa* (Zběrka 46).

Стосовно апелятивної лексики пор. ст.-укр. *толпа*: *по сту толпъ соли*, 1593 р. (УП I, 502), *то(лп)а турба*, 1642 р. (Славинецький 405), *тол(n)*, 1671 р. (ЛРК 155), укр. *товпá* ‘натовп’, діал. *толпá* ‘т. с.’ (ЕСУМ 5, 588), *тóвна* ‘т. с.’ (Горбач Бродина 223), *товпа* ‘грудка’ (ЧТор. 170), *тэлеп* ‘нерозсудливий, нерозважливий’ (Матіїв 455) < **телп*, *стовп* ‘дурень’ (Аркушин СЕ 18), ‘вітка, гілка; бовдур’ (Алмашій 109), *стон* ‘стовп’ (Бодак 351), ‘деталь плуга. Стовпа’ (СБІ 743), *штыльпи мн.* ‘вилogi у високих чоловічих чоботях’ (Пиртей 2001: 332), *стóвна* ‘стрімка гора’, ‘стрімка вершина гори, скеля’ (Личук 268), рос. діал. *толпá* ‘товста жінка’ (СРНГ 44, 206), *тэльна*, *тэльны* ‘два полози, скріплені дошкою, які використовуються для катання з гір’ (Куликовський 118), *толпа* ‘ряди колод, з яких скла-

дається будинок' (СРГС 5, 63), 'копиця льону з десяти снопів' (НОС 11, 91), *телёна* 'дурень' (СРНГ 43, 349), *толоп* 'стежка', *толопá* 'звіряча стежка' (СРГС 5, 63) — форми з другим повноголоссям, *тюлёна* 'незграба, нечепура, дурбак', *тюльна* 'дурень', *тюльнá* 'бійка' (СРНГ 46, 21, 22, 23) — форми з експресивним пом'якшенням анлауту (Фасмер IV, 636 — «темне слово»), *ту́нна* 'круглий острівець посеред болота чи луку' (СРНГ 45, 251) < **тумпа* < **тулпа* (лабіалізація плавного), *столи* у словосполучі *долгий столп* 'прізвисько високорослого чоловіка' (Вальтер, Мокиєнко 520), ст.-блр. *толпа* 'натовп', 1510 р. (ГСБМ 33, 357), блр. *стовп* 'дурень' (Носович 615), діал. *сталоп* 'стовп', *стóлап* 'остолоп' (ЭСБМ 12, 284, 306), *тыўна́* 'натовп, юрба' (Бялькевіч 450) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 262; БЕР 7, 522—523: **stǫlbъ*). Зауважимо, що форми на зразок рос. діал. *телепа* в науковій літературі виводять із **tolp-*. Див. (Куркина 136).

***Obstьpъ**: ст.-рос. *Остолоп*, 1576 р. (Веселовский 234), Михайль *Остолоповъ*, 1628 р. (Сторожев I, 309), Борисъ *Остолоповъ*, 1700 р. (ГКН 85), рос. *Астолопов*, *Остолопов* (МО), (похідне) *Астолопово*, XVIII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (Кусов II, 324).

Потенційно могли онімізуватися:

**obtьlpa*: укр. діал. *otelep* 'неповоротка людина' (Балецкий 188) — форма з другим повноголоссям.

**orztьlpa*: укр. діал. *розтоло́па* 'дурень' (Горбач Добровода 479) — форма з другим повноголоссям.

**potьlръ*: укр. діал. *пóтовп* 'давка' (ЕСУМ 5, 588).

**protьlръ*: укр. діал. *прóтовп* 'прохід крізь натовп' (ЕСУМ 5, 588).

***Sotьpъ**: рос. (похідне) *Сутолпова* — ойконім у басейні Іртиша (Кусов 519).

***Zatьpa**: рос. *Затолопа* (МО) ~ укр. діал. *затилёна* 'нерозтопна, вайлувата людина' (ЕСУМ 5, 539).

Суфіксальні деривати:

***Тьlpeга**: рос. *Толпегин*, *Телепегин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *телепéга* 'товста, незграбна людина', *толпéга* 'товста жінка', 'високоросла людина' (СРНГ 44, 6, 206), 'дурень' (Иванова Словарь 510), *тулпéга* 'незграбна, неповоротка жінка' (СРНГ 45, 236).

***Stьlpeга**: укр. *Стовпяга* (КПУ Дон. 5, 625), рос. *Столпяга* (КПУ Луг. 2, 279).

Тълругъ** (Тълругъ**): рос. *Тельпугов* (Федосюк 181), (похідне) *Телепугово* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 40) ~ укр. діал. *товну́га* 'посудина для солі' (ЕСУМ 5, 589), 'шмат' (АУМ 1, 841), рос. діал. *тельпу́г* 'молотило' (СРНГ 44, 17), *толну́га* 'м'я-ло' (СРГСУ Доп. 531).

***Тълруга**: ст.-укр. (вторинне) *Товпыжка*, 1649 р. (Реєстр 206), укр. *Товпи́га* (Горпинич 238), *Толпи́га* (Зосимов 2, 429), ст.-рос. Івашко *Толпыгинъ*, 1630 р. (Новомбергский 322), *Tołpyga* (!), 1655 р. (СГЧА 100), Василей *Толпыга*, 1694 р. (Шпиленко 133), рос. *Тавпыга*, *Товпыга*, *Талпыгин*, *Толпыгин* (МО), (похідні) *Толпыги*, *Толпыгино* (2) — ойконіми в колишніх Смоленській, Ярославській, Костромській губ. (RGN IX, 126), блр. *Талпыга*, *Товпыга* (КП Могил.), пол. *Towpuga*, *Towpyga* (SN IX, 568) ~ укр. діал. *товпи́га* 'товста, незграбна людина' (Грінченко 4, 270), 'глумлива назва дурного, тупого чоловіка' (Вашенко 94), рос. діал. *толпы́га* 'високоросла людина' (СРНГ 44, 207), *толпыга* у виразі *старый толпыга* (*Толстой Л.Н.* Дневники. 10 июня 1909 г.) та ін.

***Тълраха** / ***Тълраѣ**: ст.-укр. (вторинне) *Товпашич*, 1606 р. (Яшук 312), укр. *Талташ* (Красовський 147), *Тамташ* (Панцьо 120), *Тельпаш*, *Толташ*, *Толопаш* (Богдан 301, 303, 353), *Товпаш* (СП 347), рос. *Тупахин* (ЖПТ) < **Тулахин*, пол. *Talrasz*, *Tołrasz*, *Towrasz* (SN IX, 483, 548, 568) ~ укр. діал. *тел'пáш* 'коротка колодка' (Никончук 77), рос. діал. *тельпáш* 'однорічне теля' (СРНГ 44, 17).

***Тълрехъ** / ***Тълреѣ**: укр. *Теленех*, 1718 р. (ПМП 1718: 153), рос. *Тельпешева ж.* (МО) ~ укр. діал. *тел'пéш* 'опецькувата дитина' (Никончук 77), рос. діал. *телепёха* 'товста, незграбна жінка', *тельпéш* 'товста дитина' (СРНГ 44, 7, 17), *тулпёха* 'незугарна жінка' (СРГ Морд. 2, 1349).

***Тълроѣа** / ***Тълроѣъ**: укр. *Товпоша* (Горпинич 227), пол. *Tołposz* (SN IX, 548), слов'ян. Јап *Towposza*, 1669 р. (АВК X, 80) ~ рос. діал. *толпошá* 'гармидер, безлад' (СРНГ 44, 207).

***Тълриха**, ***Тълрихъ** / ***Тълриѣа**, ***Тълриѣъ**: укр. *Тельпух* (КПУ Черниг. 2, 383), рос. *Тапушин*, *Тельпухов* (ЖПТ), *Толтушов* (Книги РФ X, 403), (похідне) *Толпухово* — назва поселення в колишній Владимирській губ. (RGN IX, 126), блр. *Тампуха* (ТС Мозырь 173) ~ рос. діал. *тельпу́х* 'малорослий, товстий чоловік', *толпу́х* 'палиця' (СРНГ 44, 17, 207), блр. діал. *цяльпу́х* 'незграба' (Ксяндзова 86).

***Тълръѣа**: рос. (похідне) *Телепшино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN IX, 40).

***Тыруха** / ***Тыружь**: ст.-укр. *Tolpyszka*, XVI ст. (Жерела II, 218), укр. *Тельшиш* (КПУ Київ. 3, 616), *Товпишко* (Льв.), ст.-рос. *Ивань Тултышевъ*, 1675 р. (Голицын 258), (похідне) *Толтышево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 277), рос. *Толтышев* (МО), (похідні) *Толтыши*, *Толтышев*, *Толтышева*, *Тултышова* — назви поселень у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 432, 433), *Тюльтышево* — в колишній Вологодській губ. (RGN IX, 243).

***Тырајь**: рос. *Толпаев* (Лет. ЖС 2004, № 38, 147), *Талапаев*, *Телепаев*, *Толопаев* (МО), а також слов'ян. *Толпай* (Магницький 25) ~ рос. діал. *теленій* 'товста, незграбна людина' (СРНГ 44, 5).

***Тырёжь**: рос. *Тавпеев*, *Толпеев*, *Тулупеев* (МО), (похідне) *Телеева* — ойконім у колишній Уфимській губ. (RGN IX, 40) ~ рос. діал. *толпей* 'товста жінка' (СРНГ 44, 207).

***Тыријь**: рос. *Толпуев* (МО).

***Тыракъ**, ***Тыраць** / ***Стыракъ**: укр. *Телепач* (Красовський 148) — форма з другим повноголоссям, *Стовпак* (КПУ Зап. 15, 426), *Стопак* (РУС 402), ст.-рос. Семень Петровъ Остѣвъ-*Толпачевъ*, 1594 р. (Смирнов ОУ 206), рос. *Толпаков* (ЖПТ), *Тумпаков* (СК 608), *Тавпач*, *Толпаков*, *Толпачев*, *Тюльпаков* (МО), *Тюльпачова ж.* (Горпинич 298), *Стальпаков* (КПУ Ув. Дон. 3, 628), *Столпак*, *Столпаков* (РУС 402), (похідне) *Талпаки* — ойконім у Калінінградській обл., блр. *Тюльпак* (м. Вітебськ), пол. *Tołpacz*, *Tołpak* (SN IX, 548).

Стосовно апелативнонь лексики пор. укр. діал. *тел'на́к* 'про опецькувату людину (дитину)' (Никончук 77), *старъй стовпна́к* 'про неодруженого чоловіка' (Мацюк 200), *стовпна́к* 'мальва (*Malva L.*)' (Омельковець 179), 'насінний стовбур у цибулі, часнику, шавлю' (ВСД 112), рос. діал. *толна́к* 'велика купчаста хмара' (СРНГ 44, 206), *тулна́к* 'обрубок, колода', *тюлна́к*, *тюльна́к* 'шматок колоди' (Дилаторський 513, 516), блр. діал. *стоўпа́к* 'стовпчик' (ТС 5, 107), *стовпа́к*, *стоўпа́к* 'квітконосне стебло' (ДСБр. 216) та ін.

***Тырёка**: ст.-укр. *Иван Толпѣка*, 1578 р. (Ясинский 670), укр. *Таупека* (Новикова 816), рос. *Товпека*, *Толпекин* (ЖПТ), *Толпечин* (МО), блр. *Толпекин* (м. Вітебськ), (вторинні, похідні) *Таўпечыцы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 173), *Таўпечанскі сѡснѣк* — мікротопонім (там само; Ламака 1, 304), пол. *Taureka* (SN IX, 504) ~ блр. діал. *таўпѣка* 'незграбна жінка' (ЭСБМ 13, 262).

***Тырікъ**, ***Тыріць** / ***Стырікъ**, ***Стыріць**: ст.-укр. Стє(ц) *Телени(к)*, 1599 р. (АСО 90) — форма з другим повноголоссям, укр. *Товпик* (ОМ

1, 523), *Тавнич* (Зосимов 2, 429), *Товнич* (СП 347), рос. *Тельников* (ЖПТ), *Телепиков*, *Тавник*, *Товник*, *Толник*, *Тюльнич* (МО), *Томников* (КП Саратов.), *Стопичев* (ЖПТ) < **Столпичев*, ст.-блр. Гарасим *Тейник*, 1577 р. (Бірыла 1966: 264), блр. *Товник* (ЖПТ), пол. *Tolpik*, *Tołpik*, *Towpik* (SN IX, 547, 548, 568).

***Тырукъ**: укр. *Тельпук* (РУС 415), блр. *Тельпук* (ЖПТ) ~ укр. діал. *т'ел'пук* 'колодка на дрова' (Никончук 77).

***Тыръка**, ***Тыръко**, ***Тыръкъ** / ***Стыръка**: укр. *Стопка* (ЖПТ), *Толопо* (Горбаль 5, 378), *Телепо* (Красовський 148), *Телипо* (Новикова 818), *Тилипо* (КПУ Ув. Дон. 19, 361), *Толопо* (КПУ Киров. 1, 347), *Тулупка* (СП 354), ст.-рос. *Толопо*, 1593/94 р. (Сироткин 2005: 65), рос. *Телепков* (МО), *Тулупкина ж.* (ЖПТ), (похідне) *Телепково* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IX, 40), пол. *Stołupka*, *Telepka*, *Telepko* (SN IX, 85, 512), *Tolpkowska*, *Tołopka* (SN IX, 547, 548) ~ укр. діал. *телёпка* 'безглузда, пуста розмова' (ЕСУМ 5, 539), *телепка* 'вигадка, пуста бесіда, небилиця' (Пиртей 2001: 384), *телепо* у виразі *дурний як телепо* (Доброльожа 2003: 13), рос. діал. *толёпка* 'нечепура' (СРНГ 46, 21), *телёпки* 'дощані санки без полозів' (СРНГ 44, 7), блр. діал. *сталапо́к* 'стовп' (ЭСБМ 12, 284).

**obtъркъ*: рос. діал. *отелёнок* 'тюхтій, телепень' (СРНГ 24, 174) — форма з другим повноголоссям..

***Тырука**: ст.-укр. *Толпыка*, 1516 р. (ЛМ 1903: 352), Кондрать *Толпыкинъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 114), рос. *Толпыкин* (МО), (похідне) *Толпыкина* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN IX, 127).

***Тырьсь** / ***Стырьсь**: укр. *Стопнець*, *Стовнець*, 1726 р. (МК 87, 79), *Стовнець*, 1765–1769 рр. (МПР 328), *Стовнець* — сучасне прізвище (РУС 401), рос. *Стопнец* (МО), пол. *Stowpiec* (SN IX, 90) ~ укр. діал. *стовнець* 'піскарь' (СБІ 744), *стувнаць* 'невеликий стовп; насіннєве стебло щавлю' (Корзонюк 231), *стовніць* 'насіннєве стебло (цибулі, редиски, моркви і т. ін.)' (Матіїв 443), ст.-блр. *столпнець*, *стовнець змениш*. від *столпъ* 'стовп' (ГСБМ 32, 408), блр. діал. *стаўне́ц* 'підставка для ручного чесання льону' (Сцяцко 2005: 118).

**тырлица*: рос. діал. *толпи́ца* 'натовп' (СРНГ 44, 207).

***Тырпель** / ***Стырпель**: укр. Іван *Штоппель*, 1785 р. (ИСК 94) < **Штолпель* (лабіалізація плавного), блр. *Товпелев* (СБГТ 370).

**тырпиль*: рос. діал. *ту́мпыль* 'товста, незграбна людина' (СРНГ 45, 247) — форма з лабіалізованим плавним. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Тыпадло**: рос. *Темпалов* (ЖПТ), *Толталов* (КПУ Переможці Він. 9, 256) ~ укр. діал. *телéпало* 'той, хто повільно йде (особливо по болоті)', *телепáйло* 'той, хто повільно йде' (ЕСУМ 5, 539).

***Тыpidло**: ст.-укр. *Steczko Tołpiłło*, 1563 р. (АЮЗР VII/2, 73), укр. *Толопило* (РУС 419), рос. *Толопилов* (МО), *Тилипалова ж.* (ЖПТ), блр. *Толопило* (ЖПТ), пол. *Tołopiłło* (SN IX, 548) ~ блр. діал. *стоў-ніло* 'незграба' (ТС 5, 102), мотивовані дієслівною лексикою на зразок укр. діал. *тóвпнити* 'натискати, натоптувати, набивати' (ЕСУМ 5, 588) і под.

***Тыpань** / ***Stыpань**: укр. *Толпан* (Зосимов 2, 429), ст.-рос. Демка *Тулпанов*, 1565—1568 рр. (МИТА 39), (похідне) *Тулпаново*, *Тупаєво тожє*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сто-рожев II, 51), рос. *Толпанов* (Московськ. обл.), *Телепанов*, *Тилипанов*, *Тулупанов*, *Тюльпанов*, *Столпанов* (ЖПТ), *Стултан* (ЧТ 289), (похідне) *Толпаново* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 510), історично — *Тулпаново*, XVII ст. — назва маєтку (Водарский 352), *Тулпаново* (Списки Волог. 510), блр. *Тыпан* (ЖПТ) < **Тылпан* / *Ту́лпан*, пол. *Tołpan*, *Tułpan*, *Tułpanowicz* (SN IX, 548, 618, 619) ~ рос. діал. *телепáн* 'карапуз' (СРНГ 44, 5), *тулупáн* 'верхній одяг' (СРНГ 45, 239), *тюлáн* 'хлібина' (СРНГ 46, 22), блр. діал. *стовпáн* 'квітконосне стебло' (ДСБр. 216), 'стебло (городніх культур)' (Климчук 69).

***Тыpинь** / ***Stыpинь**: ст.-рос. Данилко *Тельпинов*, 1623/1624 р. (ППД 32), Григорий Иванов *Тельпин*, 1693—1694 рр. (КМТ 34), рос. *Тюльпинов*, *Столпин* (МО), *Стульпин* (ПККГ 1907: 61), блр. *Тавпи-нец* (ЖПТ).

***Тыpунь**: рос. *Толпунов* (м. Москва), блр. (вторинне) *Товпунец* (м. Вітебськ), слов'ян. *Толпуны* — ойконім відантропонімного походження в колишній Віленській губ. (RGN IX, 126).

***Тыpьнь** / ***Stыpьнь**: укр. (вторинне) *Стовпник*, 1704 р. (ДГМ 99), *Телепень* (КС Черк. 1, 95), ст.-рос. Ондрѣй Тимофѣєвъ сынъ *Телепневъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1176), (похідні) *Телепнева Гора*, XVI ст. — топонім, *Столпнево*, XVI ст. — назва починка в Новгородській землі (НПК V, 498; VI, 344), рос. *Толпнев* (Курськ. обл.), *Телепнев*, *Столпник* (ЖПТ), (похідні) *Телепнева*, *Телепневка*, *Телепнево* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 40), ст.-блр. Иванъ *Целепень*, 1698 р. [«отъ Ивана *Целепня*» (ИЮМ XII, 11)], блр. *Целепень*, *Целяпнѣў* (Бірыла 437), *Тофпенец* (м. Мінськ), (похідне) *Телепни* — наз-

ва поселення в колишній Могильовській губ. (RGN IX, 40) ~ укр. *те́лепень* 'дурень, недотепа, вайло, тюхтій', діал. 'пустомеля, базіка' (ЕСУМ 5, 539), діал. *телепень* у сполучі *дурний як телепень* (Доброльова 2003: 13) — форми з секундарними голосними після плавного, *товвня́* 'тіснота, товчія', *товвний* 'масовий' (ЕСУМ 5, 588), діал. *сто́впень* 'велика кам'яна брила, що своєю формою нагадує стовп', 'кам'яна брила, кам'яниста гора' (Личук 268), рос. діал. *те́лепень* 'велика товста людина', *теле́ння* 'високоросла людина', *тельпе́нь* 'товстун (про дитину)', *тюльня́* 'товста, незграбна жінка' (СРНГ 44, 6, 7, 17, 24), *тюля́пень* 'опецьок' (СРГСУ 6, 115), *сто́лпень* 'дуреп'я' (СРНГ 41, 223), блр. діал. *толапень* 'дурень' (МАСМ 1, 96).

***Тылагъ** / ***Стылагъ**: укр. *Тулпар* (КПУ Дон. 11, 266), рос. *Тюльпаров* (МО), *Стопарев* (ЖПТ).

**тылора*: блр. діал. *таўпора* 'неохайна особа' (Юрчанка 3, 119). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Тыригъ**: рос. *Тумпу́рова ж.* (МО) — форма з лабіалізованим плавним.

***Стырыга**: укр. *Стопира* (ТД Тур. 42) < **Стовпира* / **Столпира*.

***Тыласъ**: рос. *Толпасов* (Новосибірськ. обл.) ~ рос. діал. *то́лпас* 'велика дощова хмара' (СРНГ 44, 206).

**тылресъ*: рос. діал. *тюльпес* 'незграбна особа' (СРНГ 46, 24). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Тыровъ**, ***Стыровъ**(ъ): укр. *Стовповий*, 1773 р. (ДІП V, 259), рос. *Тельпов*, *Темпов* (ЖПТ).

Похідні з коренем **Tьls-* / **Stьls-*

***Тыlsa**, ***Тыльс**, ***Тыльс** / ***Стыльс**: укр. *Тевс* (РУС 414), *Тильс* (КПУ Київ. 4, 548), *Толось* (Вол.) < **Толсь* (друге повноголосся), *Шталс* (Новикова 963), ст.-рос. Тимошка Алексеев сын *Туйс*, 1678 р. (Полякова СПП 6, 184), рос. *Тевсов* (РУС 414), *Тейс* (ЖПТ) < **Тельс* (соподкозвучність), *Тойсов*, *Толсов*, *Толосов*, *Томсов* (МО), (похідні) *Тумсово* — ойконім у Темниковському р-ні Республіки Мордовія, *Томсино* — у Псковській обл., блр. (похідне) *Томсино* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN IX, 134), пол. *Tajs*, *Tejs*, *Tews*, *Teus*, *Tilsa*, *Tojs*, *Tojsa*, *Tylsa*, *Tyws* (SN IX, 479, 510, 527, 528, 544, 643, 654).

***Тыльс'акъ**: пол. *Tajsiak*, *Tojsiak* (SN IX, 479, 544).

***Ты́sika**, ***Ты́sикъ**: укр. *Тапсик* (Панцьо 120) < **Тафсик* < **Тавсик*, рос. *Толсиков* — сучасне прізвище, *Талсикин* (КПУ Дон. 1, 338), *Телсиков* (КП Саратов.).

***Ты́senъ**: рос. *Толсенеv* (МО).

***Ты́sinъ**: рос. *Томсин* (ЖПТ), *Тыльсин* (Рамієс 2, 207).

***Ты́sargъ**: укр. (похідне) *Тейсарів* — ойконім у Львівській обл.

Похідні з коренем **Тьlv-* / **Стьlv-*

***Ть́lva**, ***Ть́lvo**, ***Ть́lvъ**, ***Ть́lvъ** / ***Сть́lva**: укр. *Тав* (КПУ ІФ 2, 228), *Тов* (Новикова 829) — форми з абсорбованим плавним, (вторинне) *Товленко* (КПУ Дон. 7, 494) < **Толвенко*, *Стульва* (КПУ Харк. 2, 408), ст.-рос. Сергійко *Толва* Кузьмин сын, 1481—1493 рр. (Рыков 100), (похідне) *Толвин* лѹг, 1644 р. — мікротопонім у колишньому Брянському пов. (ПЮН ОК 59), рос. *Тавлев* (МО), *Товлев* (ЖПТ), (похідне) *Толвина* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN IX, 122), блр. (похідні) *Тэўлі* — ойконім у Брестській обл., *Толвин*, *Толвинщина* — у колишніх Гродненській і Вітебській губ. (RGN IX, 122), пол. *Tylwa*, (вторинні) *Tałwińska*, *Tołwiński* (SN IX, 482, 548, 643), (похідні) *Tołwin*, *Tołwiny* — ойконіми (SMP 1159).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *тоўла* ‘товста, незграбна жінка’ (ЭСБМ 13, 314 — без певної етимології) < **то́лва*.

***Коть́lva**: укр. *Котелва*, 1756 р. (АК 5, 61), рос. *Котельва* (МО).

***Ть́lvaga**: ст.-рос. Первой Иванов сын *Толвагин*, 1598 р. (Анпилогов 1977: 341).

***Ть́lvega**: рос. *Товлегин* (ЖПТ) < **Толвегин* (метатеза).

***Ть́lvaxъ** / ***Ть́lvaxъ**: укр. *Тельвах* (РІ ІФ 3, 409), слов'ян. (похідне) *Товлашевская Дзитва* — ойконім у колишній Віленській губ. (RGN VIII, 708), пол. *Tilwach*, *Tylwach* (SN IX, 533, 643).

***Ть́lvajъ**: укр. *Толвай* (РІ Зак. 1, 680), рос. *Толоваевъ*, 1745 р. (Титов ЛД 176) — форма з другим повноголоссям, *Толвай* (МО), *Туваев* (ЖПТ) — форма з абсорбованим плавним, блр. *Таўлай* (Бірыла 411) ~ укр. діал. *тулвай* ‘злодій, злочинець’ (Хланта 705), блр. діал. *таўла́й* ‘опецько’ (Бірыла 411).

***Ть́lvějъ**: ст.-рос. Івашко *Тавлѣевъ*, 1684 р. (АНВМ 150), рос. *Тавлеев* (РУС 410) < **Талвеев*.

***Ть́lvujъ**: укр. *Тавлуй* (ЖПТ) < **Талвуй*, ст.-рос. Моисей *Товуевъ*, Артемій *Тойвуевъ*, XVI ст. (НПК III, 541, 910), рос. *Тавлуев* (Луг.),

ст.-блр. Грицко *Товлуевич*, 1524 р. (LM № 14, 189) ~ блр. діал. *таў-луй* 'гультай' (ЭСБМ 13, 261).

***Тывака**, ***Тывакъ**, ***Тыв'акъ** / ***Тываць**: укр. *Телвак* (Зосимов 2, 413), *Тельвак* (Holutiaк 395), *Толивач* (НКП Черніг. 84) — форма з вторинним -и-, рос. *Тавакин*, *Товаков* (МО) < **Талвакин*, **Толваков*, *Тувакин* (ЖПТ), *Толовачев* (МО), пол. *Telwak*, *Tełewiak* (SN IX, 514).

***Тывікъ** / ***Тывіць**: укр. *Телвик* (КПУ Зап. 13, 104), *Тевлич* (КПУ Харк. 1, 581), *Тувиченко* (ЖПТ), рос. *Товлик* (МО) < **Толвик*, слов'ян. (похідні) *Тильвики*, *Тыльвики* — ойконіми в Новоолександрівському пов. колишньої Ковенської губ. (Список. Ковен. 262, 264), пол. *Talwik* (SN IX, 482).

***Тывько**: укр. *Телевко* (Панчук 145) — форма з другим повноголоссям.

***Тывука**: рос. *Тувыкин* (ЖПТ) < **Тулвыкин*.

***Тывапъ**, ***Тывапъ**: укр. *Тейван* (РУС 414), *Телеван* (КПУ Ник. 15, 289), *Толованъ* (РІ Черк. 8, 249), (вторинні) *Тильванчук* (Вол.), *Тованецъ* (КПУ Київ. 1, 76), рос. *Телеванов* (ЖПТ), *Толованов* (МО) — форми з другим повноголоссям.

***Тывень**: рос. *Телевень* (ЖПТ).

***Тывінъ** / ***Стывінъ**: ст.-рос. *Иванко Товин*, 1600 р. (АФЗХ III, 75), *Андрей Товинъ*, XVI ст. (НПК V, 436), рос. *Тувин* (ЖПТ) < **Тулвин*, *Штольвин* (Рязан. КП 1, 445), пол. *Talwin*, *Tulwin* (SN IX, 482, 618).

***Тывасъ**: ст.-рос. *Климъ Тойвасовъ*, XVI ст. (НПК III, 565), рос. *Толовас* (МО) ~ укр. діал. *товв́асити* 'давити, здавлювати' (Алмашій 114), *тувв́азити* 'накладати чого-небудь багато, з вершком' (Сабадош 355).

***Котывасъ**: укр. *Кутальвас* (КПУ Ув. Дон. 3, 512), *Кутольвас* (КС Од. 2, 164), рос. *Кутельвас* (МО).

***Тыватъ**: укр. *Телеватий* (РІ Льв. 2, 702) — форма з другим повноголоссям, ст.-рос. *Алексѣй Тойватовъ*, XVI ст. (НПК III, 931), *Товватовъ*, 1691 р. (СГКЭ II, 313).

***Тывитъ**: ст.-рос. *Иванъ Тойвитъ*, XV ст. (ГВНП 253), рос. *Тольвитич* (Рамієс 2, 186), *Товитов* (МО) < **Толвитов*.

***Тывотъ**: ст.-рос. *Гридька Ивановъ сынъ Товутова*, 1563 р. (СГКЭ I, 161), *Стехно Улика Тойвувовъ*, XVI ст. (НПК III, 890).

Похідні з коренем **ṭolz-* / **Stolz-*

***ṭolza**, ***ṭolzь**, ***ṭolzь** / ***Stolzь**: укр. *Тайз* (КПУ Зак. 1, 403) — форма з солодкозвуччям, *Тевз* (Горпинич 207), (вторинне) *Тивзенко*, 1718 р. (ПЧП 224), ст.-рос. Бориско *Толозовъ*, 1563 р. (Смирнов 72) — форма з другим повноголоссям, (похідні) *Таузова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 476), *Тявзино*, XVI ст. — назва поселення в Новгородській землі (НПК V, 567), рос. *Талзов* (МО), *Толозов*, *Тулузов* (МО) — форми з другим повноголоссям, *Ставзев* (Рамієс 2, 323), *Тумзова ж.* (Климкова 1, 34) < **Тулзова*, пол. *Tamza*, *Tauz*, *Tejza*, *Tojza*, *Tylza* (SN IX, 485, 504, 510, 545, 643), слов'ян. *Тельза*, 1508 р. (ЛМ № 25, 149), *Томза* (ПК Пет. Г 1899: 196) < **Толза* (незакономірна асиміляція плавного).

Batylza** (Patylza**): рос. *Баталзин* (РСД 53).

***Matylza**, ***Matylzo**: блр. *Матуйзё* (Бірыла 279), пол. *Matujza*, *Matujzo* (SN VI, 250) < **Matulza*, **Matulzo*.

**ṭolzajь*: рос. діал. *тулузай* 'хвалько' (СРНГ 45, 236) — форма з другим повноголоссям. Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***ṭolzakь**, ***ṭolz'akь**: укр. *Танзак* (Богдан 300) — форма з денталізованим плавним, ст.-рос. Алексей Иванович *Тоузаков*, 1590 р. (Веселовский 322), Еремка *Таузакаъ*, 1624 р. (Тюмень 27), Петръ *Толузаковъ*, 1662 р. (АЮБ III, 155), (похідні) *Тоузакова*, *Малое Тоузаково*, 1621 р. — ойконіми в Арзамаському пов. колишньої Нижегородської губ. (ПКА 69), *Толзаково*, 1627 р. — в колишній Ярославській губ. (Успенский 1, 32), рос. *Талузаков*, *Толузаков*, *Тоузаков*, *Тулзаков* (ЖПТ), *Тулузаков* (МО), *Тумзаков* (Память 3, 104), (похідні) *Тоузаковка*, *Тоузаково* (2) — ойконіми в колишніх Симбірській, Пензенській, Самарській губ. (RGN IX, 148), *Тоузаково* (*Тулузаково*) — назва поселення в Нижегородській обл., мотивована прізвиськом власника *Тоузакова* (Морохин 187).

***ṭolzikь**: укр. *Тозик* (ПСС 4, 701), рос. *Тезиков*, *Тозиков* (МО) — форми з абсорбованим плавним, *Томзиков* (ЖПТ) < **Толзиков*, *Тузликов* (МО) < **Тулзиков* (метатеза), блр. *Тозік* (Бірыла 411) < **Тоўзік*, пол. *Tauzik*, *Tomzik* (SN IX, 504, 557).

***ṭolzukь**: ст.-рос. Никифор *Тозлуковъ*, 1669 р. (Вейнберг 160) < **Толзуковъ* (метатеза -лз- > -зл-), рос. *Тузлуков* (Рязан. КП 1, 47) ~ укр. діал. *тузлук* 'барилко для квасу або води' (Авдеева 2, 238).

***ṭolzyka**: рос. *Талзыкин* (МО).

***Tьlзadlo**: рос. *Тазалов* (ЖПТ) < **Талзалов* (абсорбція плавного).

***Tьlзidlo**: рос. *Тезилов* (ЖПТ) < **Телзилов* (абсорбція плавного).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, рос. діал. *тѹмзатъ* 'ходити' (СРГК 6, 479), блр. діал. *тѹѹзаць* 'смикати' (МСМ 1977: 111) < **тѹлзати*, *тѹмзити* 'давати стусанів' (СРГК 6, 535), *тѹлѹзити* 'бити' (СРНГ 45, 236) — форма з другим повноголоссям < **тѹлзiti*.

До цього списку на правах генетично слов'янського слід долучити антропонім Ярополк *Томзаковичъ* — один із воловецьких князів, згаданий в Іпатіївському літописі під 1190 р. (ПСРЛ II, 671) < **Толзаковичъ*.

***Tьlзанъ**: рос. *Тулзанов*, *Тулузанов* (ЖПТ), пол. *Tylzan* (SN IX, 643).

***Tьlzinъ**: рос. *Толзин* — сучасне прізвище (м. Ярославль), *Тазин*, *Тавзин*, *Тузін* (ЖПТ), *Танзин* (Рамієс 2, 370), *Тильзина ж.* (МО).

***Tьlzunъ**: рос. *Толзун* (МО).

***Tьlзаръ**, ***Tьlзаръ**: ст.-рос. (похідне) *Тоузарово*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Тульському пов. (ПКМГ I/2, 1159), рос. *Тозарев* (МО) < **Толзарев*, *Тулузаров* (ЖПТ) — форма з другим повноголоссям.

Похідні з коренем **Tul-*

***Tula**, ***Tulo**, ***Tulъ**, ***Tulъ**: ст.-укр. Олекса *Тул*, 1607 р. (Сел. рух 140), укр. *Тула* (Зосимов 2, 443), *Туль* (Кравченко 177), (похідні) *Тулин*, *Тулова* — ойконіми на Тернопільщині та Івано-Франківщині, *Тулова*, *Тулове* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 416, 417), ст.-рос. Степанко *Тулов*, 1496 р. (ПКОП 52), Васько *Тула*, 1689 р. (Тупиков 404), (похідне) *Тулин починок*, 1551–54 рр. — в колишньому Шуйському пов. (ПМТ 295), рос. *Тула*, *Тулов* (ЖПТ), *Тулово* — ойконім у колишній Тверській губ. (Списки Твер. 447), блр. *Тулава* — відантропонімні ойконіми у Вітебській (2) і Гродненській обл. (Рап. Від. 381; Рап. Гр. 242), хорв. *Tul* (Leksik 693), словн. *Tul* (ZSSP 653), ст.-пол. *Szymon Tula*, 1691 р. (Mytnik 282), пол. *Tul*, *Tuła* (SN IX, 616, 617), чеськ. *Tula* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *тул* 'вид головного убору, шапка, картуз', 'сагайдак' (ЕСУМ 5, 671), *ту́ла* 'міцна дівка або жінка' (Бевка 128), рос. діал. *тул*, *ту́ло* 'тулуб', 'стовп, підпора', *тула́* 'дурень', *туль* 'частина очіпка' (СРНГ

45, 229, 230, 232, 234), ст.-блр. *туль* 'колчан, сумка для стріл' (ГСБМ 34, 69), блр. *тул* 'зад, тил' (Носович 643) та ін.

Префіксальні деривати:

***Natula**: рос. *Натулин* (МО), пол. *Natuła* (SN VI, 558).

***Nesъtula**: укр. *Нестула* (м. Черкаси), *Нестуленко* (Глуховцева 2, 89) – патронім на -енко, рос. *Нестулин* (МО).

***Obtulъ**: рос. *Отулов* – сучасне прізвище, (вторинні) пол. *Obtułowicz* (SN VII, 16), слвц. *Obtulović* (TZ Bratislava 260) ~ укр. діал. *обту́ла* 'огорожа' (ЕСУМ 5, 671).

***Patula**, ***Patulъ**: укр. *Патула* (Панцьо 114), рос. *Патулин*, *Патулов* (МО), пол. *Patuła* (SN VII, 514).

***Potula**, ***Potulъ**: ст.-рос. Захар *Потулов*, 1490–98 рр. (АСЭИ II, 414), Игнатий Васильевич *Потул* Волконский, 1519 р., Леванидь *Потуловъ*, 1588 р. (Шляпин 2, 158), (похідне) *Потулово*, 1589–1590 рр. – ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федьшин 41), рос. *Потуловъ*, 1713 р. (ДПС III/2, 745), *Потулин*, *Потулов* (МО), хорв. *Potulović* (Leksik 526), пол. *Potuła*, *Potułow* (SN VII, 514).

***Pritula**, ***Pritulъ(ъ)**: укр. *Притула* (РУС 341), *Притулий* (Горпинич Болг. 297), рос. *Притулин*, *Притулов* (МО), блр. *Прытул* (Бірыла 335), хорв. *Pritula* (Leksik 533), ст.-пол. *Mathie Przitula*, 1423 р. (SSNO IV, 387), пол. *Przytuł*, *Przytuła* (SN VII, 597), чеськ. *Pritula* (ЧП), слвц. *Pritula* (TZ Bratislava 293) ~ укр. *приту́л* 'з'єднання дерев'яних брусків торцями', *приту́ла* 'прибудова' (ЕСУМ 5, 671), діал. 'задня частина печі' (Шило 217), *приту́л* 'притулок', *приту́ла* 'заслінка отвору в печі' (СБІ 629), блр. діал. *прыту́ла* 'приймак' (Янкова 290), *прыту́ль* 'т. с.' (Клімчук 48) та ін.

***Sotula**, ***Sotulъ(ъ)**: ст.-укр. Павло *Сутула*, 1649 р. (Реєстр 164), укр. *Сутула*, 1726 р. (МК 165), *Сутула ч.* (ЖПТ), *Сутулий* (РУС 408), ст.-рос. Калина *Сутулов*, 1551 р. (Веселовский 308), рос. *Сутулин*, *Сутулов* (МО), (похідні) *Сутулово*, *Сутуловская* – топоніми в колишніх Тверській та Олонецькій губ. (RGN VIII, 656), блр. *Сутула* (Бірыла 400), серб. *Шутулов* – прізвисько (Ђапић 1968: 172), хорв. (похідне) *Sutulović* (Leksik 625) ~ рос. діал. *суту́лый* 'згорблений у плечах, трохи горбатий' (Даль 4, 365), блр. діал. *суту́лы* 'сутулий' (ТС 5, 119) та ін. Див. (ЭСБМ 13, 69).

**prisotulъ(ъ)*: ст.-рос. *присутулый* 'сутулуватий', 1652 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 20, 46).

***Sъtula**, ***Sъtulъ**, ***Sъtulъ**: укр. *Стул* (ЖПТ), *Стула*, 1795 р. (Ономастикон 265), ст.-рос. *Стул*, 1430 р. (Веселовский 303), Михайло

Стулов, 1613 р. (Тупиков 765), рос. *Стулин*, *Стулов* (ЖПТ), *Штуль*, *Штулин* (МО), *Стулова*, *Стулово* (12 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 615), блр. *Стул* (Бірыла 395), (похідне) *Стулава острова* – мікротопонім у Мінській обл. (МБ 230), хорв. *Stula* (Leksik 621), пол. *Stul*, *Stuła*, *Stułow* (SN IX, 126) ~ укр. діал. *стул* ‘матня’ (ЕСУМ 5, 672), *шту́ля* ‘лінива та молода жінка’ (Бевка 148).

***Utulъ**: рос. *Утулов* (РУС 432).

***Vytulъ**: рос. *Вытулев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вы́тулить* ‘виставити, висунути, вибовчити’ (Хильманович 48).

***Zatula**, ***Zatulъ**: укр. *Затула*, 1723 р. (Швидько 200), *Затула* – сучасне прізвище (РУС 157), *Затули* – відантропонімний мікротопонім на Волині (Сл.ММ 1, 296), рос. *Затулин*, *Затулов* (МО), блр. *Затула* (Бірыла 157) ~ укр. *зату́ла* ‘предмет, яким що-небудь затуляють, закривають’ (ЕСУМ 5, 671), діал. ‘заслінка на печі’ (Шило 125), ‘захист, охорона’ (Лисенко 81), ст.-рос. *затула* ‘захист, укриття’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 326), ст.-блр. *затула* ‘огорожа, оборона’ (ГСБМ 11, 228).

Праантропоніми-композиції:

***Tuligolva**: (вторинне) ст.-укр. Яцко *Тулиголовец*, 1561 р. (ЛЗК 315), укр. *Тулиголове* (2) – відантропонімні назви поселень у Сумській [історично – *Тулиголови*, 1723 р. (Ділова НРМ 154)] та Львівській обл., пол. *Tuligłowiec*, *Tuligłowicz* (SN IX, 617).

***Sъtuligolva**: пол. *Stuligłowa* (SN IX, 126).

***Tulimirъ**: (вторинні) укр. *Тулмир*енко, 1795 р. (Ономастікон 274), хорв. *Tulimirović* (Leksik 693).

**tulonoszъ*: ст.-рос. *тулоносецъ* ‘лучник’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 30, 225). Антропоніми рефлексії не засвідчено.

***Krivotulъ**: укр. *Кривотули* – відантропонімний ойконім в Івано-Франківській обл., рос. *Кривотулов* (МО).

***Samotula**, ***Samotulъ**: ст.-укр. (похідне) *Szamatvly*, 1497 р. – ойконім (AGZ XV, 339), рос. *Самотулин* (МО).

Суфіксальні деривати:

***Tuliba**: пол. *Tuliba* (SN IX, 617).

***Tulyga**: рос. *Тулыгин* (МО) ~ рос. діал. *тулы́га* ‘роззява’ (СРНГ 45, 239).

***Tulaxъ** / ***Tulašъ**, ***Tul'ašъ**: рос. *Тулашев* (ЖПТ), *Туляшев* (МО), пол. *Tulasz* (SN IX, 616), чеськ. *Tulach* (ЧП) ~ укр. діал. *ту́лах* ‘відлюдник’ (Аркушин 2, 213).

***Tulexa**, ***Tulexъ** / ***Tulešъ**: рос. *Тулешин*, *Тулешов* (МО), хорв. *Tulešić* (Leksik 693), чеськ. *Tuleškov* (ЧП) ~ рос. діал. *тулѣха* 'незграбна жінка' (СРНГ 45, 232).

***Tulixa**, ***Tulixъ** / ***Tuliša**, ***Tulišъ**: ст.-рос. Савва *Тулишинъ*, XVI ст. (НПК VI, 928), (похідне) *Тулишово*, XVI ст. — назва пустища в Новгородській землі (НПК III, 719), рос. *Тулишев* (МО), *Тюлихов* (Новикова 847), блр. (похідне) *Тулиши* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 209), пол. *Tulich*, *Tulisz* (SN IX, 616, 617), луж. *Tulich*, *Tuliš*? (Wenzel II/2, 142).

***Tuluša** / ***Tulušъ**: укр. *Тулуша*, 1726 р. (МК 114), *Тулуша* — сучасне прізвище (РУС 425), рос. *Тулушевъ*, 1712 р. (ДПС II/1, 364), *Тулушев* (ЖПТ), *Тулушин* (МО).

***Tulajъ**, ***Tul'ajъ**: ст.-укр. Нриз *Tulajka*, 1648 р. (Чучка 561), укр. *Тулай* (Редько 2, 1074), ст.-рос. Іванко *Тулай*, 1617 р. (ЖЕ 91), рос. *Тулаев* (ЖПТ), (похідне) *Туляева* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN VIII, 210), ст.-пол. *Tulaj*, 1451 р. (SSNO V, 488), пол. *Tulaj*, *Tułaj* (SN IX, 616, 617) ~ рос. діал. *тула́й* 'незграба' (СРНГ 45, 230), 'дурень' (СРГ Прик. 849).

***Tulēja**, ***Tulējъ**: ст.-укр. Левко *Тулей*, 1686 р. (Тупиков 404), укр. (похідне) *Туліїв* — ойконім на Вінниччині, ст.-рос. Івашка *Тюлеев*, 1596 р. (Полякова 229), Іван *Тюлей*, 1610 р. (Веселовский 328), рос. *Тулеев* (МО), (похідне) *Тулеино* — ойконім у колишній Тульській губ. (RGN VIII, 208), блр. *Тулей* (Бірыла 416), пол. *Tulej*, *Tuleja*, *Tulij* (SN IX, 616, 617), чеськ. *Tuleja* (ЧП), словц. *Tuleja* (TZ Trnava 176) ~ рос. діал. *тулея* 'рукав від болота', (похідне) *тулѣйки* мн. 'лико для плетіння постолів' (СРНГ 45, 232).

***Sъtulējъ**: укр. *Стулій* (Горпинич, Бабій 115).

***Nesъtulējъ**: укр. *Нестулій* (Горпинич, Тимченко 195).

***Tulujъ**: ст.-рос. (похідне) *Тулуевской*, 1678 р. — назва починка в колишньому Вологодському пов. (ПК Котельнич 102), рос. *Тулуев* (МО), ст.-блр. (похідне) *Тулуєво*, XVI ст. — мікротопонім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 1880: 56).

***Tulaka**, ***Tulakъ**, ***Tul'akъ** / ***Tulačъ** // ***Sъtul'akъ**: укр. *Stephan Tullak*, 1715 р. (Чучка 561), ст.-рос. *Тулякъ*, 1535 р. (Тупиков 404), рос. *Тулаков* (МО), *Тулакин*, *Туляков* (ЖПТ), *Тюляков* (РУС 428), (похідні) *Туляки*, *Тулякова*, *Туляково* — ойконіми в колишніх Саратовській, Оренбурзькій, Новгородській губ. (RGN VIII, 210), блр. *Тулач* (Памяць Лоеўск. 429), *Стуляков* (ЖПТ), болг. *Тюляков* (Ил-

чев 501), серб. *Туљак* (Михаїловић ВП 157), хорв. *Tulač, Tuljak* (Leksik 693), слвн. *Tuljak* (ZSSP 653), ст.-пол. *Petro Tułaz*, 1372 р. (SSNO V, 488), пол. *Stulak, Tulacz, Tulak, Tułacz* (SN IX, 126, 616, 617), ст.-чеськ. *Martin Tulák*, 1428 р. (АЇ XXVI, 117), чеськ. *Tulák, Tuláček* (ЧП), слвц. *Tulák* (TZ Bratislava 370) ~ укр. діал. *тула́ч* 'блукач' (ЕСУМ 5, 674), рос. діал. *тула́дка* 'працелюбна жінка' (СРНГ 45, 231), ст.-блр. *тулакъ, тулачъ* 'волоцюга' (ГСБМ 34, 68), блр. *туля́ка* 'т. с.' (Носович 643), пол. *tułacz* 'людина без притулку; волоцюга', *tułak* 'дурень' (Karłowicz 5, 439).

***Obtul'akъ**: пол. *Otulak* (SN VII, 129).

***Patul'akъ**: пол. *Patulak* (SN VII, 230).

***Potul'akъ**: укр. *Потуляк* (м. Дрогобич Льв.).

***Pritul'akъ**: укр. *Притуляк* (СП 289), пол. *Przutulak* (SN VII, 597).

***Tulika, *Tulikъ / *Tuličъ**: ст.-укр. *Stephan Tulik*, 1678 р. (Чучка 561), укр. *Тулик* (Богдан 307), *Туличів* – відантропонімний ойконім на Волині, рос. *Туликин, Туликов, Тюликов* (ЖПТ), *Туличев* (Плуховцева 2, 266), *Тюличев* (ЖПТ), рос. (похідне) *Туличева* – ойконім у колишній Орловській губ. (RGN VIII, 209), ст.-блр. (похідні) *Туличи*, 1563 р. – топонім у Кобринській економії (РКЭ 35), блр. *Туличево, Туличи* – ойконіми в колишніх Мінській і Гродненській губ. (RGN VIII, 209), хорв. *Tulić* (Leksik 693), ст.-пол. *Andrzej Tulik*, 1687 р. (Mytnik 283), пол. *Tulicz, Tulik, Tulika* (SN IX, 617), чеськ. *Tulik* (ЧП), н.-луж. *Tulik* (Wenzel II/2, 142) ~ рос. діал. *тули́к* 'спритний, меткий' (СРНГ 45, 232).

***Obtuličъ**: хорв. *Otulić* (Leksik 474).

**prituličъ*: блр. діал. *прыту́ліч* 'приймак' (Клімчук 48).

***Sotuličъ**: ст.-укр. Остапъ *Сутуличъ*, 1678 р. (ПМК 394).

***Sъtulikъ / *Sъtuličъ**: рос. *Стуликов* (ЖПТ), хорв. *Stulić* (Leksik 621), пол. *Stulik* (SN IX, 126), чеськ. *Stulík* (ЧП).

***Tuluka, *Tulukъ**: укр. *Турук* (РВС 425), *Туруків* – відантропонімний ойконім в Івано-Франківській обл., ст.-рос. Максимко *Тулуков*, 1579 р. (Полякова 226), рос. *Тулукин, Тулуков* (МО) ~ укр. діал. *тулу́к* 'міцний хлопчик, атлет' (Бевка 129), 'ведмідь-малюк та інші круглі, повні звірята' (Піпаш, Галас 197).

***Tulъka, *Tulъko, *Tulъkъ**: укр. *Тулко* (Зосимов 2, 443), ст.-рос. (похідне) *Тулково*, XV ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК I, 549), рос. *Тулкин* (ЖПТ), *Тулók* – прізвисько (СРНГ 45, 235), хорв. *Tulek* (Leksik 693), слвн. *Tulek, Tulko* (ZSSP 653), пол. *Tulek* (SN IX,

617), чеськ. *Tulka, Tulek* (ЧП), словц. *Tulek* (TZ Bratislava 370), н.-луж. *Tulka* (Wenzel II/2, 142) ~ рос. діал. *тулок* 'дерев'яна затичка, втулка' (СРНГ 45, 235).

***Pritulьka, *Pritulьko, *Pritulьkь**: укр. *Притулко* (ЖПТ), рос. *Притулкин* (МО), пол. *Przytulęk, Przytulka* (SN VII, 597) ~ укр. діал. *приту́лок* 'провулок' (Піпаш, Галас 157), блр. діал. *прыту́лак* 'місце, де можна сховатися, відпочити, провести час' та ін. Див. (ЭСБМ 10, 158).

***Sьtulьka, *Sьtulьko, *Sьtulьkь**: рос. *Стулков* (ЖПТ), *Стулкина ж.* (МО), ст.-пол. Stanislaو *Stulek*, 1450 р., *Stulko*, 1451 р. (SSNO V, 241), пол. *Stulka* (SN IX, 126).

***Zatulьka, *Zatulьko**: укр. *Затулко* (ЖПТ), рос. *Затулкин* — сучасне прізвище (м. Москва) ~ укр. діал. *зату́лка* 'фартух', *зату́лок* 'капюшон' (Гримашевич 55), блр. діал. *зату́лка* 'фартух' (Сігеда 76), *зату́лак* 'простір між будинками', *зату́лка* 'заслінка в печі' (СБГ 2, 261).

***Tulьka, *Tulьko, *Tulьkь**: укр. *Тулько* (Новикова 849), рос. *Тулков* (Новикова 849), блр. *Тулько* (Бірыла 417), пол. *Tulek, Tulka, Tulko* (SN IX, 617).

***Natulьka**: пол. *Natulka* (SN VI, 558).

***Sьtulьka, *Sьtulьko**: блр. *Стулько* (Бірыла 395), пол. *Stulka* (SN IX, 126).

***Tulica**: укр. *Тулиці* — відантропонімний ойконім у Київській обл., ст.-рос. (похідне) *Тулицыно*, XVI ст. — ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 608), рос. *Тулицын* (ЖПТ).

***Tulьсь / *Sьtulьсь**: рос. *Тульцев, Тульцов, Стульцев* (ЖПТ), (похідне) *Тульцово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 210), хорв. *Stulec* (Leksik 474), пол. *Tulec* (SN IX, 616), чеськ. *Tulec* (ЧП) ~ рос. діал. *туле́ц* 'лутка' (СРНГ 45, 232).

***Sotulьсь**: укр. *Сутулець* (Рв.).

***Tulimь**: рос. *Тулимов* (МО), пол. *Tulim* (SN IX, 617).

***Tulana, *Tulanь**: укр. *Тулан* (Горпинич 26), рос. *Туланов, Туланин* (МО), (похідне) *Туланова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN VIII, 208).

***Tulen'a, *Tulenь / *Sьtulень**: укр. *Тюлень* — прізвисько (Чаба-ненко ПНН 2, 421), ст.-рос. Івашка *Туленинь*, 1614 р. (МА 72), Сенька *Тюлень*, 1623 р. (Полякова 229), Ондришка *Тюлень*, 1638 р. (РСМ 243), *Туленя*, 1675 р. (ДОК 34), Кост(ь)ка *Тюленев*, 1697 р. (Парфенова 388), рос. *Туленев, Тюлень, Тюленев* (ЖПТ), *Стулень*

(МО), луж. *Tuleńc* (Wenzel II/2, 142) ~ укр. *сту́лень* ‘калач’ (Білецький-Носенко 343), ‘пиріг без начинки’, діал. *сту́линь* ‘нерішучий, несміливий’, *тулєнік* ‘різновид книша’ (ЕСУМ 5, 671, 672), рос. діал. *тюлєнь* ‘незграба, тюхтій’ (СРНГ 46, 22).

***Tulinъ**: рос. *Тулинов* (МО), пол. *Tulin* (SN IX, 617).

***Pritulinъ**: рос. *Притулин* (Глуховцева 2, 153).

***Sqtulinъ**: рос. *Сутулин* (ЖПТ).

***Sъtulinъ**: рос. *Стулинов* (м. Москва), пол. *Stulin* (SN IX, 126).

***Zatulinъ**: рос. *Затулин* (ЖПТ).

***Tuluna**, ***Tulunъ**: рос. *Тулунин* (ЖПТ), *Тулунов* (МО) ~ рос. діал. *тулу́н* ‘замкнута, непривітна людина’ (СРГПр. 4, 81).

***Tulyнь**: рос. *Тульнин* (ЖПТ).

***Tulьnikъ**: рос. *Тульников* (ЖПТ), ст.-пол. *Johannes Thulnik*, 1474 р. (SSNO V, 487) ~ укр. *ту́льник заст.* ‘майстер, що виготовляв сагайдаки’, ‘той, хто носить сагайдаки і стріли’ (ЕСУМ 5, 671).

***Sъtulьnikъ**: укр. *Стульник* (Зайцева, Ковальчук 149), рос. *Стульников* (МО), пол. *Stulnik* (SN IX, 126).

***Tulьньъ** / ***Sъtulьньъ**: рос. *Тульнев* (ЖПТ), *Тульнов* (Глуховцева 2, 266), *Стульнов* (ЖПТ).

***Potulьньъ**: укр. *Потульний* (Новикова 674), пол. *Potulny* (SN VII, 230) ~ укр. діал. *поту́льний* ‘смирний, тихий, лагідний’ (Бичко 20).

***Zatulьньъ**: укр. *Затульний* (Горпинич, Корнієнко 87).

***Tular'ъ**, ***Tul'ar'ъ**: укр. *Туляр* (Рв.), рос. *Туларева ж.* (МО), пол. *Tularz* (SN IX, 616), луж. *Tułaŕ* (Wenzel II/2, 142).

***Tulasa**, ***Tulasъ**: ст.-укр. *Fedor Thwlas*, 1575 р. (Чучка 561), рос. *Туласов* (МО), пол. *Tułasa* (SN IX, 617).

***Tulisъ**: рос. *Тулисов* (ЖПТ), пол. *Tulis* (SN IX, 617), чеськ. *Tulis* (ЧП), словц. *Tulis* (TZ Trnava 176).

***Tulatъ(ъ)**: рос. *Тулатин* (ЖПТ).

***Tuletiць**: блр. *Туляцічы* – відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 126).

***Tulita**, ***Tulitъ**: ст.-рос. Богданъ *Тулитовъ*, XVI ст. (НПК V, 46), (похідне) *Тулитово*, 1539/40 р. – мікротопонім у Новгородській землі (ПКНЗ I, 375), рос. *Тулитов* (м. Курськ), пол. *Tulita* (SN IX, 617), слов'ян. *Тулитъ*, запозичене чувашами (Магницький 87).

**tulanъ(jь)*: серб. діал. *ту́лав* ‘хто сутулиться під час ходьби’ (Жугић 394). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми з коренем **Sqd-*

**Sqda*, **Sqdъ*: укр. *Суда* (Панцьо 119), рос. *Судин*, *Судов* (МО), хорв. *Suda* (Leksik 622), словн. *Zanto*, 827 р., *Zato*, 1030 р. – антропоніми альпійських слов'ян (Kronsteiner 212 – з реконструкцією *Sqdъ*), ст.-пол. *Sanda*, 1244 р. (SSNO V, 30), *Sand*, 1610 р. (SSNO VII, 221), пол. *Sand*, *Sanda*, *Sqda*, *Senda*, *Sęda* (SN VIII, 284, 311, 355, 373), *Sqdowno*, *Sqdów*, *Sędowno*, *Sędów* – відантропонімні ойконіми (SMP 1014, 1016), ст.-чеськ. *Svd*, XII ст., *Suda*, 1177 р. (Pleskalová 128), чеськ. *Sud*, *Suda* (ЧП), (похідні) *Sudin* (2) – ойконіми (Profous IV, 228), ст.-словц. *Simon Zwd*, 1554 р. (HSSJ V, 542).

Префіксальні похідні:

**Bezsqdъ(jъ)*: ст.-рос. Первой Федоров сын *Безсудов*, 1646 р. (ПКВ 84), рос. *Бессудов* (МО).

**Nesqdъ*: ст.-пол. *Niesqd* (SSNO IV, 54).

**Obsqda*: пол. *Oseḡda* (SN VII, 103) ~ укр. діал. *осуд̑а* 'пліткарка' (ЕСУМ 5, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 30, 17–18: **obsqda* / **obsqdъ*).

**Orzsqda*, **Orzsqdъ*: ст.-рос. Яковъ Артемьевъ с. *Розсуда*, 1677 р. (Боровск 20), рос. *Рассудин*, *Рассудов* (ЖПТ) – патроніми на *-ов*, *-ин*, (похідне) *Разсудово* – ойконім у колишньому Московському пов. (Мешалин II, 358) ~ **orzsqdъ* / **orzsqda* (ЭССЯ 34, 291).

**Posqda*: укр. *Посуда* (Памяць Петр. 401), рос. *Посудин* (ЖПТ).

**Podъsqdъ*: ст.-пол. *Podzod*, 1394 р. (SSNO IV, 437).

**Prisqda*: хорв. *Prisuda* (Leksik 533), словц. *Prisuda* (TP 173).

**Sъsqda*, **Sъsqdъ*: ст.-рос. Мишка Алексѣевъ *Сосудъ*, 1665 р. (ДТП I, 1128), рос. *Сосудина ж.* (МО).

**Zasqda*: пол. *Zasęda* (SN VII, 103).

Суфіксальні деривати:

**Sqdějъ*: рос. *Судеев* (МО), ст.-пол. *Zandej*, 1136 р. (SSNO V, 35), пол. *Sqdej*, *Sędej* (SN VIII, 311, 373), чеськ. (похідне) *Sudějov* – ойконім, мотивований антропонімом *Suděj* (Profous IV, 228).

**Sqdъji*: укр. *Суддя* (Панцьо 119), рос. *Судья*, *Судьин* (ЖПТ), (похідні) *Судьин*, *Судьино* (2) – ойконіми в колишніх Пермській, Петербурзькій, Псковській губ. (RGN VIII, 631), словн. *Sodja* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sędzia*, 1386 р. (SSNO V, 35), пол. *Sędzia* (SN VIII, 374), словц. *Sud'a* (TZ Bratislava 332) ~ рос. діал. *судья́* 'пліткар, говорун' (СРНГ 41, 178) та ін. Стосовно реконструйованого архетипу див. (Boryś 542).

**sŏdъjičь*: ст.-укр. *су(д)и(ч)* ‘син судді’, 1583 р. (АКЖ 50), ст.-блр. *судьичь, судичь* ‘т. с.’ (ГСБМ 33, 56). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Sŏdikъ** / ***Sŏdičь**: ст.-укр. *Chwil Sudicz*, XVI ст. (Жерела II, 270), укр. *Судик* (Панцьо 119), *Судіч* (Рв.), *Судич* (Вол.) – сучасні прізвища, рос. *Судиков* (МО), хорв. *Sudić* (Leksik 622), слвн. *Sodič* (ZSSP 564), ст.-пол. *Sędzic(z)*, 1399 р. (SSNO V, 35), пол. *Sądzik, Sendzik, Sędzik* (SN VIII, 312, 357, 374), ст.-чеськ. *Sudik*, 1400 р. (Морошкин 189), чеськ. *Sudik* (ЧП).

***Sŏdъka**, ***Sŏdъkъ**, ***Sŏdъko**: укр. (похідне) *Судковичі* – ойконім на Львівщині, ст.-рос. *Ульянь Судокъ*, XV ст. (НПК I, 157), (похідне) *Судки*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК IV, 312), рос. *Судков* (ЖПТ), блр. (похідні) *Судков* – ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 164), *Судкі* – в Мінській обл. (Рап. Мін. 257), слвн. *Zunduco*, IX ст. – антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 213 – з реконструкцією *Sŏdъkъ*), *Sodek* – сучасне прізвище (ZSSP 564), ст.-пол. *Zudek*, 1265 р., *Sandek*, 1409 р., *Sandka*, 1497 р. (SSNO V, 31, 32), пол. *Sandek, Sądek, Sendek, Sędek* (SN VIII, 285, 311, 355, 373), *Sędowo, Sędów* – відантропонімні ойконіми (SMP 1016), ст.-чеськ. *Sudek*, 1207 р., *Zudka*, XIII ст. (Pleskalová 128), *Sudko*, 1209 р. (Морошкин 189), чеськ. *Sudek* (ЧП), слвц. *Sudek* (TZ Bratislava 332).

***Sŏdъсь**: укр. *Судець* (Редько 2, 1024), (похідне) *Судче* – ойконім на Волині, рос. *Судец* (МО), хорв. *Sudac, Sudec* (Leksik 622), слвн. *Sodec* (ZSSP 564).

***Sŏdъilъ**, ***Sŏdidlo**: д.-руськ. [C]удило, 1122 р. (Корнієнко II, 18), *Судилъ*, 1141 р. (ПСРЛ IV, 7), ст.-рос. (похідне) *Судилово*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 517), рос. *Судилов* (ЖПТ), (похідні) *Судиловка, Судилово* (2) – ойконіми в колишніх Владимирській, Костромській, Ярославській губ. (RGN VIII, 629), блр. *Судзіла* (Бірыла 397), (похідні) *Судзілы* – ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 169), *Судиловичі* – в колишніх Вітебській, Гродненській, Могильовській губ. (RGN VIII, 629), болг. *Съдил*, XII ст. (Займов 212).

***Sŏdima**, ***Sŏdimъ**: укр. *Судим* (СБП 548), *Судима* (Вол.; Анк.), ст.-рос. Гришка Емельянов сынъ *Судимовъ*, 1630 р. (Геронтий 151), (похідне) *Судимли* – назва пустища в колишній Московській губ. (ОПМ 337), рос. *Судимов* (ЖПТ), *Судимова* – відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VIII, 629), серб.

(похідні) *Sudimnja*, *Gornja Sudimlja* — ойконіми (Ім. т. 177, 416) ~ рос. діал. *судимый* ‘суджений долею’ (СРНГ 42, 164) та ін.

***Nesqdimъ(jь)**: рос. *Несудимов* (МО), *Несудимый* (Голикова 245), блр. *Несудимов* (м. Гомель).

***Orzsqdimъ(jь)**: рос. *Рассудимов* — сучасне прізвище (м. Москва).

***Sqdoma**, ***Sqdomъ**: укр. *Судом* (Редько 2, 1024), *Судома* (Вол.), ст.-рос. *Судомле*, XVI ст. — відантропонімний лімnonім у Новгородській землі (НПК VI, 91), рос. *Судома* (МО), *Судомов* (м. Павлодар), *Судомин* (Челябінськ. обл.).

***Sqdina**, ***Sqdinaъ**: укр. *Судин* (Holutiak 390), рос. *Судинов* (МО), хорв. *Sudinec* (Leksik 622), слов. *Sodin* (ZSSP 564), ст.-пол. *Zandzyna*, 1495 р. (SSNO V, 36), пол. *Sędzin* (SN VIII, 375), чеськ. *Sudín* (ЧП).

***Sqdynъjь**: укр. *Судний* (Богдан 293), рос. *Суднов* (ЖПТ), ст.-пол. *Albertus Zandny*, 1425 р. (SSNO V, 21), слов. *Súdný* (TZ Trnava 164) ~ укр. діал. *судній* ‘здатний, придатний’ (ЕСУМ 5, 467), рос. діал. *судный* ‘судовий’ (СРНГ 41, 170), в.-луж. *sudny* ‘судовий’ (Трофимович 306) та ін.

***Bezsqdynъjь**: укр. *Безсудний* (КПУ Харк. 3, 319), рос. *Бессудных*, *Бессуднов* (МО).

***Orzsqdynъjь**: рос. *Рассуднов* (МО) ~ укр. діал. *розсудний* ‘розсудливий’ (ЕСУМ 5, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 38, 174).

***Sqđeta**: хорв. *Sudeta* (Leksik 622), ст.-пол. *Sundeta*, 1634 р. (SSNO V, 35).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Sqd-* у препозиції:

***Sqđiborъ**: блр. *Судибор* (ТС Мозырь 172), (похідне) *Судзібар* — ойконім у Гомельській обл. (Пап. Гом. 164).

***Sqđigněwъ**: ст.-полаб. *Sqđigněw* (Müller 110).

***Sqđiměъ** / ***Sqđimirъ**: д.-руськ. *Судимиръ* Кучебичъ, 1147 р. (Тупиков 378), ст.-рос. (похідні) *Судимера*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 292), сучасне *Судимирка* — назва поселення в Тверській обл., рос. *Судимир*, *Судимиры* — ойконіми в колишніх Калузькій і Костромській обл. (RGN VIII, 629), ст.-пол. *Sqđimir*, 1492 р. (SSNO V, 35), пол. *Sendzimir*, *Sędzimir*, *Sędzimir* (SN VIII, 357, 374), ст.-чеськ. *Zudimirus*, 1239 р. (Pleskalová 128).

***Sqđislava**, ***Sqđislavъ**: д.-руськ. *Судиславъ*, 988 р. — син князя Володимира (Тупиков 378), рос. *Судиславль* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VIII, 629), ст.-пол.

Sandislauo, 1250 р., *Zudizlaua*, 1265 р. (SSNO V, 35), пол. *Sędzistaw* – відантропонімний ойконім (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudzizlaua*, XIII ст. (Pleskalová 128), чеськ. (похідні) *Sudislav*, *Sudislavice* – ойконіми (Profous IV, 228–229).

***Sōdivojь**: ст.-укр. *Сѣдывой*, 1441–1443 рр. (AS III, 2), ст.-пол. *Sędziwoj*, 1193 р. (SSNO V, 37), пол. *Sędziwojewo* (2), *Sędziwuje* – відантропонімні ойконіми (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudivoj*, 1195 р. (Морошкин 189).

***Sōdoměрь** / ***Sōdomirь**: укр. *Судомир* (Редько 2, 1024), рос. *Судомир* (МО), болг. *Сѣдомер*, *Сѣдомир* – чол. імена (Заимов 212), серб. (похідне) *Соудомира* – топонім (Даничић III, 197), ст.-пол. *Sandomir*, 1391 р. (SSNO V, 34), пол. *Sandomier*, *Sandomir*, *Sędomierz* (SN VIII, 285, 374), пол. *Sędzimirów*, *Sędzimirz* (2) – відантропонімні ойконіми (SMP 1017), ст.-чеськ. *Sudomirus*, 1239 р., *Zudomier*, 1266 р. (Pleskalová 128), чеськ. (похідні) *Sudoměř* (2), *Sudoměřice* (2) – ойконіми (Profous IV, 229–230).

***Sōdomyja**, ***Sōdomyь**: ст.-рос. Богдан Иванов *Судомоин*, 1543 р. (АФЗХ 1506–1613 гг.: 86), рос. *Судомоин*, 1711 р. (Чайкина 98), *Судомоев*, *Судомоин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *судомой*, *судомоя* ‘хто мие посуд’ (СРНГ 41, 173, 174) та ін.

***Sōdoplatъ**: ст.-рос. Василей Михайлов *Судоплат*, 1628 р. (Чайкина 98), Алексѣй *Судоплатовъ*, XVI ст. (НПК V, 601), рос. *Судоплатов* (ЖПТ), (похідне) *Судоплатово* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 630).

***Sōdoslavъ**: ст.-пол. *Sodoslaus*, 1397 р. (SSNO V, 34).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-*sod-* у постпозиції:

***Bogusōdъ**: ст.-пол. *Bogusand*, 1388 р. (SSNO I, 198), ст.-чеськ. *Bogusud*, XII ст. (Pleskalová 128).

***Bol'esōdъ**: ст.-чеськ. *Bolezud*, 1226 р. (Pleskalová 128).

***Bornisōdъ**: ст.-пол. *Bronissando*, 1399 р. (SSNO VII, 21), ст.-чеськ. *Branzyd*, XIII ст. (Pleskalová 129).

***Dobrosōdъ**: макед. (похідне) *Добросуд* – топонім у Драмско [1301 р. – του Δοβρῶσσοντος (Станковска 1997: 250 < **Добросждъ*)].

***Krivosōdъ**: ст.-укр. Іванъ *Кривосуд*, 1649 р. (Реєстр 334), ст.-пол. *Criwozand*, 1220 р. (SSNO III, 179), пол. *Krzywosqd* (SN V, 350), (похідні) *Krzywosqdów*, *Krzywosqdz* – ойконіми (NMP V, 418, 419), чеськ. *Křivosoudov* – відантропонімний ойконім (Profous II, 405), словц. (вторинне) *Krivosudská ж.* (TZ Nitra 30) ~ **krivosōdъ* (ЭССЯ 12, 168).

***Pravosŏdъ**: ст.-укр. Васил *Правосуд*, 1649 р. (Реєстр 375), рос. *Правосудов* (МО), блр. *Правасуд* (Бірыла 330), пол. *Prawosud* (SN VII, 533).

***Soběsŏdъ**: ст.-пол. *Sobesanth*, 1426 р. (SSNO V, 137).

Праантропоніми з коренем **Stop-*

***Stopa**, ***Stopъ**: укр. *Ступа* (Редько 2, 1022), ст.-рос. Василей *Ступа* Андреевъ, 1555 р. (Тупиков 376), рос. *Ступин*, *Ступов* (ЖПТ), *Ступина* (7), *Ступино* (47 фіксацій) – відантропонімні топоніми в різних регіонах (RGN VIII, 616–617), ст.-блр. Миколай *Ступа*, 1528 р. (Бірыла 262), блр. (вторинне) *Ступін* (Бірыла 395), болг. *Стъпов* (Илчев 469), пол. *Stemp*, *Stempa*, *Step*, *Stępa* (SN IX, 60, 71), (похідні) *Stępowo*, *Stępów* – назви поселень (SMP 1088).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *ступ* ‘крок’ (ЕСУМ 5, 459), рос. діал. *сту́па* ‘хто ходить повільно, важко переступаючи’, *ступ* ‘частина ноги – ступня’ (СРНГ 42, 93, 95), в.-луж. *stup* ‘крок; поступ’, *stupa* ‘слід ноги’ (Трофимович 304) та ін.

Префіксальні деривати:

***Dostopъ**: укр. *Доступ* (Новикова 267), рос. *Доступов* (МО).

***Nedostopa**, ***Nedostopъ**: укр. *Недоступ* (Новикова 581), *Недоступа* (Богдан 200), рос. *Недоступа* (МО), *Недоступов* (МО), (похідні) *Недоступов*, *Недоступовка* – топоніми в колишніх Саратовській і Курській губ. (RGN VI, 118), блр. *Недоступ* (м. Гомель), пол. *Niedostup* (SN VI, 593).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *недосту́п* ‘віл або кінь, який не покриває задньою ногою сліду передньої’ (Чабаненко 2, 362), рос. діал. *недосту́п* ‘лежень’ (НОС 6, 40).

***Neobstopъ**: ст.-чеськ. *Neosztup*, 1218 р. (Pleskslová 137).

***Neustopa**, ***Neustopъ**: ст.-укр. *Нѣвступъ* Столпувський, 1366 р. (Грамоти XIV ст. 40), рос. *Неуступин* – сучасне прізвище, *Неуступов* (МО), хорв. *Neustupa* (Leksik 457), чеськ. *Neustupa* (ЧП), ст.-пол. *Nystamp*, 1232 р., *Neustup*, 1272 р. (SSNO IV, 59).

***Obstopъ**: рос. *Осмун* (ЖПТ), блр. *Осмун* (ЖПТ), пол. *Ostęp* (SN VII, 115).

***Perstopъ**: укр. *Переступ* (Редько 2, 806), рос. *Переступов* (м. Усть-Кам’яногорськ, Казахстан) ~ ст.-укр. *переступъ* ‘провина’ (Тимченко 2, 101), укр. *перéстун* ‘т. с.’ (ЕСУМ 5, 459).

***Postopa**, ***Postopъ**: ст.-укр. *Postup*, 1649 р. (Жерела IV, 266), (похідне) *Поступель* — ойконім на Волині, відомий з 1546 р. (Шульгач 2001: 112), рос. *Поступов* (МО), ст.-пол. *Posztamp*, 1276 р. (SSNO IV, 328), чеськ. *Postura* (ЧП) ~ ст.-укр. *поступъ* 'хід' (Тимченко 2, 189) та ін.

**podъstopъ*: ст.-укр. *подступъ* 'лукавство, підступність' (Тимченко 2, 141) та ін.

***Pristopa**, ***Pristopъ**: ст.-укр. Федечко *Пристунъ*, 1552 р. (Тупиков 322), Тишко *Приступа*, 1596 р. (УП 1, 573), Jaromł *Prystupa*, 1631 р. (АЮЗР VI/1, 477), Процькь *Прыступъ*, 1649 р. (Реєстр 56), Іван *Приступа*, 1660 р. (РСП 33), укр. *Приступ* (Новикова 679), *Приступа* (СП 289), рос. *Приступин* (ЖПТ), *Приступова ж.* (МО), ст.-блр. Микула *Приступа*, 1552 р. (Бірыла 249), блр. *Прыступа* (Бірыла 335), пол. *Przystup*, *Przystupa* (SN VII, 596) ~ ст.-укр. *прис-тупъ* 'початок, вступ; доступ, підступ, підхід, вхід' (Тимченко 2, 189), укр. діал. *прис-тупа* 'приймак' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Vystopъ**: рос. *Выступов* (ЖПТ), пол. *Wystemp*, *Wystep* (SN X, 374), чеськ. *Výstup* (ЧП) ~ ст.-укр. *выступъ* 'вчинок' (Тимченко 1, 158) та ін.

***Zastopъ**: укр. *Заступ* (Новикова 319), ст.-рос. Іван Елизарович *Заступов*, 1568 р. (Веселовский 120), рос. *Заступов* (МО), ст.-чеськ. *Zastup*, XIII ст. (Pleskslová 145) ~ ст.-укр. *заступъ* 'захист' (Тимченко 1, 290), укр. діал. *заступа* 'захист' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

Афіксальні похідні:

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Stopakъ**: ст.-укр. Яцко *Ступак*, 1654 р. (РПП 132), укр. *Ступак* (Новикова 800), *Ступаківка* — відантропонімний ойконім у Чернігівській обл., ст.-рос. Венедиктъ *Ступаковъ*, 1676 р. (Тупиков 765), рос. *Ступаков* (ЖПТ), блр. *Ступак* (Бірыла 395), (похідні) *Ступаки* — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN VIII, 616), пол. *Stapak*, *Stempak*, *Stepak* (SN IX, 46, 60, 71), чеськ. *Stupák* (ЧП), слвц. *Stupák* (TZ Bratislava 332), в.-луж. *Stupak* (Wenzel II/2, 110) ~ ст.-укр. *ступакъ* 'бігун, рисак': *занято ... ступаковъ два*, 1584 р. (АКЖ 101–102, 189).

***Stopikъ** / ***Stopičъ**: ст.-укр. Chwedecz *Stupicz*, XVI ст. (Жерела III, 171), рос. *Ступиков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Ступічава* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 122), луж. *Stupik* (Wenzel II/2, 110).

***Stopъka**, ***Stopъko**, ***Stopъkъ**: ст.-укр. Якушко *Ступокъ*, 1686 р. (Тупиков 376), укр. *Ступка* (Редько 2, 1023), ст.-рос. *Ступка* XVI ст.

(НПК VI, 814), рос. *Ступкин* (ЖПТ), *Ступкино* – відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (RGN VIII, 618), хорв. (похідне) *Stupkin* (Leksik 621), пол. *Stąpka*, *Stępek*, *Stępko*, *Stępek*, *Stępka*, *Stępko* (SN IX, 18, 60, 61, 71, 72), (похідне) *Stępkow* – ойконім (SMP 1088), чеськ. *Stupka* (ЧП), ст.-слвц. *Michal Stupka*, 1570 р. (HSSJ V, 532), слвц. *Stupka* (TZ Bratislava 332), луж. *Stupka*, в.-луж. *Stupko* (Wenzel II/2, 110) ~ укр. діал. *сту́пка* ‘слід ноги’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Nedostopъka**: ст.-рос. Федор *Недоступка*, 1624 р. (Веселовский 215), рос. *Недоступкин* (Тюменськ. обл.).

***Postopъka**: рос. *Поступкина ж.* (МО), пол. *Postępka* (SN VII, 503), чеськ. *Postupka* (ЧП) ~ укр. діал. *пóступки мн.* ‘хатні туфлі’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Prostopъka**: рос. *Проступкин* – сучасне прізвище ~ укр. діал. *прóступка* ‘покритка’ (ЕСУМ 5, 459).

***Ustopъka**: рос. *Уступкин* (ЖПТ).

***Vystopъka**, ***Vystopъkъ**: рос. *Выступкин* (м. Новосибірськ), пол. *Występек* (SN X, 374) ~ укр. діал. *ві́ступка* ‘хода’, *ві́ступок* ‘провина’ (ЕСУМ 5, 459).

***Zastopъka**, ***Zastopъkъ**: рос. *Заступкин* (Смоленськ. обл.), пол. *Zastepek* (SN X, 439).

Іносуфіксальні похідні:

***Stopъсь**: рос. *Ступцев* (МО), хорв. *Stupac* (Leksik 621) ~ укр. діал. *сту́нець* ‘східець, шабель’ (ЕСУМ 5, 459) та ін.

**orzstopъсь*: укр. діал. *рóступець* ‘вид весняної гри в танку’ (ЕСУМ 5, 459),

***Pristopъсь**: слвн. *Pristopec* (ZSSP 488).

**prostopъсь*: укр. діал. *прóступець* ‘злочинець’ (ЕСУМ 5, 459).
Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Zastopъсь**: рос. *Заступец* (МО).

***Stopica**: ст.-укр. Богдань *Ступица*, 1545 р. (Тупиков 376), рос. *Ступицин* (МО), хорв. *Stupica* (Leksik 621) ~ укр. діал. *сту́пиця* ‘крок’ (ЕСУМ 5, 459).

***Stopadlo**: укр. *Ступало* (Новикова 800), рос. *Ступалов* (ЖПТ), хорв. *Stupalo* (Leksik 621) ~ в.-луж. *stupadło* ‘східець’ (Трофимович 304) та ін.

Ст.-полаб. **Postapim* (Foster 138) – один із рефлексів потенційного псл. ***Postopimъ**.

***Nedostorъnъjъ**: рос. *Недоступнов* (ЖПТ).

***Neustorъnъjъ**: рос. *Неуступнова ж.* (МО), чеськ. *Neústupný* (Beneš 256) ~ **neustorъnъjъ* (ЭССЯ 25, 61).

***Perstorъnъjъ**: пол. *Przestępny* (SN VII, 579).

***Postorъnъjъ**: укр. *Поступный* (ЖПТ).

***Ustorъnъjъ**: рос. *Уступный* (ЖПТ).

***Storъnikъ**: укр. *Ступник* (Редько 2, 1023), рос. *Ступников* (ЖПТ), *Ступникова* – відантропонімний ойконім на Кубані, *Ступниково* (2) – в колишніх Костромській і Псковській губ., *Ступниковы* – в колишній В'ятській губ. (RGN VIII, 618), блр. *Ступнік* (Бірыла 395), хорв. *Stupnik* (Leksik 621), слвн. *Stopnik* (ZSSP 485), пол. *Stąpnik, Stępnik, Stępnik* (SN IX, 47, 62, 71) ~ укр. діал. *ступнік* 'крок' (ЕСУМ 5, 459) та ін.

***Perstorъnikъ**: слвн. *Prestopnik* (ZSSP 485).

**prostorъnikъ*: укр. діал. *проступник* 'злочинець' (ЕСУМ 5, 459).
Антропонімі рефлексів не засвідчено.

Праантропоніми-композиції:

***Čestostorъ**: ст.-рос. *Частоступ* Второй, XVII ст. (ТК I, 822), рос. *Частоступов* (МО).

***Golostorъ**: рос. *Голоступов* (Рамієць 2, 122), ст.-блр. Данило *Голоступъ*, 1618 р. (АВК IX, 13), блр. *Голоступ*, 1730 р. (Бірыла 1966: 206).

***Gъrdostorъ**: укр. *Гордоступ* (Зосимов 1, 217).

***Krasъnostorъ**: укр. *Красноступ* (СП 192), рос. *Красноступов* – сучасне прізвище.

***Lixostorъ**: укр. *Лихоступ* (Новикова 488), рос. *Лихоступов* (м. Омськ).

***Lъgъkostorъ**: укр. *Легкоступъ*, 1762 р. (ПВЗ 56), *Легкоступ* – сучасне прізвище (СП 208), рос. *Легкоступов* (ЖПТ), блр. *Легкоступов* (м. Гомель).

***Mekъkostorъ**: ст.-укр. Андрій *Мякоступенко*, 1649 р. (Реєстр 32), ст.-рос. Ганка *Мяхкоступов*, 1627 р. (ПК Кострома 106), рос. *Мякоступов*, 1706 р. (Парфенова 275), *Мякоступов* – сучасне прізвище (МО), *Мякоступовская* – відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN VI, 34).

***Širokostorъ**: укр. *Широкоступъ*, 1734 р. (ДІП VI, 391), *Szerokostup*, 1798 р. (АЮЗР V/1, 591), *Широкоступ* – сучасне прізвище (РУС 478), рос. *Широкоступов* (МО), пол. *Szyrokostup* (SN X, 413).

***Tъrdostorъ**: укр. *Твердоступ* (Новикова 817), рос. *Твердоступов* (ЖПТ).

Похідні з коренем *Zim-

***Zima**: ст.-укр. Abraham *Zima*, 1593 р. (Чучка 233), Хвеско *Зима*, 1649 р. (ДІП I, 47), укр. *Зима* (СП 392), (похідне) *Зимине* — ойконім в АР Крим, ст.-рос. *Зима* Волковъ, 1665 р., *Зима*, 1684 р. — прізвисько (Тупиков 161), рос. *Зима* (ЖПТ), блр. *Зіма* (Бірыла 160), хорв. *Zima* (Leksik 750), слвн. *Zima* (ZSSP 710), пол. *Zima* (SN X, 509), чеськ. *Zíma* (ЧП), слвц. *Zima* (TZ Bratislava 404).

Прізвисько *Зима* надавали особам, які народилися взимку (Чучка 233; Чайкина 39).

***Zimъ(jъ)**: пол. *Zimę* (SN X, 513) ~ рос. діал. *зімый* 'призначений для зими' (ПОС 13, 27).

Праантропоніми типу composita:

***Zimogľędъ**: ст.-укр. Кондрать *Зимогляд*, 1691 р. (ПКСП 270), укр. *Зимогляд* (Редько I, 401), рос. *Зимоглядов* (ЖПТ).

***Zimoxodъ**: пол. *Zimochód* (SN X, 512).

***Zimokosъ**: ст.-укр. Яцко *Зимокос*, 1691 р. (ПКСП 62), рос. *Зимокосов* (МО).

***Zimoręкъ**: укр. *Зиморук* (Пура СПР I, 39).

***Zimozъga**: рос. *Зимоздрин* (МО).

Афіксальні деривати відапелятивного походження:

***Zimajъ**: рос. *Зимаев* (МО), хорв. *Zimaj* (Leksik 750).

***Zimaka**, ***Zimakъ**: укр. *Зимак* (СП 155), рос. *Зимаков*, *Зимакин* (ЖПТ), блр. *Зімак* (Бірыла 160), хорв. *Zimak* (Leksik 750), ст.-пол. Adamus *Zimak*, 1679 р. (Magda-Czekaj 133), пол. *Zimak* (SN X, 509), чеськ. *Zímák* (ЧП) ~ рос. діал. *зимák* 'народжена зимою тварина' (СРНГ 11, 272).

***Zimikъ** / ***Zimičъ**: укр. *Зимич* (Богдан 346), рос. *Зимик* (МО), *Зимиков* (м. Находка, Приморський край), *Зимичев* (ЖПТ), блр. *Зіміч* (Бірыла 160), хорв. *Zimić* (Leksik 750), слвн. *Zimič* (ZSSP 710), пол. *Zimicz*, *Zimik* (SN X, 510).

***Zimъka**, ***Zimъkъ**: укр. *Зимка* (Пура СПР IV, 45), рос. *Зимкин*, *Зимков* (ЖПТ), хорв. *Zimek* (Leksik 750), слвн. *Zimk* (ZSSP 710), пол. *Zimek*, *Zimka* (SN X, 510, 511), чеськ. *Zimek*, *Zimka* (ЧП), слвц. *Zimek*, *Zimka* (TZ Bratislava 404) ~ укр. діал. *зімка* 'озима пшениця' (ЕСУМ 2, 261), рос. діал. *зімка* 'дрібний сніг' (СРНГ 11, 272), 'зима' (СВГ 2, 171) та ін.

***Zimъсь**: укр. *Зимець* (Богдан 346), рос. *Зимцов* (МО), хорв. *Zimas*, *Zimes* (Leksik 750), слвн. *Zimes* (ZSSP 710).

***Ziminъ**: ст.-укр. Василій *Зиминъ*, 1658 р. (Тупиков 556), укр. *Зимин* (Редько 1, 401), ст.-рос. Степанъ *Зиминъ*, 1566 р. (Тупиков 556), рос. *Зиминов* (МО), пол. *Zimin* (SN X, 510), чеськ. *Zimin* (ЧП) ~ рос. діал. *зімин* 'зимовий, холодний' (ПОС 13, 20).

***Zimъnъ(jъ)**: укр. *Зимний* (СП 392), *Зімній* – сучасне прізвисько («народився взимку»; Чабаненко ПНН 1, 160), рос. *Зимний* (ЖПТ), блр. *Зімні* (Бірыла 160), хорв. *Ziman* (Leksik 750), ст.-пол. Mathie *Zymny*, 1476 р. (SSNO VII, 306), пол. *Zimny* (SN X, 512), *Zimna* («jest nieprzystępna»), *Zimny* (Mrózek 111) – прізвиська, чеськ. *Zimný* (ЧП), словц. *Zimná ж.* (TZ Bratislava 404), н.-луж. *Zymny* (Wenzel 441).

***Zimъnica**: укр. *Зимниця* (Горпинич, Корнієнко 104), ст.-рос. *Зимница* Дмитрій Васильєвич Шатунов, XV ст. (Веселовский 123), рос. *Зимница*, *Зимницын* (МО), пол. *Zimnica* (SN X, 511) ~ ст.-рос. *зимница* 'лихоманка' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 389), ст.-блр. *зимница* 'т. с.' (ГСБМ 12, 236) та ін.

***Zimъnikъ**: укр. *Зимник* (ЖПТ), рос. *Зимников* (ЖПТ), ст.-пол. *Zimnik*, 1476 р. (SSNO VI, 320), пол. *Zimnik*, 1889 р. (Magda-Czekaj 133), *Zimnik* – сучасне прізвище (SN X, 511) ~ рос. діал. *зімник* 'візник, який працює взимку', 'тварина, народжена зимою' (СРНГ 11, 274) та ін.

***Zimarъ**: рос. *Зимарев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *зимарь* 'хто зимує вдома, не шукає заробітків' (ПОС 13, 20), 'порося, залишене на відкорм на зиму' (СРНГ 11, 272) та ін.

***Zimovъ(jъ)**: укр. *Зимовий* (Горпинич, Корнієнко 87), рос. *Зимовой* (м. Великий Новгород), блр. *Зимовой* (ЖПТ).

***Zimovъсь**: укр. *Зимовець* (СП 155), рос. *Зимовцов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *зимовецъ* 'домашня тварина, залишена на зимівлю' (СВГ 2, 170).

***Nazimъ(jъ)**: ст.-рос. Васюкъ *Назимъ*, 1500 р., Өедоръ *Назимовъ*, 1649 р. (Тупиков 265, 660), рос. *Назимов* (ЖПТ), (похідні) *Назимова*, *Назимово* (9 фіксацій), *Назимовка* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 79), пол. *Nazim* (SN VI, 565).

***Nazimъka**, ***Nazimъko**, ***Nazimъkъ**: укр. *Назимок* (Богдан 199), *Назимко* (Новикова 574), *Назимко* Кареев, 1563 р. (ПКОП 250), рос. *Назимкин*, *Назимков* (МО), *Назимкино* – ойконім у колишній Саратовській губ., *Назимки* – в колишніх В'ятській і Смоленській губ. (RGN VI, 78), пол. *Nazimek* (SN VI, 565) ~ ст.-укр. *назимок* 'однорічне теля', 1690 р. (ФАС 6, 63), укр. *назімо́к* 'т. с.' (СУМ V, 91), діал. *назімок* 'олень, якому приблизно півроку' (Голянич 2, 25), *назімок* 'теля, що перезимувало одну зиму' (ЕСУМ 2, 262).

На думку І.О. Кюршунової, ці й подібні антропоніми пов'язані з віковими особливостями носіїв або з часом їх народження (Кюршунова 361).

***Nazimъсь**: рос. *Назимцев* (м. Краснодар), пол. *Nazimiec* (SN VI, 565) ~ **nazimъсь* (ЕССЯ 24, 68).

***Nazimъль(ь)**: пол. *Nazimny* (SN VI, 565) ~ укр. діал. *назі́мний* 'озимий' (ЕСУМ 2, 262) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 68–69).

***Nedozimъ(ь)**: рос. *Недозим* (МО), *Недозимов* (Новикова 581), пол. *Niedozimow* (SN VI, 593).

***Obzimъ**, ***Obzimъ(ь)**: рос. *Азимов*, *Азимой*, *Озимов* (МО), блр. *Азімы*, *Азімаў* (Бірыла 18), пол. *Ozima* (SN VII, 135), *Ozim* — прізвисько («często mu zimno»; Mrózek 83), чеськ. *Ozimý* (ЧП), словц. *Ozimy* (TZ Trnava 143) ~ укр. діал. *возі́мий*, *узі́мий* 'зимовий' (Шило 79, 259).

***Obzimičъ**: словн. *Ozimič* (ZSSP 418).

***Obzimъka**, ***Obzimъko**, ***Obzimъкъ**: ст.-укр. Сенко *Озимокъ*, 1582 р. — антропонім (АЮЗР VI/1, 114), укр. *Озимок* — сучасне прізвище (СП 255), *Озимко* (Панцьо 113), ст.-рос. *Озимко*, 1545 р. (Веселовский 229), рос. *Азимков*, *Азимкин* (МО), *Озимков* (ЖПТ), *Озимкин* (м. Краснодар), ст.-блр. Ондрей *Озимко*, 1589 р. (Бірыла 1966: 241), блр. *Азімка* (Бірыла 18), словн. *Ozimek* (ZSSP 418), ст.-пол. Iacobus *Ozimek*, 1473 р. (SSNO IV, 164), Franciszek *Ozimek*, 1638 р. (Mytnik 210), пол. *Ozimek*, *Ozimko* (SN VII, 135, 136) ~ укр. діал. *озі́мок* 'річне теля, яке вже перезимувало' (Голянич 2, 183), *озі́мка* 'озимина' (Глуховцева 150) та ін. Див. (ЕССЯ 31, 187–188).

***Obzimъсь**: рос. *Озимцев* (м. Омськ), хорв. *Ozimac*, *Ozimec* (Leksik 474).

***Obzimъль(ь)**: рос. *Озимнов* (МО), пол. *Ozimna* (SN VII, 136), словц. *Ozimny* (TZ Bratislava 267) ~ **obzimъль(ь)* (ЕССЯ 31, 190–191).

***Otzimъka**, ***Otzimъкъ**: пол. *Odzimek* (SN VII, 30) ~ укр. діал. *одз'і́мок* 'річна телиця; річний бичок' (Никончук 175, 176) та ін. Див. (ЕССЯ 39, 147–148).

***Perzimъкъ**: пол. *Przezimek* (SN VII, 582) ~ укр. діал. *перезі́мок* 'річна телиця; річний бичок' (Никончук 176, 177), *перезі́мок* 'перезимоване теля' (Лисенко 156), блр. діал. *перазі́мак* 'перезимувало лоша, теля', *піразі́мак* 'перезимувало теля' (СБГ 3, 490–491), рос. діал. *перезі́мок* 'однорічне теля' (Моисеев 123) та ін.

***Pozimъka**, ***Pozimъкъ**: рос. *Позимкова ж.* (МО), *Позимкин* — сучасне прізвище, пол. *Pozimek*, *Pozimka* (SN VII, 520).

***Podъzimъkъ**: рос. *Подзимков* (Самарськ. обл.), пол. *Podzimek* (SN VII, 444).

***Zazimъka**, ***Zazimъko**, ***Zazimъkъ**: укр. *Зазимко* (Новикова 312), рос. *Зазимко* (МО), *Зазимков* (м. Покровськ Донецьк. обл.), *Зазимкин* (м. Ачинськ, Красноярський край), блр. *Зазимко* (ТС Мозырь 104) ~ укр. діал. *зazímka* 'річна телиця' (Никончук 176), рос. діал. *zázíмок* 'перший сніг' (СРНГ 10, 92) та ін.

Деривати з коренем **Žir-* / *-*žir-*

***Žira**, ***Žiro**, ***Žirъ**: ст.-укр. Процик *Жиръ*, 1649 р. (ДІП I, 61), укр. *Жир*, 1735 р. (АК 7, 132), *Жир* (СП 143), *Жира* (Терн.) – сучасні прізвиська, *Жир*, *Жира* – сучасні прізвиська (СПУ 1, 362, 363), (похідні) *Жирова лощина*, *Жиров груд* – мікротопоніми в Сумській і Чернігівській обл. (Черепанова Мікротоп. 102; Павленко 321), *Жирин* – назва хутора на Ровенщині (Сл.ММР 192), *Жирова*, *Жирівка* – ойконіми у Львівській обл., ст.-рос. *Жир*, 1539/40 р. (ПМТ 65), (похідні) *Жирово*, XVII ст. – ойконім у колишній Калузькій губ. (Симсон 150), *Жирин*, 1551–54 рр. – мікротопонім (назва починка) в колишньому Тверському пов. (ПМТ 297), рос. *Жирин*, *Жиров* (МО), (похідне) *Жирово*, XVIII ст. – назва починка в Рузькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов III, 198), блр. *Жыр* (Бірыла 151), хорв. *Žir* (Leksik 760), ст.-пол. *Sira*, 1177 р. (SSNO V, 77), *Ziro*, 1198 р., *Zira*, 1275 р. (SSS VII, 274), пол. *Zer*, *Zera*, *Zero*, *Zier*, *Ziera*, *Zyr*, *Zyra*, *Žyr*, *Žyra*, *Žyro* (SN X, 483, 484, 505, 558, 616), (похідні) *Żyrów*, *Żyrzyn* – ойконіми (SMP 1380), ст.-чеськ. *Zira*, 1115 р., *Zir*, 1237 р. (Моршкін 85), *Siro*, 1237 р. (Pleskalová 145), (похідне) *Žirov* – відантропонімний ойконім, відомий із XIV ст. (Profous IV, 848), луж. *Žira* (Wenzel II/2, 182).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, д.-руськ. *жиръ* 'багатство' (Срезневский I, 875), ст.-укр. *жиръ* 'корм' (СУМ XVI–XVII ст. 9, 165), укр. діал. *жир* 'принада на вудку' (Горбач Бродина 162), 'насіння бука' (Шкрумеляк 54), *жирі́ мн.* 'багато жиру (що має тіло людини)' (Матіїв 142), ст.-рос. *жиръ* 'багатство' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), рос. діал. *жі́ра* 'життя' (Сл. Печоры 1, 209), ст.-блр. *жиръ* 'смацьць; спроможність' (ГСБМ 10, 33), блр. діал. *жыр* 'смацьць' (Янкова 117) та ін. Див. (ЕСУМ 2, 598).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Dožirь**: рос. *Дожиров* — сучасне прізвище, ст.-блр. (похідне) *Дожировичи*, 1440–1492 рр. — ойконім (LM № 3, 19).

***Nažirь**: д.-руськ. *Нажирь* Переяславичь, 1162 р. (Тупиков 265), ст.-рос. (похідне) *Нажирово*, 1464 р. — ойконім у колишньому Владимирському пов. (АФЗХ 185), ст.-пол. *Nažir*, 1349 р. (SSNO IV, 26).

***Neužirь**: чеськ. *Neužir* (Svoboda 93).

***Nežirь**: рос. *Нежиров* (м. Кримськ, Краснодарський край), слвн. *Nežir* (Kos 129) ~ укр. діал. *не́жир* 'трава, яку худоба не їсть' (Онишкевич 1, 484) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 93).

***Obžirь**: рос. *Обжиров* (ЖПТ), *Обжирово* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VI, 323), слвн. *Ožir* (ZSSP 419).

***Pažira**: пол. *Pażyra* (SN VII, 250).

***Peržirь**: рос. *Пережиров* (МО), ст.-блр. (похідне) *Пережирь*, 1567 р. — ойконім у колишньому Мінському пов. («сѣ *Пережирь*»; ЛМ 1915: 776), воно ж *Пережирь* — в колишній Мінській губ. (RGN VI, 644), сучасне *Пярэжир* — у Мінській обл. (Рап. Мін. 222).

***Požirь**: рос. *Пожиров* — сучасне прізвище, хорв. *Požir* (Leksik 528).

***Pržiřirь**: ст.-пол. Stanislaus *Przyschirek*, 1463 р. (SSNO IV, 388).

***Prožira**, ***Prožirь**: укр. *Прожирь*, 1756 р. (АК 5, 102), ст.-рос. Ждан Минин сынъ *Прожирин*, 1609 р. (ПОСм. 160), рос. *Прожиров* (Сумськ. обл.), *Прожирино* — відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VII, 397) ~ укр. діал. *прóжирь*: *прóжирь напáв* 'з'явився великий апетит' (Чабаненко ФС 117), рос. діал. *прóжирь* 'ненаситна, зажерлива людина чи тварина' (СРНГ 32, 136).

***Tužira**, ***Tužirь**: укр. (похідні) *Тужирь*, 1704 р. — назва урочища поблизу с. Сорокошичі (Ділова ДГ 184), *Тужир* — гелонім (с. Машів Чорнобильськ. р-ну Київ.; ОАІУМ), ст.-рос. (похідні) *Тужирово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 137), рос. *Тужирино* — ойконім у колишній Санкт-Петербурзькій губ. (Списки СПб. 250).

***Zažirь**: слвн. *Zasir*, 1111 р. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 212 — з реконструкцією *Zažirь*) ~ рос. діал. *зажі́ра* 'не-нажера, прожера' (ЯОС Доп. 1, 247).

***Žirь(ь)**: укр. *Жирий* (Holutiak 166), ст.-рос. Иван *Жирой*, 1493 р. (Тупиков 150), пол. *Żyru* (SN X, 616) ~ ст.-рос. *жирый* 'заможний, багатий' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), блр. діал. *жыры́* 'ситий, жирний' (НЛГ 52).

Афіксальні деривати:

**žiroba*: рос. діал. *жироба* ‘дуже товста людина’ (АОС 14, 137). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

**Žiręďь*: укр. *Жиряда* (СП 143), (вторинні) *Жиранда* (м. Черкаси), рос. *Жирадков* (РУС 147).

**Žiraxa*, **Žiraxъ*: рос. *Жирахин* (МО), *Жирахов* – сучасне прізвище, ст.-пол. *Sirach, Syrach*, 1265 р. (SSNO V, 77).

**Žirixa*, **Žirixъ*: рос. *Жирихин*, *Жирихов* (ЖПТ), *Жирихово* – відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (RGN III, 297), ст.-чеськ. *Zirich*, 1146 р. (Морошкин 85).

**Žiroxa*, **Žiroxъ* / **Žiroša*, **Žirošъ*: укр. *Жирош* (Чучка 225), ст.-рос. *Жироша*, XII–XIII ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 237 (Подольская 216), Бутрим *Жирохин*, 1575 р. (Веселовский 115), Прокопій Іванов *Жирохов*, XVII ст. (ТК II, 767), рос. *Жирохов* (МО), (похідне) *Жирохово* – ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN III, 298), хорв. *Žiroš* (Leksik 760), ст.-пол. *Ziroch*, 1136 р. (SSNO V, 79), слвц. *Žiroš* (TZ Bratislava 408) ~ укр. діал. *жироба*, *жироба* ‘кропива’ (Шило 116, 117).

**Žiruxa*: укр. *Жируха* (Редько 2, 363), ст.-рос. Лукіанъ Карповъ синъ *Жируха*, 1638 р. (Тупиков 151), Федоръ Лукинъ синъ *Жирухинъ*, 1648 р. (АЮ 318), рос. *Жирухин* (ЖПТ), (похідне) *Жирухина* – ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN III, 298), пол. *Żyrucha* (SN X, 616) ~ укр. *жируха* ‘пустунка’ (Ніковський 227), діал. *бот.* ‘кропива’ (СБук.Г 116), *жируха* ‘т. с.’ (Шило 117), рос. діал. *жируха* ‘заможне життя’ (СРНГ 9, 187).

**Žirajъ*, **Žir'ajъ*: ст.-рос. *Жиряев*, 1615 р. (ЖГП 464), рос. *Жиряев* (ЖПТ), хорв. *Žiraj* (Leksik 760).

**Žirujъ*: рос. *Жируев* (ЖПТ).

**Žirějъ*: укр. *Жирій* (Редько 2, 362), рос. *Жиреев* (МО).

**Žirakъ*, **Žir'aka*, **Žir'akъ* / **Žiracъ*: укр. *Жирак* (РУС 147), ст.-рос. Іван *Жирак*, 1594 р. (Веселовский 115), Никитка *Жирак*, 1681 р. (ПДП Влад. 241), (похідне) *Жирачево*, 1572 р., воно ж *Жирачево*, 1702 р. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (УА 35, 187), рос. *Жираков*, *Жираков*, *Жиракин* (ЖПТ), (похідне) *Жираково* – ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN III, 298), ст.-пол. *Sirac*, 1136 р. (SSNO V, 78), пол. *Zierak, Zyrak, Żyrak* (SN X, 505, 558, 616), (похідне) *Żyraków* – ойконім (SMP 1380), ст.-чеськ. *Zirak*, 1250 р. (Морошкин 85), луж. *Žirak* (Wenzel II/2, 182) ~ рос. діал. *жиряк* ‘товстий чоловік’ (СРНГ 9, 182).

***Žirikъ**: укр. *Жирик* (Богдан 343), *Жирик* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 363), рос. *Журиков* (ЖПТ) ~ рос. діал. *жі́рик* ‘личинка травневого жука’ (ПОС 10, 243), ‘риба піскар’ (ССГ 4, 24).

***Žirukъ**: укр. *Жирук* (Богдан 343), (похідне) *Жирукове* – лімнінім на Ровенщині (Сл.ММР 192), рос. *Жируков* (МО), блр. *Жирук* (ЖПТ), пол. *Żyruk* (SN X, 616) ~ рос. діал. *жирю́к* ‘товстий чоловік’ (СРНГ 9, 187).

***Žirъka**, ***Žirъko**, ***Žirъkъ**: д.-руськ. *жиръка*, яке датують XI – поч. XII ст. [Дав. відм. *жиръцѣ* (Высоцкий 104)], укр. *Жирка*, *Жирко*, 1718 р. (ДІП I, 151, 167), *Жирко* – сучасне прізвище (Редько 2, 362), *Жирко* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 363), (похідні) *Жирки* – мікротопонім (сінокіс) на Ровенщині (Сл.ММР 192), *Жиркова гатка* – на Черкащині (СМЧ 135), *Жирки*, *Жирківка* – ойконіми на Полтавщині, ст.-рос. *Жирко*, 1545 р. (Веселовский 115), Івашко Семеновъ *Жирокъ*, 1649 р. (Тупиков 150), (похідне) *Жирково*, 1668 р. – ойконім у колишній Обонезькій п’ятині (ПKNЗ 2, 145), рос. *Жиркин*, *Жирков* (ЖПТ), (похідні) *Жирково*, XVIII ст. – ойконім у колишньому Московському пов. (Кусов II, 44), *Жирки* (3), *Жирков*, *Жиркова*, *Жирково* (4), *Жиркины Дворы* – назви поселень у різних регіонах (RGN III, 297), блр. *Жырко* (Бірыла 151), ст.-пол. *Zirka*, 1387 р., *Zyrka*, 1510 р. (SSNO V, 79), пол. *Zerek*, *Zerka*, *Zerko*, *Zierek*, *Zierko*, *Zyrek*, *Zyrka*, *Żyrek*, *Żyrka*, *Żyrko* (SN X, 483, 505, 558, 616), чеськ. *Zirek* (Морошкин 85), *Žirka*, *Žirko* (ЧП), словц. *Žirka*, *Žirko* (TZ Bratislava 408) ~ рос. діал. *жі́рка* ‘життя’ (Сл. Печоры 1, 209), *жиро́к* ‘позашлюбна дитина’ (СРНГ 9, 186).

***Obžirъkъ**: рос. *Ажирков* (ПК Смол. 31) ~ **obžirъkъ* (ЭССЯ 31, 252).

***Zažirъko**, ***Zažirъkъ**: укр. *Зажирко* (РУС 153), рос. *Зажирко* (МО), *Зажирков* (м. Алушта).

**žirъkъ(jb)*: рос. діал. *жі́ркий*, *жирко́й* ‘жирний’ (СРГК 2, 64), блр. діал. *жы́ркі* ‘неперебірливий у їжі (про коня)’ (СБГ 2, 167). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Žiroma**: укр. *Жирома* (НКП Він. 124), рос. (похідне) *Жиромкин* (МО), полаб. (похідне) *Zurromin* – ойконім, із **Žiromino* (Trautmann 175) ~ блр. діал. (похідне) *жыро́мскі* ‘ненажерливий’ (Сцяцко 2005: 44).

Деривати з консонантом -*n*- у суфіксальній морфемі:

***Žiganъ**: ст.-рос. (похідне) *Жираново*, 1551–54 рр. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 216), рос. *Жиранов* (МО), пол. *Zyran*, *Żyranik* (SN X, 558, 616).

***Žirīnъ**: ст.-рос. *Юедко Журинь*, 1575 р. (Тупиков 151), рос. *Жиринов* (ЖПТ).

***Prožirīnъ**: ст.-рос. *Прожирины мн.*, 1626 р. (Веселовский 259).

***Žironъ**, ***Žironъ**: рос. *Жиронов* (МО), ст.-пол. *Syron*, 1386 р. (SSNO V, 79).

***Žirunъ**, ***Žirunъ**: укр. *Жирун* (Редько 2, 363), *Жирун* — сучасне прізви́сько (СПУ 1, 363), ст.-рос. *Жируня*, XII–XIII ст., зафіксоване в берестяній грамоті № 4 зі Старої Русси (Подольская 216), рос. *Жирунов* (МО), (похідне) *Жируны* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 298), пол. *Żyruń* (SN X, 616) ~ укр. *жиру́н* 'шибеник' (Ніковський 227), діал. *ixt*. 'білизна, жерех' (СБук.Г 116).

***Žirъnъ(jъ)**: укр. *Жирний* (Новикова 302), *Жирний* — сучасне прізви́сько (СПУ 1, 363), ст.-рос. *Юедор Иванов сынъ Жирной*, 1668 р. (ЯПК 365), рос. *Жирный* (ЖПТ), ст.-блр. Богдан *Жирны*, 1623 р. (Бірыла 1966: 214), блр. *Жырны* (Бірыла 151) ~ укр. діал. *жі́рний* 'добре вгодований кабан' (Євтушок 62), ст.-рос. *жирный* 'рясний, багатий; жирний' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 113), блр. діал. *жырны* 'товстий' (Янкова 117) та ін.

***Žiręta**, ***Žiręť**: д.-руськ. *Жирята* Якуновъ, 1135 р. (Тупиков 151), ст.-рос. (похідні) *Жирятино*, 1533 р. — гелонім у колишньому Галицькому пов. (АСЗ I, 54), *Жирятино*, 1673 р. — назва погосту в колишньому Брянському пов. (Оглоблин 1884: 122), пізніше — населеного пункту *Жирятино*, 1723 р. (Лихачев I, 115), *Жирятино*, 1685 р. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (УА 173), рос. (вторинне) *Жиретинцев* (ЖПТ), (похідні) *Жирятино* (2) — ойконіми в колишніх Костромській і Орловській губ. (RGN III, 298), ст.-блр. (вторинне) Борисъ *Жирятиничъ*, XIV–XV ст. (Тупиков 548), ст.-чеськ. *Zireť*, 1207 р. (Морошкин 85).

***Žirītъjъ**: укр. *Жиричі* — відантропонімний ойконім на Волині, відомий із 1565 р. (Шульгач 2001: 56), блр. (похідне) *Жырычполе* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 369), хорв. *Žirić* (Leksik 760).

***Žirota**, ***Žiroť**: ст.-рос. (похідне) *Жиротино*, 1551–54 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 174), рос. *Жиротов* (МО), *Жиротин* — сучасне прізвище, ст.-чеськ. *Zirota*, 1237 р. (Морошкин 85), *Plichta nigro de Žirotin*, 1383 р. (Петріца 129).

***Žiruta**: рос. *Жирутін* (КПУ Полт. 1, 152).

Іносуфіксальні деривати:

***Žirava**: рос. *Жиравин* — сучасне прізвище, ст.-чеськ. *Siraua*, XIII ст. (Pleskalová 145).

***Žiravъ(jь)**: ст.-рос. (похідне) *Жиравово на Ширице*, 1596 р. — ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКНЗ 1, 302), рос. *Жиравов* (МО) ~ укр. діал. *ж'іравий* 'енергійний, швидкий' (Піпаш, Галас 56).

***Žironъ**, ***Žironъ(jь)**: укр. *Жирів* (Богдан 343), укр. *Жировий* (Редько 2, 363), ст.-рос. Гридя *Жиров*, 1496—1498 рр. (Веселовский 115), Оедоръ *Жировой* Засѣкинъ, 1585 р. (Тупиков 150), рос. *Жиров*, *Жировой* (ЖПТ), блр. *Жыраў* (Бірыла 151), болг. *Жиров* (Илчев 205), макед. *Жиров* (Речник ПКМ I, 436), хорв. *Žirov* (Leksik 760), ст.-пол. Petrus *Szirow*, 1470 р. (SSNO V, 80), пол. *Żyrów* (SN X, 616) ~ ст.-рос. *жировой* прикм. до *жир* 'риб'ячий жир' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 113), рос. діал. *жирóвый* 'хазяйновитий' (СРГК 2, 65) та ін.

***Žirovitъ**: ст.-блр. Лукьянъ *Жировичъ*, 1640 р. (Тупиков 548), хорв. *Žirović* (Leksik 760).

***Nažirovitъ**: д.-руськ. Даниль *Нажировичъ*, 1235 р. (Тупиков 660).

***Žironъсь**: рос. *Жироцов* — сучасне прізвище, хорв. *Žirovec* (Leksik 760), словн. *Žirovec* (ZSSP 719).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Žir-* у препозиції

***Žirobokъ(jь)**: рос. *Жиробокая ж.* (МО).

***Žirobъdъ**: ст.-рос. (похідне) *Жиробудъ*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК III, 226).

***Žirojědъ**: рос. *Жироедов* (РИ Крым 2, 306).

***Žironěga**, ***Žironěgъ**: ст.-рос. (вторинне) *Жирнѣжско*, кін. XI — рубіж XI/XII ст. (Зализняк, Янин 2003: 8), (похідне) *Жиронезьская*, 1557 р. — мікротопонім (поляна) в Рязані (АСЗ I, 258), рос. *Жирнѣгинская* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 864).

***Žironosъ**: д.-руськ. Дмитрій *Жирносъ*, 1504 р. (Тупиков 150), (похідне) *Жирносово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 59).

***Žirolava**, ***Žirolavъ**: д.-руськ. *Жирославъ* Іванковичъ, 1146 р. (Тупиков 150), *Жирославъ*, 1257—1263 рр. (РЛА 9), ст.-рос. (похідне) *Жирославль*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 283), рос. (похідні) *Жирославль* — мікротопонім у Старій Руссі (Полянский 110), *Жирославка*, *Жирославль* — ойконіми в колишній Костромській губ., *Жирославка* — в колишній Владимирській губ. (RGN III, 298), хорв. *Žirolavje* — відантропонімний ойконім (Im. m. 494), ст.-пол. *Sirozlau*, 1136 р., *Cirrizlaus*, *Zirizlaus*, 1175 р., *Zyroslaus*, 1215 р. (SSS VII, 274), *Sirolawa*, 1646 р. (SSNO V, 79, 80), пол. (по-

хідне) *Žyrosławice* — ойконім (SMP 1380), ст.-чеськ. *Syrozlaus*, 1236 р. (Pleskalová 145).

***Žirouxъ(жъ)**: рос. *Жироухова ж.* (МО).

***Žirovidъ**: д.-полаб. **Žirovidъ* (AAO V, 81).

***Žirovityъ**: ст.-рос. *Жировитъ*, XI ст., зафіксоване в новгородській берестяній грамоті № 246 (Подольская 216; Зализняк 617).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-žir- у постпозиції

***Běložigъ**: рос. *Беложиров* (Харк.).

***Boľ'ežigъ**: укр. **Болежир*, збережене в гідронімі *Болежурская* (ДМА I, 263). Див. ще (Чучка COI 71).

***Čystižigъ**: пол. (похідне) *Cesarowice*, історично *Scizerowici*, 1217 р., *Cesorauiici*, 1253 р., *in Scisserowe*, 1408 р. — ойконім, який виводять із антропоніма **Czścižyr* (Rymut 1973: 21; NMP II, 15).

***Dobrožigъ**: ст.-рос. **Доброжиръ* [Род. в. *оу Даброжира*, XII—XIII ст. (Зализняк 612)], (похідне) *Доброжиръ*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 81), рос. *Доброжиров* — сучасне прізвище. Див. ще (ЭССЯ 5, 45).

***Domazigъ**: укр. (похідні) *Домажир* — назва населеного пункту на Львівщині, *Домажер* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 173), ст.-рос. *Домажиръ*, XII ст. — в новгородській берестяній грамоті № 233 (Зализняк 613), (вторинне) Петро *Домажировиць*, XIII ст. — graffito на стіні Георгіївської церкви в Старій Ладозі (Бранденбург 161), Матфей *Домажировъ*, 1476 р. (Морошкин 75), Константин Матвеев сын *Доможиров*, 1550—1560 рр. (ПКНЗ 5, 120), Никита *Доможировъ*, 1648 р. (АЮ 96), (похідні) *Домажиря*, 1551—54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 294), *Доможирово*, XVII ст. — назва пустища в Тотемському пов. колишньої Вологодської губ. (Колесников 1, 16), *Доможирово*, XVII ст. — лімномім у колишній Воронежській губ. (МИВ 2, 58), рос. *Доможиров* (м. Вологда), (похідні) *Домажирово* (2), *Доможирово* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 67, 72), ст.-пол. *Domasir*, XIII ст. (SSNO I, 506) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 69).

***Jarožigъ**: слов'ян. *Jarožir* (Пачич 51).

***Jьpъžigъ**: д.-руськ. (похідне) *Инжиръ вродъ*, варіант *Инъжиръ вродъ*, 1183 р. (ЕСЛГНПР 64 — з оглядом етимологічних версій) < антропоніма **Инжиръ* (детальніше див.: Шульгач I, 320—321), ст.-рос. Василь *Инжировъ*, 1688 р. (Тупиков 560), рос. *Инжиров* (КПУ Харк. 7, 113).

***Kroměžirь**: ст.-чеськ. *Kroměříž* — топонім на Мораві (історично *Cromesir* — 1131 р.) — метатезний варіант від *Kroměžirь* відантропонімного походження (Gebauer II, 155; Hošák, Šrámek I, 454–455; Lutterer, Šrámek 141–142). Див ще (ЕССЯ 13, 5 — основоскладання псл. **kromě* (місц. відм. від **kroma*) і **žirь* (див.): ‘хто живе відособлено, окремо’). По-іншому див. (Шапошников 384–386).

***Kыldožirь**: укр. (похідне) *Конджирський* (Богдан 156).

***Мо̋жирь**: слвн. *Možir* (LP), чеськ. (похідне) *Mojžirь* — ойконім, відомий з XIV ст. (Profous III, 124–125). Див. ще (ЕССЯ 19, 128).

***Мо̋тижирь**. Реконструйовано в (Железняк 63). Стосовно першого складника композита пор., наприклад, псл. **mőtimirь* (ЕССЯ 20, 142).

***Nedažirь**: чеськ. *Nedažir* (Svoboda 93).

***Ranožirь**: чеськ. *Ranožir* (Svoboda 93).

***Soběžirь**: ст.-пол. *Sobesir*, 1305 р. (SSNO V, 138).

***Svőžirь**: чеськ. *Svožir* (Svoboda 93).

***Тыстожирь**: рос. *Толстожиров* — сучасне прізвище ~ рос. діал. *толстожирь* ‘багач’ (СВГ 11, 36).

***Volizirь**: полаб. **Voližir*, яке відновлюють із топоніма *Wolsir*, 1437 р. (Foster 139).

***Vortizirь**: чеськ. *Vratižir* (Svoboda 93).

***Vьrtizirь**: ст.-пол. *Virtisirus*, 1227 р. (SSNO VI, 114).

Праслов'янські *nomina agentis* із суфіксом *-ar'ь

Суфікс *-ar'ь творить передусім *nomina agentis*. Деривати з цим суфіксом (з різним ступенем продуктивності) відомі в усіх слов'янських мовах, але найбагатше вони представлені в лексиконах тих слов'янських народів, які сусідять із германським чи романським етносом. Див. (SP 2, 21–22). Зібраний нами фактичний матеріал апеллятивного і пропріального рівнів підтверджує цю тезу.

Поміж реконструйованих архетипів чимало архаїзмів, історизмів, континуанти яких притаманні усім (чи більшості) слов'янським мовам. Деякі з них — наскільки вдалося простежити — збереглися в окремих слов'янських мовах чи діалектах. Пор.:

***Баяр'ь**: ст.-укр. Іан *Bayar*, XVI ст. (Жерела III, 74), рос. *Баяров* (м. Москва), блр. *Баяраў* (Бірыла 48), пол. *Bajar* (SN I, 127), чеськ. *Bajar* (ЧП), н.-луж. (вторинне) *Bajark* (Wenzel 54) ~ пол. діал. *bajarz* ‘байкар’, ‘базіка’ (SGP I, 280), н.-луж. *bajarь* ‘вигадник, байкар’ (Wenzel 54).

***Вайкар'ь**: укр. *Байкарь* — сучасне прізвисько («брехун, вигадник»; Чабаненко ПНН 1, 38), рос. *Байкаров* (ЖПТ), слвц. *Vajkar* (TZ Bratislava 12) ~ укр. *байка́р* 'складач, автор байок' (СУМ I, 90), діал. *байка́р* 'той, що розповідає небилиці; обманює' (Аркушин 9), *байка́рь* 'байкар; той, хто вміє майстерно розказувати байки' (Грицак 1, 99), пол. діал. *bajkarz* 'пліткар' (SGP I, 291), слвц. *bájkár* 'байкар' (Bunganič 48), діал. *bájkár (bajkár)* 'вигадник' (SSN I, 87), в.-луж. *bajkar* 'казкар' (Трофимович 6).

***Ван'ар'ь**: болг. *Баняров* (Илчев 63), пол. *Baniarz* (SN I, 162), чеськ. *Baňar* (ЧП), ст.-слвц. Marthin *Baniar*, 1543 р. (HSSJ I, 110), слвц. *Baňar* (TP 78) ~ укр. діал. *баня́рь* 'робітник у каменоломні' (Грицак 1, 115), болг. *баня́р* 'банщик' (БЕР 1, 32), макед. *бањар* 'т. с.' (Гавриш 29), слвц. діал. *baniar (baňar)* 'робітник у каменоломні' (TP 78).

***Баснар'ь**: болг. *Баснаров* < діал. *баснар* 'віщун, ворожбит' (Илчев 65), пол. *Baśnar* (SN I, 204), чеськ. *Basner* (ЧП), н.-луж. *Basnjař* (Wenzel 61) ~ макед. *баснар* 'чаклун, ворожбит' (Гавриш 30), слвн. *basnár (basmar)* 'чарівник, ворожбит' (Pleteršnik I, 13), ст.-чеськ. *básnař* 'хто складає байки' (Gebauer I, 28).

***Берзар'ь**: хорв. *Brezar* (Leksik 71), слвн. *Brezar* (ZSSP 58), чеськ. *Brezar* (ЧП) ~ укр. діал. *безе́зар'ь* 'дігтяр' (Горбач Поляни 280).

Пор. ще хорв. *Brěžari* (Rječnik I, 632) — ойконім відапелятивного походження. По-іншому (як дериват від схв. *brěža*) див. (Дуриданов 866).

***Вѣгарь**: ст.-укр. *Bihar*, 1663 р., укр. *Бігар* (Чучка 63), рос. *Бегарев* (м. Москва), пол. (похідне) *Biegarzewice* — ойконім (NMPI, 167), ст.-чеськ. *Begar*, XIII ст. (Pleskalová 127), (похідне) *Byeharzew*, 1352—1369 рр., сучасне *Běhařov* — ойконім (Profoús I, 41—42), чеськ. *Behár* (ЧП), ст.-слвц. *Behar*, 1295 р., *Jacobus Behar*, 1572 р. (HSSJ I, 120), (похідне) *Beharovce* (1295 р. — *cursia Behar*) — ойконім (Bartek 68), н.-луж. *Běgar* (Wenzel 64), а також слов'ян. (похідне) *Begerrow*, 1350 р. — топонім на терені Мекленбурга, який виводили з **bēgar-* (Jeżowa II, 94) ~ пол. діал. *biegarz* 'посланець', 'листоноша' (SGP II, 179), ст.-чеськ. *běhař* 'cursor' (Gebauer I, 34), в.-луж. *běhar* 'бігун' (Трофимович 8), н.-луж. *běgar* 'бігун, скороход' (Wenzel 64).

***Вл'удар'ь**: болг. *Блюдаров* (Илчев 78) ~ укр. діал. *блюда́рь* 'гончар' (Грицак 1, 247), схв. *blŭdâr* 'хто виготовляє блюда' (Rječnik I, 456), в.-луж. *blidar* 'столяр' (Трофимович 11), н.-луж. *blidar* 'т. с.' (Muka I, 50).

***Bodar'**ь: ст.-укр. Савка *Бодар*, 1664 р. (РСП 241), укр. *Бодар* (Глуховцева 1, 117), *Бодарева* (2 фіксації) відантропонімі ойконіми в колишніх Подільській і Харківській губ. (RGN I, 442), рос. *Бодарев* (МО), болг. *Бодаров* (Илчев 79), н.-луж. *Bodař* (Мука III, 14) ~ укр. діал. *бодарь* 'віл, що колеться рогами' (Грицак 1, 264), серб. діал. *bodār* 'худобина із загнутими наперед рогами, схильна до бодання' (Гирић 2018: 54), кашуб. *boddř* 'рибалка, який ловить рибу зубчастим багром' (Sychta I, 50) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 152).

***Bordъvar'**ь: болг. *Брадваров* < *брадвар* 'хто виробляє і точить сокири' (Илчев 87), (похідне) *Брадварска маала* — мікротопонім у Пернишко (Велев 103), схв. (вторинне) *Brădvărović* (Rječnik I, 580).

Пор. ще слов'ян. Врѣдѡвѣри — топонім на території Греції, який виводили зі слов'ян. **bradъvarь* 'майстер що виготовляє сокири' < **brady* 'сокира' (Vasmer Die Slaven 25).

***Bъbъnar'**ь: укр. *Бубн'ар* — прізвище, *Бубнар* — прізвисько (Дуйчак 69, 271), рос. *Бубнарь* (м. Москва), хорв. *Bubnar* (Leksik 77), слвн. *Bobnar* (ZSSP 44), пол. *Bębniarz* (SN I, 275), чеськ. *Bubnár* (ЧП), в.-луж., н.-луж. *Bubnař* (Wenzel II/1, 64) ~ укр. *бубняр* 'гравець на бубні' (СУМ I, 244), діал. *бубнár* 'той, хто грає на бубні' (ЕСУМ I, 275), *бубнárь* 'барабанщик', 'сільський оповісник' (Грицак 1, 329), 'бубняр' (Сабадош 31), *бубняр* 'музикант, що грає на бубні' (ГГ 30), блр. діал. *бубнár* 'барабанщик' (СБГ I, 231), схв. *bûbñâr* 'tympanista' (Rječnik I, 701), серб. *бубњар* 'барабанщик' (Лавровский 34), діал. *бубњар* 'музикант, гравець на бубні' (Петровић, Капустина 2019: 56), слвн. *bôbnar* 'т. с.' (Pleteršnik I, 37), пол. діал. *bębniarz* 'бубняр' (SGP II, 100), ст.-слвц. *bubnár* 'т. с.' (HSSJ I, 160), слвц. діал. *bubnár* (*bubňar*) (SSN I, 174), н.-луж. *bubnař* (Мука I, 89).

***Bъkar'**ь: укр. *Букар* (Глуховцева 1, 139), рос. *Букарев*, *Букаров* (ЖПТ), (похідні) *Букарева* (2 фіксації), *Букарево* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 570), блр. *Букарево* — відантропонімі ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN II, 570), хорв. *Bukar* (Leksik 80), слвн. *Bokar* (ZSSP 46) ~ укр. діал. *букарь зоол.* 'дятел білоспинний, *Dryobates leukotos*' (Керча 1, 100) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 234–235).

***Brodar'**ь: рос. *Бродарь* (м. Москва), макед. (вторинне) *Бродаровски* (Речник ПКМ I, 161), хорв. *Brodar* (Leksik 75), слвн. *Brodar* (ZSSP 61) ~ болг. діал. *бродар* 'хто знає місце броду на ріці, провідник' (Стойчев 1965: 132), макед. *бродар* 'моряк, матрос; кора-

бельник' (Гавриш 54), схв. *brōdār* 'т. с.' (СХРС 40), слвн. *brodár* 'перевізник' (Pleteršnik I, 64).

***Въѣагъ**: ст.-укр. Павел *бочарь*, Харитонъ *Бочар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 209, 238), укр. *Бочар* (СП 54), (похідні) *Бочарів* — ойконім на Сумщині (АТП 1947: 706), *Бочарів Сад*, *Бочарове*, *Бочарово* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 261), ст.-рос. Степанко *Бочарь*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 765), *Вася Бочаровъ*, 1663 р. (Тупиков 487), рос. *Бочарев*, *Бочаров* (ЖПТ), (похідні) *Бочаров*, *Бочарова*, *Бочарово* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 519), ст.-блр. Степан *Бочар*, 1577 р. (Бірыла 1966: 200), блр. *Бачароў* (Бірыла 47), (похідне) *Бачарова* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48), болг. *Бочаров* (Илчев 86), слвн. *Vačar* (ZSSP 16), пол. *Woczar* (SN I, 382) ~ укр. діал. *бочарь* 'бондар' (Грицак 1, 298).

Пор. ще відапелятивні рос. *Бочары* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 519).

***Въѣл(ъ)агъ**: укр. *Пчоларь* (Чучка 474), *Пишляр* (Holutiak 342), *Бджоляр* — сучасне прізвисько («займається бджільництвом»; СПУ 1, 87), рос. *Пчеларов* (м. Москва), болг. *Пчеларов* (Илчев 412), макед. Васил *Пчелар*, Пейо *Челар* (?), XV ст. (Иванова 341), серб. *Пчелар* — прізвисько (Кожељац 168), хорв. *Čelar*, *Pčelar* (Leksik 108, 490), слвн. *Čebelar*, *Čebolar*, *Čebular* (ZSSP 86), пол. *Pczelar*, *Pszczelorz* (SN VII, 252, 601), чеськ. *Včelař* (ЧП) ~ ст.-укр. *пчоля(р)*, ариаті(us) 'бджоляр', 1642 р. (Славинецький 87), укр. діал. *бджоларь* 'пасічник' (Грицак 1, 132), *пчоларь* 'бджоляр, пасічник' (Сабадош 304), *пчоляр* 'т. с.' (СУСГ 307), *опчоларь* 'пасічник' (Бевка 95), блр. діал. *пчоляр* 'пасічник' (СБГ 4, 275), серб. діал. *чѣлār* 'бджоляр' (Пујић 312), слвн. діал. *čelár* 'т. с.' (Rajh 34), *čebelār* (Tomines 78), ст.-слвц. *včelár* 'бджоляр' (HSSJ VI, 313), в.-луж. *rčotar* 'пасічник' (Трофимович 166) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 105–106).

Пор. ще відапелятивне *Čeláre* — ойконім у Словаччині (Majtán 1972: 93).

***Въѣкагъ**: укр. *Бочкарь*, 1785 р. (ИСК 96), *Бочкар* — сучасне прізвисько (Новикова 112), *Бочкар* — сучасне прізвисько («предки якого робили бочки»; СПУ 1, 138), ст.-рос. Первушка *Бочкарь*, 1628 р. (Веселовский 48), рос. *Бочкарев*, *Бочкаров* (ЖПТ), (похідні) *Бочкарев* (3), *Бочкарева* (2), *Бочкарево* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 520), *Бочкарева мельница* — мікротопонім, *Бочкарево болото* — гелонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 165),

блр. *Бачкароў* (Бірыла 47), болг. *Бочкаров*, *Бъчкаров* (Илчев 86, 97), макед. *Бочкаров* (Речник ПКМ I, 151), хорв. *Voškar* (Leksik 55) ~ укр. діал. *бочкár* 'бондар' (Грицак 1, 299), *бочкáрь* 'бондар, виробник бочок' (Піпаш, Галас 16), рос. діал. *бочкáрь* 'бондар' (СРНГ 3, 142), ст.-слвц. *bečkár* 'бондар' (HSSJ I, 119).

Пор. ще відапелятивні укр. *Бочкарі* — назва поселення на Полтавщині (АТП 1947: 396), рос. *Бочкари* (5) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 520), блр. *Бачкары* (3) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48).

***Въчваръ**: рос. *Бочвар*, *Бочваров* (м. Москва), болг. *Бъчваров* (Илчев 97), (похідні) *Бъчварова пътека* (Ковачев 2009: 140), *Бъчваровата могила*, *Бъчваровата нива*, *Бъчваровата чешма* (Константинова 295) — мікротопоніми, макед. Димо *Бочвар*, XV ст. (Иванова 337), *Бочваров* — сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 150), ст.-чеськ. *Bečvář*, 1490 р. (АЧ XVII, 337), слвц. *Bečvárov* (TZ Bratislava 20) ~ макед. *бочвар* 'бондар, бочар' (Гавриш 50), серб. *бачвар* 'бондар' (Лавровский 13), хорв. діал. *băčvār* (Juršić 2, 20), слвн. *băčvár* 'бондар' (Pleteršnik I, 15), ст.-чеськ. *bečvář* 'бондар' (Gebauer I, 32), ст.-слвц. *bečvár* 'т. с.' (HSSJ I, 119).

Пор. ще відапелятивні болг. *Бъчварите* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 140), чеськ. *Bečváry* — ойконім, відомий з 1265 р. (Profous I, 38), *Bečváry* — мікротопонім (SPJČ 3, 27).

***Вѣдънаръ**: ст.-укр. Demko *Vodnar*, 1449 р. (Чучка 77), Грицко *Бондар*, 1654 р. (РПП 83), Павел *Боднаръ*, 1666 р. (Чучка 77), укр. *Боднар*, *Бондар* (Новикова 101, 105), *Боднар*, *Бондар* — сучасні прізвиська (СПУ I, 123, 128), *Дебнар* < слвц., *Беднар* < слвц. або пол. (Чучка 53, 188), (похідні) *Бондарівка*, *Бондарова*, *Бондарове* (3) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ I, 163), *Боднарів* (2), *Боднарівка* (3), *Бондареве* (2), *Бондарівка* (9) — назви поселень у різних регіонах, рос. *Бондарев*, *Бондаров* (ЖПТ), ст.-блр. Гаврило *Бондар*, 1683 р. (Бірыла 1966: 199), блр. *Бондар* (Бірыла 58), (похідне) *Бондарава Гара* — мікротопонім на Могильовщині (МБ 30), *Бандарова* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 40), хорв. *Bednar*, *Vodnar* (Leksik 34, 55), слвн. *Bednar* (ZSSP 28), ст.-пол. Hinath *Bodnar*, 1444 р. (SSNO I, 182), Jakub *Bednarz*, 1588 р. (Mytnik 41), пол. *Bednarz*, 1897 р. (Magda-Czekaj 23), *Bednar*, *Bednarz*, *Biedniar*, *Biedniarz*, *Bodnar*, *Bodnarz* (SN I, 224, 225, 294, 386), (похідні) *Bednarzewo*, *Bednarzówka* (NMP I, 111), *Bednarowo*, *Bednarówka* (SMP 43) — ойконіми, ст.-

чеськ. *Jakub Bednář*, 1537 р. (АЇ XXVI, 79), чеськ. *Bednář* (ЧП), ст.-слвц. *Ladislav Debnar*, 1505 р. (HSSJ I, 237), слвц. *Bednář*, *Bodnář* (TP 80, 83), *Debnár* (Krištof 208), *Bednář*, *Debnár* — сучасні прізвиська (Orlovský 25, 57) ~ ст.-укр. *боднаръ*, *боднаръ*, *бондаръ*, *боньдаръ* 'бондар' (СУМ XVI—XVII ст. 3, 29), укр. *бондарь* (*бондарь*) 'т. с.' (Білецький-Носенко 69), діал. *бѣднар* 'бондар' (СБІ 74), *бѣднаръ* 'т. с.' (Грицак 1, 265), ст.-блр. *боднаръ*, *бондаръ*, *бондаръ* 'т. с.' (ГСБМ 2, 112, 147), блр. діал. *бандар*, *бѣндар* 'бондар' (СБГ 1, 163), ст.-слвц. *bednár*, *bodnár*, *debnár* 'т. с.' (HSSJ I, 119—120, 237), слвц. *debnár* 'т. с.' (Bunganič 76), кашуб. *bednár* 'бондар' (Sychta I, 30) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 114).

Пор. ще укр. *Бондарі* (8 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах, *Бондарі* (3 фіксації) — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл.ММР 48), *Бондари*, *Бондарі* (5 фіксацій) — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 259), мотивовані апелятивом *бондарі* *мн.* 'бочкарі', блр. *Бандары*, *Бондары* — ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 40, 56), *Бандары* (2) — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 30), пол. *Bednary* (4), *Bednarze* (7) — ойконіми (SMP 43, 44).

***Вѣлгар'ъ**: ст.-укр. *Bolgar*, 1600 р., укр. *Бовгар* (Чучка 74), рос. *Болгарев*, *Болгаров* (ЖПТ), болг. *Българов* (Илчев 96), хорв. *Bugar* (Leksik 79), слвн. *Pulgar*, IX ст. — антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 209 — з реконструкцією *Vългаръ*), *Bolgar* — сучасне прізвище (ZSSP 47) ~ укр. діал. *бѣвгар* 'пастух волів' (Піпаш, Галас 14), *булгáр* 'городник' (Грицак 1, 344).

Пор. ще відапелятивне блр. *Болгары* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 23).

***Вукар'ъ**: укр. *Бикар'* — прізвисько (Дуйчак 269), рос. *Быкарев*, *Быкаров* (м. Москва), макед. *Бикаров* (Речник ПКМ I, 115), серб. *Бикаров* (Ђапић 1966: 164), хорв. *Bikar* (Leksik 46), чеськ. *Вукар* (ЧП) ~ болг. *бикар* 'пастух биків' (БЕР 1, 47), слвц. діал. *býkar* 'пастух худоби' (SSN I, 190), *bikár* 'пастух телят' (Orlovský 29).

***Вѣрдар'ъ**: ст.-укр. Ferens *Berdarów*, 1607 р., *Berdar* Vaszily, 1678 р. (Чучка 97), укр. *Бердар* (Рв.), *Бердар'* (Дуйчак 62), (похідне) *Бердарево* — мікротопонім (Піпаш, Галас 235), рос. *Бердарь* (МО), болг. *Бърдаров* (Илчев 96), макед. Минчо, син на *Брдар*, XV ст. (Иванова 337), *Брдаров* — сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 157), серб. *Брдар* — сучасне прізвище, *Брдар* — прізвисько (Динић 2009: 723), хорв. *Brdar* (Leksik 70), слвн. *Brdar* (ZSSP 56), ст.-пол. *Ian Bardarz*, 1396 р.

(SSNO I, 92), чеськ. *Berdar, Brdár* (ЧП), ст.-слвц. *Jurko Brdar*, 1618 р. (HSSJ I, 154), слвц. *Brdárová ж.* — сучасне прізвище у Братиславі (TZ Bratislava 37) ~ укр. діал. *бердάρь* 'людина, яка продає берда для ткання; майстер, що виготовляє берда до ткацького верстата' (Грицак I, 162), болг. *бърдър* 'бердник' (Стоянов 74), макед. *брдар* 'т. с.' (PMJ I, 44), серб. діал. *брдар* 'майстер, який виготовляє і продає берда' (Марковић 66), слвн. *brdár* (Bezljaj I, 40, стаття *brdo*), чеськ. *brdař* 'хто виготовляє берда' (Kott I, 94), ст.-слвц. *brdár* 'т. с.' (HSSJ I, 154), слвц. діал. *brdár* 'бердник' (SSN I, 185).

Пор. ще відапелятивні болг. *Бърдари* — мікротопонім, *Бърдари-те* — ойконім у Дряновско (Ковачев 2009: 80, 139), *Brdari* — ойконім у Боснії та Герцеговині (Im. m. 93).

***Сапар'ь**: укр. *Сапар*, XVIII ст. (Красовський 160), *Цапар* (Панцьо 122), *Цапарюк* (СП 374) — патронім на -ук від **Цапарь*, рос. *Цапарь, Цапаров* (МО), болг. *Цапаров* (Илчев 526), хорв. *Сапар* (Leksik 88), пол. *Сапар* (SN II, 11), слвц. (вторинне) *Сапарік* (TZ Nitra 69).

Пор. ще відапелятивне макед. *Цапари* — ойконім (Иванова Студии 286).

***Їрдар'ь**: укр. *Чередарь*, 1778 р., *Чередар* — сучасне прізвище (Чучка 602), рос. (вторинне) *Чередарик* (МО), хорв. (вторинне) *Čredarić* (Leksik 114) ~ укр. діал. *чередар* 'чередник' (ЕСУМ 6, 301), *чередарь* 'пастух' (Сабадош 414), *черед'ар* 'т. с.' (Аркушин СЕ 25), слвн. *čreďar* 'сільський пастух' (Pleteršnik I, 109).

***Їлнар'ь**: укр. *Човнарь* (КПУ Черниг. 8, 795), (похідне) *Човнарева* — оронім на Чернігівщині (Павленко 259), слвн. (вторинне) *Čolnarič* (ZSSP 93), н.-луж. *Šołnar* (Wenzel 98) ~ укр. *човняр*, діал. *човня́р* 'майстер, що виготовляє човни' (ЕСУМ 6, 336), в.-луж. *šołtar* 'човняр' (Трофимович 21).

***Дегът'а'рь**: ст.-укр. Федерь *Дегтярь*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 246), Сухина *Догтярь*, Коньдрат *Дюгтяр* (*Діогтярь*), 1649 р. (Реєстр 83, 429), Миско *Дугтяр*, Васко *Догътар*, Никон *Дюгътар*, 1654 р. (РПП 23, 96, 145), Офонасей *Дектяр*, 1654 р. (Алфьоров 17), Ле(в)ко *Дюгъ-тер*, 1656 р. (ЛРК 67), Федор *Тегтяров*, 1662 р. (РСП 117), Яска *Дехтярь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 330), Олєза *Дю(е)дьяр*, 1673 р. (ЛРК 162), укр. *Догтиар*, *Дегтяр*, *Догтяр*, *Дюгтяр*, *Дягтяренко*, 1704 р. (ПОП 22, 24, 44, 45), *Дугтяр*, 1718 р. (ПГП 152), *Дюгтер*, *Дегтярь*, 1723 р. (Швидько 213, 216), *Дягтяр*, 1726 р. (МК 145), *Дюхтяре-нко*, 1734 р. (ДІП I, 294), *Діогтяр*, 1754 р. (АК 3, 334), *Дѣгтарь*,

Дѣгтярь, 1756 р. (АК 5, 51), *Дехтярь* (м. Збараж Терн.), *Дихтярук* (Вол.), *Діхтярь* (м. Броди Льв.), *Доготар* (ІФ) — сучасні прізвища, (похідні) *Дігтярів* — ойконім на Сумщині, *Дігтярівка* (2) — на Сумщині і Чернігівщині (АТП 1947: 736), *Дьогтярове* — гелонім і ліммонім на Ровенщині (Сл.ММР 187), ст.-рос. Исаак *Дегтярь*, 1495 р. (Тупиков 126), Якав *Дехтярь*, 1616 р., Сергѣи *Дехтерева*, 1621 р. (Пам. ЮН 29, 62), Василей Семеновъ сынъ *Дектярева*, 1648 р. (АЮ 318), (похідні) *Дехтярево*, 1566 р. — назва займища в колишній Бежецькій п'ятині на Новгородщині (ПKNЗ 3, 133), *Дехтерева*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 204), *Дехтерева*, 1708 р. — назва починка в колишньому В'яземському пов., рос. *Дегтярёв*, *Дегтяров* (ЖПТ), *Дехтер*, *Дехтерева*, *Дехтеров*, *Дехтерь*, *Дехтяров*, *Дехтярь* (МО), (похідні) *Дегтярево* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 684), ст.-блр. Иван *Дегтярь*, 1616 р., Олексей *Дзехцярь*, 1646 р., блр. *Дзегцярь*, 1704 р. (Бірыла 1966: 209), *Дзяхцярь* (Бірыла 132), (похідні) *Дзегцярьова* (7 фіксацій) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 48), *Дзегцяроўка* — у Мінській обл. (Рап. Мін. 83), ст.-пол. Martinus *Dzyeksczyarz*, 1494 р. (SSNO VII, 51), пол. *Dziechtarz*, *Dziegiar*, *Dziegiarz*, *Dziegiarz* (SN II, 630, 632, 649), чеськ. *Degřar* (ЧП).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *дегтярь*, *дегтярь*, *дегтерь*, *дьюгтярь* 'дьюгтярь' (СУМ XVI—XVII ст. 7, 220), укр. *дегтярь* 'хто жене або продає дьюготь', 1734 р. (ІСУЯ I, 687), *дігтярь*, *дьюгтярь* 'дьюгтярь' (ЕСУМ 2, 154), діал. *дехтѣрь* 'чоловік, що займається промислом, пов'язаним із дьюгтем' (Голянич 1, 376), *діхт'ѣрь* 'дігтярь' (Горбач Бродина 159), ст.-рос. *дегтярь* 'хто виготовляє і продає дьюготь' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 200), рос. діал. *дегтярь* 'дьюгтярь' (СРНГ 7, 327), ст.-блр. *дегтярь* 'т. с.', 1540 р. (ГСБМ 8, 10), блр. діал. *дзягцярь* 'виробник дьюгтю' (СБГ 2, 62), ст.-слвц. *dechtár* 'т. с.' (HSSJ I, 240), слвц. діал. *dechtár* 'хто виробляє або продає дьюготь' (SSN I, 302) та ін.

Пор. ще відапелятивні укр. *Дігтярі* (5 фіксацій) — назви поселень (АТП 1947: 736), рос. *Дегтяри* (8 фіксацій), *Дегтяры* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 684), *Дзегцяры* (5 фіксацій) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 124), пол. *Dziegiary* — ойконім (SMP 254), чеськ. *dechtár* > *Dechtáry* (3 фіксації), *dechtáři* мн. > *Dechtáře* — ойконіми (Profous I, 375—376), ст.-слвц. (похідне) *Dechtäre*, 1363 р. — топонім (HSSJ I, 240).

***Dobar**': укр. *Дубарь*, 1754 р. (АК 3, 120), *Дубар* — сучасне прізвище (Горпинич, Бабій 41), *Дубар* — сучасне прізвисько (СПУ

1, 340), (похідне) *Дубарів Яр* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 42), рос. *Дубарев* (МО), ст.-блр. Антип *Дубарь*, 1679 р., блр. *Дубар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 211), *Дубароўшчына* — відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 87), пол. *Dębar* (SN II, 551), н.-луж. *Dubař* (Wenzel 2004: 114) ~ рос. діал. *дубарь* 'співучий птах дубонос' (СРНГ 8, 232), пол. *dębiarz* 'чинбар' (SJP I, 452).

***Dogar'ь**: укр. *Дугар* (Новикова 274), *Дугарь* (Горпинич, Тимченко 88), рос. *Дугарев* (МО), слвн. *Dogar* (ZSSP 110), слвц. *Duhárová ж.* (TZ Trnava 78) ~ укр. діал. *дугарь* 'той, хто робить дуги' (ЕСУМ 2, 140), рос. діал. *дугарь* 'майстер, який гне дуги' (СРНГ 8, 246), слвн. *dôgar* 'der Daubenhacker' (Pleteršnik I, 146).

***Drъvar'ь**: укр. (вторинне) *Дроварюк* (СП 130), рос. *Дроварев* (м. Алчевськ Луганськ. обл.), болг. *Дървар*, *Дърваров* (Илчев 189), макед. *Дрваров* (Речник ПКМ I, 383—384), серб. *Дрвар* — прізвисько (Динић 2009: 727), хорв. *Drvar* (Leksik 144), слвн. *Drvar* (ZSSP 120) ~ укр. діал. *дроварь* 'той, хто займається дровами' (ЕСУМ 2, 131), макед. *дрвар* 'дровар' (РМЈ I, 154), серб. *дрвар* 'продавець дров' (Лавровский 111), діал. *дрвар* 'лісоруб' (Тирић 2018: 173), слвн. діал. *dřvar* 'т. с.' (Lukač 1, 117), пол. діал. *drzewiarz* 'т. с.' (SGP VI, 284) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 140).

Пор. ще відапелятивні болг. *Дървари* — назва колишнього селища в Габровско (Константинова 412), серб. *Дрвари*, 1455 р. — ойконім (Пешикан 1984: 9).

***Dudar'ь**: ст.-укр. Chylko *Dudarz*, 1620 р. (ОО, 205), Петрушка *Дударевъ*, 1669 р. (Тупиков 538), укр. *Дударь*, 1726 р. (МК 266), *Дудар* — сучасне прізвище (СП 132), *Дудар* — сучасне прізвисько (СПУ I, 341), (похідні) *Дударова нива*, *Дудареве гало*, *Дудареве поле* — мікротопоніми на Ровенщині (Сл.ММР 184), ст.-рос. Осипка Ієвлевъ с. *Дударь*, 1677 р. (Тула 33), рос. *Дударев* (ЖПТ), *Дударов* (ВК 747), *Дударево* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN III, 136), ст.-блр. Иванъ *Дударь*, 1558 р. (Усціновіч 1975: 124), блр. *Дудар*, 1726 р. (Бірыла 1966: 211), *Дудар*, *Дудараў* — сучасні прізвища (Бірыла 139), *Дудар* — прізвисько (Кулік 183), (похідні) *Дударова* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 134), *Дударова* — в Гомельській обл. (Рап. Гом. 63), *Дудароўка* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 65), *Дудараво* — мікротопонім на Гродненщині (Сцяцко 1981: 170), болг. (вторинне) *Дударски* (Илчев 186), пол. *Dudar*, *Dudarz* (SN II, 560), чеськ. *Dudař*

(ЧП), н.-луж. *Dudař* (Wenzel 115) ~ ст.-укр. *дударь* 'той, хто грає на дуді' (СУМ XVI–XVII ст. 8, 223), укр. *дударь* 'т. с.', XVIII ст. (ІСУЯ I, 837), діал. *дудар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 94), блр. діал. *дудар* 'дудкар' (ТС 2, 44) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 147).

Пор. ще відапелятивні укр. *Дударі* — назва поселення в Київській обл., блр. *Дудары* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 91).

***Дылбар'ь**: укр. *Довбар* (Чучка 201), рос. *Долбарева ж.* (м. Москва), блр. *Доўбар* (Бірыла 134), *Даўбарова* (3) — відантропонімні ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 81), пол. *Dejbar, Delbar, Dłubar* (SN II, 381, 385, 436) ~ укр. діал. *дóвбар* 'майстер, що видовбує з дерева різні предмети' (ЕСУМ 2, 99), *довбáр* 'дятел' (Шило 111), рос. діал. *долбáрь* 'робітник, який довбе лід на озері [...]'

(СРНГ 8, 103). ***Дьрдар'ь**: рос. *Драндар* (МО), *Драндаров* (Стехна 29) < **Дардаров* (метатеза -ар- > -ра-; інфіксація), макед. *Дардарев, Дрндаров* (Речник ПКМ I, 321, 386), серб. *Дрндар* — прізвисько (Бапић 1967а: 228), *Дрндáрови* — родинне прізвисько (Динић 2015: 537), хорв. *Drdar* (Leksik 122), пол. *Derendar, Dorendarz* (SN I, 405, 487) ~ макед. *дрндар* 'шаповал' (Гавриш 141), серб. *дрндар* 'т. с.' (Лавровский 113), діал. *дрндáр* 'т. с.' (Марковић 88).

***Дьргар'ь**: рос. *Дергарев*, 1914 р. (svrt.ru/1914/viatsk/1914-viatsk-d.pdf) ~ укр. діал. *дергáр* 'той, хто плете линви з прядива' (ЕСУМ 2, 36).

***Дьрт'ар'ь**: ст.-укр. Іван *Дертяр*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 90), рос. *Дертярь, Дертярев* (МО).

***Елен'ар'ь**: укр. *Оленяр* (СП 256) ~ укр. *оленьяр* 'той, хто займається оленярством; фахівець з оленярства' (СУМ V, 688), діал. *оленьяр* 'т. с.' (Пиртей 2001: 261).

***Gadar'ь**: рос. *Гадар, Гадаров* (МО), пол. *Gadarz* (SN III, 217), н.-луж. *Gadař* (Wenzel 123) ~ **gadati* 'говорити', 'гадати, ворожити'. Див. (ЭССЯ 6, 78).

***Gatar'ь**: рос. *Гатарев, Гатаров* (МО), хорв. (вторинне) *Gatarić* (Leksik 184), (похідне) *Gatarići* — ойконім у Боснії (Rječnik III, 112), пол. *Gatarz* (SN III, 272) ~ серб. *гатар* 'вішун, ворожити' (Лавровский 64), діал. *гатар* 'знахар' (Петровић, Капустина 66).

***Gat'ar'ь**: пол. *Gaciarcz* (SN III, 215), чеськ. (вторинне) *Gaťar'ík* (ЧП), словц. *Gatiar* (TZ Bratislava 90), н.-луж. *Gatař* < *gatař* 'гатник' (Wenzel 124) ~ укр. діал. *гатяр* 'хто відає лісоспавною греблею' (цит. за: Закревська 66), в.-луж. *hacér* 'хто чинить перешкоди' (цит. за: Михайлов 141).

***Glinar'ь**: ст.-пол. Stanislaus *Glinarz*, 1417 р. (SSNO II, 124), пол. *Gliniarz* (SN III, 370), *Gliniorz* (Lexikon 1, 197), луж. *Glinar'* (Wenzel II/1, 112) ~ ст.-укр. *глинарь* 'той, хто обмазує глиною хату', 1386—1418 рр. (ССУМ I, 243), схв. *glinar* 'хто виготовляє вироби з глини' (Rječnik III, 198), ст.-чеськ. *hlinář* 'agrillator' (Gebauer I, 427).

***Golqbar'ь**: укр. *Голубар* (Новикова 206), рос. *Голубарь* (м. Москва), болг. *Гълъбаров* (Илчев 147), (похідне) *Гълъбарьовото* — мікротопонім у Дряновско (Ковачев 2009: 176), макед. Томчо, син на *Голубарот*, XV ст. (Иванова 338), хорв. *Golubar* (Leksik 195), слвн. *Golobar* (ZSSP 168), пол. *Gołębiarz* (SN III, 426), *Gołębiorz* — прізвисько («hoduje gołębie pocztowe»; Mrózek 55), ст.-чеськ. *Holubář*, 1494 р. (АС XVII, 443), ст.-слвц. Jan *Holuber*, 1543 р. (HSSJ I, 426) ~ укр. *голубар* 'хто розводить, тримає голубів' (СУМ II, 118), діал. *голуб'яр* (ЕСУМ I, 555), болг. *гълъбар* 'голубовод, голуб'ятник' (Стоянов 139), макед. *гулабар*, діал. *галабар* 'голуб'ятник; любитель голубів' (Гавриш 91, 109), схв. *golubâr* 'хто опікується голубами' (Rječnik III, 260), серб. діал. *голубар* 'хто розводить голубів' (Елезовић 1, 103), слвн. *golobár* 'продавець голубів' (Pleteršnik I, 227), чеськ. *holubár* 'голубар, голуб'ятник' (ЧУС I, 181), ст.-слвц. *holubiar* 'хто розводить голубів' (HSSJ I, 426), в.-луж. *hołbjer* 'т. с.' (Трофимович 54), н.-луж. *gółubjař* 'т. с.' (Muka I, 291).

***Gospodar'ь**: укр. *Господар* (Чучка 156), *Снодар* (Редько 2, 1000) < **Господар*, *Господар* — сучасне прізвисько (СПУ I, 258), (похідне) *Господарова нива* (2) — мікротопоніми в Ровенській обл. (Сл.ММР 133), рос. *Господарев*, *Снодарев* (МО), блр. *Гаспадараў* (Бірыла 105), болг. *Господарев* (Илчев 139), хорв. *Gospodarić* (Leksik 197), слвн. *Gospodarič* (ZSSP 172), пол. *Gospodarz* (SN III, 456), ст.-чеськ. Matouš *Hospodář*, 1512 р. (АС XIX, 73), чеськ. *Hospodár*, *Hospodář* (ЧП) ~ ст.-укр. *господарь* 'хазяїн' (Тимченко 2, 186), *осподарь* 'господар, хазяїн, власник', 1570 р. (ВГр. 84), укр. *господарь* 'той, що рядить домовим господарством, власник (господарства), пан (дому)', XVIII ст. (ІСУЯ I, 587), рос. діал. *господарь* 'хазяїн' (СРНГ 7, 89), блр. діал. *аспадар*, *гаспадар*, *господар* 'хазяїн', 'господар' (СБГ I, 433), серб. *господар* 'т. с.' (Лавровский 74), хорв. діал. *gospod'ar* (Jurišić 2, 61), слвн. діал. *gospodar* 'хазяїн, власник матеріальних благ' (Gregorič 96), *γqspqđâr* власник ферми' (Tominec 95), ст.-слвц. *hospodár* 'т. с.' (HSSJ I, 434), слвц. діал. *hospodar* 'т. с.' (Orlovský 104) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 59).

Пор. ще відапелятивне пол. *Gospodary* — ойконім (NMP III, 263).

***Govędar'ь**: болг. *Говедарев*, *Говедаров* (Илчев 136), макед. Ми-лош *Говедар*, XV ст. (Соколки 179), *Говедаров* — сучасне прізви-ще (Речник ПКМ I, 264), серб. (похідне) *Говедар'ев брод* (Лома 58) — мікротопонім, хорв. *Govedar* (Leksik 197) ~ д.-руськ. *говедарь* 'bubulcus' (Срезневский I, 530), болг. *говедър* 'скотар, чередник' (Стоянов 128), макед. *говедар* 'пастух (великої рогатої худоби)' (Гавриш 98), серб. *говедар* 'пастух' (Лавровський 70), діал. *говедър* 'пастух корів' (Петровић, Капустина 279), слвн. *govędar* 'пастух рогатої худо-би' (Pleteršnik I, 239), ст.-слвц. *hovädár* 'пастух корів' (HSSJ I, 438).

Пор. ще відапелятивне хорв. *Govežari* — ойконім (Im. m. 186).

***Gobar'ь**: слвн. *Gobar* (ZSSP 164) ~ укр. діал. *губарь* 'грибник' (Керча 1, 183), болг. *гъбар* 'грибар, грибівник' (Стоянов 139), макед. діал. *габар* 'т. с.' (Гавриш 90), схв. *gŭbâr* 'хто збирає в лісі гриби, а потім продає їх' (Rječnik III, 485), слвн. *góbar* 'грибник' (Dumka 427), чеськ. *houbár* 'збирач грибів' (ЧУС I, 185), ст.-слвц. *hubár* 'хто збирає чи продає *morské huby*' (HSSJ I, 454), слвц. *hubár* 'грибник' (SSJ I, 535).

***Gōdar'ь**: рос. *Гударев* (МО), болг. *Гударов* < болг. діал. *гудър* 'гус-ляр, скрипаль' (Илчев 144), слвн. *Godar* (ZSSP 165), пол. *Gondziarz* (Rymut II, 224), н.-луж. *Hudaŕ* < н.-луж. *hudaŕ* 'Rater, Wahrsager' (Wenzel 168; Wenzel II/1, 156).

***Gos'ar'ь**: укр. *Гусар* (Дуйчак 95), рос. *Гусарев*, *Гусарь* (ЖПТ), блр. *Гусар*, 1746 р. (Бірыла 1966: 209), *Гусараў* (Бірыла 122), болг. *Гъсаров* (Илчев 149), слвн. *Gosar* (ZSSP 172), *Husar*, 1852 р. < *Gosar* (Malnar 59), пол. *Gąsiarz*, *Gęsiarz* (SN III, 290, 323), чеськ. *Housar* (ЧП), ст.-слвц. *Gyryk Huser*, 1554 р. (HSSJ I, 458), слвц. *Husar*, 1769 р. (Krištof 205), н.-луж. *Gusaŕ* (Wenzel 143) ~ укр. діал. *гусарь* 'той, хто пасе гусей' (Онишкевич 1, 200), *гусяр* 'пастух гусей' (ЕСУМ I, 627—628), болг. *гъсар* 'доглядач гусей' (БРР 125), слвн. *gosár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 248), чеськ. *husař* 'т. с.' (Kott I, 511), ст.-слвц. *husár*, *húser* 'пастух гусей' (HSSJ I, 458), діал. *husár* 'гусяр' (Orlovský 110), *husiar* 'пастух гусей' (SSN I, 644), в.-луж. *husar* 'пастух гусей' (Трофимович 61), н.-луж. *husaŕ* 'т. с.' (Muka I, 342).

***Gosl'ar'ь**: рос. *Гусляров* (ЖПТ), слвн. *Goslar* (ZSSP 172), пол. (вторинне) *Geślarczyk* (SN III, 318), чеськ. *Huslar* (ЧП), в.-луж. *Husler*, н.-луж. *Guslar* (Wenzel II/1, 124) ~ укр. діал. *гусл'ір* 'скрипаль' (Піпаш, Галас 41), *гусляш* 'т. с.' (Годинка 15), слвн. діал. *gòslar* 'музикант, скрипаль' (Novak 47) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 84—85).

***Grabar'ь**: ст.-укр. Янь *Грабарь*, 1561 р. (СУМ XVI–XVII ст. 7, 66), Лукиянь *Грабаровъ*, 1662 р. (РСР 116), укр. *Грабар* (Новикова 217), (похідні) *Грабарів* – назва поселення в Закарпатті (АТП 1947: 729), *Грабарівка* (3 фіксації) – ойконіми у Вінницькій (2) і Полтавській обл., рос. *Грабарев* (ЖПТ), ст.-блр. Мартын *Грабар*, 1576 р. (Усціновіч 1975: 122), блр. *Грабараў* (Бірыла 115), хорв. *Grabar* (Leksik 198), слвн. *Grabar* (ZSSP 174), ст.-пол. Tomasz *Grabarz*, 1652 р. (Мутник 103), пол. *Grabar*, *Grabarz* (SN III, 476), чеськ. *Hrabár* (ЧП) ~ ст.-укр. *грабарь*, *грабарь* ‘грабар, землекоп’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 66), укр. *грабарь* ‘землекоп’ (Білецький-Носенко 105), *грабár* ‘робітник на земляних роботах; землекоп’ (СУМ II, 150), діал. *грабар*, *грабár* ‘могильник’ (Онишкевич 1, 194), *грабár* ‘гробокопач, могильник’ (Шкрумеляк 42), рос. діал. *гра́бар*, *гра́барь* ‘землекоп’ (СРНГ 7, 102), блр. діал. *грабáр* ‘землекоп’ (СБГ 1, 469), схв. *grabar* ‘копач’ (Rječnik III, 352).

Пор. ще відапелятивні укр. *Грабари* – ойконім на Львівщині (АТП 1947: 729), *Грабари* – мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 134), пол. *Grabary*, *Grabarze* (2) – ойконіми (SMP 327).

***Greibenar'ь**: укр. *Гребенар* (СП 102), *Гребен'ар* – прізвище, *Гребенар'ь* – прізвисько (Дуйчак 90, 281), болг. *Гребенаров* (Илчев 141), макед. *Гребенаров* (Речник ПКМ I, 287), (похідне) *Гребенаров Чукар* – мікротопонім (Иванова Словарь 151), серб. *Гребенаров* (Ђапић 1966: 164), *Гребенар* – прізвисько (Кожеляц 231), хорв. *Greibenar* (Leksik 201), слвн. *Greibenar* (ZSSP 178), пол. *Grzebieniarz* (SN III, 558), ст.-чеськ. Jíra *Hřebenář*, 1490 р. (АЧ XVII, 312), чеськ. *Hreibenár*, *Hřeběňár* (ЧП) ~ укр. діал. *гребеня́р* ‘майстер, що робить гребінки’ (ЕСУМ I, 589), болг. *гребенáр* ‘гребінник’ (Стоянов 134), макед. *гребенар* ‘т. с.’ (РМЈ I, 115), серб. *гребенар* ‘хто виготовляє гребені’ (Лавровський 77), діал. *гребенáр* ‘хто виготовляє або продає гребені’ (Марковић 75), слвн. *grebēnar* ‘гребінник’ (Pleteršnik I, 247), ст.-чеськ. *hřebenář* ‘т. с.’ (Gebauer I, 492), ст.-слвц. *hreibenár* ‘хто виготовляє і продає гребені’ (HSSJ I, 445–446), слвц. *hreibenár* ‘гребінник’ (Bunganič 128), діал. *hreibenár* ‘т. с.’ (Orlovský 107).

Пор. ще відапелятивні макед. *Гребенаре* – мікротопонім (Иванова Речник 151), серб. *Гребенари́* – топонім (Стојановић 146).

***Gredar'ь**: хорв. *Gredar* (Leksik 201), слвн. *Gredar* (ZSSP 188) ~ слвн. *gredár* ‘садівник, городник’ (Pleteršnik I, 248).

***Gribar'ь**: укр. *Грибарь* (ЖПТ), рос. *Грибарев* (МО), слвн. *Hribar* (ZSSP 211), пол. *Hribar* (SN IV, 172), н.-луж. *Gribar* (Wenzel 138) ~

укр. діал. *грибár* ‘збирач грибів’ (ЕСУМ 1, 592), *грибáрь* ‘грибник’ (Керча 1, 180).

***Grobár’ь**: укр. *Гробарь*^(*) — прізвисько («гробы копал»; Дуйчак 281), рос. *Гробаров* (ЖПТ), макед. Васо *Гробар*, XV ст. (Иванова 338), пол. *Grobár, Grobarz* (SN III, 512, 513), чеськ. *Hrobař* (ЧП), слвц. *Hrobár* (TZ Bratislava 124), н.-луж. *Grobař* (Wenzel 139) ~ ст.-укр. *гробарь* ‘могильник’ (Тимченко 1, 189), укр. *гробáрь* ‘той, хто копає могили для померлих’ (СУМ II, 172), діал. *гробáрь* ‘гробокопач; гробар’ (Шило 97), *гробарь* ‘могильник’ (Онишкевич 1, 194), *гробáрь* ‘хто копає могили; грабар’ (Піпаш, Галас 40), болг. *гробáрь* ‘трунар’ (Стоянов 135), макед. *гробар* ‘т. с.’, ‘сторож на кладовищі’ (Гавриш 106), серб. *гробар* ‘трунар’ (Лавровский 80), діал. *грѣбар* ‘могильник’ (Петровић, Капустина 2019: 99), чеськ. *hrobář* ‘могильник, гробар, гробокопач’ (ЧУС 1, 190), ст.-слвц. *hrobár* ‘гробокопач’ (HSSJ I, 449), слвц. *hrobár* ‘могильник’ (Bunganič 128), діал. *hrobār* ‘т. с.’ (Orlovský 108).

***Grobjar’ь**: серб. *Гробљаров* — прізвисько (Бапић 1968: 170), слвн. *Grobļjar* (ZSSP 182).

***Gvězdar’ь**: укр. *Звіздар* (Чучка 231), рос. *Звездарев* (МО), болг. *Звездаров* (Илчев 211), ст.-чеськ. *Hwyezdarz*, 1412 р. (Gebauer I, 523), Bohuslav *Hvězdář*, 1512 р. (АҢ XIX, 172) ~ ст.-укр. *звѣздарь* ‘астро-лог’ (СУМ XVI–XVII ст. 11, 134), укр. *звіздáрь* ‘той, хто займається ворожінням на планетах і зірках, пророкує’ (СУМ III, 481), діал. *звіздáрь* ‘астроном’ (Піпаш, Галас 67), *звіздáрь* ‘т. с.’ (Керча 1, 345), ст.-блр. *звездарь* ‘астроном, астролог’ (ГСБМ 11, 65), серб. *звездар* ‘астроном’ (Лавровский 173), слвн. *zvezdár* ‘звіздар, астролог’ (Pleteršnik II, 935), пол. *gwiazdarz, gwiazdźarz* ‘астроном’ (SJP I, 949), ст.-чеськ. *hvězdář* ‘звіздар’ (Gebauer I, 523), чеськ. *hvězdář* ‘астроном’ (ЧУС 1, 196), в.-луж. *hwězdar* ‘астроном, астролог’ (Трофимович 61), н.-луж. *gwězdar* ‘т. с.’ (Muka I, 345).

***Gьrньсар’ь**: ст.-укр. Onisko *Garnczarz*, 1604 р. (ОО 194), *Hanczar*, Wasko *Garczarz, Chanczar*, 1615 р. (ОВ 129, 134, 179), Иванъ *Ганчарь*, 1665 р. (Модзалевский 19), Ми(с)ко *Гоньчар*, 1669 р., Саско *Го(н)чар*, 1673 р. (ЛРК 150, 153), укр. *Horczár*, 1720 р., *Ganczar*, 1787 р. (Чучка 156), *Гончар* — сучасне прізвисько (Горпинич, Корнієнко 56), *Горничар* (Зак.), *Гончар* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 252), (похідні) *Гончарівка, Гончарове* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 1, 178–179), *Гончарів* (2), *Гончарівка* (6), *Гончарове* (2) — назви поселень у

різних регіонах, ст.-рос. Верига Петров сын *Горчярова*, 1475/76 р. (АСЭИ I, 339), Семень *Горнчаровъ*, XV ст. (НПК I, 621), Кирилл *Горончаров*, 1596 р. (Веселовский 85), Ивашка *Гончар*, 1638 р. (ПЮН ОК 26), (похідні) *Горнчярово*, 1490–1491 рр. – назва пустища в колишньому Ростовському пов. (АФЗХ 33), *Гончарово*, 1539 р. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 22), *Горончарово*, 1563 р. – ойконім у колишній Обонезькій п'ятині (ПКОП 94), рос. *Горчаров*, *Горнчаров*, *Гончарев*, *Гончаров* (МО), (похідне) *Гончарово*, XVIII ст. – ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 335), ст.-блр. Иванъ *Гончаръ*, 1560 р. (ДМА I, 129), (похідні) *Honczarowa niwa*, XVI ст. – мікротопонім у колишньому Пінському старостві (ПКПС II, 116), *Гаранчарова*, XVI ст. – ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 511), блр. *Ганчар* (Бірыла 101), (похідні) *Ганчарова*, *Ганчароўка* – назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 97), *Ганчароў Падзел*, *Ганчароўка* – в Гомельській обл. (Рап. Гом. 49), *Ганчароўка* (2) – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 49), *Ганчароў хутар* – мікротопонім на Берестейщині (Зайка 44), болг. *Грънчар*, *Грънчаров* (Илчев 143), (похідні) *Грънчарово* – ойконім (Сілістренско), *Грънчарев рът* (Ковачев 2001: 116), *Грънчарев дол* (Велев 103), *Грънчарови ливади* (Константинова 354) – мікротопоніми, макед. Велчо *Грнчар*, XV ст. (ТДок. V/1, 35), *Грнчарев*, *Грнчаров* (Речник ПКМ I, 290), серб. *Грнчър* – прізвисько (Динић 2015: 157), *Грнчъри* – родинне прізвисько (Динић 2015: 536), (похідні) *Грнчарево* – топонім (Грковић Имена 145), *Грнчаров бунар* – мікротопонім (Маринковић 158), ст.-пол. Jan *Garniczars*, 1439 р., Stanisław *Garczarsz*, 1497 р. (SSNO II, 84), пол. *Garczarsz*, *Garniczar*, *Gerncarz*, *Gierczarsz*, *Giernczarsz*, *Gonczarsz* (SN III, 258, 264, 313, 337, 341, 434), ст.-чеськ. *Bohuncu hrnczierz*, 1380 р. (Gebauer I, 499), чеськ. *Hrnčár*, *Hrnčář* (ЧП), ст.-слвц. Nicolaus *Hrnczarsz*, 1552 р. (UFPI, 53), *Hrnčsar*, 1620 р. (Křištof 214), слвц. *Hrnčár* (ТР 96), *Hrnčiár* (TZ Trnava 96), луж. *Ge(r)ncar* (Wenzel II/1, 111), н.-луж. *Gjarncař*, *Gjańcař* (Muka III, 29) ~ ст.-укр. *гончаръ* 'гончар' (Тимченко I, 189), укр. *гончаръ* 'той, хто робить глиняні (череп'яні) вироби', XVIII ст. (ІСУЯ I, 566), діал. *ганучар*, *гончїр*, *горчар* 'т. с.' (Аркушин 63, 98, 102), *гончар* 'ремісник, який виробляє і випалює глиняний посуд і продає його' (Пиртей 2001: 73), *гиньчаръ* 'гончар' (Онишкевич I, 168), ст.-блр. *ганчаръ*, *гончаръ* 'гончар' (ГСБМ 7, 61), блр. діал. *ганчър* 'т. с.' (СБГ I, 420), серб. діал. *грнчър* 'т. с.' (Златковић I, 134), ст.-слвц. *hrnčiar*

‘гончар’ (HSSJ I, 448), слвц. діал. *hrnšār* ‘т. с.’ (Orlovský 107) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 212).

Пор. ще відапелятивні укр. *Гончари*, *Гончарі* — ойконіми на Львівщині і Полтавщині, *Гончарі* — урбанонім, назва околиці м. Острога (Сл.ММР 123), *Гончари*, *Гончарі* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 292), рос. *Горончары* — топонім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 69), *Гончары*, XVIII ст. — назва пустища в Коломенському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 335), блр. *Ганчары* — назви поселень у Вітебській (Рап. Віц. 97), Мінській (Рап. Мін. 67), Брестській (Рап. Бр. 38 — 3 фісації), Гродненській (Рап. Гр. 66 — 7 фіксацій) обл., макед. *Грнчари* (Иванова Студии 286), серб. *Грнчари*, 1772 р. — топонім (Елезовић 1, 112), *Грчари*, *Грнчаре* — ойконіми на терені Албанії (Селишчев 248), пол. *Garnczary*, *Garnczarze* — ойконіми (SMP 280).

***Хлѣбар’ь**: рос. *Хлебаров* (м. Москва), болг. *Хлебаров* (Илчев 521), хорв. *Hlebar* (Leksik 225), пол. *Chlebarz* (SN II, 77) ~ д.-руськ. *хлѣбарь* ‘пекар’ (Срезневский III, 1371), укр. діал. *хлібарь* ‘пекар’ (Керча 2, 543), рос. діал. *хлебáрь* ‘т. с.’ (Даль 4, 553), болг. *хлебáр* ‘пекар, булочник’ (Стоянов 734), макед. *лебар* ‘т. с.’ (Гавриш 323), серб. *хъебар* ‘пекар’ (Лавровский 754), діал. *лебар* ‘хто їсть багато хліба’ (Тирић 2018: 427), слвн. *hlēbar* ‘Brotverkäufer’ (Pleteršnik I, 270) та ін.

***Ходар’ь**: ст.-укр. Михайло Иванов с(ы)н *Ходар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 27), укр. (вторинні) *Ходаренко* (Память 2, 114), *Ходарик* (Богдан 116), рос. *Ходарь*, *Ходарев*, *Ходаров* (МО), блр. *Ходар* (Бірыла 432), пол. *Chodar*, *Chodarz* (SN II, 90), а також слов’ян. *Ходарь*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 90) ~ укр. діал. *ходáрь* ‘ходок’ (СУО 203), *ходáр* ‘міцний до ходу (бігу) собака’ (Аркушин 585), рос. діал. *ходáра* ‘кінь’ (ОСВГ 11, 229), *ходáры* мн. ‘ноги’ (Карнаухов 74) та ін.

***Хомотар’ь**: хорв. *Homutar* (Leksik 228), слвн. *Homotar*, *Komatar* (ZSSP 208, 281), ст.-пол. Nicolaus *Chomatarz*, 1401 р. (SSNO I, 329) ~ слвн. *komatár* ‘хомутар’ (Pleteršnik I, 424), пол. діал. *chomąciarz* ‘т. с.’ (SGP IV, 18), ст.-слвц. *chomutar* ‘т. с.’ (HSSJ I, 473) та ін.

***Хмел’ar’ь**: ст.-укр. Valienti *Chmieliarz*, XVI ст. (Жерела I, 116), укр. *Хмеляр*, 1718 р. (ПГП 91), *Хмеляр* (Панцьо 122), *Хміляр* (Редько 2, 1125), *Хмелярі* мн. — родинне прізвище (СПУ 3, 206), рос. *Хмеляр* (ЖПТ), хорв. *Hmelar* (Leksik 226), ст.-пол. Johanne dicto *Chmelarz*, 1414 р. (SSNO I, 319), пол. *Chmielar*, *Chmielarz* (SN II, 83, 84), ст.-

чеськ. *Chmelerz*, 1418 р. (Gebauer I, 540), *Chmelař*, 1516–1518 pp. (А҃ XVII, 563), чеськ. *Chmelář* (ЧП), словц. *Chmelár* (TZ Bratislava 131) ~ укр. *хмельяр* ‘той, хто вирощує хміль’ (СУМ XI, 96), діал. *хмілярь* ‘хмелярь’ (Керча 2, 545), схв. *хмѣ̋ѡр* ‘т. с.’ (СХРС 651), словн. *hmeljár* ‘торговець хмелем; хмелярь’ (Pleteršnik I, 272), пол. діал. *chmielarz* ‘хмелярь’ (SGP III, 590), ст.-чеськ. *chmelař* ‘хто вирощує хміль’ (Gebauer I, 540), чеськ. *chmelař* ‘хмелярь’, ‘збирач хмелю’ (ЧУС 1, 200), ст.-словц. *chmeliar* ‘т. с.’ (HSSJ I, 470), словц. *chmeliar* ‘т. с.’ (Bunganič 135), в.-луж. *chmjeler* ‘хто вирощує хміль’ (Трофимович 63).

Пор. ще пол. *Chmielarze* (4) – ойконіми (SMP 150).

***Хѣртар’ъ**: болг. (вторинне) *Хѣртарски* < діал. **хѣртар* ‘хто виучує хортів’ (Илчев 524). Праслов'янська хронологія умовна через ареал.

***Јамаг’ъ**: рос. *Ямаров* (МО), словн. *Jamar* (ZSSP 224), хорв. *Jamar* (Leksik 253), чеськ. (вторинне) *Jamárik* (ЧП) ~ укр. діал. *ѣмáрь*, *ямáрь* ‘гробокопач’ (ГГ 67), *ямáрь* ‘могильник’ (Онишкевич 2, 402), схв. *jámār* ‘шахтар; вибійник’ (СХРС 192), словн. *jámār* ‘землекоп’ (Pleteršnik I, 355), *jámār* ‘спелеолог’ (Dumka 450), ст.-словц. *jamár* ‘могильник’ (HSSJ I, 514), словц. діал. *jamár* ‘гробокопач’ (Orlovský 121). Див. ще (Дуриданов 866).

***Јъгълар’ъ**: ст.-укр. *Micolay Iglarz*, 1654 р. (ОО 366), серб. (похідне) *Игларево*, 1455 р. – ойконім (Пешикан 1984: 6), словн. *Iglar* (ZSSP 217), ст.-пол. *Gregors Yglars*, 1476 р. (SSNO II, 338), пол. *Iglar* (SN IV, 205), чеськ. *Iglár* (ЧП) ~ ст.-укр. *игларь* ‘той, хто виготовляє голки’, XVII ст. (наводиться за: Кровицька 10), схв. *iglár* ‘хто виготовляє і продає голки’ (Rječnik III, 772), словн. *iglár* ‘голкар, шпилькар’ (Pleteršnik I, 289), ст.-пол. *iglarz* ‘голкар’ (Sł. stpol. III, 11), ст.-словц. *ihlár* ‘виробник і продавець голок’ (HSSJ I, 490).

***Камен⁽¹⁾ар’ъ**: болг. *Каменаров* (Илчев 237), (похідне) *Каменарските ливадчета* – мікротопонім, який виводили з родового імені переселенців *Каменарови* (Заимов Пирдопско 177), макед. *Каменаров* (Речник ПКМ I, 568–560), серб. *Каменарь* (Грковић Имена 182), хорв. *Kamenar*, 1330 р. – чол. ім’я (Šimundić 1990: 23), *Kamenar* – сучасне прізвище (Leksik 278), словн. *Kamenjar* (ZSSP 248), пол. *Katieniarz* (SN IV, 461), чеськ. *Kamenář* (ЧП), словц. *Kameňár* – сучасне прізвище (Orlovský 127) ~ укр. *каменярь* ‘робітник, що видобуває каміння в кар’єрі’, ‘робітник, що обтесує каміння’ (СУМ IV,

82), діал. *каменярь* 'робітник, що мостить дорогу камінням' (Онишкевич 1, 337), *камініярь* 'каменярь' (Керча 1, 397), болг. *каменър* 'каменярь; каменотес' (Стоянов 284), макед. *каменар* 'каменотес' (Гавриш 280), схв. *каменър* 'т. с.' (СХРС 201), слвн. *kamenár* 'каменярь' (Pleteršnik I, 380), ст.-чеськ. *kamenář* 'т. с.' (Gebauer II, 14), ст.-слвц. *kamenár* 'каменярь' (HSSJ II, 18), слвц. *kamenár* 'каменярь, каменотес' (Bunganič 155), діал. *kameňar* 'т. с.' (Orlovský 127).

Пор. ще відапелятивні болг. *Каменаре* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 115), макед. (похідні) *Каменаре*, *Каменарето* — мікротопоніми (Иванова Словарь 280), серб. *Kamenare* — ойконім (Im. m. 219).

***Клепар'ь**: укр. *Клепар* (Чучка 266), (похідне) *Клепарів* — ойконім (Шематизм 137), рос. *Клепар* (м. Москва), болг. (вторинне) *Клепарински* (Илчев 259) ~ укр. діал. *клепáрь* 'людина, яка щось клепає' (Чучка 266), схв. *клèпър* 'бляхар' (СХРС 209), слвн. *klepár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 402), діал. *klepár* 'т. с.' (Gregorič 141), ст.-чеськ. *klepař* 'клепач' (Gebauer II, 46).

***Клещар'ь**: ст.-укр. Ярошъ *Клещар*, 1660 р. (РСП 34), укр. *Клещар*, 1736 р. (Токарев 86), *Клещар* — сучасне прізвище (Новикова 190), рос. *Клещарев* (МО), пол. *Kleszczar* (SN IV, 658).

***Кл'ушар'ь**: укр. *Кл'ушар'* (Дуйчак 143), ст.-рос. Василий Яковлев *Ключарев*, 1618 р. (Веселовский 144), (похідне) *Ключаревъ дворя*, 1685 р. — урбанонім у м. Тула (Тула 49), рос. *Ключарев*, *Ключаров* (ЖПТ), болг. *Ключаров* (Илчев 260), хорв. *Ključar* (Leksik 300), слвн. *Ključar* (ZSSP 269), пол. *Kluczar* (SN IV, 677), чеськ. *Ključar*, *Ključár* (ЧП), слвц. *Ključiar* (Krištof 206) ~ ст.-укр. *ключарѣ*, *ключарь* 'ключар, ключник' (СУМ XVI–XVII ст. 14, 128), укр. діал. *клюдáрь* 'ключар, ключник' (Керча 1, 414), макед. *клушар* 'т. с.' (PMJ I, 334), слвн. діал. *kljušar* 'т. с.' (Gregorič 142), ст.-слвц. *kl'ušiar* 'т. с.' (HSSJ II, 58), слвц. діал. *kl'úšár* 'т. с.' (Orlovský 107) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 49).

***Кобеляр'ь**: укр. *Кобеляш* (Чучка 271) < пол. *Kobelarz*, пол. *Kobelarz* (SN V, 32), чеськ. *Kobelár* (ЧП), слвц. *Kobelár* (TZ Bratislava 165), н.-луж. *Kobjelar* < н.-луж. *kobjelar* 'кошикар' (Wenzel 214) ~ в.-луж. *kobjeler* 'кошикар' (Трофимович 86).

***Кобылар'ь**: укр. *Кобыляр* (Панцьо 106), болг. *Кобыларов* (Илчев 261), хорв. *Kobilar* (Leksik 304), ст.-пол. *Jacussius* alias *Kobilasch* (!), 1409 р. (SSNO III, 35), пол. *Kobylarz* (SN V, 37) ~ болг. діал. *кобилáрь* 'доглядач кобил' (БЕР 2, 501), макед. *кобилар* 'т. с.' (PMJ I, 336),

серб. *кобилар* ‘пастух кобил’ (Лавровский 244), діал. *кобилър* ‘сторож кобил, табунник’ (Елезовић 1, 297), слвн. *kobilar* ‘табунщик’ (Pleteršnik I, 413), слвц. діал. *kobyliar* ‘хто розводить кобил’ (SSN I, 792).

***Коѣьгар**’ь: укр. *Кочегар* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 93), ст.-рос. Івашко *Качегаровъ*, 1680 р. (Тупиков 569), рос. *Кочегаров*, *Кочергаров* (МО), блр. (похідне) *Кочегарово* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 51) ~ укр. *кочегър* ‘робітник, що обслуговує печі парових казанів’ (СУМ IV, 314), діал. *кочергърь* ‘кочегар’ (Онишкевич 1, 383), *кочегър* ‘паляч’ (Горбач Бродина 177), блр. *качагър* < рос. *кочегър* < **кочегар* < *кочерга* (ЕСУМ 3, 66).

***Kolar**’ь: укр. *Колар*, *Колар*’ (Дуйчак 145), (похідні) *Коларівка* (2) – ойконіми в Запорізькій і Миколаївській обл. (АТП 1947: 762), рос. *Колар*, *Коларов* (МО), *Коларево* – відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IV, 300), болг. *Коларов* (Илчев 264), (похідні) *Коларово* (5 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (наводиться за: Константинова 512), *Коларовото деренце* – мікротопонім у Харманлійско (Кокаличева 450–451), макед. *Коларов* (Речник ПКМ I, 644), серб. *Колар* – прізвисько (Кожељац 168), (похідні) *Коларова шума* (Маринковић 160), *Колъров дел* (Жугић 129) – мікротопоніми, хорв. *Kolar* (Leksik 306), (похідне) *Kolarovo Selo* – ойконім (Im. m. 230), слвн. *Kolar* (ZSSP 278), пол. *Kolar*, *Kolarz* (SN V, 67), *Kollarz*, *Kollorz*, *Kolorz* (Lexikon 1, 346), ст.-чеськ. Mathias *kolarz*, 1436 р. (Gebauer II, 77), Bartoň *Kolář*, 1530 р. (АЧ XXVI, 41), чеськ. *Kolář* (ЧП), ст.-слвц. *Kolár*, 1485 р., *Kolarz*, 1488 р. (Ryšánek 242), слвц. *Kolár* (TZ Bratislava 167), *Kolár* – прізвисько (Orlovský 138), (похідне) *Kolárovo* – назва поселення (Majtán 1972: 195), в.-луж. *Kolar*, н.-луж. *Kólar*’ (Wenzel II/1, 205) ~ укр. діал. *коляр* ‘колесник’ (ЕСУМ 2, 514), серб. діал. *колар* ‘хурман’ (Тирић 2018: 386), слвн. діал. *kolar* ‘т. с.’ (Gregorič 145), ст.-слвц. *kolár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 69) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 119–120).

Пор. ще відапелятивні болг. *Колари* – ойконім (Великотърновско), серб. *Колари* – мікротопонім (Урошевић 66), слвц. *Koláry* – назва поселення (Majtán 1972: 195).

***Kolesar**’ь: ст.-укр. Martin *Kolezar*, 1449 р., Vaszili *Kolezar*, 1609 р., укр. *Koleszar*, 1775 р., *Колесарь*, 1780 р. (Чучка 277), *Колесар* – сучасне прізвище (Дуйчак 145), *Колесарь* – сучасне прізвисько (Сабодош 147), рос. *Колесарова ж.* (МО), болг. (вторинне) *Колесарски* (Илчев 264), серб. *Колесар* – прізвисько (Кожељац 177), хорв. *Kolesar*

(Leksik 308), пол. *Kolesar* (SN V, 72), чеськ. *Kolesár* (ЧП), ст.-слвц. *Martinum Kolezar*, 1480 р. (HSSJ II, 71), слвц. *Kolesár* (TP 132), *Kolesár* — прізвисько (Orlovský 138), н.-луж. *Kólasar* (Wenzel II/1, 205) ~ укр. *колесар*, діал. *колесар* 'колісний майстер' (ЕСУМ 2, 514), *колесарь* 'майстер-колісник' (Піпаш, Галас 81), слвн. *kolěsar* 'майстер-колісник' (Pleteršnik I, 420), ст.-слвц. *kolesár* 'колісник' (HSSJ II, 71), слвц. діал. *kolesár* 'колісник' (Orlovský 138), в.-луж. *kolesar* 'велосипедист' (Трофимович 87).

***Кон'ар'ъ**: рос. *Конарь, Конарев, Коняров* (МО), *Конярев* (ЖПТ), (похідні) *Конарева, Конаревка* — ойконіми в колишніх Курській і Калузькій губ. (RGN IV, 348), болг. *Конарев, Конаров, Коняр, Коняров* (Илчев 267, 268), (похідне) *Конарево* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 120), макед. *Конаров* (Речник ПКМ I, 653), (похідне) *Коњарево* — мікротопонім (Иванова Словарь 317), серб. *Коњар* — прізвисько (Динић 2009: 727), хорв. *Konjar* (Leksik 312), слвн. *Konjar* (ZSSP 283), пол. *Koniar, Koniarz* (SN V, 114), (похідні) *Konarzew* (2) — ойконіми (NMP V, 95–96), ст.-чеськ. *Petrus dictus Konarz*, 1390 р., *Konarzowicz*, 1344 р., сучасне *Konárovice* — відантропонімний ойконім (Profous II, 294), чеськ. *Koníř* (ЧП), слвц. *Koňár* (TP 133), *Koňár* — прізвисько (Orlovský 140), в.-луж. *Konjeř* (Wenzel II/1, 207), н.-луж. *Konjař* (Wenzel 221).

Стосовно мотивації пор. укр. *коня́р* 'фахівець із конярства; той, хто займається конярством' (СУМ IV, 277), діал. *коня́рь* 'пастух коней' (Керча 1, 431), *коняр, конар* 'конюх' (Зілінський 645), серб. *коњар* 'конюх' (Лавровский 250), діал. *коњар* 'т. с.' (Тирић 2018: 392), слвн. діал. *konjár* 'коневласник' (Novak 64), ст.-пол. *konarz* 'конюх' (Sł. stpol. III, 325), ст.-слвц. *koniar* 'доглядач коней' (HSSJ II, 87) та ін. Див. (ЭССЯ 10, 185).

Пор. ще відапелятивні *Коняри* — слов'янський топонім на терені Албанії (Селищев 249), болг. *Конаре* (2) — назви поселень в Добричко и Казанлъшко (Константинова 515), макед. *Горно Коњаре, Долно Коњаре* — ойконіми в Кумановско, мотивовані апелятивом *коњаре* 'доглядачі коней' (Станковска 2003: 154–157), пол. *Konary*, історично *Conare*, 1136 р. — ойконім, який виводили від апелятива *konary* мн. 'назва мешканців поселення за родом їх занять' (Taszycki 175).

***Конъвар'ъ**: ст.-чеськ. *Konvār*, 1474 р. (АЧ XXI, 389), чеськ. *Konvār* (ЧП) ~ ст.-слвц. *konvār* 'виробник конов' (HSSJ II, 95).

***Кораг'ъ**: укр. *Конар* (Богдан 132), *Конар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 82), рос. *Конарев* (ЖПТ), (похідне) *Капарь Алеша* — назва

поселення в колишній В'ятській губ. (RGN IV, 385), болг. *Копаров* (Илчев 268), хорв. *Kopar* (Leksik 312), слвн. *Kopar* (ZSSP 284), пол. *Kopar*, *Koparz* (SN V, 131), чеськ. (вторинне) *Kopárek* (ЧП), н.-луж. *Kopar?* (Wenzel 223) ~ **koparь* (ЭССЯ 11, 18).

***Korbar'ь**: хорв. *Krbar* (Leksik 327), ст.-пол. Hannuss *Crobar*, 1394 р. (SSNO III, 143), пол. *Krbarz* (SN V, 252) < чеськ. ~ укр. *коробár* 'той, хто виготовляє корзини' (Ніковський 367).

***Koren'ar'ь**: чеськ. *Kořenář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *koreniar* 'збиральник лікарського коріння' (HSSJ II, 105).

***Korvar'ь**: болг. *Краварев*, *Краваров* (Илчев 274), макед. Михо, син на *Кравар*, XV ст. (Иванова 339), (вторинні) *Краваревски*, *Краваровски* (Речник ПКМ I, 690), серб. *Кравар* — прізвисько (Ђапић 1970: 233), хорв. *Kravar* (Leksik 332), *Kravarevo* — ойконім на терені Боснії і Герцеговини (Im. m. 243), слвн. *Krvarič* (ZSSP 301), пол. *Krowarz*, *Krowiarz*, *Krowior*, *Krowor* (Lexikon 1, 386), чеськ. *Kravar* (ЧП), слвц. *Kravarík* (TZ Trnava 117), н.-луж. *Krowar* (Wenzel 234) ~ укр. *коров'яр* 'пастух корів' (Ніковський 367), діал. *коровáрь* 'пастух, який випасає корів' (Піпаш, Галас 84), *коров'яр* 'пастух корів, чередник, доглядач корів' (Пиртей 2001: 171), серб. діал. *кравáр* 'пастух корів' (Динић 2019: 801), ст.-слвц. *kraviar* 'т. с.' (HSSJ II, 132) та ін. Пор. ремарку: «любопытно отсутствие слова в вост.-слав.» (ЭССЯ 11, 116).

Пор. ще відапелятивні макед. *Кравари* — ойконім (Иванова 286), *Krvari* — назва поселення в Чорногорії (Im. m. 243), ст.-чеськ. *Krvary*, *Krvaři* — ойконіми (Gebauer II, 136), а також слов'ян. *Кравари* — ойконім на терені Албанії (Селищев 246), Κράββαρι, Κράββαροι — топоніми на території Греції, які виводили зі слов'ян. *Krvari* (Vasmer Die Slaven 63, 83).

***Korytar'ь**: ст.-укр. Jaczko *Koritar*, 1618 р., укр. *Koritar*, 1773 р. (Чучка 285), болг. *Коритаров* (Илчев 269), (похідне) *Коритарьова могила* — мікротопонім у Чирпанско (Павлова 262), серб. *Коритар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Koritar* (Leksik 315), пол. *Koryciarz* (SN V, 172), чеськ. *Koritár*, *Korytár*, *Korytář* (ЧП), слвц. *Korytar*, 1720 р., *Koritar*, 1753 р. (Křištof 229, 233), *Korytár* — сучасне прізвище (TP 134) ~ укр. *коритар* 'коритник' (Ніковський 366), діал. *коритар* 'той, хто робить корита' (ЕСУМ 3, 21), *коритарь* 'майстер з виготовлення корит' (Піпаш, Галас 83), болг. *коритар* '(циган), який виготовляє і продає корита' (БЕР 2, 638), макед. *коритар* 'той, хто робить

корита' (Гавриш 306), схв. *kòritār* 'майстер, який виготовляє корита' (СХРС 220), серб. діал. *коритар* 'майстер з виготовлення корит' (Петровић, Капустина 136), *корит'ар* 'хто продає дерев'яні корита, переважно циган' (Стојановић 386), слвн. *koritār* 'коритар' (Pleteršnik I, 436), ст.-слвц. *korytár* 'т. с.' (HSSJ II, 109), слвц. діал. *korytár* 'хто виготовляє корита' (SSN I, 832), *korit' ár* 'т. с.' (Orlovský 142).

***Kosar'ь**: ст.-укр. *Koszar*, 1584 р., Fedur *Kosar*, 1618 р., укр. *Kosarj*, 1720 р. (Чучка 289), *Kosap'* (Дуйчак 147), *Kosap* (Новикова 420) — сучасні прізвиська, *Kosap* (СПУ 2, 88), *Kosap'ь* (Негрич 201) — сучасні прізвиська, (похідні) *Kosap'ь* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ I, 367), *Kosap'ь* — назва поселення на Ровенщині, *Kosap'ь* (2) — в Одеській і Полтавській обл. (АТП 1947: 877), ст.-рос. Онуфрейко *Kosap'ь*, 1495 р. (Тупиков 201), *Kosap'ь* Иван Андреевич Гагарин, 1619 р. (Веселовский 158), Афонька *Kosap'ь*, 1690 р. (Полякова 118), *Kosap'ь*, XVI ст. — відантропонімний ойконім у Новгородській землі (НПК II, 633), рос. *Kosap'ь* (ЖПТ), (похідні) *Kosap'ь* (2), *Kosap'ь* *Починок* — ойконіми в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 476), блр. *Kosap'ь* (СБГТ 239), *Kosap'ь*, *Kosap'ь* — відантропонімні ойконіми у Вітебській обл. (Рап. Віц. 191, 202), болг. *Kosap*, *Kosap'ь* (Илчев 271), макед. Мартин *Kosap*, XV ст. (Иванова 339), хорв. *Kosar* (Leksik 318), слвн. *Kosar* (ZSSP 289), ст.-пол. Stanislaus dictus *Kosarz*, 1402 р. (SSNO III, 117), пол. *Kosar*, *Kosarz* (SN V, 179), ст.-чеськ. Urban *Kosar'*, 1538 р. (АС XXVIII, 510), чеськ. *Kosar'* (ЧП), в.-луж. *Kosar'* (Wenzel II/1, 213), н.-луж. *Kosar'* (Wenzel 226) ~ ст.-укр. **kosap'ь* 'косар', 1386—1446 рр. (ССУМ I, 502), *kosap'ь* 'т. с.' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 46), укр. *kosap'ь* 'т. с.' (Білецький-Носенко 193), діал. *kosap'ь* 'т. с.' (Онишкевич I, 380), *kosap'ь* 'косар; той, хто косить траву або збіжжя' (Пиртей 2001: 172), ст.-блр. *kosap'ь* 'т. с.' (ГСБМ 16, 46), ст.-слвц. *kosár* 'т. с.' (HSSJ II, 110) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 135—136).

Пор. ще відапелятивні укр. *Kosap'ь* — ойконім на Кіровоградщині (АТП 1947: 766), рос. *Kosap'ь* (2) — назви поселень у колишніх В'ятській і Оренбурзькій губ. (RGN IV, 447), блр. *Kosap'ь* (2) — назви поселень у Вітебській обл. (Рап. Віц. 121).

***Kostar'ь**: укр. *Kostar* (Новикова 421), ст.-рос. Никифоръ *Kostap'ь*, 1575 р. (АС I, 522), Томилко Данилов сын *Kostap'ь*, 1647 р. (Полякова 119), рос. *Kostap'ь* (ЖПТ), пол. *Kostar*, *Kostarz* (SN V, 192) ~ укр. діал. *кіст'яр* 'збирач кісток' (ЕСУМ 2, 450), ст.-блр. *kosap'ь* 'гравець у кості' (ГСБМ 16, 48) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 152—153).

Пор. ще відапелятивне блр. *Кастары* — ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 65).

***Кошар'ь**: укр. *Кошар* (Горпинич, Корнієнко 116), (вторинне) *Кошарюк* (СП 191), (похідні) *Кошарове* — гелонім на Чернігівщині (Павленко 363), *Кошарівка* — ойконім у Київській обл. (АТП 1947: 768), рос. *Кошаров* (Новикова 428), *Кошарова* — відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (RGN IV, 494), болг. *Кошаров* (Илчев 236), (похідне) *Кошарево* — ойконім у Брежнішко, хорв. *Košar* (Leksik 320), слвн. *Košar* (ZSSP 291), ст.-пол. Stanislaus *Coscharzs*, 1490 р. (SSNO III, 117), пол. *Koszar* (SN V, 201), чеськ. *Košár*, *Košář* (ЧП) ~ укр. діал. *кошарь* 'кошикар' (СБук.Г 229), схв. *kōšâr* 'хто плете кошики' (Rječnik V, 381), слвн. *košár* 'т. с.' (Pleteršnik I, 441), діал. *kōšar* 'кошикар' (Rajh 99), ст.-чеськ. *košieř*, чеськ. *košíř* 'кошикар' > *Košíře* < *Košieře* — ойконім (Profous II, 330) та ін.

Пор. ще відапелятивні макед. *Košari*, хорв. *Košare* — ойконіми (Im. m. 237).

***Кошікар'ь**: пол. *Koszykar* (SN V, 205), ст.-чеськ. Jan *Košikář*, 1522 р. (АС XXXII, 304), слвц. *Košikár* (TZ Bratislava 175) ~ укр. *кошикар* 'майстер, що плете кошики' (ЕСУМ 2, 451), діал. *кошитарь* 'кошикар' (Онишкевич 1, 383), ст.-слвц. *košikár* 'т. с.' (HSSJ II, 114), чеськ. *košikář* 'кошикар' (ЧУС 1, 256), слвц. *košikár* 'кошикар, корзинник' (Bunganič 175), діал. *košikár* 'т. с.' (SSN I, 451).

***Коты'ар'ь**: ст.-укр. Андрії *Котляръ*, 1592 р. (УП 1, 484), **В**ни(с)ко *котляръ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 57), Грицко *Котлар*, 1654 р. (РПП 83), укр. *Kotlar*, 1720 р. (Чучка 294), *Котляр* — сучасне прізвище (СП 191), (похідні) *Котлярівка* (8 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (АТП 1947: 767), рос. *Котларов*, *Котляров* (МО), *Котляров* — відантропонімний ойконім у колишній Воронезькій губ. (RGN IV, 477), ст.-блр. Юрко *Котляр*, 1690 р. (Бірыла 1966: 227), блр. *Катляр*, *Катляроў* (Бірыла 192), *Котлярово* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IV, 477), болг. *Котларов*, *Котляров* (Илчев 272), макед. *Котлар*, *Котларов* (Речник ПКМ I, 679), хорв. *Kotlar* (Leksik 321), ст.-пол. Gregors *Kotlars*, 1476 р. (SSNO III, 110), Franciskus *Kotlarz*, 1612 р. (Mytnik 258), пол. *Kotlar*, *Kotlarz* (SN V, 215), ст.-чеськ. *Kotlarz*, 1358 р. (Gebauer II, 115), Jan *Kotlár*, 1525 р. (АС XXXIII, 384), чеськ. *Kotl'ar*, *Kotlár* (ЧП), слвц. *Kotlár* (TP 135), н.-луж. *Kótlár* (Wenzel II/1, 215) ~ ст.-укр. *котлярь*, *котляръ*, *котларь*, *котъляръ* 'котляр, казанар'

(СУМ XVI–XVII ст. 15, 57), укр. *кітляр*, *котляр* ‘т. с.’ (ЕСУМ 3, 57), діал. *котлярь* ‘котляр’ (Керча 1, 439), ст.-блр. *котлярь*, *котлярь* ‘котляр, казанар’ (ГСБМ 16, 59), ст.-слвц. *kotlár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 116) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 215–216).

Пор. ще відапелятивні укр. *Котляри* (2) – назви поселень у Полтавській і Харківській обл. (АТП 1947: 767), болг. *Котлари* – ойконім (Кърджалийско).

***Kovar**’ь: укр. *Ковар* (Богдан 238), рос. *Коварев* (МО), болг. *Коваров* (Илчев 261), хорв. *Kovar* (Leksik 326), слвн. *Kovar* (ZSSP 294), пол. *Kowar*, *Kowarz* (SN V, 227), ст.-чеськ. *Kovář*, 1518 р. (АЧ XXI, 516), чеськ. *Kovár* (ЧП), (похідні) *Kovářov* (5) ойконіми (Profous II, 344), слвц. *Kovár* (TZ Bratislava 181), в.-луж. *Kowař* (Wenzel II/1, 216), н.-луж. *Kowař* (Wenzel 230) ~ ст.-слвц. *kowarz* ‘коваль’, 1632 р. (HSSJ II, 118) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 8–9).

Пор. ще відапелятивні пол. *Kowary* (2 фіксації) – ойконіми (NMP V, 228), слвц. **Kovár(i)* = *Kovár*, 1244 р. – *Koarzeg*, сучасне *Koláre* на р. Іпля – назва поселення (Stanislav II, 247).

***Kozar**’ь: ст.-укр. *Kozarus*, 1424 р., Lucas filius *Kozar*, 1437 р., Petr *Kozar*, 1570 р. (Чучка 274), Sawka *Koziarz*, 1621 р. (ОО 313), Петро *Kozar*, 1654 р. (РПП 131), укр. *Kozar*, 1787 р. (Чучка 274), *Козар*, *Козяр* – сучасні прізвища (Новикова 395, 398), *Козяр* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 72), (похідні) *Козарівка* – назви поселень на Вінниччині і Черкащині, *Козарева Гора*, *Козарів* (2), *Козарівка* (3) – мікротопоніми на Покутті (Габорак 2013: 366), рос. *Козарев* (ЖПТ), *Козарево* – відантропонімний ойконім у колишній Петербурзькій губ. (RGN IV, 267), болг. *Козарев*, *Козаров* (Илчев 262), (похідні) *Козарьов тран* (Ковачев 2001: 170), *Козаров камен* (Иванов Долна Струма 140), *Козаров дол*, *Козаров тор* (Заимов Пирдопско 187), *Козарово дере* (Заимов Панагюрско 116), *Козаревото деренце* (Кокаличева 448), *Козарева махала* (Ковачев 2009: 160), *Козарьовото* (Павлова 258) – мікротопоніми в різних регіонах, *Козарево* – ойконім (Ямболско), макед. *Козар*, *Козарев*, *Козаров* (Речник ПКМ I, 638–639), (похідне) *Козарев Дол* – мікротопонім (Иванова Словарь 309), серб. *Козарев* (Бапић 1967б: 224), (похідне) *Kozarevo* – ойконім (Im. m. 239), хорв. *Kozar* (Leksik 326), слвн. *Cozharius*, IX ст. – антропонім альпійських слов’ян (Kronsteiner 205), *Kozar* – сучасне прізвище (ZSSP 294), ст.-пол. Laboriosus Swantoslaus *Kozarz*, 1402 р. (SSNO III, 117), пол. *Kozarz* (SN V, 234), (похідне) *Kozarzew* – ой-

конім (NMP V, 233), чеськ. *Kožár* (ЧП), (похідні) *Kožárove* (2) — ойконіми (Profous II, 346), ст.-слвц. *Kożar*, 1322 р., Valentino filio *Kożar*, 1420 р., Andras *Kożiar*, 1618 р. (HSSJ II, 119), слвц. *Kožár* (TZ Bratislava 181), в.-луж. *Kożar*, н.-луж. *Kóžar* (Wenzel II/1, 216) ~ ст.-укр. *козарь*, *козярь* 'козар' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 164), укр. *коžár*, діал. *коžяр* 'пастух кіз' (ЕСУМ 2, 494), *коžарь* 'т. с.' (Сабадош 147), *кізар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 160), серб. діал. *коžар* 'пастух кіз' (Ѓирић 2018: 383), слвн. діал. *kuzà:r* 'козар' (Kutin 57), слвц. діал. *kožár* 'пастух кіз' (Orlovský 145) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 21—22).

Пор. ще відапелятивні укр. *Козари*, *Козарі*, *Козярі* — ойконіми в Чернігівській, Івано-Франківській, Тернопільській обл., рос. *Козары* — назва поселення в колишній Пермській губ. (RGN IV, 267), макед. *Kożareto* — мікротопонім (Иванова Словарь 309), серб. *Kożare* — ойконім (Im. m. 239), пол. *Kożarze* (2) — ойконіми (NMP V, 233), а також *Козари* — в колишній Віленській губ. (RGN IV, 267).

***Kożylar**'ь: рос. *Козляр* (МО), слвн. *Kożlar* (ZSSP 295), ст.-пол. Johannes *Kosszlarz*, 1471 р. (SSNO V, 154), пол. *Kożlarz* (SN V, 243), ст.-чеськ. Jan *Kożlar*, 1511 р. (АЧ XIX, 17), чеськ. *Kożler* (ЧП), н.-луж. *Kożlar* < *kóžlar* 'пастух кіз' (Wenzel 230) ~ в.-луж. *kóžler* 'козо-пас' (Трофимович 94).

***Kožar**'ь: укр. *Кож'ар* (Дуйчак 144), ст.-рос. *Кожарь* Тимофсевь сынъ Григорьевъ, 1568 р. (АС I, 492), рос. *Кожаров* (ЖПТ), блр. *Кожар* (Памяць Лоеўск. 147), болг. *Кожарев*, *Кожаров* (Илчев 262), макед. *Кожаров* (Речник ПКМ I, 637), серб. *Кожар* — прізвисько (Ђапић 1970: 233), хорв. *Kožar* (Leksik 327), слвн. *Kožar* (ZSSP 296), пол. *Kożar* (SN V, 248), чеськ. *Kožár* (ЧП), слвц. *Kožár* — прізвисько (Orlovský 146), н.-луж. *Kožar* (Wenzel 231) ~ ст.-укр. *кожарь* 'кушнір' (СУМ XVI—XVII ст. 14, 161), ст.-блр. *кожарь* 'т. с.' (ГСБМ 15, 173), слвн. діал. '*kiožar* 'т. с.' (Ѓијес-Stres 1, 281) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 37).

Пор. ще відапелятивні укр. *Кожаре* мн. — колективне прізвисько (Дуйчак 300), рос. *Кожары*, *Кожары Верхние*, *Кожары Нижние* — ойконіми в колишній Казанській губ., блр. *Кажары* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 174).

***Kożuxar**'ь: укр. *Кожухар* (Новикова 394), рос. *Кожухарев*, *Кожухаров* (ЖПТ), блр. *Кожухарь* (СБГТ 228), болг. *Кожухаров* (Илчев 262), (похідне) *Кожухар пунар*, яке виводять із прізвиська *Кожухаря* і тлумачать як 'Кожухаров кладенець' (Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), макед. *Кожухаров* (Речник ПКМ I, 638), серб.

Кожу'ар, Кожу'вар (Динић 2009: 727) — прізвиська, хорв. *Kožuhar* (Leksik 327), слвн. *Kožuhar* (ZSSP 296), пол. *Kożuchar* (SN V, 250), чеськ. *Kožukar* (ЧП) ~ ст.-укр. **кожухарь* 'кожухар, кожушник', 1448 р. (ССУМ I, 485), укр. діал. *кожуха́р* 'кравець, що шиє кожу-хи' (ЕСУМ 2, 492) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 39).

***Kremenar'ъ**: болг. *Кременаров* (Илчев 277).

Пор. також *Кременаре* — слов'янський топонім на терені Албанії, в кам'янистій і крем'янистій місцевості. Можливо, — зауважував О.М. Селищев, — жителі славилися особливим умінням обтесувати камені; суфікс *-ар* може вказувати на таке заняття мешканців (Селищев 248). По-іншому див. (Дуриданов 869).

***Krosnar'ъ**: укр. *Кроснар* — прізвисько («бо виготовляв кросна»; Дуйчак 302), болг. *Кроснаров* (Илчев 279), чеськ. *Krosnář* (ЧП), луж. *Krosnař* (Wenzel II/1, 221) ~ ст.-чеськ. *krósnař* 'clitellarius' (Gebauer II, 157).

***Krupar'ъ**: укр. *Крупар* — сучасне прізвисько («родичі якого дерли крупу»; СПУ 2, 104), пол. *Krupiarz* (SN V, 310), чеськ. *Krupař* (ЧП), в.-луж. *Krupař* (Wenzel II/1, 222), н.-луж. *Kšupař* (Wenzel 237) ~ ст.-слвц. *krúpár* 'крупойд' (HSSJ II, 148), в.-луж. *krupar* 'продавець крупи' (Трофимович 97).

***Kurar'ъ**: пол. *Kurarz* (SN V, 431), ст.-чеськ. *Matthiam kurarz*, 1432 р. (Gebauer II, 180), н.-луж. *Kurjař* (Wenzel 246) ~ в.-луж. *kurjer* 'курець' (Трофимович 101), н.-луж. *kuřař* 'т. с.' (Muka I, 748).

***Kuzn'ar'ъ**: укр. *Кузняр* (Богдан 154), рос. *Кузнарев* (МО), пол. *Kuzniarz* (SN V, 475), слвц. *Kuzniar* (TZ Bratislava 198) ~ слвц. діал. *kuzniar* 'коваль' (SSN I, 918).

***Kylšar'ъ**: укр. *Ковшаренко*, 1718 р. (ПГП 147) — патронім із суфіксом *-енко*, *Ковшар*, 1768 р. (ГРУ 449), *Ківшар*, *Ковшар* (Глуховцева 1, 324, 334), *Кішлар* (Хм.) < **Кішлар*, *Каншар* (РУС 175) — сучасні прізвиська, (похідні) *Ківшарівка* — ойконім у Харківській обл., *Ковшарівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 352), ст.-рос. (похідне) *Кайшарово*, 1615 р. — назва пустища в колишній Костромській губ. (Чухлома I, 44), рос. *Кившар*, *Кившарь*, *Ковшарев*, *Ковшаров*, *Ковшарь* (м. Москва), блр. *Каўшар* (Бірыла 193), хорв. *Kuřar* (Leksik 351), пол. *Koliszar* (SN V, 75), чеськ. *Kejšar* (ЧП) ~ рос. діал. *ковша́рь* 'майстер з виготовлення ковшів' (СРНГ 14, 35).

Пор. ще відапелятивне блр. *Каўшары* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 117).

***Кърбаръ:** рос. *Коббаров*, 1770 р. (Голобуцький 244) < **Корбаров*, макед. *Карбаров*, *Корбаров* (Речник ПКМ I, 594, 660), словн. *Karbar*, *Kerbar*, *Korbar* (ZSSP 252, 259, 286), хорв. *Korbar* (Leksik 314), ст.-пол. Nicolaus dictus *Karbarz*, 1398 р. (SSNO III, 534), пол. *Karbarz* (SN IV, 493), чеськ. *Korbář* (ЧП), н.-луж. *Korbař* (Wenzel 224) ~ в.-луж. *korbar* 'кошикар' (Трофимович 92).

***Кърѣаръ:** рос. *Корчаров* (КП Твер.), макед. *Крчаров* (Речник ПКМ I, 710), серб. *Крчар* (Књига 46), хорв. *Kerčar*, *Krčar* (Leksik 290, 392), словн. *Krčar* (ZSSP 301), пол. (вторинне) *Korczarowski* (SN V, 148) ~ схв. *krčār istor.*, за звичай у мн. 'переселенець із Боснії, який промишляє корчуванням, розчищенням землі' (Речник X, 721).

***Кърѣмаръ:** ст.-укр. Pasko *Karczmarz*, XVI ст. (Жерела II, 251), укр. *Корчмар* (Новикова 419), *Кричмар* (PI Рв. 5, 492) < **Кирчмар*, *Качмар*, *Качьмар* (Вол.), *Кочмар* (PI Льв. 2, 536), (похідне) *Качмарове* — мікротопонім на Волині (Сл.ММВ 1, 328), ст.-рос. Васька *Кочемаров*, 1625 р. (Зарайск 24), рос. *Корчмар* (м. Москва), *Кочмаров* (МО), блр. *Карчмар* (Бірыла 189), болг. *Крѣмаров* (Илчев 281), ст.-макед. Велко *Крчмар*, XVI ст. (Иванова Студии 340), макед. *Крчмар* (Речник ПКМ I, 710), серб. *Крѣмар* (Божиновић 971), хорв. *Kerčmar*, *Krčmar* (Leksik 290, 332), словн. *Kerčmar*, *Krčmar* (ZSSP 259, 301), ст.-пол. Jan *Carczmarz*, 1413 р. (SSNO II, 535), Joanes *Kaczmarz*, 1675 р. (Magda-Czekaj 59), пол. *Kaczmar*, *Karczmar*, *Keczmar*, *Kieczmar*, *Koczmar* (SN IV, 424, 496, 558, 583; V, 52), ст.-чеськ. *Krčmář*, 1608 р. (АЇ XXII, 513), чеськ. *Kačmář*, *Karčmář*, *Krčmář* (ЧП), словц. *Krčmář* (TZ Bratislava 186), в.-луж. *Korčmař* (Wenzel II/1, 210), н.-луж. *Kjастаř*, *Kjаретаř*, *Кестаř* (Wenzel 201, 206), а також лит. *Karčmarinas* (LPŽ I, 923) < слов'ян. ~ д.-руськ. *кърѣмарь* 'καπηλός' (Срезневский I, 1413), ст.-укр. *корчмарь*, *корчьмарь* 'корчмар, шинкар' (СУМ XVI—XVII ст. 15, 40), укр. *корчмар* 'господар корчми; шинкар' (СУМ IV, 303), діал. *корчмар* 'власник корчми' (Пиртей 2001: 171), *коршмарь* 'корчмар' (Піпаш, Галас 89), ст.-блр. *корчмарь* 'шинкар' (ГСБМ 16, 39), болг. *крѣмар* 'корчмар, шинкар' (Стоянов 321), макед. *крчмар* 'т. с.' (Гавриш 316), схв. *крѣмар* 'т. с.' (СХРС 228), хорв. діал. *křetmār* (Juršić 2, 97), словн. *krčmar* 'корчмар' (Dumka 468), діал. *krčmař* 'т. с.' (Gregorič 157), ст.-чеськ. *krčmář* 'т. с.' (Gebauer II, 137), ст.-словц. *krčmár* 'корчмар' (HSSJ II, 133), словц. *krčmár* 'шинкар, корчмар' (Bunganič 179), діал. *kršmár* 'т. с.' (Orlovský 151).

Пор. ще відапелятивні укр. *Качмарі* (2), *Кочмарі* — ойконіми у Львівській обл. (форми з абсорбцією вібранта -р-), серб. *Krčmare* — назва поселення (Im. m. 243).

***Кърдар'ь**: рос. (похідне) *Кердари* — ойконім у колишній Астраханській губ. (RGN IV, 135). Реконструкція праантропоніма умовна. Імовірініше, це дериват від апелятива (колективної назви) *кердари*, пор., наприклад, схв. *крдър* 'свинопас' (СХРС 224).

***Кърмар'ь**: рос. *Кирмаров* (ЖПТ), макед. (вторинне) *Крмарски* (Речник ПКМ I, 699), пол. *Karmarz*, *Kiermarz* (SN IV, 504) ~ макед. *крмар* 'стерновий' (РМЈ I, 367), серб. *крмар* 'т. с.' (Лавровский 264).

***Кърнар'ь**: укр. *Кирнаренко* (КПУ Він. 6, 431) — патронім на -енко, болг. *Кринаров* (Илчев 278), серб. *Крнар* (СБР 5, 361), хорв. *Kornar* (Leksik 316), словн. *Karnar* (ZSSP 253), ст.-пол. Nicolao *Carnar*, 1486 р. (SSNO II, 537) ~ болг. діал. *крнар* 'торговець свиньми' (БЕР 3, 47 — стаття *крън*).

***Кързънар'ь**: макед. (вторинне) *Крзнариќ* (Речник ПКМ I, 696), хорв. Broz *Krznar*, 1575 р. (MHS 276), *Krznar* — сучасне прізвище (Leksik 341), словн. *Krznar* (ZSSP 310), ст.-словц. Jakub *Krznar* / Jakub *Krznarz*, 1469 р. (Ryšánek 258) ~ макед. *крзнар* 'хутровик, кушнір' (Гавриш 312), схв. *kъznâr* 'кожухар' (Rječnik V, 712), серб. *крзнар* 'кушнір, хутровик' (Лавровский 261), словн. *krznâr* 'кушнір' (Pleteršnik I, 479).

***Ладар'ь**: рос. *Ладарев* (МО), ст.-пол. *Ładarz*, 1570 р. < *Ładarz* 'хто ладнає' (Rymut II, 32), пол. *Ładarew* (SN VI, 13).

***Лѣкар'ь**: укр. *Лікар* (СП 212), *Лікар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 148), (похідні) *Лікареве*, *Лікарівка* — ойконіми на Кіровоградщині, *Лікарів* — назва яру на Чернігівщині (Павленко 386), ст.-рос. Федор *Лекарь*, XV ст. (Веселовский 179), Борис *Лекарев*, 1594 р. (Анпилогов 1967: 219), Самойло Оедоровъ с. *Лѣкаревъ*, 1677 р. (Тула 35), рос. *Лекарев* (ЖПТ), *Лекарев*, *Лекарево*, *Лекаревка* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN V, 95), блр. (вторинне) *Лекарэвіч* (Бірыла 249), (похідне) *Лекараўка* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 152), болг. *Лекаров* (Илчев 300), серб. *Лекар* — прізвисько (Станојев-Југа 218), хорв. *Lekar* (Leksik 361), ст.-пол. *Lecarz*, 1399 р. (SSNO III, 230), пол. *Lecarz*, *Likarz* (SN V, 551, 600), ст.-чеськ. Matouš *Likař*, 1550 р. (А҆ XXVIII, 706), чеськ. *Likař* (ЧП), словц. *Lekárová ж.* (TZ Trnava 123), н.-луж. *Lěchař*, *Lejchař* (Wenzel II/1, 244) ~ ст.-укр. *лѣкаръ*, *лекарь*, *лѣкаръ*, *ликарь* 'лікар'

(СУМ XVI–XVII ст. 16, 128), укр. *ликарь* ‘т. с.’ (Білецький-Носенко 208), діал. *líkar*, *líkář* ‘т. с.’ (Онишкевич 1, 414), слвн. діал. *lekar* ‘лікар’ (Lukač 1, 192), ст.-слвц. *lekár* ‘т. с.’ (HSSJ II, 205), слвц. діал. *lekár* ‘т. с.’ (SSN I, 44) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 194–195).

***Ľepar’bь**: ст.-укр. Iacob *Lyepiarz*, XVI ст. (Жерела III, 75), Misko *Lepiarz*, 1635 р. (Старченко 98), укр. *Лінар* (Редько 1, 606), рос. *Лепарев* (МО), ст.-блр. Олиць *Лепарь*, 1566 р. (ДМА I, 330), болг. *Лепаров* (Илчев 301), слвн. *Leparik* (ZSSP 300), ст.-пол. Nicolaus *Leparz*, 1443 р. (SSNO III, 246), пол. *Leparz*, *Lepiarz* (SN V, 566), чеськ. *Lepař* (ЧП), в.-луж. *Ľepjeř* (Wenzel II/1, 245) ~ ст.-укр. *лѣнярь*, *линярь*, *лѣнаръ*, *лѣнаръ* ‘мазальник; тинькар’ (СУМ XVI–XVII ст. 16, 138), укр. діал. *лип’яр* ‘робітник, що вибирає земляний віск із глини’, *линдар* ‘робітник, що зарівнює стіни глиною’ (ЕСУМ 3, 222, 238) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 214).

***Ľesar’bь**: хорв. *Lesar* (Leksik 363), слвн. *Lesar* (ZSSP 331), пол. *Lasar* (SN V, 520), чеськ. *Lesář* (ЧП), луж. *Ľesar* (Wenzel II/1, 245) ~ слвн. *lēsar* ‘лісопромисловець, торговець лісом’ (Pleteršnik I, 506), в.-луж. *lēsar* ‘людина, яка живе в лісі’ (Трофимович 108) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 236).

***Lixvar’bь**: ст.-укр. *Lichwar*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 144), укр. *Лихвар*, 1717 р. (Мицик, Тарасенко 29), *Лихвар*, *Лифар*, *Ліфар* – сучасні прізвища (Новикова 482, 487), (похідні) *Лифарівка*, *Лихварева* – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 386), рос. *Лихварев*, *Лифарев* (ЖПТ), болг. *Лихваров* (Илчев 305), пол. *Lichwar*, *Lichwiarz* (SN V, 593), чеськ. *Lichvár* (ЧП), слвц. *Lichvár* (TZ Bratislava 208) ~ ст.-укр. *лихварь*, *лихварь* ‘лихвар’ (СУМ XVI–XVII ст. 16, 63), укр. діал. *лихварь* ‘торговець, багач’ (Шкрумеляк 87), *лихварь* ‘той, хто позичає гроші за великий процент’ (ЕСУМ 3, 248), *лифарь* ‘лихвар’ (Піпаш, Галас 94), *лихварь* ‘т. с.’ (Керча 2, 545), слвц. діал. *lichvár* ‘nakursa dobytka’ (SSN II, 68) та ін. Див. (ЕССЯ 15, 99).

***Lončar’bь**: макед. Новак, син на *Лончар*, XV ст. (Иванова 340), *Лончар* – сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 758), серб. (похідне) *Лончарево долине* – мікротопонім (Цицмил-Реметић 231), серб. *Лончар* (Божиновић 977), хорв. *Lončar* (Leksik 370), слвн. *Lonzar*, 1796 р. (SL 47), *Lončar* (ZSSP 339), (похідне) *Lončarjev dol* – ойконім (Im. m. 266) ~ схв. *лѣнчарь* ‘гончар’ (СХРС 242), серб. діал. *лончар* ‘т. с.’ (Ђирић 2018: 437), хорв. діал. *lončar* (Јуришић 2, 108), слвн. *lončar* ‘гончар’ (Pleteršnik I, 526).

Пор. також відапелятивні серб. *Lončari* — ойконім (Im. m. 265), *Лончари* — слов'янський топонім на терені Албанії, який пов'язували з апелятивом *лоньчарь* 'гончар' (Селищев 248).

***Łopatar'ь**: укр. *Лопатар* (Чучка 346), болг. *Лопатаров* (Илчев 307), макед. (вторинне) *Лопатароски* (Речник ПКМ I, 699), хорв. *Lopatar* (Leksik 371), чеськ. *Lopatář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *lopatár* 'виробник лопат' (HSSJ II, 231) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 43–44).

***Łozar'ь**: укр. *Лозар* (Новикова 492), рос. *Лозарев* (МО), болг. *Лозаров* (Илчев 306), макед. *Лозаров* (Речник ПКМ I, 756), хорв. *Lozar* (Leksik 374), пол. *Łozar* (SN VI, 64) ~ укр. діал. *лозárь* 'в'язальник корзин' (Керча 1, 480), болг. *лозár* 'виноградар' (Стоянов 338), макед. *лозар* 'т. с.' (Гавриш 332), серб. діал. *лозjár* 'т. с.' (Златковић 1, 419).

Пор. ще відапелятивне *Łozari* — ойконім у Хорватії (Im. m. 267).

***Łokar'ь**: ст.-укр. Семен *Лукар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 233), укр. *Лукарівка* — відантропонімний ойконім на Ровенщині, рос. *Лукарев* (МО), болг. *Лукаров* < діал. *лукàр* 'хто виготовляє луки' (Илчев 308), серб. *Лукарь*, XIV ст. — чол. ім'я (Rječnik VI, 208), хорв. *Lukar* (Leksik 376), слвн. *Lokar* (ZSSP 339) ~ укр. діал. *лукáр* 'стрілець з лука' (ЕСУМ 3, 301) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 142).

Пор. ще відапелятивні серб. *Лукаре* (Елезовић 1, 372), слвн. *Lokarje* (Im. m. 265) — ойконіми.

***Łupar'ь**: укр. *Лупар* (Новикова 498), (похідні) *Лупарева Балка* — ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN V, 258), *Лупарево* — в Миколаївській обл., рос. *Лупарев* (ЖПТ), блр. *Лупарь* (ТС Мозырь 134) ~ укр. діал. *луп'яр* 'шкуродер' (ЕСУМ 3, 308), болг. *лупар* 'зłodий' (БЕР 3, 516).

***Łyžičar'ь**: чеськ. *Lžičař*, *Lžíčar*, *Žličař* (ЧП) ~ **lyžičarь* (ЭССЯ 16, 260–261).

***Łyžьkar'ь**: укр. *Ложкар*, *Лошкар* (Чучка 344, 347), *Лошар* (Дуйчак 305) < **Лошкар*, *Лошкарівка* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми на Дніпропетровщині, рос. *Лошкарев*, 1745 р. (Чайкина 58), *Ложкарев*, *Лошкарев* (ЖПТ) ~ укр. *ложкárь* 'майстер, що виробляє ложки' (СУМ IV, 541), діал. *ложкárь* 'т. с.' (Керча 1, 480) та ін. Див. (ЭССЯ 17, 9).

***Łykar'ь**: рос. *Лыкарев* (МО), (похідні) *Лыкарево* (2) — назви поселень у колишній Псковській губ. (RGN V, 270), хорв. *Likar* (Leksik 366), слвн. *Lickhar*, 1523 р. (Torkar 2020: 111), *Likar* (ZSSP

334) ~ схв. *lŭkati* 'обдирати лико з дерева, лущити', слвн. *líkati* 'очищати від сучків; здирати (шкірку); обчищати, чистити (фрукти)' (ЕССЯ 17, 25).

***Lyžičar**'ь: слвц. *Lyžičiar* (TZ Bratislava 214) ~ слвц. діал. *lyžičiar* 'хто виготовляє або продає ложки' (SSN II, 103).

***Maslar**'ь: рос. *Маслярова ж.* (м. Москва), болг. *Масларев, Масларов* (Илчев 324), (похідні) *Масларево* — ойконім (Великотърновско), *Маслареви ливади* — мікротопонім (Константинова 593), схв. *Māslār* (Речник 12, 156), серб. *Маслар* — прізвисько (Кожеляц 168), *Маслари* мн. — родинне прізвисько (Стаменковић 422), хорв. (вторинне) *Maslarić* (Leksik 405), пол. *Maslarz* (SN VI, 228), чеськ. *Māsler* (ЧП) ~ укр. діал. *масляр* 'продавець масла' (ЕСУМ 3, 407), ст.-слвц. *masliar* 'виробник або продавець масла' (HSSJ II, 263) та ін. Див. (ЕССЯ 17, 222).

Пор. ще відапелятивне болг. *Масларе* — мікротопонім у Разложко (Попов Разложко 129).

***Matar**'ь: ст.-рос. *Матар*, 1545 р. (Веселовский 194), рос. *Матаров* (ЖПТ), хорв. *Matar* (Leksik 406), слвн. (вторинне) *Matarič* (ZSSP 363), пол. *Matar, Matarz* (SN VI, 239), чеськ. *Starý Mateřov* — відантропонімний ойконім, який виводили з **Matařŭv* (*dvŭr*) (Profous III, 38) ~ **matarь* (ЕССЯ 17, 235).

Пор. ще відапелятивне рос. *Матары* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN V, 455).

***Maz'ar**'ь: ст.-укр. Миронъ *Мазаровъ*, 1673 р. (Тупиков 635), укр. *Мазар, Мазяр* (Редько 1, 633, 634), *Мазяр* — сучасне прізвисько («змазував вози»; СПУ 2, 183), ст.-рос. Калинка *Мазяров*, 1579 р. (Полякова 141), *Мазар* Зовик, 1679 р. (Полякова СПП 6, 166), рос. *Мазарев, Мазаров* (МО), *Мазяров* (м. Москва), (похідне) *Мазарова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN V, 325), блр. (вторинне) *Мазарук* (СБГТ 269), болг. *Мазаров* (Илчев 314), хорв. *Mazar* (Leksik 413), слвн. *Mazar* (ZSSP 367), пол. *Mazar, Mazarz, Maziar, Maziarz* (SN VI, 264, 266), чеськ. *Mazár* (ЧП), луж. *Mazár* (Wenzel II/2, 14) ~ укр. *мазяр* 'продавець мазі' (Богуняк, Гойсак 21), *мазяр* 'продавець дьогтю' (Ніковський 404), діал. *мазёр* 'дігтяр' (Шило 165), *мазяр* 'маляр' (Мацюк 470), *мазяр* 'дьогтяр; торговець дьогтем' (Ступінська 184) та ін.

Пор. ще відапелятивні *Мазярі* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 306), рос. *Мазары, Мазяры* — ойконіми в колишніх

В'ятській, Казанській губ. (RGN V, 325), пол. *Maziarze* (2) — назви поселень (NMP VI, 562).

***Mečar'ь**: рос. *Мечар* (м. Москва), хорв. *Mečar* (Leksik 414), ст.-пол. *Mieczarz*, 1414 р. (Rymut II, 90), пол. *Mieczarek* (SN VI, 329), чеськ. *Mečár* (ЧП), словц. *Mečiar* (TZ Bratislava 230) ~ ст.-словц. *mečiar* 'ремісник, виробник мечів і озброєння' (HSSJ II, 276).

Пор. ще відапелятивне словц. *Mečar(i)* — ойконім, який реконструювали з *Mecser* (1430 р. — *Mechyer*, 1488 р. — *Mecher*; Stanislav II, 289).

***Medar'ь**: укр. *Медар* (Горпинич, Тимченко 147), рос. *Медарь*, *Медарева ж.* (МО), болг. *Медаров* (Илчев 327), макед. Милче, син на *Медар*, 1468 р. (ТДок. II, 167), *Медарев*, *Медаров* (Речник ПКМ II, 55), схв. *Mědār* (Пујић 254), хорв. *Medar* (Leksik 414), пол. *Medar* (SN VI, 277) < східнослов'ян., ст.-словц. *Mediar*, 1599 р. (HSSJ II, 278), словц. *Medár* (TZ Bratislava 231) ~ укр. діал. *мед'ар* працівник, який доглядає бджіл' (Никончук 204), серб. діал. *mědār* 'бджоляр' (Пујић 254), ст.-словц. *mediar* 'виробник подуктів із меду' (HSSJ II, 231) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 43).

Пор. ще відапелятивні макед. *Medare* — мікротопонім (Иванова Словарь 408), хорв. *Medari* — ойконім (Im. m. 286), пол. *Miodary* (2) — ойконіми (NMP VII, 149).

***Melčar'ь**: укр. *Молочар* — прізвисько збирача молока (СПУ 2, 265), рос. *Молочаров* (МО), пол. *Mleczarz* (SN VI, 405) ~ укр. *молочár* 'той, хто торгує молоком і молочними продуктами' (СУМ IV, 792), діал. *молочар* 'той, хто приймає молоко' (Пиртей 2001: 208), *молочáрь* 'молочник; продавець молока' (Керча 1, 521), блр. діал. *молочár* 'молоковоз' (ТС 3, 89), схв. *mlěčār* 'продавець молока, молочник' (СХРС 261), пол. *mleczarz* 'торговець молоком' (SJP II, 1005), словц. діал. *mliečar* 'молочник' (SSN II, 174).

***Melkar'ь**: болг. *Млекарев*, *Млекаров* (Илчев 341), (похідне) *Млекарево* — ойконім у Новозагорській околії (Петкова 316), серб. *Млекар* — прізвисько (Динић 2009: 729), хорв. *Mlekar* (Leksik 440), н.-луж. *Mlokar* (?) < *mlokar* 'молочар' (Wenzel 290) ~ серб. діал. *měkār* 'торговець молоком' (Петровић, Капустина 2019: 284), словн. діал. *mlekar* 'молочник' (Malnar 176), *mləka:r* 'сировар' (Čujec-Stres I, 363), в.-луж. *mlokar* 'т. с.' (Трофимович 123) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 84).

***Meržar'ь**: хорв. *Mrežar* (Leksik 446), словн. *Mrežar* (ZSSP 392), пол. *Mrežar* (SN VI, 472) ~ болг. діал. *мрежар* 'сіткарь' (БЕР 4, 282), макед. *мрежар* 'т. с.' (MPJ I, 425), словн. *mrēžar* 'т. с.' (Pleteršnik I, 606).

***Metl̥ar'ь**: укр. *Mitl'ar'* — сучасне прізвисько (Дуйчак 312), болг. *Метларов* (Илчев 330), хорв. *Metlar* (Leksik 419), слвн. *Metlar* (ZSSP 375), пол. *Mietlarek* (SN VI, 344), ст.-чеськ. *Pavel Metlař*, 1464 р. (А҆ XVIII, 337), ст.-слвц. *Johannes Metlar*, 1601 р. (HSSJ II, 294), слвц. *Metlãre* мн. — колективне прізвисько мешканців Бетляра (Orlovský 177) ~ укр. діал. *мітля́р* 'той, хто робить і продає мітли' (ЕСУМ 3, 461), болг. *метла́р* т. с.' (БЕР 3, 769), серб. діал. *метла́р* 'виробник метел' (Динић 2019: 812), ст.-слвц. *metlár* 'т.с.' (HSSJ II, 294) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 127).

***Mědar'ь**: ст.-слвц. *Mediar*, 1599 р. ~ ст.-слвц. *mediar* 'мідник' (HSSJ II, 278). Пор. ще укр. діал. *мідя́р* 'мідник' (ЕСУМ 3, 472) та ін. Див. (ЭССЯ 18, 139).

***Meřar'ь**: укр. *Мийсар*, *Мясарь*, 1787 р. (Чучка 379, 403), болг. *Месаров* (Илчев 330), хорв. *Mesar* (Leksik 418), слвн. *Mesar* (ZSSP 373), ст.-пол. *Petrus dictus Mensars*, 1342 р. (SSNO III, 480), пол. *Miasiarz* (SN VI, 311), ст.-чеськ. *Masař*, 1490 р. (А҆ XVII, 304), чеськ. *Masář* (ЧП), ст.-слвц. *Martin Massar*, *Martin Masarz*, 1459 р. (HSSJ II, 274), ст.-слвц. *Mesar*, 1620 р. (Kriřtof 211), (похідне) *Myřaar*, 1443 р., *Meřaar*, 1453 р. — ойконім на терені Угорщини (< **Mesár*- < **Meřar*-; Stanislav II, 292), слвц. *Mejsar*, *Messar*, 1769 р. (Kriřtof 214, 221), *Masár* (TP 151), *Mäsiar* (TZ Bratislava 226) ~ укр. діал. *масар* 'ковбасник; майстер м'ясних виробів' (Пиртей 2001: 198), *масарь*, *мнісарь* 'м'ясник' (Шкрумеляк 92), *м'ясарь* 'т. с.' (ЕСУМ 3, 548), серб. діал. *ме́сар* 'любитель м'яса; гурман' (Ђирић 2018: 462), ст.-слвц. *mäsiar* 'т. с.' (HSSJ II, 274) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 6).

Пор. ще видапелятивне слвн. *Mesare* — ойконім (Im. m. 285).

***Misar'ь**: ст.-укр. *Jacobus Mysar*, 1437 р. (Чучка 383–384), укр. *Mисар*, 1762 р. (ПВЗ 63), *Mисар* (Редько 1, 688), рос. *Мисарев* (МО), блр. (вторинне) *Місарэвіч* (Бірыла 285), пол. *Misiarz* (SN VI, 387), ст.-чеськ. *Mathiæ myssarz*, 1381 р. (Gebauer II, 369), чеськ. *Misar*, *Misář* (ЧП), ст.-слвц. *Nicolaus Misar*, 1592 р. (UFP II, 464), слвц. *Misárová* ж. (TZ Bratislava 246) ~ укр. діал. *місарь* 'мисник' (Чучка 384), ст.-чеськ. *misář* 'виробник або продавець мисок' (Gebauer II, 369) та ін.

***Misъkar'ь**: рос. *Мискарев* (м. Москва), макед. *Мискаров* (Речник ПКМ II, 35) ~ укр. діал. *миска́р* 'виготовлювач мисок; гончар' (ЕСУМ 3, 465).

***Mlinar'ь** / ***Mъlinar'ь**: ст.-укр. *Mlynarz*, XVI ст. (Жерела III, 28), Marko *Mlinar*, 1618 р., Тимофей *Млинар*, 1685 р. (Чучка 393), укр.

Mlinar, 1772 р. (Чучка 393), *Млинар* (Панцьо 112), *Млинар'* (Дуйчак 181), рос. *Млинар'ов* (Новикова 553), ст.-блр. Савка *Млынар*, 1582 р., Трохим *Млынар*, 1670 р., блр. *Млынар*, 1726 р. (Бірыла 1966: 235), (похідні) *Млынарова* (2) — ойконіми у Вітебській обл. (Пап. Віц. 267), хорв. *Mlinar* (Leksik 440), слвн. Georgius *Mlinar*, 1672 р. (Malnar 98), *Mlinar* (ZSSP 384), ст.-пол. *Młynarz*, 1564 р. (Mytnik 191), пол. *Młynar*, *Młynarz* (SN VI, 409, 410), *Młynarz* — прізвисько («ma blada twarz»; Mrózek 77), ст.-чеськ. Pavel *Mlynář*, 1518 р. (АЧ XIX, 345), чеськ. *Minár*, *Minář*, *Mynář*, *Mlynář* (ЧП), ст.-слвц. Jacob *Mlynarz*, варіант Jacob *Mlinar*, 1455 р. (Ryšánek 301), слвц. *Minár* (Krištof 272), *Minař* < чеськ. (TP 155), (вторинне) *Mlinárik* (Orlovský 182) ~ ст.-укр. **млынарь* 'мельник, млинар', XV ст. (ССУМ I, 603), *млынарѣ*, *млинарѣ*, *млынарѣ* 'т. с.' (СУМ XVI—XVII ст. 17, 217), укр. діал. *млинар* 'мельник, мірошник' (ЕСУМ 3, 489), *млинарѣ* 'мельник' (Сабалош 174), серб. діал. *млинар* 'власник млина; робітник у млині' (Ђирић 2018: 472), слвн. діал. *mlinar* 'хто меле (жито), власник млина' (Gregorič 193), чеськ. діал. *minář* 'мельник' (Gregor 95), ст.-слвц. *mlynár* 'мельник; член млинарського цеху' (HSSJ II, 315) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 65—66: **mlinarь*; 20, 223: **mьlinarь*).

Пор. ще відапелятивні блр. *Młynary* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN V, 626), слвн. *Mlinare* (3 фіксації) / *Müllnern* — топоніми на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 64; Zdovc 76—77), пол. *Młynary* (3), *Młynarze* (3) (NMP VII, 176), ст.-чеськ. *Mlynáře*, 1543 р. (АЧ XXVI, 21) — ойконіми.

***Modlar'ь**: укр. *Моляр* (Новикова 558), рос. *Моляров* (ЖПТ), хорв. *Molar* (Leksik 442), н.-луж. *Módlar* < *módlar* 'той, хто молиться' (Wenzel 292) ~ ст.-чеськ. *modlár* 'молитвар' (Gebauer II, 392), чеськ. *modlár* 'ідолопоклонник, язичник' (ЧУС I, 328), ст.-слвц. *modlár* 'т. с.' (HSSJ II, 323), слвц. діал. (застаріле) *modliarka* 'жінка, яка молиться біля покійника' (SSN II, 183), в.-луж. *modler* 'хто молиться' (Трофимович 125).

***Mostar'ь**: хорв. (вторинне) *Mostarac* (Leksik 444), слвн. *Mostar* (ZSSP 389), н.-луж. *Móstar* (Wenzel II/2, 30) ~ **mostarь* (ЭССЯ 20, 21).

Пор. ще відапелятивне хорв. *Mostari* — ойконім (Im. m. 298).

***Motovȓzar'ь**: укр. *Мотузар* (сmt Батьово Зак.) ~ укр. діал. *мотузър* 'мотузник, той, що робить мотузки', *мотузыр* 'т. с.' (ЕСУМ 3, 524), слвн. *motvȓzar* 'мотузник' (Pleteršnik I, 601).

***Мѣсаръ**: рос. *Мучаров* (Горпинич, Тимченко 157), пол. *Mączar* (SN VI, 271) ~ укр. діал. *мучар* 'виробник муки; продавець муки' (ЕСУМ 3, 531) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 112).

***Мѣкаръ**: укр. *Пильний Мукарів, Підлісний Мукарів* — відантропонімні ойконіми на Хмельниччині, рос. *Мукаров* (МО), ст.-пол. *Mękarz*, 1223 р. (SSNO III, 445), ст.-чеськ. *Mukar*, XIII ст. (Pleskalová 136), *Mukař*, 1465 р. (А҃ IX, 386), *Mukařov* (4 фіксації) — відантропонімні ойконіми (Profous III, 155—156) ~ слвн. *môkar* 'торговець мукою' (Pleteršnik I, 593) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 138).

***Mydl^(o)arъ**: слвн. *Milar* (ZSSP 380), ст.-пол. *Stephanum Midlarz*, 1474 р. (SSNO III, 588), пол. *Mydlar, Mydlarz* (SN VI, 505), ст.-чеськ. *Václav Mydlář*, 1512 р. (А҃ XXVI, 4), чеськ. *Mydlár* (ЧП), ст.-слвц. *Lewrincz Mydlar*, 1539 р. (HSSJ II, 353), слвц. *Mydliar* (TZ Bratislava 252) ~ ст.-укр. *мыляръ* 'saponarius' (Славинецький 469), укр. діал. *миляр* 'виробник або продавець мила' (ЕСУМ 3, 461), *мыляръ* 'миловар' (Керча 1, 531), ст.-слвц. *mydlár* 'виробник мила' (HSSJ II, 353) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 26—27).

***Mysl'arъ**: пол. *Myślarz* (SN VI, 513), луж. *Mysleř* (Wenzel II/2, 34) ~ в.-луж. *mysleř* 'мыслитель' (Трофимович 129).

***Муšаръ**: укр. (похідне) *Мишарівка* — ойконім на Вінниччині, рос. *Мышарев* (МО), болг. *Мишар* (Илчев 340), хорв. *Mišar* (Leksik 437), пол. *Myszar* (SN VI, 510), луж. *Myšarъ, Myšeř* (Wenzel II/2, 35) ~ **myšarъ* (ЭССЯ 21, 55).

***Mytarъ**: укр. *Митар* (СП 237), ст.-рос. Михалко *Мытаръ*, 1612 р. (Тупиков 262), рос. *Мытареv, Мытаров* (ЖПТ), хорв. *Mitar* (Leksik 438), слвн. *Mitar* (ZSSP 383), пол. *Mytar* (SN VI, 514), (похідне) *Mytarz* — ойконім (NMP VII, 318) ~ ст.-укр. *мытаръ* publicanus; vectigaliarius; мансепс (Славинецький 469), укр. діал. *мі́таръ* 'службовець митниці, збирач мита' (ЕСУМ 3, 467) та ін. Див. (ЭССЯ 21, 73—74: **mytarъ* Ї).

***Myvarъ**: пол. *Mywarz* (SN VI, 515). Потенційний праантропонім мотивований апелятивом **туваръ* < **туvati* (~ пол. *tuwać, tuwać się* 'часто митися') — ітератив від **myti*. Див. (ЭССЯ 21, 88).

***Nivarъ**: рос. *Ниваров* (МО), слвн. *Njivar* (ZSSP 404), пол. *Niwar* (SN VI, 633) ~ ст.-укр. *нива(р)* rusticola, селянин, орач, *ниваръ* resticus (Славинецький 357, 477), рос. діал. *ні́вар*: *мы простые нивари чернорабочие* (Лесков Н. С. Запечатленный ангел // Собр. соч. в 6 т. М., 1973. Т. 1. С. 142), чеськ. *nivař* 'селянин' (Kott II, 175).

***Nožar'ь**: рос. *Ножаров* (м. Москва), болг. *Ножаров* (Илчев 362), хорв. *Nožar* (Leksik 463), ст.-чеськ. *Valenta Nožŕ*, 1693 р. (АС XIII, 336), чеськ. *Nožŕ* (ЧП), ст.-слвц. *Benedictus Nozer*, 1451 р. (Ryšánek 350), *Nozar*, 1661 р. (Křištof 196) ~ укр. *ножар* (ЕСУМ 4, 96), слвн. *požár* 'майстер з виготовлення ножів' (Pleteršnik I, 714) та ін. Див. (ЭССЯ 26, 19).

Пор. ще відапелятивне болг. *Ножарите* — мікротопонім у Дряновско [«първият заселник бил ножар» (Ковачев 2009: 303)].

***Nožnar'ь**: н.-луж. *Nožnar* (Wenzel 311). Стосовно кореневої морфеми пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **nožьna* / **nožьnu* (ЭССЯ 26, 26–27).

***Nьktjьkar'ь** / ***Nьktjьkar'ь**: укр. *Нецькар* (Богдан 199), хорв. *Načkar* (Leksik 452), пол. *Neckarz*, *Nieckarz* (SN VI, 567, 589), ст.-чеськ. *Neckař*, 1490 р. (АС XVII, 330), чеськ. *Neckař*, *Něckář* (ЧП), слвц. *Neckár* < чеськ. (ТР 162), в.-луж. *Ňackař* (Мукі ІІІ, 77), н.-луж. *Njackař* (Wenzel 305–306) ~ ст.-чеськ. *neckař* 'коритар' (Gebauer II, 532), в.-луж. *tjeckař*, н.-луж. *ňackař* 'коритар' (Мукі І, 1027). Стосовно кореневої морфеми див. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **nьktjьky* / **nьktjьky* (ЭССЯ 26, 51–52).

***Nьktjьvar'ь** / ***Nьktjьvar'ь**: укр. *Ночвар*, згаданий у Присяжному списку Гадяцького полку 1732 р. (forum.genoua.name/viewtopic.php?id=304) ~ укр. діал. *ночвар* 'людина, що виробляє ночви' (Лисенко 138), серб. діал. *ňħvār* 'т. с.' (Божиновић 988).

***Obrōčar'ь**: укр. *Обручар* (Новикова 598), пол. (вторинне) *Obręczarek* (SN VII, 13) ~ укр. діал. *обручар* 'майстер, що виготовляє обручі' (Чучка 413), серб. *обручар* 'хто виготовляє і продає обручі' (Лавровський 397), слвн. *obrōčar* 'хто виготовляє обручі' (Pleteršnik I, 741), чеськ. *obručář* 'бондар' (Kott II, 246).

***Ol'n'ar'ь**: чеськ. *Laňar* (ЧП).

***Orkar'ь**: рос. *Ракарова ж.* (м. Москва), болг. *Ракаров* (Илчев 419), серб. *Ракаров* — прізвище (Кожеляц 293), хорв. *Rakar* (Leksik 550), (похідне) *Rakarjevo* — ойконім (Im. m. 367), слвн. *Rakar* (ZSSP 502), ст.-слвц. *Rakar*, 1599 р. (Křištof 278), в.-луж., н.-луж. *Rakař* (Wenzel 344) ~ болг. діал. *ракар* 'ловець раків' (БЕР 6, 166), слвн. *rākar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 370), в.-луж. *rakar* 'т. с.' (Трофимович 242), н.-луж. *rakař* 'торговець раками' (Wenzel 344).

Пор. ще відапелятивне серб. *Rakari* — ойконім (Im. m. 367).

***Ortar'ь:** словн. *Ratar* (ZSSP 505), пол. *Ratar* (SN VIII, 50), в.-луж., н.-луж. *Ratař* (Wenzel 346) ~ болг. *ratar* 'селянин, землероб' (БЕР 6, 190), схв. *ṛātār* 'хлібороб, землероб' (СХРС 512), в.-луж., н.-луж. *ratař* 'хлібороб, селянин' (Wenzel 346). Слов'ян. *ратарь* запозичено албанцями (*rotār* 'слуга') (Селищев 326).

Пор. ще відапелятивні серб. (похідні) *Ratari* (2) — ойконіми (Ім. т. 371). На думку укладачів ЕССЯ, ця та ін. слов'янська апелятивна лексика відносно пізнього походження, хронологічно глибші деривати, які сягають псл. **ortajь*. Див. (ЕССЯ 32, 210).

***Ovčar'ь:** ст.-укр. Хома *Овчарь*, XVI ст. (АЮЗР VII/2, 607), Jakub *Owczar*, 1618 р. (Чучка 117), Павликъ *Овчар*, 1663 р. (РСР 150), Ігнатъ *Вувчар*, Іванъ *Вовчар*, 1691 р. (ПКСП 159, 320), укр. *Овчарь*, 1704 р. (ДСБ 39), *Вовчар*, 1718 р. (ППП 153), *Вувчарь*, 1718 р. (ДІП I, 112), *Owczar*, 1819 р. (Чучка 117), *Вівчар*, *Овчар* — сучасні прізвища (СП 74, 254), *Вівчарь* — сучасне прізвисько («чабанував»; Чабаненко ПНН 1, 84), (похідні) *Вівчарьова Загорода* — мікротопонім у Львівській обл. (Сокіл 173), *Овчарова* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 420), *Овчарове* — ойконім на Луганщині (АТП 1947: 808), рос. *Овчарев*, *Овчаров* (ЖПТ), ст.-блр. Анопрый Авсеєвич *Авчар*, 1689 р. (Бірыла 1966: 241), блр. *Аўчароў* (Бірыла 27), болг. *Овчаров* (Илчев 366), (похідні) *Овчарово* (4 фіксації) — ойконіми (Добричко, Търговишко, Хасковско, Шуменско), *Овчаровата нива* — мікротопонім у Харманлійско (Кокаличева 524), *Овчарови кошари* — мікротопонім в Чепинско (Балкански 207), макед. Неделко *Овчар*, XV ст. (Іванова 341), Димитр *Офчар*, Павел син на *Офчар*, XV ст. (Соколови 174, 177), *Овчаров* (Речник ПКМ II, 200), серб. (похідне) *Овчарево*, 1455 р. — ойконім (Пешикан 1984: 17), словн. *Ovčar* (ZSSP 418), ст.-пол. *Owczarz*, 1398 р. (SSNO IV, 162), Georgio *Owczarz*, 1660 р. (Magda-Czekaj 93), пол. *Owczar*, *Owczarz* (SN VII, 130, 131), чеськ. *Ovčář* (ЧП), в.-луж. *Wowčer* (Wenzel II/2, 167), н.-луж. *Wojcař* < *wojcař* 'чабан' (Wenzel 423) ~ ст.-укр. *ω(в)ча(р)* 'пастух овець', 1611 р. (АКЖ 238), *во(в)ча(р)* 'т. с.', 1656 р. (ЛРК 73), укр. *вивчарь* 'овечий пастух', XVIII ст. (ІСУЯ I, 244), діал. *вівч'іур* 'вівчар, чабан' (Піпаш, Галас 23), *вівч'іурь* 'вівчар' (Шкрумеляк 26), *вувч'арь* 'т. с.' (Сабадош 42), *вівчар* 'т. с.' (АЛП 146), *увчарь* 'пастух овець' (Годинка 100), *уч'арь* 'т. с.' (Бевка 131), *учар* 'т. с.' (Турчин 321), ст.-блр. *овчарь*, *овчарь* 'вівчар' (ГСБМ 21, 341), ст.-слівц. *ovčiar* 'пастух овець' (HSSJ III, 431) та ін. Див. (ЕССЯ 39, 208–210).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ovčari* — ойконім (Im. m. 322), пол. *Owczary* (6 фіксацій) — назви поселень (NMP VIII, 251–252), чеськ. *Ovčáry* (5) — ойконіми (Profous III, 313–314).

***Овѣнар'ь**: болг. *Овнаров* (Илчев 366), ст.-чеськ. Jan *Ovnar*, 1536 р. (АС XX, 388) ~ серб. діал. *овнар* 'пастух овець' (Златковић 2, 19) та ін. Див. (ЭССЯ 39, 222).

***Qdar'ь**: укр. (вторинне) *Вударський* (Новикова 171), рос. *Ударов* (ЖПТ), слвн. *Odár* (ZSSP 409), хорв. (вторинні) *Udarević*, *Udarović* (Leksik 696), пол. *Wędziarz*, 1786 р. (Rymut II, 668) ~ в.-луж. *wudžer* 'вудильник' (Трофимович 389), н.-луж. *hužar* 'т. с.' (Muka I, 473).

Пор. ще семантично ідентичні болг. *вѣдичър* 'вудильник' (Стоянов 108), схв. *ѹдичър* 'рибалка' (СХРС 612), ст.-слвц. *udičiar* 'рибак-вудкар' (HSSJ VI, 151) < **odičar'ь* < **odica* + агентивний суфікс -(j)*ar'ь*.

***Qgl'ar'ь**: ст.-укр. Роман *Угляр*, 1576 р. (ОО 50), укр. *Вугляр* (Новикова 171), *Угл'ар* (Дуйчак 233), *Угляр* (Редько 2, 1081), (похідне) *Вуглярів* — мікротопонім на Вінниччині (Павликівська 27), рос. *Угляр* (м. Москва), болг. *Въгларов*, *Угляров* (Илчев 118, 503), макед. *Јован Углар*, XVI ст. (ТДок. V/1, 67), (похідне) *Углярци* — ойконім у Кумановско, який виводять із катойконіма *углярци* 'люди, які живуть у місцевості **Углари* < антропоніма *Углар* (Станковска 2003: 295), серб. (похідне) *Uhljarevo* — ойконім (Im. m. 447), слвн. *Oglar*, *Voglar* (ZSSP 410, 684), ст.-пол. Staschek *Wanglarz*s, 1431 р. (SSNO VI, 50), пол. *Waglarz* (SN X, 131), ст.-чеськ. *Vhlers*, 1379 р. (Profous IV, 421), чеськ. *Uhlář* (ЧП), ст.-слвц. Gaspar *Whler*, 1554 р. (UFP I, 182), *Uhlar*, 1571 р. (Krištof 175), слвц. *Uhlár* (TP 201), *Uhlär* — сучасне прізвисько (Orlovský 363), в.-луж. *Wuhler* (Wenzel II/2, 169), н.-луж. *Huglar* (Wenzel 168) ~ ст.-укр. *угля(p) carbonari(us)*, 1642 р. (Славинецький 112), укр. діал. *вуглярь* 'людина, що займається випалюванням вугілля' (Сірка, Баушенко 30), ст.-блр. *углярь* 'вугільник' (ГСБМ 34, 222), ст.-слвц. *uhliar* 'т. с.' (HSSJ VI, 156) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 20 — **ogl'ar'ь*).

Пор. ще відапелятивні серб. *Uhljare* (3 фіксації) (Im. m. 447), чеськ. *Uhlře* (Profous IV, 421) — ойконіми.

***Qžar'ь**: рос. *Ужаров* (ЖПТ), болг. *Въжаров* (Илчев 118), хорв. *Užar* (Leksik 700) ~ болг. *вѣжър* 'канатник' (Стоянов 109), схв. *ужър* 'т. с.' (СХРС 612).

***Рахар'ь**: ст.-укр. Юско *Пахаренко*, 1691 р. (ПКСП 251), укр. *Пахар*, 1717 р. (Мищик, Тарасенко 35), *Пахар* — сучасне прізвисько

(Новикова 627), *Пахар'* — прізвисько (Дуйчак 318), рос. *Пахареv* (ЖПТ), блр. *Пахараўка* — відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 140), пол. *Pachar* (SN VII, 145) ~ ст.-укр. *пахарь* 'орач, землероб', 1627 р. (наводиться за: Кривицька 14), укр. діал. *náxár* 'орач' (ЕСУМ 4, 320) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 196—197).

Пор. ще відапелятивне рос. *Пахари* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 493).

***Pal'ar'ъ**: пол. *Palar, Palarz* (SN VII, 165) ~ укр. діал. *наляр* 'горальник': *наляр налит налюнку* [горілку] (Пиртей 2001: 273), *наляр* 'палій' (ЕСУМ 4, 265), пол. *palarz* 'т. с.' (SJP IV, 14), діал. *palarz* 'т. с.', 'замазура' (Karłowicz 4, 13), чеськ. *palár* 'винокур' (Kott II, 474), в.-луж. *paler* 'т. с.' (Трофимович 162), н.-луж. *palár* 'винокур', 'вугляр' (Muka II, 12).

***Peкар'ъ**: ст.-укр. *Pyekarz*, XVI ст. (Жерела III, 29), Дем'ян *Пекаръ*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Pekar*, 1772 р., *Piekarz*, 1787 р. (Чучка 435), *Пекар* — сучасне прізвище (Новикова 629), *Пекар* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 373), (похідне) *Пекаріv* — назва поселення на Чернігівщині, рос. *Пекарев* (ЖПТ), ст.-блр. Федор *Пекар*, 1646 р., блр. *Пекар*, 1717 р. (Бірыла 1966: 243), *Пекар* — сучасне прізвище (Бірыла 320), (похідне) *Пекарево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 64) болг. *Пекарев* (Илчев 387), макед. *Пекарева ж.* (Речник ПКМ II, 251), серб. *Пекар* — прізвисько (Ђапић 1968: 171), хорв. *Pekar* (Leksik 493), слвн. (вторинне) *Pekarek* (ZSSP 432), ст.-пол. Mathias *Piekarz*, 1456 р. (SSNO IV, 235), пол. *Piekar, Piekarz* (SN VII, 312), (похідне) *Piekarzew* — ойконім (NMP VIII, 420), ст.-чеськ. *Pekař*, 1490 р. (АЇ XVII, 356), чеськ. *Pekař* (ЧП), слвц. *Pekár* (TP 168), в.-луж. *P'ekař*, н.-луж. *Pjekař* (Wenzel II/2, 53) ~ ст.-укр. *пекаръ* 'пекар' (Тимченко 2, 89), укр. *не́кар* 'робітник, який випікає хлібні вироби' (СУМ VI, 110), діал. *не́кар* 'людина, яка випікає хліб; пекар' (Шило 196), *не́карь* 'т. с.' (Сабадош 219), рос. діал. *не́карь* 'повар' (СРНГ 25, 316), болг. *нека́р* 'пекар' (Стоянов 473), макед. *некар* 'т. с.' (Гавриш 487), серб. *не́ка̄р* 'т. с.' (Лавровский 455), слвн. *pekár* 'пекар' (Pleteršnik II, 19), ст.-пол. *piekarz* 'т. с.' (Sł. stpol. VI, 88), пол. *piekarz* 'пекар' (SJP IV, 146), чеськ. *pekař* 'пекар, булочник' (ЧУС 2, 20), ст.-слвц. *pekár* 'т. с.' (HSSJ III, 499), слвц. *pekár* 'пекар, булочник' (Bunganič 337), діал. *pekár* 'пекар' (SSN II, 765), в.-луж. *pjekar* 'т. с.' (Трофимович 171), н.-луж. *pjakař* 'т. с.' (Muka II, 59) та ін.

Пор. ще відапелятивні укр. *Пекарі* (2) — назви поселень у Сумській і Черкаській обл., блр. (похідні) *Пекары* (2 фіксації) — ойконіми в Мінській обл. (Рап. Мін. 210), хорв. *Пекаре* — мікротопонім (Цицмил-Реметіћ 259), пол. *Piekary* (15 фіксацій) — ойконіми (NMP VIII, 418–420).

***Pil^(o)ar'ъ**: укр. *Пиляр* (Панцьо 115), *Піл'ар* (Дуйчак 199), рос. *Пиларов* (м. Запоріжжя), слвн. *Pilar* (ZSSP 449), пол. *Pilar*, *Pilarz* (SN VII, 350, 351), ст.-чеськ. *Jiřk Pilař*, 1524 р. (АЇ XV, 472), чеськ. *Pilař* (ЧП), слвц. *Pilár / Piľar* (TP 169), н.-луж. *Piłař* (Wenzel II/2, 60) ~ ст.-укр. *пилярь* pil[i]cserus (Славинецький 481), слвн. *pilar* 'хто розпилює дошки' (Pleteršnik II, 37), ст.-пол. *piłarz* (*pilarz*) 'хто зрізує дерево пилою' (St. stol. VI, 136), пол. *piłarz*, *pilarz* 'пиляр' (SJP IV, 193), діал. *pilarz* 'т. с.' (Kałowicz 4, 104), чеськ. *pilař* 'т. с.' (Kott II, 550), ст.-слвц. *piliar* 'хто працює пилою' (HSSJ III, 523), слвц. діал. *piliar* 'пиляр; хто працює в лісі і розпилює колоди' (SSN 2, 793) та ін.

***Pisar'ъ**: ст.-укр. *Pysarz*, XVI ст. (Жерела III, 77), *Pisar*, 1667 р., укр. *Pisar*, 1787 р. (Чучка 448), *Писар* — сучасне прізвище (СП 273), *Писар'* (Дуйчак 320), *Писарь* («його прашур був волосним писарем»; Чабаненко ПНН 2, 331) — сучасні прізвиська, (похідні) *Писарева*, *Писарева* (3) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 195), *Писарева Воля* — ойконім на Волині, *Писарівка* (19 фіксацій) — назви поселень у різних областях, ст.-рос. Семен *Писарь*, 1441 р. (Веселовський 245), Романъ *Писаревъ*, 1532 р. (Тупиков 692), рос. *Писарев* (ЖПТ), (похідні) *Писарева* (2), *Писарево* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 31, 32), *Писарево озеро* — ліммонім, *Писаревы луга*, *Писарёва яма* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 3, 36), блр. *Писар* (Бірыла 324), (похідні) *Писарава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 305), *Писарайка* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 142), болг. *Писарев*, *Писаров* (Илчев 397), (похідне) *Писарово кладенце* — мікротопонім у Карловско (Първанова-Грьошел 203), серб. *Писар* (Динић 2009: 730), *Писаров* (Ђапић 19676: 223) — прізвиська, *Пи́сарови мн.* — родинне прізвисько (Стаменковић 445), хорв. *Pisar* (Leksik 511), слвн. *Pisar* (ZSSP 452), ст.-пол. Nicolaus *Pisszars*, 1396 р. (SSNO IV, 280), пол. *Pisar*, *Pisarz* (SN VII, 370, 371), *Pisarz* — прізвисько («wszystko notuje»; Mrózek 86), (похідні) *Pisarzewo*, *Pisarzowa* — назви поселень (NMP VIII, 496), чеськ. *Pisař* (ЧП), слвц. *Pisár* (TP 169) ~ д.-руськ. *писарь* 'письменник' (Срезневский II, 935), ст.-укр. *писарь* 'писар', 1359 р. (ССУМ II,

147), укр. *piсар* 'людина, що професійно займається переписуванням паперів; писець' (СУМ VI, 110), діал. *piсарь* 'писар' (Керча 2, 80), ст.-рос. *писарь* 'письменник' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 51), рос. діал. *piсарь* 'секретар' (СРНГ 27, 45), ст.-блр. *писарь, писарь* 'писар, переписувач' (ГСБМ 24, 321), блр. діал. *piсар заст.* 'писар' (СБГ 3, 523), болг. *piсар заст.* 'писар' (Стоянов 479), макед. *писар* 'т. с.' (Гавриш 492), серб. *писар* 'т. с.' (Лавровский 464), слвн. *pisár* (Pleteršnik II, 39), діал. *pisar* 'канцелярист' (Malnar 245), ст.-пол. *pisarz* 'писар' (Sł. stol. VI, 141), пол. *pisarz* 'канцелярист' (SJP IV, 206), ст.-чеськ. *pišař*, 1469 р. (Ryšánek 419), чеськ. *pišař* 'писець, переписувач' (ЧУС 2, 28), ст.-слвц. *pisár* (HSSJ III, 527), слвц. *pisár* 'переписувач', 'писар' (Bunganič 340), діал. *pisár* 'т. с.' (SSN II, 802), в.-луж. *pisar* 'писар' (Трофимович 169), н.-луж. *pišař* 'т. с.' (Muka II, 51).

Пор. ще відапелятивні слвн. *Pisari* – ойконім (Im. m. 333), пол. *Pisary* (2) – назви поселень (NMP VIII, 496).

***Plotar'ь**: укр. *Плотар* (Богдан 226), рос. *Плотарев* (ЖПТ), макед. Илија *Плотар*, XV ст. (Иванова 34) ~ укр. діал. *plotáрь* 'майстер огорож, тинів' (Піпаш, Галас 143), слвн. *plôtar* 'т. с.' (Pleteršnik 2, 64).

***Plugar'ь**: укр. *Плугар* (СП 278), рос. *Плугарев* (ЖПТ), ст.-чеськ. Václav *Pluhař*, 1537 р. (Аґ XXVI, 260), чеськ. *Pluhař* (ЧП), слвц. *Pluhár* (TZ Trnava 148) ~ д.-руськ. *plъgarь* 'орач' (Срезневский II, 971), укр. *плугáр* 'той, хто оре землю плугом; орач' (СУМ VI, 595), діал. *плугáр* 'орач, той, хто оре землю' (Євтушок 100), *плугáрь* 'плугатар' (Піпаш, Галас 143), ст.-рос. *плугарь* 'орач; рільник' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 110), рос. діал. *плугáрь* 'хто ремонтує плуги' (СРНГ 27, 164), блр. діал. *плугáр* 'орач' (СБГ 42, 16), болг. діал. *плугáр* 'рільник' (БЕР 5, 365), слвн. *plúgar* 'плугатар' (Pleteršnik II, 64), чеськ. *pluhař* 'орач' (Kott II, 600).

***Popelar'ь** / ***Repelar'ь**: укр. *Попеляр* (ЖПТ), болг. *Пепеляров* < *пепеляр* 'хто чистить піч від випаленого попелу' (Илчев 388), макед. *Пепељарев* (Речник ПКМ II, 255), серб. *Пепељар* – прізвисько (Станојев-Југа 216), *Попељари* – родинне прізвисько (Динић 2015: 546), хорв. *Pepelar, Popelar* (Leksik 495, 522), слвн. *Pepelar* (ZSSP 434), ст.-пол. Woyciech *Popeliarz*, 1654 р. (Mytnik 225), пол. *Popielar, Popielarz* (SN VII, 486), ст.-чеськ. Šimek *Popelář*, 1545 р. (Аґ XXVIII, 703), чеськ. *Popelář* (ЧП), слвц. *Popelár* (TP 172) ~ макед. *пепелар* 'виробник і продавець попелу' (РМЈ II, 150), серб. *пепељар* 'випалювач попелу' (Лавровский 456), слвн. *pepelár* 'т. с.' (Pleteršnik II,

22), пол. *popielarz* ‘т. с.’ (SJP IV, 646), діал. *popielarz* ‘попеляр (при скляній гуті)’ (Karłowicz 4, 259), чеськ. *popelář* ‘сміттяр’ (ЧУС 2, 78), словц. *popolár* ‘т. с.’ (Bunganič 365), діал. *popolár* (*popelár*) ‘випалювач попелу’ (SSN II, 987).

Пор. ще відапелятивні пол. *Popielarzy*, *Popielarze* (3 фіксації) — назви поселень (NMP IX, 157–158) ~ ст.-укр. *попеларє* мн. ‘попелярі’, 1580 р. (УП 1, 314).

***Porzar’b**: болг. *Празаров* < діал. *празър* ‘пастух чи продавець нехолощеної худоби’ (Илчев 405), хорв. (вторинне) *Pražarac* (Leksik 529).

***Pōdar’b**: болг. *Пъдарев*, *Пъдаров* (Илчев 412), (похідні) *Пъдарева колиба* (Константинова 687), *Пъдарево* (Петкова 333), *Пъдарьов бряг* (Ковачев 2009: 337) — мікротопоніми, *Пъдарево* — ойконім (Слівенско), схв. *Pūdār* (Nosić 225), хорв. *Pudar* (Leksik 537) ~ болг. *пѣдар*, *пѣндар* ‘(тимчасовий) сторож на полі, винограднику, в саду’ (БЕР 6, 34), схв. *пѣдар* ‘сторож на винограднику’ (СХРС 487), серб. діал. *пудар* ‘т. с.’ (Гирић 2018: 855).

Пор. також слов’ян. Мловѣрѣ — топонім на території Греції, який пов’язували зі слов’ян. **pōdarь* (Vasmer Die Slaven 63).

***Pylhar’b**: укр. *Паухарь*, 1759 р. (Гусарка 303), словн. *Pelhar*, *Pilhar* (ZSSP 433, 449), пол. *Pełecharz* (SN VII, 262) ~ словн. *pōlhar* ‘ловець повхів’ (Bezlej III, 80).

***Pytakar’b**: н.-луж. *Ptakar* (Wenzel 338).

***Pytaškar’b**: н.-луж. *Ptaškar*, *Taškar* < *ptaškar*, *taškar* ‘птаховол’ (Wenzel 338).

***Ptīčar’b**: хорв. *Ptičar* (Leksik 536), словн. *Ptičar* (ZSSP 491), *Tičar*, 1842 р. < *Ptičar* (Malnar 139) ~ болг. *птичър* ‘птахівник’ (БЕР 5, 842).

***Pysar’b**: ст.-укр. Роман *Псарев*, 1667 р. (ПКХ 19), укр. *Псар*’ (Дуйчак 205), *Псар* (Новикова 686), *Псяр* (ОКІУМ), ст.-рос. Івашко *Псаревъ*, 1679 р. (Тупиков 712), (похідне) *Псарево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 70), варіант *Псарово*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 277), рос. *Псарев*, *Псарёв* (ЖПТ), (похідні) *Псарево* (10 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 427), ст.-блр. (вторинне) Мацко *псарей*, 1528 р. (Бірыла 1966: 249), болг. *Псарев*, *Псаров*, *Песаров* (Илчев 382, 390), хорв. (вторинне) *Psarić* (Leksik 536), ст.-пол. *Psar*, 1210 р. (SSNO IV, 388), пол. *Psiorz* (SN VII, 599), чеськ. *Psar* (ЧП), н.-луж. *Psar*’ (Wenzel II/2, 71).

Щодо мотивації пор. д.-руськ. *псарь*, *псарь* ‘доглядач мисливських собак’ (Срезневский II, 1776), ст.-укр. *псярь* ‘той, хто доглядає

за мисливськими собаками і бере участь у полюванні', кін. XVII — поч. XVIII ст. (наводиться за: Кривицька 15), укр. *псар заст.* 'людина, що доглядала за мисливськими собаками і брала участь у полюванні' (СУМ VII, 372), діал. *псар* 'псар' (ЕСУМ 4, 358), ст.-рос. *псарь* 'доглядач мисливських собак' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 21, 36), болг. *заст. пєсар* 'шкуродер' (БЕР 5, 185), схв. *псар* 'псар' (СХРС 486), слвн. *psár* 'доглядач собак' (Pleteršnik II, 357), ст.-пол. *psarz* 'хто доглядає мисливських собак' (Sł. stol. VII, 390), чеськ. *psář* 'т. с.' (Kott II, 1230), ст.-слвц. *psiar* 'т. с.' (HSSJ IV, 558), в.-луж. *psar* 'собаковод', 'доглядач собак' (Трофимович 238).

Пор. також відапелятивні укр. *Псари*, 1927 р. (Шематизм 234), воно ж *Псари* — ойконім на Львівщині (АТП 1947: 827), слов'ян. *Псари* (2 фіксації) — ойконіми на терені Албанії, які виводять із *псарь* 'canum kurator' (Селищев 249), пол. *Psary* (17) — назви поселень (NMP IX, 374–378), ст.-чеськ. *Psáře*, 1449 р. (АЧ XXVI, 427), чеськ. *Psáře* (4 фіксації) — ойконіми (Profous III, 497), слвц. *Psáry* та ін. Див. (Stanislav II, 349).

***Remenar'ь**: укр. *Ременар* (Чучка 480), хорв. *Remenar* (Leksik 557), слвн. *Remenar* (ZSSP 511), пол. *Rzemieniarz* (SN VIII, 232), чеськ. *Řemenář* (ЧП), слвц. *Remenár* (TZ Bratislava 154) ~ укр. діал. *ременар* 'лимар' (ЕСУМ 5, 57), *ременарь* 'майстер із виробництва поясів' (Піпаш, Галас 162), схв. *ремєнār* 'т. с.' (СХРС 516), слвн. *remenár* 'шорник' (Pleteršnik II, 414), діал. *remenár* 'т. с.' (Novak 126), чеськ. *řemenář* 'лимар, ремінник, шорник, римар' (ЧУС 2, 273), ст.-слвц. *remenár* 'т. с.' (HSSJ V, 47), слвц. *remenár* 'лимар, шорник' (Bunganič 436), діал. *remänár*, *remeňár*, *remeňár* 'римар, шорник' (Orlovský 281), в.-луж. *rjemjenjer* 'т. с.' (Трофимович 250).

***Rešetar'ь**: ст.-укр. Demko *Resetar*, 1618 р., укр. *Ressetar*, 1773 р., *Reszetar*, 1787 р. (Чучка 483), *Решетар* (Панцьо 116), рос. *Решетаров* (Новикова 703), болг. *Решетаров* (Илчев 424), (похідне) *Решетарь* — мікротопонім (Иванов Долна Струма 183), схв. *Rešētār* (Nosić 277), серб. *Решетар* — прізвисько (Ђапић 1970: 234), хорв. *Rešetar* (Leksik 559), (похідне) *Rešetarovo* — ойконім (Im. m. 375), слвн. *Rešetar* (ZSSP 514), пол. *Reszutarz* (SN VIII, 94), пол. *Restarzew*, історично *Rzeszotharzewo*, 1391 р. — назва поселення (NMP X, 155), чеськ. *Řičíčář* (ЧП), слвц. *Rešetár* (TZ Bratislava 302) ~ укр. *решетар заст.* 'той, хто виготовляє решета' (СУМ VII, 524), діал. *решетар* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 70), болг. діал. *решетар* 'продавець решіт' (БЕР 6,

240), макед. *решетар* 'майстер-решітник' (Гавриш 668), схв. *reše-tār* 'т. с.' (СХРС 518), слвн. *rešetár* 'решетар' (Pleteršnik II, 418), діал. *rešetár* 'т. с.' (Novak 127), чеськ. діал. *žiččár* 'т. с.' (Gregor 144).

Пор. ще відапелятивні хорв. *Rešetari* — ойконім (Im. m. 375), пол. *Rzeszotary* (2 фіксації) — назви поселень (NMP XII, 153),

***Rězar'ь**: серб. *Резар* — прізвисько (Кожельац 135), хорв. *Rezar* (Leksik 560), слвн. *Rezar* (ZSSP 515), луж. *Rězar* (Wenzel II/2, 83) ~ слвн. *režár* 'кастратор' (Pleteršnik II, 420), діал. *režar* 'скопець художин' (Gregorič 381), н.-луж. *rězar* 'різьбяр по дереву' (Muka II, 307).

***Rězbar'ь**: слвц. (вторинне) *Rezbárik* (TZ Trnava 154), в.-луж. *Rězbar* (Wenzel II/2, 83), н.-луж. *Rězbar* (Wenzel 349) ~ укр. *різьбяр*, *різьбяр* 'майстер різьблення' (СУМ VII, 572, 573), діал. *різьбяр* 'т. с.' (Піпаш, Галас 164), болг. *резбяр* 'різьбяр, різьбар' (Стоянов 591), макед. *резбар* 'т. с.' (Гавриш 664), схв. *rězbar* 'т. с.' (СХРС 515), слвн. *rězbar* 'різьбяр' (Pleteršnik II, 420), чеськ. *řezbář* 'т. с.' (ЧУС 2, 274), ст.-слвц. *rezbár* 'т. с.' (HSSJ V, 60), слвц. *rezbár* 'т. с.' (Bunganič 438), в.-луж. *rězbar* 'різьбар (по дереву, кості)' (Трофимович 248).

***Robar'ь**: слвн. *Robar* (ZSSP 518), пол. *Rembarz*, *Rębarz*, *Rubarz* (SN VIII, 81, 100, 175), слвц. *Rubár* (TZ Bratislava 306) ~ слвц. діал. *rúbár* 'дроворуб' (Orlovský 290), в.-луж. *rubar* 'м'ясник' (цит. за: Михайлов 149), н.-луж. *rubar* 'дроворуб' (Muka II, 346).

***Rudar'ь**: рос. *Рударев* (МО), болг. *Рударов* (Илчев 430), макед. Сингер *Рудар*, XV ст. (Иванова 341), серб. *Рудар* — прізвисько (Динић 2004: 202), (похідне) *Рударски рид* — мікротопонім (Стојановић 826), хорв. *Rudar* (Leksik 569), слвн. *Rudar* (ZSSP 526), в.-луж. *Rudar* (Wenzel II/2, 90), н.-луж. *Rudar* (Wenzel 354) ~ болг. *заст. рудар* 'рудник; рудокоп' (Стоянов 598), *рударь* (БЕР 6, 336), діал. *рудар* 'рудник', *рударь* 'робітник, який плавить руду' (БЕР 6, 336), макед. *рудар* 'гірняк, шахтар' (Гавриш 672), схв. *rūdār* 'т. с.' (СХРС 522), слвн. *rudár* 'рудокоп' (Pleteršnik II, 439), діал. *rudar* 'гірник, рудокоп' (Gregorič 389), н.-луж. *rudar* 'т. с.' (Wenzel 354).

Пор. ще відапелятивні болг. *Рудари* — назва поселення в Костурско, макед. *Рудари* — ойконім (Иванова Студии 286), серб. *Рудари*, поч. XVI ст. — ойконім (Лома 2013: 192).

***Rybar'ь**: ст.-укр. *Waszil Ribar*, 1618 р. (Чучка 482), Петр' *Рыбар*, 1654 р. (Алфьоров 21), укр. *Rybar*, 1772 р. (Чучка 482), *Рибарь* (Піпаш, Галас 241), *Рыбар* (Дуйчак 209), (похідне) *Рибарево* — назва угіддя (Піпаш, Галас 238), рос. *Рыбарев* (м. Саратов), болг. *Ри-*

барев, *Рибаров* (Илчев 424), (похідні) *Рибарево* (2) (Ковачев 2001: 244; Ангелова-Атанасова Горнооряховско 260), *Рибаревата страна*, *Рибаровото* (Първанова-Грьошел 211) — мікротопоніми, макед. Мелко, син на *Рибар*, 1467 р. (ТДок. III, 392), *Рибар*, *Рибаров* (Речник ПКМ II, 355), серб. *Рибар* — прізвисько (Кожељац 155), хорв. *Ribar* (Leksik 560), словн. *Ribar* (ZSSP 515), пол. *Rybarz* (SN VIII, 202), *Rybarzowice* (2) — відантропонімні ойконіми (NMP XII, 89), ст.-чеськ. Matěj *Rybář*, 1494 р. (АЧ XVII, 417), чеськ. *Rybář*, *Rybiář* (ЧП), словц. *Ribar*, 1769 р. (Krištof 228), *Rybár* — сучасне прізвище (TZ Trnava 156), *Ribár* — прізвисько (Orlovský 283), луж. *Rybarí* (Wenzel II/2, 92) ~ ст.-слов'ян. *рыбарѣ* 'рибалка' (СС 586), д.-руськ. *рыбарь* 'рибак' (Срезневский II, 208), ст.-укр. *рибарь*, *piscinari(us)* 'рибалка', 1642 р. (Славинецький 317), укр. *рибár*, діал. *рибяр* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 72), *рибár* (Шило 226), *рибáрь* 'рибак' (Сабадош 307), ст.-рос. *рыбарь* 'рибалка' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 22, 269), рос. діал. *рыбáрь* 'т. с.' (СРНГ 35, 294), ст.-блр. *рыбарь*, *рыбарь* 'т. с.' (ГСБМ 31, 9), болг. *рибár* 'рибак, рибалка; продавець риби' (Стоянов 594), макед. *рибар* 'рибалка' (Гавриш 669), схв. *ribār* 'т. с.' (СХРС 518), хорв. діал. *rib'ar* (Jurišić 2, 182), словн. *ribár* 'рибалка' (Pleteršnik II, 422), ст.-словц. *rybár* 'т. с.' (HSSJ V, 202), словц. *rybár* 'рибалка, риболов, рибак' (Bunganič 461), діал. *ribár* 'т. с.' (Orlovský 283), в.-луж. *rybar* 'рибак' (Трофимович 269), н.-луж. *rybar* 'т. с.' (Muka II, 356).

Пор. ще відапелятивні серб. *Ribari* (2) (Im. m. 376), *Велико Рибаре*, *Мало Рибаре* (Елезовић 2, 177) — ойконіми, хорв. *Ribari* — ойконім (Im. m. 376), пол. *Rybarze* — назва поселення (NMP XII, 89), чеськ. *Rybářě* — ойконім (Profous III, 617), ст.-словц. *Rybary*, 1439 р. — топонім (HSSJ V, 202).

***Sadar'**: рос. *Садаров* (МО), хорв. *Sadar* (Leksik 560), словн. *Sadar* (ZSSP 530) ~ д.-руськ. *садарь* 'садівник' (Срезневский III, 239), ст.-рос. *садарь* 'т. с.' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 23, 13), словн. *sadár* 'торговець фруктами; садівник' (Pleteršnik II, 445), словц. *sadár* 'садовод, садівник, садівничий' (Bunganič 463), в.-луж. *sadar* 'садівник; торговець фруктами' (Трофимович 270).

***Sadlar'**: ст.-рос. *Саларево*, XVI ст. (НПК II, 486), рос. *Саларев* (ЖПТ), (похідні) *Саларево* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN VIII, 68), *Саларево озеро* — лімніонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 153), хорв. *Salar* (Leksik 577), словн. *Salar* (ZSSP 532), пол. (похідне) *Sadlarz* — топонім (SMP 1007) ~ словн. *sâlar* 'торговець салом' (Pleteršnik II, 447).

***Sakar'ь**: укр. *Сакар* (ЖПТ), *Сакарівка* — назва балки відантропонімного походження в басейні Дніпра в Херсонській обл. (СГУ 483), рос. *Сакар* (МО), болг. *Сакаров* (Илчев 437), (похідне) *Сакаревите блат* — мікрогідронім у Разложко, який виводили з антропоніма *Сакареви* *мн.* (Попов Разложко 115), хорв. *Sakar* (Leksik 576), чеськ. *Sakař* (ЧП), в.-луж. *Sakař* (Wenzel II/2, 93–94), н.-луж. *Sakař* (Wenzel 357) ~ рос. діал. *сакáрь* ‘хто дістає рибу саком із невода’ (СРНГ 36, 47), ст.-слівц. *sakár* ‘в’язальник сіток’ (HSSJ V, 211), в.-луж. *sakar* ‘т. с.’ (Трофимович 271).

***Sěčьkar'ь**: ст.-укр. Demian *Sieczkarz*, 1621 р. (ОО 316), Васил *Съчкаръ*, 1649 р. (Реєстр 79), укр. *Съчкар*, 1718 р. (ПГП 126), *Січка*р (Новикова 762), *Січкарь* (СП 323) — сучасні прізвища, *Січкарі* *мн.* — родинне прізвисько (СПУ 3, 70), (похідні) *Січкарів* — мікротопонім на Вінниччині (Павликівська 116), *Січкарівка* — ойконім на Дніпропетровщині, рос. *Сечкарев* (ЖПТ), хорв. *Sečkar* (Leksik 583), словн. *Sečkar* (ZSSP 541), ст.-пол. Charasim *Sieczkarz*, 1685 р. (Mytnik 248), пол. *Sieczkar*, *Sieczkarz* (SN VIII, 387), чеськ. *Sečkář* (ЧП), ст.-слівц. Mykulass *Seczkar*, 1569 р. (HSSJ V, 224), словц. *Sečkár* (Křištof 249) ~ ст.-укр. *сѣчкаръ* ‘різальник соломи’ (Тимченко 2, 383), пол. *sieczkarz* ‘різальник січки’ (SJP VI, 94), ст.-слівц. *sečkár* ‘т. с.’ (HSSJ V, 224) та ін.

***Sědlar'ь**: ст.-укр. Никон *Седляр*, 1576 р. (ОО 50), Паско *Седляръ*, 1691 р. (ПКСП 196), укр. *Седляръ*, 1726 р. (МК 263), *Siedlarz*, 1787 р., *Сідлар* (Чучка 517), *Сідляр* (СП 322) — сучасні прізвища, (похідне) *Седлярова* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 2, 325), блр. *Сядляр* (Бірыла 403), болг. *Седларски* < *седлар* ‘сідляр’ (Илчев 444), (похідне) *Седларево* — ойконім (Слівенско), макед. Бориша *Седлар*, XV ст. (Иванова 342), *Sedlarevo* — ойконім у Тетовско (Im. m. 386), хорв. *Sedlar* (Leksik 583), словн. *Sedlar* (ZSSP 542), ст.-пол. Johannes *Syodlarz*, 1479 р. (SSNO V, 76), пол. *Siodlarz* (SN VII, 424), ст.-чеськ. *Sedlár*, 1514 р. (АЇ XXI, 20), чеськ. *Sedlár* (ЧП), словц. *Sedlár* (TZ Trnava 158), луж. *Sedłar* ? (Wenzel II/2, 94) ~ ст.-укр. *сѣдляръ* ‘сідляр’, XVII ст. (наводиться за: Кривицька 13), укр. *сідляр* ‘майстер, який робить, виготовляє сідла’ (СУМ IX, 215), діал. *сідляръ* ‘лимар’ (Керча 2, 332), ст.-блр. *седларъ*, *седляръ* ‘сідельник’ (ГСБМ 31, 177–178), болг. *седлár* ‘сідляр, сідельник’ (Стоянов 617), макед. *седлар* ‘т. с.’ (Гавриш 692), словн. *sedlár* ‘лимар’ (Pleteršnik II, 460), діал. *sotler* ‘сідляр’ (Џујец-Stress 2, 241), ст.-пол. *siodlarz* ‘ремісник,

який виготовляє сідла' (Sł. stpol. VIII, 206), пол. діал. *siodlarz* 'лимар' (SJP VI, 116), чеськ. *sedlář* 'лимар, шорник, сідляр, сидельник' (ЧУС 2, 288), ст.-слвц. *sedlár* 'т. с.' (HSSJ V, 227), слвц. *sedlár* 'лимар, шорник' (Bunganič 466), в.-луж. *sedłar* 'сидельник' (Трофимович 274).

Пор. ще відапелятивні болг. *Седлари* — назва поселення в Кърджалійско (Константинова 724), макед. (похідне) *Седлар*, варіант *Седляре* — ойконім у Кумановско < (за однією з версій) *седляре* 'люди, які виготовляють і продають сідла' (Станковска 2003: 264—265), серб. (похідні) *Sedlare* (3), *Sedlari* — ойконіми (Im. m. 386), пол. *Siodłary*, історично *Sodlare*, поч. XIV ст. — ойконім (Taszyński 175).

***Sěkar'ь**: укр. *Сікарук* (Богдан 273) — патронім на -ук, рос. *Секарев* (ЖПТ), (похідне) *Секарево* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VIII, 155), хорв. (вторинне) *Sekarić* (Leksik 584) ~ укр. *сікар'ь* 'той, хто січе, б'є різками' (ЕСУМ 5, 252), *сікар'ь* 'т. с.' (Грінченко 4, 126), ст.-рос. *сѣкарь* 'дроворуб; хто вирубує ліс під оранку' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 24, 37), рос. діал. *сѣкарь* 'косар', 'робітник, що обрубав гілля повалених дерев' (СРНГ 37, 124), пол. діал. *siekarz* 'косар' (SJP VI, 102), в.-луж. *zykar* 'робітник-розпилювач' (Трофимович 311).

***Sětar'ь**: укр. *Сімар* (Редько 2, 964), *Сімарь* (СП 323), *Сімар* — сучасне прізвище (СПУ 3, 70), рос. *Сетаров* (МО), слвн. *Setar* (ZSSP 547), пол. *Sieciarz* (SN VIII, 386) ~ рос. діал. *семар'ь* 'хто ловить рибу сіткою' (СРНГ 37, 241), пол. *sieciarz* 'в'язальник сіток' (SJP VI, 94).

***Sěťkar'ь**: ст.-укр. *Zittkar*, 1592 р., *Szittkar*, 1649 р., укр. *Szittkar*, 1773 р., *Сімкар* — сучасне прізвище (Чучка 519), рос. *Семкарёв* (м. Барнаул) ~ укр. *сімкар'ь* 'той, хто плете сітки', 'той, хто ловить рибу сіткою' (СУМ IX, 233), рос. діал. *семкар'ь* 'рибак, який ловить рибу сітями' (СРНГ 37, 245).

***Sitar'ь**: ст.-укр. Нрыско *Sitarz*, 1621 р. (ОО 312), укр. *Szitar*, 1715 р., *Sitar*, 1772 р. (Чучка 516), *Сумар* (СП 321), *Сумар'* (Дуйчак 218) — сучасні прізвища, (похідне) *Сумарівка* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 2, 339), рос. *Сумарев* (ЖПТ), болг. *Сумарски* < *сумар* 'хто виготовляє і продає сита' (Илчев 452), схв. *Sitār* (Nosić 230), хорв. *Sitar* (Leksik 593), слвн. *Sitar* (ZSSP 552), (похідне) *Sitarovci* — ойконім (Im. m. 392), ст.-пол. Stanislaus *Sytar*, 1387 р. (SSNO V, 82), пол. *Sitar*, *Sitarz* (SN VIII, 429), чеськ. *Sítarř*, *Sít'arř* (ЧП), слвц. *Sítar*

(ТР 181) ~ ст.-укр. *ситарь* 'ситар', 1462 р. (ССУМ II, 346), укр. *ситар* 'майстер, що виготовляє сита; ситник' (СУМ IX, 206), діал. *ситар* 'шашіль, який точить дерево' (Аркушин 501), болг. *ситар* 'решітник' (Стоянов 624), макед. *ситар* 'ремісник-ситар' (Гавриш 705), схв. *сѣтѣр* 'ситник' (СХРС 544), серб. діал. *ситар* 'майстер, що виготовляє і продає сита' (Ђирић 2018: 946), слвн. *šitar* 'ситник' (Pleteršnik II, 478), ст.-пол. *sitarz* 'ремісник, який виготовляє сита' (Sł. stpol. VIII, 212), пол. *sitarz* 'виробник і продавець сит' (SJP VI, 120), чеськ. *šitař* 'решетяр' (ЧУС 2, 304), ст.-слвц. *siťar* 'ремісник, який виготовляє сита' (HSSJ V, 257).

Пор. ще відапелятивні укр. *Ситарі* мн. — родинне прізвисько («всі чоловіки виготовляли сита»; СПУ 3, 66), *Ситарі* — мікротопонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 396), *Ситарі* — ойконім у колишній Волинській губ. (RGN VIII, 292).

***Skalar**’ь: хорв. *Skalar* (Leksik 594), слвн. *Skalar* (ZSSP 553) ~ слвн. *skâlar* 'житель гір' (Pleteršnik II, 479), слвц. діал. *skal’iar* 'каменяр' (Orlovský 299), в.-луж. *skatar* 'каменолом' (Трофимович 278).

Пор. ще відапелятивне болг. *Скалари* — ойконім (Крумовградско). І. Дуриданов тлумачив його як 'жителі в скелястій чи кам'янистій місцевості' (Дуриданов 865).

***Skotar**’ь: укр. *Скотар* (СП 325), (похідне) *Скотареве* — ойконім у Черкаській обл., рос. *Скотарев* (ЖПТ), пол. *Skotarek*, *Szkotar* (Rymut II, 436), чеськ. *Skotar* (ЧП) ~ д.-руськ. *скотарь* 'скотар' (Срезневский III, 385), ст.-укр. *скотарь* 'пастух рогатої худоби', 1587 р. (наводиться за: Кривицька 14), укр. *скотар* 'робітник, що доглядає, вирощує скот' (СУМ IX, 307), діал. *скотарь* 'дояр; пастух' (Піпаш, Галас 177), ст.-рос. *скотарь* 'скотар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 7–8), рос. діал. *скотарь* 'скотар', 'пастух' (СРНГ 38, 114), пол. *skotarz* 'пастух худоби' (SJP VI, 167), ст.-слвц. *skotár* 'т. с.' (HSSJ V, 272), в.-луж. *skotar* 'скотар' (Трофимович 280).

***Smol**(^o)**ar**’ь: ст.-укр. *Wasko Smolarz*, 1621 р. (ОО 312), укр. *Смоляр* (Новикова 775), *Смол’ар* (Дуйчак 222), *Смоляр* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 82), (похідне) *Смолярове* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 480), рос. *Смоляров* (ЖПТ), блр. *Смаляр* (Бірыла 384), макед. Никола *Смолар*, XV ст. (Иванова 342), хорв. *Smolar* (Leksik 600), слвн. *Smolar* (ZSSP 562), ст.-пол. *Iacobus Smolarz*, 1445 р. (SSNO V, 128), пол. *Smolorz*, 1740 р. (Magda-Czekaj 111), *Smolar*, *Smolarz* (SN VIII, 528), ст.-чеськ. *Smolař*, 1528 р. (АЧ XXVI,

477), чеськ. *Smolař* (ЧП), словц. *Smolár* (TZ Trnava 161), *Smol'ar* — сучасне прізвище (Orlovský 305), в.-луж. *Smoleŕ*, н.-луж. *Smólar* (Wenzel II/2, 101) ~ укр. *смоляр* 'той, хто займається смолокурінням' (СУМ IX, 416), діал. *смолярь* 'смоловар' (Керча 2, 351), *смоляр* 'той, хто займається смолокурінням, добувач смоли' (Пиртей 2001: 360), рос. діал. *смоляр* 'смоильник' (СРНГ 39, 38), ст.-блр. *смоляр* 'т. с.' (ГСБМ 31, 498), блр. діал. *смаляр* 'смолокур' (СБГ 4, 500), *смоляр* 'т. с.' (ТС 5, 63), макед. *смолар* 'смоловар; смолокур' (Гавриш 731), схв. *смòлāp* 'т. с.' (СХРС 555), словн. *smolár* 'смолокур' (Pleteršnik II, 516), діал. *smqlār* (Tomines 203), пол. *smolarz* 'той, хто займається смолокурінням і продає смолу' (SJP VI, 243), ст.-словц. *smoliar* 'т. с.' (HSSJ V, 315), словц. *smoliar* 'смоляр, смолокур, смологон' (Bunganič 481), в.-луж. *smoŕar* 'смолокур' (Трофимович 287).

Пор. ще відапелятивні укр. *Смоляри* (2) — мікротопоніми на Волині (Сл.ММ 2, 352), *Смолярі*, *Смоляри-Світязькі* — ойконіми (там само), блр. (похідні) *Смаляры* (2) — назви поселень у Мінській обл. (Рап. Мін. 247), макед. *Смоляри* — ойконім (Иванова Студии 286), пол. *Smolarity* (8 фіксацій), *Smolarze* (2) — топоніми (SMP 1050) ~ ст.-укр. *смолаѣре мн.* 'смолярі', 1580 р. (УП I, 314).

**Sokolar*'ь: макед. Радич *Соколар*, XV ст. (Иванова 342), (похідне) *Sokolarci* — ойконім (Im. m. 398), хорв. *Sokolar* (Leksik 603), пол. *Sokolarz* (SN VIII, 561), чеськ. *Sokolář* (ЧП) ~ укр. діал. *соколярь* 'соکیلник' (Керча 2, 356), болг. *соколār* 'т. с.' (БРР 1027), макед. *соколар* 'т. с.' (Гавриш 743), схв. *сокòлāp* 'т. с.' (СХРС 558), словн. *sokolár* 'мисливець-соколяр' (Pleteršnik II, 527) та ін.

Пор. ще відапелятивне болг. *Соколаре* — ойконім (Врачанско).

**Sol*^(*)*ar*'ь: укр. *Solar*, XVIII ст. (Красовський 142), (похідне) *Солярів* — назва лісу на Ровенщині (Сл.ММР 403), рос. *Соляров* (ЖПТ), болг. *Соларов* (Илчев 457), макед. *Соларов* (Речник ПКМ II, 439), серб. *Соларев* (Ђапић 19676: 224), хорв. *Solar* (Leksik 603), ст.-пол. *Pavel Solarz*, 1471 р. (SSNO V, 154), пол. *Solar*, *Solarz*, *Solorz* (Lexikon 2, 305), чеськ. *Solář* (ЧП), словц. *Solár* (TZ Trnava 162), *Sol'ar* — прізвище (Orlovský 307), в.-луж. *Soleŕ*, н.-луж. *Solar?* (Wenzel II/2, 103) ~ укр. *соляр* *заст.* 'солевар', 'той, хто торгує сіллю' (СУМ IX, 453), болг. *солār* 'солевар або продавець солі' (БРР 1027), макед. *солар* 'виробник і продавець солі' (PMJ III, 267), схв. *сòлāp* 'продавець солі' (СХРС 558), словн. *solár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 528), пол. *solarz* 'солевар' (SJP VI, 263), ст.-словц. *soliar* 'т. с.' (HSSJ V, 331) та ін.

***Sōdar'ь**: хорв. *Sudar* (Leksik 622), слвн. *Szodar*, 1672 р. (Malnar 125), *Sodar* — сучасне прізвище (ZSSP 563) ~ слвн. *sōdar* 'бондар' (Pleteršnik II, 524), в.-луж. *sudar* 'бондар', 'бочкар' (Трофимович 306).

Пор. ще відапелятивне блр. *Судары* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 628).

***Storžar'ь**: рос. *Сторо́жаров* (МО), болг. *Стражаров* (Илчев 467), хорв. *Stražar* (Leksik 619), слвн. *Stražar* (ZSSP 581) ~ укр. діал. *стражарь* 'охоронець' (Керча 2, 389), болг. *заст. стражар* 'стражник' (Стоянов 659), макед. *стражар* 'вартовый', 'сторож' (Гавриш 779), схв. *strǎžār* 'сторож' (СХРС 571), серб. діал. *strǎžār* 'т. с.' (Петровић, Капустина 2019: 538), слвн. *stražár* 'сторож; вахтер' (Pleteršnik II, 579), чеськ. діал. *stražar* 'сторож' (Gregor 427), в.-луж. *stražer* 'охоронець', 'сторож' (цит. за: Михайлов 142).

Пор. ще болг. *Стражари* — назва давнього поселення в Харманлійско, яке пов'язують з апелятивом *стражар* *заст.* 'сторож, охоронець' (Кокаличева 583).

***Stopar'ь**: укр. *Ступар* (Горпинич, Корнієнко 224), рос. *Ступарь* (ЖПТ), хорв. *Stupar* (Leksik 621), слвн. *Stopar* (ZSSP 580), пол. *Stapar* (SN IX, 46), чеськ. *Stupár* (ЧП), ст.-слвц. *Onda Stupar*, 1689 р. (HSSJ V, 533), слвц. *Stupár* — прізвисько (Orlovský 315) ~ укр. *стунар* 'той, хто валяє сукно' (СУМ IX, 805), діал. *стунар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 375), ст.-слвц. *stupár* 'ступник' (HSSJ V, 533).

Пор. ще відапелятивне серб. *Stupari* — ойконім (Im. m. 416).

***Strěhar'ь**: укр. *Strichar* (Фаріон 290), *Стрихар*, *Стрихарь* (СП 338), *Стрихар* (Терн.), *Стрихар* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 109), ст.-блр. Мартинь *Стрихарь*, 1591 р. (Усціновіч 1975: 144), блр. *Стрыхар* (Бірыла 394), слвн. *Strehar* (ZSSP 582), ст.-пол. *Albertus Strycharz*, 1451 р. (SSNO V, 226), пол. *Strychar*, *Strycharz* (SN IX, 113) ~ ст.-блр. *стрихарь*, *стрихарь*, *стрыхарь* 'цегельник' (ГСБМ 32, 484), блр. діал. *стрыхár* 'т. с.' (Цыхун 1976: 259), слвн. *strêhár* 'покрівельник' (Pleteršnik II, 581), діал. *strěха:r* 'т. с.' (Џујес-Stress 2, 296), пол. *strycharz* 'цегельник' (SJP VI, 469).

***Strugar'ь**, ***Strьgar'ь**: укр. *Стругар* (Новикова 798), рос. *Стругарь*, *Стругарев* (МО), болг. *Стругаров* (Илчев 469), макед. Рале, син на *Стругар*, XV ст. (Иванова 342), хорв. *Strgar*, *Strugar* (Leksik 619, 629), слвн. *Strugar* (ZSSP 584), *Strugar* — прізвисько (Malnar 198), пол. *Strugar* (SN IX, 109), чеськ. *Struhař* (ЧП), (похідні) *Struhařov* (3) — ойконіми (Profous IV, 216), ст.-слвц. *Mathei Struhar*, 1522 р. (HSSJ

V, 526), Martinus *Strwhar*, 1570 р. (UFP I, 269), словц. *Struhár* (TZ Trnava 164), *Struhár* — прізвисько (Orlovský 317), н.-луж. *Tšugar* (Wenzel 406) ~ болг. *спругар* 'токарь' (Стоянов 661), макед. *спругар* 'т. с.' (Гавриш 782), схв. *спругар* 'токарь' (СХРС 574), серб. діал. *спругар* 'власник лісопилки' (Петровић, Капустина 279), словн. *strugár* 'токарь' (Pleteršnik II, 590), ст.-словц. *struhár* 'хто струже, вирізує з дерева предмети; токарь' (HSSJ V, 525), в.-луж. *truhar* 'стругальник' (Трофимович 329).

Пор. ще відапелятивні хорв. *Strgari* (Im. m. 413), чеськ. *Strhaře*, *Struhaře* — ойконіми, словц. *Horné Strháre*, *Dolné Strháre* — назви поселень (Majtán 1972: 393).

***Sušar'ь**: укр. *Сушар* — прізвисько (Дуйчак 332), рос. *Шушарев* (ЖПТ), словн. *Sušar* (ZSSP 588), чеськ. *Sušer* (ЧП), н.-луж. *Sušar* (Wenzel 374) ~ укр. *сушар* 'сушильний' (СУМ IX, 873), серб. *сушар* 'хто що-небудь сушить' (Лавровский 680), словн. діал. *sušar* 'сушильний льону після тертя' (Gregorič 431), пол. діал. *suśarz* 'хто сушить збіжжя' (SJP VI, 520), ст.-словц. *sušiar* 'сушильний' (HSSJ V, 564).

***Svěčar'ь**: рос. *Свечарев* (м. Ярославль), болг. *Свещар* (Илчев 443), макед. *Свекаров* (Речник ПКМ II, 397), пол. *Świecarz* (SN IX, 454) ~ укр. *свічар* 'виготовлювач свічок' (ЕСУМ 5, 196), болг. *свеца̀р* 'хто виготовляє або продає свічки' (БЕР 6, 545).

***Svěčkar'ь**: укр. *Свѣчкарь*, 1718 р. (ДІП I, 149), укр. *Свічкарь* (Новикова 740), рос. *Свечкарь*, *Свечкарёв* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *сѣчкарь* 'виготовлювач або продавець свічок' (Тимченко 2, 314), укр. *свічка́р* 'виготовлювач свічок' (ЕСУМ 5, 196), ст.-словц. *sviečkar* 'т. с.' (HSSJ V, 583) та ін.

***Svinar'ь**: ст.-укр. *Иванъ Свинаръ*, 1552 р. (АЮЗР VII/2, 607), Грицко *Свинар*, 1691 р. (ПКСР 337), укр. *Свинар* (СПУ 3, 47), *Свинарь* (Чабаненко ПНН 2, 374) — сучасні прізвиська, (похідне) *Свинарівка* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 468), рос. *Свинарев*, *Свинаров* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Свінарэнка* (Бірыла 369), болг. *Свинаров* (Илчев 443), (похідні) *Свинарева странчуга* (Ковачев 2001: 244), *Свинарев дол* (Иванов 191) — мікротопоніми, макед. Мирко *Свинар*, XVI ст. (ТДок. V/4, 95), *Свињаров* (Речник ПКМ II, 397), серб. *Свињар* — прізвисько (Ђапић 1970: 234), (похідне) *Svinjarevo* — ойконім (Im. m. 421), хорв. *Svinjar* (Leksik 626), пол. *Świnar* (SN IX, 465), н.-луж. *Swinjař* < *swinjař* 'свинарь' (Wenzel 377) ~ ст.-укр. *свинáръ* 'suarius' (Славинецький 504), укр. *свинáръ* 'той, хто

доглядає свиней', *заст.* 'пастух свиней; свинопас' (СУМ IX, 70), діал. *свинар* 'т. с.' (Пиртей 2001: 350), *свинáрь* 'свинопас' (Піпаш, Галас 171), ст.-рос. *свинарь* 'свинар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 23, 162), болг. *свинáръ* 'свинопас, свинар' (Стоянов 611), макед. *свинѡар* 'т. с.' (Гавриш 686), схв. *свињѡар* 'т. с.', 'продавець свиней' (СХРС 536), серб. діал. *свињѡар* 'сільський свинопас' (Гирић 2018: 929), *свинар* 'пастух свиней' (Петровић, Капустина 260), слвн. *svinjár* 'свинопас' (Pleteršnik II, 605), ст.-пол. *świniarz*, *świnarz* 'свинар' (Sł. stol. IX, 78), пол. *świniarz* 'т. с.' (SJP VI, 790), ст.-слвц. *sviniar* 'т. с.' (HSSJ V, 585), слвц. *sviniar* 'свинопас' (Bunganič 507), діал. *svinár* 'т. с.' (Orlovský 322), в.-луж. *swinjer* 'свинар' (Трофимович 309).

Пор. ще відапелятивні *nomina propria*: укр. *Свинарі* – ойконім на Харківщині, рос. *Свинари* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 128), блр. *Свінары* – мікротопонім на Вітебщині (МБ 218), серб. *Свињаре* – назва поселення (Урошевић 125), пол. *Świniary* (14 фіксацій) – топоніми (SMP 1146), чеськ. *Svinaře*, *Svinary* – ойконіми, які тлумачать як «ves sviňářů» (Profous IV, 252).

***Sygar'ь**: слвн. *Sirar* (ZSSP 551) ~ укр. діал. *сырáрь* 'сировар' (Керча 2, 404), схв. *сѡрѡр* 'виробник сиру', 'торговець сиром' (СХРС 543), серб. діал. *сир'ар* 'майстер-сировар' (Гирић 2018: 943), слвн. *sirar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 476).

***Šidlar'ь**: укр. *Шидлярук* (ЖПТ) – патронім на -ук від **Шидляр*, рос. *Шидляр* (МО), хорв. *Šilar* (Leksik 640), слвн. *Šilar* (ZSSP 600), пол. (вторинне) *Szydlarek* (SN IX, 391) ~ слвн. *šilar* 'виробник шил' (Pleteršnik 2, 621), ст.-слвц. *šidliar* 'т. с.' (HSSJ V, 619).

***Ščitar'ь**: рос. *Шчитарев* (МО), макед. Петко, син на *Штумар*, XV ст. (Иванова 343), серб. *Штумар* – чол. ім'я (Грковић 213), (похідне) *Штумарци* – ойконім в общині Княжевець (Динић 917), хорв. *Ščitar* (Leksik 634), *Štitar* – чол. ім'я (PI 405) ~ слвн. *ščitar* 'щи-тоносець' (Pleteršnik II, 615), в.-луж. *škitar* 'захисник' (Трофимович 315).

Пор. ще відапелятивні ойконіми *Štitare* (2) – у Сербії, *Štitari* (3) – у Чорногорії (Im. m. 430), *Horné Štitáre*, *Dolné Štitáre* – у Словаччині (Majtán 1972: 408).

***Tesar'ь**: укр. *Тесарівка* – відантропонімний ойконім на Тернопільщині (АТП 1947: 855), хорв. *Tesar* (Leksik 675), слвн. *Tesar* (ZSSP 636), пол. *Tesar*, *Tessarz*, *Tissar* (Lexikon 2, 369), ст.-чеськ. Jan *Tesař*, 1490 р. (АЇ XVII, 353), чеськ. *Tesař* (ЧП), ст.-слвц. Martinus *Thezar*,

1555 р. (HSSJ VI, 47), словц. *Tesár* (TZ Trnava 174), н.-луж. *Cesar* (Wenzel 97) ~ укр. діал. *теcа́рь* 'тесля' (Керча 2, 418), *теcя́р* 'т. с.' (ЕСУМ 5, 560), *теcярь* 'тесляр' (Онишкевич 2, 286), схв. *měcār* 'т. с.' (СХРС 587), словн. *tesár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 658), діал. *tesār* 'тесля' (Novak 157), чеськ. *tesař* 'тесляр, теся' (ЧУС 2, 418), діал. *tesar* 'т. с.' (Gregor 457), ст.-словц. *tesár* 'т. с.' (HSSJ VI, 47), словц. *tesár* 'тесляр, теся' (Bunganič 523), в.-луж. *ćesar* зоол. 'жук-вусач, деревний паразит' (Трофимович 335).

Пор. ще відапелятивне *Tesáre* — ойконім у Словаччині (Majtán 1972: 417).

***Tokar'ь**: ст.-укр. *Thokarz*, XVI ст. (Жерела I, 116), Васко *Токар*, 1654 р. (РПП 133), укр. *Токаръ*, 1765—1769 рр. (МПР 336), *Токар* (СП 348), *Токар* — прізвисько («за родом заняття»; СПУ 3, 145), (похідні) *Токареве*, *Токареве*, *Токарів*, *Токарівка* (6) — назви поселень у різних областях, ст.-рос. Васюк *Токарь*, 1495 р. (Тупиков 392), Өома *Токаревъ*, XVI ст. (НПК V, 233), Омелянко Дмитриевъ сынъ *Токарь*, 1628—1629 рр. (ПКРК I/3, 1060), (похідні) *Токарево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 29), *Токарева Горка*, XVI ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК V, 452), рос. *Токарев* (ЖПТ), (похідні) *Токарева* (11), *Токарево* (53 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 116—117), блр. *Токар* (Бірыла 412), (похідні) *Токарава* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 378), болг. *Токаров* (Илчев 487), хорв. *Tokar* (Leksik 679), ст.-пол. *Tokarz*, 1445 р. (SSNO V, 446), пол. *Tokar*, *Tokarz* (SN IX, 545), (похідні) *Tokarów*, *Tokarzew* (3), *Tokarówka* (3) — топоніми (SMP 1159), чеськ. *Tokar*, *Tokař* (ЧП), ст.-словц. Andrej *Tokar*, 1690 р. (HSSJ VI, 68), словц. *Tokár* (TP 198) ~ ст.-укр. *тока́рь* 'tornator; diatretarius' (Славинецький 518), укр. *то́кар* 'робітник, фахівець із механічної обробки металу, дерева й інших матеріалів способом обточування на верстаті' (СУМ X, 177), діал. *то́карь* 'т. с.' (Керча 2, 424), ст.-рос. *токарь* 'токар' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 29, 395), ст.-блр. *токарь* 'т. с.' (ГСБМ 33, 348), серб. *токар* 'т. с.' (Лавровский 692), ст.-пол. *tokarz* 'хто виточує округлі речі з дерева' (Sł. stpol. IX, 171), пол. *tokarz* 'токар' (SJP VII, 76), ст.-словц. *tokár* 'т. с.' (HSSJ VI, 68), словц. *tokár* 'токар' (Bunganič 527), діал. *tokár* 'т. с.' (Orlovský 353).

Пор. ще укр. *Токарі* — назви поселень на Полтавщині і Сумщині (2) < *токарі́* мн. від *то́кар*, блр. *Такары* — ойконіми в Брестській, Гродненській, Могильовській обл. (Рап. Бр. 124; Рап. Гр. 237; Рап. Маг. 173), пол. *Tokary* (11) — топоніми (SMP 1159).

***Travar'ь**: хорв. (вторинне) *Travarić* (Leksik 687), слвн. *Travar* (ZSSP 646), н.-луж. *Tšawaŕ* (Wenzel 405) ~ серб. діал. *травар* 'збирач і продавець лікарських рослин; той, хто лікує травами' (Гирић 2018: 1029), слвн. *trāvar* 'травник; продавець трави' (Pleteršnik II, 675), в.-луж. *trawar* 'косар' (Трофимович 328), н.-луж. *tšawaŕ* (Wenzel 405).

***Трубар'ь**: укр. (похідне) *Трубарівщина* — назва хутора на Чернігівщині (Павленко 498), рос. *Трубарев* (ЖПТ), *Трубаров* (Новикова 840), блр. (вторинне) *Трубарчык* (Бірыла 414), хорв. (вторинне) *Trubarac* (Leksik 691), пол. *Trombars* (= -arz) (Rymut II, 616), слвц. *Trubárová ж.* (TZ Bratislava 370) ~ укр. діал. *трубар* 'трубач' (ЕСУМ 5, 654), рос. діал. *трубарь* 'хто курить люльку' (СРНГ 45, 145), слвц. діал. *trubář* 'трубач' (Orlovský 359), в.-луж. *trubjer* 'трубач' (Трофимович 329), н.-луж. *tšubaŕ* 'т. с.' (Мука II, 786).

***Tular'ь**, ***Tul'ar'ь**: укр. *Туляр* (Рв.), рос. *Туларева ж.* (МО), пол. *Tularz* (SN IX, 616), луж. *Tułaŕ* (Wenzel II/2, 142).

***Ульjar'ь**: рос. *Ульяров* (м. Ульяновськ), макед. Оливер зет на *Улар*, XV ст. (Иванова 342).

Пор. ще відапелятивне серб. *Улјари*, 1455 р. — топонім (Пешикан 1984: 21), сучасне *Улјарје* < **uljar'ь* 'бджоляр' (Лома 221).

***Usmar'ь**: болг. *Осмар*, історично *Усмар*, XV ст. — топонім, а також *Gusmari* — назва поселення та терені Албанії, які виводять із *осмър*, *усмър* 'кожум'яка, чинбар' (БЕР 8, 655, 656).

Реконструкція праантропоніма умовна. Щодо апелятивних відповідників пор. ще ст.-слов'ян. *оусмарь* 'чинбар' (БЕР 8, 655), д.-руськ. *Ѹсмарь* 'т. с.' (Срезневский III, 1267), ст.-укр. *усма(р)*, *alutarius* 'той, хто виготовляє речі зі шкіри', 1642 р. (Славинецький 79), рос. діал. *усмърь* 'чинбар, кушнір' (Даль 4, 513), болг. *усмар*, *осмър*, діал. *усмър* 'чинбар', слвц. *usnár* 'т. с.' (БЕР 8, 655).

**Usmar'ь* — синонім до **Usmodějъ* > ст.-рос. Ромодашко *Ушмодѣвъ*, 1646 р. (МИНК 13).

***Uzdar'ь**: рос. *Груздарев* (м. Москва), макед. Радосав *уздаp*, XV ст. (Иванова 342), пол. (вторинне) *Uzdarski* (SN X, 37) ~ слвн. *uzdar* 'виготовлювач вуздечок' (Pleteršnik II, 735), ст.-слвц. *uzdár* 'т. с.' (HSSJ VI, 280).

***Vertenar'ь**: болг. *Вретенаров* (Илчев 117), макед. Радойче, син на *Вретенар*, XV ст. (Иванова 337), хорв. *Vretenar* (Leksik 729), пол. *Wrzecioniarz* (SN X, 345), ст.-слвц. Joannes *Wretenar*, 1739 р. (HSSJ

VI, 445) ~ укр. діал. *веретенáръ* (Закревська 66), *веретинáръ* 'маїстер, який виготовляє веретена; веретенник' (Хобзей ГС 107), болг. *вретенáръ* 'хто виготовляє і продає веретена' (БЕР 1, 186), макед. *вретенар* 'т. с.', *перен*. 'циган-кочівник' (Гавриш 85), серб. діал. *вретенáръ* 'виробник і продавець веретен' (Марковић 70), словн. *vřetenár* 'виробник веретен; продавець веретен' (Pleteršnik II, 787), пол. *wrzecieniarz*, *wrzecioniarz* 'виробник веретен' (SJP VII, 729, ст.-слвц. *vřetenár* 'ремісник, що виготовляє веретена' (HSSJ VI, 445).

***Vezslar'ъ**: рос. *Весляр* (МО), хорв. *Veslar* (Leksik 711), словц. *Veslár* (TZ Bratislava 386) ~ укр. *весляр* 'людина, що веслує' (СУМ I, 341), діал. *весляръ* 'веслувальник' (Керча I, 121), болг. *веслáръ* 'весляр, гребець' (Стоянов 85), схв. *вѣслáръ* 'т. с.' (СХРС 50), словн. *veslár* 'веслувальник, гребець' (Pleteršnik II, 754), пол. *wioślárz* 'т. с.' (SJP VII, 624), чеськ. *veslař* 'весляр, гребець' (ЧУС 2, 503), ст.-слвц. *veslár* 'т. с.' (HSSJ VI, 345), словц. *veslár* 'т. с.' (Bunganič 569), в.-луж. *wjeslar* 'весляр' (Трофимович 347).

***Vęzar'ъ**: ст.-пол. *Hanus Węzarz*, 1477 р. (SSNO VI, 91), в.-луж. *Wjezarǎ*, н.-луж. *Węzarǎ* (Wenzel II/2, 156) ~ в.-луж. *wjazar* 'в'язальник' (Трофимович 346), н.-луж. *węzarǎ* 'т. с.' (Muka II, 859).

***Vidlar'ъ**: болг. *Виларов* < *вилáръ* 'продавець вил' (Илчев 110), макед. *Виларов* (Речник ПКМ I, 209), хорв. *Vilar* (Leksik 715), словн. *Vilar*, 1866 р. («*koji izzaduје vile*»; Malnar 148), *Vilar* (ZSSP 679), ст.-чеськ. *Jan Vidlár*, 1496 р. (АЧ XV, 386), чеськ. *Vidlár* — сучасне прізвище (ЧП), словц. *Vidlár* (TZ Bratislava 387) ~ словн. *vilar* 'виробник вил' (Pleteršnik II, 761), ст.-слвц. *vidlár* 'хто згрібає вилами' (HSSJ VI, 363) та ін.

***Vinar'ъ**: ст.-укр. *Wyniarz*, XVI ст. (Жерела III, 27), *Mikołaj Winiarz*, 1647 р. (Чучка 117), укр. *Wynar*, 1787 р. (Чучка 117), *Винар* (Новикова 156), *Винар* (Панцьо 99), *Винарівка* (2) — відантропонімі ойконіми на Житомирщині і Київщині, рос. *Винар* (МО), болг. *Винаров* (Илчев 110), (похідне) *Винарово* — ойконім у Чирпанско (Павлова 27), хорв. (вторинне) *Vinarić* (Leksik 716), ст.-пол. *Gregorius Vinars*, 1395 р. (SSNO VI, 110), *Bartłomiej Winiarz*, 1655 р. (Mytnik 297), пол. *Winiar*, *Winiarz* (SN X, 240, 241), ст.-чеськ. *Vinař*, 1494 р. (АЧ XVII, 460), чеськ. *Vinař* (ЧП), в.-луж., н.-луж. *Winař* (Wenzel II/2, 157) ~ ст.-слов'ян. *винарь* 'виноградар' (СС 115), д.-руськ. *винарь* 'vinitor, ἀμπελουργός' (Срезневский I, 259), ст.-укр. *винар*, *винарь* 'виноградар', 'винар, винороб' (СУМ XVI–XVII ст. 4, 61), укр.

винарь 'хто ходить коло винниці; хто торгує вином', XVIII ст. (ІСУЯ I, 255), *винár заст.* 'власник винної крамниці' (СУМ I, 430), діал. *винáрь* 'винороб; виноторговець' (Керча 1, 124), ст.-блр. *винарь*, *винарь* 'виноградар, винороб' (ГСБМ 3, 273, 289–290), болг. *винáрь* 'винороб; виноторговець' (Стоянов 91), макед. *винар* 'т. с.', 'любитель вина' (Гавриш 71), схв. *вiнáрь* 'торговець вином' (СХРС 52), слвн. *vinár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 762), діал. *vinár* (Tominec 230), пол. *vinarz* 'хто доглядає сад, городник' (SJP VII, 614), діал. *winiarz* 'винарь' (Kałowicz 6, 127), ст.-слвц. *vinár* 'винороб' (HSSJ VI, 377), слвц. *vinár* 'виноградар, винарь', 'любитель вин, знавець вин' (Bunganič 571), в.-луж. *vinar* 'виноторговець' (Трофимович 344).

Пор. ще відапелятивні слвн. укр. *Винарі* – ойконім на Одещині (АТП 1947: 716), *Vináre* (3 фіксації) / *Weinzierl* – топоніми на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 152; Zdovc 129), пол. *Winiary* (11 фікацій) – топоніми (SMP 1230), чеськ. *Vinaře* (2) – назви поселень, які виводять із *vinaře* мн., тобто «ves vinařů» (Profous IV, 548), слвц. *Vináry* та ін. Див. (Stanislav II, 491).

***Vojar**'ь: пол. *Wojar, Wojarz* (SN X, 282), чеськ. *Vojar* (ЧП).

***Vojъnar**'ь: укр. *Vojnar*, XVIII ст. (Красовський 45), *Воjнар* – сучасне прізвище (Новикова 163), ст.-пол. *Andris Voynar*, 1424 р. (SSNO VI, 174), пол. *Wojnar, Woynar* (SN X, 289, 330), чеськ. *Vojnar* (ЧП).

***Volár**'ь: укр. *Воляр* (СП 79), *Воляр* (Редько 1, 169), схв. *Vòlár* < *vòlār* 'людина, яка оре ниву волом' (Nosič 241: нині в Герцеговині *воларами* називають і тих, хто *оре конем*), хорв. *Volar* (Leksik 724), слвн. *Volarič* (ZSSP 685), ст.-пол. *Wolarz* < *wolarz* 'хто доглядає волів', 'продавець волів' (Rymut II, 699), пол. *Wolarz* (SN X, 303), чеськ. *Volár* (ЧП), слвц. *Volár* (TZ Trnava 183) < чеськ., в.-луж. *Wòłar*, н.-луж. *Wółar* (Wenzel II/2, 163) ~ укр. *воляр* 'той, хто доглядає або пасе воли' (СУМ I, 376), діал. *волár* 'пастух волів; власник волів' (Піпаш, Галас 29), *волáрь*, *ворáл* 'пастух волів' (Онишкевич 1, 140), *воляр* 'воловий пастух' (Грінченко 1, 253), схв. *вòлáрь* 'т. с.' (СХРС 56), слвн. *volár* 'волопас' (Pleteršnik II, 775), діал. *wółár* 'наймит, який їздить волами' (Tominec 231), чеськ. діал. *volář* 'волопас' (Gregor 181), ст.-слвц. *voliar* 'пастух волів, корів' (HSSJ VI, 425–426), слвц. *voliar* 'воляр, волопас' (Bunganič 576), діал. *volár* 'доглядач, пастух волів' (Orlovský 389).

Пор. ще відапелятивні серб. *Volarje* (Im. m. 467), ст.-чеськ. *Volary*, 1468 р. (АЇ VII, 367), чеськ. *Volary* (Profous IV, 602) – ойконіми.

***Vortar'ь**: укр. *Воротар* — сучасне прізвище (СПУ 1, 206), макед. Никола *Вратар*, XV ст. (Иванова 337), хорв. *Vratar* (Leksik 728), слвн. *Vratar* (ZSSP 688) ~ ст.-слов'ян. *вратарь* 'воротар' (СС 122), д.-руськ. *вратарь* 'сторож біля воріт, дурѡроѡ, janitor' (Срезневский I, 313—314), ст.-укр. *вратарь*: *воротный вратарь* 'т. с.' (Житецкий 14), укр. *воротарь* 'хто відчиняє ворота, хто при них вартує', XVIII ст. (ІСУЯ I, 312), *воротár* 'сторож біля воріт' (СУМ I, 741), діал. *воротáрь* 'сторож' (Головацький 414), ст.-рос. *вратарь* 'сторож біля воріт' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 3, 101), ст.-блр. *вратарь* 'брамник, сторож при воротах' (ГСБМ 4, 253), болг. (застаріле) *вратár* (*сторож біля воріт*) 'воротар' (Стоянов 102), макед. *вратар* 'портє' (Гавриш 84), схв. *вра̀та̑р* 'воротар' (СХРС 57), слвн. *vratar* 'воротар; портє' (Pleteršnik II, 784), в.-луж. *wrotar* 'сторож біля воріт' (Трофимович 385).

Пор. ще відапелятивне серб. *Vratarе* — ойконім (Im. m. 469).

***Voskar'ь** / ***Voščar'ь**: рос. *Воскарев* (МО), слвн. *Voštar* (ZSSP 687), чеськ. *Voštiar* (ЧП), слвц. *Voskár* (TZ Bratislava 393), *Voštiar* (TZ Trnava 184) ~ укр. діал. (вторинне) *воска́рка* 'жінка, яка ворожить воском' (ЕСУМ I, 404), макед. *восокар* 'виробник воску' (MPJ I, 79), схв. *вѡскá̑р*, *вѡштá̑р* 'ремісник, який переробляє віск і випікає медовики', 'продавець воскових свічок' (СХРС 56), серб. діал. *вѡскá̑р*, *вѡштá̑р* 'скупщик і переробник вошини' (Пујић 216), слвн. *voskár* 'виробник воску; торговець воском' (Pleteršnik II, 778), пол. *woskarz* 'хто виготовляє свічки та інші воскові вироби' (SJP VII, 699), слвц. *voskár* 'торговець воском', 'воскобійник' (Bunganič 577), в.-луж. *wóskar* 'воскобійник' (Трофимович 367).

***Voščinar'ь**: укр. *Вощинар* (Чучка 126), болг. *Вощинаров* < діал. **вощинар* 'хто перетоплює вошину' (Илчев 116), ст.-чеськ. Pavel *Voštinář*, 1542 р. (А҃ XXVIII, 235), чеськ. *Voštinár* (ЧП), слвц. *Voštinár* (TZ Trnava 184) ~ ст.-укр. *вощинарь* 'воскобійник' (ССУМ I, 198), серб. діал. *вѡштинá̑р* 'скупщик і переробник вошини' (Пујић 216), слвц. діал. *voščinár* 'воскобійник' (Orlovský 390).

***Vožar'ь**: укр. *Возар* (Дуйчак 78), чеськ. *Vozar* (ЧП), слвц. *Vozar*, 1769 р. (Krištof 214), *Vožár* — сучасне прізвище (TZ Bratislava 393) ~ укр. діал. *возáрь* 'обозник' (Керча I, 136), макед. *возар* 'перевізник' (Гавриш 79), схв. *вѡдžár* 'візник', 'перевізник' (СХРС 55), слвн. *vožár* 'фурман' (Pleteršnik II, 779), слвц. *vožiar* 'візник' (Bunganič 577), діал. *vožár* 'т. с.' (Orlovský 390), в.-луж. *vožer* 'водій' (Трофимович 384).

Пор. ще відапелятивне серб. *Vozârî* — мікротопонім (Петровић 1988: 49).

***Vylčar'ь**: болг. *Вълчаров* ~ болг. діал. *вълчър* 'мисливець на вовків' (Илчев 119). Можливо, до континуантів цього архетипу належать і ст.-укр. Ефрім *Волчар*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 189), укр. *Вовчар* (Богдан 323), рос. *Волчаренко* (ЖПТ), пол. *Wilczarek* (SN X, 228), а також слов'ян. *Вельчар* (Рамієс 2, 344).

***Vlnar'ь**: укр. *Вовняр* (Богдан 323), болг. *Вълнар*, *Вълнаров* (Илчев 119), (похідне) *Вълнаревата могила* — мікротопонім (Константинова 311), хорв. (вторинне) *Vunarić* (Leksik 740), ст.-пол. *Clementis Welnarz*, 1400 р. (SSNO VI, 45), чеськ. *Vlnář* (ЧП), словц. *Vlnárov* (Krištof 207) ~ ст.-укр. *волнярь* 'той, хто пряде вовну, виробляє повсть' (СУМ XVI—XVII ст. 4, 208), укр. діал. *вовня́р* 'той, хто робить валянки, повсті' (ЕСУМ 1, 412), болг. *вълна́р* 'продавець вовни' (Стоянов 115), макед. *волнар* 'вовняр' (PMJ I, 77), серб. діал. *влна́р* 'т. с.' (Златковић 1, 87), пол. *wetniarz* 'хто займається вовняним промыслом' (SJP VII, 504), ст.-словц. *vlnár* 'вовняр' (HSSJ VI, 411), словц. *vlnár* 'шерстяник' (Bunganič 574).

Пор. ще відапелятивне болг. *Вълнари* — назва поселення (Шуменско).

***Vydrar'ь**: болг. (вторинне) *Видрарски* (Илчев 109), чеськ. *Vydrař*, *Vydrář* (ЧП).

Пор. ще відапелятивне болг. *Видраре* — ойконім (Тетевенско).

***Zajčar'ь**: болг. *Зайчаров*, *Зайчаров* (Илчев 208), словн. *Zajcar* (ZSSP 704) ~ д.-руськ. *зайчарь* 'ловець зайців' (Срезневский I, 961), болг. *зайчър* 'мисливський собака, що використовується при полюванні на зайців', розм. 'мисливець, що полює переважно на зайців' (Стоянов 209), серб. діал. *zajčar* 'мисливський собака' (Стојановић 243), словн. *zâjčar* 'т. с.' (Pleteršnik II, 827).

***Zel'ar'ь**: пол. *Zielar*, *Zielarz* (SN X, 493), чеськ. *Zeler* (ЧП), в.-луж. *Zeleř*, н.-луж. *Zelař* < в.-луж. *zeler*, н.-луж. *zelař* 'травник' (Wenzel II/1, 175) ~ болг. діал. *зелър* 'продавець капусти' (БЕР I, 631), словн. *zêljar* 'продавець зелені' (Pleteršnik 2, 902).

***Zidar'ь**: болг. *Зидаров* (Илчев 213), (похідне) *Зидарев дол* — мікротопонім у Пернишко (Велев 103), макед. *Зидар* (Речник ПКМ I, 456), серб. *Zidar*, 1742 р. (Rječnik XXII, 854), хорв. *Zidar* (Leksik 750), словн. *Zidar* (ZSSP 710) ~ д.-руськ. *зидарь* 'будівничий' (Срезневский I, 977), болг. *зидър* 'муляр' (Стоянов 238), макед. *sudar* 'му-

ляр, будівельник' (Гавриш 233), серб. *зидар* 'т. с.' (Лавровский 179), діал. *сидар* 'т. с.' (Стојановић 291), хорв. діал. *žid'ār* (Juršić 2, 243), словн. *židár* 'муляр' (Pleteršnik II, 909), діал. *židar* (*žda:r*) 'т. с.' (Šćijec-Stress 2, 469), *židar* (Gregorič 525), *žedār* (Tominec 246).

***Zoltar** ь: ст.-укр. Матвей *Золотарь*, 1545 р. (АЮЗР IV/1, 42), Наза(р) *Золота(р)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 12, 144), Михайло *Золотареv*, 1660 р. (РСР 30), Трохим *золотарь*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 286), укр. *Золотарь*, 1765–1769 рр. (МПП 222), *Золотар* – сучасне прізвище (СП 157), *Золотар'* (Дуйчак 122), *Золотарьово*, *Золотарівка* (6 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Гуляй *Золотареv*, 1612 р. (Веселовский 124), Богдан *Золотарь*, 1639 р. (Раздорский 301), (похідне) *Золотарева*, XVI ст. – ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 799), рос. *Золотареv* (ЖПТ), ст.-блр. Павель *Золотарь*, 1539 р. (Усціновіч 1975: 126), блр. *Залатар*, *Залатароў* (Бірыла 155), болг. *Златарев*, *Златаров* (Илчев 214), (похідні) *Златарьова рѣка* – гідронім (Иванов Долна Струма 126), *Златарьов рѣт* – мікротопонім (Заимов Панагюрско 105), макед. *Златарев*, *Златаров* (Речник ПКМ I, 459), серб. *Златарев* (Ђапић 1966: 164), *Златарь* (Грковић Имена 181), *Златар* – прізвище (Кожељац 231), хорв. *Zlatar* (Leksik 751), словн. *Zlatar* (ZSSP 711), ст.-пол. Tomasz *Złotarz*, 1653 р. (Mytnik 313), пол. *Złotar* (SN X, 521) ~ д.-руськ. *златарь* 'ювелір' (СДЯ III, 384), ст.-укр. *золотарь*, *золотарь* 'золотар, ювелір' (СУМ XVI–XVII ст. 12, 144), укр. *золотár* 'майстер, що виготовляє художні вироби, парикраси і т. ін. із коштовних металів і каміння' (СУМ III, 680), діал. *золотáрь* 'ювелір' (Керча 1, 370), ст.-рос. *золотарь* 'золотар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 56), рос. діал. *золотáрь* 'багатий мандрівник' (СРНГ 11, 329), ст.-блр. *золотарь* 'виробник різних речей із золота' (ГСБМ 13, 137), болг. *златáрь* 'золотар, ювелір; торговець золотими та срібними виробами' (Стоянов 239), макед. *златар* 'ювелір' (Гавриш 229), серб. *златар* 'ювелір' (Лавровский 181), словн. *zlatár* 'т. с.' (Pleteršnik II, 912), ст.-словц. *zlatár* 'т. с.' (HSSJ VII, 302).

Пор. ще відапелятивні блр. *Залатары* – назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 103), макед. *Златари* (Иванова Студии 286), серб. *Zlatare* (3), *Zlatari* (Im. m. 488) – ойконіми.

***Zvonar** ь: укр. *Дзвонар* (Чучка 193), *Звонар* (Новикова 322), *Звоня* (Вол.), *Звонарь* («(роздзвонює») всякі таємниці, чутки, плітки і т. п.») – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 158), рос. *Звонарѐв*

(ЖПТ), *Звонарь* — прізви́сько (Гузнова 240), блр. *Званароў* (Бірыла 158), хорв. *Zvonar* (Leksik 756), слвн. *Zvonar* (ZSSP 715), ст.-пол. *Clementis Swonars Pauli*, 1441 р. (SSNO VI, 338), пол. *Zwonar*, *Zwonarz* (SN X, 548), чеськ. *Zvonař* (ЧП), слвц. *Zvonár* (Krištof 169), *Zvonar* — прізви́сько (ТР 230) ~ укр. *дзвона́р* 'служитель, який дзвонить у церковні дзвони' (СУМ II, 265), діал. *дзвона́р* 'той, хто дзвонить у церковні дзвони; дзвонар' (Шило 107), *дзвона́р* 'ливар дзвонів' (ЕСУМ 2, 55), ст.-рос. *звонарь* 'дзвонар' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 357), блр. діал. *званар* 'т. с.' (СБГ 2, 283), болг. *звѣнар* 'звонар' (Стоянов 235), макед. *свонар* 'ливар дзвонів', 'дзвонар' (Гавриш 233), серб. *звонар* 'т. с.' (Лавровский 175), діал. *свонар* 'т. с.' (Стојановић 290), слвн. *zvonár* 'ливар дзвонів' (Pleteršnik II, 937), чеськ. *zvonář* 'дзвоновий майстер' (ЧУС 2, 698), ст.-слвц. *zvonár* 'ливар дзвонів' (HSSJ VII, 438), слвц. *zvonár* 'паламар, дзвонар', 'ливар дзвонів' (Bunganič 666), діал. *zvoňár* 'дзвонар' (Orlovský 419), в.-луж. *zwonar* 'ливар дзвонів' (Трофимович 455).

Пор. ще відапелятивне укр. *Дзвонарі* *мн.* («родина, дід якої був дзвонарем») — прізви́сько (Чабаненко ПНН 1, 127).

**Žitar* 'б': укр. *Житар* (СП 143), ст.-рос. Василий Степанов *Житар*, 1624 р. (Веселовский 115), рос. *Житарев* (МО), болг. *Житаров* (Илчев 205), макед. *Житаров* (Речник ПКМ I, 436), слвн. (похідне) *Žitará vás / Sittersdorf* — топонім на словенсько-австрійському порубіжжі (Kattinig 142; Zdovc 167), пол. *Żytar* (SN X, 617) ~ д.-руськ. *житарь* '?' (Срезневский I, 875), укр. діал. *жі́тарь* 'польовий сторож' (СБук.Г 116), рос. діал. *жита́рь* 'сторож хлібних запасів' (СРНГ 9, 188), болг. *жита́р* 'продавець зерна, борошна' (Стоянов 192), макед. *житар* 'торговець хлібом, зерном' (Гавриш 158), серб. *житар* 'торговець хлібом' (Лавровский 132), слвн. *žitar* 'торговець зерном' (Pleteršnik II, 951), в.-луж. *žitar* 'хліботорговець' (Трофимович 459).

Пор. ще відапелятивні рос. *Житарі Большие*, *Житарі Малые* — ойконіми в колишній Оренбурзькій губ. (RGN III, 298).

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Ст.-укр. *Bluszcz*

Зафіксовано в складі антропонімоформули *Daniło Bluszcz*, XVI ст. (Жерела III, 225). Пор. ще деякі спільнокореневі відповідники: укр. *Плющъ*, 1718 р. (ДІП I, 254), *Плющ* – сучасне прізвище (Новикова 653), (похідне) *Плющівка* – ойконім у Миколаївській обл., ст.-рос. Еска *Плющевъ*, 1495 р. (Тупиков 696), (похідне) *Плющево*, 1539/40 р. – назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 115), рос. *Блющев* (Ярославськ. обл.), *Плющ*, *Плющев* (МО), (похідні) *Плющево* (5 фіксацій), *Плющово* (2) – назви населених пунктів у різних регіонах (RGN VII, 74), ст.-блр. Иван *Плющ*, 1681 р. (Бірыла 1966: 245), блр. (похідне) *Плюшчава* – ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 142), болг. *Плющев* (Илчев 400), пол. *Bluszcz*, *Pluszcz* (SN I, 358; VII, 400), (похідне) *Bluszczów* – ойконім (NMP I, 218) < ***Вl'ущъ**.

Стосовно апелятивної лексики див. (ЭССЯ 2, 138–139; SPI, 279–280; ЕСУМ I, 214–215; 4, 461).

Ст.-укр. Марко *Плющикъ*, 1563 р. (Тупиков 307), рос. *Плющик*, *Плющиков* (МО), ст.-блр. Васка *Плющык*, 1649 р. (Бірыла 1966: 245), блр. *Плюшчык* (Бірыла 327), пол. *Bluszczuk*, *Pluszczuk* (SN I, 358; VII, 400) – рефлeksi потенційного псл. ***Вl'ущікъ**.

Ст.-рос. *Бралья*

Зафіксовано в 1552 р.: *Бралья* Евдокия Якушева, холопка князів Ромодановських (Веселовский 49).

Один із рідкісних антропонімів. Пор. ще (похідне) *Бральино*, *Парамоново то-жъ*, XVI ст. – назва поселення в історичній Новго-

родщині (НПК VI, 564). Щодо мотивацій пор., наприклад, ст.-рос. *бралѣя*, 1514 р. («Оленка бралѣя скатерница»; Сл.РЯ XI–XVII вв. I, 314), а також укр. діал. *брáля* ‘жінка, яка бере коноплі’ (СУГО 27), ‘жінка, що вибирає коноплі (картоплю, льон)’ (Грицак I, 302) та ін. < **bьradlѣja* (ЭССЯ 3, 160).

Псл. **bьradlѣja* словотвірнo пов’язане з псл. **bavidlѣja*, **bajidlѣja*, **koradlѣja* та ін., реконструйованими в (Шульгач 2021: 285–286).

Не зважаючи на ареал, на основі ст.-рос. *Бралѣя* можна реконструювати псл. діал. **Вьradlѣja*.

Укр. *Глад*, *Гладий* і споріднені антропоніми

Заголовні антропоніми зафіксовано в (Holutiak 109). Їх можна зіставляти із ст.-пол. Johannes *Gład*, 1480 р. (SSNO II, 125), пол. *Głady*, *Hłady* (SN III, 377; IV, 125) і кваліфікувати як рефлексн псл. **Gladъ*(*ъ*) – нерозширеного суфіксального (-*ъk-*) варіанта псл. **Gladъkъ*(*ъ*) < **gladъkъ*(*ъ*) (ЭССЯ 6, 115–116).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ще деяких праантропонімів із коренем **Glad-*, зокрема:

**Gladъ*: укр. *Гладъ* (м. Дрогобич Льв.), рос. *Гладъ* (МО), слвц. *Hladъ* (TZ Trnava 92) ~ блр. діал. *гладзь* ‘дуже товста жінка’ (ТС I, 201) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 116; SP VII, 86–87).

**Gladikъ*, **Gladicъ*: ст.-укр. Kunasz *Hladicz*, XVI ст. (Жерела I, 156), укр. *Гладик*, *Гладич* (Holutiak 109), рос. *Гладиков*, *Гладич*, *Гладичева ж.* (МО), болг. *Гладич* (Илчев 134), хорв. *Gladicъ* (Leksik 290), пол. *Gładzik*, *Hładicz*, *Hładik*, *Hładzik* (SN III, 378; IV, 124, 125), чеськ. *Hladík* (ЧП), слвц. *Hladič* (TZ Trnava 92) ~ **gladičъ* (SP VII, 84).

**Gladъkъ*(*ъ*): ст.-укр. Аньдрии *Гладкой*, 1645 р. (Сел. рух 318), укр. *Гладкий*, 1718 р. (ДІП I, 121), *Гладкий* – сучасне прізвище (СП 92), *Гладкий* – прізвище («високий і повний»; СПУ I, 243), ст.-рос. Юшко *Гладкой*, 1491 р. (Тупиков 104), рос. *Гладкой* (МО), ст.-блр. Янко *Гладки*, 1565 р. (ДМА I, 427), блр. *Гладкі* (Бірыла 110), хорв. *Gladki* (Leksik 190), слвн. *Gladki* (ZSSP 162), ст.-пол. *Gladky*, 1391 р. (SSNO II, 126), пол. *Gładki*, *Hładki* (SN III, 376; IV, 125), чеськ. *Hladký* (ЧП), ст.-слвц. Gregorius *Hladky*, 1426 р., Guo *Hladky*, 1556 р. (HSSJ I, 406), слвц. *Hladký* (TZ Trnava 92), луж. *Hładki*, н.-луж. *Ładki* (Wenzel II/1, 145; Мука III, 61) ~ укр. *гладкий* ‘дуже товстий, гладкий’ (ЕСУМ I, 519), діал. *гладкі* ‘товстий, жирний’ (Аркушин 89) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 115–116).

***Gladunъ**: ст.-укр. Степанъ *Гладунъ*, 1649 р. (АЮЗР III/4, 155), укр. *Гладун* (СП 92), *Гладун* – прізвисько («дуже повний»; СПУ 1, 243), (похідне) *Гладунова Лучка* – мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 113), рос. *Гладунов* (МО), блр. *Гладун* (Бірыла 110), пол. *Gładunów, Hładun* (SN III, 377; IV, 125) ~ укр. діал. *гладу́н* ‘гладкий чоловік’ (ЕСУМ 1, 519), рос. діал. *гладу́н* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180), блр. діал. *гладу́н* ‘ситий, товстий чоловік’ (ТС 1, 201) та ін.

***Gladynъ**: рос. *Гладынев* (МО), пол. *Gładyni, Hładyni* (SN III, 377; IV, 125).

***Gladyrъ**: рос. *Гладырь, Гладырев* (МО), пол. *Gładyrz* (SN III, 377) ~ рос. діал. *глады́рь* ‘товстун’ (СРНГ 6, 182) та ін.

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Gladašъ**: рос. *Гладашев* (м. Москва), пол. *Gładaś, Hładaś* (SN III, 376; IV, 124).

***Gładišъ**: рос. *Гладишев* (МО), ст.-пол. *Johanne dicto Gladisz*, 1368 р. (SSNO II, 127), пол. *Gładiś* (SN III, 376), чеськ. *Hladiš* (ЧП).

***Gladoхъ** / ***Gladoшъ**: пол. *Gładoch, Gładosz* (SN III, 377) ~ укр. діал. *гладо́ха* ‘товста жінка’ (Аркушин 89), рос. діал. *гладо́ха* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180) та ін.

***Gladuxъ** / ***Gladušъ**: укр. *Гладуш* (СП 92), рос. *Гладух, Гладушев, Гладушов* (МО), пол. *Gładuch* (SN III, 377) ~ рос. діал. *гладу́х, глады́ш* ‘товстун’ (СРНГ 6, 180, 181) та ін.

***Gladuxъ** / ***Gladušъ**: ст.-укр. *Гладышъ*, 1683 р. (Тупиков 104), укр. *Гладишъ*, 1718 р. (ДІП I, 82), *Гладиш* – сучасне прізвище (СП 92), *Гладиш* – прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 101), (похідне) *Гладишівка* – мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 113), ст.-рос. *Ивашко Гладышъ*, 1495 р. (Тупиков 104), *Гладышъ*, XVII ст. – прізвисько (Соколов 10), рос. *Гладышев* (МО), (похідне) *Гладышево* – ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 459), блр. *Гладыш* (Бірыла 110), ст.-пол. *Joannes Gładysz*, 1681 р. (Mytnik 99), пол. *Gładych, Gładysz, Hładysz* (SN III, 377; IV, 125) ~ укр. діал. *глады́ш* ‘товстун’ (ЕСУМ 1, 519) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 116).

Потенційні праантропоніми-композиції:

***Gładъkobajъ**: рос. Олексуша *гладкобайка* – прізвисько (СРНГ 6, 180) ~ діал. *гладкоба́й* ‘лагідна, весела людина, яка завжди говорить правду’ (СРНГ 6, 180).

***Gładъkobordъjъ**: рос. *Гладкобородов* (МО).

***Gladъkonogъ(jь)**: рос. *Гладконогов*, 1713 р. (Камкин 102), *Гладконогих* (МО).

***Gladъkoščekъ(jь)**: рос. *Гладкощеков* (ЖПТ).

Ст.-укр. *Гошва* і под.

Заголовний антропонім зафіксовано в 1578 р. у складі антропонімоформули Петръ *Гошва* (УП 1, 266). На наш погляд, це вторинна форма з *Г*-протезою, як і укр. *Гошва* — сучасне прізвище на Львівщині (Анк.), пол. *Hoszwa* (SN IV, 166). У такому разі їх можна зіставляти із ст.-рос. **Ошва*, збереженим в ойконімі *Ошвино*, XVI ст. в історичній Новгородщині (НПК II, 382), пол. *Oszwa* (SN VII, 123), а на рівні парадигматичних зв'язків — з рос. *Ошев*, *Вошев* (ЖПТ).

Наведені антропоніми відапелятивного походження. Пор., наприклад, ст.-укр. *ошва* 'шкіряний ремінь для скріплення корпусу ком'яги': з *ошвами яловыми*, 1583 р. (Торгівля 193), укр. діал. *ошви* *мн.* 'скріплені у формі прямокутника балки, що кладуть на стіні' (Євтушок Атлас 21, карта № 7), рос. діал. *вошва* 'візерунок, вишитий на чому-н.' (СОГ 2, 89) та ін., зібрані під гаслами **obšъva*, **obšъvъ* (ЭССЯ 30, 144).

Крім ***Obšъva**, ***Obšъvъ**, можна реконструювати ще деякі інопрефіксальні праантропоніми, зокрема:

***Nešъva**, ***Nešъvъ**: укр. *Нешва* (КПУ Київ. 8, 172), рос. *Нешва* (ЖПТ), хорв. *Nešev* (Leksik 457), чеськ. *Nešev* (ЧП).

**oržъva*: блр. діал. *рошва* 'розшивка' (Бялькевіч 390). Антропонімні рефлексі невідомі. В ЭССЯ архетип пропущено.

***Rošъva**, ***Rošъvъ**: рос. *Пошвин* (ЖПТ), *Пошов* (Новикова, 675), пол. *Poszwa* (SN VII, 506), чеськ. *Pošva* (ЧП), словц. *Pošva* (TZ Bratislava 290) ~ ст.-укр. *пошвы* *мн.* 'чехол, піхви' (Тимченко 2, 204), укр. діал. *пoшви* *мн.* 'скріплені у формі прямокутника балки, що кладуть на стіні' (Євтушок Атлас 21, карта № 7), ст.-рос. *пошва* 'підошва взуття', *пошвы* 'піхви', *пошевъ* 'козуб, зшитий ликом' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 18, 82), рос. діал. *пошóв*, *пóшев* 'берестяний козуб, зшитий мочалом' (СРНГ 31, 37), ст.-блр. *пошва* 'наволочка' (ГСБМ 27, 423), блр. діал. *пoшва* 'т. с.' (СБГ 4, 64) та ін.

***Prišъva**: ст.-укр. *Ивань Пришва*, 1649 р. (Реєстр 186), укр. *Пришва* (Горпинич, Тимченко 226), ст.-рос. *Ивань Пришва*, 1495 р. (НПК I, 615), рос. *Пришва*, *Пришвин* (МО), (похідне) *Пришвино* —

ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VII, 392) ~ ст.-укр. *пришва*: *чоботи пришиви*, 1700 р. (АППС 2, 298), укр. *пришва*: *чоботи пришиви сафянови*, 1730 р. (Ділова НРМ 266), ст.-рос. *пришва* ‘чобіт із пришитим носком’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 20, 83), рос. діал. *прішва* ‘дотичка в одязі’ (СРНГ 32, 66), блр. діал. *прѣшва* ‘лата — тонка жердина, на якій кріпиться солома на даху’ (ТС 4, 263).

***Prošьva**: рос. *Прошвин* — сучасне прізвище (м. Воронеж) ~ укр. *прѣшва* ‘смушка мережива або вшитї тканини, вшита чи призначена для вшивання у виріб із тканини’ (СУМ VII, 350), діал. *прѣшва* ‘в’язана мережка на наволочці’ (Грищенко, Мойсієнко 52), рос. діал. *прішва* ‘мереживо’ (СРНГ 33, 46) та ін.

Пор. ще деякі потенційні архетипи з коренем *šьv- (*-šьv-):

***Šьvēja, *Šьvějь**: укр. *Швея* (Пура СПР IV, 143), рос. *Швеев, Швейин* (ЖПТ), пол. *Szwej, Szweja* (SN IX, 383).

***Šьвьсь**: ст.-укр. Івашко *Швец*, 1576 р. (ОО 50), укр. *Швець* (СП 392), ст.-рос. Іван *Швец*, XV ст. (Веселовский 363), рос. *Швецов, Швецов* (ЖПТ), (похідні) *Швецов* (7), *Швецова* (2), *Швецово* (7), *Швецы* (5), *Швецов, Швецово* (2) — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 245–246, 250–251), ст.-блр. Петро *Швец*, 1670 р. (Бірыла 1966: 275), блр. *Швец* (Бірыла 473), хорв. *Ševc, Švec* (Leksik 639, 668), ст.-пол. Miko *Szewc*, 1544 р., Albertum *Szwiec*, 1636 р. (Mytnik 273), пол. *Szewc, Szewc* (SN IX, 279, 381), чеськ. *Šefc, Ševc, Ševce, Švec* (ЧП), в.-луж. *Šewc*, н.-луж. *Šejc* (Wenzel II/2, 121) ~ ст.-укр. *ше(в)цѣ мн.* ‘шевці’ (АППС 1, 134), ст.-блр. *швецѣ, шевецѣ, шэвецѣ* ‘швець’ (ГСБМ 37, 76, 78) та ін. Див. (Boryś 603: *šьвьсь).

***Rošьвьсь**: рос. *Пошевцева ж.* (МО), *Пошецов* — сучасне прізвище, хорв. *Rošvec* (Leksik 526).

***Šьвьцѣ**: укр. *Шевич* (Новикова 942), рос. *Шевичков* (ЖПТ), *Шевичков* (МО), хорв. *Ševčik* (Leksik 639), ст.-пол. Pauli alias Pawlow *Scheffczig*, 1434 р. (SSNO V, 305), пол. *Szefcik, Szefczyk, Szewczyk* (SN IX, 259, 280), чеськ. *Ševčik* (ЧП), в.-луж. *Šewčik*, н.-луж. *Šejcyk* (Wenzel II/2, 121).

З-поміж праантропонімів-комполітів пор. ***Lichošьva, *Lichošьвъ** > ст.-укр. *Lichoswa*, 1615 р. (ОВ 141), Пилип *Лихошва*, 1649 р. (Реєстр 452), укр. *Лихошва* (СП 212), рос. *Лихошва* (МО), *Лихошев* (Глуховцева 2, 19).

Укр. Жегва

Жегва (діал. *Ж'єгва*) – сучасне прізви́сько в с. Хворостів Любомльського р-ну Волинської обл. (СПУ 1, 357) – відапелативне похідне. Пор. співвідносні (місцеві) *ж'єгва*, варіанти *жа́гва*, *жіѓва*, *жіќва* бот. ‘грибковий наріст на трухлявому дереві’ (Аркушин 151), споріднені з укр. діал. *жагва́* ‘трут, гніт або висушений гриб, що застосовується для викрешування вогню’ (ЕСУМ 2, 184), а також *жа́гва*, *жі́вга*, *ж'ї́гва* ‘губка з берези, оброблена певним чином, яку використовували для викрешування вогню’ (Аркушин 151), ст.-блр. *жагва*, *жакгва*, *жакгев* ‘факел’ (ГСБМ 9, 240, 249, 250), блр. діал. *жа́гва* ‘губка для вогню’ (ТС 2, 56; Шаталава 54), пол. *żagiew*, чеськ. *žáhev* ‘т. с.’, в.-луж. *žahow* ‘губка, трут’ (Zeman 627) – рефлексн псл. **žagu*, -*ъve*. Див. (Козлова 132).

Інослов'янські рефлексн псл. **žagu*, -*ъve* на антропонімному рівні не засвідчено.

Ст.-укр. Жигало і под.

Заголовний антропонім зафіксовано в 1637 р. у складі антропонімоформули Павел *Жигало* (Сел. рух 263). Він генетично споріднений з укр. *Жигало*, 1718 р. (ДІП I, 256), *Жигало*, *Жигайло*, *Жига́дло* (СП 142), *Джигайло* (Горпинич, Корнієнко 69), *Джига́дло* (Пура СПР V, 43), *Джигало* (Новикова 251), а також *Жигайли*, *Жигайлі́вка* (3 фіксації), *Жигайлове* – відантропонімні ойконіми, ст.-рос. Нечка *Жигало*, 1623 р. (АЮБ III, 371), рос. *Жыгаловъ*, 1716 р. (Парфенова 161), *Джигало*, *Жигало*, *Жигалов*, *Жигайлов* (МО), (похідні) *Жигалова* (3 фіксації) – ойконіми в колишніх Московській, Пермській, Смоленській губ., *Жигалово* – в колишній Смоленській губ. (RGN III, 290), *Жигалов пруд* – мікрогідронім, *Жигалов проулок* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 1, 342), блр. *Жыгала*, *Жыгайла*, *Жыга́дла* (Бірыла 149), *Джигалов* (ЖПТ), *Жыгалава* – відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 68), *Жыгалава*, *Жыгалы* – у Вітебській обл. (Рап. Віц. 143), *Жыгалава* – гелонім у Могильовській обл. (СММ 74), хорв. (вторинне) *Žigalović* (Leksik 759), слвн. *Žigalo* (ZSSP 718), пол. *Dżygaiło*, *Dżygało*, *Dżygadło*, *Zygadło*, *Żygadło*, *Żygajło*, *Żygało*, *Żygadło* (SN II, 673; X, 552, 611, 612) < **Žigadlo*.

Ст.-рос. *Зажигало*, 1570 р. (Веселовский 118), рос. *Зажигалов* – сучасне прізвище (м. Київ), пол. (вторинне) *Zażygalin* (SN X, 452) свідчать про потенційність праантропоніма ***Zažigadlo**.

Заголовні антропоніми наведено в (Новикова 303). Вони співвідносні зі ст.-укр. Івань *Жмѹръ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 9, 171), укр. *Жмур* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 364), (похідне) *Жмуровка* – ойконім у колишній Київській губ. (RGN III, 302), рос. *Жмурин*, *Жмуров* (ЖПТ), (похідне) *Жмурово* – ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN III, 302), блр. *Жмуры* (2 фіксації) – відантропонімні назви поселень у колишній Вітебській губ. (RGN III, 302), схв. *Mžura* (Rječnik VII, 191), ст.-пол. *Mszura*, 1477 р. (SSNO III, 592), пол. *Mzur* (Rymut II, 130) відапелитивного походження. Стосовно мотиваційних засад пор. слов'янську лексику, зібрану під гаслами **mъžura* / **mъžurъ* (ЭССЯ 21, 183).

***Мѣжурѣка**, ***Мѣжурѣко**, ***Мѣжурѣкъ**: укр. *Жмурко* (Чучка 226), *Жмурка ж.* – сучасне прізвисько («жмуриться, бо недобачає»; СПУ 1, 364), ст.-рос. Михаил Петрович Волконский *Жмурка*, 1574 р. (Веселовский 116), рос. *Жмуркин*, *Жмурков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Жмурково* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 302), ст.-пол. Stanislaw *Mszurka*, 1405 р. (SSNO III, 592), пол. *Mzurek*, *Mzurkiewicz*, *Mzurka* (Rymut II, 130), чеськ. *Mžourek* (ЧП).

***Мѣжуріка**, ***Мѣжурікѣ**: укр. *Жмурик* (ОКІУМ), *Жмурик* – сучасне прізвисько («завжди жмурився»; СПУ I, 364), *Жмурика* (Пура СР І, 38), рос. *Жмуриков* (ЖПТ).

кійок ‘палиця для перевертання соломи в печі’ (МСПГ 196) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 259).

***Кујсь**: хорв. *Kijas* (Leksik 293), ст.-пол. *Johannes Kyecz*, 1479 р. (SSNO II, 581), пол. *Kijc* (SN IV, 607), словц. *Kijas*, *Kujac* (TZ Bratislava 159, 199), н.-луж. *Kijas*, *Kijc* (Muka III, 49) ~ **кујсь* (ЕССЯ 13, 257–258).

***Кујана**, ***Кујанъ**, ***Кујань**: ст.-укр. Федоръ *Киянь*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 105), укр. *Киян* (Редько 1, 463), *Кіян* (Новикова 382), *Кыйан* – прізвисько (Дуйчак 298), (похідне) *Киянівка* – ойконім на Вінниччині, рос. *Киян*, *Кияна*, *Киянов*, *Киянь* (м. Москва), (похідне) *Кияново* – назва поселення в колишній Костромській губ. (RGN IV, 182), ст.-пол. *Kuan*, 1471 р. (SSNO II, 580), пол. *Kijan*, *Kijańa* (SN IV, 607), чеськ. *Kujaňa* (ЧП), н.-луж. *Kijan* (Wenzel 203) ~ ст.-укр. *кьян* ‘ковальний молот’ (СУМ XVI–XVII ст. 14, 105), укр. діал. *кьян* ‘дрюк; великий ковальський молот’, *кьянь* ‘кьянка, дерев’яний молоток у бондаря’ (ЕСУМ 2, 442) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 255–256).

***Кујанька**, ***Кујанькъ**: укр. *Кыйанка* – прізвисько (Дуйчак 298), рос. *Киянкина ж.* (МО), ст.-пол. *Jan Kuanka*, 1422 р. (SSNO II, 580), пол. *Kijanek*, *Kijanka* (SN IV, 607), *Kijanka* – прізвисько («jest chuda»; «mały, drobny, zwinny»; Mrózek 62), чеськ. *Kujánek*, *Kujanka* (ЧП), луж. *Kijanka* (Wenzel II/1, 192) ~ укр. діал. *кьянка* ‘замок’, ‘праник’ (СБІ 302), *кьянка* ‘праник’, ‘палиця з м’якого дерева із зігнутою ручкою’ (Онишкевич 1, 355), *кьянка* ‘макогін’ (Бігуняк, Гойсак 18) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 256).

***Кујаніца**: ст.-укр. Матвѣй *Кияница*, 1654 р. (РПП 81), укр. *Кияница*, 1752 р. (АК 2, 531), *Кияница* – сучасне прізвисько (Новикова 374), рос. *Кияница*, *Кияницын* (МО), хорв. *Kijanica* (Leksik 293), пол. *Kujanica* (SN V, 495), чеськ. *Kijanica*, *Kujanica* (ЧП), словц. *Kujanica* (*Kianica*) (TR 143) ~ **кујаніца* (ЕССЯ 13, 256).

***Кујаньсь**: укр. *Киянець* (КПУ Чорноб. Жит. 199), (похідне) *Киянцова* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 348), рос. *Киянец*, *Киянцев* (МО), словн. *Kijanec* (ZSSP 262), в.-луж. *Kijanc* (Wenzel II/1, 192) ~ укр. діал. *кьянець* ‘нога із стегном у м’ясній туші’ (ЕСУМ 3, 442).

***Кујета**: рос. *Киятин* (МО), ст.-чеськ. *Joannem Kygata*, 1394 р. (Gebauer II, 193).

Ст.-укр. *Korzen* та ін.

Заголовний антропонім — Stanislaus *Korzen* — занотовано в документах XVI ст. (Жерела III, 306). Його можна зіставляти з: укр. *Коруї*, *Корзеї*, 1787 р. (Красовський 87), *Корень* (Рв.), *Коринь*, *Корень* (Новикова 412), *Коринь* (Богдан 133), *Коринь* — прізвисько («плів кошики з коренів дерев»), *Корені* *мн.* — родинне прізвисько (СПУ 2, 84, 85), (похідні) *Коренівка* — ойконіми в Житомирській і Сумській обл., ст.-рос. Івашко *Корень*, 1495 р. (Тупиков 196), Іван Васильевич *Коренев*, 1565 р. (Веселовский 155), (похідне) *Коренево*, 1551—54 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 261), рос. *Корень*, *Коренев* (МО), (похідні) *Коренев*, *Коренева* (3), *Коренево* (19 фіксацій) — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 403), ст.-блр. Іван *Корен*, 1528 р., Матвей *Корень*, 1663 р. (Бірыла 1966: 225), блр. (похідні) *Карані* — ойконіми в Брестській і Гродненській обл. (Рап. Бр. 64; Рап. Гр. 114), *Каранёва* — в Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 126; Рап. Віц. 188), хорв. *Koren* (Leksik 315), слвн. *Koren* (ZSSP 286), ст.-пол. Cusz *Korzen*, 1393 р. (SSNO III, 91), пол. *Korzen*, *Korzeń* (SN V, 175), чеськ. *Kořan*, *Kořán*, *Kořen* (ЧП), ст.-слвц. Antonius *Koren*, 1469 р. (HSSJ II, 105), слвц. *Koren* (Orlovský 142), *Koreň* (TZ Trnava 112), в.-луж. *Korjeń*, н.-луж. *Kóřeń* (Wenzel II/1, 211) < ***Корень**.

Стосовно мотивації наведених антропонімів пор., наприклад, укр. діал. *кóрінь* ‘товариш’ (СБІ 334) та іншу апелативну лексику слов’янських мов, наведену в словниковій статті **koreń* (ЕССЯ 11, 62—65).

З базовим **Koreń* пов’язані:

***Korenika**, ***Korenikъ**: рос. *Кореник*, *Кореников* (м. Москва), (похідне) *Кореничино* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN IV, 404), блр. (похідне) *Кореники* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IV, 404), хорв. *Korenik*, *Korenika* (Leksik 315), слвн. *Korenik* (ZSSP 286), пол. *Korzenik*, *Korzenika* (SN V, 175) ~ **korenika* (ЕССЯ 11, 61), слвц. діал. *koreńík* ‘продавець коріння, korenár’ (SSN I, 829).

***Koreńькъ**, ***Коренькъ**: рос. *Коренков* (м. Москва), *Коренок*, *Кореньков* (МО), (похідні) *Коренки* — ойконім у колишній Московській губ., *Кореньково* — в колишніх Тверській і Тульській губ. (RGN IV, 404), пол. *Korzenek* (SN V, 175), слвц. *Korenek* (TZ Bratislava 173), в.-луж. *Korjeńk* (Wenzel II/1, 211), н.-луж. *Kóřeńk* (Muka III, 54).

***Кореньсь**: ст.-укр. *Hricz Koreniec*, XVI ст. (Жерела I, 207), Ондрюшко *Коренець*, 1664 р. (РСП 255), укр. *Коренець*, *Корінець* (Богдан 133), *Коренець* (Новикова 412), рос. *Коренец*, *Коренцев*, *Коренцов* (МО), (похідне) *Коренцы* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IV, 404), хорв. *Korenc*, *Korenes* (Leksik 315), ст.-пол. *Maschco Corenyecz*, 1440 р. (SSNO III, 91), пол. *Korzeniec* (SN V, 175), слвц. *Korenes* (TZ Bratislava 173), н.-луж. *Korjeńc* (Wenzel 2004: 224) ~ **кореньсь* (ЭССЯ 11, 65–66).

***Кореньльї**: ст.-укр. ма(л) *Коре(н)ны(й)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 43), Ігнатей *Коренной*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 161), укр. *Корінний* (Редько 1, 510), ст.-рос. Антошка *Коренной*, XVII ст. (Тупиков 196), рос. *Коренной* (МО), пол. *Korzenny* (SN V, 175), чеськ. *Kořený* (ЧП), слвц. *Korený* (ТР 134) ~ **кореньльї* (ЭССЯ 11, 66–67).

***Korenastjъ**: рос. *Коренастов* (МО) ~ **korenastjъ* (ЭССЯ 11, 60).

***Korenistjъ**: рос. *Коренистов* (МО) ~ **korenistjъ* (ЭССЯ 11, 61).

***Koreniť**: хорв. *Korenić* (Leksik 315), слвн. *Korenič* (ZSSP 286), слвц. *Korenič* (TZ Bratislava 173).

***Koren'ar'ъ**: чеськ. *Kořenář* (ЧП) ~ ст.-слвц. *koreniar* 'збиральник лікарського коріння' (HSSJ II, 105).

Укр. Куцопал і под.

Прізвище зафіксовано в 1965 р. (ОКІУМ). Споріднене з укр. *Куцопалий* — сучасне прізвисько («на одній руці має понадрубані пальці»; Чабаненко ПНН 1, 242), рос. *Куцопал*, *Куцопалов* (МО), *Куцыпалов* (ЖПТ), блр. *Куцапал*, *Куцапалы* (Бірыла 237).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *куцопáлий* 'з короткими пальцями' (Грінченко 2, 334), рос. діал. *куцепáлый* 'безпалий' (СРНГ 16, 186).

Крім ***Kosopalъ(ь)**, можна відновити ще деякі праантропоніми з компонентом **Kos-*, зокрема:

***Kosъ**: ст.-укр. *Kws*, 1420 р., *Hricz Kusz*, 1648 р., укр. *Kus*, 1787 р. (Чучка 318), *Кус*, *Куц* — сучасні прізвища (Редько 1, 566, 568), *Куц* — сучасне прізвисько («невисокого росту»; СПУ 2, 119), ст.-рос. Кузьма *Кусов*, 1583 р. (ПИРС 216), рос. *Кусов* (ЖПТ), (похідні) *Кусова*, *Кусова* — ойконіми в колишніх Новгородській і Петербурзькій губ. (RGN IV, 718), блр. *Кусаў* (Бірыла 235), макед. *Кусов* (Речник ПКМ I, 727), хорв. *Kus* (Leksik 350), слвн. *Kos* (ZSSP 288), пол. *Kas*,

Kens, Keş, Kons (SN IV, 557, 566, 575; V, 123), чеськ. *Kus* (ЧП) ~ ст.-укр. *кусь* ‘шматок’ (Тимченко 2, 393) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 67).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Dokqsy**: укр. *Докус* (ЖПТ), рос. *Докусов* (м. Санкт-Петербург).

***Nedokqsy**: укр. *Недокус* (Новикова 581), рос. *Недокус* (МО), пол. *Niedokus* (SN VII, 48).

***Obkqsy**: рос. *Окусова ж.* (м. Москва), пол. *Okus* (SN X, 361).

***Pokqsa**, ***Pokqsy**: укр. *Покуса* (Горпинич, Корнієнко 184), *Покусі* *мн.* — родинне прізвище (СПУ 2, 412), рос. *Покусов* (м. Москва), *Покусина ж.* (МО), хорв. *Pokus* (Leksik 519), пол. *Pokus, Pokusa* (SN VII, 454), чеськ. *Pokus* (ЧП), словц. *Pokus* (TZ Bratislava 285).

***Prikqsy**: рос. *Прикусов* (ЖПТ).

***Prokqsa**, ***Prokqsy**: рос. *Прокусин* (МО), *Прокусов* (ЖПТ), пол. *Prokusa* (SN VII, 551).

***Vykqsy**: пол. *Vykus* (SN X, 361), чеськ. *Vykus* (ЧП).

***Zakqsa**, ***Zakqsy**: укр. *Закус* (Богдан 336), ст.-рос. *Закуса*, 1545 р. (Веселовский 119), рос. *Закусин* (МО), *Закусов* (ЖПТ), хорв. *Zakus* (Leksik 519), пол. *Zakes, Zakens, Zakeş* (SN X, 410).

***Kqsy** (**ж**): ст.-укр. *Kuszi*, XVI ст. (Жерела III, 306), Грицько *Кусий*, 1669 р. (ПКХ 51), укр. *Кусий*, 1726 р. (МК 294), *Куц*, 1785 р. (ИСК 99), *Кусий*, *Куций* — сучасні прізвища (Редько 1, 566, 568), *Кусий* («низький чоловік»), *Куций* («невисокий повний чоловік») — сучасні прізвища (СПУ 2, 118, 120), рос. *Кусый* (ЖПТ), ст.-пол. *Cansy*, 1385 р. (SSNO II, 568), пол. *Kasy, Kensy, Keşy* (SN IV, 558, 566, 576), *Kansy, Kesu* (Lexikon 1, 305, 322), ст.-словц. *Jacob Cusi*, 1543 р., *Jan Kusy*, 1587 р. (HSSJ II, 168), словц. *Kusy* (TZ Trnava 121), луж. *Kusy* (Wenzel II/1, 235) ~ укр. діал. *кусий* ‘короткий’, ‘невеликий’, *куций* ‘т. с.’, ‘заець’ (Аркушин 269, 270), *кусий* ‘короткий’, ‘короткохвостий (про собаку)’ (Вишневецька 162), *куций* ‘низький, куций’ (Сірка, Баушенко 49) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 67–68).

Kqsi*ba**: пол. *Keşibka* (SN IV, 575).

***Kqsidlo**: укр. *Кусайло* (Редько 1, 566), рос. *Кузалов* (ЖПТ), схв. *Кусало* (Речник XI, 88), хорв. (вторинне) *Kusalic* (Leksik 350) ~ укр. діал. *кусало* ‘зуби, щелепа; щипці для горіхів’ (ЕСУМ 3, 159) та ін. Див. (ЕССЯ 12, 64: **kqsidlo*).

***Kqsidlo**: ст.-рос. Ширяй Степановъ с. *Кушиловъ*, 1565 р. (Тупиков 613), рос. *Кушилов* (м. Москва), (похідне) *Кушиловская* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (RGN IV, 717).

***Zakqsidlo**: ст.-укр. *Закусило*, 1531 р. (Тупиков 156), укр. *Закусило* (Holutiak 171), (похідні) *Закусиловка* — ойконім у колишній Волинській губ. (RGN III, 394), *Закусили* — в Житомирській обл., рос. *Закусило*, *Закусилов* (МО), блр. *Закусилаў* (Бірыла 155), пол. *Zakusiko* (SN X, 413).

***Kqsaǰь**: рос. *Куса́й* — прізвисько (СРНГ 16, 156), *Кусаев*, *Куцаев* (МО), н.-луж. *Kusaj* (Мука III, 60).

***Pokqsaǰь**: укр. *Покусай* (Новикова 661), рос. *Покусаев* (ЖПТ).

***Zakqsaǰь**: рос. *Закусаев* (ЖПТ).

***Kqseǰь**: укр. *Кусій* (Радіон 64), (похідне) *Кусії* — ойконім на Чернігівщині, рос. *Кусей* (ЖПТ), *Кусеев* (м. Омськ).

***Kqsaка**, ***Kqsaкь** / ***Kqsaць**: укр. *Кусак* (Редько 1, 566), *Куцак* (ОКІУМ), *Куцак* — сучасне прізвисько («невисокого росту»; СПУ 2, 120), (похідні) *Кусакова* — ойконіми в колишніх Катеринославській і Херсонській губ. (RGN IV, 716), ст.-рос. Лука *Кусаковъ*, 1632 р. (Тупиков 613), Илейка *Кусакин*, 1635 р. (Парфенова 230), Ивашко Фомин сын *Кусака*, 1647 р. (Полякова 128), (похідне) *Кусаково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 332), рос. *Кусакин*, *Кусаков*, *Куцаков* (ЖПТ), (похідні) *Кусаково*, XVIII ст. — назва поселення в колишньому Можайському пов. (Кузов II, 354), *Кусакин*, *Кусакино* (5 фіксацій), *Кусакова*, *Кусаковка* — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 716), блр. *Куцакоў* (Бірыла 236), схв. (вторинне) *Кусачић* (Речник XI, 90), хорв. *Kusak* (Leksik 350), слвн. *Kosak* (ZSSP 289), пол. *Kqsaк*, *Kqsaк* (SN IV, 557, 575), чеськ. *Kusák* (ЧП), н.-луж. *Kusak* (Wenzel 247) ~ укр. діал. *куца́к* «людина невеликого росту» (СБук.Г 245), «товстий і низькорослий» (Шкрумеляк 85), *куця́к* «низькоросла людина» (СБІ 371), *куса́к* «шматок (сала)» (Грінченко 2, 332), рос. діал. *куса́ч* «рибка з колючками на зябрах» (СРНГ 16, 156) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 64: **kqsaкь* / **kqsaка*).

***Kqsiкь** / ***Kqsiць**: ст.-укр. *Куцык*, 1664 р. (РСП 182), укр. *Кусик*, *Кусич* (Богдан 153), *Кусік* (Пура СПР V, 86), *Куцик* (Радіон 65), *Куцик* — сучасне прізвисько («невисокий повний чоловік»; СПУ 2, 120), (похідне) *Кусиківці* — ойконім на Вінниччині, ст.-рос. Матей *Кусиковъ*, 1635 р. (Тупиков 613), рос. *Кусиков*, *Куциков* (МО), блр. *Кусічы* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 72), хорв. *Kusić*, *Kusik* (Leksik 350), слвн. *Kosič* (ZSSP 289), пол. *Kqsik*, *Kensik*, *Kqsik*, *Konsik* (SN IV, 558, 566, 576; V, 123), *Kansik*, *Kassik*,

Kesik, *Kunsik* (Lexikon 1, 315), чеськ. *Kusík* (ЧП), луж. *Kusik* (Wenzel II/1, 235) ~ укр. діал. *куцик* ‘коротка куртка’ (Грінченко 2, 334), рос. діал. *куцик орн.* ‘*Alcedo ispida* L., голубий зимородок’ (СРНГ 16, 186).

***Қосықь**: укр. *Кусок* (ОКІУМ), *Кусок* — сучасне прізвище (СПУ 2, 118), ст.-рос. *Кусокъ*, 1539 р., Левка *Кусковъ*, 1643 р. (Тупиков 220, 613), рос. *Кусков*, *Куцков* (МО), (похідні) *Кусково*, XVIII ст. — назва поселення в колишньому Московському пов. (Кусов II, 354), *Кускова* (3) — ойконіми в колишніх Калузькій, Пермській, Смоленській губ. (RGN IV, 717), блр. *Кускоў* (Бірыла 235), ст.-пол. *Benconis dicti Cansec*, XV ст. (SSNO II, 562), пол. *Kąsek*, *Kęsek*, *Konsek* (SN IV, 558, 575; V, 123), н.-луж. *Kusk* (Мука III, 60) ~ **қосықь* (ЭССЯ 12, 68–69).

***Қосъсь**: рос. *Куцова ж.* (МО), хорв. *Kusec* (Leksik 350), слвн. *Kosec* (ZSSP 289).

***Қосыливъ(йь)**: укр. *Кусливий* (Глуховцева 1, 383), рос. *Кусливый* (м. Омськ) ~ укр. *кусливий* ‘який кусається’ (СУМ IV, 416), рос. діал. *кусливый* ‘здатний сильно кусати; який боляче кусає’ (СРНГ 16, 157).

***Қосме** / ***Қосмень**: ст.-рос. Устин *Куменов*, 1623 р. (Веселовский 174) ~ **қосме* / **қосмень* (ЭССЯ 12, 66).

***Қосань**: укр. *Куцан* (ОКІУМ), *Куцан* — сучасне прізвище (‘низького росту’; СПУ 2, 120), рос. *Кусанов*, *Куцанов* (ЖПТ), блр. *Кусан*, *Кусанаў* (Бірыла 235), схв. *Құсан* (Речник XI, 89) ~ укр. *куца́н* ‘низькоросла людина’, діал. ‘біс’, ‘безхвостий’ (ЕСУМ 3, 165), рос. діал. *куца́н* ‘некастрований кабан’ (СРНГ 16, 185) та ін.

***Қосонъ**, ***Қосон’а**, ***Қосонь**: ст.-рос. Сенка *Кусонинъ*, 1663 р. (Тупиков 613), (похідне) *Кусони*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК III, 144), рос. *Кусонин* (МО), схв. *Құсоңа* (Речник XI, 92), пол. *Kenson*, *Kensoń*, *Kęson*, *Kęsoń* (SN IV, 566, 576).

***Қосунъ**: рос. (похідне) *Кусуново* — топонім у Владимирській обл., хорв. *Kusun* (Leksik 350).

***Қосунь**: ст.-рос. Оедка *Кусынинъ*, 1669 р. (Тупиков 613).

***Қосыпъ(йь)**: чеськ. *Kusný* (ЧП).

***Қосънь**: ст.-укр. *Kussen*, XVI ст. (Жерела III, 136), укр. *Кусень* (Редько 1, 566), рос. *Куснев* (Воронезьк. обл.), (похідне) *Куснева* — назва поселення в колишній Оренбурзькій губ. (RGN IV, 717), блр. *Кусні* — відантропонімічний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 217) ~ укр. діал. *ку́синь* ‘надкушений шматок (хліба, сала)’ (СБук.Г 244), *ку́синь* ‘великий шматок хліба’ (СБІ 368), *ку́сен* ‘шмат, кусень’ (Гнатишак 294) та ін.

***Kqsarъ**: рос. *Кусарев, Куцарев* (ЖПТ), хорв. *Kusar* (Leksik 350).

Праантропоніми-композиції:

***Kqsibordъ(жъ)**: ст.-чеськ. *Kusibrod* (Pleskalová 134).

***Kqsogorbъ(жъ)**: рос. *Куцегуб* (МО).

***Kqsokopъ, *Kqсъ(жъ) Копъ**: укр. *Куцеконь* (Горпинич, Корнієнко 126), *Куцоконь* (ЖПТ), ст.-пол. *Kąsy Con*, 1450 р. (SSNO II, 569).

***Kqsolаръ(жъ)**: укр. *Куцелар* (Глуховцева 1, 385), *Куцулаба* (СП 202) ~ укр. *куцолáний* 'з короткими ногами' (Грінченко 2, 334).

***Kqsonогъ(жъ)**: рос. *Куценогов* (м. Красноярськ), макед. (вторинне) *Кусоноговски* (Речник ПКМ I, 727) ~ укр. діал. *куцонóгий* 'коротконогий' (Керча 1, 459), рос. діал. *куценугий* 'т. с.' (СРНГ 16, 186).

***Kqsonосъ(жъ)**: рос. *Куценосов* (МО).

***Kqsorетъ(жъ)**: укр. *Куцон'ят* — сучасне прізвисько («якийсь із його предків мав ампутовану ногу»; Чабаненко ПНН 1, 242).

***Kqsororbъ**: укр. *Куцерб* (ЖПТ), рос. *Куцербов* (Новикова 460), *Куцербова ж.* (МО).

***Kqsonovъ**: ст.-укр. Хведор *Куцовъл*, 1691 р. (РСРП 350), укр. *Куцоволь* 1718 р. (ДІП I, 160), *Куцевіл* (Горпинич, Корнієнко 126), *Куцевол*, *Куцовол* — сучасні прізвища (ОКІУМ), (похідне) *Куцеволівка* — ойконім на Кіровоградщині, рос. *Куцеволов* (ЖПТ).

Праантропоніми постав у результаті лексикалізації відповідного словосполучення. Пор., наприклад, укр. прізвисько *Куций Волк*, 1718 р. (ДІП I, 192).

Потенційно могли онімізуватися:

***kqsoxvostъ(жъ)**: укр. діал. *куцохвóстий* 'з коротким хвостом' (Грінченко 2, 334).

***kqsorebrъ(жъ)**: укр. діал. *куцорéбрий* 'віл з двома короткими ребрами (останніми до заду)' (Грінченко 2, 334).

***kqsorogъ(жъ)**: укр. *куцорóгий* 'з короткими рогами' (Грінченко 2, 334).

Ст.-укр. *Msczyg(o)ius*

Чоловіче ім'я, зафіксоване в 1492 р. (див.: Чучка СОІ 249). Аналоги в інослов'янських антропоніміконах невідомі. Рефлекс псл.

***Mъstigojъ**.

Стосовно першого компонента пор. праантропоніми-композиції:

***Mъstibogъ**. Відновлено в (ЭССЯ 21, 168 — д.-руськ., чеськ.). Пор. ще блр. (похідне) *Мсцібава* — ойконім на Гродненщині (Рап. Гр. 166),

історично — *Мстибогов, Мстибогово, Мстибов*. Детальніше див. (Жучкевич 246).

***Мѣstiborъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще ст.-укр. *Мстибо(p)*, 1353 р. (наводиться за: Чучка СОІ 248), слвн. *Mistibor*, 1181 р. (наводиться за: Torkar 2013: 117).

***Мѣstidrugъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169).

***Мѣstigněвъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще чеськ. (похідне) *Mstihněv* — топонім (Profous III, 150), ст.-слвц. (похідне) *Mesztegnye*, історично *Meztegnew*, 1359 р. — топонім на території Угорщини (Stanislav II, 293).

***Мѣstiradъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169).

***Мѣstislavъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 169). Пор. ще (похідні) рос. *Мстиславъ* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 486), пол. *Mścisław* — назва поселення, відома з 1425 р. (NMP VII, 286), чеськ. *Mstislavice* — топонім, відомий з 1391 р. (Profous III, 150), ст.-слвц. *Mstislav*, IX ст. (Majtán 1996: 177).

***Мѣstivojъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 172).

***Мѣstivujъ**. Відновлено в (ЕССЯ 21, 172). Пор. ще пол. (похідне) *Mściwuje* — назва поселення, відома з 1436 р. (NMP VII, 286).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-gojъ* у постпозиції реконструйовано в (Шульгач V, 42–43).

Укр. *Полегкий*

Прізвище відапелятивного походження, зафіксоване в (РІ Черніг. 7, 421). Пор., наприклад, ст.-укр. *полегкій* ‘легкуватий’ (Тимченко 2, 158), укр. *пóлегкий* ‘легкуватий; занадто легкий’ (ЕСУМ 3, 209), діал. *пóлегкый* ‘трохи легший, ніж звичайно або потрібно; легкуватий’ (Сабадош 251) < **polьgъkъ(jь)*.

Полегкий < ***Polьgъkъ(jь)** — один із рідкісних випадків реалізації апроксимативів в антропонімній лексиці.

Ст.-рос. *Холхунов* та ін.

Заголовний антропонім зафіксовано в (ГРМ 297): Фрол *Холхунов*, 1587/88 р. Його можна зіставляти зі ст.-укр. **В**лѣксѣй *Ховхуненъко*, 1649 р. (Реєстр 154) — патронім на *-енко*, укр. *Хавхун* (КПУ Вол. 3, 445), *Ховхун* (СКТ 857), *Хувхун* (КПУ Херс. 7, 295), *Холхун*

(Редько 2, 1128 — «з неясного прізвиська»), рос. *Хавхун, Халхунов, Холхунов, Ховхунов* (МО), *Хохлунов* (ЖПТ) < **Холхунов* (метатеза -лх- > -хл-), блр. *Хохлун* (ЖПТ) < **Холхун, Холхуны* — відантропонімічний ойконім у колишній Мінській губ. (RGN IX, 514) < ***Хълхунъ**.

Праантропонім відапелятивного походження, пор., наприклад, пол. діал. *chetchun* ‘брехун, пустомеля, базікало’ (SGP III/3, 486).

Крім **Хълхунъ*, можна реконструювати ще деякі похідні з коренем **Хълх-*:

***Хълха**, ***Хълхо**, ***Хълхъ**: укр. *Хильхо* (ЖПТ), *Хіліх* (КБС 167) < **Хілх* (друге повноголосся), ст.-рос. (похідне) *Холхова*, 1594 р. — ойконім у колишньому Орловському пов. (Смирнов ОУ 282), рос. *Холхов* (МО), ст.-пол. *Chelch*, 1415 р. (SSNO I, 313), (вторинне) *Chetchowski*, 1682 р. (ABK XX, 462), пол. *Cholcha* (SN II, 98), (вторинні) *Chatchowka, Chetchowski, Chołchowski* (SN II, 48, 66, 99), *Chetchów, Chetchowo, Chetchu* (4 фіксації) — відантропонімічні назви поселень (NMP II, 27), мотивовані відповідними апелятивами.

Як відзначала Р.М. Козлова, в дериваційному аспекті «псл. **хълха*, **хълхо*, **хълхъ* — деривати з детермінативом -х- від основи **хел-* із кореневим вокалізмом у ступені редукції. Незалежно від генезису анлаутного х- слід визнати існування цього гнізда в пізньопраслов’янській мові» (Казлова І, 215).

***Хълхадло**: укр. *Хавхало* (НКП Він. 332), рос. *Халхалов* (МО), *Холхалов* (м. Тула).

***Хълхаль**: укр. *Хавхалюк* (НКП Він. 191).

***Хълхыло**, ***Хълхыль**: укр. *Хехло* (КПУ Полт. 2, 784) < **Хелхло* (абсорбція плавного), *Хихло* (Горпинич 159) < **Хилхло* / **Хивхло*, рос. *Хихлов* (МО), блр. *Хоўхлава* — відантропонімічний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 275), *Хохлава* — на Гродненщині (Рап. Гр. 248) < **Холхлава*, пол. (похідне) *Chechtówka* — ойконім (NMP II, 27) < **Chechtówka*.

**хълхул’а*: блр. діал. *хоўхуля* ‘неохайна (людина)’ (ТС 5, 254). Антропонімічні рефлексів не засвідчено.

***Хълханъ**: укр. *Хайхан* (КПУ Полт. 7, 182) < **Хальхан* (солодкозвуччя), *Халахан* (КС Зак. 1, 460) < **Халхан* (друге повноголосся), ст.-рос. (похідне) *Хоханово*, 1496–1498 рр. — ойконім у колишньому Малоярославському пов. (АСЭИ I, № 607) < **Холханово*, рос. *Хавханова ж.*, *Хоханов* (МО), а також слов’ян. *Chawchan*, 1766 р. (ABK XXXV, 147).

***Хълхатъ(ѣ)**: рос. *Хавхатов, Халхатов* (МО), *Холхатов* (ИС 33).

Композити відапелятивного походження:

***Хълходера**: укр. *Хамходера* (Горпинич 153) < **Халходера*.

***Хълходѣга**: укр. *Хохідра, Хухідра* (Чучка 587, 589), *Хоходра* (КПУ Переможі Він. 1, 437) — усі з абсорбцією плавного.

Ст.-слви. *Junoch* і споріднені антропоніми

Заголовний антропонім, зафіксований 1592 р. у складі антропонімоформули Michael *Junoch* (HSSJ I, 534), генетично споріднений з рос. *Юнохов* (м. Москва), ст.-пол. *Junoch*, 1421—1423 рр. (SSNO II, 500), чеськ. *Jinoch, Junoch* (Svoboda 148) < ***Јунохъ** ~ **junoхъ* (ЭССЯ 8, 194).

Суфіксальною варіантністю з **Јунохъ* пов'язані:

***Јунахъ** / ***Јунашь**: укр. *Юнаш* (Редько 2, 1237), рос. *Юнах, Юнахов, Юнаш, Юнашев* (МО), *Юнах* (Памяць Лоеўск. 519), пол. *Junasz* (SN IV, 397), чеськ. *Junášek* (ЧП).

***Јунихъ** / ***Јунишь**: рос. *Юнишев* (МО), пол. *Junisch* (!) (SN IV, 398).

***Јуноша**, ***Јуношь**: укр. *Юноша* — прізвисько (СПУ 3, 348), рос. *Юнош, Юноша, Юношев, Юношин* (МО), ст.-пол. *Junossza*, 1421 р. (SSNO II, 500), пол. *Junosza* (SN IV, 399), чеськ. *Junoš* (Svoboda 152) ~ **junoša, *junošъ* (ЭССЯ 8, 195).

***Јуноуха** / ***Јуноуша**, ***Јуноушь**: укр. *Юнуш* (Богдан 332), рос. *Юнушев, Юнушин* (МО), пол. *Junusz* (SN IV, 399) ~ схв. *juniš* 'юнак' (Rječnik IV, 685).

***Јуноушь**: ст.-рос. Ончушко *Юнышовъ*, 1677 р. (Тупиков 854), рос. *Юнышев* (МО) ~ рос. діал. *юньш* 'юнак' (ЯОС 10, 89), 'підліток' (СВГ 12, 122).

Можна реконструювати ще деякі праантропоніми з коренем **Jun-*, зокрема:

***Јуноъ(ѣ)**: хорв. *Jun* (Leksik 268), ст.-пол. *Hannus Jun*, 1437 р. (SSNO II, 499), пол. *Jun, Juny* (SN IV, 397, 399), чеськ. *Jun, Jín* (ЧП) ~ **junoъ(ѣ)* (ЭССЯ 8, 195—197).

***Јунакъ**: укр. *Юнак* (Редько 2, 1237), (похідні) *Юнаки, Юнаківка* — ойконіми в Полтавській і Сумській обл., рос. *Юнак, Юнаков* (МО), схв. (вторинне) *Junaković* (Rječnik IV, 682), серб. (похідне) *Junaci* — ойконім (Im. m. 215), хорв. *Junak* (Leksik 268), ст.-пол. *Junak*, 1485 р. (SSNO II, 499), пол. *Junak* (SN IV, 397), чеськ. *Junák*

(ЧП), ст.-слвц. *Sstefan Junak*, 1484 р. (HSSJ I, 534) ~ **junakъ* (ЭССЯ 8, 193–194).

***Junikъ**: укр. *Юник* (Богдан 332), рос. *Юников* (МО), блр. *Юнік* (Бірыла 496), пол. *Junik* (SN IV, 398).

***Junъka**, ***Junъko**, ***Junъkъ**: рос. *Юнкин*, *Юнков* (МО), блр. *Юнко* (Бірыла 496), хорв. *Junek*, *Jun* (Leksik 268), слвн. *Inka* – ім'я каринтієського князя (форма з переходом *Ju-* > *I-*; Bezlaž 1969: 13), ст.-пол. *Yunko*, *filiius Stanko*, 1467 р. (SSNO II, 500), пол. *Junek*, *Junka*, *Jun* (SN IV, 397, 398, 399), ст.-чеськ. *Junek*, 1494 р. (наводиться за: ЭССЯ 8, 195), чеськ. *Junek* (ЧП) ~ рос. діал. *юно́к*, *-нка* 'юнак' (СВГ 12, 122).

***Junъсь**: ст.-блр. *Юнець* Босаревиць, 1552 р. (Тупиков 456), блр. (похідне) *Юнцы* – ойконім на Вітебщині (Рап. Віщ. 425), схв. *Junac* – чол. ім'я (Rječnik IV, 678), слвн. *Jun* (ZSSP 239), ст.-пол. *Stanisla*o *Junecz*, 1385 р. (SSNO II, 499), пол. *Juniec* (SN IV, 398), чеськ. *Junec*, *Juñec* (ЧП), ст.-слвц. *Waszil Junecz*, 1618 р. (HSSJ I, 534), рос. *Юнец*, *Юнцев*, *Юнцов* (МО) ~ укр. діал. *юне́ць* 'бичок' (ЕСУМ 6, 522), рос. діал. *юне́ц* 'жених' (Даль 4, 668), ст.-блр. *юнець* 'молодий бик, бичок' (ГСБМ 37, 260), слвц. діал. *junec* (*juñies*) 'молодий віл' (SSN I, 728) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 197–198).

***Junica**: рос. *Юница*, *Юницин*, *Юницын* (м. Москва) ~ рос. діал. *юни́ца* 'наречена; молодиця' (Даль 4, 668), ст.-блр. *юница* 'телиця' (ГСБМ 37, 260) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 194).

***June**, **-ęte**: рос. *Юнятин* (МО), хорв. *June* (Leksik 268) ~ **june*, *-ęte* (ЭССЯ 8, 194).

***Junitъ**: рос. *Юничев* (МО), ст.-блр. Матвей *Юничъ*, 1627 р. (Тупиков 854), слвн. *Iunic*, 1134 р., *Ivnich*, 1136 р. – антропоніми альпійських слов'ян (Kronsteiner 207 – з реконструкцією *Junikъ*), пол. *Junicz*, *Junik* (SN IV, 398).

***Junota**: слвн. *Iunota*, 957 р. – антропонім альпійських слов'ян (Kronsteiner 207 – з реконструкцією *Junota*), ст.-пол. *Junota*, 1463 р. (SSNO II, 501), пол. *Junota* (SN IV, 399) ~ **junota* (ЭССЯ 8, 195).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- ААЭ — Акты, собр. в библиотеках и архивах Российской империи Археологическою экспедициею имп. Академии наук. Дополнены и изданы Высочайше учрежденною комиссиею. СПб., 1836—1838. Т. I—IV.
- Абабурка — *Абабурка М.В.* Эмацыянальна-экспрэсiвна-ацэначныя намінацыі асоб і жывых істот у гаворцы вёскы Морач Клецкага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 81—89.
- Абаев — *Абаев В.И.* Скифо-европейские изоглоссы. На стыке Востока и Запада. М., 1965.
- АВВ — Акти Волинського воєводства кінця XV—XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головних актів давніх у Варшаві) / Підг. до друку А. Блануці, Д. Ващука, Д. Вирського (латиномовні документи). К., 2014.
- АВД — Акты, относящиеся к истории Войска Донского / Собр. А.А. Лисшин. Новочеркасск, 1891. Т. 1.
- Авдеев — *Авдеев А.Г.* Галичский Успенский Паисьев монастырь по документам XV—XVII веков // РД. 2001. Вып. 7. С. 314—347.
- Авдеева — *Авдеева М.Т.* Словарь украинских говоров Воронежской области. Воронеж, 2008—2012. Т. 1—2.
- Авілава — *Авілава В.Л.* 3 лексікі вёсак Баяры і Бурлакі Астравецкага раёна // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 4—11.
- АВК — Акты, изд. Виленскою Археологическою комиссиею. Вильна, 1865—1910. Т. I—XXXV.
- Агапкина — *Агапкина Т.А.* Деревья в славянской народной традиции: Очерки. М., 2019.
- АГР — Акты, относящиеся до гражданской расправы древней России / Собр. и изд. А. Федотов-Чеховский. К., 1860—1863. Т. I—II.
- АГС — Архив государственного Совета. СПб., 1869—1899. Т. I—IV.
- АЕ — Археологический ежегодник.
- АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1846—1853. Т. I—V.

- АИСМ – Акты Иверского Святоозерского монастыря (1582–1706) / Собр. архимандрит Леонид. Ред. А. Труворов. СПб., 1878. (РИБ. Т. V).
- АК – Архів Коша Нової Запорізької Січі. 1734–1775: Корпус документів. К., 1998–2019. Т. 1–8.
- АКЖ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / Підг. до вид. М.К. Бойчук. К., 1965.
- АКП I–III – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века / Редакция и примеч. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1912–1914. Вып. I–III.
- АКПП – Адрес-календарь и памятная книжка Пензенской губернии. Пенза 1884.
- Акты МАМЮ – Из актов Московского архива Министерства юстиции / Сообщил А.Н. Зерцалов // ЧОИДР. 1900. Кн. II, отд. I. С. 1–130.
- Акты ЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1863–1892. Т. I–XV.
- Акчим. словарь – Словарь говора д. Акчим Красновишерского района Пермской области (Акчимский словарь) / Гл. ред. Ф.Л. Скитова. Пермь, 1984–2011. Вып. I–VI.
- Алгинин – *Алгинин А.Н.* Корни: Очерки по истории русских старообрядческих слобод Добрянки и Радуля. Чернигов, 2006.
- АЛМ – Акты Литовской метрики / Собр. Ф.И. Леонтович. Варшава, 1896. Т. I. Вып. 1: 1413–1498; 1897. Т. I. Вып. 2: 1499–1507.
- АЛП – Антологія лемківської пісні / Упоряд. М. Бойко. Львів, 1995.
- Алфьоров – *Алфьоров О., Горобець С., Монькін О.* Присяга Кальницького полку 1654 р. // Запорізька Січ і українське козацтво: Зб. наук. праць / Голова редкол. В.В. Кривошея. К., 2013. С. 3–36.
- Альбовский – *Альбовский Е.* Харьковские казаки. Вторая половина XVII ст. (по архивным источникам). I-я книга I-го тома Истории Харьковско-го полка. Репр. изд. Харьков, 2005.
- Альшиц – *Альшиц Д.Н.* Новый документ о людях и приказах Опричного двора // Исторический архив. М.; Л., 1949. Т. IV. С. 3–72.
- Аляксейчык 1976 – *Аляксейчык Г.М.* 3 дыялектнай лексікі вёскі Малыя Вераб'евічы Навагрудскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.А. Баханькова. Мінск, 1976. С. 6–15.
- Аляксейчык 1978 – *Аляксейчык Г.М.* Да слоўніка Навагрудчыны // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 5–19.
- АМГ – Акты Московского государства, изд. имп. Академиею наук / Под ред. Н.А. Попова и Д.Я. Самоковсова. СПб., 1890–1901. Т. I–III.
- АММ – Акты Московских монастырей и соборов 1509–1609 гг. из архивов Успенского собора и Богоявленского монастыря / Под ред. Л.В. Черепнина. М., 1984.
- АНВ – Акты Новгородского Вязищского монастыря конца XV – начала XVII в. / Подгот. к публ. И.Ю. Анкудинов. М., 2013.

- АНВМ — Архив Новоторжского Воскресенского женского монастыря. Старица, 1910.
- Ангелова-Атанасова — *Ангелова-Атанасова М.* Топонимията на Горнооряховско. Велико Търново, 1996.
- Андрияшев — *Андрияшев А.М.* Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1496—1576 гг. // *ЧОИДР.* 1914. Кн. III. С. 1—544.
- Аникин — *Аникин А.Е.* Русский этимологический словарь. М., 2007—. Вып. 1—.
- Анк. — Анкета Інституту української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АНПВ — Акты Нижегородского Печерского Вознесенского монастыря / С предисл. А. Титова. М., 1898.
- Анпилогов 1967 — *Анпилогов Г.Н.* Новые документы о России конца XVI — начала XVII в. М., 1967.
- Анпилогов 1977 — *Анпилогов Г.Н.* Нижегородские документы XVI века (1588—1600 гг.). М., 1977.
- Анпилогов 1982 — *Анпилогов Г.Н.* Рязанская писцовая приправочная книга конца XVI века. М., 1982.
- Антонов 1996 — *Антонов А.В.* Родословные росписи конца XVII в. М., 1996.
- Антонов 1999 — *Антонов А.В.* Ярославские монастыри и церкви в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 13—68.
- Антонов 1999а — *Антонов А.В.* К истории Пошехонской вотчины Богоявленского Островского монастыря // *РД.* М., 1999. Вып. 5. С. 95—113.
- Антонов 2001 — *Антонов А.В.* Костромские монастыри в документах XVI — начала XVII века // *РД.* М., 2001. Вып. 7. С. 52—219.
- Антонов 2004 — *Антонов А.В.* Поручные записи 1527—1571 годов // *РД.* М., 2004. Вып. 10. С. 8—79.
- АОС — Архангельский областной словарь / Под ред. О.Г. Гецовой. М., 1980—. Вып. 1—.
- АПД — Акты писцового дела. Материалы для истории кадастра и прямого обложения в Московском государстве. Т. 1: Акты 1587—1627 гг. / С предисл. С.Б. Веселовского // *ЧОИДР.* 1913. Кн. II. С. 1—320; Кн. III. С. 321—448; Кн. IV (окончание). С. 449—668; Т. 2, вып. I: Акты 1627—1650 гг. / Сообщил С.Б. Веселовский // *ЧОИДР.* 1916. Кн. III. С. 1—490.
- АППС 1 — Акти Полтавського полкового суду 1668—1740 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. І.П. Чепіга, У.М. Штанденко. К., 2017. Кн. 1.
- АППС 2 — Акти Полтавського полкового суду 1683—1750 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. Л.А. Москаленко. К., 2017. Кн. 2.
- АПС — Афган, прописаний у серці. Миколаїв, 2004.
- Аркушин — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1—2.

- Аркушин СЕ — *Аркушин Г.Л.* Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005.
- Аркушин 2016 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. А—Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк, 2016.
- Аркушин 2018 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі. Луцьк, 2018.
- Аркушин 2022 — *Аркушин Г.Л.* Матеріали до Словника українських говірок Підляшшя. Луцьк, 2022.
- Артынов — *Артынов А.Я.* Село Угодичи (Ярославской губернии, Ростовского уезда). Историко-этнографический очерк. Ярославль, 1855.
- АС I, II — Архив П.М. Строева. I // РИБ. Т. XXXII. Пг., 1915; II // РИБ. Т. XXXV. Пг., 1917.
- АСБА — Акты, собранные в библиотеках и архивах Российской империи Археологическою экспедициею имп. Академии наук. СПб., 1836—1838. Т. I—IV и указатель.
- АСЗ — Акты служилых землевладельцев XV — начала XVII века / Сост. А.В. Антонов, К.В. Баранов. М., 1997—2002. Т. I—III.
- АСМ — Акты социально-экономической истории севера России конца XV—XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1572—1584 гг. / Сост. И.З. Либержон. Л., 1990.
- АСМ 1479—1571 гг. — Акты социально-экономической истории севера России конца XV—XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1479—1571 гг. / Сост. И.З. Либержон. Л., 1988.
- АСО — Акты села Одрехови / Упорядники: І.М. Керницький, О.А. Купчинський. К., 1970.
- АСС — Акты Суздальского Спасо-Евфимьева монастыря 1506—1608 гг. / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1998.
- Астаф'єва, Воронич — *Астаф'єва М.М., Воронич Г.В.* Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: У 4-х кн. Івано-Франківськ, 2014. Кн. 1: А—Ж.
- АСЭИ — Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV — начала XVI в. М., 1952—1964. Т. I—III.
- Атаманенко 2015 — *Атаманенко В.* Описово-статистичні джерела до історії населення Володимира другої половини XVI — першої половини XVII ст. // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: наук. зб. Вип. 55: Місто Володимир-Волинський та Побужжя у світовій та українській історії. Успенський собор в історії міста Володимира-Волинського та України* / Упоряд. А. Силук, В. Пикалюк. Луцьк, 2015. С. 95—106.
- Атаманенко 2021 — *Атаманенко В.* Первинний поборовий реєстр Степанської волості 1576 року // *Наук. записки Національного ун-ту «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2021. Вип. 32. С. 47—61.

- Атаманенко, Дубляниця — *Атаманенко В., Дубляниця Т.* Інвентар міста Ковель 1556 року // *Минуле і сучасне Волині: наук. зб. Вип. 65: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії / Упоряд. Г. Бондаренко та ін. Ковель, 2018. С. 13–22.*
- АТД — Административно-территориальное деление и органы власти Нижегородского края — Горьковской области. 1929–1979: Справочник. Горький, 1984.
- АТП 1947 — Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. К., 1947.
- АУ — Алфавитный указатель населенных мест Курской губернии // *Курский сборник. Курск, 1901. Вып. 1. С. 1–66. (Приложение).*
- АУИФ — Алфавитный указатель имен и фамилий лиц, помещенных в ведомости справок о судимости за 1870 и 1871 гг. СПб., 1872.
- АУЛ — Алфавитный указатель лиц, сведения о судимости коих напечатаны в двенадцати книгах “Ведомости справок о судимости” за 1910 г. СПб., 1911. Т. 2.
- АУМ — Антологія українського міфу / Зібр. та впоряд. В. Войтович. Тернопіль, 2006–2007. Т. 1–3.
- АФЗХ — Акты феодального землевладения и хозяйства XIV–XVI веков / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М., 1951. Ч. I.
- АФЗХ 1506–1613 гг. — Акты феодального землевладения и хозяйства. Акты Московского Симонова монастыря (1506–1613 гг.) / Сост. Л.И. Ивина. Л., 1983.
- АФЗХ 1956 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Подг. к печати А.А. Зимин. М., 1956. Ч. II.
- АФЗХ 1961 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Сост. Л.В. Черепнин. М., 1961. Ч. III.
- АХУ II — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 2 // РИБ. СПб., 1890. Т. XIV (сборный).
- АХУ III — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 3 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXV.
- АЮ — Акты юридические, или Собрание форм старинного делопроизводства, изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1838.
- АЮБ — Акты, относящиеся до юридического быта древней России, изд. Археографическою комиссиею / Под ред. Н. Калачева. СПб., 1857–1884. Т. I–III.
- АЮЗР — Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. К., 1859–1914. Ч. I–VIII.
- БА — Беларускі архіў / Адк. рэд. Ар. Смоліч. Мінск, 1927. Т. I (XVI–XVII ст.).
- Багалеи Очерки — *Багалеи Д.И.* Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. М., 1887.
- Балецкий — *Балецкий Э.* Из словарного состава карпатских (украинских) говоров // *Studia slavica. Budapest, 1959. Т. V. Fasc. 1–2. S. 181–192.*

- Балкански — *Балкански Т.* Местните имена на Чепинското краище (Велинградско). Велико Търново, 1998.
- Баранов — *Баранов К.В.* Новые документы по истории Новгородской и Псковской служилых корпораций XVI — начала XVII века // РД. М., 1999. Вып. 5. С. 118—160.
- Барашкова — *Барашкова В.С., Дмитриева З.В., Прокофьева Л.С.* Писцовая книга езовых дворцовых волостей Белозерского уезда 1585 г. // Крестьянство Севера России в XVII в.: Межвузовский сб. науч. трудов / Отв. ред. Ю.С. Васильев. Вологда, 1984. С. 32—129.
- Барсов — Причитания Северного края / Собр. Е.В. Барсов. М., 1872—1882. Ч. 1—2.
- Барсуков — *Барсуков А.П.* Род Шереметевых. СПб., 1881—1904. Кн. 1—8.
- Бартенева — *Бартенева П.И.* Сотная выпись города Дмитрова 7132 года // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1856. Кн. XXIV, отд. III. С. 1—24.
- Баскаков — *Баскаков Н.А.* Русские фамилии тюркского происхождения. М., 1979.
- Бевка — *Бевка О.* Словник-пам'ятник: Діалектний словник села Поляни Мараморощьського комітату / Ред. І. Удварт. Ніредьгаза, 2004.
- Белев — Белев: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- БЕР — Български етимологичен речник / Съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. София, 1971—. Т. 1—.
- Беринда — Лексикон словенороский Памви Беринди / Підгот. тексту і вступ. стаття В.В. Німчука. К., 1961.
- Бичко — *Бичко З.М.* Словник діалектної лексики села Грабовець Стрийського району Львівської області: Матеріали до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Львів, 1992.
- Бігуняк, Гойсак — *Бігуняк А.В., Гойсак О.Г.* Лемківський словничок. Тернопіль, 1997.
- Білецький-Носенко — *Білецький-Носенко П.П.* Словник української мови / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1966.
- Бірыла — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі. Мінск, 1969.
- Бірыла 1966 — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск, 1966.
- Бірыла 1976 — *Бірыла М.В.* 3 лексікі вёскі Скварцы Дзяржынскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 23—49.
- Бірыла 2014 — *Бірыла М.В.* Слоўнік Капыльшчыны / Падрыхт. В.М. Курцова /// Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 5—23.
- Близинок — *Близинок Б.Б.* Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитуку: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1997 (машинопис).

- Боброва — *Боброва М.В.* Материалы для словаря современных прозвищ жителей Пермского края. С.-Петербург, 2020.
- Богдан — *Богдан Ф.* Словник українських прізвищ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.
- Богдан 1996 — *Богдан С.К.* Назви дітей у західнополіських говірках // Полісся: Мова, культура, історія: Матеріали міжнарод. конф. / Відп. за вип. Г.А. Скрипник. К., 1996. С. 134–139.
- Богословский — *Богословский М.М.* Земское самоуправление на русском Севере в XVII в. М., 1909–1912. Т. I–II. (Приложения).
- Бодак — *Бодак Я.* Лемківщина моя мила Пісні Анни Драган з галицької Лемківщини. К., 2011.
- Боїнович — *Боїнович М.* Додатак Речнику гламочког говора // СД36. Београд, 2018. Књ. LXV/1. С. 915–1059.
- Боровск — Боровск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий (с подлинников, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции). М., 1888.
- БПК — Белозерские писцовые книги 1677 года // Новгородский сборник. Новгород, 1865. Вып. I (приложение).
- Бранденбург — *Бранденбург Н.Е.* Об археологических исследованиях в Старой Ладоге в 1886–1887 гг. // Вестник археологии и истории, изд. Археологическим институтом. СПб., 1892. Вып. 8. С. 157–169.
- БРР — Българско-руски речник. Трето изд., доп. и прераб. / Съст. С. Чукалов. София, 1960.
- Брусилов — *Брусилов Н.* Опыт описания Вологодской губернии. СПб., 1833.
- Бубала — *Бубала А.* Адмысловыя слоўцы з гаворкі Верхнядзвінскага раёна // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 6–8.
- Былины — Былины: В 25 томах. Т. I–II: Былины Печоры / Подг. текстов: В.И. Еремина, В.И. Жекулина, В.В. Коргузалов, А.Ф. Некрылов. Отв. ред. А.А. Горелов. С.-Петербург, 2001.
- Бялькевіч — *Бялькевіч І.К.* Краёвы слоўнік ўсходняй Магілёўшчыны. Мінск, 1970.
- Вальтер, Мокиенко — *Вальтер Х., Мокиенко М.* Большой словарь русских прозвищ. М., 2007.
- Василев — *Василев И.И.* Опыт географическо-статистического словаря Псковской губернии. Псков, 1882–1896. Вып. 1–3.
- Васильев — *Васильев В.Л.* Славянские топонимические древности Новгородской земли. М., 2012.
- Васильев СВК — Сотные на волости Каргопольского уезда с книг письма Никиты Григорьева Яхонтова 1561–1562 года / Подг. к печати Ю.С. Васильев // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 300–475.

- Вашенко — *Ващенко В.С.* Словник полтавських говорів. Харків, 1960. Вип. 1.
- ВГ — Верхотурские грамоты конца XVI — начала XVII в. / Сост. Е.Н. Ошанина. М., 1982. Сб. 1—2.
- ВГр. — Волинські грамоти XVI ст. / Упоряд. В.Б. Задорожний, А.М. Матвієнко. К., 1995.
- Вейнберг — *Вейнберг Л.Б.* Город Воронеж. Исторический очерк. Воронеж, 1886.
- Велев — *Велев В.* Местните имена в Пернишко. Велико Търново, 2010.
- Веселаго — *Веселаго Ф.Ф.* Описание дел архива Морского министерства за время с половины XVII до начала XIX столетия. СПб., 1877—1879. Т. 1—2.
- Веселовский — *Веселовский С.Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. М., 1974.
- Веселовский 1936 — *Веселовский С.Б.* Село и деревня в Северо-Восточной Руси XIV—XVI вв.: Историко-социологическое исследование о типах внегородских поселений. М.; Л., 1936.
- Вікторіна — *Вікторіна О.М.* Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини / Відп. ред. В.В. Лучик. Кіровоград, 2006.
- ВК — Воронежская Книга Памяти Великой войны 1914—1918 годов. Приложение. Указатели / Сост. А.И. Григоров. М., 2014. Т. I.
- ВКАСМ — Вкладные книги Антониева Сийского монастыря. 1576—1694 (7084—7202) / Сообщил А.Ф. Изюмов // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 1—104.
- ВКП — Выпись с казанских переписных книг домовых архиерейских крестьян 186 (1678) года // Приложение III к изд.: Покровский И.М. Казанский архиерейский дом, его средства и штаты, преимущественно до 1764 года. Церковно-археологическое, историческое и экономическое исследование. (В память 350-летия существования Казанской епархии 1555—1905 гг.). Казань, 1906. С. 99—146.
- ВКТСМ — Вкладная книга Троице-Сергиева монастыря / Подг. Е.Н. Клинина, Т.Н. Манушина, Т.В. Николаева. М., 1987.
- ВНР — Владельцы населенных имений в Ростовском уезде по перечневым книгам 1723—1731 гг. / Сообщил И.Н. Ельчанинов // Летопись историко-родословного общества в Москве. М., 1909. Вып. 4. С. 1—65.
- ВО — Великая Отечественная. Комкоры: Военный биографический словарь. М.; Жуковский, 2006. Т. 1—2.
- Водарский — *Водарский Я.Е.* Вологодский уезд в XVII в. (К истории сельских поселений) // Аграрная история Европейского Севера СССР. Вологда, 1970. С. 253—367.
- Волости — Волости и важнейшие селения Европейской России. СПб., 1883. Вып. IV: Губернии Нижне-Волжской области.

- Воробьёв — *Воробьёв В.М.* Тверской топонимический словарь: Названия населённых мест. М., 2005.
- Воскобойникова — *Воскобойникова Н.П.* Описание древнейших документов архивов Московских приказов XVI — начала XVII вв. (РГАДА. Ф. 141: Приказные дела старых лет) / Под ред. Н.Ф. Демидовой. М., 1999. Кн. 2.
- ВПК — Вяземские писцовые книги князя Ивана Федоровича Волконского 1627 года. Смоленск, 1882.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов. Витебск, 1883—1888. Т. 1—5.
- ВСД — Відлуння сивої давнини, або Слово про слова. (Спроба укладання тлумачного словника бутейської говірки) / Укладач П.С. Макаренко. За заг. ред. М.Д. Півницького. Бутейки; Луцьк, 2018.
- ВСк. — Верхнеленские сказки / Сб. М.К. Азадовского. Иркутск, 1938.
- ВТС — Вотчины Тобольского Софийского Дома XVII в. / Сост. Н.А. Балулюк. Тюмень, 2001.
- ВХК 1573—1595 гг. — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Книги денежных сборов и выплат Иосифо-Волоколамского монастыря. 1573—1595 гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1978. Вып. 1—2.
- Выписка — Выписка из писцовой книги Алая Михалкова 116, 117, 119 гг. // Харузин Н.Н. Русские лопари. М., 1890. Приложение 2. С. 409—463.
- Выписи — Выписи с писцовых, межевых и переписных книг на село Мечасово с деревнями Арзамасского уезда 13—133, 154, 157 и 186 гг. / Разобрал А.В. Богородский // ДНАК. 1913. Т. XV. Вып. 2. С. 1—28.
- Выслоўі — Выслоўі / Склад., сістэматызацыя тэкстаў, уступ. артыкул і камент. М.Я. Грынблата. Рэд. А.С. Фядосік. Мінск, 1979.
- Высоцкий — *Высоцкий С.А.* Киевские граффити XI—XVII вв. К., 1985.
- Вятка — Вятка: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- Габора́к 2013 — *Габора́к М.М.* Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013.
- Габора́к 2019 — *Габора́к М.М.* Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2019.
- Гаврилов — *Гаврилов В.* Всё о Кулюбакино. (Энциклопедия поселка). М., 2003.
- Гавриш — *Гавриш К.* Македонско-руски речник. Скопје, 1969.
- Гавука — *Гавука П.Д.* Тлумачний словник гуцульських говірок. Косів, 2017.
- Гаговић — *Гаговић С.* Из лексики Пиве (село Безује) // СДЗБ. Београд, 2004. Књ. LI. С. 1—312.
- ГВМ — Городские восстания в Московском государстве XVII в.: Сб. док. / Сост. К.В. Базилевич. М.; Л., 1936.

- ГВНП — Грамоты Великого Новгорода и Пскова / Подг. к печати: В.Г. Гейман, Н.А. Казакова, А.И. Копанев и др. Под. ред. С.Н. Валка. М., Л., 1949.
- ГГ — Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997.
- ГЕ — Город Екатеринбург. Сборник историко-статистических и справочных сведений по городу [...]. Екатеринбург, 1889.
- Гейман — *Гейман В.Г.* Несколько новых документов, касающихся истории сельского населения Московского государства XVI столетия // Сб. Российской публичной библиотеки. Материалы и исследования. Пг., 1924. Т. II. Вып. 1. С. 277–294.
- Герасимов — *Герасимов А.* Столбцы из исторического архива Саратовской ученой архивной комиссии // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. 1909. Вып. 25. С. 1–115.
- Герасимов — *Герасимов М.К.* Словарь уездного череповецкого говора // Сб. ОРЯС. 1910. Т. 87. № 3. С. 1–111.
- Геронтий — *Геронтий, иеромонах.* Город Зарайск и его окрестности // Воронежский юбилейный сборник в память трехсотлетия г. Воронежа. Воронеж, 1886. Т. II. С. 135–159.
- Гілевич — *Гілевич Н.* Дыалектны слоўнік: Лексіка. Фразеалагізмы. Прыказкі, прымоўкі, прыгаворкі. Параўнанні. Мінск, 2005.
- ГКН — Грамоты Краснохолмского Николаевского Антониева монастыря / Пригот. к печати В. Некрасов, А. Мировин, А. Петропавловский, М. Рубцов. Тверь, 1904.
- Глуховцева — *Глуховцева К., Леснова В., Ніколаєнко І.* та ін. Словник українських східнослов'янських говірок. Луганськ, 2002.
- Глуховцева 1, 2 — *Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В.* Словник прізвищ жителів Луганщини. Луганськ, 2011. Т. 1–2.
- Гнатишак — *Гнатишак Ю.* Слова з Болехова / Співавтори-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська. Львів, 2017.
- Гневашев — *Гневашев Д.Е.* «Сыскные списки» вологодских дворян и детей боярских 1606–1613 гг. // Исторический архив. 2007. № 5. С. 185–196.
- Гоголь — *Гоголь Н.В.* Собрание сочинений в 9 т. М., 1994. Т. 8.
- Годинка — *Годинка А.* Пісні наших предків. Будапешт; Ужгород, 1993.
- Голикова — *Голикова Н.Б.* Астраханское восстание. 1705–1706 гг. М., 1975.
- Голицын — Указатель имен личных, упомянутых в дворцовых разрядах / Сост. Н.Н. Голицын. СПб., 1912.
- Головацький — *Дзензелівський Й.О., Ганудель З.* Словник української мови Я.Ф. Головацького // Наук. зб. Музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1982. Т. 10. С. 311–612.
- Голянич — *Голянич М.І.* Мовний портрет села Тюдів. Словник. Івано-Франківськ, 2018–2022. Т. 1–2.

- Гоноровский — *Гоноровский П.А., Дьячков Л.Г., Журавлев В.В.* и др. История Тамбовской области. Изд. 2-е, переработ. Воронеж, 1971.
- Горбаль — *Горбаль М.* Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини 1939–1950 рр. (за архівними документами). Торонто; Львів, 2003–2005. Т. 5–6.
- Горбач Бродина — *Горбач О.* Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, повіту Радівці (Румунія). Мюнхен, 1997 // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 123–275.
- Горбач Верхній Дунавець — *Горбач О.* Діалектний словник північно-добруджанської говірки с. Верхній Дунавець біля Тульчі. Мюнхен, 1968 (окремих відбиток).
- Горбач Добровода — *Горбач О.* Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща) // Діалектологічні студії. 3 / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2003. С. 454–488.
- Горбач МГ — *Горбач О.* Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276–323.
- Горбач Терев. — *Горбач О.* Говірки Теревовельщини // Наук. записки Українського технічно-господарського інституту в Мюнхені. Мюнхен, 1969. Т. 19. С. 147–182.
- Горін — *Горін С.* Жидичинський Свято-Миколаївський монастир (до середини XVII сторіччя). К., 2009.
- Горпинич — *Горпинич В.О.* Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ, 2000.
- Горпинич, Бабій — *Горпинич В.О., Бабій Ю.Б.* Прізвища Середньої Наддніпрянщини (Словник). Дніпропетровськ, 2004.
- Горпинич, Корнієнко — *Горпинич В.О., Корнієнко І.А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (Словник). Дніпропетровськ, 2003.
- Горпинич, Тимченко — *Горпинич В.О., Тимченко Т.В.* Прізвища правобережного Степу: Словник. Дніпропетровськ, 2005.
- Грамотки — *Грамотки XVII — нач. XVIII в.* / Изд. подг. Н.И. Тарабасова, Н.П. Панкратова. Под ред. С.И. Коткова. М., 1969.
- Гримашевич — *Гримашевич Г.І.* Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. Житомир, 2002.
- Грицак — *Грицак М.А.* Матеріали до словника українських говірок Закарпатської області / Укладачі: Н.С. Вербич, П.Ю. Гриценко (відп. ред.), О.С. Іщенко та ін. К., 2017—. Вип. 1—.
- Грищенко, Мойсієнко — *Грищенко С., Мойсієнко В.* Мелені: історико-лінгвістичний нарис. Житомир, 1998.
- Грінченко — *Словарь української мови* / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907–1909. Т. 1–4.

- Грковић — *Грковић М.* Речник личних имена код Срба. Београд, 1977.
- ГРМ — Города России XVI века: Материалы писцовых описаний / Изд. подг. Е.Б. Французова. М., 2002.
- ГРУ — Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: 36. документів / Упоряд.: І.Л. Бутич, М.І. Бутич, О.А. Купчинський та ін. Ред. І.Л. Бутич, Ф.П. Шевченко. К., 1970.
- Груца — *Груца А.П.* З лексікі розных месц Беларусі // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 132–138.
- Грушко, Медведев — *Грушко Е.А., Медведев Ю.М.* Словарь фамилий. Нижний Новгород, 1997.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Складальнікі: Т.І. Блізнюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш. Рэд. А.М. Булыка. Мінск, 1982–2017. Вып. 1–37.
- ГСТ — Города и селения Тульской губернии в 1857 году / Изд. на основании приходных списков Тульской епархии под наблюдением П.И. Кеппена. СПб., 1858.
- Гузнова — *Гузнова А.В.* Прозвищная номинация в арзамасских говорах (части нижегородских): дисс. ... канд. филол. наук. Арзамас, 2016.
- Гурлянд — *Гурлянд И.Я.* Новгородские ямские книги (1586–1631 гг.) // Временник Демидовского юридического лицея. 1901. Кн. 82–83.
- ДАВО — Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль — *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1955. Т. 1–4.
- Даничић — *Даничић Ђ.* Рјечник из књижевних старина српских. Београд, 1975. Т. I–III.
- Даніловіч — *Даніловіч М.А.* У дыялектны слоўнік Гродзеншчыны // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 21–33.
- ДВ — Десятни по Владимиру и Мещере 1590 и 1615 гг. / Сообщил Ю.В. Готьё // ЧОИДР. 1911. Кн. I, отд. I. С. 51–89.
- ДДГ — Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–XVI вв. / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М.; Л., 1950.
- ДГМ — Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. К., 2007.
- Дейниченко — *Дейниченко Н.П.* Питання вивчення зоологічної лексики рідного краю в курсі “Українська діалектологія”. (Методичні поради). Суми, 1984.
- Демчук — *Демчук М.О.* Слов’янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVI ст. К., 1988.
- Бапић 1966 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Куману (Банат) // Прилози проучавању језика. 1966. 2. С. 161–164.
- Бапић 1967а — *Бапић С.* Надимци и презимена у Добрици (Банат) // Прилози проучавању језика. 1967. 3. С. 227–230.

- Бапић 19676 — *Бапић С.* Надимци и презимена у селу Арадцу (Банат) // Прилози проучавању језика. 1967. 3. С. 221–224.
- Бапић 1968 — *Бапић С.* Надимци и презимена у Тарашу (Банат) // Прилози проучавању језика. 1968. 4. С. 169–173.
- Бапић 1970 — *Бапић С.* Надимци и презимена у српском Итебеју (Банат) // Прилози проучавању језика. 1970. 6. С. 231–236.
- Дилакторский — Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П.А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подг. А.Н. Левичкин, С.А. Мызников. С.-Петербург, 2006.
- Динић 2004 — *Динић Ј.* Ономастика Заглавка // Ономатолошки прилози. Београд, 2004. Књ. XVII. С. 5–404.
- Динић 2008 — *Динић Ј.* Тимочки дијалекатски речник. Београд, 2008.
- Динић 2009 — *Динић Ј.* Антропонимија слива Грлишке реке // Ономатолошки прилози. Београд, 2009. Књ. XIX–XX. С. 621–739.
- Динић 2015 — *Динић Ј.* Ономастика “Косовљанских села” у околини Зајечара // Ономатолошки прилози. Београд, 2015. Књ. XXII. С. 431–598.
- Динић 2019 — *Динић Ј.* Допуне Тимочком дијалекатском речнику // СД36. Београд, 2019. Књ. LXVI/2. С. 741–880.
- Ділова ДГ — Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 3б. документів / Упоряд., автор передмови та коментаря В.Й. Горобець. К., 1993.
- Ділова мова — Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (3б. актових документів) / Підг. до друку: В.В. Німчук (відп. ред.), В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. К., 1981.
- Ділова НРМ — Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1976.
- ДІП I — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. I: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка. Полтава, 2007.
- ДІП II — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII — XVIII ст. Т. II. Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1721 р. Полтава, 2010.
- ДІП III — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. III: Компуті та ревізії Полтавського полку. Ревізія 1723 р. Ревізія 1726 р. / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2012.
- ДІП V — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. V: Компуті та ревізії Полтавського полку. «Въденіе полку Полтавского о козаках конных и пѣшихъ» 1773 р. (Ревізія 1773 р.) / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2013.
- ДІП VI — Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VI: Компуті та ревізії Полтавського полку. Відомств полку Полтавського 1734 р. / Упоряд., передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2017.

- ДІП VII – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VII: Компуті та ревізії Полтавського полку. Список іменний Полтавського полку 1735 р. / Упоряд., підгот. до друку, передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2018.
- ДКТ – Дозорная книга города Твери 1616 года / Сост. В.Н. Сторожев. Тверь, 1890.
- ДМА – Документы Московского архива Министерства юстиции. М., 1877. Т. I.
- ДМИМ – Документы и материалы по истории Мордовской АССР / Отв. ред. Б.Д. Греков, В.И. Лебедев. Саранск, 1940–1953. Т. I–IV.
- Дмитренко – Опись казачьих дел Московского отделения Общего архива главного штаба / Сост. И.И. Дмитренко. СПб., 1899.
- ДНАК – Действия Нижегородской губернской ученой архивной комиссии.
- Добровольский – *Добровольский В.Н.* Смоленский областной словарь. Смоленск, 1914.
- Добровольский ПК – *Добровольский В.Н.* Прозвища крестьян сельца Березовки Дмитровского уезда Орловской губернии // Живая старина. 1899. № 3–4. С. 421–424.
- Добролюба 1997 – *Добролюба Г.М.* Ідеографія і генезис поліських антропонімічних порівнянь. Дис. ... канд. філол. наук. Житомир, 1997 (машинопис).
- Добролюба 2003 – *Добролюба Г.* Красне слово – як золотий ключ. Житомир, 2003.
- ДОК – Дедиловские отказные книги XVII века (1664–1702) / Разобрал и пригот. к печати Ю.В. Арсеньев // Труды Тульской губернской ученой архивной комиссии. Тула, 1915. Кн. II. С. 29–125.
- Докучаев-Басков – *Докучаев-Басков К.А.* Струкина пустыня и ее чернецы. (Опыт исследования жизни монашествующих) // Известия Общества изучения Олонекской губернии. Петрозаводск, 1914. № 5. С. 33–48; № 6–7. С. 49–64.
- Доп. – Дополнение к Опыту областного великорусского словаря. СПб., 1858.
- Доп. АИ – Дополнения к Актам историческим, собр. и изд. Археологическою комиссиею. СПб., 1846–1872. Т. I–XII.
- ДПП – Документы Печатного приказа (1613–1615 гг.): Сборник / Сост. С.Б. Веселовский. Отв. ред. Б.В. Левшин. М., 1994.
- ДПС – Доклады и приговоры, состоявшиеся в Правительствующем Сенате в царствование Петра Великого / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880–1901. Т. I–VI.
- Драздовіч 2016 – *Драздовіч Я.* Краёвы слоўнік Піншчыны // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 124–133.

- Драздовіч 2016а — *Драздовіч Я.* Пінскія словазборы / Падрыхт. І.У. Галуза // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 133–143.
- ДРГ — Древние русские грамоты, хранящиеся в Ревельском городском архиве / Издал Г.И. Гансен. Ревель, 1890.
- ДСБ — Древности сл. Белка XVII–XVIII ст. / Авт.-сост. А. Гриппа, А. Парамонов, В. Ставиский. Харьков, 2010.
- ДСБр. — Дыялектны слоўнік Брэстчыны / Рэд. Г.М. Малажай, Ф.Д. Клімчук. Мінск, 1989.
- ДССМ — Документальна спадщина Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві XVI–XVII ст. із фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: зб. док. / Автори-укладачі: Ю.А. Мицик, С.В. Сохань, Т.В. Міцан та ін. К., 2011.
- ДТП — Дела Тайного Приказа. Кн. 1 // РИБ. СПб., 1907. Т. Т. XXI; Кн. 2 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXII; Кн. 3 // РИБ. СПб., 1904. Т. XXIII; Кн. 4 // РИБ. Л., 1926. Т. XXXVIII.
- Дуда — *Дуда І.М.* Лемківський словник. 26 000 слів. Тернопіль, 2011.
- Дуйчак — *Дуйчак М.* Антропонімія Пряшівщини. Пряшів, 2003.
- Дуриданов — *Дуриданов И.* Един непознат словообразователен тип в български: жителски имена на -ар (с успоредици от другите южнославянски езици) // Известия на Института за български език. София, 1970. Кн. XIX. С 863–869.
- Дуриданов Ломско — *Дуриданов Ив.* Местните названия от Ломско. София, 1952.
- Дэжэ — *Дэжэ Л.* Очерки по истории закарпатских говоров. Будапешт, 1967.
- Елезовић — *Елезовић Гл.* Речник косовско-метохиског дијалекта. Београд, 1932–1935. Св. 1–2 (= СДЗб. Књ. IV, VI).
- Енин — *Енин Г.П.* Словесный воеводский суд. (Исследование и источник). С.-Петербург, 1995.
- Ермолаев — *Ермолаев С.С.* Дозорные книги поместных земель Вороначского, Себежского, Велейского уездов Псковской земли начала XVII в. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 137–163.
- ЕСЛГНПР — Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. К., 1985.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982–. Т. 1–.
- Ефименко — *Ефименко А.Я.* Юридические обычаи лопарей, корелов и самоедов Архангельской губернии // Записки РГО по отделению этнографии. 1878. Т. 8. Отд. 2. С. 1–233.
- Євтушок — *Євтушок О.М.* Вивчення лексики говірок Рівненщини. Рівне, 1997.

- Євтушок Атлас — *Євтушок О.М.* Атлас будівельної лексики Західного Полісся. Рівне, 1993.
- ЄР — Єдиний реєстр адвокатів України. К., 2004.
- Єфіменко — *Єфіменко І.В.* До давньослов'янської відантропонімної топонімії (на матеріалі “Новгородських писцевих книг”) // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI—XVIII століть. Вип. 2: М-ли наук. конф. пам'яті Лідії Петрівни Жуковської. К., 1995. С. 287—291.
- ЖГП — Жалованные грамоты Путивльскому Молченскому монастырю // Труды Курского губернского статистического комитета. Курск, 1863. Вып. 1. С. 562—579.
- ЖЕ — Жители Елабуги по переписной книге приказного Богдана Нехаева 7125 (1617) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. III. Отд. 3. С. 89—92.
- Жегуц, Піпаш — *Жегуц І., Піпаш Ю.* Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
- Железняк — *Железняк І.М.* Історія літописного *Мутижирь* // Мовознавство. 1974. № 3. С. 61—65.
- Жерела — Жерела до історії України-Руси. Львів, 1895—1913. Т. I—VII.
- Житецкий — *Житецкий П.* Словарь книжной малорусской речи по рукописи XVII века К., 1888.
- ЖПТ — Жертвы политического террора в СССР. Режим доступу: <http://www.lists.mono.ru>
- Жугић — *Жугић Р.* Речник говора Јабланичког краја // СДЗБ. Београд, 2005. Књ. LII. С. 1—470.
- Журавлев — *Журавлев А.Ф.* Материальная культура древних славян по данным праславянской лексики // Очерки по истории культуры славян / Ред. кол.: В.К. Волков, В.Я. Петрухин, А.И. Рогов и др. М., 1996. С. 116—144.
- Заимов — *Заимов Й.* Български именник. София, 1988.
- Заимов БГИ — *Заимов Й.* Български географски имена с -јѣ. София, 1973.
- Заимов Панагюрско — *Заимов Й.* Местните имена в Панагюрско. София, 1977.
- Заимов 1968 — *Заимов Й.* Български селищни имена в Албания от XV век // Symbolae philologicae in honorem Vitoldi Taszycki. Wrocław etc., 1969. С. 425—439.
- Заимов 1975 — *Заимов Й.* Двучленни лични имена в българската топонимия (принос към славянския ономастичен атлас) // Onomastica. 1975. Rocz. XX. Zesz. 1—2. С. 169—230.
- Зайка — *Зайка А.* Мікратапаніміка Івацєвіччыны. Мінск, 2018.
- Закревська — *Закревська Я.В.* Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. К., 1976.

- Зализняк — *Зализняк А.А.* Древненовгородский диалект. М., 1995.
- Зализняк, Янин 2003 — *Зализняк А.А., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 2002 г. // Вопросы языкознания. 2003. № 4. С. 3—11.
- Зализняк, Янин 2007 — *Зализняк А.А., Янин В.Л.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 2006 г. // Вопросы языкознания. 2007. № 3. С. 3—10.
- Зарайск — Зарайск: Материалы для истории города XVI—XVIII столетий. М., 1883.
- ЗВ — Зимняя война 1939—1940 гг. Исследования, документы, комментарии. К 70-летию советско-финской войны / Авторы: В.С. Христофоров, А.Н. Сахаров, Т. Вихавайнен и др. М., 2009.
- Зеленько ССП — *Зеленько А.С., Сенчук І.В., Серета Ф.Я.* Словник східно-поліського говору // Методичні вказівки з діалектології української мови (та матеріали до словника східнополіського говору) / Укладач, відп. за випуск А.С. Зеленько. Луганськ, 1990. С. 5—40.
- Зимин — *Зимин Б.И.* Мордовские и татарские названия населенных пунктов Тамбовской области // Вопросы краеведения в школах и педагогических институтах (Доклады на межвузовской конференции по вопросам краеведения в школах и педагогических институтах) / Отв. ред. С.В. Винокуров. Тамбов, 1962. С. 182—184.
- Зілінський — *Зілінський О.* Українські народні балади Східної Словаччини. К., 2013.
- Зіновіїв — *Зіновіїв К.* Вірші. Приповіді посполиті / Підг. тексту І.П. Чепіги. Вступна стаття В.П. Колосової та І.П. Чепіги. Історико-літературний коментар В.П. Колосової. К., 1971.
- Златковић — *Златковић Д.* Речник пиротског говора. Београд, 2014. Т. 1—2.
- Зосимов — *Зосимов А.М.* Словник українських прізвищ. Харків, 2015. Т. 1—2.
- ЗЧ — Загиблі на чужині (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом). К., 2003.
- ИАЯ — Исторические акты Ярославского Спасского монастыря / Изд. И.А. Вахрамеев. М., 1896. Т. I—III.
- Иванов — *Иванов Й.Н.* Местните имена между Долна Струма и Долна Места. София, 1982.
- Иванова — *Иванова О.* Студии од топонимията и антропонимията. Скопје, 1999.
- Иванова Речник — *Иванова О.* Речник на топонимите во областа по сливот на Брегалница. Скопје, 1996.
- Иванова Словарь — *Иванова А.Ф.* Словарь говоров Подмосковья. М., 1969.
- Иванова, Радева — *Иванова Н., Радева П.* От 'А' до 'Я'. Имената на българите. София, 1985.

- Изюмов — *Изюмов А.* Жилецкое землевладение в 1633 году // *Летопись историко-родословного общества в Москве.* М., 1912. Вып. 3—4. С. 5—230.
- ИИМ — Из истории Москвы (Опись г. Москвы после пожара 10 апреля 1629 г.) / Ввод. ст. В. Лебедева // *Красный архив: Исторический журнал.* 1940. Т. 4 (101). С. 197—227.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
- ИМГА — Исторические материалы, грамоты и акты Вятского Успенского Трифонова монастыря 1580—1764 г. / Собр. и издал А. В-нь // *Труды Вятской ученой архивной комиссии.* Вятка, 1906. Вып. I—II. С. 63—178.
- ИМЛ — История Мордовии в лицах: Биографический сборник. Ковылкино, 2001. Кн. 4.
- ИОС — Иркутский областной словарь / Ред.-сост. Н.А. Бобряков. Иркутск, 1973—1979. Вып. 1—3.
- ИПЧ — Их помнит Черниговщина: списки погибших на Черниговщине / Сост. В.Д. Драгунов. Чернигов, 1993—1994. Кн. 1—5.
- ИС — Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях. (По сведениям справочного отдела Красного креста). Пг., 1914—1915.
- ИСК — Именные списки казаков украинских полков, проходящих войсковую службу в 1784—1785 гг. Харьков, 2012.
- ИСОТ — Историко-статистическое описание первоклассного Тихвинского Богородицкого большого мужского монастыря в г. Тихвине, Новгородской епархии. СПб., 1888. (Приложения).
- ИСП — Именной список потерь на фронтах в личном составе рабочей-крестьянской Красной Армии за время гражданской войны. М., 1926.
- ИЮА — Историко-юридические акты переходной эпохи. XVII—XVIII в. / Собр. К.П. Победоносцев // *ЧОИДР.* 1886. Кн. III, отд. I. С. 1—160.
- ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актов книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина. Витебск, 1871—1906. Вып. I—XXXII.
- Іваницький — *Іваницький А.* Український обрядовий фольклор західних земель: Музична антологія. Вінниця, 2012.
- ІСУЯ — Історичний словник українського мови. Т. I: А—Ж / Укладачі: Є. Тимченко (ред.), Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко. Харків; К., 1930.
- КА — Кунгурские акты XVII века (1668—1699 г.) / Изд-е А.Г. Кузнецова, ред. А.А. Титов. СПб., 1888.
- Кабасанов — *Кабасанов Ст.* Говорят на с. Момчиловци, Смолянско // *Известия на Института за български език.* 1956. Кн. IV. С. 5—101.

- Казлова І, ІІ — *Казлова Р.М.* Беларуская і славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2000–2002. Т. І–ІІ.
- Казлова ІІІ — *Казлова Р.М.* Славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2003. Т. ІІІ.
- Казлова 2009 — *Казлова Р.М.* Айканімія Беларускага Палесся. Генэзіс назваў. Гомель, 2009. Вып. 1.
- КАК — Курский адрес-календарь. Справочная и адресная книга на 1912 г. Курск, 1912.
- Каманин — Материалы по истории козацкого землевладения (1494–1668 гг.) / Сообщил И.М. Каманин // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. 1894. Вып. 8. Отд. ІІІ. С. 3–28.
- Камкин — *Камкин А.В.* Порядные крестьян-половников поморских уездов в XVI–XIX вв. // Аграрная история Европейского Севера СССР / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1970. С. 100–107.
- Кананенка, Малажай — *Кананенка Т.М., Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асоб ў гаворках Брэстчыны // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 153–159.
- Карнаухов — *Карнаухов А.Ф.* Краткий словарь кежемского говора (Кежемского Приангарья). Козинск, 2003.
- КБС — Класова боротьба сялянства Східнай Галічыні (1772–1849): Документи і матэрыялы. К., 1974.
- КВ — Книга Вяцких пригородков Слободского да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1916. Вып. ІІІ–ІV, отд. 2. С. 1–346.
- КДАК — Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской, а также некоторых судов губерний Могилевской и Смоленской, хранящимся ныне в Центральном архиве в Вильне. Вильна, 1872.
- КДГ — Каталог древнерусских грамот, хранящихся в отделе рукописей ГПБ им. М.Е. Салтыкова-Щедрина. Л., 1996. Вып. 11.
- КДП — Крестьянское движение в Поволжье. 1919–1922: Документы и материалы / Отв. ред. Т. Шанин. М., 2002.
- Керча — Русинсько-російський словник: у 2 т. Понад 5800 слів / Склав І. Керча. Ужгород, 2007.
- КИ — Кириллические издания XVI–XVII вв. в хранилищах Пермской области: Каталог / Под ред. И.В. Поздеевой. Пермь, 2003.
- КиН — Крестьянство и националы в революционном движении. Разинщина / Подг. к печати А.А. Покровский, Н.П. Чулков. М.; Л., 1931.
- КИРЯ — Кириллические издания Ростово-Ярославской земли (1493–1652 гг.): Каталог / Ред. И.В. Поздеева. Ярославль; Ростов 2004.

- Кистерев — *Кистерев С.Н.* Документы частного архива служилых людей первой половины XVII века // Архив русской истории. М., 1992. Вып. 1. С. 112–121.
- ККПС — Книга Київського підкоморсько суду (1584–1644) / Підг. до вид.: Г.В. Боряк, Т.Ю. Гирич, Л.З. Гісцова та ін. К., 1991.
- Клепатский — *Клепатский П.Г.* Очерки из истории Киевской земли. Литовский период. Одесса, 1912. Т. 1.
- Клепикова — *Клепикова Г.П.* Славянские названия птиц (*аист, ласточка, ворон*) // Вопросы славянского языкознания / Отв. ред. В.Н. Топоров. М., 1961. Вып. 5. С. 149–185.
- Климкова — *Климкова Л.А.* Микротопонимический словарь Нижегородской области (Окско-Волжско-Сурское междуречье). Арзамас, 2006. Ч. 1–3.
- Климчук — *Климчук Ф.Д.* Специфическая лексика Дрогичинского Полесья // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 20–78.
- Клімчук — *Клімчук Ф.Д.* 3 лексикі вёскі Камянюкі Камянецкага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. А.П. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 36–55.
- КМ — Книга-мемориал воинов, погибших при защите Родины в Великую Отечественную войну 1941–1945 гг. и захороненных в городе Калинин. Калинин, 1986.
- Кміт — *Кміт Ю.* Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини. Самбір, 1934. Ч. 2. С. 171–218; 1936–1937. Ч. 7–9. С. 275–304.
- КМР — Крепостная мануфактура в России. Л., 1932. Ч. III: Дворцовая полотняная мануфактура XVII века.
- КМТ — Книги Московской большой таможи 1693–1694 гг.: Новгородская, Астраханская, Малороссийская / Ред. Д.И. Тверская. М., 1961.
- Књига — Књига мртвих срба Сарајева / Ред. М. Иванишевић. Београд; Бања Лука, 2008.
- Книги РФ — Книги Российской Федерации: Ежегодник: В 10 т. М., 1999. Т. II. Ч. 1; 2003. Т. X; 2004. Т. IX; 2005. Т. IX; 2008. Т. X.
- Коваленко — *Коваленко Н.Д.* Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський, 2019.
- Ковачев 1992 — *Ковачев Н.* Лични имена в България по названия на растения // *Onomastica*. 1992. Roc. XXXVII. С. 169–182.
- Ковачев 2001 — *Ковачев Н.* Местните имена във Великотърновско. Велико Търново, 2001.
- Ковачев 2009 — *Ковачев Н.* Местните имена в Дряновско. Велико Търново, 2009.
- Кожељац — *Кожељац Љ.Р.* Ономастика Тимока // Ономатолошки прилози. Београд, 1990. Књ. XI. С. 109–366.

- Козлова — *Козлова Р.М.* Структура праславянського слова. Праславянське слово в генетическому гнезді. Гомель, 1997.
- Козлова Проблеми — *Козлова Р.М.* Проблеми славянської іменної префіксації (производные с префиксом *a-) // *Русский язык: Межведомств. сб.* Минск, 1991. Вып. 11. С. 61–72.
- Козлова 2008 — *Козлова Р.М.* Δάρδανοι и Δάρδανία в свете славянских данных. Реконструкция микросистемы *Dьrd- // *Студії з ономастики та етимології.* 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. С. 80–100.
- Кокаличева — *Кокаличева Р.* Местните имена в Харманлийско. Велико Търново, 2011.
- Колесников — *Колесников П.А.* Северная Русь. (Архивные источники по истории крестьянства и сельского хозяйства XVII в.). Вологда, 1971. [Вып. 1].
- Колосько — *Колосько Е.В.* Метафорический перенос «растение — человек» в русских народных говорах // *Этноботаника: растения в языке и культуре* / Отв. ред. В.Б. Колосова. С.-Петербург, 2010. С. 69–77.
- Константинова — *Константинова Ц.* Топонимията на Казанлъшко. Велико Търново, 2008.
- Копанев — *Копанев А.И.* Материалы по истории крестьянства конца XVI и первой половины XVII в.: Записная книга старых крепостей 1598 г. Оценная книга Кемской волости с волостками 30-х годов XVII в. // Материалы и сообщения по фондам отдела рукописной и редкой книги Библиотеки АН СССР. М.; Л., 1966. С. 143–199.
- Корзонюк — *Корзонюк М.М.* Матеріали до словника західноволинських говірок // *Українська діалектна лексика: Зб. наук. праць* / Голова ред. колегії І.Г. Матвіяс. К., 1987. С. 62–267.
- Корнилов 1973 — *Корнилов Г.Е., Кириллова Н.А., Кольцова О.И.* Из материалов по русским говорам Чувашской АССР. II // *Диалекты и топонимия Поволжья* / Отв. ред. Г.Е. Корнилов. Чебоксары, 1973. Вып. 2. С. 53–74.
- Корнієнко — *Корнієнко І.А.* Матеріали до Словника антропонімів Північного Причорномор'я (м. Очаків, с. Кучуруб, с. Чорноморка). Миколаїв, 2017.
- Корнієнко I–V — *Корнієнко В.В.* Корпус графіті Софії Київської (XI — поч. XVIII ст.). К., 2010–2015. Ч. I–V.
- Коробар-Белчева — *Коробар-Белчева М., Миовска В., Момировска М.* Речник на лични имиња во македонското народно творештво. Скопје, 2008.
- КП Алтай — *Книга памяти: Поименный список воинов Алтая, павших в боях Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: В 2 т.* Барнаул, 1986–1988.
- КП Амур. — *Книга памяти жертв политических репрессий Амурской области.* Режим доступа: <http://www.amurobl.ru>

- КП Вологда – Книга памяти Вологодской области. Режим доступу: <http://vologda-oblast.ru>
- КП Вологод. – Книга памяти Вологодской области: Нюксенский район / Ред. В.В. Судаков. Вологда, 1989.
- КПЖ – Книга памяти железнодорожников – жертв политических репрессий 1937–1938 гг., захороненных на Левашовском мемориальном кладбище / Сост. Е.В. Вольский. С.-Петербург, 2000. Вып. 1.
- КПК – Книга памяти Калининской области. Режим доступу: <http://may1945pobeda.narod>
- КП Могилев. – КП Могилевская обл., Кричевский р-н. Режим доступу: www.krachev.mogilev-region.by/dfiles/000380_144454_Za_predelami.xls
- КП Сарат. – Книга памяти: Саратовская область. Саратов, 1994–2015. Т. 1–31. Режим доступу: <http://pobeda.sarnovosti.ru/index1.html>
- КПСВ – Книга пам'яті і слави Волині: Рівненська область. Рівне, 2001–2008. Т. 1–16.
- КП Твер. – Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. Режим доступу: <http://www.history.tver.ru>
- КП Тул. – Книга памяти Тульской области. Тула, 1994–2002. Т. 1–17. Режим доступу: www.tunb.ru/tulskij-kraj/pamyat-pokolenij/tulskaja-oblastnaja-kniga-pamyati
- КПУ – Козацтво півдня України 1782–1811 рр. у сповідальних розписах Херсонської духовної консисторії: зб. док. / Уклад. О.Ю. Паталах; упоряд. І.Ю. Сінкевич; відп. за вип. Г.Б. Проценко. Херсон, 2018.
- КПУ Він. – Книга пам'яті України: Вінницька область. К., 1994–1997. Т. 1–9.
- КПУ Вол. – Книга пам'яті України: Волинська область. Львів, 1995. Т. 1–3.
- КПУ Дн. – Книга пам'яті України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1993–1997. Т. 1–12.
- КПУ Дон. – Книга памяти Украины: Донецкая область. Донецк, 1994–1999. Т. 1–22.
- КПУ Жит. – Книга пам'яті України: Житомирська область. Житомир, 1993–1998. Т. 1–12.
- КПУ Зап. – Книга пам'яті України: Запорізька область. Дніпропетровськ, 1994–2012. Т. 1–23.
- КПУ Звитяжці Київ. – Книга пам'яті України. Звитяжці: Київська область. К., 2008–2018. Т. 1–12.
- КПУ ІФ – Книга пам'яті України: Івано-Франківська область. Львів, 1998–2003. Т. 1–3.
- КПУ Керчь – Книга памяти города-героя Керчи и Керченского полуострова. Симферополь, 1999. Т. 1.
- КПУ Київ. – Книга пам'яті України: Київська область. К., 1995–2000. Т. 1–8.
- КПУ Киров. – Книга памяти Украины: Кировоградская область. Кировоград, 1995. Т. 1.

- КПУ Кіров. — Книга пам'яті України: Кіровоградська область. Кіровоград, 2007. Т. 8.
- КПУ Луг. — Книга пам'яті України: Луганська область. Луганськ, 1994—2004. Т. 1—17.
- КПУ Льв. — Книга пам'яті України: Львівська область. Львів, 1995. Т. 1—4.
- КПУ м. Київ — Книга пам'яті України: Київ. К., 1994—1995. Т. 1—3.
- КПУ Ник. (Мик.) — Книга памяти Украины: Николаевская область. Николаев, 1995—2018. Т. 1—16.
- КПУ Од. — Книга памяти Украины: Одесская область. Одесса, 1994—2008. Т. 1—11.
- КПУ Переможці Він. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2010—2019. Т. 1—9/2.
- КПУ Переможці Жит. — Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. Житомир, 2007—2015. Т. 1—6.
- КПУ Полт. — Книга пам'яті України: Полтавська область. Полтава, 1995—1999. Т. 1—12.
- КПУ Рв. — Книга пам'яті України: Рівненська область. Львів, 1994—1998. Т. 1—4.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України: Сумська область. Суми, 1994—1998. Т. 1—14.
- КПУ Терн. — Книга пам'яті України: Тернопільська область. Львів, 1995—1996. Т. 1—3.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України: Харківська область. Харків, 1994—2003. Т. 1—20.
- КПУ Херс. — Книга памяти Украины: Херсонская область. Симферополь, 1994—2000. Т. 1—10.
- КПУ Хм. — Книга пам'яті України: Хмельницька область. Хмельницький, 1995—1997. Т. 1—10.
- КПУ Черк. — Книга пам'яті України: Черкаська область. К., 1995—1998. Т. 1—8.
- КПУ Черниг. — Книга памяти Украины: Черниговская область. К., 1995—2002. Т. 1—9.
- КПУ Чорноб. Жит. — Книга пам'яті України: Чорнобильська трагедія. Житомирська область. Житомир, 2016.
- КПЯ — Колониальная политика Московского государства в Якутии XVII в.: Сб. архивных документов / Под общ. ред. Я.П. Алькора и Б.Д. Грекова. Л., 1936.
- КР — Кольский родословец: Альманах Мурманского родословного общества. Мурманск, 2000—. Вып. 1—.
- Краснояр. — Словарь русских говоров южных районов Красноярского края. Изд. 2-е. Красноярск, 1988.

- Красовський — *Красовський І.* Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.: За матеріалами Йосифінського поземельного кадастру 1787–1788 рр. Львів, 1993.
- Кр. В — Крестьянская война 1773–1775 в России: Документы из собрания Государственного исторического музея / Отв. ред. Е.И. Индова. М., 1970.
- Кр. Д — Крестьянское движение в России в 1796–1825 гг.: Сб. док. / Под ред. С.Н. Валка. М., 1961.
- Кривицька — *Кривицька О.* Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір. Львів, 2002.
- Крип'якевич — *Крип'якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали. Львів, 1994.
- Крохмалюк — *Крохмалюк Д.І.* Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я. К., 2015.
- Кр. СОГ — Краткий словарь русского островного говора (д. Ульяновка Сигнахского района ГССР) / Авт.-сост.: В.А. Жидко, М.И. Мулкиджанян, А.А. Хидешели. Тбилиси, 1977.
- Кривицькі — *Кривицькі А.А.* Гаворка вёскі Яскавічы Салігорскага раёна (Слоўнічак і некаторыя асаблівасці будовы слоў) // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Кривицькі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 104–112.
- Крыўко 1976 — *Крыўко М.Н.* Так гавораць на Дзісеншчыне // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 101–130.
- Крыўко 1992 — *Крыўко М.Н.* 3 лексікі вёскі Ясёва Міёрскага раёна // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 64–75.
- Крюкова, Супрун — *Крюкова И.В., Супрун В.И.* Реки и водоёмы Волгоградской области: Гидронимический словарь. Изд. 2-е, переработ. и доп. Волгоград, 2009.
- КС Дн. — Книга скорботи України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2001–2005. Т. 1–4.
- КС Дон. — Книга скорби Украины: Донецкая область. Донецк, 2000–2001. Т. 1–2.
- КС Зак. — Книга скорботи України: Закарпатська область. Ужгород, 2002–2016. Т. 1–11.
- КС Од. — Книга скорби Украины: Одесская область. Одесса, 2000–2005. Т. 2–3.
- КС Сум. — Книга скорботи України: Сумська область. Суми, 2003. Т. 1–2.
- КС Хм. — Книга скорботи України: Хмельницька область. Хмельницький, 2003. Т. 1–3.
- Ксяндзова — *Ксяндзова А.У.* Бацькоўскія словы // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 82–87.
- Куликовский — *Куликовский Г.* Словарь областного олонецкого наречия. СПб., 1898.

- Кулік — *Кулік П.І.* Галоўчыцкія мянушкі // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 182–187.
- Кунгур — Кунгур: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1886.
- Кунцэвіч — *Кунцэвіч Л.П.* Рэгіянальная лексіка вёскі Рухава Старадарожскага раёна Мінскай вобласці // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 92–98.
- Кунцэвіч 2014 — *Кунцэвіч Л.П.* Мянушкі вёскі Рухава Старадарожскага раёна // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2014. Вып. 3. С. 113–116.
- Кунцэвіч 2018 — *Кунцэвіч Л.П.* Тлумачальны слоўнік дыялектнай лексікі // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 9–24.
- Курдюмов II — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1908 год. СПб., 1909. Вып. XXI. С. 1–424.
- Курдюмов IV — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1913 год. СПб., 1914. Вып. XXVI. С. 1–484.
- Курдюмов IVa — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1914 год. СПб., 1915. Вып. XXVII. С. 1–433.
- Куркина — *Куркина Л.В.* К реконструкции этимологического гнезда с основой **telp-* // Труды Института русского языка им. В.В. Виноградова. М., 2018. Вып. 18: Этимология. С. 131–142.
- Кусов — *Кусов В.С.* Чертежи земли русской XVI–XVII вв. М., 1993.
- Кусов 2007 — *Кусов В.С.* Московское государство XVI – начала XVIII века: Сводный каталог русских географических чертежей. М., 2007.
- Кусов I, II — *Кусов В.С.* Земли Московской губернии в XVIII веке. Карты уездов. Описание землевладений. М., 2004. Т. I–II, карты.
- Кусянюкова — *Кусянюкова С.П.* Лучынскі слоўнік (3 лексікі вёскі Лучын Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці) // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. Л.П. Кунцэвіч, В.М. Курцова. Мінск, 2012. Вып. 2. С. 34–39.
- Кучук, Малюк — *Кучук І.М., Малюк А.К.* Палескі слоўнік: Лельчыцкі раён. Мазыр, 2000.
- Кушкова — *Кушкова А.Н.* Деревенские прозвища: к вопросу о характере, бытовании и социальных функциях (по полевым материалам Бело-

- зерского р-на Вологодской области) // Антропологический форум. 2009. № 11 (Onlin). С. 1–32.
- Кюршунова — *Кюршунова И.А.* Словарь некалендарных личных имен, прозвищ и фамильных прозваний Северо-Западной Руси XV–XVII вв. С.-Петербург, 2010.
- Лавровский — *Лавровский П.* Сербско-русский словарь. СПб., 1870.
- Лазаревский — Описание Конотопской сотни 1711 года / Изд. А. Лазаревского. Чернигов, 1892.
- Ламака — Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны: У 2 ч. / Складальнікі: В.М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы.
- Латкин — *Латкин В.* Материалы для истории земских соборов XVII столетия. М., 1884.
- Лен.М — Ленинградский мартиролог. 1937–1938 / Отв. ред. А.Я. Разумов. С.-Петербург, 1995–2012. Т. 1–12.
- Лепешаў — *Лепешаў І.Я.* 3 лексікі вёскі Бершты Шчучынскага раёна // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 36–53.
- Лет. АД — Летопись авторефератов диссертаций. М.
- Лет. ГС — Летопись газетных статей. М.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. М.
- Леснова — *Леснова В.В.* Номінація рис людини в українських східнослов'янських говірках. Луганськ, 2004.
- ЛЗАК — Летопись занятий Археографической комиссии.
- ЛЗК — Луцька замкова книга 1560–1561 рр. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, В.В. Полішук. Луцьк, 2013.
- Линдберг, Герд — *Линдберг Г.У., Герд А.С.* Словарь названий пресноводных рыб СССР. На языках народов СССР и европейских стран. Л., 1972.
- Лисенко — *Лисенко П.С.* Словник поліських говорів. К., 1984.
- Лихачев I, II — *Лихачев Н.П.* Сборник актов, собранных в архивах и библиотеках. СПб., 1895. Вып. I–II.
- Лихачев 1898 — *Лихачев Н.* Дяки, писанные с “вичем” // Сборник Археологического института. СПб., 1898. Кн. 6. Отд. III (смесь). С. 3–5.
- Лихачев, Мятлев — *Лихачев Н.П., Мятлев Н.В.* Тысячная книга 7059–1550 года. Орел, 1911.
- Личук — *Личук С.В.* Словник народних географічних назв Івано-Франківщини. Івано-Франківськ, 2018.
- Літ. АД — Літопис авторефератів дисертацій. К.
- Літ. ГС — Літопис газетних статей. К.
- Літ. ЖС — Літопис журнальних статей. К.
- Ліцкевіч — *Ліцкевіч А.У.* Старабеларускія граматы XV ст. з Archiwum głównego akt dawnych у Варшаві // Здабыткі: Дакументальныя помнікі на Беларусі. Мінск, 2009. Вып. 11. С. 6–41.

- ЛКН — Лавочные книги Новгорода Великого 1583 г. / Предисл. и ред. С.В. Бахрушина. М., 1930.
- ЛМ 1903 — Литовская метрика. Т. I: Книга судных дел // РИБ. Пб., 1903. Т. XX.
- ЛМ 1915 — Литовская метрика. Отдел I, часть 3: Книга публичных дел. Перепись войска Литовского // РИБ. Пг., 1915. Т. XXXIII.
- ЛМ № 25 — Литовская Метрика. Книга записей № 25 (1387—1546). Вильнюс, 1998.
- Лома — *Лома А.* Топонимија Бањске хрисовуље. Ка осмишљену старо-српског топономастичког речника и бољем познавању општесловенских именословних образаца. Београд, 2013.
- ЛРК — Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.: 36. актових документів / Підг. до вид. О.М. Маштабей, В.Т. Самійленко, Б.А. Шарпило. К., 1986.
- ЛУЧ — *Лѣкарство на вспалый оумысль чловѣчій* / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, Н.П. Бондар, О.Ю. Макарова, С.П. Радомська. Житомир, 2017.
- МА — Можайские акты 1506—1775 гг. / Сообщил архимандрит Дионисий. СПб., 1892.
- Магницкий — *Магницкий В.К.* Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском ун-те. 1905. Т. 21. № 2—4. С. 1—102.
- МАК — Москва. Актовые книги XVIII столетия. М., 1892—1902. Т. I—XII.
- Макидонов — *Макидонов А.В.* Первые метрические книги г. Запорожья (Александровска) (1774—1788). Запорожье, 2017.
- Малеча — *Малеча Н.М.* Словарь говоров уральских (яицких) казаков: В 4-х т. Оренбург, 2002—2003.
- Маринковић — *Маринковић Ј.* Микротопонимија бујановачког и прешевског краја // Оноματοлошки прилози. Београд, 2002. Књ. XV. С. 1—169.
- Марисова — *Марисова І.В., Бойко В.М.* Світ пернатих Чернігівщини у назвах. Короткий етимологічний словник-довідник для студентів природничого факультету. Ніжин, 1998.
- Мароевич — *Мароевич Р.* Заметки по историческому словообразованию. 5—7 // Этимология. 1994—1996 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1997. С. 100—105.
- Марочкіна — *Марочкіна О.О.* Формування прізвищевої системи Розточчя: Дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2011.
- МАСМ — Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. [Вып. 1] / Укл.: М.В. Абабурка, Л.І. Аляксеенка, М.П. Бузук і ін. Мінск, 1981; Вып. 2 / Аўтары: М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. Магілёў, 2005.
- Матвіяс — *Матвіяс І.Г.* Варіанти української літературної мови. К., 1998.

- Матисон — *Матисон А.В.* Духовенство Тверской епархии XVIII — начала XX веков: Родословные росписи. С.-Петербург, 2002—2007. Вып. 1—5; М., 2011—2015. Вып. 6—9.
- Матіїв — *Матіїв М.Д.* Словник говірок центральної Бойківщини. К.; Сімферополь, 2013.
- Матузова, Назарова — *Матузова В.И., Назарова Е.Л.* Крестоносцы и Русь. Конец XII в. — 1270 г.: Тексты. Перевод. Комментарии. М., 2002.
- Мацюк 2013 — *Мацюк З.С.* Що сільце, то нове слівце: Словник фразеологізмів Західного Полісся. Луцьк, 2013.
- Мацюк 2020 — *Мацюк З.С.* Говорити як медок варити: словник фразеологізмів Західного Полісся та суміжних територій. Луцьк, 2020.
- Маштафаров — *Маштафаров А.В.* Жалованные грамоты Кремлевского Архангельского собора 1463—1605 года // РД. М., 1997. Вып. 2. С. 23—51.
- МБ — Мікратапанімія Беларусі: Матэрыялы / Пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск, 1974.
- МДСГ 6 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: У.В. Анічэнка, А.П. Бадалей, А.А. Станкевіч, К.С. Усовіч // Беларуская мова. Мінск, 1978. Вып. 6. С. 107—175.
- МДСГ 8 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, В.А. Ляшчынская, В.І. Мядзведзева, Т.С. Янкова // Беларуская мова. Мінск, 1980. Вып. 8. С. 120—187.
- МДСГ 9 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: З.А. Рудакоўская, В.А. Гуліцкая, А.А. Парукаў, У.В. Анічэнка // Беларуская мова. Мінск, 1981. Вып. 9. С. 107—175.
- МДСГ 10 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Н.А. Старасценка, С.Г. Крупенька, А.А. Парукаў і інш. // Беларуская мова. Мінск, 1982. Вып. 10. С. 110—159.
- Медынцева — *Медынцева А.Л.* Древнерусские надписи Новгородского Софийского собора. М., 1978.
- Мельников — *Мельников Ю.Н.* Местническое дело боярина кн. Ф.Д. Шестунова с боярином кн. Д.И. Хворостининым 26 февраля 1589 г. // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 116—136.
- Метрыка № 272 — Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кн. № 272 (1576—1579 гг.): Кніга судовых спраў № 58 (копія канца XVI ст.) / Падрыхт. А.А. Мяцельскі. Мінск, 2015.
- Мешалин — Материалы по истории крестьянской промышленности Московской губернии в XVIII и в начале XIX в. / Подг. к печати И.В. Мешалин. М.; Л., 1950. Т. 2.
- МЗУА — Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст. (“Реєстри всього війська Запорозького” 1649 р. і мовно-територіальні контакти) / Відп. ред. А.П. Непокупний. К., 1989.

- МИВ — Материалы по истории Воронежской и соседних губерний / Собр. и изд. Л.Б. Вейнберг. Воронеж, 1885—1890. Вып. 1—16.
- МИК — Материалы по истории крестьянского и помещичьего хозяйства первой четверти XVIII в. / Подг. к печати К.В. Сивков. М., 1951.
- Милев — *Милев Н.И.* Български лични и семейни имена от XVII век // Известия на народния етнографски музей в София. София, 1921. Кн. 3—4. С. 140—171.
- Милонов — *Милонов Н.П.* Топонимика и некоторые вопросы из истории Древней Руси // Ученые записки Рязанского пед. ин-та. Рязань, 1957. Т. 12. С. 134—160.
- Мильчик — *Мильчик М.И.* Северные порядные записи XVII в. на строительство деревянных церквей // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1973. Вып. III. С. 402—425.
- МИНК — Материалы по истории Нижегородского края. 7154—1646 // ДНАК. 1913. Т. XV. Вып. III.
- МИРД — Материалы для истории русского дворянства / С предисл. В.Н. Сторожева // ЧОИДР. 1909. Кн. III, отд. I. С. 1—222.
- МИСТ — Материалы для историко-статистического описания Тульской епархии / Под ред. А. Иванова и Н. Троцкого. Тула, 1884. Т. 1.
- МИТА — Материалы по истории Татарской АССР: Писцовые книги города Казани. 1565—68 гг. и 1646 г. Л., 1932.
- Михайлов — *Михайлов М.А.* Суффиксы имен действующего лица в серболужицком языке // Ученые записки института славяноведения. М., 1959. Т. XVII. С. 127—170.
- Михајловић — *Михајловић В.* Српски презименник. Нови Сад, 2002.
- Михајловић ВП — *Михајловић Ј.* Војвођанска “пруганија” // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1966. 2. С. 145—160.
- Михајловић 1968 — *Михајловић В.* Неколико јужнословенско-новгородских антропонимијских паралела // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1968. Књ. XI. С. 163—175.
- Михајловић 1970 — *Михајловић В.* Анатомска лексика у српскохрватској ономастици и географској терминологији // Зборник за филологију и лингвистику. Нови Сад, 1970. XIII/2. С. 7—48.
- Мицик — *Мицик Ю.А.* Чигирин — гетьманська столиця. К., 2007.
- Мицик, Тарасенко — *Мицик Ю.А., Тарасенко І.Ю.* Реєстр Конотопської сотні 1717 р. К., 2020.
- Мицик, Тарасенко 3 — *о. Мицик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII—XVIII ст.). Ч. 3 // Сіверянський літопис. 2016. № 4. С. 62—87.
- Мицик, Тарасенко 6 — *о. Мицик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII—XVIII ст.). Ч. 6 // Сіверянський літопис. 2017. № 3. С. 43—86.

- МК — Мазепина книга / Упоряд. та вступ. стаття І. Ситого. Чернігів, 2005.
- МН — Московский некрополь / Сост. В.И. Саитов, Б.Л. Модзалевский. СПб., 1907—1907. Т. 1—3.
- МО — Справочник Московской области. 2022 // Режим доступу: <http://spravka09.ccom> > fio
- Мовна — *Мовна М.* Словник львівської говірки першої третини ХХ століття: близько 3500 слів. Львів, 2013.
- Моисеев — *Моисеев Б.А.* Оренбургский областной словарь. 5698 слов и словосочетаний. Оренбург 2010.
- Мокиенко, Никитина — *Мокиенко В.М., Никитина Т.Г.* Большой словарь русских народных сравнений. М., 2008.
- Молдован — *Молдован А.М.* Пять новонайденных украинских грамот конца XIV — начала XV в. // Лингвистическое источниковедение и история русского языка: сб. статей / Отв. ред. А.М. Молдован, В.В. Калугин. М., 2000. С. 261—276.
- Мордов. словарь — Словарь русских говоров на территории Мордовской АССР: Учеб. пособие по русской диалектологии / Отв. ред. Т.В. Михалева. Саранск, 1978—2006. Вып. 1—8.
- Морохин — *Морохин Н.В.* Нижегородский топонимический словарь. Нижний Новгород, 1997.
- Морошкин — *Морошкин М.* Славянский именовослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. СПб., 1867.
- Мосин — *Мосин А.Г.* Уральский исторический ономастикон. Екатеринбург, 2001.
- МП — Малороссийский приказ. Описи фонда № 229 Российского государственного архива древних актов / Сост. В.В. Мушинская и др.; отв. ред. Т.Г. Таирова-Яковлева. М., 2012.
- МППР — Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765—1769 рр. / Упоряд., вступ. стаття і коментарі Ю. Волошина. К., 2012.
- МПРК — Монастырские приходо-расходные книги. Вып. I: Книги Павлова Обнорского и Болдина Дорогобужского монастырей / Подг. к изд. В.В. Майков // РИБ. 1924. Т. XXXVII.
- МСМ 1974 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1974.
- МСМ 1977 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1977.
- МСПГ — Матеріали до словника подільського говору / Упор. І.В. Горюф'янюк. Вінниця, 2021.
- Мызников Беломорье — *Мызников С.А.* Русские говоры Беломорья: Материалы для словаря. С.-Петербург, 2010.
- Мызников Поволжье — *Мызников С.А.* Русские говоры Среднего Поволжья: Чувашская Республика, Республика Марий Эл. С.-Петербург, 2005.

- НАК — Нижегородская губернская ученая архивная комиссия.
- НВВ — Національно-визвольна війна в Україні. 1648—1657: 36. за документами актових книг / Упоряд. Л.А. Сухих, В.В. Страшко. К., 2008.
- Невская — *Невская Л.Г.* Из балто-славянского ономастикона: *nomina propria* с элементом “гость” // Имя: внутренняя структура, семантическая аура, контекст: Тезисы междунар. научн. конф. 30 января — 2 февраля 2001 г. / Орг. комитет: Т.М. Николаева (председатель), С.М. Толстая, Т.В. Цивьян. М., 2001. Ч. 1. С. 100—102.
- Негрич — *Негрич М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів, 2008.
- Никольский — *Никольский П.В.* Материалы по истории монашества на Дону. I: Обзор грамот Коллегии Экономии // Воронежская старина. Воронеж, 1903. Вып 2, отд. I. С. 64—170.
- Никончук — *Никончук М.В.* Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся). К., 1979.
- Никончук Листвин — *Никончук Н.В.* Из лексики полесского села Листвин // Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 79—93.
- Нистрем — *Нистрем К.* Указатель селений и жителей уездов Московской губернии. М., 1852.
- Ніковський — *Ніковський А.* Українсько-російський словник. Репр. вид. К., 2018.
- НКК — Новгородские кабальные книги 7108 (1599—1600) года. СПб., 1894.
- НКП Він. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Вінницька область. Вінниця, 2008.
- НКП Дн. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2008.
- НКП Дон. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Донецька область. Донецьк, 2008—2009. Ч. 1—2.
- НКП Зап. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Запорізька область. Запоріжжя, 2008.
- НКП Кіров. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Кіровоградська область. Кіровоград, 2008.
- НКП Мик. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Миколаївська область. Миколаїв, 2008.
- НКП Од. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Одеська область. Одеса, 2008. Ч. 1.
- НКП Харк. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Харківська область. Харків, 2008.
- НКП Черніг. — Національна книга пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні: Чернігівська область. Чернігів, 2008.
- НЛГ — Народная лексика Гомельщины ў фальклоры і мастацкай літаратуры: Слоўнік / Пад рэд. У.В. Анічэнкі. Мінск, 1983.

- НН — Нижний Новгород в XVII веке: Сб. док. / Сост. Н.И. Привалова. Горький, 1961.
- Новаковић — *Новаковић Б. Anagastum или Оногошме?* // Ономатолошки прилози. Београд, 2009. Књ. XIX–XX. С. 15–23.
- Новикова — *Новикова Ю.М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. Донецьк, 2007.
- Новомбергский — *Новомбергский Н.* Слово и дело государевы (Процессы до издания Уложения Алексея Михайловича 1649 года). Т. I // Записки Московского археологического института. 1911. Т. XIV. С. 1–593.
- Новосельский — *Новосельский А.А.* Коллективные дворянские челобитные о сыске беглых крестьян и холопов во второй половине XVII в. / Предисл. С.М. Троицкого // Дворянство и крепостной строй России XVI–XVIII вв.: Сб. ст., посвящ. памяти А.А. Новосельского / Отв. ред. Н.И. Павленко. М., 1975. С. 303–343.
- НООВ — Народное ополчение в Отечественной войне 1812 года: Сб. док. / Под ред. Л.Г. Бескровного. М., 1962.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород (Великий Новгород), 1992–2000. Вып. 1–13.
- Носов — *Носов Н.Е.* Очерки по истории местного управления Русского государства первой половины XVI века. М.; Л., 1937.
- Носович — *Носович И.И.* Словарь белорусского наречия. СПб., 1870.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. СПб., Пг., 1859–1915. Т. I–VI и указатель.
- ОА — Общий алфавит фамилиям владельцев, имения которых находятся под запрещением с 1829 по 1865 год. СПб., 1867. Кн. 1–6.
- ОАІУМ — Ономастичний архів Інституту української мови НАН України.
- ОАПК — Описание актов, хранящихся в Постоянной историко-археографической комиссии / С предисл. и под ред. А.И. Андреева // Летопись занятий Постоянной историко-археографической комиссии за 1926 год. Л., 1927. Вып. 1 (34). С. 288–351.
- ОАРП — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подг. текста и вступ. статья В.П. Петрова. С.-Петербург, 2001.
- ОВ — Опис володінь князя Януша Острозького у південно-східній Волині 1615 р. / Упоряд. В. Атаманенко, І. Рибачук. Острог, 2009.
- ОВДА — Описание Воронежских древних актов, собр. Н.И. Второвым и хранящихся в Воронежском губернском музее в особых коробках // Труды Воронежской ученой архивной комиссии. Воронеж, 1914. Вып. V. С. 1–703.
- Оглоблин 1880 — *Оглоблин Н.Н.* Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI века // Сб. Археологического института / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880. Кн. 4. Отд. II. С. 3–75.

- Оглоблин 1884 — *Оглоблин Н.Н.* Обзорение историко-географических материалов XVII и начала XVIII вв., заключающихся в книгах Разрядного Приказа. М., 1884.
- ОДВ — Опись документов Виленского центрального архива древних актов книг. Вильна, 1901–1913. Вып. I–X.
- ОДМ — Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции. СПб., 1869–1921. Кн. I–XXI.
- ОКІУМ — Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
- ОМ — Одесский мартиролог. Одесса, 1997–2006. Т. 1–4.
- Омельковець — *Омельковець Р.С.* Словник ботанічної лексики західно-поліських говірок. Луцьк, 2016.
- Ономастікон — Ономастікон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII — початок XIX ст.) / Укладачі О. Стародуб, Є. Чернецький. Автор вступу О. Стародуб. Біла Церква, 2015.
- ОО — Описи Острожчини другої половини XVI — першої половини XVII ст.: 36. документів / Упор. В. Атаманенко. Ред. Л. Винар. Острог, 2004.
- ОПКМ — Обзорение писцовых книг по Московской губернии, с присовокуплением краткой истории древнего межевания / Сост. П. Иванов. М., 1840.
- ОПKN — Обзорение писцовых книг по Новугороду и Пскову / С предисл. П. Иванова. М., 1841.
- Опыт — Опыт областного великорусского словаря, изд. Вторым отд. имп. Академии Наук. СПб., 1852.
- ОРЗ — Открытия русских землепроходцев и полярных мореходов XVII века на северо-востоке Азии: сб. док. / Сост. Н.С. Орлова. Ред. А.В. Ефимов. М., 1951.
- ОСС — Описание собрания свитков, находящихся в Вологодском епархиальном древлехранилище. Вологда, 1899–1917. Вып. 1–13.
- ОССП — Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века) / Прикуп. и уред. А.В. Соловјев. Београд, 1926.
- Отрывки — Отрывки из Нежинских магистратских книг 1657–1674 годов. Чернигов, 1887.
- Павликівська — *Павликівська Н.М.* Словник мікрогідронімів Вінниччини. Вінниця, 2013.
- Павлова — *Павлова Н.* Топонимията на Чирпанско. София, 2005.
- Павловский — *Павловский Ал.* Грамматика малороссийского наречия [...]. СПб., 1812.
- Пазынин — *Пазынин В.В.* Ассоциативное поле образа «дуб» в русской традиционной культуре // Образный мир традиционной культуры: сб. ст. / Сост.: М.Д. Алексеевский, В.Е. Добровольская, А.Б. Ипполитова. М., 2010. С. 181–190.

- Паламарчук — *Паламарчук Л.С.* Словник специфічної лексики говірки с. Мусіївки (Вчорайшенського району, Житомирської обл.) // Лексикографічний бюлетень. К., 1958. Вип. VI. С. 36–55.
- Палладий — *Палладий.* Историко-статистическое описание Молченской Рождество-Богородицкой Печерской мужской общежительной Софрониевой пустыни, находящейся в Курской епархии. М., 1895.
- Пам. СИ — Памятники Сибирской истории XVIII века. СПб., 1882–1885. Кн. I–II.
- Пам. ЮН — Памятники южновеликорусского наречия: Таможенные книги / Изд. подгот. С.И. Котков, Н.С. Коткова. М., 1982.
- Памятники — Памятники, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов. СПб., 1845–1859. Т. I–IV.
- Память — Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителях Иркутской области / Сост.: И.И. Кузнецов, П.Ф. Московских, П.М. Шубенко. Иркутск, 1990. Ч. 1–3.
- Памяць Лоеўск. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна* / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск, 2000.
- Памяць Петр. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Петрыкаўскага раёна* / Рэд.-укл. В.Р. Феранц. Мінск, 1995.
- Панцьо — *Панцьо С.Є.* Антропонімія Лемківщини. Тернопіль, 1995.
- Панчук — *Панчук Г.* Антропонімія Опілля. Тернопіль, 2001.
- Панькевич — *Панькевич І.* Матеріали до історії мови південнокарпатських українців // Науковий зб. Музею української культури в Свиднику. Пряшів, 1970. № 4. Кн. 2.
- Парфенова — *Парфенова Н.Н.* Словарь русских фамилий конца XVI–XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья). М., 2005.
- ПАСБ — Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623–1698 гг.: Каталог / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Пачич — Именослов или речник личны имена разны народа славенски / Скупио І. Пачич [...]. Будим, 1828.
- ПВЗ — Присяга Війська Запорозького Низового 1762 року / Упоряд. та передм. І. Синяка. Чернігів, 2015.
- ПГП — Присяга Гадяцького полку 1718 року / Упоряд., передм., коментарі І. Синяка. К., 2021.
- ПД — Полацкія дыяменты: дыялектны слоўнік / Матэрыял сабр. І.І. Волкаў. Апрац. і падрыхт. да друку Н.М. Бунько, В.М. Курцова (наук. рэд.), Ю.В. Маліцкі і др. Мінск, 2016.
- ПДП Влад. — Памятники деловой письменности XVII века. Владимирский край / Подг. С.И. Котков (ред.), Л.Ю. Астахина, Л.А. Владимирова, Н.П. Панкратова. М., 1984.
- Переяслав — Переяслав. 1654 р. / Упорядн.: В.В. Кривошея, О.М. Горобець, Б.О. Вакка. К., 2012.

- Переславль-Залесский – Переславль-Залесский: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1884.
- Петков – *Петков П.* Еленски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1974. Кн. VII. С. 3–177.
- Петкова – *Петкова Ю.* Топонимията на Новозагорска околия. София, 2007.
- Петрица – *Петрица Н.М.* Чеські антропонімні формули XI–XVIII століть: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2010 (додатки).
- Петровић 1988 – *Петровић Д.* Топонимија Куча // Ономатолошки прилози. Београд, 1988. Књ. IX. С. 1–163.
- Петровић, Капустина – *Петровић Д., Капустина Ј.* Из лексике Качера // СДЗб. Београд, 2011. Књ. LVIII. С. 1–336.
- Петровић, Капустина 2019 – *Петровић Д., Капустина Ј.* Речник Драгачева // СДЗб. Београд, 2019. Књ. LXVI/2. С. 7–635.
- Петровић, Ђелић, Капустина – *Петровић Д., Ђелић И., Капустина Ј.* Речник Куча // СДЗб. Београд, 2013. Књ. LX. С. 1–461.
- Пешикан – *Пешикан Ј.* Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Ономатолошки прилози. Београд, 1996. Књ. XII. С. 439–537.
- Пешикан 1984 – *Пешикан М.* Земско-хумско-рашка имена на почетку турскога доба (треће део) // Ономатолошки прилози. Београд, 1984. Књ. V. С. 1–182.
- ПЖК – Переписи жителей Казачьей слободы Шацкого уезда / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2016.
- ПЗН – Переславль-Залесский Никитский монастырь: Материалы для его истории XVII и XVIII столетий. М., 1888.
- ПЗС – Протокул до записування справ поточных на рок 1690. Чернигов, 1852.
- Пивовар – *Пивовар А.В.* Поселення Задніпрських місць до утворення Нової Сербії: в документах середини XVIII століття. К., 2003.
- ПИНД – Памятники истории Нижегородского движения в эпоху смуты и земского ополчения 1611–1612 гг. СПб., 1911.
- Пиріг – *Пиріг П.* Перепис населення українських міст XVII ст. // Сіверянський літопис. 2010. № 4–5. С. 16–82.
- ПИРС – Памятники истории русского служилого сословия / Сост. А.В. Антонов. М., 2011.
- Пиртей 2001 – *Пиртей П.С.* Словник лемківської говірки: Матеріали для словника. Legnica; Wrocław, 2001.
- Пиртей 2004 – *Пиртей П.* Короткий словник лемківських говірок / Упоряд. і підг. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ, 2004.
- ПІ Дн. – Повернені імена: Мартиролог. Дніпропетровськ, 2003–2004. Т. 4. Кн. 2–4.

- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю.О., Галас Б.К.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
- ПК — Писана керниця: Топонімічні легенди та перекази українців Карпат / Зібрав і впорядкував В. Сокіл. Львів, 1994.
- ПКА — Писцовая книга Арзамасского уезда (1621—23 гг.). Ч. 1 / Под ред. А.К. Кабанова // Действия НАК. 1915. Т. XV. Вып. VIII. С. 1—324.
- ПКВ — Переписная книга Воронежского уезда 1646 года / Подг. текста, вступ. статья и примеч. В.Н. Глазьева. Воронеж, 1998.
- ПКВМ — Переписные книги вологодских монастырей XVI—XVIII вв.: исследование и тексты / Изд. подг. О.Н. Адаменко, Н.В. Башнин, М.С. Черкасова (отв. ред.). Вологда, 2011.
- ПКДЛ — Писцовая книга дворцовой ловцеской рыбной слободы 1674, 1675 и 1676 гг. / Под ред. И.Н. Ельчанинова. Ярославль, 1917.
- ПКК — Писцовая книга Карсунского и Симбирского уездов, 1685—1686 гг. / Сост., вступ. статья и коммент. Ю.Н. Мельникова. Ульяновск, 2014.
- ПККГ 1887 — Памятная книжка Ковенской губернии на 1888 г. Ковно, 1887.
- ПККГ 1907 — Памятная книжка Ковенской губернии на 1907 г. Ковно, 1906.
- ПК Кострома — Писцовая книга г. Костромы 1627/28 — 1629/30 гг. / Археогр. подгот. Л.А. Ковалевой. Сост.: Л.А. Ковалева, О.Ю. Кивокурцева. Кострома, 2004.
- ПК Котельнич — Переписная книга церковных посадских дворов города Котельнича и дворов в волостях тяглого и оброчного стана, переписи Михайла Воейкова и подьячего Федора Прокофьева 186 (1678) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1910. Вып. II—III. С. 1—151.
- ПКМин. — Памятная книжка Минской губернии на 1904 год. Минск, 1903.
- ПКМГ — Писцовые книги Московского государства. Ч. I: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1872—1877. Отд. I—II.
- ПKNЗ — Писцовые книги Новгородской земли / Сост. К.В. Баранов. М., 1999—2009. Т. 1—6.
- ПКОП — Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг. Л., 1930.
- ПКП — Писцовая книга по Пскову и его пригородам XVI в. // Сборник Московского архива Министерства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПК Пет.Г 1899 — Памятная книжка Петроковской губернии на 1899 г. Петроков, 1899.
- ПКПК — Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств, сост. пинским старостою С. Хвальчевским в 1552—1555 г. Вильна, 1884.
- ПКПС — Писцовая книга бывшего Пинского староства, сост. по повелению короля Сигизмунда Августа в 1561—1566 годах [...] Лаврином Войною с переводом на русский язык. Вильна, 1874. Ч. I—II.
- ПКРК — Писцовые книги Рязанского края XVI и XVII вв. / Под ред. В.Н. Сторожева. Рязань, 1898—1904. Т. I. Вып. 1—3.

- ПК Смол. — Памятная книжка Смоленской губернии на 1904 год. Смоленск, 1903.
- ПКСП — Переписна книга Сумського полку 1691 р. / Упорядники: О. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2019.
- ПК Суздаль — Писцовая книга города Суздаля 1617 года / Подг. К. Тихомиров // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. Владимир, 1876. Т. I. Ч. I. С. 251—277.
- ПК Торжок — Писцовая книга г. Торжка и посада 7133 (1625) г. // Памятная книжка Тверской губернии на 1865 год. Тверь, 1865. Отд. 4. С. 1—77.
- ПК 1654 р. — Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніжинський полки / Упоряд. М. Кравець. К., 2003.
- ПК 1666 р. — Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський. К., 1933.
- ПКУ — Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886—1888. Кн. 41—46.
- ПКХ — Переписные книги города Харькова 1667, 1669 гг. / Ред. А.Ф. Пармонов. Харьков, 2009.
- ПКА — Писцовая книга Яхонтова 1579 года по городу Усолью Камскому и Усольскому уезду // Пермская старина: Сб. исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Изд. А. Дмитриев. Пермь, 1891. Вып. III. С. 161—176.
- ПЛ — Приватні листи XVIII ст. / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1987.
- Плетнев — *Плетнев В.А.* Об остатках древности и старины в Тверской губернии: К археологической карте губернии. Тверь, 1903.
- ПМД — Переписи московских дворов XVIII столетия. М., 1896.
- ПМДВ — Писцовые материалы дворцовых владений второй половины XVI века / Отв. ред. Н.А. Горская. М., 1997.
- ПМК — Полтавська міська книга (1668—1740) / Упоряд. В. Ринсевич. К., 2016.
- ПМП 1718 — Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2012.
- ПМП 1732 — Присяга Миргородського полку 1732 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2011.
- ПМТ — Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А.В. Антонов. М., 2005.
- ПМЯ — Писцовые материалы Ярославского уезда XVI века: Вотчинные земли / Сост. В.Ю. Беликов, С.С. Ермолаев, Е.И. Колычева. СПб., 1999—2000. [Кн. I—II].
- Подольская — *Подольская Н.В.* Антропонимикон берестяных грамот // Восточнославянская ономастика: Материалы и исслед. / Отв. ред. А.В. Суперанская. М., 1979. С. 201—242.

- ПОКН — Переписная окладная книга по Новугороду Вотьской пятины 7008 г. / Сообщил М.А. Оболенский // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1851. Кн. XI. С. 1—464.
- Поливанов, Красовский — *Поливанов В.Н., Красовский В.Э.* Материалы исторические и юридические района бывшего приказа Казанского дворца. Симбирск, 1902. Т. III.
- Полякова — *Полякова Е.Н.* К истокам пермских фамилий: Словарь. Пермь, 1997.
- Полякова СПП — Словарь пермских памятников XVI — начала XVIII века / Сост. Е.Н. Полякова. Пермь, 1993—2001. Вып. 1—6.
- Полянский — *Полянский М.И.* Иллюстрированный историческо-статистический очерк города Старой Руссы и Старорусского уезда. Новгород, 1885.
- Полянський — *Полянський О.* До підкарпатського словника // Рідна мова. 1933. Ч. 12. С. 407—408.
- ПОП — Перепис Охтирського полку 1704 р. / Відп. ред. А.Ф. Парамонов. Харків, 2016.
- Попелянская — *Попелянская А.Л., Халаджан Г.А.* Выпускники Московского экстерного гуманитарного университета. М., 2000. Кн. 2.
- Попов Разложко — *Попов К.* Местните имена в Разложко. София, 1979.
- ПОРА — Подвиги офицеров и солдат русской армии в сражении при Бородине: Сб. док. / Отв. ред. И.О. Гаркуша. М., 2012.
- ПОС — Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. коллегия: Б.А. Ларин, А.С. Герд, С.М. Глускина и др. Л.; С.-Петербург, 1967—. Вып. 1—.
- ПОСм. — Памятники обороны гор. Смоленска в 1609—1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1—282.
- Пошивайло — *Пошивайло О.* Ілюстративний словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина). Опішне, 1993.
- ППД — Писцовая и переписная книга Дмитрова XVII — начала XVIII веков / Сост. А.В. Матисон. М., 2019.
- ППКВ — Писцовые и переписные книги Вологды XVII — начала XVIII века / Подг. к изд. И.В. Пугач (отв. ред.), М.С. Черкасова. М., 2008. Т. 1—2.
- ППО — Памятники писцовых описаний дворцовых вотчин Нижегородского края последней трети XVII века / Сост. А.И. Комиссаренко (отв. сост.), Н.Ю. Болотина, А.Ю. Кононова. М.; С.-Петербург, 2010.
- Прокофьева — Сотная на владения Кирилло-Белозерского монастыря 1544 г. / Подг. к печати Л.С. Прокофьева // Северный археографический сборник / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 184—204.
- Протопопов — *Протопопов А.* Сборник слов, выбранных из архивных Яренских столбцов XVI—XVII века // Сб. ОРЯС. 1853. Т. 2. С. 198—208.

- Проць — *Проць О.І.* Мікротопонімія півночі Львівської області: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2011. (Машинопис).
- Процюк — *Процюк В.* Книга пам'яті. 1944–1994. Львів, 1996.
- ПРПР — Памятники русской письменности XV–XVI вв.: Рязанский край / Изд. подг. С.И. Котков (отв. ред.), И.С. Филиппова. М., 1978.
- ПС — Пермская старина. Сборник исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Сост. А.А. Дмитриев. Пермь, 1889–1900. Вып. I–VIII.
- ПСРЛ — Полное собрание русских летописей.
- ПСС — Полягли в снігах Суомі: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубезем. К., 2004–2005. Т. 2–3.
- ПССГ — Первое столетие сибирских городов. XVII век / Сост. Н.Д. Зольникова и др.; Отв. ред. Н.Н. Покровский. Новосибирск, 1996.
- ПСт. П — Присяга Стародубського полку 1718 року / Упор. та вступ: І. Ситий, С. Горобець; передмова: Т. Чухліб, А. Лаєвський. Чернігів, 2017.
- ПСЭИ — Памятники социально-экономической истории Московского государства XIV–XVII вв. / Под ред. С.Б. Веселовского и А.И. Яковлева. М., 1929. Т. I.
- Пуїїґ — *Пуїїґ С.* Херцеговачка пчеларска лексика (на општесловенској основи) // СДЗБ. 2013. Књ. LX. С. 463–801.
- Пура Походження — *Пура Я.О.* Походження назв територіальних мікро-об'єктів Рівненщини. Рівне, 1990. Т. I.
- Пура СПР — *Пура Я.О.* Сучасні прізвища Ровенщини. Ровно, 1984–1990. Ч. I–V.
- Пушкин — *Пушкин Б.* Опись рукописей, принадлежащих Л.М. Савелову // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 41–70.
- ПЧП — Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець. Передм. І. Кривошея. Чернігів, 2011.
- Първанова-Гръшел — *Първанова-Гръшел Е.* Топонимията на Карловско. Велико Търново, 2011.
- ПЮН — Памятники южновеликорусского наречия. Конец XVI — начало XVII в. / Под ред. С.И. Коткова. М., 1990.
- ПЮН ОК — Памятники южновеликорусского наречия: Отказные книги / Подг. С.И. Котков (отв. ред.), Н.С. Коткова. М., 1977.
- Радіон — *Радіон Ст.* Словник українських прізвищ в Австралії. Вид. 2. Мельбурн, 1982.
- Рап. Бр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці. Мінск, 1980.
- Рап. Віц. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск, 1977.

- Рап. Гом. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск, 1986.
- Рап. Гр. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мінск, 1982.
- Рап. Маг. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці Мінск, 1983.
- Рап. Мін. — *Рапановіч Я.Н.* Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РАС — Раздельные акты Строгановых. Режим доступу: <http://zz-projekt.ru>
- Расторгуев — *Расторгуев П.А.* Словарь народных говоров Западной Брянщины (Материалы для словарного состава говоров). Минск, 1973.
- РГСО — Русские говоры Сумской области: Материалы диалектологических экспедиций / Сост. Е.А. Черепанова, А.А. Евграфова, В.Н. Покуц, О.Н. Волкова. Сумы, 1998.
- РД — Русский дипломатарий.
- РДв. — Рабочее движение в России в XIX веке: Сб. документов и материалов / Под ред. А.М. Панкратовой. Изд. 2-е, доп. М., 1950—1963. Т. I—IV.
- Редько — *Редько Ю.К.* Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. Львів, 2007.
- Реестр — Реестр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ та ін. К., 1995.
- Речник ПКМ I — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: М. Коробар-Белчева, М. Митков, Т. Стоматоски. Скопје, 1994. Т. I.
- Речник ПКМ II — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков. Скопје, 2001. Т. II.
- Речник — Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Београд, 1959—. Књ. I—.
- РИ — Редкие источники по истории России / Сост. З.Н. Бочкарева, М.Е. Бычкова. М., 1977. Ч. 2.
- РИБ — Русская историческая библиотека.
- РИ Крым — Реабилитированные историей. Автономная Республика Крым. Симферополь, 2006—2014. Т. 1—9.
- Рівне — Рівне: Щорічний телефонний довідник. Рівне, 2006.
- РІ Дон. — Реабілітовані історією: Донецька область. Донецьк, 2004—2012. Кн. 1—12.
- РІ Зап. — Реабілітовані історією: Запорізька область. Запоріжжя, 2004—2013. Т. 1—6.
- РІ ІФ — Реабілітовані історією: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000—2003. Т. 1—5.
- РІ Льв. — Реабілітовані історією: Львівська область. Львів, 2009—2022. Кн. 1—10.
- РІ Полт. — Реабілітовані історією: Полтавська область. К.; Полтава, 2004—2010. Кн. 1—5.

- РІ Рв. — Реабілітовані історією: Рівненська область. Рівне, 2006–2019. Кн. 1–9.
- РІ Харк. — Реабілітовані історією: Харківська область. Харків, 2005–2019. Кн. 1–3.
- РІ Хм. — Реабілітовані історією: Хмельницька область. Хмельницький, 2008–2015. Кн. 1–6.
- РІ Черк. — Реабілітовані історією: Черкаська область. Черкаси, 2002–2017. Кн. 1–10.
- РІ Черніг. — Реабілітовані історією: Чернігівська область. Чернігів, 2008–2020. Кн. 1–8.
- РК — Расходная книга земского старосты города Хлынова Ивана Рѣпина 1678–1680 гг. // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. V–VI. Отд. 2. С. 1–105.
- РКЭ — Ревизия Кобринской экономии, сост. в 1563 г. королевским ревизором Дмитрием Сапегою [...]. Вильна, 1876.
- РЛА — Русско-ливонские акты / Собр. К.Е. Напьерский. СПб., 1868.
- РМНП — Речник на македонската народна поезија / Ред. Т. Димитровски. Скопје, 1983—. Т. 1–.
- РМЈ — Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања / Сост.: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски. Ред. Б. Конески. Скопје, 1961–1966. Т. I–III.
- РМО — Русско-монгольские отношения. 1654–1685: Сб. док. / Сост. Г.И. Слесарчук. М., 1996.
- Рождественский — *Рождественский* С. Роспись земельных владений московского боярства 1647–8 года // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 193–238.
- Ромни — Ромни + район: Телефонний довідник. Ромни, 2008.
- Ростов — Ростов. Материалы для истории города XVII и XVIII вв. М., 1884.
- РПП — Реестри Полтавського полку 1654 р. / Упоряд.: О. Алфьоров, О. Монькін; відп. ред. Г. Боряк. К., 2017.
- РС — Расстрельные списки. Москва, 1935–1953. Донское кладбище (Донской крематорий): Книга памяти жертв политических репрессий / Под ред. Л.С. Ереминой и А.Б. Рогинского. М., 2005.
- РСВ — Рєгіянальны слоўнік Віцебшчыны. Віцебск, 2012. Ч. 1 / Пад рэд. Л.І. Злобіна; 2014. Ч. 2 / Пад рэд. А.С. Дзядовай.
- РСГВ — Речник српских говора Војеводине / Ред. Д. Петровић. Нови Сад, 2000–2010. Св. 1–10.
- РСД — Русское служилое дворянство второй половины XVIII века (1764–1795): Список по Месяцесловам / Сост. В.П. Степанов. С.-Петербург, 2003.
- РСМ — Росписной список Москвы 1638 года / Под ред. И.С. Беляева. М., 1911 (= Труды Московского отдела имп. Русского военно-исторического общества. Т. 1).

- РСП — Реестри Сумського полку. 1660—1664 / Упоряд. та вступ. стаття О.А. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2016.
- Рудченко — Словарь реже употребляемых слов, с пословицами к чумацкому быту // Рудченко И.Я. Чумацкие народные песни. К., 1874. С. 245—257.
- РУС — Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд. Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.
- РЧП — Ревізія Чернігівського полку 1732 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передмова І. Кривошея. Чернігів, 2014.
- Рыков — *Рыков Ю.Д.* Новые акты Спасо-Прилуцкого монастыря XV в. // Записки отдела рукописей Государственной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. М., 1982. Вып. 43. С. 85—105.
- Рязан. КП — Рязанская книга памяти Великой войны 1914—1918 годов / Сост. А.И. Григоров. М., 2010. Т. 1.
- Сабодош — *Сабодош І.В.* Словник закарпатської говірки села Сокиринця Хустського району. Ужгород, 2008.
- САЛ — Список абонентов Ленинградской городской телефонной сети. 1965. Л., 1965.
- САМ — Список абонентов Московской городской телефонной сети. М., 1939.
- Самоделова — *Самоделова Е.А.* Вербa и береза в региональных традициях Центральной России // Образный мир традиционной культуры: сб. статей / Сост.: М.Д. Алексеевский, В.Е. Добровольская, А.Б. Ипполитова. М., 2010. С. 191—209.
- Самоквасов — *Самоквасов Д.Я.* Архивный материал. Новооткрытые документы поместно-вотчинных учреждений Московского государства XV—XVII столетий. М., 1905—1909. Т. I—II.
- САС — Северный археографический сборник. Вып. 2: Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в. / Ред.-сост. П.А. Колесников. Вологда, 1972.
- САШ — Старинные акты, служащие дополнением к описанию г. Шуи и его окрестностей / Собр. В. Борисов, изд. Я. Горелин. М., 1853.
- СБГ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1979—1986. Т. 1—5.
- СБГТ — Справочник Брестской городской телефонной сети. Минск, 1980.
- СБІ — Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя: Близько 20 000 діалектизмів / Укл. Л.С. Спанатій, А.П. Супрун, М.Ф. Тимченко, В.П. Токар; за заг. ред. Л.С. Спанатій; наук. ред. П.Ю. Гриценко. Миколаїв, 2018.
- Сб. лет. — Сборник летописей, отн. к истории Южной и Западной России, изд. комиссиею для разбора древних актов. К., 1888.

- Сб. ОРЯС – Сборник Отделения русского языка и словесности.
СБук. Г – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці, 2005.
- Сб. Шукина – Сборник старинных бумаг, хранящихся в Музее П.И. Шукина. М., 1896–1902. Ч. I–X.
- СВ – Село Вознесенское, что на Сарапуле, по дозорной книге Зюзина 7129 (1621) года / Сообщил А.С. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. V–VI. Отд. III. С. 215–223.
- СВГ – Словарь вологодских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Ред. Т.Г. Паникаровская. Вологда, 1983–2007. Вып. 1–12.
- СВЗ – Список воїнів-земляків, загиблих під час радянсько-фінляндської війни 1939–1940 рр.: Довідник. Суми, 2005.
- СВор.Г – Словарь воронежских говоров / Авторы: М.Т. Авдеева, Е.В. Давыдова, О.В. Дмитрина и др. Науч. ред. Г.Ф. Ковалев. Воронеж, 2004–. Вып. 1–.
- СГКЭ – Сборник грамот Коллегии экономии. Пб.; Л., 1922–1929. Т. I–II.
- СГРС – Словарь говоров русского Севера / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001–. Т. 1–.
- СГЧА – Собрание государственных и частных актов, касающихся истории Литвы и соединенных с нею владений (от 1387 до 1710 года) / Под ред. М. Круповича. Вильна, 1858. Ч. 1.
- СД – Словник діалектизмів // Лучкай М. Граматика слов'яно-руська / Упорядк., передм., примітки та словник діалектних слів П.М. Лизанця. Переклад з лат. П.М. Лизанця та Ю.М. Сака. К., 1989. С. 185–190.
- СДГВ – Словарь донских говоров Волгоградской области / Под ред. Р.И. Кудряшовой. Волгоград, 2011.
- СДГП – Социальные движения в городах Нижнего Поволжья в начале XVIII в.: Сб. док. / Подг. Н.Б. Голикова. М., 2004.
- СДЗб. – Српски дијалектолошки зборник.
- СДРЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / Гл. ред. Р.И. Аванесов, И.С. Улуканов, В.Б. Крысько. М., 1988–. Т. I–.
- СЕК – Статистический ежегодник Костромской губернии за 1908 год. Кострома, 1908. Ч. 1.
- Селигер – Селигер: Материалы по русской диалектологии: Словарь / Под ред. А.С. Герда. С.-Петербург, 2003–2020. Вып. 1–8.
- Селищев – *Селищев А.М.* Славянское население в Албания. Фототип. изд. София, 1981.
- Сел. рух – Селянський рух на Україні 1569–1647 рр.: Зб. документів і матеріалів / Упоряд. Г.В. Боряк та ін. К., 1993.
- Сенигов – *Сенигов О.П.* Памятники земской старины. СПб., 1903.
- Сергий – *Сергий, архимандрит.* Черты церковно-приходского и монастырского быта в писцовой книге Водской пятины 1500 года (в связи с общими условиями жизни). СПб., 1905 (приложения).

- СЖВ — Справочник абонентов Желтоводской городской телефонной сети / Ред. Н.Л. Голубчик. Желтые Воды, 1998.
- Сиб. города — Сибирские города. Материалы для их истории XVII—XVIII столетий: Нерчинск, Селенгинск, Якутск. М., 1886.
- Сикль — *Сикль П.* Советские граждане, погибшие в Австрии в годы Второй мировой войны, и места их захоронения. Книга памяти / При содействии В. Бахер и Г. Сидько. Грац; Вена, 2010.
- Симсон — *Симсон П.* Калужский уезд во времена Михаила Федоровича (Опыт разработки истории Калужского края по архивным источникам) // Известия Калужской ученой архивной комиссии. Калуга, 1894. Вып. 3. С. 27—237.
- Сироткин 2005 — *Сироткин С.В.* Сотная 1593/94 г. на посад Юрьевца Повольского // Очерки феодальной России / Ред. С.Н. Кистерев. М.; С.-Петербург, 2005. Вып. 9. С. 44—105.
- Сігед — *Сігед П.І.* Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Брэстчыны // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 70—90.
- Сіплівеня, Бубновіч — *Сіплівеня Ж.С., Бубновіч І.І.* Сямейныя мянушкі на Гродзеншчыне // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 116—123.
- Сірка, Баушенко — *Сірка Й., Баушенко А.* Короткий словник говірки села Ублі. Львів, 2017.
- СК — Справочная книга о лицах Санкт-Петербургского купечества и других званий [...]. СПб., 1911.
- СКГ — Словарь курских говоров / Науч. ред. Т.А. Пименова, И.С. Климас. Курск, 2004—. Вып. 1—.
- СКТ — Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- Славева — *Славева Л., Мошин В.* Српски грамоти от Душаново време. Прилеп, 1988.
- Славинецкий — Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1973.
- Сл. Алтая — Словарь русских говоров Алтая / Под ред. И.А. Воробьевой, А.И. Ивановой. Барнаул, 1993—1998. Т. I—IV.
- Сл. ММ — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2006—2007. Т. 1—2.
- Сл. ММР — Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровенщини / Упоряд. С.В. Шийка. Тернопіль, 2016.
- Сл. Оби — Словарь русских старожильческих говоров средней части бассейна р. Оби / Под ред. В.В. Палагиной. Томск, 1964—1967. Т. 1—3.

- Сл. Печоры — Словарь русских говоров Низовой Печоры / Науч. ред. Л.А. Ивашко. С.-Петербург, 2003–2005. Т. 1–2.
- Сл.РЯ XI–XVII вв. — Словарь русского языка XI–XVII вв. / Гл. ред.: С.Г. Бархударов (вып. 1–6), Ф.П. Филин (вып. 7–10), Д.Н. Шмелев (вып. 11–14), Г.А. Богатова (вып. 15–26), В.Б. Крысько (вып. 27–29), Р.Н. Кривко (вып. 30). М., 1975—. Вып. 1—.
- Сл.РЯ XVIII в. — Словарь русского языка XVIII века / Гл. ред. Г.А. Сорокин, З.М. Петрова. Л., 1984—. Вып. 1—.
- Сл.Сред. Прииртышья — Словарь русских старожильческих говоров Среднего Прииртышья / Под ред. Г.А. Садретдиновой. Томск, 1992–1993. Т. 1–3.
- СМВ — Список медицинских врачей СССР (На 1 января 1924 г.) М., 1925.
- См. В, — Смутное время Московского государства. Вып. 7: Нижегородские платежники 7116 и 7120 годов / С предисл. С.Б. Веселовского // ЧОИДР. 1910. Кн. III, отд. I. С. 1–284.
- СМИК — Сборник материалов по истории Кольского полуострова в XVI–XVII вв. Л., 1930.
- Смирнов — *Смирнов М.И.* Соль Переславская // Труды Владимирской ученой архивной комиссии. Владимир, 1917. Кн. 17. С. 1–85.
- Смирнов ОУ — *Смирнов П.П.* Орловский уезд в конце XVI века по писцовой книге 1594–5 гг. К., 1910.
- СММ — Слоўнік мікратапонімаў Магілёўшчыны / Склад.: С.В. Клімуць, В.І. Рагаўцоў, С.У. Шакура і інш. Магілёў, 2004.
- Смолицкая — *Смолицкая Г.П.* Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О.Н. Трубачева. М., 1976.
- СМЧ — Словник мікротопонімії Черкащини / Укладачі: Т.О. Гаврилова, З.М. Денисенко. Черкаси, 2010.
- Сокіл — *Сокіл Н.* Мікротопонімія Сколівщини. Львів, 2008.
- Соколов — Русские имена и прозвища в XVII веке / Собраны А. Соколовым. Казань, 1891.
- Соколоски — *Соколоски М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1965. Год. XVI. С. 151–190.
- СОГ — Словарь орловских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Науч. ред. Т.В. Бахвалова. Ярославль, 1989–1991. Вып. 1–4; Орел, 1992—. Вып. 5—.
- СП — Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СПБ — Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии. Конец XIV в. — 1648 г. Т. 1 / Сост. З.Ю. Копыский и др. Минск, 1988.

- Спиридонов — *Спиридонов Ф.* Нові документи про Чернігівське ополчення 1812 року // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. К., 1962. Вип. 5. С. 53—58.
- Списки Волог. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. VII: Вологодская губерния.
- Списки Вят. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. X: Вятская губерния.
- Списки Костр. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1877. Т. XVIII: Костромская губерния.
- Списки Олонец. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1879. Т. XXVII: Олонецкая губерния.
- Списки Орл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1871. Т. XXIX: Орловская губерния.
- Списки Перм. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1875. Т. XXXI: Пермская губерния.
- Списки Псков. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1885. Т. XXXIV: Псковская губерния.
- Списки Рязан. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XXXV: Рязанская губерния.
- Списки СПб. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1864. Т. XXXVII: Санктпетербургская губерния.
- Списки Тул. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIV: Тульская губерния.
- Списки Урал. — Списки населенных пунктов Уральской области. Свердловск, 1928. Т. 8: Пермский округ.
- Списки Яросл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1859. Т. I: Ярославская губерния.
- Список Вит. — Список населенных мест Витебской губернии / Под ред. А.П. Сапунова. Витебск, 1906.
- Список Ковен. — Список населенных мест Ковенской губернии на 1902 год. Ковна, 1902.

- Список Олонец. — Список населенных мест Олонецкой губернии по сведениям за 1905 год / Сост. И.И. Благовещенский. Петрозаводск, 1907.
- Список Томск. — Список населенных мест Томской губернии на 1893 год. Томск, 1893.
- СПЛГ — Словник прикметникового лексикону лемківських говірок / Укладачі: С.Є. Панцьо, Н.І. Лісняк. Тернопіль, 2015.
- Споменик — Споменик Српске краљевске Академије. Београд, 1890—1892. Т. I—XVI.
- СПУ — Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2009.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 1994—2005. Вып. 1—6.
- СРГ Морд. — Словарь русских говоров на территории Республики Мордовия. С.-Петербург, 2013. Ч. I—II.
- СРГО — Словарь русских говоров Одесщины: В 2 т. / Отв. ред. Ю.А. Карпенко, С. Уэмура. Одесса, 2000—2001.
- СРГПр. — Словарь русских говоров Прибайкалья. Иркутск, 1986—1989. Вып. 1—4.
- СРГПрик. — Словарь русских говоров Южного Прикамья / Сост. И.А. Полюков (науч. ред.), С.М. Поздеева, С.В. Хоробрых, А.В. Черных. Пермь, 2008.
- СРГр. — Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны / Пад рэд. М.А. Даниловіча, П.У. Сцяцко. Гродна, 1999.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1999—2006. Т. 1—5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А.К. Матвеева. Свердловск, 1964—1988. Т. 1—7.
- СРГСУ Доп. — Словарь русских говоров Среднего Урала. Дополнения / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 1996.
- СРДГ — Словарь русских донских говоров / Авторы-сост.: З.В. Валюсинская, М.П. Выгонная, А.А. Дибров и др.; отв. ред. В.С. Овчинникова. Ростов, 1975—1976. Т. 1—3.
- Срезневский — *Срезневский И.И.* Материалы для словаря древнерусского языка. М., 1958. Т. I—III.
- СРИ — Словарь русских иконописцев XI—XVII веков / Ред.-сост. И.А. Кочетков. М., 2003.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова, С.А. Мызникова. М.; Л., С.-Петербург, 1965—. Вып. 1—.
- СС — Старославянский словарь (по рукописям X—XI веков) / Сост.: Э. Благова, Р.М. Цейтлин, С. Геродес и др.; Под ред. Р.М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. 2-е изд., стереотип. М., 1999.

- ССВ — Список студентов имп. Варшавского университета на 1910—1911 академический год. Варшава, 1910.
- ССГ — Словарь смоленских говоров / Под ред. А.И. Ивановой. Смоленск, 1974—2005. Вып. 1—11.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. / Ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. К., 1977—1978. Т. I—II.
- Стаменковић — *Стаменковић Ј.* Ономастички подаци за десет села на десној обали Јужне Мораве (општина Врање) // Ономатолошки прилози. Београд, 1981. Књ. II. С. 405—456.
- Станиславский — *Станиславский А.Л.* Труды по истории государева двора в России XVI—XVII вв. М., 2004.
- Станковска 1995 — *Станковска Љ.* Исчезнати лични имиња во македонската топонимија // Македонски јазик. Скопје, 1995. Год. XL—XLI. С. 557—567.
- Станковска 1997 — *Станковска Љ.* Македонска ојконимија. Скопје, 1997. Кн. 2.
- Станковска Речник — *Станковска Љ.* Речник на личните имиња кај македонците. Скопје, 1992.
- Станојев-Југа — *Станојев-Југа К.М.* Презимена и породични надимци у селу Дупљаји у Банату // Прилози проучавању језика. 1970. 6. С. 215—221.
- Старцева — *Старцева С.А.* Краткий словник для областного словаря русских говоров Пермской области. Пермь, 1962.
- Старченко — *Старченко Н.* Конфлікт у Володимирі 1566 р.: варіант мікро-історичного прочитання // Соціум: альманах соціальної історії. К., 2003. Вип. 3. С. 65—98.
- Стехна — *Стехна П.М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини: Словник. Дніпропетровськ, 2009.
- СТЗ — *Муллонен И.И., Азарова И.В., Герд А.С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред А.С. Герда. Петрозаводск, 2013.
- Стојановић — *Стојановић Р.* Црнотравски речник. Београд, 2010 (= СД36. Књ. LVII).
- Стойков — *Стойков Ст.* Лексиката на банатскиј говор. София, 1968.
- Стойчев 1965 — *Стойчев Т.* Родопски речник // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1965. Кн. II. С. 119—314.
- Стойчев 1983 — *Стойчев Т.* Родопски речник (второ допълнение) // Родопски сборник. София, 1983. Т. V. С. 287—354.
- Сторожев — *Сторожев В.Н.* Материлы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке. СПб.; Пг., 1906—1918. Вып. I—II.
- Стоянов — *Стоянов І.А., Чмир О.Р.* Болгарсько-український словник. К., 1988.

- Ступінська — *Ступінська Г.Ф., Битківська Я.В.* Фразеологічний словник лемківських говірок. Тернопіль, 2013.
- СУГО — Словник українських говорів Одещини / За ред. О.І. Бондаря. Одеса, 2011.
- Суздаль — Суздаль: Список с писцовой книги гор. Суздаля, с 7136 по 7138 г. // Труды Владимирской ученой архивной комиссии. Владимир, 1904. Кн. VI. С. 1–87.
- СУМ — Словник української мови / Голова редкол. І.К. Білодід. К., 1970–1980. Т. I–XI.
- СУМ XVI–XVII ст. — Словник української мови XVI — першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д.Г. Гринчишин. Львів, 1994—. Вип. 1—.
- Суперанская — *Суперанская А.В.* Современные русские прозвища // *Folia onomastica Croatica*. Zagreb, 2003–2004. Кнj. 12–13. С. 485–498.
- СУСГ — Словник українських східнословобожанських говірок / Укладачі: М.О. Волошинова, К.Д. Глуховцева, В.В. Леснова та ін. За заг. ред. К.Д. Глуховцевої та В.В. Леснової. Вид. 2-ге, зі змін. і допов. К., 2021.
- СХРС — Сербскохорватско-русский словарь / Сост. И.И. Толстой. Изд. 3-е, испр. и доп. М., 1970.
- Сцяцко — *Сцяцко П.У.* Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны. Гродна, 2005.
- Сцяцко 1981 — *Сцяцко П.У.* 3 мікратапаніміі Зэльвеншчыны // Беларуская аанамастыка. 2 / Рэд. В.П. Лемцюгова. Мінск, 1981. С. 170–177.
- Сцяшковіч — *Сцяшковіч Т.Ф.* Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці. Мінск, 1972.
- СЭ — Севастопольская эпопея 1941–1944 гг. в официальных документах (Сводки, приказы, распоряжения, донесения, публикации). Севастополь, 2004.
- ТДЗ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Золочівського району Львівської області. Львів, 1998.
- ТДЗг. — Телефонний довідник підприємств, організацій, установ та абонентів квартирних телефонів Згурівського району Київської області. К., 2005.
- ТДІ — Телефонний довідник Ічнянського району. Ічня, 2001.
- ТД Новопсков — Телефонний довідник селища Новопсков Луганської області. Донецьк, 2003.
- ТДок. — Турски документи за историјата на македонскиот народ / Прев., ред., комент. М. Соколки и др. Скопје, 1963–2008. Т. I–XI.
- ТД Тур. — Телефонний довідник Турківського району. Турка, 2006.
- ТДУ — Телефонний довідник. Квартирні телефони Ужгородської АТС / Упоряд. В.М. Коштура, В.Ю. Коштура. Ужгород, 1998.
- ТДХ — Телефонний довідник абонентів міста Хуст та Хустівського району. Хуст, 1999.

- ТДЧ – Телефонний довідник абонентів Чернігівського району. Чернігів, 2001.
- Тернопіль – Тернопіль 2000: Щорічний телефонний довідник. Тернопіль, 2000.
- Тимченко – *Тимченко Є.* Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / Підг. до вид. В.В. Німчук, Г.І. Лиса. К.; Нью-Йорк, 2002–2003. Кн. 1–2.
- Титов – *Титов А.А.* Ростовская старина. Ростов, 1883–1907. Вып. 1–6.
- Титов ВП – *Титов А.А.* Вепрева пустынь. Исторический очерк. Ярославль, 1887.
- Титов ЛД – *Титов А.А.* Летопись Двинская. М., 1889.
- Тихонравов – *Тихонравов К.* Описная книга Суждальского Евфимиева монастыря 1660 года // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. Владимир, 1878. Т. 2, отд. IV. С. 1–82.
- ТК Вологда – Таможенная книга города Вологды. 1634–1635 гг. / Сост. и автор введения Е.Б. Французова. М., 1983. Ч. 1–3.
- ТКСГ – Таможенные книги сибирских городов XVII века / Авторы-сост.: О.Н. Вилков, Д.Я. Резун (гл. ред.), И.Р. Соколовский. Новосибирск, 1997–2004. Вып. 1–6.
- ТМД – Труды Московской диалектологической комиссии / Под ред. Д.Н. Ушакова. Варшава, 1914. Вып. 3.
- Тобольск – Тобольск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Токарев – *Токарев С.А.* Коропська сотня Ніжинського полку у другій половині XVII–XVIII ст. Чернігів, 2016.
- Токмаков – *Токмаков И.Ф.* Историко-статистическое описание города Киржача [...]. М., 1884.
- Токмаков 1887 – *Токмаков И.* Снятогорский монастырь. (Библиография и материалы). Псков, 1887.
- Томіленко – *Томіленко Л.М.* Словник прізвищ жителів Корсунщини. Івано-Франківськ, 2016.
- Томск – Томск в XVII веке: Материалы для истории города со вступительной и заключительной статьей П.М. Головачева и картой окрестностей Томска конца XVII в. СПб., 1911.
- Топоров – *Топоров В.Н.* Праславянская культура в зеркале собственных имен (элемент **mir-*) // XI Международный съезд славистов: История, культура, этнография и фольклор славянских народов. Доклады российской делегации. М., 1993. С. 3–119.
- Топорова – *Топорова Т.В.* Культура в зеркале языка: древнегерманские двучленные имена собственные. М., 1996.
- Топчій – *Топчій О.В.* Перепис населення міста Охтирки 1858 р. X ревізія. Харків, 2017.

- Торгівля — Торгівля на Україні. XV — середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина / Відп. ред. М.Ф. Котляр. К., 1990.
- Торопец — Торопец: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- Тороп. книга — Торопецкая книга 1540 года / Подг. к печати М.Н. Тихомиров и Б.Н. Флоря // АЕ за 1963 год. М., 1964. С. 277—358.
- ТПК — Тверские писцовые книги XVI века // Тверская старина / Изд. С.И. Покровский. Тверь, 1912. № 3. С. 73—78; № 4. С. 57—62.
- Трофимович — Верхнелужицко-русский словарь / Сост. К.К. Трофимович. М.; Бауцен, 1974.
- Трубачев — *Трубачев О.Н.* Из славяно-иранских лексических отношений // Этимология. 1965 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1967. С. 3—81.
- Трухан — *Трухан Т.М.* Мянущі вёскі Замошша Любанскага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 167—172.
- ТС — Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1982—1987. Т. 1—5.
- ТСВГ — Тематический словарь вятских говоров / Сост.: Т.А. Горюнова, В.В. Подрушняк, З.В. Сметанина (отв. ред.) и др. Киров, 2013.
- ТСГТО — Тематический словарь говоров Тверской области / Под ред. Т.В. Кирилловой, Л.Н. Новиковой. Тверь, 2003—2006. Вып. 1—5.
- ТСД — Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927—1939: Документы и материалы: В 5 т. / Отв. ред. В. Данилов. М., 1999—2002. Т. 1—4.
- ТСК — Телефонный справочник Краснодонского района. Луганск, 1995.
- ТС Мозырь — Телефонный справочник Мозырского районного узла связи / Сост. Н.Б. Винокур, С.А. Шутова. Минск, 1984.
- ТТ — Топоніміка Турківщини / Упор. П. Зборовський. Львів, 2004.
- Тула — Тула. Материалы для истории города XVI—XVIII столетий. М., 1884.
- Тупиков — *Тупиков Н.М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1903. Т. 6. С. 86—914.
- Турчин — *Турчин Є.Д.* Словник села Тилич на Лемківщині. Львів, 2011.
- Тюмень — Тюмень в XVII столетии: Собрание материалов для истории города [...] / Изд. А.И. Чукмалдина. М., 1903.
- УА — Угличские акты XVII в. / Изд. М.А. Липинский // Временник Демидовского юридического лицея. 1889—1890. Кн. 48—52.
- УГ XV ст. — Українські грамоти XV ст. / Підг. тексту, вступна стаття і коментарі В.М. Русанівського. К., 1965.
- УГГ — Указные грамоты городовым воеводам и приказным людям 1613—1626 гг. / Отв. ред. И.В. Пугач. М., 2012.
- Углич — Углич: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.

- УЛИ – Указатель личных имен к “Наказам малороссийским депутатам 1767 года” // Киевская старина. 1889. Т. XXVI, август (приложение). С. I–XX.
- УНК 17 – Українські народні казки. Кн. 17: Казки Бойківщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2015.
- УНК 19 – Українські народні казки. Кн. 19: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УНК 22 – Українські народні казки. Кн. 22: Казки Закарпаття / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2008.
- УНК 33 – Українські народні казки. Кн. 33: Казки Наддніпрянщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Вижиця, 2009.
- УП – Уржумский посад и уезд в 1646 г. по Переписной книге Я.М. Толочанова и А. Фаворова // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Вып. III–IV. С. 34–38.
- УП 1 – Українське повсякдення ранньомодерної доби: 3б. документів. Вип. 1: Волинь XVI ст. / Упорядники: В.В. Безпалько, М.Б. Висотін, І.О. Ворончук (наук. ред.) та ін. К., 2014.
- Урошевић – *Урошевић А.* Топоними Косова. Београд, 1975.
- Усачева – *Усачева В.В.* Некоторые данные о лексическом составе двух говоров Архангельской области // Славянская лексикография и лексикология / Отв. ред. Л.Э. Калнынь. М., 1966. С. 106–125.
- Успенский – Столбцы бывшего Архива Оружейной Палаты / Описал А.И. Успенский. М., 1912–1913. Вып. 1–2.
- Усціновіч 1975 – *Усціновіч А.К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстшчыны (XIV–XVIII стст.). Мінск, 1975.
- Усціновіч 1979 – *Усціновіч А.К.* Так гавораць у Купінску // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 41–48.
- Фаріон – *Фаріон І.* Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів, 2001.
- Фасмер – *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. М., 1986–1987. Т. I–IV.
- Федосюк – *Федосюк Ю.А.* Русские фамилии: Популярный этимологический словарь. 2-е изд. М., 1980.
- Федышин – Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589–1590 гг. / Подг. к печати Н.И. Федышин // Северный археографический сборник. Вып. 2: Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в. / Ред.-сост. П.А. Колесников. Вологда, 1972. С. 6–177.
- Фелицын – *Фелицын Е.Д.* Кубанской области Ейский уезд: Списки населенных мест по сведениям 1882 года. Тифлис, б. г.
- Філософ – *Філософ В.М.* З гаворкі горада Кам'янця Брэсцкай вобласці // Скарбы народнай мовы: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 176–180.

- Фотинский — *Фотинский Ор.* Очерки из истории быта монастырских крестьян на Волыни в XVII—XVIII вв. // Труды Общества исследователей Волыни. 1910. Т. III. (Приложения).
- ФРБ — Фразеологичен речник на български език / Съст.: К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, Кр. Чолакова. София, 1974—1975. Т. 1—2.
- Харузин — *Харузин Н.Н.* Русские лопари. М., 1890. (Приложение 2. С. 409—463).
- ХГКП — Херсонская городская Книга памяти. Херсон, 1994.
- Херсонский — *Херсонский И.* Летопись Макариева Неженского монастыря Костромской епархии. Кострома, 1888—1892. Вып. 1—2.
- Хильманович — *Хильманович Г.И.* Словарь курских народных говоров. Бирск, 2017.
- ХКК — Хозяйство крепостного крестьянина XVII века: Переписная книга 1672 г. по селу Лыскову с приселками и деревнями / Сост. А.И. Копанев, Д.И. Петрикеев. М.; Л., 1982. Ч. 1—2.
- ХКЧМ — Хозяйственные книги Чудова монастыря 1585/86 г. / Подг. текста С.Н. Богатырева. М., 1996.
- Хланта — Народні пісні українців Банату (Румунія) / Запис текстів і мелодій, упоряд., підгот. текстів, вступ. стаття, приміт. та словник І.В. Хланти; Розшифрування мелодій І. Лібер. Ужгород, 2009.
- Хобзей — *Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г.* Гуцульські світи. Лексикон. Львів, 2013.
- Худаш, Демчук — *Худаш М.Л., Демчук М.О.* Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення). К., 1991.
- Цицил-Реметић — *Цицил-Реметић Р.* Топонимія Пивске планине. Београд, 2010.
- Цыхун — *Цыхун А.П.* Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны насельнікаў Гродзенскага раёну). Гродна, 1993.
- Цыхун 1976 — *Цыхун А.П., Цыхун Г.А.* Са спецыяльнай лесікі Гродзеншчыны // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 249—262.
- Чабаненко ПНН — *Чабаненко В.А.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (Словник). Запоріжжя, 2005. Кн. 1—2.
- Чабаненко Словник — *Чабаненко В.А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Т. 1—4.
- Чабаненко ФС — *Чабаненко В.А.* Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 2001.
- Чайкина — *Чайкина Ю.И.* История вологодских фамилий: Опыт регионального словаря фамилий. Вологда, 1989.
- Черепанова — *Черепанова Е.А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.

- Черепанова Микротоп. — *Черепанова Е.А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Черкасова — *Черкасова М.С.* О тюркизмах в антропонимике Средневековой Руси (по письменным и фольклорным источникам) // Древняя Русь. Вопросы медиевистики. 2015. № 3 (61). С. 137–138.
- Чечулин — *Чечулин Н.* Личные имена в писцовых книгах XVI века, не встречающиеся в православных святцах // Библиограф. СПб., 1890. № 7–8. С. 80–84.
- Чикачев — *Чикачев А.Г.* Диалектный словарь Русского Устья. Новосибирск, 2005.
- Ђирић 1997 — *Ђирић Љ.* Ономастика Белопаначког краја // Ономатолошки прилози. Београд, 1997. Књ. XIII. С. 37–339.
- Ђирић 2018 — *Ђирић Љ.* Речник говора Лужнице // СДЗб. Београд, 2018. Књ. LXV/2. С. 1–1166.
- Чолева-Димитрова — *Чолева-Димитрова А.* Старинните лични имена в микротопонимията // Старобългаристика. 2000. 2. С. 97–111.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- ЧТ — 400 лет Тюмени: Сб. документов и материалов / Сост. С.Т. Будьков и др. Свердловск, 1985.
- ЧТор. — Чарівна торба: Українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М.І. Шопляка-Козака / Упоряд., передм., приміт. та словник І.М. Сенька; запис текстів І.М. Сенька, В.М. Сенька. Ужгород, 1988.
- ЧУС — Чесько-український словник / Укладачі: Й.Ф. Андерш, Т.В. Бобошко, С.Є. Долoman та ін. К., 1988–1989. Т. 1–2.
- Чучка — *Чучка П.П.* Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Чучка СОІ — *Чучка П.П.* Слов'янські особові імена українців: Історико-етимологічний словник. Ужгород, 2011.
- Шабает — Родословные росписи, поданные в Палату родословных дел в конце XVII в.: дворянские фамилии Рязани / Публикация Л.Е. Шабаета // Российская генеалогия: науч. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 3. С. 119–207.
- Шамина — *Шамина И.Н.* Описание имущества вологодского Павлова Обнорского монастыря 1701–1702 годов // Вестник церковной истории. 2010. № 1–2. С. 17–107.
- Шапошников — *Шапошников А.К.* Праславянская этимология старочешского антропонима *Kroměžír* в свете древненовгородских антропонимических свидетельств // Etymological Research into Czech / Ed. by I. Janýšková, H. Karlíková & V. Boček. Praha, 2017. С. 383–386.
- Шаталава — *Шаталава Л.Ф.* Беларускае дыялектнае слова. Мінск, 1975.

- Шатэрнік — Краёвы слоўнік Чэрвэншчыны / Улажыў М.В. Шатэрнік. Пад рэд. М.Я. Байкова і Б.І. Эпімаха-Шыпілы. Менск, 1929.
- Шахматов — *Шахматов А.И.* Выписка из дела о рыбных на реке Волге ловлях, пожалованных в 1658 году царем Алексеем Михайловичем жителям г. Саратова, “чѣмъ имъ сытымъ быть” // Труды Саратовской ученой архивной комиссии. Саратов, 1896. Вып. 20. С. 1–9.
- Швидько — *Швидько Г.* Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ, 2004.
- Шематизм — Шематизм греко-католицького духовенства Львівської архієпархії на рік 1927. Львів, б. р. Річн. LXXIII.
- Шило — *Шило Г.* Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк, 2008.
- Широківщина — Широківщина в роки війни. 1941–1945 рр. / Упоряд. Л.А. Бай, В.О. Ганенко. Кривий Ріг, 2005.
- Шкрумеляк — *Шкрумеляк М.С.* Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016.
- Шляпин — *Шляпин В.П.* Акты Велико-Устюжского Михайло-Архангельского монастыря. Великий Устюг, 1912–1913. Ч. 1–2.
- Шпиленко — Список смоленской шляхты 1694 г. / Публикация Д.П. Шпиленко // Российская генеалогия: науч. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 4. С. 123–162.
- ШУ — Шацкий уезд XVII века. Государевы служилые люди / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2014.
- Шульгач I–VII — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008–2022. Ч. I–VII.
- Шульгач 2001 — *Шульгач В.П.* Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник. К., 2001.
- Шульгач 2002 — *Шульгач В.П.* Кілька зауваг до походження літописного *Оргоща* // Студії з ономастики та етимології. 2002 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2002. С. 218–222.
- Шульгач 2020 — *Виктор П. Шульгач.* Болгарское *Шараница* и родственные формы (ономастический этюд) // Балканско езикознание. 2020. LIX/1. С. 139–146.
- Шумаков — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии Экономии / Сост. Л.И. Шохин. М., 2002. Вып. 5.
- Шумаков Обзор₄ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 4: Кострома «с товарищи» и Переславль-Залесский // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 44–336; Кн. III. С. 337–589.
- Шумаков Сотниці₄ — *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 4 // ЧОИДР. 1908. Кн. 4. Отд. 1. С. 1–170.
- Шумаков Сотниці₇ — *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 7 // ЧОИДР. 1913. Кн. 4. Отд. 1. С. 1–46.

- Шустиков — *Шустиков А.А.* Прозвища крестьян дер. Хмелевской, Бережок тожь, Кадниковского уезда // Живая старина. 1899. № 4. С. 526—528.
- Щепетов — *Щепетов К.Н.* Крепостное право в вотчинах Шереметьевых (1708—1885). М., 1947.
- Элиасов — *Элиасов Л.Е.* Словарь русских говоров Забайкалья. М., 1980.
- ЭСБМ — Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В.У. Мартынаў. Мінск, 1978—. Т. 1—.
- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков: Праслав. лекс. фонд / Под ред. О.Н. Трубачева, А.Ф. Журавлева, Ж.Ж. Варбот. М., 1974—. Вып. 1—.
- Юркевич — *Юркевич В.* Харківський перепис р. 1660 // Записки історично-філологічного відділу ВАН. К., 1928. Кн. XX. С. 129—173.
- Юрчанка — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мінск, 1981—1985. [Ч. 1—4].
- Юрчанка НМ — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае мудраслоўе: Слоўнік / Навук. ред. А.А. Крывіцкі. Мінск, 2002.
- Юрчанка 1977 — *Юрчанка Г.Ф.* Аддзеясловныя і гукапераймальныя выклічнікі з адной вёскі // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 168—192.
- Юрченко, Івченко — *Юрченко О.С., Івченко А.О.* Словник стійких народних порівнянь. Харків, 1993.
- Яворницький — *Яворницький Д.І.* Словник української мови. Катеринославо, 1919. Т. I.
- Яковенко — *Яковенко Н.* “Чоловік добрий” і “чоловік злий”: з історії ментальних установок в Україні-Русі кінця XVI — середини XVII ст. // Mediaevalia Ukrainica: ментальність та історія ідей. К., 1992. Т. I. С. 47—91.
- Янин, Зализняк — *Янин В.Л., Зализняк А.А.* Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 1977—1985 гг.). Комментарии и словоуказатель к берестяным грамотам (из раскопок 1951—1983 гг.). М., 1986.
- Янкова — *Янкова Т.С.* Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны. Мінск, 1982.
- ЯОС — Ярославский областной словарь: Учеб. пособие / Науч. ред. Г.Г. Мельниченко. Ярославль, 1981—1991. [Вып. 1—10].
- ЯОС Доп. — Ярославский областной словарь. Дополнения / Сост: М.Т. Афанасьева, А.Г. Москалева, Т.Д. Нуждина, Т.К. Ховрина (науч. ред.). Ярославль, 2015. Т. 1—2.
- ЯП — Ярославский посад и уезд по Переписной книге Г.М. Юшкова 1646 года / Сообщ. А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии за 1906 г. Вятка, 1907. Т. V—VI. С. 12—19.
- ЯПК — Ярославские писцовые, дозорные, межевые и переписные книги XVII в. Ярославль, 1913 (= Труды Ярославской ученой архивной комиссии. Кн. VI. Вып. 3—4).
- Ярмолович — Список населенных мест Минской губернии / Сост. В.С. Ярмолович. Минск, 1909.

- Ясинский — *Ясинский М.Н.* Материалы для истории судостроительства и судопроизводства в Литовско-русском государстве. Акты о копных и панских судах. К., 1897. Т. 1 (1501–1588).
- Ястремська — *Ястремська Т.* Традиційне гуцульське пастухування. Львів, 2008.
- Яўневіч — *Яўневіч М.* З лексікі вёскі Кліны // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы / Пад рэд. Ф. Янкоўскага. Мінск, 1960. С. 7–64.
- Яўсееў — *Яўсееў Р.* Маці казала так... Мінск, 1978.
- Ящук — *Ящук Л.В.* Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. Додатки.
- AAO — Atlas altsorbischer Ortsnamentypen. Studien zu toponymischen Arealen des altsorbischen Gebietes im westslawischen Sprachraum / Hrsg. von E. Eichler. Leipzig, 2000–2004. H. 1–5.
- АČ — Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Praha, 1840–2004. D. I–XXXIX.
- AGZ — Acta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie [...] / Wyd. staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego. Lwów, 1868–1935. T. I–XXV.
- AS — Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887–1910. T. I–VII.
- Bartek — *Bartek H.* Starodávne osobné mená slovenské // Slovenský jazyk. 1940. I. S. 67–72, 115–117, 148–150, 227–229.
- Bartoš — *Bartoš F.* Dialektický slovník moravský. Praha, 1906.
- Beneš — *Beneš J.* O českých příjmeních. Praha, 1962.
- Bernát — *Bernát L.* Obyvatel'stvo dubnickej farnosti v 17.–19. storočí vo svetle matrík. Bratislava, 2009.
- Bezljaj — *Bezljaj F.* Etimološki slovar slovenskega jezika. Ljubljana, 1976–2007. Knj. I–V.
- Bezljaj 1969 — *Bezljaj F.* Onomastica in leksikologija // Onomastica Jugoslavica. Ljubljana, 1969. I. S. 10–21.
- Biłous — *Biłous N.* Urzędnicy miejscy Łucka w XV–XVII wieku. Spisy. Toruń, 2017.
- Bily — *Bily I.* Slawische Vollnamen in Ortsnamen des ehemaligen altsorbischen Sprachgebietes. Ein Beitrag zum Slawischen Onomastischen Atlas // Onomastica Slavogermanica. 1998. XXIII. S. 119–174.
- Blanár, Matejčík — *Blanár V., Matejčík J.* Živé osobné mená na strednom Slovensku. Bratislava, 1978. D. I. Č. 1.
- Boryś — *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków, 2005.
- Boryś 2007 — *Boryś W.* Etymologie słowiańskie i polskie. Wybór studiów z okazji 45-lecia pracy naukowej / Pod red. W. Sędziuka, Z. Babika, T. Kwoki. Warszawa, 2007.

- Boryś, Popowska-Taborska – *Boryś W., Popowska-Taborska H.* Słownik etymologiczny Kaszubszczyzny. Warszawa, 1994–2010. T. I–VI.
- Bubak – *Bubak J.* Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. Wrocław etc., 1970–1971. Cz. I–II.
- Bubak Słownik – *Bubak J.* Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądeckizny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiska. Kraków, 1992. Cz. I–II.
- Bunganič – *Bunganič P.* Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava, 1985.
- Čujec-Stress – *Čujec-Stress H.* Slovar zatlolmínskega govora. Zatlolmín, 2010–2014. T. 1–2.
- Domluvil – Z urbárě panství Luhačovského / Podává Ed. Domluvil // Časopis Moravského musea zemského. Brno, 1904. Roč. IV. Č. 2. S. 124–139.
- Foster – *Foster E.* O staropolskich nazwach osobowych przekazanych tylko w nazwach miejscowych // Antroponimia słowiańska: Materiały z IX Ogólnopolskiej konferencji onomastycznej / Pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej i J. Dumy. Warszawa, 1996. S. 137–150.
- Gebauer – *Gebauer J.* Slovník staročeský. Praha, 1903–1916. D. I–II.
- Gregor – *Gregor A.* Slovník nářečí slavkovsko-bučovického. Brno, 1959.
- Gregorič – *Gregorič J.* Kostelski slovar / Uredili: S. Horvat, I. Širčelj-Žnidaršič, P. Weiss. Ljubljana, 2014.
- Holutiak – *Holutiak-Hallick S.P.* Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States. Georgia, 1994.
- HOS – Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen / Hrsg. von E. Eichler und H. Walther. Berlin, 2001. Bd I–III.
- Hosák, Šrámek – *Hosák L., Šrámek R.* Místní jména na Moravě a ve Slezsku. Praha, 1970–1980. T. I–II.
- HSSJ – Historický slovník slovenského jazyka / Ved. red. M. Majtán. Bratislava, 1991–2008. T. I–VII.
- Im. m. – Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. Beograd, 1956.
- Jaћимовић, Петровић – *Jaћимовић M., Петровић Д.* Ономастика Качера. Београд, 2003.
- Jeżowa – *Jeżowa M.* Słowiańskie nazwy miejscowe wyspy Rugii // Onomastica. 1959. Roczn. V. Zesz. 1. S. 13–61.
- Jeżowa I, II – *Jeżowa M.* Dawne słowiańskie dialekty Meklemburgii w świetle nazw miejscowych i osobowych. Wrocław etc., 1961–1962. Cz. I–II.
- Jurišič – *Jurišič B.* Rječnik govora otoka Vrgade. Zagreb, 1966–1973. D. 1–2.
- Karłowicz – *Karłowicz J.* Słownik gwar polskich. Kraków, 1900–1911. T. 1–6.
- Kattinig – Dvojezična Koroška: seznam dvojezičnih krajevnih imen južne Koroške / Pripr.: F. Kattinig, M. Kulnik, J. Zerzer. Celovec, 2004.
- Kilibarda – *Kilibarda G.M.* O postanku nekih patronima u Nikšiću i okolini // Onomastica Jugoslavica. 1982. Knj. 10. S. 91–103.

- Kos – *Kos Fr.* Ob osebnih imenih pri starih Slovencih // *Letopis Matice Slovenske*. Ljubljana, 1886. S. 107–151.
- Kos SOI – *Kos M.* Slovenska osebna imena v «*Liber confraternitatum Seccoviensis*» // *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Maribor, 1913. X. S. 8–25.
- Kotík – *Kotík A.* Naše příjmení. V Praze, 1895.
- Kott – *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický* / Sest. Fr.Št. Kott. V Praze, 1878–1884. D. I–IV.
- Krajčovič – *Krajčovič R.* Najstaršie zamestnanja v Tekove, Honte a Novohrade vo svetle historickej toponymie // *Slovenský národopis*. 1963. XI. № 2–3. S. 169–192.
- Králik – *Králik L'.* Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava, 2015.
- Krištof – *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava, 1969.
- Kronsteiner – *Kronsteiner O.* Die alpenoslavischen Personennamen. Wien, 1981.
- Kutin – *Kutin B.* Slovar bovškega govora. Ljubljana, 2007.
- Lenarčič – *Lenarčič S.* Imam ime!: slovar imen, ki so v rabi med Slovenci. Ješovec pri Kozjem, 2015.
- Leksik – *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. Zagreb, 1976.
- Lexikon – *Lexikon der Familiennamen polnischer Herkunft im Ruhrgebiet* / Herausg. von K. Rymut und J. Hoffmann. Kraków, 2006–2010. Bd 1–2.
- Leyding – *Leyding G.* Słownik nazw miejscowych okręgu Mazurskiego. Cz. II: Nazwy fizjograficzne (zlokalizowane). Poznań, 1959.
- LM № 3 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 3 (1440–1498). Vilnius, 2009.
- LM № 4 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 4 (1479–1491). Vilnius, 2004.
- LM № 14 – *Lietuvos Metrika*. Kn. № 14 (1524–1529). Vilnius, 2008.
- LP – *Leksikon priimkov. Priimki in hišna imena, povezani s širšim slovenskim narodnim prostorom*. Режим доступа: <http://www.rodoslovje.com/priimki/index.htm>
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*. Vilnius, 1985–1989. T. I–II.
- Lukač – *Lukač M.B.* Slovar Gornjega Senika. A–L. Bielsko-Biala etc., 2009.
- Lutterer, Šrámek – *Lutterer I., Šrámek R.* Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sborník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Havlíčkův Brod, 2004.
- Machek – *Machek V.* Etymologický slovník jazyka českého. 2 vyd. Praha, 1968.
- Magda-Czekaj – *Magda-Czekaj M.* Historyczne nazwiska ludności Olesna na Śląsku Opolskim. Kraków 2003.
- Majtán 1972 – *Majtán M.* Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov. Bratislava, 1972.
- Majtán 1996 – *Majtán M.* Chronológia slovanských zložených osobných mien v Slovenčine // 12. Slovenská onomastická konferencia a 6. seminár «Onomastica a škola». Prešov 25.–26. októbra 1995. Zborník referátov. Prešov, 1996. S. 173–180.

- Majtán, Považaj — *Majtán M., Považaj M.* Vyberte si meno pre svoje dieťa. Bratislava, 1998.
- Malec — *Malec M.* Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych. Warszawa etc., 1971.
- Malnar — *Malnar S.* Prezimena u čabarskom kraju kroz stoljeća 1498.–1997. Drugo izd. Čabar, 2010.
- Marićová — *Marićová A.* Slovenská nárečová lexika Starej Pazovy. Stará Pazova, 2010.
- Maczyński — *Maczyński J.* Nazwiska Łódzian (XV–XIX wiek). Łódź, 1970.
- Merkù — *Merkù P.* Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste. Trieste, 2013.
- MHS — Monumenta historica slavorum meridionalium. Povjestni spomenici južnih slavenah. I: Acta Croatica. Listine Hrvatske. Zagreb, 1863.
- Moldanová — *Moldanová D.* Naše příjmení. Praha, 2004.
- Monumenta — Monumenta serbica spectantia historium Serbiae, Bosnae, Ragusii / Ed. Fr. Miklosich. Viennae, 1858.
- Mrózek — *Mrózek R.* Słownik motywacyjny antroponimów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego. Kraków, 2007.
- Muka — *Muka E.* Słownik dolnosersbskeje rěcy a jeje narěcow. M.; Praha, 1921–1928. T. I–III.
- Muka SMM — *Muka E.* Serbske městnostne mjena a jich woznam // Slavia Occidentalis. 1926. T. V. S. 1–66.
- Müller — *Müller K.* Altpolabische Vollnamen in Orstnamen Brandenburg // Namenskundliche Informationen. Leipzig, 2000. № 77–78. S. 103–121.
- Mytnik — *Mytnik I.* Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI–XVII wiek). Warszawa, 2017.
- NMP — Nazwy miejscowe Polski: Historia. Pochodzenie. Zmiany / Pod red. K. Rymuta. Kraków, 1996—. T. I—.
- Nosić — *Nosić M.* Prezimena zapadne Hercegovine. Rijeka, 1998.
- Novak — *Novak Fr.* Slovar beltinskega prekmurskega govora. 2. izd. Priredil in uredil V. Novak. Murska Sobota, 1996.
- Orlovský — *Orlovský J.* Gemerský nárečový slovník. Martin, 1982.
- Palacký — *Palacký Fr.* Popis staročeských osobních a křestných jmen // Časopis Českého Museum. Praha, 1832. Sv. I. S. 60–79.
- Pamięć — Pamięć. Память / Составители: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Муруни. Пер. с польск. под ред. К. Козакевич. Варшава, 1987. Ч. 1–2.
- PI — Prosvjetin imenoslov / Priredio M. Bosanac. Ljubljana, 1984.
- Pleskalová — *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen. Brno, 1998.
- Pleteršnik — *Pleteršnik M.* Slovensko-nemški slovar. Transliterirana izdaja / Uredila M. Furlan. Ljubljana, 2006. D. 1–2.
- Profous — *Profous A., Svoboda J.* Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. D. I–IV; 1960. D. V. Napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.

- Rajh — *Rajh B.* Gučati po antùjoško: gradivo za narečni slovar severozahodno-prleškega govora. Maribor, 2010.
- Regesta — *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae.* Praga, 1855–1885. P. I–IV.
- Rejzek — *Rejzek J.* Český etymologický slovník. Voznice, 2001.
- RGN — *Russisches geographisches Namenbuch* / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).
- Rječnik — *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.* Zagreb, 1880–1976. D. I–XXIII.
- Rospond — *Rospond St.* Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem *-j-*. Wrocław, 1983.
- Rospond SE — *Rospond S.* Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. Wrocław etc., 1984.
- Rymut — *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków, 1999–2001. T. I–II.
- Rymut 1973 — *Rymut K.* Słowotwórstwo polskich patronimicznych nazw miejscowych z przyrostkiem **(ov)itjo-* na tle zachodniosłowiańskim. Wrocław etc., 1973.
- Ryšánek — *Ryšánek Fr.* Slovník k Žilinské knize. Bratislava, 1954.
- Rzetelska-Feleszko, Duma — *Rzetelska-Feleszko E., Duma J.* Nazwy terenowe Pomorza Zachodniego zawierające elementy słowiańskie. Warszawa, 2008. T. I.
- Schlimpert — *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.
- Sedláček — *Sedláček A.* Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy. V Praze, 1920.
- SGP — Słownik gwar polskich / Red. J. Reichen. Kraków, 1989–. T. I–.
- SJP — Słownik języka polskiego / Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa etc., 1904–1927. T. I–VIII.
- Skalová — Topografická mapa území Obodriců a Veletů-Luticů ve světle místních jmen / Vyprac. H. Skalová. Praha, 1965 (= Vznik a počátky Slovanů. V).
- Skok — *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1971–1974. Knj. I–IV.
- SL — *Slovinci v Laškem: cenni storici sulla comunità slovena nel Monfalconese* / Ured. V. Klemše. Trst, 2005.
- SLL — *Slovenské listy a listiny z XV. a XVI. storočia* / Ed. B. Varsik. Bratislava, 1956. T. I.
- Sł. stol. — Słownik staropolski. Warszawa, 1953–2001. T. I–XI.
- SMP — *Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.* Warszawa, 1967.
- SN — Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.
- Snoj 2003 — *Snoj M.* Slovenski etimološki slovar. 2 izd. Ljubljana, 2003.
- Snoj 2009 — *Snoj M.* Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana, 2009.

- SP – Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc., 1974–. T. 1–.
- SPJČ – Slovník pomístních jmen v Čechách / Pod ved. J. Matušové. Praha, 2005–. T. I–.
- SSJ – Slovník slovenského jazyka / Ved. red. Št. Peciar. Bratislava, 1959–1965. D. I–V.
- SSN – Slovník slovenských nářečí / Ved. red. I. Ripka. Bratislava, 1994–. T. I–.
- SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław etc., 1965–1983. T. I–VI; T. VII: Suplement / Pod kier. M. Malec. Wrocław, 1984–1987.
- SSS – Słownik starożytności słowiańskich / Pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego. Wrocław etc., 1965–1985. T. I–VII.
- Stanislav – *Stanislav J.* Slovenský juh v stredoveku. 2. vyd. Bratislava, 1999–2004. D. I–II.
- Superanskaja 1997 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen. Leipzig, 1997.
- Superanskaja 1999 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Beinamen. Leipzig, 1999.
- Svoboda – *Svoboda J.* Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Šimundić 1982 – *Šimundić M.* Nepoznata hrvatska osobna imena do polovice 11 stoljeća // *Onomastica Jugoslavica*. Zagreb, 1982. Knj. 10. S. 229–237.
- Šimundić 1983 – *Šimundić M.* Nepoznata osobna imena i prezimena Šibenskog kraja od XII stoljeća do novijega vremena // *Ономатолошки прилози*. Београд, 1983. Књ. IV. С. 179–197.
- Šimundić 1990 – *Šimundić M.* Dio davnih osobnih imena iz šibenskoga kraja // *Ономатолошки прилози*. Београд, 1990. Књ. XI. С. 19–46.
- Šivic-Dular – *Šivic-Dular A.* Besedna družina iz korena *god- v slovanskih jezikih: pomenoslovna razčlenba v kulturološkem kontekstu. Ljubljana, 1999.
- Štefeková – *Štefeková E.* Lábe, Lábe ...: Lábsky nářečový slovník a všetko krásne, čo s ním súvisí. Skalica, 2006.
- Taszycki – *Taszycki W.* Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastyka. Wrocław; Kraków, 1958.
- Tichoniuk – *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku. Opole, 1988.
- Tominec – *Tominec I.* Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. Ljubljana, 1964.
- Torkar 2013 – *Torkar S.* Dvočlenski slovanski antroponimi v slovenski toponimiji // *Jezikoslovni zapiski*. 2013. № 1. S. 111–128.
- Torkar 2020 – *Torkar S.* Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske. Ljubljana, 2020.
- TP – *Turzovské priezviská* / Zost. I. Gajdičiar. Turzovka, 2011.
- Trautmann – *Trautmann R.* Die Elb- und Ostseeslavischen Ortsnamen. Berlin, 1948. T. I.

- Trautmann AP – *Trautmann R.* Die altpreußischen Personennamen. 2., unveränderte Auflage. Göttingen, 1974.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003. Bratislava, 2002.
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005. Trnava, 2004.
- UFP – Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík. Bratislava, 1959. I–II.
- Vasmer Die Slaven – *Vasmer M.* Die Slaven in Griechenland / Vorwort von H. Ditten. Leipzig, 1970.
- Wenzel – *Wenzel W.* Niedersorbische Personennamen aus Kirchenbüchern des 16. bis 18. Jahrhunderts. Bautzen, 2004.
- Wenzel I, II – *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen. Bautzen, 1987–1994. Bd I–III.
- Zdovc – Slovenska krajevna imena na Avstrijskem Koroškem / Pripr. P. Zdovc. Celovec, 2008.
- Zeman – *Zeman H.* Słownik górnołużycko-polski. Warszawa, 1867.
- Zběrka – Zběrka swójbnych mjen / Wot Radyserba // Časopis Maćicy Serbskeje. 1892. Lět. XLV. S. 41–47.
- ZSSP – Začasni slovar slovenskih priimkov / Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.

СКОРОЧЕННЯ

Скорочення назв мов, наріч і діалектів

блр. — білоруська	слвц. — словацька
болг. — болгарська	слов'ян. — слов'янська
в.-луж. — верхньолужицька	ст.-блр. — старобілоруська
д.-в.-нім. — давньоверхньонімецька	ст.-пол. — старопольська
д.-руськ. — давньоруська	ст.-рос. — староросійська
кашуб. — кашубська	ст.-слвц. — старословацька
луж. — лужицька	ст.-укр. — староукраїнська
макед. — македонська	ст.-чеськ. — старочеська
н.-луж. — нижньолужицька	схв. — сербохорватська
пол. — польська	укр. — українська
псл. — праслов'янська	франц. — французька
рос. — російська	хорв. — хорватська
серб. — сербська	чеськ. — чеська
слвн. — словенська	

Список умовних скорочень

арк. — аркуш	іхт. — іхтіонім
бот. — ботанічний	лайл. — лайливий
губ. — губернія	м. — місто
див. — дивись	мн. — множина
діал. — діалектний	н. е. — наша ера
ент. — ентомологічний	обл. — область
ж. — жіночий рід	оп. — опис
заст. — застаріле	орн. — орнітологічний
зб. — збірник	пов. — повіт
зв. — зворот	пор. — порівняйте
зоол. — зоологічний	поч. — початок
ін. — інший, інші	прикм. — прикметник
і т. п. — і тому подібний	присл. — прислівник

р-н — район
р., рр. — рік, роки
род. відм. — родовий відмінок
с., сс. — село, села (мн.)
спр. — справа

ст. — століття
т. с. — те саме
ф. — фонд
фольк. — фольклорний
ч. — чоловічий рід

Скорочення назв областей України

АР Крим —
Автономна Республіка Крим
Він. — Вінницька
Вол. — Волинська
Дн. — Дніпропетровська
Дон. — Донецька
Жит. — Житомирська
Зак. — Закарпатська
Зап. — Запорізька
ІФ — Івано-Франківська
Київ. — Київська
Киров., Кіров. — Кіровоградська
Луг. — Луганська

Льв. — Львівська
Мик., Ник. — Миколаївська
Од. — Одеська
Полт. — Полтавська
Рв. — Ровенська
Сум. — Сумська
Терн. — Тернопільська
Харк. — Харківська
Херс. — Херсонська
Хм. — Хмельницька
Черк. — Черкаська
Черниг., Черніг. — Чернігівська
Чернів. — Чернівецька

ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ

*Amьlda 179	*Astrъ 52	*Berzina 11
*Amьлтъ 195	*Avorica 9	*Berzinъ 11
*Aręba 49	*Avorikъ 9	*Berzitъ 12
*Arębica 50	*Avorina 9	*Berzogolъ(јъ) 13
*Arębikъ 49	*Avoritъ 9	*Berzogolъкъ 13
*Arębitъ 50	*Avorъ 8	*Berzoja 10
*Aręбъ 49	*Avorъka 9	*Berzojъ 10
*Aręбъka 50	*Avorъкъ 9	*Berzolupъ 13
*Aręбъko 50	*Avorъсь 9	*Berzonъ 11
*Aręбъкъ 50	*Avorъnikъ 9	*Berzovаръ 13
*Aręбъсь 50	*Avorънъ(јъ) 9	*Berzovikъ 13
*Asenica 8	*Azъ 39	*Berzovitъ 13
*Asenikъ 8		*Berzonъ(јъ) 12
*Asenina 8	*Badogostъ 156	*Berzonъсь 13
*Asenitъ 8	*Bajar'ъ 263	*Berzozolъ 13
*Asenovъ(јъ) 8	*Bajъkar'ъ 263	*Berzuъ 10
*Asenъ 7	*Ban'ar'ъ 263	*Berzula 11
*Asenъкъ 8	*Basnar'ъ 263	*Berzul'a 11
*Asenъ 7	*Batъlza 237	*Berzunъ 12
*Asenъсь 8	*Berza 9	*Berzъ 9
*Asmьldъ 179	*Berzajъ 10	*Berzъjъ 10
*Astrębikъ 51	*Berzakъ 10	*Berzъka 11
*Astręбъ 50	*Berz'akъ 10	*Berzъko 11
*Astręбъкъ 51	*Berzanъ 11	*Berzъкъ 11
*Astręбъсь 51	*Berzanъ 11	*Berzъсь 11
*Astrębitъ 52	*Berzar'ъ 12, 264	*Berzъjъ 10
*Astręбъ 50	*Berzъjъ 10	*Berzъn'akъ 12
*Astręбъкъ 51	*Berzica 10	*Berzъnikъ 12
*Astręбъсь 51	*Berzikъ 10	*Berzънъ(јъ) 12

- *Bezъnъ 12
 *Bezgodjъ 146
 *Bezgodъ(jъ) 138
 *Bezgodъko 143
 *Bezgodъкъ 143
 *Bezgodъnjъ 145
 *Bezъmъlъka 199
 *Bezъmъlъnъ(jъ) 201
 *Bezъqđъ(jъ) 245
 *Bezъqđъnjъ 247
 *Bęgar'ъ 264
 *Bęlogostъ 156
 *Bęlogostъ 156
 *Bęlozigrъ 282
 *Bl'udar'ъ 264
 *Bl'uščikъ 323
 *Bl'uščъ 323
 *Bodar'ъ 265
 *Bodъrga 124
 *Bogusqđъ 248
 *Bol'egostъ 154
 *Boleпъ 39
 *Boleпъ 39
 *Bol'esqđъ 248
 *Bol'ežigrъ 262
 *Bolgogostъ 156
 *Bordъvar'ъ 265
 *Bornisqđъ 248
 *Botęпъ 52
 *Botъjanъ 52
 *Boъbnar'ъ 265
 *Boкар'ъ 265
 *Bratogostъ 156
 *Brodar'ъ 265
 *Budigostъ 156
 *Budigostъ 156
 *Buxaъ 52
 *Bukaсъ 53
- *Bukъ 53
 *Bъsar'ъ 266
 *Bъsel'ar'ъ 266
 *Bъсъkar'ъ 266
 *Bъсъvar'ъ 267
 *Bъdigostъ 156
 *Bъdъnar'ъ 267
 *Bъlgar'ъ 268
 *Bъzoxodъ 166
 *Bykar'ъ 268
 *Bytogostъ 156
 *Bъradlъja 324
 *Bъrdar'ъ 268
 *Bъrglezъ 53
 *Bъrglęzъ 53
 *Bъrglъ 53
- *Capar'ъ 269
 *Čagostъ 156
 *Čagostъ 156
 *Čaja 54
 *Čajikъ 54
 *Čajъka 53
 *Čarъja 54
 *Čarjitъ 55
 *Čava 55
 *Čavъka 55
 *Čečera 55
 *Čečetъ 55
 *Čečetъka 56
 *Čečetъкъ 56
 *Čemъlda 179
 *Čemъldъrga 183
 *Čemъlšъ 189
 *Čerdar'ъ 269
 *Četъlbașъ 207
 *Čędogostъ 157
- *Čęstogostъ 157
 *Čęstoxodъ 166
 *Čęstostopъ 252
 *Čigrъka 56
 *Čigrъкъ 56
 *Čigrъсъ 57
 *Čistoxodъ 166
 *Čiže, -ęte 58
 *Čizikъ 58
 *Čizitъ 58
 *Čižъ 57
 *Čižъсъ 58
 *Čižъjъ 58
 *Čižъko 58
 *Čižъкъ 58
 *Čъlnar'ъ 269
 *Čъrmaкъ 59
 *Čъrnodqбъ 22
 *Čъrnogodъ 148
 *Čъrnogostъ 157
 *Čъrnoqozъ 59
 *Čъstizigrъ 262
- *Dal'egostъ 157
 *Degъt'ar'ъ 269
 *Dervogostъ 157
 *Dędogostitъ 157
 *Dętelikъ 60
 *Dętelitъ 60
 *Dętelъ 59
 *Dętelъкъ 60
 *Divogostъ 157
 *Dleskъ 60
 *Dobegostъ 157
 *Dobrogoda 148
 *Dobrogodъ 148
 *Dobrogostъ 157
 *Dobrogostъ 157

- *Dobroходъ 166
 *Dobrosodъ 248
 *Dobrožigъ 262
 *Dodъrga 124
 *Dodъrgъ 124
 *Dogoda 138
 *Dogodajъ 141
 *Dogodimъ 144
 *Dogodъ 138
 *Doxoda 164
 *Doxodъ 164
 *Dokosъ 334
 *Domagostъ 158
 *Domagostъ 158
 *Domažigъ 262
 *Dorgogostъ 158
 *Doržigostъ 158
 *Dostopъ 249
 *Dožigъ 257
 *Dobaщъ 15
 *Dobaxa 14
 *Dobaхъ 14
 *Dobajъ 14
 *Dobaka 15
 *Dobакъ 15
 *Dobalъ 16
 *Dobanъ 17
 *Dobanъ 17
 *Dobarъ 18
 *Dobar'ъ 18, 270
 *Dobasъ 19
 *Dobaša 14
 *Dobaщъ 14
 *Dobatъ(јъ) 19
 *Dobanъ(јъ) 20
 *Dobelъ 16
 *Dobějъ 14
 *Doběka 15
 *Dobeга 14
 *Dobeта 19
 *Dobica 16
 *Dobidlo 17
 *Dobixa 14
 *Dobikъ 15
 *Dobina 17
 *Dobinъ 17
 *Dobinъka 17
 *Dobinъcъ 18
 *Dobislavъ 21
 *Dobiшъ 14
 *Dobišče 20
 *Dobita 19
 *Dobitъ 19
 *Dobitъ 19
 *Dobivъ(јъ) 20
 *Dobodědъ 21
 *Dobodělъ 21
 *Doboglazъ(јъ) 21
 *Dobogryзъ 21
 *Doboxvostъ 21
 *Dobolazъ 21
 *Dobolъbъ 21
 *Dobon'a 18
 *Dobonogъ(јъ) 21
 *Dobonosъ(јъ) 21
 *Dobonъ 18
 *Doboosъ 21
 *Doborežъ 21
 *Doborogъ 22
 *Doborъ 18
 *Dobosarъ 22
 *Dobosěкъ 22
 *Dobosъ 19
 *Doboшъ 14
 *Dobotъlka 22, 217
 *Dobotъlkъ 22, 217
 *Dobovаръ 22
 *Dobovatъјъ 20
 *Dobovikъ 20
 *Dobovitъ 20
 *Dobovъ(јъ) 20
 *Dobovъјъ Nosъ 21
 *Dobovъcъ 20
 *Dobrava 23
 *Dobravica 23
 *Dobravitъ 23
 *Dobравъcъ 23
 *Dobrova 23
 *Dobrovica 24
 *Dobrovikъ 24
 *Dobrovitъ 24
 *Dobrovъ 24
 *Dobrovъka 24
 *Dobrovъcъ 24
 *Dobrovъnъ(јъ) 24
 *Dobukъ 15
 *Dobъ 13
 *Dobъјъ 15
 *Dobъka 15
 *Dobъko 15
 *Dobъкъ 15
 *Dobynъ 18
 *Dobyшъ 14
 *Dobyтъ 20
 *Dobъcъ 16
 *Dobъnъ(јъ) 18
 *Dobъnъ 18
 *Dobъcкъ(јъ) 19
 *Dogar'ъ 271
 *Dobъnoходъ 166
 *Dopъty, -ъtъve 60
 *Drozdikъ 62
 *Drozditъ 62
 *Drozдъ 61

*Drozdъкъ 62	*Дърkadlo 127	*Дърмішь 131
*Дръвар'ъ 271	*Дъркажъ 127	*Дърмо 130
*Dudar'ъ 271	*Дъркаль 127	*Дърмъ 130
*Dudъкъ 62	*Дърканъ 127	*Дърмъкъ 130
*Дълбар'ъ 272	*Дъркагъ 127	*Дърса 132
*Дърча 127	*Дъркашь 127	*Дърсajъ 132
*Дърчакъ 128	*Дърко 127	*Дърсакъ 132
*Дърчанъ 128	*Дъркопъ 127	*Дърсана 133
*Дърчатъ 128	*Дърkota 127	*Дърсанъ 133
*Дърчісь 128	*Дъркотъ 127	*Дърсень 133
*Дърчікъ 128	*Дъркупъ 127	*Дърсікъ 132
*Дърчимъ 128	*Дъркъ 127	*Дърсинъ 133
*Дърчинъ 128	*Дърла 129	*Дърсунъ 133
*Дърчукъ 128	*Дърл'а 129	*Дърсъ 132
*Дърчь 127	*Дърл'ась 129	*Дърсъкъ 132
*Дърцькъ 128	*Дърл'ajъ 129	*Дърşa 125
*Дърдар'ъ 272	*Дърлакъ 129	*Дършісь 125
*Дърдоходъ 167	*Дърл'акъ 129	*Дършікъ 125
*Дърга 124	*Дърлѣжъ 129	*Дършь 125
*Дъргаць 124	*Дърлѣга 129	*Дърза 135
*Дърgadlo 124	*Дърlica 129	*Дърzajъ 135
*Дъргажъ 125	*Дърлісь 129	*Дърzakъ 135
*Дърганъ 125	*Дърлікъ 129	*Дърzаль 135
*Дъргасъ 125	*Дърло 129	*Дързанъ 135
*Дъргашь 125	*Дърлъ 129	*Дърzidlo 135
*Дърго 124	*Дърма 130	*Дързікъ 135
*Дърголь 125	*Дърмаць 130	*Дърzinъ 135
*Дъргонъ 125	*Дърmadlo 130	*Дързь 135
*Дъргонъ 125	*Дърmajъ 130	*Дързькъ 135
*Дъргошь 125	*Дърмакъ 130	*Дърžакъ 137
*Дъргушь 125	*Дърманъ 130	*Дърžанъ 137
*Дъргъ 124	*Дърманъ 130	*Дърžикъ 137
*Дъргъль 125	*Дърмасъ 131	*Дърžинъ 137
*Дърха 125	*Дърмашь 131	*Дързь 137
*Дърхъ 125	*Дърматъ(жъ) 131	*Дързькъ 137
*Дърхолъ 125	*Дърмісь 130	*Дърча 127
*Дърка 127	*Дърmidlo 130	*Дърчакъ 127
*Дъркашь 127	*Дърмікъ 130	*Дърчікъ 127

*Ды́чикъ 127	*Дыхъ 125	*Ды́мага 129
*Ды́ципъ 127	*Ды́ка 125	*Ды́магаъ 129
*Ды́ць 127	*Ды́каць 63, 126	*Ды́мажъ 129
*Ды́цька 127	*Ды́каль 126	*Ды́м'акъ 129
*Ды́га 120	*Ды́каль 126	*Ды́манъ 130
*Ды́гаць 121	*Ды́кась 126	*Ды́машь 130
*Ды́gadlo 122	*Ды́канъ(жъ) 126	*Ды́мela 130
*Ды́гажъ 121	*Ды́ко 125	*Ды́мель 130
*Ды́гакъ 121	*Ды́kola 126	*Ды́мена 130
*Ды́галь 122	*Ды́konosъ(жъ) 126	*Ды́мень 130
*Ды́ганъ 123	*Ды́kosъ 126	*Ды́мешь 130
*Ды́гаг'ъ 123, 272	*Ды́кошь 126	*Ды́місь 130
*Ды́гасъ 123	*Ды́kota 126	*Ды́мікъ 130
*Ды́гаць 121	*Ды́kota 126	*Ды́мінъ 130
*Ды́го 120	*Ды́kotъ 126	*Ды́mola 130
*Ды́гобыгъ 121	*Ды́kula 126	*Ды́molъ 130
*Ды́gogozъ 121	*Ды́kul'a 126	*Ды́монъ 130
*Ды́голь 122	*Ды́kulъ 126	*Ды́mota 130
*Ды́гонъ 123	*Ды́купъ 126	*Ды́mogъ 130
*Ды́гонъ 123	*Ды́кушь 126	*Ды́mугъ 130
*Ды́goosъ 121	*Ды́къ 125	*Ды́гна 131
*Ды́gotъ 123	*Ды́la 128	*Ды́гнаць 131
*Ды́goudъ 121	*Ды́l'аць 128	*Ды́гнажъ 131
*Ды́gozobъ 121	*Ды́le 129	*Ды́гнакъ 131
*Ды́gotъ 124	*Ды́lega 128	*Ды́гнась 131
*Ды́гуха 121	*Ды́lica 129	*Ды́gnica 131
*Ды́gula 122	*Ды́лісь 128	*Ды́гнісь 131
*Ды́гуль 122	*Ды́liga 128	*Ды́гнікъ 131
*Ды́гунъ 123	*Ды́likъ 128	*Ды́гно 131
*Ды́гунъ 123	*Ды́limъ 129	*Ды́гнонъ(жъ) 131
*Ды́гуша 121	*Ды́linъ 129	*Ды́гноosъ 131
*Ды́гушь 121	*Ды́logъ 128	*Ды́гноta 131
*Ды́гъ 120	*Ды́lugъ 128	*Ды́гнукъ 131
*Ды́гъль 122	*Ды́лъ 128	*Ды́гнь 131
*Ды́гуль 122	*Ды́ль 128	*Ды́гнька 131
*Ды́ха 125	*Ды́льсь 129	*Ды́гнькъ 131
*Ды́халь 125	*Ды́ма 129	*Ды́гнуъ 131
*Ды́xota 125	*Ды́маць 129	*Ды́гнь 131

*Дыгнѣсь 131	*Дызнѣ 134	*Elbedь 63
*Дыгра 131	*Дызобѣдъ 134	*Elbѣдъ 63
*Дыграѣь 132	*Дызѣтъ 135	*Elen'ar'ь 272
*Дыгракъ 132	*Дызуга 134	*Ельсь 39
*Дыгриѣь 132	*Дызукъ 134	*Ельха 25
*Дырѣь 131	*Дызуиъ 134	*Ельхонъ(яь) 25
*Дыргѣтъ 132	*Дызъ 133	*Ельša 25
*Дыгса 132	*Дызъкъ 134	*Ельševъяь 25
*Дыгсакъ 132	*Дызъкъ(яь) 134	*Ельševъсь 26
*Дыгсанъ 132	*Дыža 135	*Ельšikъ 25
*Дыгсань 132	*Дыžajъ 136	*Ельšitъяь 25
*Дыгсинъ 132	*Дыžакъ 136	*Ельšьnikъ 26
*Дыгъ 132	*Дыžанъ 137	*Еръ 88
*Дыгъка 132	*Дыžava 137	*Esetъ 39
*Дыгъкъ 132	*Дыžavъсь 137	
*Дыgša 125	*Дыžęta 137	*Gadar'ь 272
*Дыgšакъ 125	*Дыžičь 136	*Gaga 64
*Дыgšikъ 125	*Дыžidlo 136	*Ga(яь)vornъ 65
*Дыgшь 125	*Дыžikrajъ 135	*Galębъ 64
*Дыgъка 125	*Дыžikъ 136	*Galice 64
*Дыgъko 125	*Дыžimigrъ 135	*Galѣbъ 64
*Дыgъкъ 125	*Дыžimъ 137	*Galъka 64
*Дыrtакъ 133	*Дыžinъ 137	*Gatar'ь 272
*Дыrt'ar'ь 133, 272	*Дыžirѣkъ(яь) 136	*Gat'ar'ь 272
*Дыrtęяь 133	*Дыžislavъ 136	*Gava 65
*Дыrtica 133	*Дыžita 137	*Gladašъ 325
*Дыrtikъ 133	*Дыžičь 137	*Gladičъ 324
*Дыrtina 133	*Дыživojъ 136	*Gladiкъ 324
*Дыrtinъ 133	*Дыžukъ 136	*Gladiшь 325
*Дыrtunъ 133	*Дыžunъ 137	*Gladoхъ 325
*Дыrtъ 133	*Дыžъ 135	*Gladoшь 325
*Дыrtьnikъ 133	*Дыžъka 136	*Gladoхъ 325
*Дыrza 133	*Дыžъko 136	*Gladunъ 325
*Дыrzакъ 134	*Дыžъкъ 136	*Gladuшь 325
*Дыrz'акъ 134		*Gladъ(яь) 324
*Дыrzанъ 134	*Edla 24	*Gladъkobajъ 325
*Дыrzель 134	*Edlica 24	*Gladъkobordъяь 325
*Дыrzikъ 134	*Edlina 24	*Gladъkonогъ(яь) 326

- *Gladьkoščekъ(јъ) 326
 *Gladькъ(јъ) 324
 *Gladuxъ 325
 *Gladynъ 325
 *Gladyrъ 325
 *Gladuшъ 325
 *Gladъ 324
 *Glinar'ъ 273
 *Goda 137
 *Godaщъ 142
 *Godaxъ 140
 *Godajъ 141
 *Godakъ 142
 *Godaлъ 143
 *Godaлъ 143
 *Godanъ 144
 *Godanъ 144
 *Godarъ 146
 *Godarъ 146
 *Godaшъ 140
 *Godava 146
 *Godelъ 143
 *Godelъ 143
 *Godeša 140
 *Godeшъ 140
 *Godežъ 140
 *Godějъ 141
 *Godęta 146
 *Godičъ 142
 *Godidlo 143
 *Godikъ 142
 *Godila 143
 *Godilъ 143
 *Godima 143
 *Godiměгъ 143
 *Godimilъ 147
 *Godimira 147
 *Godimirъ 147
 *Godimъ 143
 *Godimyslъ 147
 *Godimyslъ 147
 *Godina 144
 *Godinъ 144
 *Godislava 147
 *Godislavъ 147
 *Godišъ 140
 *Godivъ 146
 *Godjъjъ 146
 *Godogostъ 147, 158
 *Godojъ 141
 *Godol'ubъ 147
 *Godolъ 143
 *Godoma 144
 *Godoměгъ 147
 *Godomičъ 144
 *Godomirъ 147
 *Godomъ 144
 *Godomyslъ 147
 *Godomъсь 144
 *Godonъ 144
 *Godonъ 144
 *Godoorba 147
 *Godorogъ 147
 *Godoslavъ 148
 *Godostrojъ 148
 *Godoša 141
 *Godoшъ 141
 *Godovidъ 148
 *Godovъ(јъ) 146
 *Goduxa 141
 *Goduxъ 141
 *Godujъ 141
 *Godula 143
 *Godulъ 143
 *Godunъ 144
 *Godunъ 144
 *Goduša 141
 *Goduшъ 141
 *Goduta 146
 *Godъ 137
 *Godъka 142
 *Godъko 142
 *Godъkъ 142
 *Godъlo 143
 *Godyлъ 143
 *Godyлъ 143
 *Godynъ 145
 *Godyrъ 146
 *Godyшъ 141
 *Godъ 137
 *Godъсь 143
 *Godънъ(јъ) 145
 *Golodъbъ 22
 *Golomъldinъ 182
 *Golomъlzъ(јъ) 202
 *Golostopъ 252
 *Golъbar'ъ 68, 273
 *Golъbę, -etę 67
 *Golъbica 67
 *Golъbikъ 67
 *Golъbitjъ 68
 *Golъbъ 65
 *Golъbъka 67
 *Golъbъkъ 67
 *Golъbъ 65
 *Golъbъсь 67
 *Golъjъ 40
 *Gospodar'ъ 273
 *Gostaщъ 151
 *Gostaxъ 150
 *Gostakъ 151
 *Gostaлъ 151
 *Gostaлъ 151
 *Gostanъ 152

*Gostanь 152	*Gostiša 150	*Gɔdar'ь 274
*Gostaša 150	*Gostišь 150	*Gɔsakъ 69
*Gostašь 150	*Gostišče 153	*Gɔs'ar'ь 70, 274
*Gostava 153	*Gostitěхь 155	*Gɔserгь 71
*Gostexъ 150	*Gostivarгь 155	*Gɔse, -ete 69
*Gostešь 150	*Gostividъ 155	*Gɔsl'ar'ь 274
*Gostějь 150	*Gostivitъ 155	*Gɔsьka 70
*Gostěna 152	*Gostivodъ 155	*Gɔsynъ 70
*Gostěnъ 152	*Gostivojъ 155	*Gɔsь 68
*Gostěнь 152	*Gostivъ 154	*Gɔsьjъ 69
*Gostęta 153	*Gostoboјъ 155	*Grabar'ь 275
*Gostiborгь 154	*Gostobyлъ 154	*Grabikъ 27
*Gostibylъ 154	*Gostoxъ 150	*Grabina 28
*Gostica 151	*Gostoјъ 150	*Grabitjъ 28
*Gostičajъ 154	*Gostol'ubъ 154	*Grabovikъ 27
*Gostičь 151	*Gostoma 152	*Grabovitjъ 28
*Gostidlo 151	*Gostomirъ 154	*Grabonъ(jъ) 27
*Gostidorgъ 154	*Gostomъ 152	*Grabonьсь 27
*Gostixa 150	*Gostomyslъ 155	*Grabritjъ 28
*Gostixъ 150	*Gostonъ 153	*Grabronьсь 27
*Gostikъ 151	*Gostonъ 153	*Grabrгь 27
*Gostil'ubъ 154	*Gostoordъ 156	*Grabrгьсь 27
*Gostilъ 151	*Gostorađъ 156	*Grabъ 27
*Gostima 152	*Gostošь 150	*Grabьko 27
*Gostimila 154	*Gostuxa 150	*Grabьkъ 27
*Gostimilъ 154	*Gostujъ 150	*Grabьсь 27
*Gostimirъ 154	*Gostunъ 153	*Gračikъ 71
*Gostimitjъ 152	*Gostuša 150	*Gračitjъ 71
*Gostimъ 152	*Gostušь 150	*Gračь 71
*Gostina 152	*Gostъ 149	*Gračьkъ 71
*Gostiněгь 155	*Gostьka 151	*Grakъ 71
*Gostinъ 152	*Gostьko 151	*Grebenar'ь 275
*Gostinьсь 153	*Gostьkъ 151	*Grędar'ь 275
*Gostinьnъjъ 153	*Gostynъ 153	*Gribar'ь 275
*Gostiordъ 155	*Gostъ 149	*Grobar'ь 276
*Gostirađъ 155	*Gostьсь 151	*Grobjar'ь 276
*Gostislava 155	*Govędar'ь 274	*Gryzodɔbъ 22
*Gostislavъ 155	*Gɔbar'ь 274	*Gvęzdar'ь 276

- *Gьrdlica 72
 *Gьrdostopъ 252
 *Gьrпѣсаръ 276
 *Gylъ 72

 *Хамыда 179
 *Хамыдо 179
 *Хамыд'укъ 181
 *Хамыдъ 179
 *Хлѣбаръ 278
 *Хода 164
 *Ходащъ 168
 *Ходаха 167
 *Ходажъ 168
 *Ходакъ 168
 *Ходаль 171
 *Ходанъ 172
 *Ходанъ 172
 *Ходаръ 174, 278
 *Ходасъ 175
 *Ходашь 167
 *Ходатель 175
 *Ходатъ(жъ) 175
 *Ходанъ(жъ) 176
 *Ходешь 168
 *Ходѣжъ 168
 *Ходѣта 175
 *Ходѣтжъ 175
 *Ходиць 169
 *Ходидло 172
 *Ходикъ 169
 *Ходимиръ 166
 *Ходимъ 172
 *Ходина 173
 *Ходинъ 173
 *Ходиславъ 166
 *Ходиша 168
 *Ходишь 168

 *Ходивождъ 166
 *Ходивъ(жъ) 176
 *Ходжайъ 176
 *Ходжайсь 176
 *Ходжаньсь 176
 *Ходжъ(жъ) 176
 *Ходоха 168
 *Ходождъ 168
 *Ходола 171
 *Ходол'а 171
 *Ходоль 171
 *Ходома 172
 *Ходомъ 172
 *Ходоногъ(жъ) 166
 *Ходонъ 173
 *Ходонъ 173
 *Ходоорба 166
 *Ходоосъ(жъ) 166
 *Ходора 174
 *Ходорогъ 166
 *Ходоргъ 174
 *Ходосъ 175
 *Ходоша 168
 *Ходошь 168
 *Ходота 175
 *Ходота 175
 *Ходотитъ 176
 *Ходотъ 175
 *Ходуха 168
 *Ходужъ 168
 *Ходука 169
 *Ходукъ 169
 *Ходул'а 171
 *Ходуль 171
 *Ходуль 171
 *Ходунъ 173
 *Ходура 174
 *Ходуръ 174

 *Ходуръ 174
 *Ходушъ 175
 *Ходуша 168
 *Ходъ 164
 *Ходъ(жъ) 164
 *Ходька 169
 *Ходько 169
 *Ходькъ 169
 *Ходычъ 170
 *Ходыка 170
 *Ходыко 170
 *Ходыкъ 170
 *Ходунъ 173
 *Ходура 174
 *Ходуръ 174
 *Ходуръ 174
 *Ходушь 168
 *Ходьба 167
 *Ходьсь 170
 *Ходьна 173
 *Ходьнъ(жъ) 173
 *Холігостъ 158
 *Хомотаръ 278
 *Хотігостъ 158
 *Хотігостъ 158
 *Х(v)орогостъ 158
 *Хьлха 339
 *Хьлхадло 339
 *Хьлхаль 339
 *Хьлханъ 339
 *Хьлхатъ(жъ) 340
 *Хьлхо 339
 *Хьлходера 340
 *Хьлходьра 340
 *Хьлхунъ 339
 *Хьлхъ 339
 *Хьлхьло 339
 *Хьлхьль 339

- *Х̣mel'ar'ь 278
 *Х̣rtar'ь 279

 *Јаmаrъ 279
 *Јarogostъ 158
 *Јarožigъ 262
 *Јunахъ 340
 *Јunакъ 340
 *Јunašъ 340
 *Јunѣ, -ѣте 341
 *Јunica 341
 *Јunixъ 340
 *Јunikъ 341
 *Јunišъ 340
 *Јunitjъ 341
 *Јunохъ 340
 *Јunoša 340
 *Јunoшъ 340
 *Јunota 341
 *Јunuxa 340
 *Јunuša 340
 *Јunuшъ 340
 *Јунъ(jъ) 340
 *Јунъka 341
 *Јунъko 341
 *Јунъкъ 341
 *Јунушъ 340
 *Јунъсь 341
 *Јutrogostъ 158
 *Јutrogostъ 158
 *Јьgodъ 148
 *Јьгыlar'ь 279
 *Јьnogostъ 158
 *Јьnogostъ 158
 *Јьnoходъ 167
 *Јьnoходъсь 167
 *Јьнъžigъ 262
 *Јьнъlga 72

 *Каmen(°)ar'ь 279
 *Каmъlda 179
 *Каmъldanъ 182
 *Каmъld'ukъ 181
 *Каn'a 73
 *Каn'акъ 73
 *Каnica 73
 *Каnikъ 73
 *Каnitjъ 74
 *Каn'ukъ 73
 *Каnъ 73
 *Каnъka 74
 *Kaрасъ 40
 *Kaва 74
 *Kaвornъ 74
 *Kaвъka 74
 *Kaзidoбъ 22
 *Kлеpar'ь 280
 *Klesкъ 75
 *Klestъ 75
 *Klěščar'ь 280
 *Kl'učar'ь 280
 *Kлъvaшъ 75
 *Kniga 75
 *Kobēlar'ь 280
 *Kobузъ 75
 *Kobylar'ь 280
 *Kobъсь 76
 *Kobъčikъ 76
 *Kobъčitjъ 76
 *Kočegodъ 148
 *Kočetъ 75
 *Kočьrgar'ь 281
 *Kogutъ 75
 *Kojigostъ 159
 *Kokoшъ 77
 *Kokotъ 77
 *Kolar'ь 281

 *Kolesar'ь 281
 *Komъlda 179
 *Komъldакъ 181
 *Komъldanъ 182
 *Komъldinъ 182
 *Komъldъ 179
 *Komъldъгъ 183
 *Komъlganъ 188
 *Komъlša 189
 *Komъlzъ 202
 *Kon'ar'ь 282
 *Konъvar'ь 282
 *Kopar'ь 282
 *Korbar'ь 283
 *Koren'ar'ь 283
 *Korenaštъjъ 333
 *Korenika 332
 *Korenikъ 332
 *Korenistъjъ 333
 *Korenitjъ 333
 *Koreнъкъ 332
 *Koreнъ 332
 *Koreнъсь 333
 *Koreнъкъ 332
 *Koreнънъjъ 333
 *Korgujъ 78
 *Korgulъ 78
 *Kopръ 40
 *Korstelъ 78
 *Korstělъ 78
 *Korvar'ь 283
 *Korytar'ь 283
 *Kosar'ь 284
 *Kostar'ь 284
 *Kostrežъ 41
 *Kostrižъ 41
 *Kosъ 79
 *Košar'ь 285

- *Košikar'ь 285
 *Kotyba 206
 *Kotybanь 211
 *Kotylna 223
 *Kotylna 235
 *Kotylnasь 236
 *Kotylnar'ь 285
 *Kovar'ь 286
 *Kozar'ь 286
 *Kozylar'ь 287
 *Kožar'ь 287
 *Kožedobь 22
 *Kožuxar'ь 287
 *Kosačь 335
 *Kosadlo 334
 *Kosajь 335
 *Kosaka 335
 *Kosakь 335
 *Kosapь 336
 *Kosarь 337
 *Kosějь 335
 *Kosiba 334
 *Kosibordь(йь) 337
 *Kosičь 335
 *Kosidlo 334
 *Kosikь 335
 *Kosme 336
 *Kosmenь 336
 *Kosogobь(йь) 337
 *Kosokonь 337
 *Kosolarь(йь) 333
 *Koson'a 336
 *Kosonogь(йь) 337
 *Kosonosь(йь) 337
 *Kosonь 336
 *Kosonь 336
 *Kosoparь(йь) 337
 *Kosopetь(йь) 337
 *Kosorobь 337
 *Kosovolь 337
 *Kosunь 336
 *Kosь 333
 *Kosь(йь) 334
 *Kosь(йь) Konь 337
 *Kosькь 336
 *Kosynь 336
 *Kosьсь 336
 *Kosьlinь(йь) 336
 *Kosьнь(йь) 336
 *Kosьнь 336
 *Kračьka 79
 *Kračьva 79
 *Kraсьnodobь 22
 *Kraсьnomьlvьсь 200
 *Kraсьnostopь 252
 *Krečetь 80
 *Kremenar'ь 288
 *Krivodobь(йь) 22
 *Krivosodь 248
 *Krivotulь 240
 *Kroměgostь 159
 *Kromžigь 263
 *Krosnar'ь 288
 *Krotigolvь 80
 *Krotogolvь(йь) 80
 *Kručькь 81
 *Krukь 80
 *Krupar'ь 288
 *Kukava 81
 *Kukavica 81
 *Kukavьka 81
 *Kulikь 81
 *Kura 82
 *Kurar'ь 288
 *Kure, -ete 84
 *Kurica 82
 *Kurojēdь 84
 *Kuropъty, -ъtьve 84
 *Kurь 82
 *Kurьka 83
 *Kuzn'ar'ь 288
 *Kvaka 84
 *Kvēlodobь 23
 *Kvičala 85
 *Kvičь 85
 *Kvočьka 85
 *Kvoka 85
 *Kьldožigь 263
 *Kьlšar'ь 288
 *Kьrbar'ь 289
 *Kьrčar'ь 289
 *Kьrčьmar'ь 289
 *Kьrdar'ь 290
 *Kьrgujь 86
 *Kьrmar'ь 290
 *Kьrnar'ь 290
 *Kьršakь 86
 *Kьrtogodь 148
 *Kьrзьnar'ь 290
 *Kujakь 330
 *Kujana 331
 *Kujanica 331
 *Kujanь 331
 *Kujanьka 331
 *Kujanькь 331
 *Kujanь 331
 *Kujanьсь 331
 *Kujeta 331
 *Kujь 330
 *Kujьсь 331
 *Kujькь 330
 *Ladar'ь 290
 *Lagoda 138

- *Lagodičь 142
 *Lagodikъ 142
 *Lagodinъ 144
 *Lagodyсь 143
 *Lagodynъ 145
 *Lastavica 87
 *Lastavitъ 87
 *Lastica 87
 *Lastovica 87
 *Lastovičьka 87
 *Lastovitъ 87
 *Lastovъka 86
 *Lastъka 87
 *LeI'akъ 87
 *Lelekъ 87
 *Lelikъ 87
 *Leščь 41
 *Lěkar'ь 290
 *Lěpar'ь 291
 *Lěsar'ь 291
 *Leščь 41
 *Lixogodъ 148
 *Lixostopъ 252
 *Lixošьva 327
 *Lixošьvъ 327
 *Lixvar'ь 291
 *Linъ 41
 *Linъkъ 41
 *Linъ 41
 *Lira 28
 *Liraсь 29
 *Lirajъ 29
 *Lirakъ 29
 *Liranъ 30
 *Lirarъ 31
 *Lirašъ 28
 *Liratъ 31
 *Liranъ(jь) 31
 *Lirějъ 29
 *Lirе, -ęte 31
 *Lirica 30
 *Liriga 28
 *Lirixa 28
 *Lirikъ 29
 *Lirina 30
 *Lirinъ 30
 *Liriša 28
 *Liritъ 31
 *Liritъ(jь) 31
 *Lirogolъ(jь) 28
 *Liroxa 29
 *Lironogъ(jь) 28
 *Lirošъ 29
 *Lironatъ(jь) 32
 *Lironica 32
 *Lironikъ 32
 *Lironitъ 32
 *Lironъ(jь) 32
 *Lironъka 32
 *Lironъсь 32
 *Lironъскъ(jь) 32
 *Liruxa 29
 *Lirunъ 30
 *Liriša 29
 *Lirъ(jь) 28
 *Lirъka 29
 *Lirъko 29
 *Lirъkъ 29
 *Lirъtajъ 31
 *Lirъtakъ 31
 *Lirъtanъ 31
 *Lirъсь 30
 *Lirъjъ 29
 *Lirъnikъ 30
 *Lirъnъ(jь) 30
 *Lirъnъ 30
 *Lirъskъ(jь) 32
 *Lonъčar'ь 291
 *Loratar'ь 292
 *Lososъ 42
 *Loza 33
 *Lozakъ 33
 *Lozanъ 33
 *Lozar'ь 35, 292
 *Lozějъ 33
 *Lozěnikъ 34
 *Lozěnъ(jь) 34
 *Lozica 33
 *Lozikъ 33
 *Lozina 34
 *Lozinъ 34
 *Lozinъka 34
 *Lozitъ 34
 *Lozitъ 35
 *Lozovatъ(jь) 35
 *Lozovikъ 35
 *Lozovina 34
 *Lozovitъ 35
 *Lozonъ(jь) 35
 *Lozукъ 33
 *Lozunъ 34
 *Lozuta 35
 *Lozutъ 35
 *Lozъka 33
 *Lozynъ 34
 *Lozъ 33
 *Lozъсь 33
 *Lozyn'akъ 34
 *Lozynica 34
 *Lozynikъ 34
 *Lozynъ(jь) 34
 *Lqkar'ь 292
 *L'ubogodъ 148
 *L'ubogostъ 159

*L'ubogostъ 159	*Mirogostъ 160	*Mыldajъ 180
*L'udogostъ 159	*Mirogostъ 160	*Mыldaka 181
*L'udъgostъ 159	*Misar'ъ 295	*Mыldakъ 181
*Lunitjъ 88	*Misъkar'ъ 295	*Mыld'aкъ 181
*Lunъ 88	*Mlinar'ъ 295	*Mыldaъ 182
*Lupar'ъ 292	*Modlar'ъ 296	*Mыldanъ 182
*L'utogostъ 159	*Modlogostъ 160	*Mыldarъ 183
*L'utogostъ 159	*Modrakъ 88	*Mыldarъ 183
*Lъžičar'ъ 292	*Moъjъžigъ 263	*Mыldasъ 184
*Lъžъkar'ъ 292	*Momъldarъ 183	*Mыldaъъ 180
*Lykar'ъ 292	*Momъldikъ 181	*Mыldatъ 184
*Lyžičar'ъ 293	*Mostar'ъ 296	*Mыldava 184
*Lъgъkostopъ 292	*Motovъzar'ъ 296	*Mыld'ava 184
	*Mоčar'ъ 297	*Mыldeъъ 180
*Malogostъ 159	*Mоkar'ъ 297	*Mыldějъ 180
*Malomъlvъka 199	*Mотižigъ 263	*Mыldiъъ 181
*Malъgostъ 159	*Mыlča 190	*Mыldidlo 182
*Mamъlga 188	*Mыlčaxъ 190	*Mыldikъ 181
*Maslar'ъ 293	*Mыlčajъ 190	*Mыldimъ 182
*Maslogostъ 160	*Mыlčakъ 190	*Mыldinъ 182
*Matar'ъ 293	*Mыlčalъ 191	*Mыlditъ 184
*Matъlza 237	*Mыlčanъ 191	*Mыldo 177
*Matъlzo 237	*Mыlčarъ 192	*Mыldoborъ 179
*Maz'ar'ъ 293	*Mыlčiъъ 191	*Mыldoxa 180
*Mečar'ъ 294	*Mыlčigostъ 160	*Mыldoxъ 180
*Medar'ъ 294	*Mыlčikъ 191	*Mыldomorъ 179
*Melčar'ъ 294	*Mыlčinъ 192	*Mыldomъ 182
*Melkar'ъ 294	*Mыlčuxъ 190	*Mыldonъ 182
*Meržar'ъ 294	*Mыlčujъ 190	*Mыldonъ 182
*Metъlar'ъ 295	*Mыlčukъ 191	*Mыldorъ 183
*Mědar'ъ 295	*Mыlčunъ 192	*Mыldoъъ 180
*Mękъkoxodъ 167	*Mыlčъ 190	*Mыldovęrъ 179
*Mękъkostopъ 252	*Mыlčъko 191	*Mыldovorъ 179
*Męsar'ъ 295	*Mыlčъkъ 191	*Mыldovъnpъjъ 184
*Milogostъ 160	*Mыlda 177	*Mыldotъ 184
*Milъgostъ 160	*Mыldaъъ 181	*Mыldotъ 184
*Mimoxodъ 167	*Mыldaха 180	*Mыld'uga 180
*Mirogodъ 148	*Mыldaхъ 180	*Mыlduxъ 180

*Мыldujь 180	*Мыlgotь 187	*Мыlmikъ 193
*Мыldukъ 181	*Мыlgoza 188	*Мыlmora 193
*Мыld'ukъ 181	*Мыlgotъ 187	*Мыlмотъ 193
*Мыldula 182	*Мыlgujь 187	*Мыlmukъ 193
*Мыldulъ 182	*Мыlgunъ 187	*Мыlmula 193
*Мыldulь 182	*Мыlgura 187	*Мыlmura 193
*Мыldunъ 182	*Мыlgurъ 187	*Мыlmуръ 193
*Мыldunъ 182	*Мыlguša 187	*Мыlмушъ 192
*Мыldura 183	*Мыlguшъ 187	*Мыlmъ 192
*Мыldurъ 183	*Мыlgъ 184	*Мыlmyga 192
*Мыldusъ 184	*Мыlха 188	*Мыlmyka 193
*Мыlduшъ 180	*Мыlхаць 188	*Мыlмуръ 193
*Мыldъ 177	*Мыlхажъ 188	*Мыlмушъ 192
*Мыldъka 181	*Мыlхакъ 188	*Мыlsa 193
*Мыldъko 181	*Мыlханъ 189	*Мыlsajъ 193
*Мыldъkъ 181	*Мыlхагъ 189	*Мыlsakъ 193
*Мыldъro 183	*Мыlхъ 188	*Мыls'акъ 193
*Мыldъгъ 183	*Мыlinar'ь 295	*Мыlsarъ 194
*Мыldyga 180	*Мыlka 189	*Мыlsasъ 194
*Мыldykъ 182	*Мыlкаць 190	*Мыlsikъ 194
*Мыldyгъ 183	*Мыlkadlo 190	*Мыlsimъ 194
*Мыldysъ 183	*Мыlkajъ 190	*Мыlsinъ 194
*Мыldysъ 183	*Мылканъ 190	*Мыlsitъ 194
*Мыldyшъ 180	*Мылko 189	*Мыlsomъ 194
*Мыldьнъ 183	*Мылkoшъ 189	*Мыlsunъ 194
*Мылga 184	*Мылkotа 190	*Мылсъ 193
*Мылgaць 187	*Мылkotъ 190	*Мылсъ 193
*Мылgadlo 187	*Мылkunъ 190	*Мылšакъ 189
*Мылgajъ 186	*Мылkuša 190	*Мылšikъ 189
*Мылgakъ 187	*Мылkuшъ 190	*Мылšinъ 189
*Мылganъ 187	*Мылkъ 189	*Мылšukъ 189
*Мылgara 187	*Мылky, -ъve 190	*Мылшъ 189
*Мылgaшъ 187	*Мылma 192	*Мылšьka 189
*Мылgatъ 187	*Мылmaць 193	*Мылšьkъ 189
*Мылgavъjъ 188	*Мылmajъ 192	*Мылta 194
*Мылgo 184	*Мылmakъ 193	*Мылtaць 195
*Мылgomъ 187	*Мылmanъ 193	*Мылtadlo 195
*Мылgota 187	*Мылmatъ 193	*Мылtajъ 195

*Мѣтакъ 195	*Мѣлѣка 200	*Мѣлѣукъ 203
*Мѣлѣтана 195	*Мѣлѣвищъ 198	*Мѣлѣз'укъ 203
*Мѣлѣтанъ 195	*Мѣлѣвикъ 198	*Мѣлѣзулъ 203
*Мѣлѣтасъ 196	*Мѣлѣвинъ 200	*Мѣлѣзѣра 204
*Мѣлѣтаѣъ 195	*Мѣлѣвистѣѣъ 201	*Мѣлѣзѣръ 204
*Мѣлѣтѣѣъ 195	*Мѣлѣвита 201	*Мѣлѣзѣъ 201
*Мѣлѣтихъ 195	*Мѣлѣвитъ 201	*Мѣлѣзѣкъ 203
*Мѣлѣтикъ 195	*Мѣлѣво 196	*Мѣлѣзыкъ 203
*Мѣлѣтинъ 195	*Мѣлѣвуѣъ 200	*Мѣлѣзѣгъ 204
*Мѣлѣто 194	*Мѣлѣвунъ 200	*Мѣлѣзѣъ 201
*Мѣлѣтохъ 195	*Мѣлѣвъ 196	*Мѣлѣжа 186
*Мѣлѣтоѣъ 195	*Мѣлѣвѣка 199	*Мѣлѣжаѣъ 186
*Мѣлѣтуха 195	*Мѣлѣвѣкъ 199	*Мѣлѣжѣщъ 186
*Мѣлѣтухъ 195	*Мѣлѣвѣкъѣдъ 198	*Мѣлѣжѣкъ 186
*Мѣлѣтукъ 195	*Мѣлѣвыга 199	*Мѣлѣжѣга 186
*Мѣлѣтула 195	*Мѣлѣвъ 196	*Мѣлѣжѣъ 186
*Мѣлѣтулъ 195	*Мѣлѣвъѣсъ 200	*Мѣлѣжѣ(')ар'ъ 297
*Мѣлѣтунъ 196	*Мѣлѣвънѣ(ѣъ) 200	*Мѣлѣжѣар'ъ 297
*Мѣлѣтуръ 196	*Мѣлѣза 201	*Мѣлѣжѣгоѣдъ 148
*Мѣлѣтусъ 196	*Мѣлѣзадло 203	*Мѣлѣжѣгоѣтъ 160
*Мѣлѣтуѣъ 195	*Мѣлѣзакъ 202	*Мѣлѣжѣгоѣтъ 160
*Мѣлѣтъ 194	*Мѣлѣзанъ 203	*Мѣлѣжѣгоѣтъ 160
*Мѣлѣѣка 195	*Мѣлѣзара 203	*Мѣлѣжѣгоѣтъ 160
*Мѣлѣѣко 195	*Мѣлѣзаръ 203	*Мѣлѣжѣар'ъ 297
*Мѣлѣѣкъ 195	*Мѣлѣзѣлъ 203	*Мѣлѣжѣар'ъ 297
*Мѣлѣтыга 195	*Мѣлѣжѣѣъ 202	*Мѣлѣжѣар'ъ 297
*Мѣлѣтухъ 195	*Мѣлѣзѣка 202	*Мѣлѣжѣбѣгоѣъ 337
*Мѣлѣтыка 195	*Мѣлѣзѣщъ 202	*Мѣлѣжѣбѣгоѣъ 338
*Мѣлѣтыкъ 195	*Мѣлѣзѣдло 203	*Мѣлѣжѣдѣругъ 338
*Мѣлѣтънъ 196	*Мѣлѣзѣкъ 202	*Мѣлѣжѣдѣнѣвъ 338
*Мѣлѣва 196	*Мѣлѣзѣимъ 203	*Мѣлѣжѣгоѣѣъ 337
*Мѣлѣвакъ 198	*Мѣлѣзинъ 203	*Мѣлѣжѣираѣдъ 338
*Мѣлѣв'акъ 198	*Мѣлѣзитъ 204	*Мѣлѣжѣислѣвъ 338
*Мѣлѣванъ 200	*Мѣлѣзолъ 203	*Мѣлѣжѣивоѣѣъ 338
*Мѣлѣвѣѣъ 200	*Мѣлѣзолъ 203	*Мѣлѣжѣивѣуѣѣъ 338
*Мѣлѣвѣнинъ 200	*Мѣлѣзонъ 203	*Мѣлѣжѣира 330
*Мѣлѣвѣнъ 200	*Мѣлѣзонъ 203	*Мѣлѣжѣира 329
*Мѣлѣвѣта 201	*Мѣлѣзора 204	*Мѣлѣжѣурика 329

- *Мьžurikъ 329
 *Мьžurъ 329
 *Мьžurъka 329
 *Мьžurъko 329
 *Мьžurъкъ 329

 *Naberzъnъ(jъ) 12
 *Načegostъ 160
 *Nadъbъ 14
 *Nadъbъnъ(jъ) 18
 *Nagoda 138
 *Nagodъ 138
 *Naxoda 164
 *Naxodidlo 172
 *Naxodjъjъ 176
 *Naxodъ 164
 *Naxodъ 164
 *Naxodъka 170
 *Naxodъko 170
 *Naxodъnъ(jъ) 174
 *Naxъlvičъ 198
 *Natula 239
 *Natulъka 243
 *Nazimъ(jъ) 254
 *Nazimъka 254
 *Nazimъko 254
 *Nazimъкъ 254
 *Nazimъсь 255
 *Nazimъnъ(jъ) 255
 *Nažirovitъjъ 261
 *Nažirъ 257
 *Nedažirъ 263
 *Nedogoda 139
 *Nedoxoda 164
 *Nedoxodъ 164
 *Nedokъsъ 334
 *Nedomъlva 197
 *Nedomъlvъka 199

 *Nedostъpa 249
 *Nedostъpъ 249
 *Nedostъpъka 251
 *Nedostъpъnъjъ 252
 *Nedozimъ(jъ) 255
 *Negoda 138
 *Negodъjъ 141
 *Negodica 138
 *Negodičъ 142
 *Negodinъ 144
 *Negodъ 138
 *Negodъnъ(jъ) 145
 *Negostъ 149
 *Negostъ 149
 *Nexoda 164
 *Nexodičъ 169
 *Nexodjъjъ 177
 *Nexodъ 164
 *Nexodъka 170
 *Nexodъko 170
 *Nexodъ 164
 *Nexodъсь 171
 *Nejъzgoda 139
 *Nejъzgodъnъjъ 145
 *Nejъzxodimъ 172
 *Nelipa 28
 *Nemъlča 190
 *Nemъlčъ 190
 *Nemъlva 196
 *Nemъlvičъ 199
 *Nemъlvъ(jъ) 196
 *Neobstъpъ 249
 *Nepogoda 139
 *Nepogodъ 139
 *Nesъdimъ(jъ) 247
 *Nesъdъ 245
 *Nesъgoda 139
 *Nesъtula 239

 *Nesъtulъjъ 241
 *Nešъva 326
 *Nešъvъ 326
 *Netъlkanъ 219
 *Neugodъ 139
 *Neugodъnъ(jъ) 145
 *Neumъlvъ(jъ) 197
 *Neustъpa 249
 *Neustъpъ 249
 *Neustъpъnъjъ 252
 *Neužirъ 257
 *Nežirъ 257
 *Nivarъ 297
 *Nožarъ 298
 *Nožъnarъ 298
 *Nudogostъ 160
 *Nъktjъkarъ 298
 *Nъktjъvarъ 298
 *Nurgъka 88
 *Nurgъкъ 88
 *Nъktjъkarъ 299
 *Nъktjъvarъ 299

 *Obgoda 139
 *Obgodъ 139
 *Obgodъкъ 143
 *Obходъ 165
 *Obходъka 170
 *Obходъкъ 170
 *Obixodъ 165
 *Obkъsъ 334
 *Obrъčarъ 298
 *Obsъda 245
 *Obstъpъ 249
 *Obstъlpъ 229
 *Obšъva 326
 *Obšъvъ 326
 *Obtulъakъ 242

- *Obtuličь 242
 *Obtulь 239
 *Obzimičь 255
 *Obzimь 255
 *Obzimь(јь) 255
 *Obzimьka 255
 *Obzimьko 255
 *Obzimьkь 255
 *Obzimьсь 255
 *Obzimьнъ(јь) 255
 *Obžigь 257
 *Obžigьkь 259
 *Okunь 42
 *Okunь 42
 *Olbođь 64
 *Oln'ar'ь 298
 *Oлха 25
 *Oлxovikь 26
 *Oлxovitjь 26
 *Oлxovь(јь) 25
 *Oлxovьсь 26
 *Oлxovьskьjь 26
 *Oлša 25
 *Oлšakь 25
 *Oлšanьjь 26
 *Oлšanьskьjь 26
 *Oлševьjь 25
 *Oлševьсь 26
 *Oлševьskьjь 26
 *Oлšina 25
 *Oлšitjь 25
 *Oлšьnikь 26
 *Onogostь 160
 *Opsica 36
 *Opsičьнъ(јь) 36
 *Opsika 36
 *Opsikonь(јь) 36
 *Opsina 36
 *Opsinovьсь 37
 *Opsinьka 36
 *Opsinьсь 36
 *Opsinьнъ(јь) 37
 *Opsinьскъ(јь) 37
 *Opsovikь 36
 *Opsovitjь 37
 *Opsovьjь 36
 *Opsovьсь 36
 *Opsьnačь 37
 *Opsьn'ačь 37
 *Opsьn'akь 37
 *Opsьnikь 37
 *Opsьnobokъ(јь) 37
 *Opsьнъ(јь) 37
 *Ordigostь 161
 *Ordogostь 161
 *Orkar'ь 298
 *Orkьta 35
 *Orkьtь 35
 *Orkьtьka 36
 *Orkьtьnica 36
 *Orkьtьнъ(јь) 36
 *Ortar'ь 299
 *Oryлe, -ęte 89
 *Orylikь 89
 *Orylitjь 90
 *Oryль 88
 *Orzgodь 139
 *Orzxoda 165
 *Orzходь 165
 *Orzъмьгь 188
 *Orzъмьlva 197
 *Orzъмьlvьka 199
 *Orzsoda 245
 *Orzsodimь(јь) 247
 *Orzsodь 245
 *Orzsodьнъjь 247
 *Ostrogostь 161
 *Ostrogostь 161
 *Oтъzimьka 255
 *Oтъzimьkь 255
 *Oвьčar'ь 299
 *Oвьnar'ь 300
 *Qdar'ь 300
 *Qgl'ar'ь 300
 *Qgorь 42
 *Qte, -ęte 90
 *Qtica 90
 *Qtitjь 90
 *Qtьka 90
 *Qtьkь 90
 *Qty, -ъve 90
 *Qtь 91
 *Qžar'ь 300
 *Paхар'ь 300
 *Pal'ar'ь 301
 *Paridoqь 23
 *Patula 239
 *Patul'akь 242
 *Patulь 239
 *Patьlza 237
 *Pažira 257
 *Pekar'ь 301
 *Pelpelica 91
 *Pelpelь 91
 *Pelpelьka 91
 *Pelpelьсь 91
 *Pepelar'ь 303
 *Perxoda 165
 *Perxodьjь 177
 *Perxodь 165
 *Perxodьka 170
 *Perxodьсь 171

- *Perxodьnъ(я) 174
 *Perpelica 91
 *Perpelіčъя 92
 *Perpelіtъя 92
 *Perpelъ 91
 *Perpelъka 91
 *Perpelъcъ 91
 *Perstopъ 249
 *Perstopъnikъ 252
 *Perstopъnъя 252
 *Pertъl'ca 220
 *Pertъlka 220
 *Perzimъkъ 255
 *Perzīgъ 257
 *Pěsъkagъ 43
 *Pěsъkozobъ 43
 *Pěšexodъ 167
 *Pětuxъ 92
 *Pětъlъ 92
 *Pěvъnъ 92
 *Pil(°)ar'ъ 302
 *Pirogostъ 161
 *Pirogostъ 161
 *Pisar'ъ 302
 *Pliska 93
 *Plotar'ъ 303
 *Plugar'ъ 303
 *Podъberzъnъ(я) 12
 *Podъdъbica 16
 *Podъdъbikъ 15
 *Podъdъbitъя 20
 *Podъdъbъ 14
 *Podъdъbъя 15
 *Podъdъbъkъ 16
 *Podъdъbъcъ 16
 *Podъdъbъnъ(я) 18
 *Podъdъbъcъkъ(я) 19
 *Podъlіrъka 30
 *Podъlіrъcъ 30
 *Podъlіrъnъ(я) 30
 *Podъsqodъ 245
 *Podъzimъkъ 256
 *Pogoda 139
 *Pogodičъ 142
 *Pogodikъ 142
 *Pogodinъ 144
 *Pogodъя 146
 *Pogodъ 139
 *Pogodъnъя 145
 *Poxoda 165
 *Poxodajъ 168
 *Poxodakъ 169
 *Poxodějъ 168
 *Poxodidlo 172
 *Poxodinъ 173
 *Poxodjajъ 176
 *Poxodjajъcъ 176
 *Poxodъя 177
 *Poxodunъ 173
 *Poxodъ 165
 *Poxodъka 170
 *Poxodъnъ(я) 174
 *Pokosa 334
 *Pokosajъ 335
 *Pokosъ 334
 *Polъgъkъ(я) 338
 *Pomъlda 180
 *Popelar'ъ 303
 *Poridъbъ 23
 *Porzar'ъ 304
 *Posqda 245
 *Postopa 250
 *Postopimъ 251
 *Postopъ 250
 *Postopъka 251
 *Postopъnъя 252
 *Pošъva 326
 *Pošъvъ 326
 *Pošъvъcъ 327
 *Potula 239
 *Potul'akъ 242
 *Potulъ 239
 *Potulъnъя 244
 *Potъlkъ 217
 *Potъlmačъ 225
 *Pozimъka 255
 *Pozimъkъ 255
 *Požirъ 257
 *Pqdar'ъ 304
 *Pravosqđъ 249
 *Pridqбъ 14
 *Prigoda 139
 *Prigodičъ 142
 *Prigodinъ 144
 *Prigodъя 146
 *Prigodъ 139
 *Prigodъnъя 145
 *Prixoda 165
 *Prixodajъ 168
 *Prixodičъ 169
 *Prixodidlo 172
 *Prixodinъ 173
 *Prixodjajъ 176
 *Prixodъя 177
 *Prixodъ 165
 *Prixodъko 170
 *Prixodъcъ 171
 *Prixodъnъ(я) 174
 *Prikosъ 334
 *Prisqda 245
 *Pristopa 250
 *Pristopъ 250
 *Pristopъcъ 251
 *Prišъva 326

- *Pritula 239
 *Pritul'akъ 242
 *Pritulinъ 244
 *Pritulъ(jъ) 239
 *Pritulъka 243
 *Pritulъko 243
 *Pritulъkъ 243
 *Prižigъ 257
 *Proxoda 165
 *Proxodimъ 172
 *Proxodjajъ 176
 *Proxodjъjъ 177
 *Proxodъ 165
 *Proxodъka 170
 *Proxodъcъ 171
 *Prokъsa 334
 *Prokъsъ 334
 *Prostorъka 251
 *Prošъva 327
 *Prožira 257
 *Prožiginъ 260
 *Prožigъ 257
 *Pustoxodъ 167
 *Pustomъva 198
 *Pъxarъ 304
 *Pъtašъkъ 95
 *Pъtaxa 94
 *Pъtaxъ 94
 *Pъtakarъ 95, 304
 *Pъtakъ 95
 *Pъtašъka 94
 *Pъtašъkarъ 95, 304
 *Pъtašъkъ 94
 *Pъtica 93
 *Pъtišarъ 94, 304
 *Pъtišъka 94
 *Pъtišъkъ 94
 *Pъtuxa 95
 *Pъtuxъ 95
 *Pъtušъka 95
 *Pъsarъ 304
 *Radigostъ 161
 *Radogostъ 161
 *Ranožirъ 263
 *Rarogъ 95
 *Remenarъ 305
 *Rešetarъ 305
 *Rēzarъ 306
 *Rēzodъbъ 23
 *Rēzъbarъ 306
 *Rēdigostъ 161
 *Rēdogostъ 161
 *Rōbarъ 306
 *Rudarъ 306
 *Ryba 43
 *Rybakъ 44
 *Rybarъ 44, 306
 *Rybitъ 45
 *Rybolovъ 45
 *Ryбъka 44
 *Ryбъnikъ 46
 *Sadarъ 307
 *Sadlarъ 307
 *Sadlogostъ 161
 *Sakarъ 308
 *Samogostъ 161
 *Samotula 240
 *Samotulъ 240
 *Saranъ 46
 *Sedmigostъ 161
 *Serdogostъ 161
 *Sēšъkarъ 308
 *Sēdlarъ 308
 *Sēkarъ 309
 *Sētarъ 309
 *Sētъkarъ 309
 *Sinica 96
 *Siničitъjъ 96
 *Siničъka 96
 *Sitarъ 309
 *Skalarъ 310
 *Skomъldъ 180
 *Skorogostъ 161
 *Skoroxodъ 167
 *Skotarъ 310
 *Skvorъcъ 97
 *Slōčikъ 97
 *Slōčitъjъ 98
 *Slōka 97
 *Slōkъ 97
 *Smol(ʹ)arъ 310
 *Smъlčičъ 191
 *Smъlčikъ 191
 *Smъlчъ 190
 *Smъlda 177
 *Smъldakъ 181
 *Smъldanъ 182
 *Smъldarъ 183
 *Smъldičъ 181
 *Smъldikъ 181
 *Smъldinъ 182
 *Smъldo 177
 *Smъldogolъ 179
 *Smъldorogъ 179
 *Smъldorъ 183
 *Smъlduxъ 180
 *Smъldurъ 183
 *Smъldъ 177
 *Smъldъra 183
 *Smъldъгъ 183
 *Smъldугъ 183
 *Smъldъ 177

- *Smydъnъ 183
 *Smylga 184
 *Smylganъ 187
 *Smylgunъ 187
 *Smylgurъ 187
 *Smylgъ 183
 *Smylkanъ 190
 *Smylkota 190
 *Smylkъ 189
 *Smyšъ 189
 *Smyta 194
 *Smytъ 194
 *Smytъ(jъ) 194
 *Smyz'ukъ 203
 *Smyzъ 201
 *Smyža 186
 *Smyžъ 186
 *Soběsodъ 249
 *Soběžigъ 263
 *Soja 98
 *Soje, -ęte 98
 *Sojъka 98
 *Sokolar'ъ 100
 *Sokoleъ, -ęte 99
 *Sokolica 100
 *Sokolikъ 100
 *Sokolitъ 100
 *Sokolъ 99
 *Sokolъkъ 100
 *Sokolъcъ 100
 *Sokolъjъ 100
 *Sol(')ar'ъ 311
 *Sologostъ 162
 *Sologostъ 162
 *Solvikъ 101
 *Solvitъ 102
 *Solvijъ 101
 *Solvъka 102
 *Solvъkъ 102
 *Solvъcъ 101
 *Solvъjъ 101
 *Somikъ 47
 *Somitъ 47
 *Somъ 47
 *Somъko 47
 *Somъkъ 47
 *Somъcъ 47
 *Sorčitъ 103
 *Sorka 102
 *Sorkorodъ 103
 *Sosna 37
 *Sosn'akъ 38
 *Sosnar(')ъ 38
 *Sosnica 37
 *Sosnikъ 38
 *Sosnitъ 39
 *Sosnovikъ 38
 *Sosnovitъ 39
 *Sosnovъ(jъ) 38
 *Sosnovъcъ 38
 *Sosnovъskъ(jъ) 38
 *Sospъka 38
 *Sova 103
 *Sovina 104
 *Sovitъ 104
 *Sovъka 104
 *Soda 245
 *Sodar'ъ 312
 *Sodějъ 245
 *Sodeťa 247
 *Sodiborъ 247
 *Sodičъ 246
 *Sodidlo 246
 *Sodigněvъ 247
 *Sodikъ 246
 *Sodilъ 246
 *Sodima 246
 *Sodiměгъ 247
 *Sodimirъ 247
 *Sodimъ 246
 *Sodina 247
 *Sodinъ 247
 *Sodislava 247
 *Sodislavъ 247
 *Sodivojъ 248
 *Sodoma 247
 *Sodoměгъ 248
 *Sodomirъ 248
 *Sodomъ 247
 *Sodomyja 248
 *Sodomyjъ 248
 *Sodoplatъ 248
 *Sodoslavъ 248
 *Sodъ 245
 *Sodъka 246
 *Sodъko 246
 *Sodъkъ 246
 *Sodъcъ 246
 *Sodъji 245
 *Sodъnjъ 247
 *Sotmъlda 180
 *Sotrikъ 104
 *Sotritъ 104
 *Sotъ 104
 *Sotъkъ 104
 *Sotъcъ 104
 *Sotula 239
 *Sotuličъ 242
 *Sotulinъ 244
 *Sotulъ(jъ) 239
 *Sotulъcъ 243
 *Sotylpъ 229
 *Stanigostъ 162
 *Starodobъ 23

- *Stojigostъ 162
 *Storžar'ъ 312
 *Stora 249
 *Storadlo 251
 *Storakъ 250
 *Storagar'ъ 312
 *Storica 251
 *Storičъ 250
 *Storikъ 250
 *Storъ 249
 *Storъka 250
 *Storъko 250
 *Storъkъ 250
 *Storъcъ 251
 *Storъnikъ 252
 *Strěhar'ъ 312
 *Strěžikъ 105
 *Strěžъ 105
 *Strěžъkъ 105
 *Strižererъ 105
 *Strižę, -ęte 105
 *Strižikъ 105
 *Strižъ 105
 *Strižъkъ 105
 *Strugar'ъ 312
 *Strъgar'ъ 312
 *Stъlba 204
 *Stъlbaxa 207
 *Stъlbaхъ 207
 *Stъlбакъ 209
 *Stъlb'акъ 209
 *Stъlbala 210
 *Stъlbalъ 210
 *Stъlbanъ 211
 *Stъlbarъ 212
 *Stъlbarъ 212
 *Stъlbičъ 209
 *Stъlbikъ 209
 *Stъlbinъ 212
 *Stъlbonъ 212
 *Stъlborъ 213
 *Stъlbošъ 207
 *Stъlbouxъjъ 206
 *Stъlbuxa 207
 *Stъlbuxъ 207
 *Stъlbukъ 209
 *Stъlbula 211
 *Stъlbulъ 211
 *Stъlbunъ 212
 *Stъlbura 213
 *Stъlburъ 213
 *Stъlbušъ 207
 *Stъlbъ 204
 *Stъlbъko 210
 *Stъlbъkъ 210
 *Stъlbynъ 212
 *Stъlbyra 213
 *Stъlbyrъ 213
 *Stъlbyrъ 213
 *Stъlbyšъ 208
 *Stъlbъcъ 210
 *Stъlbъnъ 212
 *Stъlčanъ 221
 *Stъlčikъ 221
 *Stъlčinъ 221
 *Stъlka 216
 *Stъlkačъ 218
 *Stъlkakъ 218
 *Stъlkanъ 219
 *Stъlkarъ 219
 *Stъlkunъ 219
 *Stъlkъ 216
 *Stъlma 221
 *Stъlmačъ 223
 *Stъlmaxъ 223
 *Stъlmakъ 223
 *Stъlmanъ 226
 *Stъlmatъ(jъ) 227
 *Stъlmičъ 225
 *Stъlmuxъ 223
 *Stъlmukъ 225
 *Stъlmъ 221
 *Stъlpa 227
 *Stъlpaкъ 231
 *Stъlpanъ 233
 *Stъlparъ 234
 *Stъlpeļъ 232
 *Stъlpega 229
 *Stъlpičъ 231
 *Stъlpikъ 231
 *Stъlpinъ 233
 *Stъlponъ(jъ) 234
 *Stъlpъ 227
 *Stъlpъka 232
 *Stъlpura 234
 *Stъlpъ 227
 *Stъlpъcъ 232
 *Stъlpъnъ 233
 *Stъlsъ 234
 *Stъlša 215
 *Stъlšakъ 215
 *Stъlšikъ 215
 *Stъlšъ 215
 *Stъlva 235
 *Stъlvинъ 236
 *Stъlzъ 237
 *Stъrkъ 106
 *Suxodobъ 23
 *Suxolipъ(jъ) 28
 *Sušar'ъ 313
 *Svěčar'ъ 313
 *Svěčъkar'ъ 313
 *Svinar'ъ 313
 *Svoжъžirъ 263

- *Sьdęgodъ 148
 *Sьgodъ 140
 *Sьgostъ 149
 *Sьходька 170
 *Sьходьнъ(ь) 174
 *Sьlagoda 138
 *Sьmykodobъ 23
 *Sьsoda 245
 *Sьsodъ 245
 *Sьtula 239
 *Sьtul'акъ 241
 *Sьtulень 243
 *Sьtulějъ 241
 *Sьtulісь 242
 *Sьtuligolva 240
 *Sьtulіkъ 242
 *Sьtulіnъ 244
 *Sьtulъ 239
 *Sьtulька 243
 *Sьtulьko 243
 *Sьtulьkъ 243
 *Sьtulъ 239
 *Sьtulьсь 243
 *Sьtulька 243
 *Sьtulьko 243
 *Sьtulьnikъ 244
 *Sьtulьnъjъ 244
 *Суцькъ 106
 *Суць 106
 *Суцькъ 107
 *Sykora 107
 *Sykory 107
 *Syragъ 314
 *Sьgoda 140
 *Sьgodъ 140

 *Šemьlda 180
 *Šemьldaгъ 183

 *Šidlar'ъ 314
 *Širokostopъ 252
 *Šьvēja 327
 *Šьvějъ 327
 *Šьvьсь 327
 *Šьvьčikъ 327

 *Ščedrogostъ 162
 *Ščegыѣ, -ęte 108
 *Ščegыlikъ 108
 *Ščegыль 108
 *Ščegыльсь 108
 *Ščigыlikъ 108
 *Ščigыль 108
 *Ščigыльсь 108
 *Ščitar'ъ 314
 *Ščitogostъ 162
 *Ščuka 48
 *Ščupакъ 48
 *Ščupыль 48
 *Ščьpакъ 109

 *Terbigostъ 162
 *Terbogodъ 148
 *Terbogostъ 162
 *Tesar'ъ 314
 *Tetera 109
 *Teteritъjъ 110
 *Teterukъ 110
 *Tetervъ 109
 *Teterъ 109
 *Tіxoxodъ 167
 *Tіxoxodьсь 167
 *Toкар'ъ 315
 *Tomьlga 188
 *Totьlma 223
 *Travar'ъ 316
 *Trqbar'ъ 316

 *Tьrgostъ 162
 *Tugostъ 149
 *Tula 238
 *Tulačъ 241
 *Tulaxъ 240
 *Tulajъ 241
 *Tul'ajъ 241
 *Tulaka 241
 *Tulakъ 241
 *Tul'акъ 241
 *Tulana 243
 *Tulanъ 243
 *Tular'ъ 244
 *Tul'ar'ъ 244, 316
 *Tulasa 244
 *Tulasъ 244
 *Tulašъ 240
 *Tul'ašъ 240
 *Tulatъ(ь) 244
 *Tulexa 241
 *Tulexъ 241
 *Tulen'a 243
 *Tulenъ 243
 *Tulešъ 241
 *Tulēja 241
 *Tulějъ 241
 *Tulėtiць 244
 *Tuliba 240
 *Tulica 243
 *Tuliць 242
 *Tuligolva 240
 *Tulixa 241
 *Tulixъ 241
 *Tulika 242
 *Tulikъ 242
 *Tulimigrъ 240
 *Tulimъ 243
 *Tulinъ 244

*Tulisъ 244	*Тѹлб'акъ 209	*Тѹлбула 211
*Tuliša 241	*Тѹлbала 210	*Тѹлбулъ 211
*Tulišъ 241	*Тѹлbалъ 210	*Тѹлбуна 212
*Tulita 244	*Тѹлbанъ 211	*Тѹлбунъ 212
*Tulitъ 244	*Тѹлbара 212	*Тѹлбурa 213
*Tulo 238	*Тѹлbаръ 212	*Тѹлбургъ 213
*Tuluјъ 241	*Тѹлbasъ 213	*Тѹлbusъ 214
*Tulukа 242	*Тѹлbašъ 207	*Тѹлбушъ 207
*Tulukъ 242	*Тѹлbatъ(јъ) 214	*Тѹлбуза 214
*Tuluna 244	*Тѹлbenъ 211	*Тѹлбузъ 214
*Tulunъ 244	*Тѹлbesъ 214	*Тѹлбъ 204
*Tuluša 241	*Тѹлbešъ 207	*Тѹлbъko 210
*Tulušъ 241	*Тѹлbějъ 208	*Тѹлbъkъ 210
*Tulъ 238	*Тѹлběka 209	*Тѹлbyra 213
*Tulъka 242	*Тѹлbica 210	*Тѹлbugъ 213
*Tulъko 242	*Тѹлbičъ 209	*Тѹлbugъ 213
*Tulъkъ 242	*Тѹlbikъ 209	*Тѹлbyšъ 208
*Tulyga 240	*Тѹlbинъ 212	*Тѹлбъ 206
*Tulynъ 244	*Тѹlbisъ 214	*Тѹлbъcъ 210
*Tulъ 238	*Тѹlbo 204	*Тѹлча 220
*Tulъcъ 243	*Тѹlbola 210	*Тѹлčaga 220
*Tulъka 243	*Тѹlbolъ 210	*Тѹлčaxъ 220
*Tulъko 243	*Тѹlbolъ 210	*Тѹлčакъ 221
*Tulъkъ 243	*Тѹlbон'a 212	*Тѹлčанъ 221
*Tulъnikъ 244	*Тѹlbонъ 212	*Тѹлčепъ 221
*Tulъnпјъ 244	*Тѹlbонъ 212	*Тѹлčějъ 220
*Tutылba 206	*Тѹlbora 213	*Тѹлčiga 220
*Tutылma 223	*Тѹlbогъ 213	*Тѹлčixa 220
*Tužira 257	*Тѹlbosъ 214	*Тѹлčika 221
*Tužirъ 257	*Тѹlbota 214	*Тѹлčikъ 221
*Tъrdostopъ 252	*Тѹlboza 214	*Тѹлčinъ 221
*Тѹлba 204	*Тѹlbozъ 214	*Тѹлčuga 220
*Тѹлbaсъ 209	*Тѹлbuga 206	*Тѹлčukъ 221
*Тѹлbadlo 211	*Тѹлbuxa 207	*Тѹлчъ 220
*Тѹлbaxa 207	*Тѹлbuxъ 207	*Тѹлчъka 221
*Тѹлbaxъ 207	*Тѹлbuјъ 209	*Тѹлчъko 221
*Тѹлbajъ 208	*Тѹlbuka 209	*Тѹлчъkъ 221
*Тѹлbакъ 209	*Тѹlbukъ 209	*Тѹлxанъ 215

*Тыхъ 214	*Тымазь 227	*Тыpidlo 233
*Тыка 216	*Тымень 226	*Тырікъ 231
*Тыкась 218	*Тымѣъ 223	*Тыріпъ 233
*Тыkadlo 219	*Тымісь 225	*Тыроша 230
*Тыкајъ 218	*Тыmidlo 225	*Тырошь 230
*Тыкакъ 218	*Тымікъ 225	*Тыронъ 234
*Тыканъ 219	*Тыміпъ 226	*Тырогъ 230
*Тыканъ 219	*Тымо 221	*Тыругъ 230
*Тыкагъ 219	*Тымонъ 226	*Тыриха 230
*Тыкасъ 220	*Тымосъ 227	*Тырихъ 230
*Тыкашь 217	*Тымотъ 227	*Тырицъ 231
*Тыко 216	*Тымотъ 227	*Тырикъ 232
*Тыkodorbъ 217	*Тымикъ 225	*Тыринъ 233
*Тыкомъ 218	*Тымисъ 227	*Тыругъ 234
*Тыkonogъ 217	*Тымъ 221	*Тыриша 230
*Тыkosějъ 217	*Тымъка 225	*Тыришь 230
*Тыкуха 217	*Тымъко 225	*Тыръ 227
*Тыкухъ 217	*Тымъкъ 225	*Тыръка 231
*Тыкујъ 218	*Тымугъ 223	*Тыръко 231
*Тыкупъ 219	*Тымушь 223	*Тыркъ 231
*Тыкусъ 220	*Тымъпъжъ 226	*Тыръша 230
*Тыкуша 217	*Тыра 227	*Тыруга 230
*Тыкушь 217	*Тыраць 231	*Тыруха 231
*Тыкъ 216	*Тыradlo 233	*Тырука 232
*Тыла 221	*Тыраха 230	*Тырушь 231
*Тылаць 223	*Тырајъ 231	*Тырсь 232
*Тылаха 223	*Тыракъ 231	*Тырпъ 233
*Тылахъ 223	*Тырапъ 233	*Тыса 234
*Тылајъ 223	*Тырагъ 234	*Тыs'акъ 234
*Тылака 223	*Тырасъ 234	*Тысаръ 235
*Тылакъ 223	*Тырашь 230	*Тыsenъ 235
*Тым'акъ 223	*Тыrega 229	*Тыsika 235
*Тыланъ 226	*Тырехъ 230	*Тыsikъ 235
*Тыланъ 226	*Тырель 232	*Тыsinъ 235
*Тылагъ 226	*Тырешь 230	*Тыstožigъ 262
*Тыласъ 226	*Тырѣъ 231	*Тысъ 234
*Тылашь 223	*Тырѣка 231	*Тысъ 234
*Тылатъ(ъ) 227	*Тырісь 231	*Тыša 215

- *Ты́шаць 216
 *Ты́шайь 216
 *Ты́шаць 215
 *Ты́шапъ 216
 *Ты́шевь 216
 *Ты́шіць 216
 *Ты́шікь 215
 *Ты́шінъ 216
 *Ты́шуйь 216
 *Ты́шукъ 215
 *Ты́шь 215
 *Ты́шья 216
 *Ты́шьяко 216
 *Ты́шьякъ 216
 *Ты́ва 235
 *Ты́ваць 236
 *Ты́вага 235
 *Ты́вахъ 235
 *Ты́вајь 235
 *Ты́вака 236
 *Ты́вакъ 236
 *Ты́в'акъ 236
 *Ты́ванъ 236
 *Ты́ванъ 236
 *Ты́ваць 236
 *Ты́ваць 235
 *Ты́ватъ 236
 *Ты́вега 235
 *Ты́вень 236
 *Ты́вѣйь 235
 *Ты́виць 236
 *Ты́викъ 236
 *Ты́винъ 236
 *Ты́витъ 236
 *Ты́во 235
 *Ты́воѣъ 236
 *Ты́вујь 235
 *Ты́въ 235
 *Ты́въко 236
 *Ты́выка 236
 *Ты́въ 235
 *Ты́за 237
 *Ты́задло 238
 *Ты́закъ 237
 *Ты́з'акъ 237
 *Ты́занъ 238
 *Ты́заръ 238
 *Ты́заръ 238
 *Ты́зидло 238
 *Ты́зикъ 237
 *Ты́зинъ 238
 *Ты́зукъ 237
 *Ты́зунъ 238
 *Ты́зь 237
 *Ты́зыка 237
 *Ты́зь 237
 *Uгода 140
 *Ugodinъ 144
 *Ugodъ 140
 *Ugodънѣъ 146
 *Ugostъ 149
 *Ugostъ 149
 *Uxoda 165
 *Uxodiць 169
 *Uxodъ 165
 *Uxodъка 170
 *Ujegostъ 162
 *Uklēja 48
 *Uklējъ 48
 *Ulъjar'ъ 316
 *Umъlva 198
 *Unegostъ 162
 *Unegostъ 162
 *Usmar'ъ 316
 *Usmodějъ 316
 *Ustorъka 251
 *Ustorънѣъ 252
 *Utuлъ 240
 *Uzdar'ъ 316
 *Velegoda 148
 *Velegostъ 163
 *Velegostъ 163
 *Vertenar'ъ 316
 *Vezslar'ъ 317
 *Vęzar'ъ 317
 *Vidlar'ъ 317
 *Vidogostъ 163
 *Vidogostъ 163
 *Vidъgostъ 163
 *Vinar'ъ 317
 *Vitogostъ 163
 *Vitogostъ 163
 *Vojar'ъ 318
 *Vojegostъ 163
 *Vojigostъ 163
 *Voјъgostъ 163
 *Voјъnar'ъ 318
 *Volar'ъ 318
 *Volizirъ 263
 *Vorbikъ 112
 *Vorbitъ 113
 *Vorbъka 112
 *Vorbъko 112
 *Vorbъкъ 112
 *Vorbъсь 111
 *Vorbъјь 110
 *Vorbъль 112
 *Vorna 113
 *Vornikъ 115
 *Vornitъ 115
 *Vornъ 113
 *Vornъka 114

- *Vornъкъ 114
 *Vornъсь 114
 *Vortar'ъ 319
 *Vortizirъ 263
 *Voskar'ъ 319
 *Vošçar'ъ 319
 *Voščinar'ъ 319
 *Vozar'ъ 319
 *Vъlçar'ъ 320
 *Vъlnar'ъ 320
 *Vydrar'ъ 320
 *Vygodā 140
 *Vygodinъ 144
 *Vygodъnъjъ 146
 *Vyходъ 166
 *Vyходъка 170
 *Vyходъсь 171
 *Vyқосъ 334
 *Vуръ 115
 *Vyгvīdofъ 23
 *Vysmъlda 180
 *Vystopъ 250
 *Vystopъka 251
 *Vystopъкъ 251
 *Vyтуль 240
 *Vъjunъ 49
 *Vъjunъкъ 115
 *Vъrходofъ 23
 *Vъrtizirъ 263
 *Vъrtogostъ 163
 *Vъsegoda 140
 *Vъsegodičъ 142

 *Zadofinъ 17
 *Zagoda 140
 *Zagodajъ 141
 *Zagodinъ 144
 *Zagodъnъjъ 146

 *Zagostъ 149
 *Zaxoda 166
 *Zaxodidlo 172
 *Zaxodjajъ 176
 *Zaxodjъjъ 177
 *Zaxodъ 166
 *Zaxodъ 166
 *Zaxodъnъjъ(jъ) 174
 *Zajęçar'ъ 320
 *Zakomъlda 180
 *Zakosa 334
 *Zakosajъ 335
 *Zakosidlo 335
 *Zakosъ 334
 *Zamъlva 198
 *Zamъlvъсь 200
 *Zasoda 245
 *Zastopъ 250
 *Zastopъka 251
 *Zastopъкъ 251
 *Zastopъсь 251
 *Zatula 240
 *Zatulinъ 244
 *Zatulъ 240
 *Zatulъka 243
 *Zatulъko 243
 *Zatulъnъjъ 244
 *Zatъlka 217
 *Zatъlpa 229
 *Zazimъka 256
 *Zazimъko 256
 *Zazimъкъ 256
 *Zažigadlo 329
 *Zažirъ 257
 *Zažirъko 259
 *Zažirъкъ 259
 *Zel'ar'ъ 320
 *Zęba 115

 *Zębъka 115
 *Zębъкъ 115
 *Zębъlica 116
 *Zębъlikъ 116
 *Zidar'ъ 320
 *Zima 253
 *Zimajъ 253
 *Zimaka 253
 *Zimakъ 253
 *Zimarъ 254
 *Zimičъ 253
 *Zimikъ 253
 *Ziminъ 254
 *Zimogлѣъ 253
 *Zimoxodъ 253
 *Zimokosъ 253
 *Zimorokъ 253
 *Zimovъjъ(jъ) 254
 *Zimovъсь 254
 *Zimozъra 253
 *Zimъjъ(jъ) 253
 *Zimъka 253
 *Zimъкъ 253
 *Zimъсь 253
 *Zimъnica 254
 *Zimъnikъ 254
 *Zimъnъjъ(jъ) 254
 *Zoltar'ъ 321
 *Zvonar'ъ 321
 *Zъlogostъ 163

 *Žagy, -ъve 328
 *Žegъza 117
 *Žegъzica 117
 *Žegъzul'a 117
 *Žegъzulъ 117
 *Želigostъ 163
 *Želigostъ 163

- *Žeravica 119
*Žeravikъ 118
*Žeravitjъ 118
*Žeravjъ 117
*Žeravъka 118
*Žeravъkъ 118
*Žeravъ 118
*Žeravъсь 119
*Žigadlo 328
*Žira 256
*Žiraсъ 258
*Žiraxa 258
*Žiraxъ 258
*Žirajъ 258
*Žir'ajъ 258
*Žir'aka 258
*Žirakъ 258
*Žir'akъ 258
*Žiranъ 259
*Žirava 260
*Žiravъ(jъ) 261
*Žirějъ 258
*Žirędъ 258
*Žiręta 260
*Žiręтъ 260
*Žirixa 258
*Žirixъ 258
*Žirikъ 259
*Žirinъ 260
*Žiritjъ 260
*Žiro 256
*Žirobokъ(jъ) 261
*Žirobodъ 261
*Žirogostъ 164
*Žiroxa 258
*Žiroxъ 258
*Žirojędъ 261
*Žiroma 259
*Žironěga 261
*Žironěgъ 261
*Žironosъ 261
*Žironъ 260
*Žironъ 260
*Žirolava 261
*Žirolavъ 261
*Žiroša 258
*Žirošъ 258
*Žirota 260
*Žiroтъ 260
*Žirouxъ(jъ) 262
*Žironidъ 262
*Žironitъ 262
*Žironitjъ 261
*Žironъ 261
*Žironъ(jъ) 261
*Žironъсь 261
*Žiruxa 258
*Žirujъ 258
*Žirukъ 259
*Žirunъ 260
*Žirunъ 260
*Žiruta 260
*Žirъ 256
*Žirъ(jъ) 257
*Žirъka 259
*Žirъko 259
*Žirъkъ 259
*Žirъnъ(jъ) 260
*Žitar'ъ 322
*Živogostъ 164
*Živogostъ 164
*Žыna 119
*Žыnъka 119

Наукове видання

Бібліотека української ономастики

ШУЛЬГАЧ Віктор Петрович

НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ
Частина VIII

Надруковано в авторській редакції
Комп'ютерна верстка І. А. Перехрест

Здано на складання 18.04.2023. Підписано до друку 29.12.2023.

Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 28. Обл.-вид. арк. 31,2.

Тираж 100 пр.

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2023.
(Бібліотека української ономастики). Ч. VIII. 437 с. Бібліогр.:
с. 342–404.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-617-14-0197-6 (ч. VIII)

ББК 81.2–3

**У СЕРІЇ
«БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ»
ОПУБЛІКОВАНО:**

Вербич С.О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра. Етимологічний словник-довідник. К., 2007. 120 с.

Дослідження з ономастики: Збірник наукових праць пам'яті Олексія Сильвестровича Стрижака / Відп. ред. І.М. Желєзняк. К., 2008. 168 с.

Студії з ономастики та етимології. 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. 296 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I. 413 с.

Студії з ономастики та етимології. 2009 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2009. 318 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Середнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2009. 234 с.

Студії з ономастики та етимології. 2010 / Відп. ред. І.В. Єфіменко. Луцьк, 2010. 452 с.

Желєзняк І.М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті) / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2011. 288 с.

Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2012. 352 с.

Пахомова С.М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 2012. 344 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Нижнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2013. 155 с.

Українська ономастика: бібліографічний покажчик / Відп. ред. С.О. Вербич. К., 2013. 364 с.

Габорах М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.

Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. 320 с.

Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Вид. 2-е, випр. і доп. Луцьк, 2013. 148 с.

Габорах М. Назви населених пунктів Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2014. 404 с.

Желєзняк І.М. Київський топонімікон / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2014. 224 с.

Студії з ономастики та етимології. 2014 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2014. 256 с.

Габорах М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. третє, доп., перероб., уточн. Івано-Франківськ, 2015. 604 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III. 472 с.

Скляренко А., Скляренко О. Типологическая ономастика: в 5 кн. Одесса, 2016. Кн. 3. Ч. 2. 416 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Дністра. Луцьк, 2017. 544 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2017. Ч. IV. 488 с.

Колесник Н.С. Онімія української народної пісні. Чернівці, 2017. 368 с.

Студії з ономастики та етимології. 2015–2016 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2017. 292 с.

Габорах М.М. Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2017. 368 с.

Іваненко О. Назви поселень Сумщини. Історико-етимологічний словник. К., 2017. 332 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2018. Вип. 3 (18). 80 с.

Студії з ономастики та етимології. 2017–2018 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2018. 320 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2018. Ч. V. 440 с.

Вербич С.О. Назви поселень Чернівецької області: історико-етимологічний словник. Чернівці, 2019. 208 с.

Габорах М.М. Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2019. 584 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2019. Вип. 4 (19). 112 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2019. Ч. VI. 416 с.

Скляренко О., Скляренко О. Етнічна ономастика: у 5 кн. Кн. 1: Світ арабів і арабський антропонімікон. Одеса, 2020. 284 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2020. Вип. 5 (20). 160 с.

Єфименко І.В. Дослідження з антропонімії. К., 2021. 304 с.

Студії з ономастики та етимології. 2019–2020 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2021. 388 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2021. Вип. 6 (21). 113 с.

Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2022. Ч. VII. 384 с.

Студії з ономастики та етимології. 2021–2022 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2022. 279 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2022. Вип. 7 (22). 132 с.
